

THEOPHILI CHRISTOPHORI HARLES

BREVIOR NOTITIA LITTERATURAE ROMANAE

IN PRIMIS

SCRIPTORUM LATINORUM

LIPSIAE

IN LIBRARIA WEIDMANNIANA

cIↄIↄccLxxxvIIII.

PRAEFATIO.

Quum adhuc Gottingae litterarum cauſſa commorarer: ſcripſeram admodum iuuenis *Introductionem in hiſtoriam linguae latinae*, quae ſumtu Georgii Ludouici Foerſteri, bibliopolae honeſti Bremenſis, a. 1764. lucem adſpexit. Quae vtut manca eſſet aliisque laboraret naeuis: tamen vidi, operam meam non omnino diſplicuiſſe viris eruditis, ita vt nonnulli doctores libellum, forſitan illius breuitate adducti, in ſcholis ſuis explicarent. Factum igitur eſt, vt, monente librario, a. 1773. nouam pararem editionem. Hanc quidem, quantum permiſerant anguſtiae temporis rerumque, multis locis auctiorem atque emendatiorem reddere ſtudui, atque in praefatione meam me mentem, et quae deeſſent, aut quae cum primis in hiſtoria editionum critica contexenda, amplius praeſtanda et corrigenda viderentur, ſatis declaraſſe arbitror. Diuenditis etiam huius

editionis exemplaribus, ſuperiore anno bibliopola per litteras ſtudium meum excitauit ad tertiam curandam editionem.

Quod vero inter ea temporis ea, quae ad amplificandum emendandumque opuſculum facerent, ſedulo collegeram atque adnotaram, maioremque congeſſeram editionum ac ſubſidiorum litterariorum copiam, atque iam in duobus voluminibus meae Introductionis in hiſtoriam litteraturae romanae et ſcriptorum latinorum cum de auctoribus permultis romanis, et eorum fatis ſcriptisque aliisque rebus ac libris, in quibus vel hiſtoria illorum, vel ſenſus locorum difficiliorum vberius exponitur, memorabilibus, tum maxime de editionibus, harum hiſtoriae criticae ratione in primis habita, copioſius curatiusque diſſerere coeperam; denique, quoniam clariſſimi doctiſſimique editores auctorum veterum Bipontini in praemiſſis notitiis litterariis in hoc argumento potiſſimum ac diligenter verſari ſolent: laborem ratus fore faciliorem, ſtatim me accinxi ad opuſculum retractandum atque locupletandum. Praecipue, quod in praefatione ad alteram editionem in me receperam, animum adpuli ad hiſtoriam editionum melius rectiusque ordinandam latiusque explicandam. At multo difficiliorem opinione futurum eſſe laborem,

ſtatim

ſtatim in limine animaduerti. Suſcepto tamen atque inchoato opere, reliqua, quae in manbus eſſent, dimiſi, et plurimum temporis in illo continuando profligandoque collocaui.

Ordinem quidem ſeruandum, et breuitati inſeruiendum eſſe duxi; quia non nouum opus ſed repetita editio fieri debuit. At tamen permulta eſſe immutata, aut melius explicita, latiusque expoſita, multa adiecta, haud paucorum ſiue obſcurae memoriae ſiue nobilis nominis hominum, quorum nullam mentionem in prioribus inieceram editionibus, et aliarum rerum dignarum memoratu, notitiam eſſe inſertam, in primis hiſtoriam editionum vtiliore, quantum fieri poterat, ratione eſſe contextam, ex comparatione huius editionis cum ſuperioribus et ex ipſo numero plagellarum aucto clare adparebit.

In hiſtoria tamen editionum concinnanda nolui plenum omnium et ſingularum indicem dare; quod quidem nec neceſſarium videbatur, nec, ſi capita familiarum harumque cognationes rite et ad vtilitatem atque incrementum litterarum efficaciter indagari et oſtendi debent, ab vno homine effici poterit. Neque vidi, vllum hominem, vel litteratiſſimum, qui multum temporis operaeque vni auctori eiusque hiſtoriae addixerat, adeo felicem

 fuiſſe,

fuiffe, vt omnes illius editiones haberet cognitas, et vero oculis manibusque vfurparet, nec plures, eaeque vel a raritate vel ab vtilitate vfuque critico commendabiles, illius aciem atque fedulitatem effugerent. Quanto minus licet alicui gloriari aut opinari, fibi vni contigiffe, vt cunctas editiones tot latinorum auctorum, quot in hoc opufculo nominantur, non dicam, colligeret, fed videret aut, fcientia illarum vndecunque haufta, enumerare poffet. Quare ad hanc potius operam plurimum ftudii curaeque conuerti, vt tum editionum principum et antiquiffimarum, nec non rariorum notitiam pararem mihi, easque, magnam certe partem, indicarem; tum in primis aetates editionum fiue nouarum recenfionum, ex quibus aliae fluxerunt, argumentis, quantum fieri potuit, probabilibus aut aliorum auctoritate ductus conftituerem. Nam certas et indubitatas omnium claffes veluti moliri ac deducere, atque, quid fingulae habeant peculiaris et noui, aut quid vni alterique, quae aetate praeceſſerat, debeant, et vnde omnino manauerint, fine vllo erroris fraudisque metu inueftigare atque definire, id plane fuperat vires humanas. Atqui, is, qui, fe id praeftitiffe, aut negotio perficiendo parem effe futurum, in animum inducit fuum, nae! non nouit humanam infirmitatem et cam-

campum huius litterarum generis amplissimum: neque a temeritatis stolidaeque arrogantiae suspicione vacuus a prudentibus rerumque intelligentibus iure existimabitur. Cuius vires aetasque pares erunt et sufficient, singulis plurimarum, nedum omnium editionum familiis earumue originibus et soboli sollerter inuestigandis, diligenter excutiendis atque ex ordine componendis, vt de singularum fide, pretio atque propagine tutum ferre possit iudicium; maxime quum primi et antiquiores editionum conditores de libris editis scriptisque, quos sequuti essent, parum aut nihil, quod multum iuuaret, dixissent, nec raro in fronte libri aut praefatione operam suam plus aequo veroque iactitassent. Etenim eos nihil aut parum noui meliorisque interdum adtulisse, a me aliisque crebro animaduersum est. Immo vero nonnulli nimia ingenii fertilitate et audacia, aut ostentatione abrepti, orationem verbaque auctoris contaminarunt potius, quam vt ope codicum egregiorum aut acie atque subtilitate iudicii a foedis siue antiquae scripturae siue tardorum librariorum aut editorum maculis purgasse iure dicerentur. Haud raro quidem tantum opus est comparatione exemplarium per aliquot folia plagellasque, ad cognoscendum, num aliqua editio ducat familiam, an filia sit alicuius, aetate maioris.

 At

At tum quoque familiaritas quasi cum antiquioribus et aperte classicis exemplis antea contrahenda est, et stemma quoddam editionum ducendum. Fac vero, aliquem summa illarum copia otioque abundare: quis adeo ferreus erit, vt ingratum illum, optimamque vitae partem absumturum, laborem suscipiat? Ex his igitur, quid in enumeratione editionum et classium praestare potuerim atque polliceri, aequus lector facile intelliget. Atque ego fateor, me Ernesto ad Fabricii bibliothecam latinam, nonnullis doctioribus editionum, praecipue recentiorum curatoribus, et doctissimis Bipontinarum editionum conditoribus plurimum debere. Neque vero hos, summa licet adhibita sollertia, plenum adcuratumque omnium editionum catalogum confecisse, neque vbiuis certissimas aetates fixisse, (quod quidem omnino poscere, aut illos ea de caussa, nescio cuius? vitii incusare, iniquum foret atque importunum,) aliquoties animaduerti. Sic de Lucani, Persii, Curtii, Melae, in quo multa restant emendanda, et doctum specimen dedit clar. *Kirsch* in Lectionis Gronou. atque Reinold. in aliquot P. Melae locis συγκρισει, Hoff. 1784. aliorumque editionibus, harumque familiis multo aliter iudicandum esse, deprehendi, ac illi fecerant. Quos errores *Laire* in Specimine typographiae

phiae romanae XV. faeculi commiferit, et quam largam meffem reliquerit aliis, a cl. *Schwarzio*, in Litterarifchen Mufeum, tom. II. pag. 544-582, a cl. *Lengnichio* in Neuen Nachrichten zur Bücher- und Münzkunde, tom. I. part. I. pag. 1-105. atque ab *Audiffredo* in Catalogo hiftorico-critico romanarum editionum faeculi XV. abunde eft commonftratum. Qua propter, quod in tanta librorum copia et primarum editionum raritate, fieri poteft foletque, hinc inde vel ab Ernefti et reliquorum difceffi iudiciis, vel notitiam exemplorum, illis incognitorum, cum ex meo exiguo librorum adparatu, tum maxime ex *Audiffredi*, *Pinelli*, illuftriffimi *Comitis de Reviczky*, *Crevennae*, *Seemilleri*, *ducis de la Valliere* aliorumque catalogis, *Burii* bibliographia, quae dicitur, inftructiua, et aliis fubfidiis litterariis, pag. 23. fqq. a me commemoratis, (*Würdtweini* Bibliothecam Moguntinam *) ad manus non habui,) multis locis intexui. Nec pauca, quae in Introductione in notitiam litteraturae romanae etc. olim fcripferam, in

a 5 breuiore

*) Bibliotheca Moguntina libris faeculo I. typographico Moguntiae impreffis inftructa, hinc inde addita inuentae typographiae hiftoria a *Stephano Würdtwein*, Epifcopo Heliopolenfi, Suffraganeo Wormatienfi. Auguftae Vindel. 1787. 4.

breuiore hac notitia correxi aut locupletaui. Nam dies diem docet. Atque si opus esset, nec a consilio atque instituti ratione alienum, (quippe qui iam professus sim, me noluisse catalogum plurimarum, nedum cunctarum dare editionum,) supplementa possem noua conscribere et spicilegium congerere. Pauca tamen exempla e multis adferam. In Bibliotheca Hulsiana, vol. III. pag. 258. n. 3956. editio, quae Maittario, Ernesto et editoribus Bipontinis fuit incognita, sic indicatur:

Ciceronis Quaestiones Tusculanae cum commentario Phil. Boroaldi, (*Beroaldi*) *Bononiae per Ioan. Bentiuolo* 1496. fol.

Cel. *Lengnich* in Beyträgen zur Kenntniss seltener und merkwürdiger Bücher, part. II. pag. 86 sq. vbi librorum rariorum, qui in bibliotheca Hulsiana occurrerunt, epitomen dedit, dubitat de fide scripturae et nomine typographi. Atque iure dubitat vir doctissimus: at *Io. Bentiuolus* non fuit typographus, sed summus ciuitatis Bononiensis magistratus; atque *Benedictus Hectoris impressisse* dicitur: Auctor vero illius catalogi Hulsiani fugitiuo quasi oculo inspexisse videtur libros, et, quod saepius factum est ab eo, errauit: quod, quoniam ipse illam editionem raram nuper demum acquisiui, possum adfirmare. Primi autem folii haec est inscriptio:

Commen-

Commentarii questionum Tusculanarum editi a Philippo Beroaldo.

Tum in altero folio sequitur epistola nuncupatoria: *Philippi Beroaldi Bononiensis, ad nobilem Philippum Cyulanum Pannonium discipulum suum Epistola.* quae nihil nisi laudes continet. Hanc excipiunt Ciceronis quaestiones Tusculanae, Beroaldi commentariis, quales hodie conscribere licitum non est, sed illa aetas tulit, potuitque tolerare, amplis stipatae. In fine illorum scribit Beroaldus: „Habes, mi Philippe, commentarios tusculanarum quaestionum totidem a me mensibus, quot libris constant, pro virili parte exactos elucubratosque, singulis nempe quaestionibus singulos menses impendimus.“ In calce vero haec leguntur, e quibus error cognoscitur et corrigi potest:

Cōmentarios hosce qōnū tusculanaq a Philippo beroaldo diligēter cōpositos: impssit Bn̄dictus Hectoris Bonoñ. *adhibita p uiribus solertia et diligentia ne ab archetypo aberraret. Bonoñ. Anno salutis. 1496. 6. Kal. Augustas.* Joanne Bentiuolo reipublice Bonoñ. habenas foeliciter moderante.

Confer, quae paullo post de editione Bononiensi Suetonii dicentur.

Atque

Atque quoniam in tempore, at poſtea demum quum maxima huius libelli pars typis iam eſſet deſcripta, *tertius faſciculus* operis *Seemilleriani:* Bibliothecae academiae Ingolſtadienſis Incunabula typographica etc. Ingolſtadii 1789. 4. in manus venit meas, ex eo iuuat quasdam editiones, plurimis bibliographorum incognitas, hic ſpicilegii inſtar, eo ordine, quo in opere illo praeſtanti copioſius recenſentur, colligere atque indicare: quamuis ſuſpicer, paucas vſum praeſtituras eſſe criticum.

Pag. 31. n. 22. *Virgilii Opera cum commentariis Seruii Mauri Honorati grammatici. Brixiae per Iac. Britannicum Brixianum,* 1485. fol. At non incognita fuit Burmanno atque cel. Heynio, quem de Virgilii editionibus, ad h. a. pag. LXXXII, conferes.

Pag. 33. n. 25. *Caii Criſpi Saluſtii hiſtoria de coniuratione Catilinae, item de bello Iugurthino. Venetiis per Bernardinum Benalium.* a. 1485. fol. min.

Pag. 35. n. 30. *Perſii Satyrae cum commentario Bartholomaei Fontii. Venetiis per Antonium de Baſſibobus.* a. 1485. min. fol. (Sed Maittairio nota fuit et cl. *Lengnich* ex catalogo bibliothecae Hulſianae memorat illam in Beyträgen zur Kenntniſs ſeltener und merkwürdiger Bücher, part. II. pag. 120.)

Pag.

Pag. 36. n. 31. *Ciceronis opuſcula 1) de Fato; 2) Topica; 3) de Vniuerſitate cum commentariis Georgii Vallae. Venetiis per Antonium de Strata Cremonenſem. a.* 1485. fol. Exempla, quae tria haec opuſcula, eiusdem characteris romani, eiusdemque chartae, iunctim continent, rariſſime occurrunt.

Pag. 46. n. 7. *Perſii Satyrae cum commentariis Iohannis Britanici Brixienſis. Per Iacobum Britannicum.* Brixiae. 1486. fol.

Ibid. n. 8. memoratur quoque edit. *Iuuenalis*, a Maittario et a me infra pag. 484. excitata.

Pag. 50. n. 15. editio *Catulli*, *Tibulli* et *Propertii* Brixienſis, 1486. (cuius ego infra pag. 215. feci mentionem,) curatius deſcribitur.

Pag. 57. n. 28. de principe *Lucretii* editione Veronenſi 1486. fol. copioſe agitur.

Pag. 65. n. 37. *Horatii opera cum commentariis Chriſtophori Landini Florentini. Venetiis, per Bernardinum de Tridino.* 1486. fol.

Pag. 88. n. 25. editio *Scriptorum veterum de re militari*, Vegetii, Frontini, Aeliani et Modeſti, Romana, 1487. 4. (vide infra pag. 419.) latius et diligenter deſcribitur.

Pag.

Pag. 90. n. 28. *Ioan. Sulpitii Verulani commentariolus in Quinctiliani partem* etc. (vide infra p. 391.) curatius indicatur.

Pag. 102. n. 18. Rarissimis exemplis adnumeranda editio describitur: *Caii Suetonii Tranquilli de vita XII. Caesarum. liber primus incipit.* Bononiae per Platonem de Benedictis, 1488. fol. In prima pagina vltimi folii primum quidem legitur sequens *ad lectorem* monitum: *Quicunque Tranquillum emendatissimae lectionis habere cupis: hunc eme: et securus abi. Nam Simon pasqualis Jodertinus (vestrum ardulides delitium) accurata id egit emendatione: vt quod impediat legentes iam frustra hic perquiratur. quare vel ex hac impressione vnum habeas vel nullum emendatum quaeras.* Tum alia sequitur notitia: *Opus hoc exactum et impressum est Bononiae diligentissime per me Platonem de Benedictis stampatorem, eiusdem ciuitatis ciuem Anno salutis M.CCCC.LXXXVIII. septimo calendas Martias Ioanne Bentiuolo Bononiensis Senatus principe.*

Pap. 116. n. 36. *Epistolae aliaque opera minora S. Hieronymi in tres partes secundum materias disposita a Theodoro Lelio Auditore apostolico Venetiis per Andream de Toresanis de Asula 1488.* II. voll. fol. magn.

Quomodo conueniat cum editione *Hieronymi Epistolarum* etc. Veneta 1476. de qua idem *Seemillerus* in primo fasciculo, pag.

pag. 89. differuit, equidem definire non possum.

Pag. 122. nr. 42. *Marci Valerii Martialis Xenia, seu Epigrammatum liber XIII. Accedunt eiusdem Apophoreta seu Epigrammatum Liber XIV. Lipsiae per Mauritium Brandis.* 1488. 4.

Leichius in opere de Origine et incrementis typographiae Lipsiensis de illa editione nihil adtulit.

Pag. 147. nr. 38. *Publ. Ouidii Nasonis Fastorum Libri sex cum commentariis Antonii Constantii Fanensis. Romae per Eucharium Silber, alias Franck.* 1489. fol. — coll. *Audiffredi* Catalogo edition. rom. saec. XV. pag. 289.

Pag. 171. n. 72. *Aurelii Augustini opuscula plurima. Argentinae per Martinum Flach.* 1489. min. fol.

Pag. 174. n. 161. *P. Ouidii Metamorphosis cum integris ac emendatissimis Raphaelis Regii enarrationibus et repraehensione illarum ineptiarum; quibus vltimus Quaternio primae editionis fuit inquinatus.* Venetiis per Bernardinum Benalium. in fol. s. a.

Haec eadem esse videtur editio, quam infra pag. 284. ex Pinelli catalogo protuli. At ex curatiore cl. *Seemilleri* descriptione cum annus, quo lucem adspexerit, definiri, tum id, quod de editione a. 1493. scripsi, emendari poterit. Raphael Regius in praefa-

praefatione adfirmat, enarrationes suas in Quinctilianum et Ouidii Metamorphosin *superiori anno perfidiae cuiusdam librarii*, (n. Octauiani Scoti, typographi vel potius librarii Veneti, quem ipse Raphael in epistola ad Paullum Cornelium, in fine adiecta, nominauit,) se inscio, emissas, easque, praesertim in vltimo quaternione per malignum quemdam, vel certe fatuum mirum in modum deprauatas fuisse. His et aliis adnotatis ad formam huius editionis designandam, cl. *Seemillerus*, „Quamuis, ait, haec editio nulla anni nota insignita sit, haud tamen dubitandum videtur, quin anno 1494. prodierit in lucem. Nam editio sumtibus Octauiani Scoti curata, prima illa, sed spuria, inuito auctore emissa in lucem, prodiit Venetiis anno 1493. conf. *Orlandi* pag. 35. et *Maittairii* tom. I. pag. 561. Hanc igitur, quum *anno superiore* Raphael Regius in praefatione ad Lectorem prodiisse adfirmet: necesse est, praesentem hanc nostram anno 1494. excusam fuisse. [Editio igitur a. 1493. non potest esse repetitio illius, de qua sermo est, et quae sine anni mentione prodiit in lucem.] Est ea certe notatu digna vel hoc solo nomine, quod prima sit genuina ab ipso Raphaele Regio adornata. Meminit huius nostrae editionis Maittaire tom. I. pag. 560. in nota 1. Adfirmat vero, eam

ad

ad annum 1493. pertinere, forte, quod epistola dedicatoria scripta sit a. 1493. nonis Septembris. Verum anno primum 1494. nostram prodiisse, et quidem sine adiecta anni nota, patet ex hactenus a me dictis."

Pag. 175. nr. 162. *Caii Plinii Secundi Epistolarum libri octo. Panegyricus Traiano Augusto dictus. Liber de viris illustribus. per Antonium Moretum,* (Venet.) in 4. sine loci et anni nota. Haec editio, bibliographis incognita, satis adcurate facta fuisse videtur cl. *Seemillero.*

Pag. 190. nr. 187. describitur editio, ab ea, quam ex Audiffredo laudaui infra pag. 168. diuersa: *C. Iul. Caesaris oratio Vesontione - belgice ad milites habita. Ab Andrea Brentio ex ipsius Caesaris commentariis et graecis codicibus integre latine facta.* in 4. min. sine anni, loci et typographi nota; videtur tamen Romae excusa. Auctor (adnotante *Seemillero,*) patria Patauinus tum Patauii, tum Romae, vbi a. 1484. obiit, humaniores litteras docuit: de eo confer. *Papadopoli Historia Gymnasii Patauini,* tomo II. pag. 177.

Ex hoc spicilegio et *Denisii* Supplemento Maittairii Annalium typographicorum, (quos quidem in conficiendo hoc

opuſculo nondum potueram conſulere,) ſit manifeſtum, quam larga ſeges ſit relicta, quot rarae aut plane incognitae, aut nondum rite excuſſae editiones lateant in vetuſtis bibliothecis, quarum tamen plenior notitia ad adcuratam editionum et contextus hiſtoriam criticam eſt admodum neceſſaria. Qui vero exempla vetuſta, quae in bibliotheca quadam ſeruantur, diligenter indicare ſolent cupiuntque, illi ſtudium ac laborem criticorum et litteratorum poſſunt mire facilitare, ſi, quod ad graecos latinosque adtinet auctores, non tantummodo in externa editionis forma explicanda acquieſcant et vnice haereant, ſed quoque, ſi nondum ab vllo homine docto illa examinata et collata eſt, etiam ex nonnullis exemplaris cum optima aut critica auctoris editione varietate lectionis inſtructa, conferendi, foliis aut capitibus variae excerpantur lectiones, vt de vtilitate pretioque illius critico artis periti poſſint iudicare.

Forſan tamen erunt, qui me immoderatae liberalitatis in enumerandis pluribus, quam huius libelli ratio permiſerit, editionibus reliquisque, quorum feci mentionem, libris libellisque adcuſent damnentque; neque, tanta iudiciorum partiumque diuerſitate, mirabor: multo minus dicam

cuiuis

cuiuis fcribam. Ego vero eo confilio fui copiofior, vt et doctores, fi qui in ludis inferioribus et gymnafiis, praecipue in litterarum vniuerfitatibus, hoc libello, tamquam filo, in fcholis fuis litterariis vfuri funt, de pluribus editionibus, quas e bibliothecis fiue publicis fiue priuatis auditorum queant oculis fubiicere, earumque ortu vfuque plenius curatiusque disputandi haberent occafionem nec diu alia fubfidia inueftigare cogerentur, et iuuenes editiones rariores melioresque mature nofcere, vnoque veluti obtutu feriem illarum videre atque contemplari, aut, vnde proficiant, facile comperire et difcere; alii vero litterarum latinarum et critices amantes in itineribus litterariis hunc breuem libellum commode fecum portare, eoque acui poffent ad inquirendas meliusque cognofcendas veteres ac editiones potiores. Nam conftat, fummos criticos fuperioris et vero multos noftri faeculi de hiftoria editionum critica parum follicitos, in exempla, vetufta quidem, at parum fida adcurataque, nulla aetatum ratione habita, incidiffe, vmbram pro Iunone faepe amplexos effe, et lapfos, aut noua, quae ipfis viderentur, excogitaffe, meliore lectione in alio exemplari feruata. Denique cogitaui, iuniores, (nam veteranis et heroibus litteratis haec non fcribo, eorum tamen monita atque correctiones iuuabunt

litterarum romanarum ſtudium,) qui in auctore quodam latino edendo vires ingenii periclitaturi ſunt, hac ratione opportuna bene iuuari et adduci poſſe, ad fontes ipſos inquirendos, ad potiores atque claſſicas editiones earumque familias citius noſcendas et eas, ſi poteſtas dabitur, ſtudioſius colligendas comparandasque atque ipſam hiſtoriam auctoris illius atque editionum criticam meliorem concinnandam. Sic, vt vnicum adferam exemplum, exemplaria *Quinctiliani* Inſtitution. orator. antiquiora nondum rite ſunt in claſſes reducta, multo minus legitime excuſſa atque collata ad lectiones veras vbique ſtabiliendas. Hac vero ratione, coniunctis viribus, ſperandum eſt poſteritati, fore vt certior hiſtoria editionum critica aliquando conſcribi poſſit. Easdem ob cauſſas, ſi vel eorum exemplarium, quae in manibus habui, notitiam vberiorem in aliis reperi libris, hos lubenter crebroque laudaui; nec non, vbi vel de auctore quodam, vel de illius libris, vel de ſingulis locis fuſius eſt disputatum, frequenter commemoraui, ad eosque ablegaui harum litterarum cupidos.

Ne vero opuſculum laboraret mole, ſummam adhibui breuitatem: in continuatione vero Introductionis in hiſtoriam litteraturae romanae, id quod plures viri docti tum laudarunt, tum, vt adhuc copioſior eſſem, ſuaſerunt, multo plures, mihi qui-

quidem notos, libros*) excitare haud intermittam.

b 3 Atque

*) Hic tamen pauca supplere licebit. Theorie der Stoiker und der Academiker von Perception und Probabilismus nach Anleitung des M. T. Cicero, (cuius acad. quaest. libr. IV. vertit) mit Anmerkungen von M. *Io. Christ. Zwanziger.* Lipsiae 1789. 8. In ephemerid. litterar. Gothanis plag. 67. a. 1789. p. 583 sqq. copiose percensetur amplissimus cel. *Schmidii* in Horatii odas commentarius, (quem quidem nondum vidi,) *Commentar über Horazens Oden* (lib. I.) *von D. Chr. Henr. Schmid*, Regierungsrath und Professor zu Giessen. Lipsiae 1789. 8. — Ad *Persium* oblitus sum indicare, *Io. Iac. Breitingerum*, in Museo Heluetico, part. VI. Turici 1748. 8. pag. 376 sqq. dedisse specimen futurae Persii editionis, (quae quidem non peruenit ad maturitatem,) n. *Diatriben in versus obscurissimos, a Persio Fl. Sat. I. citatos*, in tres partes distributam, in quarum prima disquirit de auctore horum versuum et P. Baelio opposita est: in II. versuum illorum sensum exponit; in III. Persium ab ἀκρισίᾳ vindicat a G. I. Vossio obiecta. De *Cornuto* et auctore vitae Persii quaedam disputantur. — *D. Andr. Riuinus* in MS. reliquit: *Annae. Cornuti* — in *A. Persii Flacci equitis rom. VI. Satyras commentaria, vna cum vita eiusdem. Studio et opera D. Andr. Riuini, P. P. post I. Ios. Scaliger. P. Pithoeum. Is. Casaubonum etc. pristinae dignitati restituta. Lipsiae 1644.* quod MS. possidet cl. *Hummel*, describit, et praefationem Riuini formulis typographicis excudendam curauit in: *Neue Biblioth. von seltenen und sehr seltenen Büchern* part. III. p. 359 sqq. et IV. pag.

Atque eamdem ob caussam parcior fui in recensendis atque enumerandis versionibus. Equidem memini, quemdam superioris editionis censorem, desiderare illarum indicem. Non damno eius consilium: cui tamen si obtemperassem, mirum quantum creuisset libri moles. Alias equidem haud adeo difficili negotio ingentem illarum numerum exhibere potueram. Namque non desunt fontes et riuuli, e quibus commode hauriri possit. Praestat vero nonnullos, quos earum cupidi adire possunt, hic indicare.

De *germanicis* igitur latinorum scriptorum versionibus de industria egerunt auctores vtilis libri: *Beyträge zur kritischen Historie der deutschen Sprache, Poesie und Beredsamkeit, herausgegeben von einigen Mitgliedern der deutschen Gesellschaft in Leipzic.* Lipsiae, part. I. et III. 1732. 8. et passim alias quorumdam auctorum versiones recensuerunt.

Io. Gottlieb Schummel Uebersetzerbibliothek, zum Gebrauch der Uebersetzer, Schulmänner und Liebhaber der alten Litteratur. Wittenberg und Zerbst. 1774. 8. a p. 108. In quem librum supplementa scripsit Grillo in libro: Für ältere Litteratur und neuere Lectü-

pag. 484 sq. — In: Berlinisch. Monatschrift — M. Iul 1789. est *Hegewischii* comm. *über den schriftstellerischen Character des Tacitus.* etc.

Lecture, vol. III. Lipsiae 1785. De versione Aeneidos Virgilianae germanica: *Virgils Aeneis, verdeutscht von Thaddaeus Plazzary, Professor in der freyen Reichsstadt Biberach*, II. vol. 8. 1783. vide Berl. Allgemeine deutsche Biblioth. vol. 86. part. I. 1789. Quantum vis ac venustatis perit in versionibus.

De *Italicis*, *Iust. Fontaninus* passim in libro docto: Della Eloquenza italiana — Libr. III. Venet. 1734. 4. (qua quidem editione vtor,) et alii, quorum tamen merita superauit *Paitoni* in:

Bibliotheca degli autori antichi greci e latini volgarizzati, che abbracia la notizia delle loro edizioni; nella quale si esamina particolarmente quanto ne hanno scritto i celebri Maffei, Fontanini, Zeno ed Argelati. — opera librario-litterario-critica, necessaria a tutti i Bibliotecarj, ed utile a tutti gli amatori della Letteratura Italiana, di Jacopo-Maria Paitoni C. R. Somasco, in Venezia 1774. 4. V. tom.

De *Gallicis* consuli possunt Catalogue des Livres imprimés de la Biblioth. du Roi, et Abb. *Goujet* in Bibliotheque Françoise.

Praeter ea in *Eduard Harwood* Uebersicht verschiedener Ausgaben der griechischen und römischen Classiker — übersetzt aus dem Englischen von *Franz Carl Alter*, Wien 1778. in Catalogo della libreria *Capponi*,

poni, in Bibliotheca *Firmiana*, in Catalogo bibliothecae *Thottianae*, tom. IV. Bibliothecae *Bunauianae*, vol. I. etc. passim et frequenter indicantur versiones variarum gentium ac linguarum.

Inter ea ne vel in hoc litterarum genere omnino deesse viderer aliorum studiis ac voluntati, recentiores, aut memoria dignas, praesertim eas, quibus vel textus auctoris latinus vel adnotationes adiunctae sunt, crebro, at paucis, commemoraui.

Ex his, credo, et consilium, quod in suscipiendo conficiendoque hoc opusculo ceperam, et rationem, quam in continuando ac profligando labore tenebam, L. B. facile perspicies. Neque vero laudabis animum et operam meam, neque culpabis et damnabis, nisi caussa cognita, et difficultatibus, quibus quilibet in hanc arenam descendens impediri solet, aequo animo consideratis.

Quum autem in eo esset, vt opusculum, hac ratione retractatum atque absolutum, praelo subiiceretur, contigit, vt, consentiente pristino operis redemtore, ad alium librarium perveniret ius ac potestas nouae huius editionis formulis typographicis describendae. Quo factum est, vt moram acquirerem ad plura colligenda, et spatium mihi daretur, ad multa capita, praesertim ab initio, augenda insigni-

ſigniter. Quod ſi ſtatim ab initio laboris ſuſcepti ita euenturum ſciuiſſem, totum libelli ordinem, multaque alia mutaſſem. Quoniam vero opuſculum ſerius ac praeter opinionem ad nouum dominum, qui ſumtus praeberet, venit; aliam tamen et, ſpero, commodiorem eius inſcriptionem delegi. Quidquid autem hoc libelli eſt, qualecunque habe TIBI L. B. vale, et vt, operis quum praeeſſe non potuerim, cum ab illis tum a me ipſo profectos errores *) comiter corrigas, mihi-

*) Quosdam, in quos fere indici, hic indicabo.

Pag. 31	lin. 1	lege	*hos.*
— 33	— 4	—	*adſeruit.*
— 46	— 14	—	*Aſcenſius.*
— ib.	— 21	—	*Dalechampius.*
— 60	— 6	—	*puritate.*
— 65	— 5	poſt *eſt* comma pone.	
— 82	— 26	lege	*Viterbiens.*
— 114	— 14	—	*Aa.*
— 121	— vlt.	—	*Catalog.*
— 122	— 22	—	*Fol. èdidit.*
— 132	— 22	—	*Quarta aetas.*
— 137	— 14	—	*ſubſequentur.*
— 139	— 17	—	*Sublacenſi.*
— 140	— 5	—	*tum.*
— 158	— vlt.	—	*reipubl.*
— 454	— 26	—	M.CCCCCXXII.

Quae plura ſuperſint operarum peccata, (nam neque ego omnia recognoſcere potui, necdum plagulae omnes praelum reliquerunt, dum haec ſcribo,) ea ipſe corrigas velim.

mihique faueas, oro TE rogoque obseruantissime. Scripsi, Erlangae ipsis nonis Septembr. cIↄ Iↄ cc LXXXVIIII.

THEOPHIL. CHRISTOPHOR. HARLES,
SERENISS. MARGGRAVII ONOLDBARUTINI A CONSILIIS AULICIS, P. P. O. RHETORICES AC POESEOS etc.

PROLE-

PROLEGOMENA.

A

PROLEGOMENA.

SECTIO I.

§. 1.

Quum lingua latina siue romana olim maxime floruisset, eiusque vsus atque dignitas etiamnum varias ob caussas pateat latissime: haud mirandum est, a multis saeculis non paucos exstitisse, qui vel de illius linguae origine atque vicissitudinibus exponerent, vel de scriptoribus latinis iudicarent, vt iam *Cicero* potissimum in Bruto, et *Quinctilianus* in Institution. oratoriis, praecipue libro X. fecerant, vel illorum vitam scriptaque atque editiones modo fusius modo strictius, tum modo separatim, modo iunctim persequerentur, vel linguae ipsius praestantiam, vtilitatem atque necessitatem vindicarent ab aliorum iniuria et calumniis, aut veterum, quae supersunt, monumentorum intelligentiam atque interpretationem varia ratione variaque fortuna iuuarent.

Ante omnia tamen tenendum est, linguam *latinam* et *romanam* proprie et ab initio non fuisse vnam eamdemque; sed priorem in Latio vsque ad sublatam potestatem regiam fuisse in vsu, eiusque scripturam, formam atque indolem adhuc cerni in reliquiis XII. tabularum legum; posteriorem vero post id temporis accepisse quasi ciuitatem et latissime regnasse, diuisam in sermonem *rusticum*, *vrbanum* et *peregrinum*. conf. *Morhof.* de Patauinitate Liuiana cap. VI. sqq. *Io. Gerh. Pagendarm* diss. de lingua romana rustica, Ienae 1735. 4. *Christoph. Augusti Heumanni* progr. de orationis latinae idiotismis, siue de latinitate plebeia aeui Ciceroniani: in eius Poeciles tom. III. pag. 307 — 324. *Christiani Dan. Beckii*, V. C. carmen dotis monumentum linguae romanae rusticae antiquissimum, Lipsiae 1782. 4.

Hic quidem neque opus videtur neque vacat, omnes recensere, qui vel historiam L. L. vel vitam scriptorum latinorum exposuerunt, vel de horum disseruerunt operibus editionibusque. Quare primum quosdam tantummodo enumerabo, qui in hoc genere siue latius siue diligentius versati sunt, et copiosius enarrarunt historiam.

Melchior Inchoferi historiae sacrae latinitatis libri VI. lectiunculis exquisitis iucundisque narrationibus animum relaxantes. Monachi 1638. 8. recus. Pragae 1731. 8. Auctor, qui

qui multa ſollerter, minus autem venuſte diſputavit, tanto L. L. amore abreptus eſt, vt contendere haud dubitaret, beatos in coelo latine loquuturos, Chriſtum interdum vſum ſermone latino, et latinam linguam eſſe principum apoſtolorum ſacram.

Daniel Georg Morhof in Polyhiſtore literario philoſophico et practico tom. I. lib. IV. cap. 19. hiſtoriam L. L. illiusque diſcendae ſubſidia, tum ipſum recenſum auctorum latinorum, propoſuit, neque tamen plene abſolvit.

Primas lineas duxit *M. Io. Georg Frickius* in diſſ. Initia eruditionis apud Romanos. Altdorf. 1728. 4.

Multo plura et meliora praeſtitit *Io. Georg. Walchius*, Theologus quondam Ienenſis cel. in: *Hiſtoria critica latinae linguae.* Editio tertia, iterum multis acceſſionibus aucta. Lipſiae 1761. 8. Copioſus et diligens eſt, et docte diſſeruit de L. L. origine ſatisque, de auctoribus latinis, eorumque editionibus, de praeſtantia L. L. et ſubſidiis ad facultatem illius comparandam etc. multa tamen reliquit futuro editori ſupplenda.

Latius tamen verſatus eſt in explicanda linguae latinae, in primis monumentorum veterum ac ſcrip orum, quorum vel opera aut maiora minoraue fragmenta ſuperſunt, vel memoria tantum nominis, hiſtoria, nec raro, extra oleas vagatus eſt *Io. Nicolaus Funccius*,

Professor quondam in vniversitate Rintelienſi doctus et admodum ſedulus. Ille enim, ſumma diligentia adhibita, in pluribus voluminibus omne ſpatium litteraturae romanae emenſus fata L. L. ab eius ortu vsque ad interitum per aetates fixas deſcribere ſuſtinuit: ſed interdum ad aliena, licet amoena loca, digreſſus, editiones neque adcurate pleneque, neque, quod tamen praecipuum fuiſſet, critice recenſuit. Inſcriptiones ſ. argumenta ſingulorum voluminum paucis indicabo. 1) *De origine L. L. tractatus:* Gieſſae et Francof. 1720. 4. — 2) *De pueritia L. L.* — ad vsque bellum Punicum ſecundum. — Marburgi Cattorum 1720. 4. — Vterque tomus iterum prodiit auctior et emendatior, atque inſcriptus, *de Origine et pueritia L. L. libri II. accedit ſpicilegium litterarium et index.* Marburgi Cattor. 1735. 4.

Quod *Balthaſar Branchu*, ICtus Lugdunenſis Bat. in Obſeruationibus ad ius romanum, Lugd. Bat. 1721. 8. cap. X. plura monuerat contra Funccium: hic defendit ſuam operam in *Spicilegio*, *quo recta probatur legum decemuiralium reſtitutio contra V. Cl. Balth. Branchu et tractatus de pueritia L. L. vindicatur.* Marburgi 1723. 4.

— 3) *De adoleſcentia L. L.* — a bello Punico II. vsque ad Ciceronis aetatem. Marburgi Catt. 1723. 4.

Prae-

Praemissum est programma, in cuius §. 8. recensentur auctores, qui L. L. historiam concinnarunt.

— 4) *De virili aetate L. L.* — a temporibus Corn. Sullae et Ciceronis ad Octauiani Caesaris August. obitum. Pars I. 1727. 4. pars II. 1730. 4. Marburgi Cattor. — 5) *De imminenti L. L. senectute* — ab excessu Caesaris Octauiani Aug. ad principatum vsque Hadriani imperatoris. — ibid. 1736. 4. — 6) *De vegeta L. L. senectute* — ab excessu Traiani vsque ad principatum Honorii imperatoris. — Marburgi Catt. 1744. — 7) *De inerti ac decrepita L. L. senectute* — ab vrbe Roma saeculo ineunte quinto a Gothis expugnata vsque ad Caroli M. imperatoris obitum. — Lemgou. 1750. 4.

Huc quoque referri possunt *Christiani Falsteri* cogitationes variae philologicae tripartitae. — Lipsiae et Flensburgi 1719. 8. rec. atque inscriptae, *Amoenitates philologicae,* Amstel. 1729. 8. — atque eiusdem *Falsteri quaestiones romanae,* siue idea historiae litterariae Romanorum — — quam claudunt memoriae obscurae clarissimorum quorundam ingeniorum et monumentorum apud Romanos. Sumtibus autoris. Lipsiae et Flensburgi. 1718. 8. —

Io. Adam Weber, Einleitung in die Historie der lateinischen Sprache — in chronologischer Ordnung — Chemnitz 1736. 8.

M. Conrad Nahmmachers Anleitung zur kritischen Kenntniſs der lateiniſchen Sprache. Leipzig 1768. 8.

Alii de ſcriptoribus latinis eorumque operibus et hisce ſiue ſcriptis ſiue editis vel generalem dederunt notitiam, vel de ſingulorum tantum claſſibus et diſciplinis egerunt, vel editiones modo ex inſtituto, modo rariores atque praeſtantiores ſparſim recenſuerunt aut tantum indicarunt. Quorum omnium quia tanta eſt copia, vt vel eorum enumeratio ab inſtituto noſtro aliena videatur, potiores tantum excitare iuuabit. Agmen igitur ducat *Gerhardus Ioannes Voſſius.* Hic vir quondam doctiſſimus in variis libris, iunctim poſtea collectis in eius *Operibus*, Amſtelod. 1697. fol. tom. III. veterum vt Graecorum, ita quoque Romanorum aetatem definiuit, ingenii atque eruditionis monumenta excitauit, obſcurorum renouauit memoriam, et varia ratione litteraturam utriusque linguae illuſtrauit.

G. I. Voſſius de veterum poetarum temporibus libri II. qui ſunt de poetis graecis et latinis. Amſtel. 1662. 4.

— — de logices et rhetorices natura et conſtitutione. Hagae Comitum. 1658. 4. libr. II. cap. 13 — 15. de rhetoribus atque oratoribus romanis.

— — de hiſtoricis latinis libri III. editio altera, priori emendatior et duplo auctior. Lugduni B. 1651.

In

In hosce Vossii libros notas atque animaduersiones scripsit *Christophor. Sandius.* Amstel. 1677. 12. atque *Io. Halleruodius* spicilegium de historicis latinis: quos aliosque libellos eiusdem argumenti iunctim edidit *Io. Alb. Fabricius* atque inscripsit: Supplementa et obseruationes ad Vossium de historicis graecis et latinis &c. Hamburgi 1709. 8. — Ad illustrandam amplificandamque Vossianam operam pertinent quoque *Dissertazioni Vossiane di Apostolo Zeno, cioè Giunte e Osservazioni intorno agli Storici Italiani che hanno scritto latinamente, rammentati dal Vossio, nel III. Libro de historicis latinis.* In Venezia, tomo I. 1752. tom. II. 1753. 4.

Vossii vestigia pressit polyhistor ille Hamburgensis *Io. Albert. Fabricius*, edendo *Bibliothecam latinam, siue Notitiam auctorum veterum latinorum, quorumcumque scripta ad nos peruenerunt, distributam in libros IV.* Hamburgi 1697. 8. repet. indice editionum aucto, Londini, 1703. 8. (in titulo libri promittitur Procli philosophi Platonici vita a Marino Neapolitano graece scripta, altera parte auctior et nunc primum integra, ab eodem Fabricio edita: quae tamen in meo deest exemplo.) — quintum recusa est emendatior: acc. volumen alterum et tertium, supplementi

loco separatim excusum. Hamburg. vol. I. II. 1721. vol. III. 1722. 8. recus. Venetiis, 1728.

Id opus *Ernesti*, theologus quondam atque philologus ille Lipsiensis celeberrimus, melius ordinare coepit, egregie auxit, scite correxit, et historiam cum auctorum librorumque tum in primis editionum criticam multoque praestantiorem concinnauit:

Io. Alb. Fabricii bibliotheca latina, nunc melius delecta, rectius digesta et aucta, diligentia Io. Aug. Ernesti. Lipsiae tom. I. II. 1773. tom. III. 1774. 8. Multa tamen in egregio hoc opere desiderarunt, aut supplerunt viri docti, atque ego vel in hoc opusculo quaedam a viro quondam summo praetermissa notaui. At enim quis est, qui vel omnia, praesertim in tam lato vastoque litteraturae campo cernere, legere ac scire possit, aut eam largam faciat messem, vt nulli relinquatur spicilegium. Atque cel. *Beckius* promisit supplementa ad illud opus, quae nemini non erunt grata atque exoptata.

I. Alb. Fabricii Bibliotheca latina mediae et infimae aetatis. vol. I. II. Hamburgi, 1734. vol. III. et IV. 1735. vol. V. 1736. vol. VI. post fata Fabricii editum a *Chr. Schoettgenio.* ibid. 1746. 8. Id opus multis naeuis laborans egregie ornauit, suppleuit, emendauit, atque illustrauit *Mansi*, cuius nouae editionis haec est inscriptio:

I. A.

I. A. Fabricii, Bibl. lat. mediae et infimae aetatis cum supplemento Christiani Schoettgenii. Editio prima italica, a P. Ioanne Dominico Mansi, Clerico regulari congreg. matris dei Lucensi, *e MSS. editisque codicibus correcta, illustrata, aucta. Accedunt in fine vetera plura monumenta tum a Fabricio olim tradita, cum hic primo adiecta.* Pataui, ex typographia Seminarii. tom. I. — VI. 1754. 4.

De historia poetarum medii aeui bene meruit *Polycarpus Leyserus*, poeseos Professor ordin. in Academia Helmstadiensi, in: *Historia poetarum et poematum medii aeui decem post annum a nato Christo CCCC. seculorum. Centum et amplius codicum MStorum ope carmina varia elegantia, ingeniosa, euulgantur, emendantur, recensentur.* Hal. Magd. 1721. 8.

Vir ille doctus amore poetarum illius aeui mire captus non solum vindicare studuit eos ab aliorum adcusatione, sed etiam illorum carminum praestantiam aut venustatem, nescio quo sensu ductus, nimiis extulit laudibus. Id potissimum fecit in dissertatione de ficta medii aeui barbarie, in primis circa poesin latinam. Helmstad. 1719. 4. cui opposita est *Io. Frid. Bertrami* diss. de vera medii aeui barbarie aduersus Polyc. Leyseri diss. etc. subiuncta Bertrami comment. de singularibus Anglorum meritis in eruditionem orientalem. Halae. 1722. 4.

Ob

Ob iudicia virorum doctorum de veteribus auctoribus collecta potissimum commendari debet *Benjamin Hederich Notitia auctorum antiqua et media, oder Leben, Schriften, Editiones und Censuren der biblischen, und entweder noch ganz, oder auch nur in considerablen Fragmentis, vorhandenen fürnehmsten Griechischen und Lateinischen Kirchen- Scholastischen- und Profan-Scribenten, vom Anfange, bis auf die Instauration derer Studiorum.* Witteberg. 1714. 8. edit. altera auctior, (curante *Schwabio*, Prof. Lipsico) 1767. 8.

In collectione iudiciorum praeiuit iam *Thomas Pope-Blount* in Censura celebriorum authorum — Londini, 1690. fol. — editio noua correctior. Geneuae. 1710. 4.

Gottfried Ephraim Müllers historisch-critische Einleitung zu nöthiger Kentniss und nützlichem Gebrauche der alten lateinischen Schriftsteller. Dresdae 1747 — 1751. 8. V. volum.

M. Georg Christoph. Hambergers zuverlässige Nachrichten von den vornehmsten Schriftstellern vom Anfang der Welt bis 1500. Lemgouiae. 1756 — 1764. IV. voll. 8. *Hambergerus*, insigni amplissimaeque bibliothecae Gottingensi quondam praefectus, de hominibus memoria dignis eorumque vita, aetate, (in qua definienda tabulas Koehleri chronologicas sequutus

ſequutus eſt,) muneribusque, quibus ſi quis functus erat breuis, potiores tantum editiones, at integra libri inſcriptione repetita, ſollerter adcurateque commemorauit, et plures, qui de ſingulis copioſius egerunt, excitauit ſcriptores. Idem ille theſaurum hunc litterarium in compendium redegit, et tamen, cum primis in editionum notitia, ſaepius auxit, ſed prolegomena maxime vtilia omiſit in:

Kurzen Nachrichten von den vornehmſten Schriftſtellern vor dem ſechszehnden Jahrhundert in einem Auszug aus ſeinem gröſſern Werke. Lemgou. 1766. 8. II. voll. Equidem in prioribus huius opuſculi editionibus Hambergeri ordinem temporis et editionum indicem fueram potiſſimum ſequutus.

Leuis eſt in recenſu editionum, copioſior tamen in enarratione vitarum et iudiciis aliorum collectis auctor *Biographiae claſſicae*, primum anglico ſermone ſcriptae, Londini, 1740. 8. II. voll. deinde in linguam theotiſcam translatae: *Claſſiſche Biographie, oder die Leben und Charactere aller claſſiſchen Autoren der griechiſchen und lateiniſchen Poeten, Geſchichtſchreiber, Redner und Lebensbeſchreiber, mit einer hiſtoriſchen und critiſchen Nachricht von ihnen und ihren Schriften. Erſter Theil — berichtiget und durch einige Anmerkungen verbeſſert von Samuel Murſinna etc.* Halae Saxon. 1767. 8. — *II. Theil.* ibid. 1768. 8.

Prae-

Praestans est opus et thesaurus vniuersae litteraturae, in quo et aetas eorum, de quibus agitur, summa cum cura et diligentia definitur et permulti libri, in quibus singulorum vel vita, vel scripta vberius enarrantur aut explicantur atque illustrantur, perpetuo laudantur, interdum recentiores, ab Hambergero aliisque omissae, editiones commemorantur, atque in Analectis, quae singulorum voluminum calci adhaerent, multa alia bona adferuntur, cuius operis duobus praecipue prioribus tomis me in hac editione multa debere, gratus profiteor:

Christophori Saxii Onomasticon litterarium, siue Nomenclator historico-criticus praestantissimorum omnis aetatis, populi, artiumque formulae scriptorum. — ab orbe condito vsque ad saeculi, quod viuimus, tempora digestus, et verisimilibus, quantum fieri potuit, annorum notis accommodatus. — Traiecti ad Rhenum, 1775 — 1788. VI. partes. 8. Opus vero nondum absolutum est: quod in compendium quodammodo redegit doctiss. et cel. *Ier. Nicolaus Eyring* P. P. O. in academia Gottingensi etc. in vtili libro:

Synopsis historiae literariae, qua orientis, graeca, romana, item aliarum linguarum scriptis cultarum literatura tabulis synchronisticis exhibetur, auctore I. N. Eyring — Gottingae, tom. I. II. et III. 1783. 4.

Bonae

Bonae frugis quoque sunt libelli:

Introductio in linguam latinam, auctore Io. Carolo Zeunio, Prof. litter. graec. apud Witebergenses. Ienae, 1779. 8. — et

D. I. G. Hauptmanni notitia breuior auctorum veterum Graecorum ac Latinorum, subministrante filio M. C. S. Gu. Hauptmanno. Gerae et Lipsiae, 1779. 8.

Anzeige der griechischen und lateinischen Klassiker. Mit vorläufigen Einleitungen und Nachrichten von dem Schicksal ihrer Schriften, Ausgaben und Uebersetzungen; nebst einer Uebersicht der Bearbeiter der gesammten Philologie, von Io. Christ. Friedr. Bährens, Director des neuen Paedagogiums zu Meinertshagen in der Grafschaft Mark. Halae, 1786. 8. Passim tamen eget lima liber alioquin commodus.

Cel. *Io. Ioachim Eschenburg* in *Handbuch der klassischen Literatur.* Berolini, 1787. 8. de archaeologia et litteratura romana strictim quidem, at eleganter disputat.

Introductionem in notitiam litteraturae romanae, inprimis scriptorum latinorum edere coepi: cuius tomus I. prodiit Noribergae, 1781. 8. tom. II. eod. anno: eiusque libri continuatio sequetur, vt plurium virorum doctorum, quibus opellam meam haud displicuisse cognoui, desiderio ac voluntati satisfaciam. In prolegomenis §. II. sqq. multo

plures

plures commemoraui, qui ſcriptorum latinorum vitam et doctrinas, quas profeſſi ſunt illi aut expoſuerunt, vel vniuerſim, vel ſpeciatim, modo copioſius modo breuius ſunt perſequuti. Hic tantum iunioribus harum litterarum ſtudioſis commendandi videntur libri ſeqq.

Lebensbeſchreibungen der römiſche Dichter, von Ludwig Cruſius, aus dem Engliſchen mit Anmerkungen von Chriſtian Heinrich Schmid, Profeſſor zu Gieſsen. Halae Saxon. part. I. 1777. 8. part. II. 1778. 8.

Io. Chriſtiani Wernsdorfii diſſ. de poetis latinis ſatyricis, elegiacis, lyricis, cum veteribus, quorum ſcripta interierunt, tum recentioribus, qui medio barbaroque aeuo ſcripſerunt.

Praefixa eſt erudita illa diſp. tomo III. Poetarum latinorum minorum a viro illo celeberrimo editorum, optimo quoque plaudente.

Matthaei Aemerichii ſpecimen veteris rom. litteraturae etc. Ferrariae, 1784. II. tom. 4.

Cel. *Beckius* in opere eximio et doctiſſimo: *Anleitung zur Kenntniſs der allgemeinen Welt- und Völker - Geſchichte*, vol. II. 8. Lipſiae, 1788. de litteratura quoque romana, huius fatis et ſcriptoribus rom. eorumque libris, atque interpretibus praecipuis diligenter eruditeque agit.

Cl.

Cl. *Christian Joseph Jagemann*, in der Geschichte der Künste und Wissenschaften in Italien, (est libera versio et immutatio operis: *Storia della Letteratura Italiana* auctore *Hieronymo Tiraboschio*,) Lipsiae, voll. I. II. et III. partes tres. 1777—1781. vt *Bayle* Dictionarium, gallice scriptum, opus praestantissimum, et *Adr. Baillet* Jugemens des Savans sur les principaux ouvragies des Auteurs etc. edit. *Bernhardi de la Monnoye* etc. Amsterd. 1725. IV. voll. 4. et alia maioris minorisque molis opera praetermittam. De catalogis editionum memorabilibus paullo post agam.

Dignitatem atque praestantiam linguae latinae et scriptorum romanorum permulti quoque optimo iure commendarunt. Atque quam vtilis, et vero quam necessaria sit cuilibet, qui nomen docti atque eruditi adspirare et vltra plebem sapere cupiat, adcurata linguae latinae cognitio et matura auctorum rom. lectio, firmissimis, credo, argumentis ab aliis iam euictum est atque demonstratum. Vt communem L. L. vsum per magnam Europae cultioris partem, et infinitam copiam optimorum librorum, in omni litterarum et doctrinarum genere a viris doctissimis, sermone latino conscriptorum silentio praetermittam, Italia aliaeque imperii romani prouinciae protulerunt summos oratores, optimos historicos atque elegantissimos ac principes poetas, quorum vim, suauitatem, venustatem et reliquas, quae

saepius sentiri tantum possunt, orationis virtutes nulla versio plene potest reddere. Ecquis ex riuulis, quam e fontibus lubentius hauriet? Summi praeterea viri a renatis litteris ex scriptoribus tam graecis quam latinis colorem suae orationis atque eruditionis, aeque ac doctrinarum semina laudemque duxerunt, suisque exemplis cum vtilitatem L. L. tum necessitatem interioris illius scientiae, et vero familiaritatis veluti cum scriptoribus antiquis rom. mature contrahendae satis superque demonstrasse mihi videntur. Neque tamen defuerunt homines, qui spernerent et vsum et lectionem auctorum romanorum: et adhuc sunt, qui lectionem illorum contemnant, atque vel e scholis eliminare audeant, haud cogitantes, animos puerorum atque adolescentulorum nondum capaces esse subtiliorum et philosophicarum doctrinarum rite percipiendarum; tum interpretatione auctorum classicorum legitima prudentique et verba et res doceri, atque mature optimeque expoliri ingenium molle ac iudicium acui debere; denique, neglecto veterum latinorum scriptorum studio eorumque sermone, viam patefieri ad pigritiam aut ad arrogantiam quamdam atque temeritatem in iudicando non minus quam scribendo, et ad ipsam barbariem sensim sensimque ingrauescentem. Atqui vt in proverbio est, nulla ars habet osorem, nisi ignorantem, nec raro ipsi, qui hodie sunt L. L. hostes, infantiam suam atque inscitiam pro-

dere

dere solent. Metuendum est quoque, ne contemtores linguae latinae vindictam bonarum litterarum, quae quidem interdum tarde, sed tum eo gravius sui contemtum vlciscuntur, magno cum detrimento famae multaque cum molestia sentiant. Iam vt vnum tantummodo proferam exemplum, diligens veterum poetarum lectio quantum conducat ad mores emendandos, maxime vero ad copiam atque vbertatem orationis, ad ingenium poliendum, et ad bene recteque iudicandum de eo, quod in litteris sit venustum, elegans et adcuratum; et contra, quod speciosum, quod falsum sit atque ineptum, tam consensus virorum cordatiorum testatur, quam tristia eorum exempla, qui nulla veterum poetarum cognitione instructi, nudi atque inermes iratoque Apolline ad carmina pangenda adcedant, versibusque illepidis et malis illiniant chartam. Pro humanitatis vero studiis ac poetis praeter Maioragium, Sigonium, Caselium, Kortholtum, Rollinum, Facciolatum, Graeuium, Folietam aliosque innumeros bene et feliciter caussam egerunt *).

*) Conf. *Io. Georg. Walchii*, Theologi quondam Ienensis, Historiam criticam L. L. edit. III. Lipsiae, 1761. 8. cap. III. Nubem scriptorum excitatam reperies in Bibliotheca latinitatis restitutae Conspectu generali ac speciali, in *I. Friderici Noltenii* Lexici L. L. Antibarbari quadripartiti tomo posteriore, Lipsiae, 1768. mai. 8. et

Blackwall in libro de praestantia auctorum classicorum, latine verso ab *Ayrero.* Lipsiae, 1735. 8.

Pet. Burmann in oratione in humanitatis studia, Lugduni Batau. habita, recusa Lipsiae, 1720. 4.

Ch. Ad. Klotz in oratione de dignitate, iucunditate et vtilitate studiorum humanitatis. Ienae 1761. 4. recusa in eius Opusculis varii argumenti, Altenb.

Serbe in binis disputationibus de scriptis poetarum, morum disciplinis. Wittenbergae, 1759. 4.

Paulinus a S. Iosepho, in oratione de studio poetarum ad litteras et eloquentiam necessario, inter eius Orationes nouas XII. a *Io. Erhardo Kappio* editas, Lipsiae 1753. 8. pag. 49. sqq.

Io. Georgius Purmannus, Gymnasii Francofurtani Rector, in Prolusionibus quatuor de ingenio poetarum romanorum. Francofurti ad Moenum 1784. et 1785. Conferantur quoque:

De

et in Catalogo Bibliothecae Bunauianae, vol. I. pag. 641. — *Philipp Ernest. Bertram* Entwurf einer Geschichte der Gelahrheit etc. part. I. Halae Saxon. 1764. 8. pag 132 seqq. — *Henr. Wilhelm Lawaetz* Handbuch für Bücherfreunde und Bibliothekare. Halae Sax. 1788. p. 502 sqq.

De iniusto solidioris eruditionis contemtu querelae, editae a *Io. Mart. Sommero*, Haun. et Lipsiae, 1756. 8.

De vero L. L. statuendo pretio, praeside *M. Io. Georg. Hagero* Disp. auctore et respondente *Henrico Eilhard. Schroeder*. Lipsiae, 1740. 4.

Rambachii (t. t. Rectoris Quedlinburgensis scholae,) Schreiben über die Frage: Ob das Lesen der Alten an dem Mangel der Original-Scribenten Schuld sey. Quedlinb. 1765. 4.

§. 2.

Praeterito saeculo inter viros doctos in Galliis, Belgio, Angliaque magna acerbaque lis orta est, (cuius historiam scite texuit *Ayrer* in Commentatione de comparatione eruditionis antiquae et recentioris, subiuncta *Blackwalli* libri memorati versioni,) vtrum veteres, an recentiores scriptores plura praestiterint, plus valuerint ingenio atque doctrina, laudemque mereantur maiorem. Ab vtraque parte vehementer dimicatum est. Abbas *Boisrobert* primus in Galliis fuit, qui auctoritatem classicorum auctorum, quos Graecia Latiumque tulerunt, acriter oppugnaret: a cuius partibus primum steterat *Sant Sorlinus* (de Saint Sorlin); dein accesserat *Carolus Perraltus* *)

 (Per-

*) Primum in carmine gallico *Le siecle de Louis le Grand*, 1687. deinde in libro: Le parallele des anciens et des modernes etc. Paris, 1688. IV. tom. 8.

(Perrault,) qui fummas excitauit tragoedias: quas praeter Ayrerum l. c. pag. 261 fqq. enarrat Auctor gallicus, (*Irail* effe dicitur,) in *Querelles litteraires*, quae in linguam teutonicam translatae et infcriptae: Merkwürdigkeiten zur Gefchichte der Gelehrten und befonders der Streitigkeiten derfelben, von Homer an bis auf unfere Zeiten, Lipfiae 1763. 8. prodierunt, part. II. pag. 242. fqq. fecundum teutonicam interpretationem. Nos quidem, medium tenuiffe beatum effe, arbitramur: *Ioannis* vero *Harduini* fententia, qui in libro de nummis Herodiadum, (adde eiusdem opera felecta pag. 343. Amftelod. 1709. Fol.) omnium veterum fcriptorum libros praeter Ciceronis et Plinii maioris opera; Virgilii Georgica; et Horatii Epiftolas ac Satiras, a monachis fictos effe et compofitos cenfet, nefcio, vtrum miferationem mereatur, an indignationem. Poft aliquot faecula forfan erunt, qui credant, in eius ignominiam ab alio opera eius effe confcripta. Vti autem Harduinus debacchatus eft, ac nimis feuerus fuit cenfor; ita alius Gallus, *de Tens*, ingenio veterum nimium tribuit. Is enim in libro: Recherches fur l'origine des decouvertes attribuées aux Modernes, ou l'on demontre, que nos plus celebres philofophes ont puifé la plus part de leurs connoiffances dans les ouvrages des Anciens, et que plufieurs veritées importantes fur la Religion ont été connues de fages du paganisme,

me, à Paris, II. vol. 8. 1766. germanice verso, Lipsiae, 1767. nullum fere inuentum, quod ingenio recentiorum adtribuitur, non solum incognitum fuisse veteribus; sed etiam ab iis sedulo inuestigatum, praeter illa, in quae casu recentiores inciderint, artem typographicam, magnetem et microscopia, putat, et omnia exemplis atque comparationibus explanare instituit. At enim in nexum veritatum, siue systema quoddam recentiores redegerunt disciplinas, quas etiam vel purgarunt a multis erroribus, vel nouis egregie locupletarunt incrementis, vt de doctrina sacra inuentisque in arte medica et scientia naturae vniuersae taceam.

§. 3.

Vt vero in lectione feliciter procedamus, comparanda nobis est notitia non solum aetatis, characteris, vitae singulorum auctorum veterum; sed etiam hominum recentiorum, quorum illi cura diligentiaque aut primum in lucem producti sunt aut emendati atque illustrati. Quare de editionibus hic paucis agemus. In recensendis autem et enumerandis illis vario modo viri docti versati sunt. Alii enim catalogum pleniorem exhibere studuerunt, qualem *Funccius* in operosis de pueritia, adolescentia etc. L. L. commentariis, et *Fabricius* in Bibliotheca latina concinnarunt, aut, vti, *Burmannus* II. *Heyne*, *Jani*, auctores edi-

tionum Bipontinarum aliique, suis praemiserunt editionibus, aut qualem dedit *Harwood* in opere, minime critico, anglice scripto, dein in linguam germanicam verso:

Uebersicht verschiedener Ausgaben der Griechischen und Römischen Classiker, mit Anmerkungen, (quae quidem adnotationes vt plurimum sunt steriles atque ieiunae,) *von Eduard Harwood, der Theologie Doctor, übersetzt aus dem Englischen von Franz Carl Alter*, Professor der griechischen Sprache. Wien, 1778. 8. In linguam quoque Italicam translatus est liber, resectis iis, quae superuacanea videbantur, et notitia editionum passim locupletata, a *Maffeo Pinelio:* Prospetto di varie edizioni degli autori classici greci e latini etc. Venet. 1780. 8.

Alii in indicibus siue librorum rariorum et primitiarum typographicarum, siue praestantissimarum bibliothecarum, antiquiores aut rariores aut praestantiores scriptorum latinorum editiones simul commemorarunt aut vberiorem de illis confecerunt notitiam. E multis, quorum nubem excitauit *Io. Iac. Bauer*, in Bibliothecae librorum rariorum vniuersalis tom. I. pag. 9—40. Noribergae, 1770. 8. paucos nominabo.

Michael Maittaire Annales typographici ab artis inuentae origine ad annum MD. Hagae Comit. 1719. 4.

Eius-

— Eiusdem *Ann. typogr.* ab artis inuentae origine ad annum MDCLXIV. tom. I. pars I. II. editio noua auctior et emendatior. Amstelod. 1733. 4. : Hic tomus est tomi I. a. 1719. euulgati supplementum, ex menteque auctoris debuit esse quartus: at bibliopola sponte insciοque auctore adpellauit primum. — *Annal.* — ad ann. MDLVII. tom. II. part. II. Hagae Com. 1722. 4. — Tom. III. part. I. II. cum adpendice, ibid. 1725. 4. — Tom. V. part. I. II. indicem in tomos quatuor praeeuntes complectentes. Londini, 1741. 4.

ſ. Multos errores, qui in tam vastis iisque litterariis operibus euitari non possunt, esse commissos, multas editiones vel parum recte vel plane non recenseri aut indicari, plures iam adnotarunt, et collegerunt supplementa: v. quos protuli in Introductione in Notit. litter. rom. I. proleg. pag. 34 sq. Acerbe iudicauit de labore Maittariano *Petr. Burmannus* I. in praefat. altera ad Valerii Flacci Argonautica, pag. LXVIII. sq. meae editionis: verecundius respondit Maittarius.

(Antonii Orlandi) Origeni e progressi della Stampa, o sia dell' arte impressoria e notizie dell' opere stampate dall' anno MCCCCLVII. sino all' anno MD. (Bologna, 1722.) 4.

David Clement Bibliotheque curieuse historique et critique ou Catalogue raisonné des

livres difficiles à trouver. à Goetting. 1751—1760. IX. voll. 4. mai.

Bibliographie instructive — par *Guillaume François de Bure.* à Paris, 1763. sqq. X. voll. et II. voll. Supplement. 8.

Angeli Mariae Cardinalis Quirini liber singularis de optimorum scriptorum editionibus, quae Romae prodierunt post diuinum typographiae inuentum a germanicis opificibus in eam vrbem aduectum. — recensuit, annotationes, rerumque notabiliorum indicem adiecit et diatribam praeliminarem de variis rebus ad natales artis typographicae dilucidandos facientibus praemisit *I. G. Schelhorn.* Lindau. 1761. 4.

— Eiusdem *Quirini Specimen variae litteraturae*, quae in vrbe Brixia eiusque ditione paullo post typographiae incunabula florebat, scilicet vergente ad finem saeculo vsque ad medietatem saeculi XVI. — Pars prima poetas latinos aureae et argenteae aetatis, quos Brixiani scriptores illustrarunt, complectitur. Brixiae, 1739. 4.

Ios. Anton. Saxii Historia litterario-typographica Mediolanensis ab a. 1465. ad annum 1500. nunc primum edita: praemissa *Phil. Argelati* Bibliothecae scriptorum Mediolanens. tom. I. 1745. fol. Alteri tomo adhaeret *Quirini* Epist. ad Saxium de editionibus quibusdam vetustis.

P. Fran-

P. Francisci Xaver Laire, Sequano-Burgundi, Specimen historicum typographiae romanae XV. saeculi. Romae, 1778. 8. Multa eaque egregia ad emendandam augendamque Lairii notitiam contulit Cl. *Lengnich* in Neuen Nachrichten zur Bücher- und Münzkunde, part. I. p. 1 — 105. Pluries castigauit Lairii errores.

I. Baptist. Audiffredus in libro praestanti: *Catalogus historico-criticus romanar. editionum saeculi XV.* in quo praeter editiones a Maettario, Orlando, ac P. Laerio relatas, et hic plerumque plenius vberiusque descriptas plurimae aliae, quae eosdem effugerunt, recensentur ac describuntur: non paucae contra ab eodem P. Laerio aliisque memoratae exploduntur, varia item ad historiam typographicam et bibliographicam pertinentia nunc primum pertractantur. Romae, 1783. 4. mai.

Die Merkwürdigkeiten der königlichen Bibliothek zu *Dresden*, ausführlich beschrieben und mit Anmerkungen erläutert, (von D. *Ioh. Christian Götze*,) Dresdae, 1744. 4. mai. III. vol.

Catalogus Bibliothecae Bünauianae, tom. I. etc. Lipsiae, 1750. 4. mai.

(Stolle) Kurze Nachrichten von den Büchern und deren Urhebern in der Stollischen Bibliothek. part. XVII. Ienae 1733—1743. 4.

(Siegm.

(Siegm. Iac. Baumgartenii) Nachrichten von einer hallischen Bibliothek. Halae, tom. I — VIII. 1748 — 1751. 8.

Eiusdem Nachrichten von merkwürdigen Büchern. ibidem. tom. I — XII. 1752 — 1758. 8.

Io. Fabricii historia Bibliothecae suae. Wolfenbütt. 1718 — 1724. VI. part. 4.

Frid. Gotth. Freytagii Analecta litteraria, de libris rarioribus. Lipsiae, 1750. 8.

Eiusdem Adparatus litterarius, vbi libri partim antiqui, partim rari, recensentur. Lipsiae, 1752 - 1755. in 8. III. tom. in quo erudito opere variae ad historiam librorum et auctorum pertinentes obseruationes largiter sunt adspersae.

Bibliotheca Smithiana, seu Catalogus librorum D. *Ios. Smithi*, Angli, per cognomina authorum dispositus. Venetiis, 1755. 4. Adiunctae sunt praefationes et epistolae voluminibus editis adpositae, ab incunabulis typographiae ante an. MD.

Die Merkwürdigkeiten der K. K. garellischen öffentl. Bibliothek am Theresiano von M. Denis. Wien 1780. 4.

Catalogue raisonné de la Collection de Livres de M. *Pierre Antoine Crevenna*, nègociant à Amsterdam. VI. voll. 1776. 4.

Carl Theodor Gemeiners Nachrichten von den in der Regensburgischen Stadtbibliothek befindlichen Merkwürdigkeiten und seltenen Büchern

Büchern aus dem funfzehenden Jahrhundert. Regensburg, 1785. 8.

Christoph. Theophili de Murr Memorabilia Bibliothecarum publicarum Norinberg. et Universitat. Altdorfinae. tom. I. II. Norribergae, 1786. et 1788. 8. mai.

Aug. Friedr. Pfeiffers (Prof. Erlangens.) Beyträge zur Kenntniss alter Bücher und Handschriften, (in bibliotheca publica Erlangensi,) I—III. part. Hof. 1783—1786. 8.

Wiens Buchdrucker-Geschichte bis MDLX. von *Michael Denis.* Wien, 1782. 4.

Augsburgs Buchdrucker Geschichte, nebst den Jahrbüchern derselben. Erster Theil, vom Jahr 1468. bis auf das Jahr 1500. verfasset, herausgegeben, und mit litterarischen Anmerkungen erläutert von *Georg Wilhelm Zapf.* Augsburg, 1786. 4.

Bibliothecae academiae *Ingolstadiensis* Incunabula typographica, seu libri ante annum 1500. impressi, circiter mille et quadringenti, quos secundum annorum seriem disposuit, descripsit, et notis historico-litterariis illustrauit *Sebastianus Seemiller* — Ingolstadii, fasc. I. 1787. II. 1788. 4.

(Placidi Braun) notitia historico-litteraria de libris ab artis typographicae inventione vsque ad annum MCCCCLXXIX. impressis, in Bibliotheca liberi ac imperialis monasterii ad S. S. Udalricum et Afram Augustae extantibus. Augustae Vindel. 1788. mai. 4.

(An-

(Andreae Straufs) Monumenta typographica, quae exſtant in bibliotheca collegii Canonicorum regularium in Rebdorf, collegit, notis illuſtrauit, et edidit eiusdem collegii Bibliothecarius. Eichſtadii, 1787. 4.

Bibliotheca graeca et latina complectens auctores fere omnes Graeciae et Latii veteris — cum delectu editionum, quas uſui meo paraui *Periergus Deltophilus* (h. e. *Comes de Reviczky.*) Berolini, 1784. 8.

Bibliotheca *Maphei Pinelli* magno iam ſtudio collecta, a *Iac. Morellio*, bibliothecae Venetae D. Marci cuſtode deſcripta et annott. illuſtrata. Venetiis, 1787. VI. voll. 8.

Carl Benjamin Lengnich Beyträge zur Kenntniſs ſeltener und merkwürdiger Bücher. I. II. part. Dantiſci, 1776. 8.

Eiusdem Nachrichten zur Bücher- und Münzkunde, ibid. 1780. et 1782. 8. II. part.

Eiusdem neue Nachrichten etc. ibidem et Deſſau 1782. 8.

Catalogue des livres de la Bibliotheque de feu M. le *Duc de la Valliere.* — par *Guillaume de Bure*, fils ainé. tom. III. Paris, 1783. 8.

Bernhard Fried. Hummel Neue Bibliothek von ſeltenen und ſehr ſeltenen Büchern und kleinen Schriften etc. Noribergae, 1776 — 1780. 8. III. tom.

Prae-

Praeter has nominari possint alii bene multi libri aut catalogi, e. g. Hulsianus, Duboisianus, Salthenianus, Solgerianus, Burmannianus, Schwarzianus, Menkenianus, bibliothecarum Bodleianae, Traiectinae ad Rhen. Parisinae regiae, Amstelodamensis, Barberinae, Uffenbachianae, Badenhauptianae, et innumeri paene, in quibus editiones quoque auctorum romanorum diuersae aetatis diuersaeque aestimationis occurrunt. Enimuero ne longiore illorum enumeratione nimis aberrem a scopo, est omnino metuendum.

Principum igitur editionum notitia, de quibus praeter alios *Michaelis Maittaire* in Annalibus typographicis multa cum laude, non pari felicitate atque diligentia potissimum egit, eo magis acquirenda est; quo primi editores manuscriptos codd. pressius atque adcuratius sequuti sunt, nec, more quorumdam recentiorum, auctorem coniecturis saepe insanis deprauarunt, si *Ioannem Anton.* aut, vt vulgo nominatur, *Andream*, episcopum Aleriensem, qui in typographia Schweynheimii et Pannarzii operis praeerat, excipias; quippe qui ex ingenio suo multa correxisse arguatur. Propter hanc praestantiam et varietatem eae cum primis editiones, quae saeculo decimo quinto Romae ab Vlrico Han, Schweynheimio et Pannarzio, (v. *Audiffredi* Catalog. pag. 473 sq. et p. 112 sqq) Venetiis a Nicolao Ienſone, Ioanne Coloniensi, Wendelino Spirensi,

renfi, Erhardo Ratdolto *), Chriſtophoro Waldarfero, Mediolani a Zaroto etc. adornatae ſunt, magno ſemper fuerunt in pretio atque auctoritate. Germania tamen gloriam primi auctoris typis excuſi ſibi vindicat. Num vero Moguntia, an Argentoratum honorem inuentae artis typographicae ſibi poſſit vindicare, haec quaeſtio valde torſit viros eruditos. Enimuero hiſtoriam huius controuerſiae, quod *Morhofius* in Polyhiſtore litterario libr. IV. cap. 2. ſect. 6. auctor libri: *Hiſtoire de l'Origine et des prémiers progrés de l'Imprimerie*, Hagae, 1740. 4. et alius: Die ſo nöthige als nützliche Buchdruckerkunſt und Schriftgieſerey etc. cum praefat. *I. Erhard Kappii*, Lipſ. 1740. 8. Hamberg. zuverl. Nachr. 96. ſq. *M. Denis* in Einleitung in die Bücherkunde, part. I. Vindobonae 1777. 4. pag. 88. ſqq. aliique (quorum inſignem copiam reperies enumeratam in cl. *Henr. Guil. Lawaetz* Handbuch für Bücherfreunde und Bibliothekare, partis I. tom. II. Halae Sax. 1788. mai. 8. pag. 394. ſqq.) pluribus perſequuti ſunt; hic repetere haud opus eſſe videtur. Poſt Hambergerum quoque ea de re multa et curioſe diſputauit *Meermann* in Originibus typographicis Hagae, Comi-

*) Conf. *Georgii Guil. Zapf*, Augsburgs Buchdruckergeſchichte nebſt den Jahrbüchern derſelben. P. I. p. 151. ſq.

Comitum et Parisiis 1765. 4. II. Vol. cap. I. Ille autem in hoc opere praestanti Harlemensibus, in primis Laurentio, Scabino Harlemensi, istam adserit gloriam: quum antea *Schoepflinus* in prolusione quadam, dein inserta eius Commentatt. historicis et criticis p. 557. sqq. et in Dissertation sur l'Origine de l'Imprimerie, écrite 1741. et inserée dans les Memoires de l'academie des Inscriptions et de belles lettres, tom. XVII. pag. 762. sqq. vberius vero in Vindiciis typographicis, Argentor. 1760. Argentoratum sedem artis typographicae natalem constituere adlaboraret. Atque *Ringius*, V. C. me per litteras fecit certiorem, Mermannum, quum Schoepflinum conveniret atque Argentorati inuiseret, huic victas dedisse manus, atque, se nimio patriae amore abreptum pro Harlemensibus tamquam pro ara et focis dimicasse, coram aperteque confessum fuisse. Primus tamen auctor classicus: *Ciceronis Officiorum libri III. paradoxa: versus XII. sapientum positi in epitaphio Ciceronis*, in Fol. Moguntiae MCCCCLXV. typis expressus est. Confer *Christian. Gottlieb Schwartz* diss. alter. de Origine typographiae, p. 18. infra in §. de Cicerone. Sequenti tempore Manutii, (insignem collectionem librorum, qui ex Aldina Typographia prodierunt, reperies in *Frid. Iac. Beyschlagii* Sylloge variorum opusculorum etc. tom. I. fascic. III. pag. 644. sqq. et in bibliotheca Schwarziana p. 145. in primis

in *Pierre Antoine Crevenna Catalogue raisonné de la Collection de Livres*, vol. VI. pag. 135 — 145.) *) Iuntae, Stephani, Frobenius, Oporinus, Herwagen, Ern. Vögelein, Hier. Commelinus, Wechelus, Christoph. Plantinus, Raphelingius, Gryphius, Elzeuirii, Wetsteinius; **) et nostra aetate Ios. Comini, Patauini, Richter, Altenburgensis, Breitkopfius Lipsiensis, Wagnerus, Vlmensis, Didot Parisiis, Rolland et Iacob Argentorati, Bodoni, Parmae, aliique tam Germani, quam Belgae, Galli Anglique et Itali ob typorum nitorem curamque et litteris et famae suae consuluerunt. In aestimandis tamen horum editionibus caute agendum est. Editiones enim Glasgouienses et typis Barbouiens. ac Bas-

*) Omnes, quos Aldus Manutius praelo suo exire iusserat, libros adcurate recenset M. *Samuel Luther. Geret* in diss. de Aldi Pii Manutii Romani vita meritisque in rem literatam etc. Wittembergae, 1753. 4. pag. 81 sqq.

**) In memorato *Crevennae* catalogo praestanti l. m. a pag. 146. inuenies indicem editionum, quae ex officinis Iuntarum, Stephanorum, Plantini, Elzeuiriorum, Cominiana, Baskeruilliana prodierunt, et in vsum Delphini curatae sunt. His adde Catalogum librorum, qui sumtu et typis Marci Welseri *ad insigne pinus*, Augustae Vindelic. ab anno 1594 — 1619. excusi sunt, in *Zapfii* Augsburgs Buchdruckergeschichte. part. I. pag. 171 sqq.

Baskeruillianis descriptae a splendore vnicam fere habent commendationem. (v. Indicem illarum in Bibliotheca *Maphaei Pinelli* — a *I. Morellio* descripta tom. III. p. 366. sq.)

§. 4.

Deinde editorum et commentatorum ratio quoque habenda est. Quidam collectiones scriptorum, qui in eodem argumento versati sunt, instituerunt: *) equidem hic paucas tantum indicabo.

Catullus, Tibullus, Propertius, et P. Papinii Statii Syluae — ad calcem: M.CCCC.LXXII. in 4. mai.

Laire in Specimine typogr. romanae pag. 186. hanc editionem Romanis adnumerat: contra *Audiffredus* in Catalogo romanar. editionum saec. XV. pag. 123. ex comparatione cum exemplo Martialis, circa id temporis curato, docet, eam typis et charta Vindelini Spirensis esse excusam. Habeo exemplum, in quo idem *Hextichum*, (sic enim exaratum est) *Guarini Veronensis*, quod memorat *Audiffredus*, Catullo est praefixum: omnes litterae initiales singulorum carminum sunt inauratae et pictae: ad calcem vero Propertii haec notata reperiuntur:

*) Curatius vberiusque persequutus sum hoc argumentum in Introd. in Notit. litterat. romanae etc. I. pag. 40 seqq.

Propertii Aurelii naute poetae finis. 1745. Catulli. Tibulli. Proptii. et liber Siluau Statii papi nii i isto uolumine cotinet'. Et ipressi sut opere et impensa Johannis de colonia, et Johannis manthe de ghersem qui una Veneciis fideliter Viuunt.

Mei exempli orae a Cortio adſcriptae ſunt in Tibullo lectiones variae cod. MS. Guelferbytani N. 63. 5. et paucae emendationes ad Statii ſiluas. Hac Veneta editione an. 1475. vſus eſt *Brouckhuſius* et laudauit in praefatione ad Tibullum. — *Iidem* tres poetae, Vicent. 1481. fol. v. cel. *Lengnich* Nachrichten zur Bücher- und Münzkunde. part. I. pag. 191.

Georg Fabricius edidit Poetarum veterum eccleſiaſticorum opera chriſtiana, et operum reliquias atque fragmenta. Baſileae, 1562. 4. (opus rarum eſt.)

Corpus omnium veterum poetarum latinorum. tom. I. II. 4. Col. Allobrog. 1611.

Stephani fragmenta veterum Poetarum. Pariſiis, 1564. 8.

Alexander Fichet edidit talem collectionem. Lugd. 1616. 4.

Maittaire opera et fragmenta veterum Poetarum latinorum Profanorum et Eccleſiaſticorum duobus voluminibus comprehenſa. Londini, 1713. Fol.

Corpus omnium veterum poetarum latinorum cum verſione Italica. Mediolani, 1731 — 1745. 4. XXVI. tom.

Mar-

Martini Antonii Delrii, ex ſocietate Ieſu, ſyntagma tragoediae latinae, in tres partes diſtinctum. Antwerpiae, 1594. 4. Lutetiae Paris. 1607 et 1619. 4. In hoc opere raro et fragmenta veterum tragicorum collegit illuſtrauitque Delrius, et Senecae Tragoedias reddidit atque explicuit.

Collectio Piſaurienſis omnium poematum omnium poetarum, carminum, poematum, poematiorum, fragmentorum latinorum, ſiue ad ethnicos, ſiue ad Chriſtianos, ſiue ad codices, ſiue ad lapides pertinentium, etc. Piſauri ex Amatina Chalcographia. 1766. mai. 4. VI. voll.

Burmannus II. edidit Anthologiam veterum Latinorum Epigrammatum et Poematum, ſiue Catalecta Poetarum Latinorum in VI. libros digeſta. Amſtel. 1759. 4. tom. I. et an. 1773. tom. II.

Antea vero iam lucem adſpexerant: Epigrammata et poematia vetera, ex bibliotheca *P. Pithoei*. Paris. 1590. 12. et Lugd. 1596. 8. (quae collectio raris libris adnumeratur.)

Poetae latini minores. tom. I. complectens Gratii Faliſci, M. Aur. Olympii Nemeſiani, D. Magni Auſonii aliorumque de venatione, aucupio et piſcatu carmina et fragmenta. In fine additum eſt Olympii Nemeſiani carmen de laudibus Herculis; curauit *Io. Chriſtian. Wernsdorf.* Altenburgi, 1780. 8.

— — Tom. II. in quo Bucolica et Idyllia T. Calpurnii Siculi, A. Septimii Sereni, D M.

 Auſo-

Ausonii, Seueri Sancti, Publ. Optatiani, Porphyrii, aliorum. ibid. eod. anno.

— — Tom. III. in quo Satyrici minores, Elegiae et Lyrica variorum. ibid. 1782.

— — Tom. IV. carmina heroica de diis, et hominibus rebusque illustribus tenens. ibid.

— — Tom V. pars I. quo carmina geographica, Rutilii etc. continentur. 1788. 8.

Sic alii poetas siue amatorios, siue bucolicos, siue venaticos iunctim ediderunt.

Antonii Riccoboni, Rhodigini de historia, liber cum fragmentis historicorum veterum latinorum summa fide et diligentia ab eodem collectis et auctis. Venetiis, 1568. 4. et Basileae ex officina Petri Pernae. M.D.LXXIX. 8.

Historicorum XXVII. veterum fragmenta collecta hic sunt. — De aliis ejusmodi collectionibus v. Introd. in Notit. litter. roman. p. 74 sqq. De collectionibus grammaticorum. pag. 48 sqq quibus addes:

Cornucopiae linguae latinae siue commentarii denuo diligentissime recogniti atque ex archetypo emendati, vna cum aliis de eadem re authoribus, quorum catalogum versa pagella reperies. Ex inclyta Basilea. Ann. M.D.XXI.

In hoc volumine habentur, (vti notantur in auersa pagina) Cornucopiae siue L. L. commentarii Nicolai Perotti, Sypontini pontificis, diligentissime recogniti atque ex archetypo emendati. Eiusdem Sypontini libellus

libellus, quo Plinii Epiſtola ad Titum Veſpaſianum corrigitur. Cornelii Vitellii in eum ipſum libellum Sypontini annotationes. *M. Ter. Varronis* de L. L. libri tres, quartus, quintus, ſextus. *Eiusdem* de analogia libri tres. *Sexti Pompeii Feſti* vndeuiginti librorum Fragmenta. *Nonii Marcelli* compendia de proprietate ſermonum, in quibus tertia fere pars addita eſt. *Eiusdem* de generibus tractatus. Praeter ea index copioſiſſimus. — In calce legitur: Baſileae apud Cratandrum, menſe Septembri a. M.D.XXI. F.

Nonius Marcellus. Sext. Feſt. Pompeius et M. Ter. Varro de L. L. etc. Paris 1511. min. fol. de qua perrara edit. copioſus eſt cel. *Lengnich* in Nachrichten zur Bücherkunde, part. II. pag. 91 ſqq.

Fragmenta hiſtoricorum veterum Latinorum ab *Auſonio Popma*, Friſio, collecta, emendata et ſcholiis illuſtrata. Amſtelodami, 1620. 8.

Latini Rhetores et Grammatici vno volumine in lucem emiſſi ſunt Pariſiis, 1516. Fol.

Ulricus Morhardus exire praelo iuſſit Tubing. 1537. 4. quosdam grammaticos primum; quosdam curatius.

Helias Putſchius Grammaticae latinae auctores antiquos. Hanouiae, 1605. 4. (rariſſima haec eſt editio.)

Dionysius Godofredus auctores L. L. in vnum corpus redactos S. Geruasii, 1602. 4. euulgauit.

Antiqui rhetores latini ex biblioth. *Franc. Pithoei* IC. Paris. ex offic. Plantiniana. 1599. 4.

Quos Pithoeus ediderat, eos recognouit, emendauit et notis auxit *Claudius Caperonerius*. Argentorati. 1756. 4.

P. Rutilii Lupi de figuris sententiarum et elocutionis Libri duo; recensuit et annotationes adiecit *David Ruhnkenius:* Accedunt *Aquilae Romani* et *Iulii Rufiniani* de eodem argumento libri. Lugduni Batau. 1768. 8.

C. Plinii, Nouocomensis, Panegyricus, Traiano Augusto dictus et ceteri XI. Panegyrici veteres. *Franciscus Puteolanus* diligentissime recognouit s. l. et a. 4.

Haud dubie Mediolani et probabiliter 1482. adde infra, §. de Plinio iuniore.

Panegyrici variorum autorum et declamationes nonnullae perquam eruditae, hactenus non impressae. (e recensione *Georgii Cuspiniani.*) 4.

In calce: Impressa sunt haec Viennae Pannoniae, opera Hieronymi Philouallis et Ioannis Singrenii, sodalium. Impensis vero Ioannis Metzgker bibliopolae. Georgio T. Collimitio Gymnasii moderatore, quarto idus Martias, Anno MDXIII. curante Philippo Gundelio. conf. *Mich. Denis* Wiens Buchdrucker Geschichte. Viennae, 1782. pag. 88.

Pane-

Panegyrici veteres, et *Ennodii* Panegyricus ad Theodoricum regem - - - emendati, aucti (cum notis plurimorum) Parisiis, 12. II. Vol. 1643. 1655.

Panegyrici, quotquot ex vetustate conseruati nancisci potuerunt. Basil. 1520. Fol.

Laurent. Patarolus Panegyricas orationes veterum oratorum notis ac numismatibus illustrauit et italicam versionem adiecit. Venet. 1708. 8. auct. 1719. 8. et in Operibus. Patarol. Venet. 1743. 4. tom. I.

Iacob de la Baune Panegyricos veteres interpretatione et notis illustrauit. Paris 1677. 4. Amstel. 1701. 8. Lond. 1716. 8. editio altera italica; cui accedunt obseruationes criticae in Latinum Drepanium Pacatum Christ. Gottl. Schwarzii. Venetiis 1728. 4. —

Panegyrici diuersorum cum veterum tum recent. scriptorum. Viennae Austriae 1694. 12.

Panegyrici veteres, quos ex cod. MS. librisque collatis recensuit ac notis integris iisque partim adhuc ineditis Christi. Gottl. Schwarzii et excerptis aliorum, additis etiam suis instruxit et illustrauit *Wolfgang Iaegerus.* Prof. Altdorfinus. tom. I. II. 8. Norimbergae 1779.

Mythographos latinos ediderunt *Thomas Munker* cum commentariis perpetuis; Amstel. 1681. 8. et *Augustinus van Staueren*, Lugd. B. et Amstel. 1742. in 4. mai.

Aldus Astronomicorum Latinorum opera in vnum volumen collegit. Fol. Venetiis 1499. tum prodierunt ex officina Sanctandreana, 1589. 8. v. infra ad Manilium.

Vett. de re militari scriptores. Paris sub scuto Basil. in officina Christiani Wecheli. 1535. 8. quae ab ea editione, quae eodem anno ibidem in Fol. prodiit, omnino differt.

Veteres de re militari scriptores, quotquot exstant, nunc prima vice in vnum redacti corpus. - - - Vesaliae Cliuor. 1670. 8.

M. Cato, M. T. Varro, Lucius Moderatus Columella, Palladius Rutilius Taurus, Aemilianus de re rusticæ. Venetiis, opera et impensa *Nicolai Jenson.* Galli, 1470. rec. 1472. Fol.

Scriptores rei rusticae veteres latini, *Cato, Varro, Columella, Palladius*, quibus nunc accedit *Vegetius* de mulomedicina et *Gargilii Martialis* fragmentum. — curante *Io. Matthia Gesnero.* Lipsiae 1735. 4. rec. curante *Ernesto*, ibid. 1773. et 1774. 4. II. tom. — Gesneri editio basis est scriptorum R. R. etc. *Manhemii* 1781. 12. V. voll. editorum. Nouissima est editio, eaque ornata:

Scriptores rei rusticae veteres latini e recensione *I. M. Gesneri*, cum eiusdem praefatione et lexico rustico — praemissa notitia litteraria, studiis societatis Bipontinae. Editio accurata. Biponti. 1787. 8. III. voll.

Rei

Rei agrariae auctores legesque variae: quaedam nunc primum, caetera emendatiora prodeunt. Cura *Wilhelmi Goesii.* Amstel. 1674. 4.

M. Vitruuii, viri suae professionis peritissimi, de architectura libri decem, ad Augustum Caesarem accuratiss. conscripti, et nunc primum in Germania, qua potuit, diligentia excusi, atque hinc inde schematibus non iniucundis exornati. Adiecimus etiam propter argumenti conformitatem *Sexti Iulii Frontini* de aquaeductibus vrbis Romae libellum. Item ex libro *Nicolai Cusani*, Cardinalis, de staticis experimentis fragmentum. Cum indice copiosissimo, et dispositione longe meliori, quam antea. Argentorati in officina Knoblochiana per Georg. Marchaeopeum, an. M.D.XLIII. 8. edit. perquam rara: adde infra, *Vitruuium.*

Anton Schultingius veterum iure-consultorum reliquias recensuit et notis suis illustrauit; in Iurisprudentia vetere Ante-Iustinianea. Lugd. Batav. 1714. 4.

Geographi latini ex officina Aldina prodierunt. 1518. 8.

Ianus Gruterus historiae Augustae scriptores latinos minores iunctim vulgauit. Hanou. 1611. et antea *Sylburgius*. Francof. 1588. II. voll. fol. 1590. III. Volum. fol.

Cl. *Salmasius* recensuit historiae Augustae scriptores VI. Lutet. Paris. 1620. fol.

Idem

Iidem cum notis integris *Iſ. Caſauboni*, Cl. *Salmaſii* et *Iani Gruteri*, tom. II. Lugdun. Batau. 1671. 8.

Hiſtoriae Auguſtae ſcriptores ſex. Lipſiae. 1774. 8. curante *M. Schmid* et praefato *Püttmanno.*

Vetuſtiora latinorum ſcriptorum Chronica, ad MSS. codices emendata, et cum caſtigatioribus editionibus collata, notisque illuſtrata, in vnum corpus collecta praemiſſo *Euſebii* chronico a D. Hieronymo e graeco verſo et multis aucto. Collegit *D. Thomas Roncallius*, monachus callinenſis. Patau. 1788. 4. II. voll. Chronica Proſperi, Caſſiodori, Iſiodori, Bedae, Cuſpiniani duoque conſulum ac imperatorum rom. catalogi inſunt.

Qui vel integros harum collectionum titulos, vel plura plurium ſcriptorum, praeſertim patrum et ſcriptorum eccleſiaſticorum corpora ſcire cupiat, eum ablego ad *Fabricii* bibliothecam latinam. tom. I. *Hamberger's zuverläſsige Nachrichten.* tom. I. et, ſi velit, ad meam Introduct. in Notit. litterat. rom. tom. I. Equidem eas tantum nominaui collectiones, quarum poſtea vel raro, vel numquam iniecturus ſum mentionem.

§. 5.

Quoniam in legendis veterum monimentis prouidendum eſt, ne editiones mendis ſcateant; ſed vt plurimum curandum, vt, niſi ſint

ſint ſplendidae nitidaeue aut commentario inſtructae, ſaltem adcuratae: de praecipuis commentatoribus paucis agemus. *Belgis* ſplendidiſſimas, nec raro optimas debemus veterum editiones; praecipue autem Des. Erasmo, Douſis, Tennulio, Franciſco Modio, Boxhornio, Guil. Cantero, P. Scriverio, Rutgerſio, Ryckio, Torrentio, Hugoni Grotio, Iuſto Lipſio, Danieli et Nicolao, (poetarum ſoſpitatori,) Heinſiis, Veerburgio, Arnzenio, Weſterhouio, Drakenborchio, Dukero, Weſſelingio, Snackenburgio, Oudendorpio, Hauerkampio, Schultingio, Reitzio, Stauerenio, Ruhnkenio, Santenio, Nodellio, Verheykio, et aliis. Thyſii, Schreuelii, Pitisci, et aliorum labores, qui id fere temporis auctores notis variorum vel temere ſelectis, vel non ſatis caute nec temperanter poſitis fere dehoneſtarunt, a nonnullis cenſoribus, interdum ſeuerioribus, parui aeſtimantur. Ex *Anglis*: Iſaacus Voſſius, Bentleius, Clark, Thomas Hearne, Cuningham, Gibſonius, Baxter, Franciscus Hare, Pearce, Creech, Dauiſius, Hudſon, Iohnſon, Waſſe, Middleton, Leng, Ioſ. Trappius, Markland in illuſtrandis atque emendandis auctoribus, partim audacter quidem, cum laude tamen, verſati ſunt. Quae Glasgouiae ſine notis parantur editiones, ſunt plerumque nitidae magis, quam adcuratae. Ex *Italis*, qui plurimum ſtudii diligentiaeque in eruenda explicandaque antiquitate iam

ponunt,

ponunt, Io. Andreae, *) Episcopi Aleriensis, Campani, Naugerii, Hermolai Barbari, Pierii, Omnibonii, Eliae Vineti, Fuluii Vrsini, Aldi et Paulli Manutiorum, P. Victorii, Merulae, Mureti, Hieron. Magii, Marsilii Cagnati, Ciofani, Scaligerorum, Phil. Beroaldi, Caroli Sigonii, Facciolati, d' Allio, Vulpiique editiones praecipue commendantur. M. Antonii Ferratii animaduersiones et Casparis Garatonii notae in Ciceronis orationes sunt perquam doctae atque eruditae. Ex *Gallis*, quibus litterae latinae hodie fastidio esse videntur, quum illi in hoc genere vni paene olim florerent, Badius Ascensius, Turnebus, Lambinus, vterque Stephanus, Casaubonus, Fr. Hottomannus, Cl. Salmasius, Rigaltius, Nic. Abramus, Morellus, Gilbert, Longolius, Pet. Daniel, P. Pithoeus, H. Valesius, Passeratius, Tanaq. Faber eiusque filia, et gener, Dacier, Simeon Bosius, I. du Bois, Stephan. Baluzius, Nic. Rigaltius, Delechambius, Ruaeus, Sauaron, aliique superioris aetatis; nostro autem tempore pauciores; Harduinus, Oliuetus, I. Bouhier

*) *Goetzius* in Memorabil. Bibliothecae Dresdens. tom. I. pag. 36. negat, Episcopum illum nominatum fuisse, *Io. Andream*, sed ex epitaphio apud *Vghellum*, tom. III. Ital. Sacr. 504. probat: praenomina fuisse *Ioan. Antonium*, et *gente de Buxiis*, *patria Vigleuanensem*; mortuum a. 1475. an. aetatis LII.

hier (n. 1673. denat. 1746.), Sanadon, Creuierius, Capperonerius, Lallemandus, Brotier, Iof. Valart, Io. Baptifta le Brun, emendandis illuftrandisque veteribus fcriptoribus latinis nominis famam confequuti funt. Editiones in vfum Delphini funt nitore et fplendore litterarum regiae; fed in exigua auctoritate, fi excipias Plinium per Harduinum, Ciceronis orationes per Merouillium, Liuium per Doniatium, Virgilium per Ruaeum, Curtium per Tellierium. Ex *Hifpanis* Auguftinus, Sanctius, Io. Lud. de la Cerda, P. Ciacconius, Ferdinandus Nunnefius Pincianus, f. proprie de Valladolid, L. Petreius Toletanus, Laur. Balbus, Petrus Io. Oliuarius, Achilles Statius, qui quidem fuit Lufitanus. Ex *Suecis* Io. Freinsheimius, Io. Loccenius, Io. Schefferus, qui tamen natione fuerunt Germani. E *Danis* Io. If. Pontanus, I. Peter Ancherfen, Baden, de quibusdam auctoribus bene meriti funt. Ex *Heluetis* Marc. Hopperus, Lycofthenes, docti typographi, Oporinus, Heruagius et Frobenius, tum Coelius Secundus Curio, Io. Thom. Frey, Sichardus, Xyftus Betuleius, Hottingerus in edendis aut illuftrandis auctoribus latinis diligenter verfati funt. E *Germanis* Melanchthonis, Camerarii, Hier. Wolfii, Acidalii, Gifanii, Gruteri, Reinefii, Rhenani, Casparis Barthii, Georgii et Francifci Fabricii, Putfchii, Greg. Bersmanni, Ian. Guilielmi, Parei, Schoppii fiue Scioppii, Sylburgii, Io. Stur-

Sturmii, Vorſtii, Rappolti, Dionyſii Gothofredi, I. Andr. Boſii, Berneggeri, Obrechti, I. H. Boecleri, Elmenhorſtii, Lindenbruchii, Iac. Thomaſii, Weitzii, Woweri, Cellarii, Heumanni, Bünemanni, I. P. Milleri, Rectoris Vlmenſis, vtriusque Schwartzii, et Coburgenſis et Altorfini, Geſneri, Cortii, Erneſti, Stoeberi, Heuſingerorum, Heynii, Wernsdorfii, Longolii, Schwebelii, Fiſcheri, Klotzii, Gruneri, Zeunii, Mori, Frid. Gottl. Barthii, Iani, Brunckii, Oberlini, Kappii, Iaegeri, Ackermanni, Doeringii, atque aliorum merita in edendis atque explicandis auctoribus latinis claſſicis magna ſunt, et nonnullorum immortalia. Ii autem, qui illos ſcriptores cum notis Minellianis et Germanicis ediderunt, litteris plus dedecoris adtulerunt, quam ornamenti. Atque hoc ſaeculo pauci iis naturae et doctrinae ingeniique praeſidiis inſtructi, quibus Bentleius, Burmannus, Dukerus, Drakenborch, Chriſt. Gottl. Schwarz, Bünemann, Cortius, Heyne, Ruhnken, Oudendorp, Wernsdorf, atque Erneſti, ad ornanda veterum illorum monumenta adceſſerunt. Eorum autem, qui vitia typothetarum tollere et corrigere ſolent, dexeritas, cura atque ſollertia in primis efficere poſſunt, vt liber a mendis magis vacuus, et caſtigatior e praelo exeat. Atque maiorum noſtrorum aetate doctiſſimi et celeberrimi homines, Io. Andreas, Epiſcopus Alerienſis, Naugerius, Eraſmus Roterod., Gelenius, Morellius, Sylbur-

Sylburgius aliique haud dubitarunt munere correctorum defungi. Quare illorum nomina, vitam meritaque persequuti sunt Maittaire in Annal. typogr. et Zeltner in libro inscripto: *Io. Conr. Zeltneri*, Pastor. Altenthan. et ecclesiae Altdorf. vicar. Theatrum virorum eruditorum, qui speciatim typographiis laudabilem operam praestiterunt. Praemissa est vita Zeltneri, descripta per Fridericum Rothscholzium. Silcs. Norinbergae, 1720. 8. Atque hoc, quo viuimus, saeculo *Berglerus*, *Kusterus* et *Reiske* cum apud Batauos, tum apud Lipsienses operis per multos annos praefuerunt laudabiliter.

§. 6.

Enimuero non sufficit, optimas noscere editiones: sed, qui non more Phrygum Carumue in litteris sero vel imperite sapere cupiat, is debet veteres auctores crebro versare, eorum virtutes frequenter scribendo imitandoque exprimere et referre, eaque subsidia, quae lectionem admodum facilitent, ne semper haereat in scopulis, circumspicere. Ad ea autem refero libros, in quibus loca auctorum corrupta aut obscuriora siue emendantur, siue ex antiquitate et interiore L. L. scientia explanantur. Horum quidem librorum copia abundamus: praecipua tamen laude dignae sunt *Obseruationes criticae miscellaneae in auctores veteres et recentiores ab eruditis Britannis*, a

1731. *edi coeptae*, tum cum notis et auctario variorum virorum doctorum, Amstelaed. 1732. vsque ad annum 1741. 8. curantibus Doruillio ac Burmanno, latine versae et continuatae. Constant illae X voluminibus *Obseruationum miscellan.* atque tribus volum. *Miscellanear. Obseruationum critic. nouarum.*

Qui face critica loca veterum obscura illustrare, haud semper pari felicitate vsi, instituerunt, recenset *Morhofius* in Polyhist. litterar. libr. V. cap. 1. Sed quia bene multos omisit, nec pauci post illius mortem in hoc genere versati sunt, *) quosdam recensebo; at iudicium de singulis relinquam aliis huius artis peritis.

Philippi Beroaldi Annotationes in autores antiquos. In fine: Impressae Bononiae, 1488. (v. *Goetzii* Merkwürdigkeiten der Dresdner Bibliothek. I. pag. 423.)

Gruteri facem liberalium artium, seu thesauros criticos, primum Francof. 1601 — 1623. 8. editos, formulis typographicis iterum describendos curauit *Palesius*. Florent. 1737. fol.

Io. Hermann. Schminkius, edidit Marburgi, 1717. 4. Syntagma criticum variorum auctorum, in quo Iuris Consulti, Philosophi, Histo-

*) *Bertram* in Entwurf einer Geschichte der Gelahrheit, part. I. pag. 169 sqq. quosdam tantum memorat.

Historici, Oratores et Poetae emendantur et illustrantur. Insunt in hoc opere *Ranchini*, *Zinzerlingii* et *Gebhardi* opuscula critica.

Petri Fabri. Semestrium liber primus, Lutetiae Parisior. 1570. 4. Ejusdem Semestrium liber secundus, Lugduni, 1592. 4. et lib. III. ibid. 1595. 4.

Iani Guilielmi Verisimilium libri III. Antwerp. 1582. 8. — *Eiusdem* Plautinarum quaestionum commentar. Lutetiae, 1583. 8.

Io. Brodaei, Turonensis, Miscellaneorum libri sex in 8. sine anni nota. Baptistae Sapini praefatio scripta est Lutetiae Paris. 1555.

Marsilii Cagnati, Veronensis, variarum obseruationum libri quatuor. Romae, 1587. 8.

Gasparis Schoppii, Franci, suspectarum lectionum libri V. Noribergae, 1597. 8. — *Eiusdem* Verisimilium libri quatuor, in quibus multa veterum scriptorum loca, Symmachi maxime, Corn. Nepotis, Propertii, Petronii, aliorum emendantur, augentur, inlustrantur. Ibid. 1596. 8.

Iani Gruteri Suspicionum libri IX. in quibus varia scriptorum loca: praecipue vero Plauti, Apuleii et Senecae Philosophi, emendandi, illustrandi, conatus. Witebergae, 1591. 8.

Iusti Lipsii Antiquarum lectionum commentarius. Antwerpiae, 1575. 8. — *Eiusdem* Variarum lectionum libri IV. ibidem 1569. 8. — *Eiusdem* Electorum liber I.

Antwerp. 1580. 8. atque in Eius Operibus criticis.

Antonii Borremansii variarum lectionum liber. Amstelaed 1676. 8.

Io. Schefferi Lectionum academicarum liber. Hamburgi, 1675. 8.

Thom. Reinesii variarum lectionum libri III. priores. Altenburgi, 1640. 4. — *Eiusd.* defensio variarum lect. contra iniquam censuram poetae Lipsiensis. (D. Andr. Riuini.) Rostochii. 1653. 4.

Io. Freder. Gronouii Obseruationum libri quatuor, curante Frider. Platnero. Lipsiae 1755. mai. 8. (liber omnibus humanitatis criticesque studiosis inprimis est commendandus.)

Tanaquil. Fabri Epistolae (criticae) ed. 2. Salmuri. 1674. 4.

Iac. Geusii, Frisii, Exercitationes philologicae in quadraginta et quod excurrit, authores classicos tam graecos, quam latinos, Franekerae, 1665. 4.

Francisci Theod. Kohlii Commentatt. criticae in difficiliora scriptorum classicorum loca, Hamb. et Kilon. 1727. 8.

Vincentii Contareni variarum lectionum liber, Traiecti ad Rhen. 1754. 8.

Gotofredi Richteri Obss. criticae, Ienae, 1713. 8.

Petri Wesselingii Obseru. variar. libri II. Amstel. 1727. 8.

Wilhelm

Wilhelm Trilleri Obferuatt. critic. in varios graecos et latin. auctores, Francof. ad Moen. 1742. 8.

Petri Scriuerii opera philologica et poetica, ex fchedis auctoris MSS. eruit et edi curauit Arn. Heinr. Wefterhou. ed. fec. Arnhemiae, 1752. 4.

Christiani Crufii probabilia critica, Lipfiae, 1753. 8.

Klotzii Mifcellanea critica, Traiecti ad Rhen. 1763. 8.

Michael Heufingeri emendationum libri duo, Gothae, 1751. 8.

Io. Salom. Semleri mifcellanear. lection. fafciculi duo, Norimberg. 1748. 8.

Guilielmi Beft ratio emendandi leges — recenfuit — — *D. I. Wendel. Neuhaus*, Lipfiae, 1745. 8.

Hadriani Iunii Animaduerfa, Roterodami, 1708. 8.

Georgii Waddeli Animaduerfiones criticae in loca quaedam Virgilii, Horatii, Ouidii et Lucani, et fuper illis emendandis coniecturae. Traiecti ad Rhen. 1738. 12.

Corn. Valerii Vonck Specimen criticum in varios auctores Trai. ad Rhen. 1744. 8. — *Eiusdem* lectionum latinarum libri duo. ibid. 1748. 8.

Petri Bondam, ICti, Variarum lectionum libri II. Zutphaniae, 1759. 8.

Io. Schraderi Obseruationum liber. Franequerae. 1761. 4. — *Eiusdem* liber emendationum. Leoward. 1776. 4.

Ierem. Markland epistola critica ad Hare, Cantabrigiae, 1723. 8.

Io. Frid. Herelii epistola critica ad Meuselium. Altenb. 1767. 8.

Iac. Philipp. de Medenbach Wakker amoenitates litterariae, Traiecti ad Rhen. 1770. 8.

Petri Henrici Koppiers Obseruata philologica, Lugduni Batau. 1771. 8.

Perizonii Animaduersiones historicae; quem librum praestantissimum feci recudi Altenburg, 1771. 8.

Io. Ad. Nodell criticarum Obseru. libellus. Campis, 1781. 8.

Henrici Valesii — Emendatt. libri V. et de critica libri II. — edente P. Burmanno II. Amstel. 1739. 4.

Nicolai Heinsii Aduersariorum libri IV. nunquam antehac editi, — curante *P. Burmanno* II. Harlingae, 1740. 4.

Gisberti Cuperi Obseruationum libri quatuor etc. (curante Schmid) Lipsiae, 1772. 8.

Rutgeri Ouwens Noctes atticae, siuo Obseruationum libri III. Franequerae. 1780. 4.

Imm. Io. Gerh. Schelleri Obseruationes in priscos scriptores quosdam. Lipsiae, 1785. mai. 8.

I. H.

I. H. L. Meierotto de rebus ad auctores quosdam classicos pertinentibus dubia etc. Berolini 1785. 8.

F. Iacobs specimen emendationum in auctores veteres cum graecos tum latinos. Gothae, 1786. 8.

Christ. Guil. Mitscherlichii Prof. Gotting. Lectiones in Catullum et Propertium. Gottingae 1786. 8.

In epistolis virorum doctorum, eorumque philologorum, promulgatis post illorum mortem, frequenter disputari solet de dubiis aut suspectis veterum auctorum locis, e. g. — in *Th. Reinesii* ad Caspar. Hofmannum et Christ. Ad. Rupertum Epistolis, Lipsiae, 1660. 4.— in *Georg. Richteri* eiusque familiarium Epistolis selectioribus etc. Noriberg. 1662. 4. — in Cl. *Salmasii* Epistolarum libro I. Lugduni Batau. 1656. 4. — in sylloge epistolarum Giphanii, Vulcanii, Tychonis Brahe, Scriuerii, Pontani, Vossii, Sibrandi, Siccamae, Gronouii, Boxhornii aliorumque, adiecta *Andreae Alciati* — contra vitam monasticam ad collegam — Bernard. Mattium Epistolae, editae ab *Antonio Matthaeo*. Lugd. Batau. 1695. 8. — in *Marq. Gudii* et doctorum virorum ad eum Epistolis, — et *Claudii Sarrauii* Epist. curante *Burmanno*, Vltraiect. 1697. 4. inprimis in *Burmanniana* Epistolarum Sylloge. 4. etc. Sed haec sufficiant, vt Martini, Iusti, Horrei aliorumque, atque

D 4 eorum

eorum, qui siue in emendandis explicandisque graecis potissimum auctoribus versati, siue leges Romanas in corpore Iuris emendare adgressi sunt, *Antonii Augustini*, Venet. 1543. Lugd. 1559. 1574. 1581. Basil. 1544. et in Euerh. Ottonis thesauro iur. roman. tom. IV. pag. 1425. *Cuiacii*, *Wielingii*, *Waechteri*, *Vriehofii*, *Cannegitteri*, *Püttmanni*, *Koehleri* etc. egregios labores omittam. Catalogum enim plenum contexere, nec in animo habui, nec opus est. *)

Quod

*) In omni interpretatione et lectione veterum auctorum critices prima cura esto. Duplex autem est ars critica; versatur enim vel in lectionibus, earumque varietate, falsitate et veritate, vel in virtutibus vitiisque siue totius cuiusdam libri eiusque argumenti ac methodi, siue locorum singulorum ad sensum pulcri acuendum diiudicandis. Ad priorem classem refero eos, quos supra memoraui; ac fuerunt, qui praecepta emendandi traderent: *Franciscus Robortellus*, de arte illa Patauii, 1557. et Francof. 1604. 8. *Caspar Scioppius*, qui illum edidit quoque librum, et suum commentarium de arte critica, praecipue de altera parte, emendatrice, Altdorf. 1597. 8. et Amstel. 1662. *Io. Clericus* de arte critica. Amstel. 1697. et saepius, qui liber tribus voll. constans typis repetitus est Lipsiae, 1713. 8. — *Christoph. Aug. Heumann* in commentatione de arte critica, et speciatim de arte therapeutica, quam Parergis suis criticis. Ienae, 1712. 8. praemisit: dein vna cum *Robortelli* disputatione de arte critica corrigendi antiquorum libros, Noribergae et Alt-

Quod ad antiquitates Romanas adtinet, adolescentes, si compendio quodam, *Nieupoortii* (ad quod *Chrift. Gottl. Schwarz* doctas

Altdorfii, 1747. 8. aliquis seorsum excusam, iterum describendam formulis typographicis curauit. Illa quidem praecepta non sunt spernenda, et ad iuuandum aut excitandum ingenium possunt multum facere; ingenii tamen sagacitas, exercitatio, fidique et acuti doctoris institutio plus valebunt. Posteriorem classem constituunt, qui praeceperunt et docuerunt artem pulcre scribendi recteque cogitandi, et quos multos habemus. In vtroque autem criticces genere sunt scopuli quidam vitandi, nec ingenii luxuriei, inprimis libidini corrigendi nimium est indulgendum. Nubem scriptorum, quae huc facerent, quorum numerus facile augeri posset, excitauit *Bertram* l. m. pag. 175. At enim iliacos intra muros peccatur et extra: atque prolusiones de Pedantismo philologico, non minus quam de Galantismo aesthetico et philologico, quas olim conscripseram Coburgi 1765 sqq. eas auctiores reddidi in Opusculis varii argumenti, Halae Sax. 1773. 8. Nec vero illa ars critica veteribus fuit incognita, vti *Wowerius* in sua Polymathia, *Dan. Heinsius* de verae criticae apud veteres ortu progressu vsuque — Lugduni Batau. cum Crepundiis eius Silianis, et Cantabr. 1646. 12. *Henricus Stephanus* in diss. de criticis veteribus graecis et latinis. Paris. 1587. 4. *Henr. Valesius* in Emendatt. libr. V. et de Critica, libr. II. — edente P. Burmanno II. Amstel. 1740. pag. 153 sqq. aliique docuerunt. Cf. *I. Ernest. Imman. Walchii* de arte critica veterum Romanorum liber. Ienae, 1757. et 1770. 8. *Bertram* l. exc. pag. 165 seqq.

conſcripſit obſeruatt. editas a Nagelio. Altdorfii, 1757. 8.) *) aut *Gruneri* aut *Schirachii* **) ab aliquo erudito doctore explicito, e lectione veterum claſſicorum perpetua illas didicerint, melius feciſſe arbitror, quam ſi, fontibus relictis, e diſputationum riuulis mores veterum cognoſcere velint. Atque omnino cautio adhibenda eſt: 1) ne tempora permiſceantur: alia enim tempora, alii mores, alia iura: 2) ne omnis diligentia et ſedulitas in ritibus tantum formulisque cognoſcendis conſumatur; ſed vt forma potius, conſtitutio et mutatio imperii romani, cauſſae incrementi et decrementi, leges ordinum-

*) Et multo poſt *M. Chriſtoph. Io. Godofr. Haymann*, Rector Scholae Dresdenſ. cuius liber inſcriptus eſt: Anmerkungen über Nieupoorts Handbuch der römiſchen Alterthümer, von *M— Haymann.* Dresdae, 1786. mai. 8.

**) Conferri praeterea poſſunt *Io. Heinr. Ludw. Meierotto*, über Sitten und Lebensart der Römer in verſchiedenen Zeiten der Republik. Berlin, 1776. II. part. 8. — D. *Georgius Chriſtianus Maternus von Cilano* ausführliche Abhandlung der römiſchen Alterthümer, in Ordnung gebracht und herausgegeben von *Georg Chriſtian Adler.* Altonae, 1775. 1776. IV. tom. 8 — Beſchreibung des häuslichen, wiſſenſchaftlichen, ſittlichen, gottesdienſtlichen, politiſchen und kriegeriſchen Zuſtandes der Römer, nach den verſchiedenen Zeitaltern der Nation — zum Schulgebrauch und Selbſtunterricht. Erfurt, 1788. 8. — *Georg. Wilh. Kullmanni*, Prof. Rintel. Lehrbuch der römiſchen Alterthümer. Rinteln, 1787. 8.

numque rom. iura, reditus neruique rerum gerendarum, religio artesque, quibus ad tantam magnitudinem peruenerint Romani, curatius inuestigentur atque intelligantur. Neque vero his damno eorum operam, qui ritus veterum et consuetudines enarrarunt atque explicuerunt. Brissonii, Manutii, Sigonii, Grucchii, Graeuii, Burmanni, Sallengrii, Polenii et infinitorum aliorum libri et thesauri multa eruditione sunt referti, aut multo studio collecti: de quibus consules *Io. Alb. Fabricii* Bibliographiam antiquariam; editio III. opera *Paulli Schaffshausen*. Hamburgi, 1760. 4. Ad historiam rituum tam sacrorum quam ciuilium et multarum rerum a Romanis domi militiaeque gestarum, ad scientiam litteraturae rom. et memoriam multorum hominum vtile est studium *Inscriptionum* atque *nummorum*, a pluribus viris doctis commendatum. Atque tot exstant collectiones et expositiones tum *inscriptionum*, (quarum catalogum amplum quidem et tamen adhuc locupletandum dedit *I. Carol. Zeune* ad *I. Frid. Christ* Abhandlungen über die Litteratur und Kunstwerke vornehmlich des Alterthums, Lipsiae, 1776. 8. pag. 125 sqq.) tum *nummorum*, (de quorum intelligentia vsuque in primis meruit *Ezech. Spanheim* in aureo libro de vsu et praestantia numismatum II. voll. fol.)*) vt, vel maxime memo-

*) Adde D. *Anselmi Bandurii* Bibliothecam numariam

memorabilibus enumerandis, modum excederem.

§. 7.

Deinde commendandi sunt libri, in quibus de particulis, ornatu, imitatione, copia et pluritate latini sermonis, de synonymis, differentiaque vocabulorum atque orthographia diligenter agitur. *Horatii Tursellini* liber de particulis ei, qui in cognoscendis linguae lat. elegantiis et periodorum compositione, inque auctorum lectione felices cupiat progressus facere, valde vtilis est et necessarius. Post insignes cura Facciolati et Schwartzii accessiones nouam editionem parauit Ernesti, Lipsiae, 1769. 8. —

Libri, qui ad copiam, ad ornatum faciunt, sunt *Erasmi* de copia verborum et rerum; *Buchnerus* de commutata dicendi ratione libri duo, Lipsiae. 1680. 12. qui liber iunioribus bonarum artium cultoribus notior cariorque, quam sit, esse debet. *Iac. Ludouici Strebaei* de electione et oratoria collocatione verborum libri duo; item Iouitae, Brixiani, de numero oratorio libri V. Coloniae 1582. 8. (liber est vtilissimus) *M. Eliae Maioris* liber de varianda oratione ad lectionem veterum et sermonis puri

riam — — curante I. Alb. Fabricio. Hamburgi, 1719. 4. *I. Aug. Ernesti* Archaeologiam litterariam Lipsiae, 1768. 8. *Zeunii* Introduct. in L. L. Ienae, 1779. 8. 177 seqq.

puri parandam in primis necessarius. Vratislauiae. 1684. 8. *Arnoldi* ornatus, *Schori* phrases L. L.; *Hadrianus Cardinalis* de sermone latino; *Th. Linacri* de emendata structura latini sermonis libri VI. quorum nonnulli continentur in libro: Scriptores selecti, de elegantiore latinitate comparanda. Amstel. 1713. 4. Adde *Gifanii* obseruationes singulares in L. L. auctas ab Othone. Altenburg 1760. 8. *Doleti* formulas L.L. ed. Sturmii. 1576. 8. *Huberti Susannaei* connubium aduerbiorum; id est: elegant. aduerbiorum applicatio et mirificum vsum ex omnibus Ciceronis operibus, ordine Alphabeti demonstratum. 1576. 8. *Rodolphi Goclenii* Obss. L. L. siue puri sermonis analecta — editio quarta. Francofurti ad Moen. 1609. 8. — *Ker* Obseruationes de L.L. Londini, 1709. 8. — M. *Io. Gottlieb Lindner*, Rector in Arnstadt, Abhandl. über die lateinischen Ellipsen, Francof. ad Moenum, 1780. 8. (in quo libro docto vtilique multa veterum loca facili modo explanantur) — Opuscula varia de latinitate Iuris consultorum veterum iunctim edidit et animaduersiones adiecit *Carol. Andreas Dukerus*, repet. curante *Io. Petro Schmidio*, Lipsiae, 1773. 8. — *Ge. Casp. Kirchmaieri* Eloquentiae quondam profess. ordin. in academia Vitebergensi, Opuscula VI. rarissima de latinitate Digestorum et Institutionum Diui Iustiniani Imp. collegit et praefatus est *Georg Sam. Madihn*. Halae 1772. 8. —

Vauas-

Vauassoris de ludicra dictione et Antibarbarum, ex edit. *Io. Erhard. Kappii.* Lipsiae 1722. 8.

De puritate sermonis Romani praecipiunt *Vossius*, *Laurentius Valla*, *Vorstius*, *Borrichius*, *Cellarius*, *Guntherus*, *Scioppius*, *Morhofius*, (qui, more suo laudabili, de quibusdam bene disputat,) *Iensius*, *Nolteniur*, (qui instar omnium esse potest; cuius lexicon Antibarbarum quadripartitum nunc constat II. Vol. mai. 8. tom. I. Lips. 1748. et tom. II. 1768. et cura G. I. Wichmanni auctum etc. Berol. 1780. I. II. tom. mai. 8.) — *Heusinger*; *I. Petr. Titius* in manuductione ad excerpendum. Gedani 1676. 12. — *Ausonii Popmae*, Frisii, de differentiis verborum libr. III. item de vsu antiquae loquutionis libri II. iam denuo insigniter aucti ab *Adam. Dan. Richtero*, rectore Annaebergensi, Lipsiae et Dresdae, 1741. 8. et auct. aliquot abhinc annis a cl. Messerschmidt.*)

§. 8.

*) Conf. *I. G. Walchii* historiam criticam Latinae linguae, cap. V. §. 12 sqq. *Noltenium* in Conspectu bibliothecae Latinitatis restitutae, qui maximam tomi II. Lexici Antibarbari partem constituit; *Christiani Falsteri* cogitationes varias philologicas, Lipsiae et Flensb. 1719. 8. et *Lawaetz* l. m. pag. 560 seqq. qui vniuersim, per totum caput XXXIII. de lingua latina subsidiisque et operibus maioris minorisue momenti, quae ad historiam vsumque linguae latinae et praesidia ad facultatem illius comparandam pertinent, copiose agit.

§. 8.

Vt in scriptura sibi aliquis constet, rationem scribendi, veteribus sollemnem, noscere et curare debet. Non est autem, quod adolescens Dausquei, Manutii aliorumque opera orthographica diligenter legat: ipsi iam sufficiet *Christophori Cellarii Orthographia Latina*, quam cum meis tum aliorum obseruationibus insigniter auctam, egregiisque *Cortii* disputationibus de vsu Orthographiae locupletatam typis curaui repetendam, Altenburgi, 1768. 8. II. tom. et in nota ad Cellarii praefationem quosdam recensui, qui huic pistrino operam addixerunt: quos, si opus videretur, nunc facili labore supplerem.

Dein originationem verborum interdum intelligere, ad interpretationem haud parum facit. E recentioribus huc pertinent *Gerardi Ioan. Vossii* Etymologicum L. L. Amstel. 1662. Fol. *Fungeri* Etymologicum latinum, Francof. 1605. 8. *Christiani Becmanni* manuductio ad L. L. nec non de Originibus L. L. Hanou. 1629. 8. vt *Lexica*, in quibus *Fabri* thesaurus a Gesnero auctus Lipsiae 1753. Fol. II. Vol. et nouus linguae et eruditionis Romanae thesaurus post Robert. Stephani curas — emendatus a *Gesnero*, Lipsiae 1749. IV. Vol. Fol. prae reliquis commendandi sunt, *) et Grammaticorum praecepta omittam.

*) Laudem quoque meretur, Totius latinitatis Lexicon, consilio et cura *Iacobi Facciolati*, opera et

tam. De *Grammaticis* tamen, latina, quae dicitur, Marchica, Berolini 1718. 8. minores Cellariano-Gesneriana, Langiana, (quae, quod multis inquinata est vitiis et defectibus, comtior, plenior atque ornatior edita est anno 1770. rec. 1777. Giessae a Rambachio,) Schwarziana, Nahmmacheriana; Schelleriana, tum maior, Ausführliche Lateinische Sprachlehre, Lipsiae 1779. et 1782. tum minor, Kurzgefaſste Lat. Sprachlehre, ibid. 1780. et 1782. 8. et nouissima, Lipsiae 1787. *I. Christ. Langbeinii*, Conrect. Scholae Arnstadt. erläuterte lateinische Grammatik, edita a *I. Ier. Langbein*, valde commodae sunt et vtiles iunioribus. Commendantur quoque *M. Carl. Ludov. Bauer* Anleitung zum richtigen und guten Ausdruck der latei. Sprache, Breslau, ed. 2. 1779. 8. et *Christ. Gottlob Bröder*

et studio Aegidii Forcellini, alumni seminarii Patauini lucubratum. Pataui, 1771. IV volum. in fol. Fundus huius lexici est *Calepini* Lexicon, a Passerato praecipue emendatum. Forcellinus iam inceperat laborem a 1715. et finiuit 1753, durante autem tempore, dum typis exscriberetur ab a. 1761—1771, mortuus est a. 1768. Gesneri thesauro non vtebatur: hoc tamen est eruditione et rerum multarum cognitione inferior: et, vt Gesnerianus quoque thesaurus, opus est adhuc imperfectum. In limine voluminis I. thes. Gesner. legitur dissert. de praecipuis Lexicis lat. eorumque auctoribus. Adde *Walch* l. m. cap. IV. §. V. pag. 313 seqq.

Bröder Practische Grammatik der lat. Sprache, Lipsiae 1787. 8. Qui vltra plebeculam sapere velint, ii adeant *Vossii* de arte Grammatica libros VII. Amstel. 1635. 4. qui liber auctior et *Aristarchus* inscriptus, 1653. editus est. *Gasparis Scioppii* Grammaticam philosophicam Amstel. 1659. 8. et saepius, et quadam obseruationum accessione instructam a *M. Ioanne Christiano Herzog.* Augustae Vindelic. 1712. 8. — *Georgii Henrici Vrsini* Institutt. plenissimas L. L. Ratisbonae 8. II. vol. — *Eiusdem* Obseruatt. philologicarum librum vnum, Ratisbonae 1679. 8. — in primis *Sanctii* Mineruam cum egregiis notis *Perizonii*, Edit. sext. Amstel. 1754. 8. et *Bangii* Obseruationum philologicarum libr. II. Hafniae 1640. 8. — His adiungi possunt *Matthiae Martinii* Lexicon philologicum, Bremae 1623. *Ioh. Laurenbergii* Antiquarius, siue priscorum et minus vsitatorum vocabulorum — interpretatio. Amstel. 1594. 8. — *Nahmmacheri* Commentarius de litteratura Romana, Brunswigae 1758. 8. *Erasmi* dialogus de recta latini graecique sermonis pronuntiatione. Coloniae 1529. 8. et saepius. — *Heineccii* fundamenta stili cultioris, Lipsiae 1766. 1776. 8. — *Langii* institutiones Stili, Lubecae, 1730. 1745. 8. — *Im. Io. Gerh. Schelleri* Praecepta stili bene latini, in primis Ciceroniani etc. Part. I. II. Lipsiae 1779. 8. — *Eiusdem* Compendium praeceptorum stili bene

E latini,

latini, in primis Ciceroniani etc. Lipsiae 1780. emendat. et auctior editio, 1785. 8. et alii libri, siue maioris momenti siue minoris. *)

§. 9.

Nos quidem, ne a scopo nostro metaque proposita nimium auocaremur, non omnes scriptores, quorum libri huc facerent; (neque enim auctor existam adolescentibus, vt multum temporis consumant perdantue in riuulis consectandis, fontesque negligant;) sed potiores tantum adpellauimus: qui, quando diligenter leguntur aut consuluntur, et lectioni adiunguntur veterum auctorum perpetuae, fa- cem

*) Conf. *Morhofii* Polyhist. litterar. IV. cap. 10. et *Nähmmacher* Anleitung zur kritischen Kenntniss der lateinischen Sprache, cap. 4. et 5. *Lawaetz* l. m. cap. 33. sect. 5. pag. 515 sqq. sect. 6. pag. 519 sqq. sect. 11. pag. 536 sqq. etc. Superstitiosum tamen latinae linguae amorem, et minutiarum studium sedulo vitabit humanitatis cultor; ne sibi risum aliorum et contemtum litteris pariat: qua de re vide *Klotzii* libellum de minutiarum studio et rixandi libidine Grammaticorum quorundam: *Io. Frid. Iani* dissert. de nimio latinitatis studio; adiuncta est emendatior commentatio de doctoribus vmbraticis, Vitebergae, 1720. 8. *Andreae Guarnae* Salernitani bellum grammaticum nominis et verbi regum de obtinendo in oratione principatu — typis repetitum Coburgi, 1739. 8. (cura *Io. Faccii*, Weissenborni, prope Coburgum, verbi diuini praeconis.)

cem his quasi accendent, eorumque lectionem atque imitationem mire reddent faciliorem. *I. G. Burgeri* de naturali pulcritudine orationis ad excelsam Longini disciplinam illustri continentique C. Iulii Caesaris exemplo exacta liber commentarius. Lipsiae 1720. 4. — *I. A. Ernesti* initia rhetorica. Lipsiae 1750. 8. etc. — *L. Crusius's* lives of the Roman poets. Londin. 1731. 4. et 1733. 8. quem germanice versum librum debemus cl. *Christiano Henr. Schmid*, Prof. Giessensi, Halae Saxon. 1777. et 1778. 8. — *Klotzii* disputationes de felici audacia Horatii; et, de verecundia Virgilii; repet. in illius Opusculis varii argumenti, Altenburgi, 1766. 8. — *Schelleri* liber bonae frugis plenus: de ratione explicandi auctores classicos in superioribus scholarum classibus, germanice scriptus, Halae, 1770. rec. 1783. 8. — *Io. Nicol. Funccii* De lectione auctorum classicorum ad comparandam L. L. facultatem necessaria, liber singularis, Lemgou, 1730. et auctior 1745. 4. *Purmanni*, Rectoris Francof. ad Moenum, quatuor Prolusiones; Ueber die Bildung des Geschmacks in öffentlichen Schulen. Francof. 1770. et 1771. 4. — *Iulii Caesaris Scaligeri* Poetices libri septem; ed. tertia apud Santandreanum 1586. 8. (cuius tamen iudicia non semper aequa sunt,) *M. I. Georg. Meuselii* (nunc Professoris Erlangensis,) Diss. praeside *Klotzio*. Halae 1766. habita de veterum poetarum in-

terpretatione; atque paucorum aliorum huius generis libri viam aperient ad reconditam atque interiorem veterum sapientiam, veramque et praestantem orationis formam cognoscendam. Enimuero

Est modus in rebus; sunt certi denique fines:
Quos vltra citraque nequit consistere rectum.

PROLEGOMENORUM.

SECTIO II.

§. 1.

Quae vera linguae Romanae origo fuerit, nondum satis cognitum est et perspectum, eiusque rei inuestigatio quantum virorum doctorum industriam occupauit, tantum illos in diuersas traxit sententias. Nam alii primos linguae lat. natales quaesiuerunt apud antiquissimos Teutones, vel potius Celtas Cimbrosue: alii vero, quibuscum, idque, reor, optimo iure, plurimi faciunt, apud Graecos: alii apud alios. *Ruhnken* in elogio Tiberii Hemsterhusii, Lugduni Bat. 1768. p. 34. „Inuenta, ait, Hemsterhusii ingenio Graecae linguae analogia, simul etiam Latinae ratio diluxit, patuitque clarissime, quod erant pauci suspicati, totam fere latinam linguam ab Aeolica

lica fluxisse. Restat, fateor, pars quaedam, quae per barbaras gentes inuecta videatur. Verum aut fallor, aut exorietur aliquando vir doctus atque ingeniosus, qui, Hemsterhusiana analogia adiutus, eam quoque partem ad graecam originem reuocet, planissime demonstret, omnem latinam linguam pulcrae matris Graecae pulcram filiam esse." Romanorum nonnulli existimarunt, primos Italiae cultores fuisse *Aborigines*, h. e. *ab origine* Italos. v. *Sallust*. b. Catil. VI. ibique Cortii notam p. 40. Sed *Funccius* libr. mem. cap. VI. hos ortu Germanos fuisse, demonstratum iuit. Quae quidem sententia valde lubrica est. Romani potius primi, quum linguam suam excolere inciperent, e Graeciae antiquioris fontibus plurima vocabula, et formas modosque loquendi ipsaque elementa et ductus scripturae hausisse, quaedam vero mutasse, quaedam ab incolis Italiae vetustissimis, Etruscis aliisque retinuisse videntur. Coniectura autem *Facciolati* est ingeniosa, at minus, vti reor, certa atque indubitata; Romulum, hominibus ex variis orbis terrarum partibus ad nouam ciuitatem confluentibus, ex diuersis diuersorum populorum linguis nouam quasi condidisse, quae vero ad linguam graecam quam maxime respiceret. Omnia tamen coniecturis nituntur.

Vid. *I. N. Funccii* de origine L. L. tractatum, Giessae a. MDCCXX. *Becmanni* manuduction. cap. V. pag. 26. *Cellarii* diss. de fatis

L. L. in X. eius diff. acad. P. II. pag. 457. *I. G. Walchii* Hiftoriam criticam L. L. cap. I. §. 3. *Scipionis Maffei* Origines Etrufcae et Latinae — — ex italico fermone in Latinum conuertit *Io. Georg. Lotterus*, Lipf. 1731. 4. Ex hebraica lingua, non quidem primus opinatus eft *P. Paull. Maria Ogerius*, ordinis Carmelitarum, facrae theologiae in Taurinenfi coenobio lector, in libro infcripto: *Graeca et latina lingua hebraizantes, feu de graecae et latinae linguae cum hebraica affinitate libellus*, Venetiis 1764. 8. manaffe linguam latinam. Suo quisque ingenio abutitur in diuinationibus. Ita plures fingulares opiniones, fufpiciones, fomniis interdum fimiles, poffunt adferri. Atque ego in Introductione in notitiam litteraturae rom. I. a pag. 100. latius tractaui hoc argumentum et multorum opiniones ac iudicia recenfui: quibus addere poffis, quae *Monboddo* in libro, anglice fcripto, et ab E. A. Schmid theotisce verfo, *von dem Urfprung und Fortgang der Sprachen*, tom. I. Rigae, 1784. mai. 8. de linguis celtica, graeca et latina, harumque coniunctione cum teutonica, tum de latina, quae eadem fit ac vetus Pelasgica, de adfinitate linguae latinae, hebraicae et etrufcae, fubtiliter difputat. Multa quoque, quae ad latinae linguae indolem atque fubtilitatem pertineant, acute atque ingeniofe explicantur in libro: *Hermes, oder philofophifche Unterfuchung über die allgemeine*

Gram-

Grammatik, von Jacob Harris: übersetzt von *Christian Gottfried Ewerbeck*, nebst Anmerkungen und Abhandlungen von *F. A. Wolf* und dem Uebersetzer. I. Theil. Halae Saxon. 1788. mai. 8. *Le Bel* in libro: l'anatomie de la langue Latine. Paris, 1764. 8. insanit. v. *Klotzii* Acta litter. Vol. II. P. II. p. 203 sqq.

§. 4.

Lingua latina perinde atque aliae non eodem tempore ad summum illud perfectionis, elegantiae et dignitatis fastigium peruenit; sed, amplificato Romanorum imperio, sensim incrementa cepit. Hinc alii compararunt ordinem et tempora cum quatuor saeculis, quae in ingeniis poetarum nata sunt, aureo, argenteo, aeneo et ferreo. v. *Hesiod.* opp. et dies v. 98 — 174 sqq. et *Ovid.* Metam. I. v. 89 — 125 sqq.

§. 5.

Alii autem, Florum sequuti, auctorum latinorum cognitionem secundum hominum aetatem propinarunt, eamque in infantiam, iuuentutem, virilem aetatem, et senectutem, eamque tum vegetam, tum inertem, distinxerunt: vt aliorum cogitationes omittam. Posteriorem nos diuidendi rationem, quae facilior aptiorque videtur toti dicendi generi et monimentis veterum diiudicandis, atque vicissitudinibus linguae latinae rectius exploran-

 dis

dis et cognofcendis, cum *Funccio* obferuabimus.

§. 4.

Auctores Romanos fide et auctoritate dignos, valdeque probatos esse, nomen *Classici*, quo vulgo adpellantur, iam testimonium est. Metaphora deducta est a ciuibus Romanis, qui in sex classes diuisi fuerunt. Inter hos, qui primae classi adscripti erant, et centum millia aeris in censum inferebant, proprie *classici* vocabantur.

Vid. *Gellius* N. A. 16, 10. 19, 8. in primis VII. 13. *Budaeus* annot. prior. ad Pandectas, pag. 482. 483. etc.

CAPUT

CAPUT I.

DE

INFANTIA ET PUERITIA L. L.

CAPUT I.

DE INFANTIA ET PUERITIA L. L. A ROMULO VSQUE AD BELLUM PUNICUM SECUNDUM.

Quam breuissimi erimus in absoluendo hoc capite. Eo enim tempore lingua fuerat inculta, barbara, et rustica, ita vt posteriores iam ante Ciceronem natum carmina *Saliaria* non intelligerent, et formulae, *cum Euandri matre loqui*, *Osce et Volsce fabulari*, in prouerbium abirent. Paucas tantum habemus reliquias *legum* antiquissimarum, *carminum Saliorum*, *) librorum *Pontificalium* et *Auguralium* a Festo, Gellio, Macrobio aliisque Grammaticis ab interitu vindicatas. *Columnam rostratam* **) illustrauit, in peculiari libro.

*) Conf. *Tobiae Gutberlethi*, ICti, de Saliis, Martis, sacerdotibus apud Romanos, liber singularis, in quo sacerdotes Salii, eorumque sacra accurate describuntur, fragmenta carminum Saliarium illustrantur, etc. Franeckerae, 1704. 8.

**) Inscriptionem antiquam vide apud *Müller*. tom. I. pag. 9. *Facciolat*. in commentar. de L. L. eius orationibus subiuncto p. m. 226. confer quoque *Funccium* de pueritia L. L. p. 3. 25. 54. et alibi. De conuenientia Alphabeti graeci et latini, vid. *Plinii* hist. nat. VII. c. 58. adde *Bourguet*, Professor.

libro. Romae, 1608. recus. in thesauro antiqq. roman. Graeuiano, vol. IV. Omnibus vero iuris et antiquitatis studiosis *Leges XII. tabularum* sub decemuiris e Graecia et proprie dicta et Magna, Romam translatae, quarum fragmenta tamquam naufragio feliciter erepta, ad nostram peruenerunt aetatem, carae sunt et valde commendantur, quamquam non defuerunt, qui haud pauca in illis reprehenderent. v. *Christiani Thomasii* differt. de Naeuis iurisprud. romanae Anteiustinianeae, Lipsiae et Halae, 1695. 4. Obseru. 4. pag. 167 sqq. Quare multi docti viri in illis explicandis versati sunt diligenter. In primis meriti sunt de duodecim illis tabulis *Iacobus Gothofredus*, in quatuor fontibus iuris civilis, (quod eruditissimum opus *Everhard. Otto*, iuris ciuilis thesauro, Vol. III. inseruit.) et *Io. Nic. Funccius*, in libro singulari inscripto: *Leges duodecim Tabularum*, *suis*, *quotquot reperiri potuerunt*, *fragmentis restitutae*, *et obseruationibus*

fessor. in Neufchatel, sopra l'Alfabeto Etrusco, pag. 1 sqq. in, Saggi di dissertazioni accademiche pubblicamente lette nella Accademia Etrusca dell' antichissima Città di Cortona. In Roma MDCCXXXV. 4. et *M. Io. Georg. Frikii* differt, Initia eruditionis apud Romanos. Altdorf. 1728. Introduct. in Notit. litteraturae rom. I. p. 157 sqq. et *Fabricium* in B. L. lib. et tom. II. cap. 23. nec non in nota ad recensionem editionis Flori Graeuianae. pag. 445.

bus critico-antiquariis illustratae, Rintelii, 1744. 4. et in praeliminari dissertatione §. 15. praecipuos illarum recenset commentatores. Iis, quos in Introductione memor. pag. 162 — 167. laudaui, adiungi debent *Bonamy* in recitatione, in Memoires de l' Acad. des I. et B. L. Vol. XII. *S. H. van Idsinga* I. V. C. variorum iuris ciuilis liber singularis, quo leges quaedam regiae et decemuirales, tum pandectarum et codicis illustrantur et explicantur, Harlingae, 1738. 8. *Io. Paul. Christ. Philipp* comment. antiquissimorum iuris ciuilium, siue legum duodecim tabularum historia. Numburgi, 1786. *Christoph. Godofredi Hofmanni* Historia iuris romano-iustinianei, vol. I. Lipsiae, 1734. 4. period. III. sect. III. de Constitutione legum XII. tabularum ab A. V. C. 292. vsque ad a. 305. pag. 21 sqq.

CAPUT II.

DE ADOLESCENTIA L.L.

A BELLO PUNICO SECUNDO VSQUE AD CICERONIS AETATEM.

Romani huc vsque armis bellisque gerendis adsueti, mansuetiores fieri, et post Ennium ac Pacuuium Romam aduectos litteras amare inceperunt. Omne autem initium vt tenue et vile esse solet; ita etiam L. L. indoles fataque comparata sunt. Haec enim aetas, quamquam praeclara protulit ingenia, rudis est et imperfecta, nec satis polita. Cum imperio et amplitudine populi Romani flos et dignitas eius linguae crescere videbatur. Ac si Plautum, Terentium et Lucretium excipias, in reliquorum, qui tamen pauci sunt, scriptis, quae tamquam tabulae fractae ad nostra tempora conseruata sunt, desiderabis suauitatem atque vrbanitatem orationis artemque periodi struendae; contra inest pro temporis ratione durities sermonis. Iuuat tamen eorum plurimos,*) quo-

*) De auctoribus rom. quorum nomina tantum aut perpauca fragmenta euaserunt temporis iniquitatem atque acerbitatem, egerunt *I. Nic. Funccius*, de pueritia et adolescentia L. L. et *Christianus Falsterus* in Memoriis obscuris: in maiore Introductione tom. I. eos quoque recensui.

quorum vel plura supersunt fragmenta, vel merita ergà litteras fuerunt splendidiora, et noscere et recensere. Singulare autem est L. L., quod poetae primi fuerunt, qui ei vim, robur et dignitatem adtulerunt; ii vero etiam fuerunt vltimi, qui, neglecta sermonis vetustate, exstincto paene prisco splendore, atque sepulta L. L. dignitate, pristinae aliquid elegantiae et nitoris retinuerint, et sint tolerabiles.

§. I.

L. Livius Andronicus.

1. Secundum Cl. *Saxium* in Onomast. tom. I. pag. 208. floruit a. m. 3765. Olymp. 136. 1. ante C. N. 238. V. C. 514. secundum alteram aeram rom. an. V. C. 513. ante Chr. N. 239. proxime post bellum Punicum primum apud Romanos Fabulam omnium primus dedit, suaque carmina produxit in scenam. Mortuus est a. V. C. 534.

2. Natione Graecus et seruus fuerat M. Liuii Salinatoris, cuius liberos erudiebat: a domino tamen, qui eum ob vim ingenii amabat, manumissus.

3. Varia scripsit poemata, Odysseam, tragoedias, hymnos in deum; quorum fragmenta a veteribus Grammaticis conseruata adhuc feruntur. Pater fuit poeseos dramaticae, primusque Romanorum, qui in poesi ordinem praeceptaque seruaret. *Liuius* VII. 2 — 8. *Quinctil.* X. Instit. c. 2. 7. *Cicero* autem in Brut. cap.

cap. 18. *Liuianae*, inquit, *fabulae non satis dignae, quae iterum legantur.* Hinc de eius stilo iudicari potest. Lyrica quoque scripsit: enimuero ea non exacta satis fuerunt Graecorum lege ad lyricum characterem. v. Scholiastes Cruquianus ad Horat. III. od. 1. pag. 690. *Sueton.* de illustr. Grammaticis vocat eum *Semigraecum*, quod carminibus multa immiscuit verba graeca. vide etiam *Horat.* II. ep. 1. v. 69.

4. Reliquiae sunt in *Martini Antonii Delrii* Syntagmate tragoed. latinae, Lutet. Paris. 1619. 4. p. 93. sqq. Antwerp. 1694. etc. — inter fragmenta veterum poetarum Latinorum. Paris. 1564. 8. — Cum notis P. Scriuerii et G. I. Vossii in collectan. vet. Tragicorum. Lugduni Batau. 1693. 8. 1720. 8.

5. *Caspar. Sagittarius* de vita et scriptis Liuii Andronici, Naeuii, Ennii, Caecilii, Statii, Pacuuii, Attii, Attilii, Lucilii, Afrani, M. Porci Catonis. Altenburg, 1672. 8. *Casaubonus* de satyrica Graecorum poesi et Romanorum satira, lib. I. cap. 2. ibique Rambach. pag. 181. sqq.

§. 2.

CN. NAEVIUS.

1. Fabulas dedit Olymp. 136. 2. ante C. N. 233. V. C. 519. diem obiit supremum Vticae coss. Cethego et Sempronio Tuditano, (Cicer. in Bruto c. 15.) s. Olymp. CXLIV. 1. aucto-

auctore Hieronymo in Eusebii Chronico, V. C. 550.

2. Ex Campania oriundus: bello punico primo stipendia meruit, ob dicacitatem vero et probra, quibus principes ciuitatis, praecipue P. Scipionem Africanum et Metellos lacerauit, in vincula coniectus, (*Plaut.* in mil. glorioso II. 2 56.) postea Roma expulsus, Vticam in Africa abiit.

3. Poeta fuit. Scripsit 1) carmen de bello Punico primo, (*luculente quidem, quamquam minus polite*, ait *Cicero* in Bruto, cap. 19. adde *A. Gellii* N. A. XVII. 21. pag. 417. ibique Gronou.) 2) Tragoedias et comoedias, 3) Satiram.

4. Plenus fuisse dicitur (*Cicer.* de orat. II. c. 63. et 71.) facetiarum, ioci, salsique: oratio vero est aspera minusque culta.

5. Fragmenta eius exstant in Collectionibus paullo ante memoratis.

6. *Sagittarius* l. mem. pag. 8 sqq. *Merula* ad Ennii reliquias L. B. 1595. pag. 88. — In codicibus confunditur aliquoties cum *Nouio* comico, qui centum et quinquaginta annos *Naeuio* est iunior.

§. 3.

Q. FABIUS PICTOR.

1. Circa bellum Punicum II. vixit. v. Introd. in Not. litteraturae rom. I. p. 175.

2. E gente Fabiorum vt antiqua, ita amplissima ortus. Senator rom. *Polyb.* III. 9. Liuius XXII. 57. XXIII. 11.

3. Primus est Romanorum, qui in oratione non ligata antiquitatem resque gestas Romanorum memoriae prodidit: atque *Annales* graeco *) et latino sermone, libros rerum gestarum, et libros iuris Pontificii scripsit, e quibus pauca supersunt fragmenta.

4. In eo Dionys. Halic. IV. Archaeol. 30. diligentiam, et Polybius I. 14. 58. III. 9. fidem desiderarunt: sed a Polybii crimine vindicauit eum Ernesti in prolus. Lipsiae 1748. 4. rec. in Opusc. philolog. p. 102.

5. Reliquiae eius exstant in *Antonii Riccoboni* libro de historia, cum fragmentis historicorum veterum latinorum. Basil. 1579. 8. In Fragmentis historicorum — ab *Ausonio Popma* collecta et illustrata. Amstel. 1620. 8. Cum Sallustio Wasse, Cortii, Milleri et Hauerkampii.

6. *Dan. Guil. Molleri* disputat. de Fabio Pictore, Altdorf. 1690.

Spurii sunt libelli; de aureo saeculo, et de origine vrbis Romae, eiusque vocabulorum, quos Annius biterbiensis pro germanis Pictoris euulgauit.

§. 4.

*) Graece scripsisse illum res romanas, prodit quidem *Dionys. Halicarn.* I. 6. sed confudisse videtur hunc cum *Numerio Fabio Pictore* quem scripsisse annales *graecos*, *Cicero* de Diuinat. 1. 21. testatur.

§. 4.

Q. Ennius.

1. Ab a. V. C. 514. f. 515. a Ch. N. 239. f. 240. vixit vsque ad V. C. 585. a C. N. 169. siue 170. vide etiam *Crusii* Lives etc. *Funccium* de Adolescent. L. L. pag. 75. *Ciceron.* Brut. cap. 20.

2. Patria fuit Rudius e Calabria; Poeta et Historicus suo tempore doctissimus et bello Punico secundo militauit: postea a Catone Romam deductus est, vbi non solum iuuenes Graecorum linguam docuit, sed etiam propter eruditionem et facetias summorum virorum consequutus est fauorem, atque a Fuluio Nobiliore, filio, a. V. C. 569. ciuitate Romana donatus.

3. Scripsit *Annales* vrbis Romae et *Scipionem*, carmine heroico; varias *tragoedias* atque Euripidis Hecubam latine vertit: (*A. Gell.* N. A. XI. 4.) et *Comoedias*, *Epigrammata*, *Satiras*, *Phagesia* f. *Phagetica* f. *Hedypathetica*, (de nomine enim non conuenit inter viros doctos, v. *Fabricii* Bibl. Lat. lib. IV. c. I. 7. tom. III. *Burmann* II. ad Anthol. lat. lib. III. ep. 135. cel. *Wernsdorf* in Poetis lat. min. I. pag. 157 sq. et p. 187. vbi fragmentum, quod superest, inter Halieutica recepit atque exposuit,) et *Euemerum*, (qui, vt superstitionem ex animis Graecorum eximeret, deos ab hominibus ortos esse docuit,) de genealogia deorum

in latinum transtulit sermonem: quorum vero fragmenta supersunt.

4. Primus collegit atque illustrauit Ennii fragmenta *Hieronym. Columna*, Neapoli, 1590. 4. melior editio est P. *Merulae*. Lugd. Batau. 1595. 4. et plenior *Francisci Hesselii*, Amstel. 1707. 4.

5. Romanos primum docuit philosophiam Graecorum, poesin epicam et satiram. Linguam lat. non modo nouis locupletauit vocabulis; sed etiam ornauit atque emendauit, vid. *Horat.* A. P. 56. Trium enim linguarum, Oscae, Latinae et Graecae, praeter consuetudinem istius temporis, erat peritissimus. Hinc Cicero, Virgilius aliique eum lectitarunt, tum etiam multis laudibus extulerunt; verba tamen ipsaque rei pertractatio, quod quidem in illa poeseos linguaeque infantia haud mirum videbitur, multis naeuis commaculata sunt.

6. Eius vitam descripsit *Hieron Columna*, quae editioni Hesselii praefixa est. *Christ. Wilh. Küstner* chrestomathiam iuris Ennianam edidit cum notis vberrimis. Lipsiae, 1762. 8. conf. quoque *Io. Gerberi* diss. de Romanorum Satira. Ienae, 1756. *W. Fr. Kreidmanni* Orat. de Q. Ennio. Ienae, 1754. 4. Plura dedi in Introduct. in Notit. litterat. rom. pag. 186 sqq. et pag. 177 sqq. de *Lucio Cincio Alimento* (circ. Ol. 142. 3. ante C. N. 208.) egi.

§. 5.

§. 5.

M. Porcius Cato.

1. Natus a. V. C. 519. s. 520. a. Ch. N. 235. vita defunctus est ante Ch. N. 149. a. V. C. 604; de annorum, quos vixisse dicitur, numero ac dissensu v. *Drakenb.* ad Liuium XXXIX. 40. pag. 385.

2. Fuit patria Tusculanus, atque in patria dicebatur *Priscus:* Romam demigrans, *Cato* nuncupatus est propter solertiam. In adolescentia stipendia meruit, atque Romae omnes magistratus et honores, horumque apicem, Censuram, quam seuere administrauit, deinceps consequutus est. Laudem habet agricolae solertis, reipublicae periti, iuris consulti, magni imperatoris, probabilis oratoris, cupidissimi litterarum, et in Censura adeo seueri, vt primatibus, praecipue Scipioni Africano, qui *Anti - Catonem* scripsit, inuisus, populo contra gratus esset. Cognominatur quoque *Maior* et *Censorius.* Reipublicae morumque caussa multas suscepit inimicitias, atque belli III. Punici suasor fuit pertinax et perpetuus.

3. Scripsit *origines, de re militari, orationes*, et alia, quae interierunt: et a *Fabricio* in B. L. lib. I. cap. II. tom. I. repet. ab editoribus scr. R. R. Bipont. et a me libr. mem. p. 183 sqq. recensita aut indicata sunt. Superest solus libellus *de re rustica*, s. agricultura:

atque num ille sit germanus, an spurius, aut saltem culpa siue sciolorum hominum siue librariorum immutatus, res est ambigua. vid. *Gesner*. in praefat. ad Scriptores rei rusticae.

4. Quinque classes editionum auctorum R. R. constitui possunt: equidem principes singularum aetatum, et potiores breuiter memorabo. Curatius ampliusque descripserunt eas atque examinarunt docti editores Bipontini vol. I. script. R. R. pag. CXXXI. sqq.

1 *Prima* aetas *Iensoniana. Cato*, *Varro*, *Columella*, (recensente Georgio Merula,). *Palladius* (recensente Franc. Collucia, Veneto,) per *Nic. Iensonum*. Venet. 1470. Fol. quam tamen commentitiam esse statuunt *Creuenna* et illustriss. *Comes de Reviczky* in Catal. p. 17 sqq. — aut ibid. 1472 Fol. — *Reggii*, opera et impensis. *Barthol. Bottoni*, alias *Bruschii* Regiensis. 1482. Fol. — castigatius et limatius cum exscriptionibus et commentariis *Phil. Beroaldi*. Bononiae 1494 sqq. ex his manarunt reliquae edd. huius aetatis.

Altera aetas *Aldina*, incipit ab Aldina prima, in qua textus cum codice Iucundi Veronensis collatus, fundus reliquarum edd. factus est, Venet. 1513. 8. rec. 1514. ibid. — tum *Florent*. apud *Phil. Iuntam*, curante Nic. Angelio, cum annotatt. Phil. Beroaldi, commentar. Iun. Pompon. Fortunati in librum de cultu hortorum. 1515. mai. 8. — *Basileae*, apud Adamum Petri, 1521. 8. — *Basil*. exc.

Io.

Io. Fab. Emmeus Iuliacensis. 1528. 4. quae editio notanda est, quoniam e cod. mspto primum accesserunt *Vegetii Renati artis veterinariae siue mulomedicinae libri quatuor.*

Tertia aetas nacta est *Petrum Victorium*, Scriptorum R. R. sospitatorem, qui codices contulit, et maxime emendauit Catonem ac Varronem, neque plane neglexit Columellam: at Palladium non curauit. Lugduni, apud Gryphium, 1541. 8. II. volumina. Praefatio Victorii scripta est Florentiae, XII. Kal. Quint. 1541. — *Victorii* Explicatio suarum in Catonem, Varronem et Columellam castigationum separatim excusa. ibid. 1542. — Haec omnia quatuor particulis recudit *Robert. Stephanus*, Parisiis. 1543. 8. — *Fuluii Vrsini* notae ad Catonem, Varronem, Columellam, Kalendarium rusticum Farnesianum et veteres Inscription. fratrum Arualium. Romae, 1587. 8. —

Quarta aetas *Commeliniana. Rei rusticae auctores latini veteres, M. Cato, M. Varro, L. Columella, Palladius. Priores tres e vetustissimis editionibus: quartus e veteribus membranis, aliquam multis in locis emendatiores: cum tribus indicibus* (a *Frider. Sylburgio* confectis) etc. Ex Hieron. Commelini typogr. 1595. 8.

Quinta aetas *Gesneriana*. v. Prolegg. §. 4. *Gesnerus* contulit codd. et edd. adiecit superiorum suasque notas, praeter ea Schöttgenii

et Pontederae, quocum illi postea lis ortaest, et lexicon egregium rei rusticae ac latinitatis. Textus est e recensione Gryphiana seruatus.

Separatim prodiit *Cato de R. R.* cum fragmentis aliorum librorum et notis *Ausonii Popmae*, (qui Turnebii aduersaria, suppresso nomine, compilauit,) Lugd. Batau. 1590. — eadem edit. accedentibus *Meursii* praefatione ac notis Lugd. Batau. 1598. 8. et Franequerae, 1620. 8. exc. Io. Lamrink — Catonis de re rustica liber, cura *Io. Christoph. Haynisch.* Schleizae 1743. 8. — E Catone fragmenta inseruit cl. *Car. Phil. Michael Snell.* Chrestomathiae oeconomicae. Giesae, 1780. 8.

Germanice versus est liber: *Des M. Porcius Cato Buch von der Landwirthschaft, übersetzt, und mit Anmerkungen aus* (der) *Naturgeschichte und* (den) *Alterthümern versehen, durch Gottfried Grosse*, Prediger zu Pechau, im Herzogthum Magdeburg. Halae, Sax. 1787. 8. —

Fragmenta historica inter fragmenta historicorum veterum, cum Sallustio Hauercampii. tom. II. pag. 271.

5. Ad augendam dicendi facultatem Catonis scripta iam a veteribus valde commendantur. Is enim, vti Ennius L. L. nominibus rerum nouis ditauit. *Horat.* A. P. 56. atque a Catone ornata litterarum latina monimenta, scribit *Valer. Max.* III. c. 4. Ad imitationem vero et ornatum linguae non conducit.

6. Vide

6. Vide *Cornelii Nepotis* vitam Catonis ibique interpret. *Valer. Maximum* libr. 8. c. 7. ex. 1. et *Gesneri* praefat. meam Introd. in N. litter. rom. pag. 178. vbi etiam pag. 193. de *senatus consulto aduersus Bacchanalia*, et romanis scriptoribus minus claris, partim obscuris egi.

§. 6.

M. Accius Plautus.

1. Natus a. V. C. 527. a. Ch. 227. mortuus est a. V. C. 570. a. C. 184. *Guazzesi* in praefatione ad Aululariam Plauti italice versam ante C. N. 145. mortuum esse scribit.

2. Fuit poeta comicus, Darsinna in Vmbria ortus, atque facetiis et comoediis multa pecunia adquisita, quum ope mercaturae, sed infelicis, opes augere studeret, eoque tempore summa esset annona, demum adeo pauper, vt pistori se ad molas manuarias locare cogeretur. v. *Cicer.* in Bruto. c. 15. *A. Gell.* N. A. III. 3. XVII. 21.

3. Scripsit *Comoedias* 130. (tot enim ferri sub Plauti nomine; at a veteribus iam multas esse reiectas, ait *Gellius* III. 3. pag. 270. ed. Gronou. Conradi.) ex quibus tantum 20. supersunt. Ipse comoediam, *Epidicus* inscriptam, magni aestimabat. Aululariam Moliere, in comoedia *l' Avare;* Militem Gloriosum Terentius in Eunucho, et Holbergius in comoedia Bramarbas; Amphitryonem Moliere et

Dryden; Mostellariam, Itali, Galli et Angli imitati sunt. In illis comoediis notanda est fabula, *Poenulus*, h. e. *punicus*, in qua, Hanno, Poenus, punice loquitur, Act. V. sc. I. qui locus valde vexauit viros doctos. v. Introd. in Notit. Litter. rom. I. pag. 199. Iis, quos laudaui, addi potest *Ch. Vallaney* in Essay on the Antiquit. of the Irish Language, Dublin, 1772. 8. pag. 41 sq. qui linguam Iricam in Hibernia stirpem siue propaginem linguae punicae arbitratus, locum Plautinum, vbi Hanno loquens inducitur, ad verbum in linguam Iricam transtulit: quo facto summa vtriusque linguae conspiratio visa est quibusdam.

4. Editionum sex sunt aetates:

Prima. Princeps ed. est *Georgii Merulae*, qui bono codice Florentino vsus est, *Venetiis* per Ioannem de Colonia et Vindelinum de Spira. 1472. — repetita, opera et impendio Pauli de Ferraria atque Dionysii de Bononia, 1482. Fol. *) — Taruisii et Dauentriae, 1482. Fol. — recognita est Merulae editio, aut

*) Vide de Merulae editt. meritis, ac primae editionis mendis, *Quirini*, patris purpurati, specimen variae litteraturae Brixiensis, (Brixiae 1739. 4.) part. I. pag. 1 sqq. vbi ad pag. 49. vsque de aliis veteribus editionibus copiose agitur: eiusdem *Quirini* Epistolam ad Saxium, subiunctam tom. II. Argelati Bibliothecae scriptor. Mediolanens. pag. 14 sqq. adde Cl. *Lengnich* Beyträge zur Kenntniss seltener Bücher, part. I. p. 195 sqq.

aut potius, iudice Taubmanno, interpolata, per Merulae discipulum, *Eusebium Scutarium.* — Impress. in officina Vlderici Scizenzeler, ipsius, et, magistri Io. Legnani opera et impendio, Mediolani 1480. Fol. cum ea conspirat *Veneta* cum interpretatione *Petri Vallae* Placentini ac *Bernardi Saraceni*, Veneti, impr. per Simonem Papiensem, dictum Biuilaqua. 1485. 1499. — *Plautus* cum interpretatione *Ioann. Baptistae Pii.* Mediolani per Magistrum Vldericum Scinzenzeler 1500. *) per Philipp. Beroaldum. Bonon. 1503. Fol. — Saraceni et Pii labores curasque in Plauti comoediis emaculandis mire spreuit et lacerauit *Pylades Buccardus*, Brixianus, in editione Brixiana, a. 1506. Fol. (v. *Quirini* specim. litteraturae Brix. pag. 20 sqq.) cum praefat. Io. Britannici, qui, mortuo Pylade Buccardo absoluit editionem. — *Thadeus Ugoletus* in edit. Venet. 1518. culpauit, ac Taubmannus spreuit eam, quae postea cum lucubratiunculis ex commentariis Pylad. Brixiani repetita est Argentorati ex aedibus Matthiae Schureri. 1514. 4.

Ex *altera* recensionis aetate memorandae veniunt *Plauti* Comoediarum *Simonis Carpentarii* editio; *com.* ex antiquis recentioribusque

*) Vide Reu. *Schnizer* III. Anzeige der Kirchen-Bibliothek zu Neustadt an der Aisch, 1784 p. 54. *Saxii* histor. typograph. litterar. Mediolan. p. 433.

busque exemplaribus inuicem collatis diligenter emendatae. (Parif. aut Lugd.) 1513. 8. — et *Florentina*, apud Philipp. Iuntam, *iudicio Nicolai Angelii*, 1512. Angelius vsus est codd. MSSt. et primus addidit quaedam, quae antea deerant. —

Ex Florentina recognitione, cum commentariis *Bernardi Saraceni*, *Io. Petri Vallae*, *et Pyladis Brixiani*: nec non obseruationibus *Pii Bononiensis*, *Vgoleti* et *Grupoldi*, scholiis Anselmique Epiphyllidibus. Venetiis. 1518. Fol. — Iuntinianae et Venetae modo memoratae editionis repetitio est *Aldina*, Venetiis in aedibus Aldi et Andreae Asuloni, soceri, 1522. mai. 8. — Hanc basin fecit *Robertus Stephanus* edit. Paris 1529. Fol. et *Gryphius*, Lugdun. 1535. 1540. 8. 1549. 12. 1554. 16. — Quaedam emendauit *Robert. Stephanus* in ed. 1530. Fol. — multa bona nouaque promissa sunt in fronte ed. *Coloniensis* apud Gymnicum 1530. cum *Gisberti Longolii* praefatione.

Tertiae aetatis princeps et sospitator *Plautinarum* fabb. est *Ioach Camerarius*, qui primum 1536. sex: dein 1545. 8. alias quinque comoedias recensuit: denique ex II. praestantibus codd. 1551. emendatiorem edidit totum Plautum, cum fragmentis a Georgio Fabricio collectis, Basileae per Io. Heruagium, 1551. rec. 1558.

Ex

Ex hoc fluxere editt. *Plantiniana*, plus quam CC. verſibus e codicibus aucta, opera *Io. Sambuci* cum notis virorum doctorum, 1566. 12. — altera Baſilienſ. apud Heruag. 1568. 8. Françof. 1593. 12.

Quartae aetatis auctores exſtiterunt *Lambinus*, *Ianus Douſa* et *Ian. Gruterus*. Primus, criticus eruditus et perſpicax, incepit *Plautum* e libris ſcriptis reſtituere, doctoque commentario illuſtrare; perfecit, illo mortuo, laborem atque commentarium *Io. Helius*, illius collega, Paris 1577. Fol. quae recenſio baſis poſthaec facta eſt multarum ediitionum vsque ad *Ianum Gruterum*, qui Plautum ad codices Palatinos caſtigatum edidit, et comoedias actibus ac ſcenis, verſuumque numeris diſtinxit. 1592. — Litem ei mouit moleſtam ingratus diſcipulus *Io. Phil. Pareus* in ed. Francof. 1610. 8. mai. — et curis ſecundis polita, Neapoli Nemetum, (h. e. Neoſtadii ad Hartam.) 1619. 4. et mendoſe, Francof. 1641. 8. Duumviri illi ſe valde inuicem lacerarunt et opprobriis proſciderunt. — De Plauto bene quoque meruit *Ianus Douſa*, fil. in edit. 1589. ſaepius repetita. —

Quintam aetatem conſtituit atque ornauit doctiſſimus *Plautinarum* fabularum interpres, *Frid. Taubmannus*, Francof. 1605. 4. cuius editionis ipſum poſtea puduit, tum, ſecundis curis, multo curatius, 1612. 4. denique poſt illius obitum ex recognitione *Iani Gruteri*, cum

cum commentariis *Taubmanni* auctioribus et indicibus, apud Zachar. Schurer. 1621. 4.

Sextae aetatis auctor exstitit sobrius et acutus ille criticus, *Io. Fridericus Gronouius*, cuius editio praestans cum illius et variorum notis prodiit Lugd. Bat. ac Roterod. 1669. 8. II. voll. rec. meliorque facta est, Amstel. 1684. 8. — rec. cum notis *Enoci Christ. Othonis*, et praef. *I. A. Ernesti*, Lipsiae, 1760. mai. 8. —

Recensuit et chrestomathia philologica instruxit *I. P. Millerus.* Tomi III. Berolini, 1755. 8.— *M. A. Plauti* comoediae superstites viginti, ad optimas editiones collatae. Accedit index rarioris et obsoletae latinitatis, studiis societatis Bipontinae. tom. I. II. III. Biponti, 1779. et 1780. 8. edit. altera emendatior, 1788. III. voll. 8.

Quasdam comoedias esse separatim editas, alibi iam monui: hic addam paullo adcuratiorem sequentis editionis notitiam: *P. Lacermi* (Ios. Bartholi,) academici Patauini, *in militem gloriosum Plauti commentarius, et eiusdem fabulae interpretatio italicis versibus concinnata.* Venetiis 1742. 4. Notae sunt eruditae et modo criticae, modo grammaticae: interdum abundant copia. Versioni italicae adhaerent quoque notae sermone italico conscriptae, atque *Michael Marollesii* interpretatio gallica prosaica, (Paris, 1658. 8.) interdum comparatur atque examinatur.

D. Lie-

De Liemers edidit *Plautum* totum, latine et gallice, Amsterd. 1719. voll. X. 12. quae interpretatio laudatur. (v. Acta erudit. 1719. pag. 329 sqq.) — *Des M. Acc. Plautus Lustspiele, aus dem Lateinischen übersetzt.* Berol. 1784. 8. I. vol. (curante *Mylio.*)

Henningi Succouii, Lunaeburgici, in *M. Accii Plauti — Trinumnum* liber commentarius, e criticorum et philologorum quotquot domi habuit, Syllogis — — congestus. Magdeburg, 1615. 8.

5. Stilus est perspicuus, si archaïsmos et vocabula nouiter inuenta, aut risui captando apta excipias. Iocandi et scribendi genus est valde ingeniosum, facetum, nec raro vrbanum atque elegans: interdum obscoenum et humile; ipsaeque fabulae non omnibus numeris sunt absolutae. In pingendis autem hominum moribus et personarum characteribus, atque vi comica adsequenda Plautus est artifex ingeniosus, nec tamen cautus in oeconomia, fertilis in inueniendo, et in fingendo vena vsus est admodum felici. Salibus abundat, et ad proprietatem quidem sermonis latini pernoscendam, ad copiam verborum comparandam, ad animi delectationem, (si a sordibus nimiumque ludicris locis discesseris,) multum valet: nec tamen adolescentibus ad perlegendum et imitandum, tamquam vnicum exemplum, eum commendarem.

6. *Phil.*

6. *Phil. Pareus* in sua editione Francof. 1641. 8. dissertationem conscripsit, de vita, obitu et scriptis *M. Accii Plauti:* et lexicon Plautinum 1614. 8. vide etiam *Caspar. Sagittarium* de vitis Plauti, Terentii, et Ciceronis. Altenb. 1671. 8. — *Iani Gulielmi* Plautinarum quaestionum commentarius, in quo omnes ordine M. Plauti comoediae illustrantur. Lutetiae 1583. 8. — *Abhandlung von dem Leben und den Werken des Plautus*, in Beyträgen zur Historie und Aufnahme des Theaters. Stutgard, 1750. 8. — *D. Christ. Heinr. Schmid* Anweisung der vornehmsten Bücher in allen Theilen der Dichtkunst. Lipsiae, 1781. pag. 504. sqq. — *Io. Freder. Gronouii* Lectiones Plautianae etc. Amstel. 1740. 8. — L' Aulularia di Plauto tradotto in verso Toscano. 1763. 4. Pisae. auctor (Cav. Commendatore *Lorenzo Guazzesi*, inspector fossarum Pisae,) obseruat, *Aullam* veteribus fuisse *Ollam*. In praefatione adulit varia de vita Plauti et critica in multas comoedias Plauti, eius versus et vrbanas loquendi formulas, quas ab Horatii, Nauageri, Minturni, Mureti et Burmanni criminibus defendit.

§. 7.

STATIUS CAECILIUS.

1. Tempus, quo natus est, non constat. Obitus eius incidit in annum V. C. 586. A. Ch. 169. Ol. CLIII. 1.

2. Me-

2. Mediolanenſis aut Inſuber Gallus fuiſſe putatur. Scipione, Terentio Ennioque familiariter vſus eſt. In libertatem adſertus cognomen accepit *Caecilii.*

3. Comoedias ſcripſit, quarum tantum ſuperſunt fragmenta.

4. Collecta ab *Almeloveen* in fragmentis Comicorum. Amſtel. 1686. 8. et a *Mich. Maittaire* in corpore poetarum latinorum, Londini, 1713. Fol.,tom. II.

5. Grauitatem in comoediis laudat Horatius II. Ep. I. 59. principatum inter Comicos tribuit ei Volcatius apud *A. Gellium* XV. 24. culpat vero eius latinitatem *Cicero* in Bruto, c. 74. et ad Attic. VII. ep. 3.

6. *Caſp. Sagittarii* vita Statii Caecilii, Andronici, Pacuuii, Altenb. 1672. 8.

7. Nominari debent *Porcius Licinius*, (v. *A. Gellium* XVII. 21. XIX. 9) et *C. Licinius Imbrex*, alias *Licinius Tegula*, (*A. Gell.* XIII. 21.) *Cn. Mattius*, *Q. Trabea* etc.

§. 8.

M. Pacuvius.

1. Natus eſt Brunduſii Olymp. CLVI. 3. ſecundum Hieronymum in Chronico Euſebiano ad h. annum; ſecundum *Saxium* in Onomaſtico I. pag. 131. ante C.N. 152. a. V. C. 600. annus mortis eſt incertus: paene vere nonagenarius obiit Tarenti.

2. Arte pingendi et *Tragoediarum* suo tempore celebris fuit: etiam octogenarius fabulam vltimam docuit: *Cic.* in Bruto, cap. 64.

3. Fragmenta collecta sunt a *Stephano, Delrio, Scriuerio* et *Maittario.*

4. A *Cicerone* de Orat. I. 58. II. 37. de Diuinat. I. 57. II. 64. etc. *Quinctil.* I. O. lib. X. cap. I. 97. aliisque antiquis valde laudatur: asper tamen est, nec elegantia aequat Terentium, et verborum fuit nouator.

5. Memorie di M. Pacuuio, antichissimo poeta tragico: da *Annibal de Leo.* Neapoli 1736. 8.

6. Addatur *Luc. Attilius*, (male *Accius,*) aequalis Pacuuii. De aetate illius ambigua v. Introduct. in Notit. litter. rom. I. pag. 266 sq. scripsit: 1.) tragoedias, quarum fragmenta collegerunt Stephanus, Delrius, Scriuer. et Maittarius; 2.) annales, carmine. *Macrob.* Sat. 1. 7. etc.

§. 9.

P. Terentius Afer.

1. Natus est, vt *Müllerus* docuit, a. V. C. 561. a. Ch. N. 192. obiit V. C. 594. a. C. N. 159. Crusius et Hamberger in notatione temporis diuersi sunt.

2. Fuisse patria Carthaginiensem hunc poetam comicum, non plane quidem euictum, sed maxime probabile est. Propter egregias corpo-

corporis animique virtutes e seruitute manumissus a prisco domino praenomina *Publii Terentii* accepit: ac mortuus reliquit filiam equiti nuptam Romano, et hortulos XX. iugerum.

3. Sex comoedias reliquit, in quibus conficiendis Scipionem Aemilianum et Laelium habuisse dicitur socios.

4. Magna suauitas ac venustas gratiaque in eo est sermonis latini; natiuus quidam lepos, non adscitus, visque comica, quam quidem nonnulli Terentio male abiudicant. In describendis personis est elegans, in dialogi artificio ob varietatem, personis tamen aptam, ob simplicitatem et naturalem pulcritudinem omnis aetatis tulit plausum: mores melius obseruat, quam Plautus, actionis praecipue vnitatem, atque probabilitatem, et oeconomiam fabularum, quae est egregia: contra Plautus personas ad spectatores quoque loquentes facit, quod etiam *Scaliger* Poetic. III. p. 340. carpit; in actibus ordinem quemdam seruat. Potissimum imitatus est Menandrum. Dicendi genere et fabulae compositione Plautum superat, neque vero omnibus caret vitiis, illoque facetiis ingenioque est inferior.

5. Editionum, quarum numerus est incredibilis et paene infinitus, *sex* classes constitui possunt. (v. Editores doctissimos Bipontinos et meam Introductionem in notit. litt. rom. I. pag. 231 sqq.) Quaedam exempla instructa

ſunt commentariis *Aelii Donati*, antiqui grammatici, *Eugraphii*, qui circa a. Ch. 998. vixit, *Sulpicii Apollinaris* in Terentii fabulas periochis, et adnotationibus *Io. Calphurn.* Brixienſis, hominis docti ſaeculi XV. qui, quod Donati ſcholia in Heautontimorumenon deſunt, ea eleganter ſuppleuit, et reliquas fabulas caſtigauit: de quo vide *Quirinum* in Specimine variae litteraturae Brixianae, I. pag. 50—58. et in Epiſtola ad Saxium, ſubiuncta Argelati ſcriptoribus Mediolanenſibus pag. 16. ſqq. qui enim praeter ea vindicat a plagii nota, illi a Weſterhouio aliisque inuſta.

Antiquiſſimae editiones ſunt, quae verſuum diſtinctionem nondum habent, nulla anni, loci, et typographi mentione facta, ante annum, vti credunt quidam, 1469. metris quoque non incedit *Terentius* in edit. Lugd. 1513. 4. quod tamen factum erat iam in edit. a. 1487. 90. 91.

Weſterhouius contulit editionem, quam adſeruit a. 1469. at *Franciſc. Hare* monuit, in illo ipſo Weſterhouii exemplari annum calamo tantum fuiſſe adpictum: quare illuſtr. *Comes de Rewiczky* in Biblioth. gr. et lat. p. 5. *Mediolanenſem* apud Zarottum cum Donato, quae anni 1470. indicium habet, principem eſſe edit. cenſet. Contra in catalogo librorum rariſſimorum ab artis typographicae inuentoribus, ante annum 1500. excuſorum in 8, p. 62. editio

editio ſine a. l. et typographo, in Fol. pro principe habetur. —

P. Ter. Com. ex recenſione *Antonii Moreti*, absque vlla nota: ſaec. XV. in mai. 4. (de qua rariſſima editione conſules cl. *Morellium* in Bibliotheca Pinellii, Venetiis 1787. tom. II. pag. 376 ſq.) — ex recenſ. *Raphael Zovenzonii*, Venet. 1471. in max. 4. — Romae, per Conr. Schweynheim et Arnold Pannartz, 1472. [illegible] (v. *Audiffredi* catalog. rom. editt. ſaec. XV. pag. 99.)

Ter. Com. cum comment. Ael. Donati et Io. Calphurnii, absque vlla nota: Fol. cel. *Morellius* l. c. hanc ed. circ. a. 1475. factam exiſtimat. — *Taruiſii* cum Donato, et Calphurnio: (num. a. 1474. typis exſcripta ſit, definire nequeo.) — *Vicentii* cum Donato et Calphurnio per Herm. Leuilapidem, Colonienſem, (alias H. Lichtenſtein,) 1475. — iterum cum Donato et Calphurnio, Taruiſii, 1477. Fol. (Haec elegans eſt editio, quae in meo quidem exemplo caret titulo, in fine autem legitur: „Lepidas elegantesque Terentii comoedias cum Donati interpretis commentario iuxta fidele Calphurnianae caſtigationis exemplar: doctrinam ſtudiumque Calphurnii Hieronymo Bononio enixe commendante Hermanus Leuilapis Colonienſis probatiſſimus librariae artis exactor ſumma confecit diligentia." In hac quoque editione ſubiungitur: *Praefatio quaedam: Natus in excelſis tectis Carthaginis*

 altae,

altae, etc. quod elogium tamquam in cenotaphio positum dedit *Hederich* in notitia auctor. antiqua, et *Mullerus* in *Einleitung* etc. tom. II. pag. 116. vnde Hederich sumserit, se ignorare fatetur.)

Ter. — *Venetiis*, 1479. 1480. — *Romae* *) 1482. 4. — *Venetiis*, 1482. 1497. cum priuilegio. Fol. per *M. Io. Gruninger*, (vbi idem est elogium,) Venetiis hoc Saeculo XV. octodecies vel vicies prodiit Terentius. — *Brixiae* per Britannic. Brixianum 1485. Fol. — Argentor. 1496. Fol. per eundem et per Io. Curtum et Eberspach, 1499. Fol. Plures edd. huius saeculi recensuerunt editores Bipontini: adde Introductionem meam in Notit. litterar. rom. pag. 235 sqq.

Secunda aetas ab anno 1500. cura potissimum Iod. Badii Asc. Petri Marsi, Melanchthonis, Aldi, et R. Stephani limatiores protulit editiones.

Ter. cum notis Iod. Badii Ascensii, Paris, 1500. Fol. 1503. 4. 1513. 1519. 4. — cum annotatt. Marsi et P. Malleoli. Argentor. apud Ad. Rusch. 1503. 4. 1513. 1519. 4. — cum *Vict. Fausto* de comoedia et Benedicto Philologo de Terentii comoediis. Venetiis 1511. 8. — antea iam editae sunt *Ter. com.* a *Be-*

*) Adde *Audiffredi* Catal. pag 412. 413. it. p. 101. de antiquissimis Donati comm. editionibus, Romae, 1472. Venet. 1479. etc.

a *Benedicto Philologo.* Florent. apud Iuntam, 1505. 8. (v. *Pinelli* Catalog. tom. II. p. 337.) — cum *Guidonis Iuuenalis* et *Iodoci Badii* explanationibus, (Lugduni) 1506. mai. 4. Paris. 1508. Fol. — cura *Francisci* et *Asculani*, Venetiis, in aed. Aldi 1517. 8. 1521. 8. — ex optimorum exemplarium collatione, cum Donati et Calphurnii commentariis. Paris. ex officina *R. Stephani*, 1529. Fol. et saepius. — cura Phil. *Melanchthonis* Antwerpiae, 1526. 8. — cum eiusdem scholiis, Mogunt. 1528. 8. etc.

Tertia aetas ab a. 1532. nacta est egregios criticos et interpretes Terentii. Princeps est — cum scholiis ex commentariis Donati, Asperi et Cornuti decerptis, emendat. studio *Des. Erasmi*, Basileae in officina Froben. 1532. Fol. — rec. 1538. — cum notis Erasmi, Io. Riuii, P. Bembi, P. Marsi, Phil. Melanchth. Chr. Hegendorphini, P. Malleoli et Barthol. Latomi, 1534. 8. —

Laudem merent *Gryphiana*, Lugd. 1538. 8. aliquoties recusa. — *Veneta*, 1546. Fol. — *Basileensis* 1548. 8. apud Brylingerum, cum comm. Donati, Calphurni, Erasmi, Theod. Pulmanni et al. —

Argentorat. cum castigationibus Io. Riuii, et Georgii Fabricii, vsi codice peruetusto et collation. cum cod. Vaticano: — in primis commendantur editt. *Mureti*, quamquam is interdum plus iusto sibi indulserat, apud P.

Manut. Venet. 1555. 8. — melior ed. II. cum *Mureti*, quatuor codd. vsi, argumentis et notis, ibid. 1558. tum ibid. 1559. et apud Aldum nepotem, 1565. 8. postea saepius alibi repetita est. —

Petri Antesignani triplex facta est editio, Lugduni, 1556. 8. tum, quae praestat reliquis, ibid. apud Anton. Vincentium 1560. min. 4. — denique ibidem apud Matth. Bonhome 1560. 4. —

Quarta aetas ab anno 1565. eminet et in ea, multarum editionum feraci, praestant *Ter. com.* e vetustissimis libris et versuum ratione a *Gabriele Faerno* emendatae etc. (post mortem Faerni 1561.) cura *P. Victorii* editae Florent. apud Iuntas 1565. 8. rec. ibid. 1572, 1587. Heidelb. apud Commelin. 1587. 8. — et *Lindenbrogiana. Frid.* enim *Lindenbrog*, Parisiis dum commorabatur, edidit *Ter. Comoed.* cum Ael. Donati et Eugraphii commentariis, collatis MSS. veteribusque exemplaribus, recensuit, (tum comoedias ipsas, tum Donati et Eugr. commentar.), auxit et obseruatt. illustrauit, Paris 1602 4. ex officina Plantiniana. — rec. auctior Francof. 1623. 4. —

Quintam aetatem ornant merita atque editiones *Danielis Heinsii*, Lugd. Batau. 1615. 12. Amstel. 1618. 12. apud Elzeu. Lugd. B. 1635. 12. et saepius in Belgio et Germania repetita. — *I. Phil. Parei*, qui e codd. quatuor MSSt. bibliothecae Palatinae lectiones inter-

interdum in textum recepit, in reliquis locis Faerni recenſionem ſequutus eſt, Neapoli Nemetum (h. e. Neoſtadii ad Hartam) 1619. 4. II. Voll. quorum prius continet, in meo quidem exemplo, *Georgii Fabricii* caſtigationes in *com. Ter.* tum Fabulas ipſas cum notis Parei marginalibus tam criticis, quam grammaticis et indicem: poſterius exhibet *Ioann. Riuii* caſtigatt. *Gabr. Faernii* emendatt. *M. Antonii Mureti* Scholia: in quibusdam exemplis in altero vol. occurrunt Fabricii caſtigationes; — tum *Io. Henr. Boecleri*, tribus MSS. vſi, cum adnott. eruditis et egregia Chreſtomathia Ter. accedunt in tomo II. ſeorſum exquiſitae doctrinae commentarii Franciſci Guyeti, (critici ſagacis, at nimium audacis, in mutando Terentianarum com. textu) Argentorati, 1657. 8. II. tom.

Praeter ea memorari debent edd. *Schreueliana* cum Donati commentario et notis variorum. Lugd. Bat. 1644. 1651. 1657. mai. 8. et ſaepius. — cum notis *Th. Farnabii* in quatuor priores et *Merici Caſauboni* in duas poſteriores. Londini et Amſtel. 1651. 12. Amſtel. 1658. 1660. 12. et frequentius. — et recenſione et cum notis *Tanaq. Fabri.* Salmurii 1671. 8. — cum verſione gall. et notis *Annae Dacieriae*, Paris. 1688. 12. III. voll. repet. Amſtel. 1691. 12. 1724. 8. 1754. 12. Hamburgi, 1782. III. tom. et alibi — *(Gronouiana)* cum notis integris variorum Donati, Eugraphii,

Faerni, Boecleri, Farnabii, Mer. Casauboni et Tanaquil. Fabri. Amstel. 1686. 8.

Sextae aetatis duces exstiterunt *Leng*, *Hare* et *Bentleius*, Angli. — *Leng* XIII. codd. et edd. vett. contulit, Wassii collectaneis potitus edidit *Ter. com.* accesserunt variae lectiones, notae et diss. criticae de ratione et licentia metri Terentiani. Cantabrigiae. 1701. Fol. min. s. 4. mai. —

Tum frequenter mutauit *Hare* textum, aliter constituit metrum ex XIII. codd. MSSt. lectiones collegit varias, in notis mere criticis de metri ratione potissimum disseruit: adiecit Faerni notas integras et alia, quae erant in edit. Victoriana: *Ter. com.* ad exemplar Faernianum a Petro Victorio edit. a 1565. summa fide recensitae, lectore semper monito, vbi a Faerno disceditur. — — recensuit — — *Franc. Hare.* Londini, 1724. 4. — editio altera, auctior et emendatior, ibid. 1725. 4.

Hareum saepe reprehendit, lectionem Faerni cum MSS. collatum infinitis locis, legibus metri pro arbitrio fictis, emendauit crebroque corrupit insignis ille et audax criticus *Rich. Bentley*, notas criticas, doctas quidem atque acutas suas et Gabr. Faerni, idem *Phaedri* fabulas, *P. Syrii* et aliorum vett. sententias adiecit, Cantabr. et Londini, 1726. 4. mai. — rec. Amstel. 1727. 4. ibid. 1737. 4. —

Westerhouius, Rector Goudanus, postea cum commentario non tam critico, quam gram-

grammatico, in quo potiſſimum vim loquendi ac venuſtatem formularum omnisque latinitatis Terentianae erudite, at aliquanto vberius illuſtrauit atque cum commentariis Donati, Eugraphii et Calphurnii e codd. ſuppletis atque emendatis atque indice copioſiſſimo edidit.

P. Ter. com. ad fidem duodecim amplius MSS. codicum et pluscularum optimae notae editionum recenſitae et commentario perpetuo illuſtrauit. —— curauit *Arnold. Henr. Weſterhouius.* Hagae Comit. 1726. 4.

Poſtea omiſſis notis criticis, ſuisque grammaticis contractis, idem *Weſterhouius* cum Donati et Calphurnii interpretationibus edidit Terentium, Hagae Comit. 1732. et 1745. mai. 8. quae editio magiſtris et iunioribus reconditae latinitatis ſtudioſis commendari debet:

A nitore et ſplendore potiſſimum laudari poſſunt, *Ter. com.* — latine et nunc primum italicis verſibus redditae, cum perſonarum figuris aeri accurate inciſis e mſto. cod. Biblioth. Vaticanae. Vrbini, ſumtu *Hieron. Mainardi* 1736. Fol. — cum verſ. anglica notisque criticis, auctore *Spence*, Londini, 1735. III. voll. 12. — cum variis lectionibus et figg. apud *Sandby* et *Knapton.* 1751. 8. II. voll. — cum variis lectionibus et figg. apud La Loup et Merigot. Paris 1753. II. voll. 12. — Londin. apud Brindley, 1744. 16. — ab *Hawkey*, Dublin 1745. 12. — a *Baskerwille*, Bir-

Birmingham, 1772. 12. et 4. — apud *Barbou.* Paris. 1753. in 12. cum figg. II. vol. et in membranis impressum, ibid. IV. voll. (v. illustriss. *Com. Rewiczky* Catal. p. 3. 10.) — cum figg. *Cochin.* Edinburg. 1758. 8.

Ad antiquissimos MSS. codd. bibliothecae Vaticanae collat. cum variantibus lectionibus, Larvis et personis depromptis ex iisdem codd. et italica versione recensuit, notasque antiquam artem comicam et nonnulla antiquitatum romanarum monumenta illustrantes addidit *Carolus Cocqueline*s. Romae 1767. fol. II. Voll.

Docta editio est: *Ter. com.* ex recensione *Frid. Lindenbrogii* cum eiusdem MSS. lectionibus et obseruatt. atque Ael. Donati, Eugraphii et Calphurnii commentariis cum Bentleii et Faerni lectt. et coniecturis in compendium redactis. — quibus suas adspersit *M. I. Car. Zeunius*, (Professor quondam Wittebergensis.) Lipsiae 1774. et, mutato titulo, 1787. 8. II. tom.

Noua recensio atque bona editio est: *Ter. com. sex* nouissime recognitae, cum selecta varietate lectionum et perpetua annotatione - - studiis societatis Bipontinae. Biponti 1779. 8. II. Voll. — *Ter.* — ex recensione *Lindenbrogii*, cum varr. lectt. codicis Ienensis et aliquot edd. antiq. notisque variorum, accurante *M. Io. Georg. Lenz.* Ienae 1780. et deinceps, 8. VI. tom. —

De

De editione quadam *Terentii* antiquissima vide in Iournal Encyclopedique etc. à Bouillon a. 1787. mens. Dec. pag. 327 sqq. auctore *Maugerard*, et obseruat. anonymi cuiusdam, qui illam neque Vlmae neque Augustae Vindelic. per Zainerum aut Schuslerum; sed Argentorati ab *Mentellino* typis esse descriptam, ex similitudine typorum in versione latina Chrysostomi Homil. in Matthaeum et Augustini Lib. IV. de doctrina christiana apud Mentellinum coniicit sibique persuadet ibid. a. 1788. mens. April. pag. 154. sqq.

Terentii — — secundum ed. Westerhouianam, cum notis veterum scholiastarum, Westerhouii et aliorum selectis. Opera et studio *Gudmundi Magnai*, Islandi, qui et multa de suo adiecit. — Hauniae tom. I. II. 1788. 8.

6. Discours de Mr. *Menage* sur l'Heautontimorumenos de Terence; à Vtrecht 1690. 8. — Donati non esse, quae sub eius nomine in Virgilium et Terentium circumferuntur scholia, euincere studuit *Parrhasius* epist. quaest. epist. 59. pag. 808. — De lectione Terentii philosopho non indigna aliquot elegantes conscripsit *Brieglebius*, Prof. Coburgensis ab a. 1769. commentationes. — Ueber den Eunuch des Terenz scripsit aliquot elegantes prolusion. cl. *Seybold*, Buchsweiler. 1787. 1788.

Lectiones Terentianas e duobus codd. in disput. et aliquot programmatibus, Coburgi, 1770. proposui. — *Michaelis Angeli Giacomelli*

melli prologi in Terentium, etc. Pistoiae, 1777. 8. — *Io. Frid. Gronouii* notae in Terentium, Oxoniae 1750. 8. (ex praelectionibus ortae ab auditoreque quodam calamo exceptae, nec vero luci destinatae.) — In Opusculis meis varii argumenti, Halae 1773. 8. est collatio cod. msti. Helmstadiensis, et ego ipse possideo cod. membran. antiquum. — *Lessing* in Hamburg. Dramaturgie part. II. pag. 142. sqq. — *Christ. Henr. Schmid* Anweisung der vornehmsten Bücher in allen Theilen der Dichtkunst, pag. 508. sqq. — *Reitzii*, Prof. Lipsiensis, progr. Burmannum de *Bentleii* doctrina metrorum Terentianorum iudicare non potuisse, Lipsiae, 1787. 4. — — *Gottl. Bened. Schirach* edidit clauem poetarum classicorum priorem, siue indicem phil. criticum in Horatium, Terentium et Phaedrum. Halae 1768. 8.

In alias linguas saepe conuersae sunt *com. Terentii.* Recentiores germanicae versiones sunt *I. Sam. Patzke*, Halae, 1754. 8. cum figg. et melior, neque tamen omnibus numeris absoluta, *Io. Georg. Christ. Neide*, Pars I. Lipsiae 1784. P. II. 1787. 8.

§. 10.

Ennius Lucilius.

1. Vixit circa annum V. C. 631. a. Ch. N. 121. Ol. 164. 2.

2. Fuit

2. Fuit patria Sueffanus Auruncanus et eques Romanus, qui litteras iucunditatis et delectationis caussa profequutus eft: magnus auunculus Magni Pompeii.

3. Fragmenta habemus *fatirarum.*

4. Optima editio eft Francifci Doufae Lugd. Batau. 1597. 4. — cura *Ant. Vulpii,* Patau. 1735. 8. — ab Hawerkampio editioni fuae Cenforini addita Lugd. 1743. 8. — cum Perfio et Iuuenale, Bipont. 1785. 8.

5. Romanae fatirae pater nominatur, et Satiricorum acerrimus poeta, qui neque diis neque hominibus pepercit. v. *Quinctil.* I. O. X. 1. 94. Horat. I. Sat. IV. 1 — 13. fat. X. 1 — 6. verf. 46 — 49. *A. Gellium* VII. 3. XVII. 21.

6. Conf. *Wieland* ad vers. fuam fatir. Hor. germanicam p. 138 fqq. et alios a me in Introd. in N. litt. rom. I. pag. 284 fqq. laudatos, et editor. doctiff. Bipontinum, pag. LV. fqq. notitiae litterariae praemiffae.

§. 11.

Titus Lucretius Carus.

1. Natus eft A. V. C. 658. al. 659. A. C. 95. Propinato fibi ab vxore aut amica Lucilla amoris poculo, in furorem actus femetipfe integra aetate interfecit, a. V. C. 701. A. C. 52. al. a. V.C. 684. Ol. 177. 3. an. aetatis 44.

2. Eques fuit Romanus et homo priuatus.

3. Scri-

3. Scripsit primus latinorum poetarum de rerum natura libros VI. carmine heroico, in quibus Epicurum sectatur: quos postea Cicero emendauit secundum *Hieronym.* in Chron. Euseb. ol. 171. at dubia est fama.

4. Tres recensionum aetates possunt constitui. Ad *primam* pertinent edit. princeps *Veronensis* per Fridenberger, 1486 Fol. — *Mediolanensis*, cum commentario *Omniboni Vicentini*, per Vdalr. Scinzenzeller 1491. (vide *Saxii* histor. litterar. typograph. Mediolan. pag. 589.) — *Venetae* 1495. 1499. 4. ex *Hier. Auantii*, Veronensis, (qui interpolauit,) recensione, apud Aldum 1500. 4. — *Florentina*, cum praefat. et castigatt. *Petri Candidi*, qui ex Iouiani Pontani et Mich. Marulli, audacioris, castigation. et MSS. Florent. Lucretium se emendasse profitetur. apud Phil. Iuntam 1511. 8. — *Bononiensis* cum commentario *I. Bapt. Pii*, codd. vsi, 1511. fol. — *Veneta* altera Aldina, eaque curatior ad vett. exemplarium fidem castigata ab *Andr. Naugerio* 1515. 8. etc.

Secunda aetate melior lux adfulsit Lucretio cura diligentiaque *Dionysii Lambini*, qui locis innumerabilibus ex V. codd. msst. restituit textum et illustrauit, Paris 1564. 4. — cum emendatt. *Andr. Turnebi* atque *Io. Aurati* ibid. 1565. 8. (al. 12.) — tum a *Lambino* recognitus est textus atque iterum emendatus, commentarius autem, qui quidem eruditione atque doctrina

doctrina abundat, at mole propemodum laborat; mire auctus est, Lutetiae, 1570. apud Io. Benenat. 4. rec. Francofurti apud heredes Andr. Wecheli 1583. 8. Tertia haec Lambini ed. est praestantissima — in praefat. furti facit reum *Obertum Gifanium*, qui Lucretii carmen ex MSS. restitutum, scholiis illustrauit et in egregiis *collectaneis ad antiquitatis notitiam* explicuit, Autwerp. 1565. quo quidem anno scripta est epistola Gifanii nuncupatoria ad Sambucum. 1566. — ad postremam *Oberti Gifanii* IC. emendationem accuratissime restituti. Lugd. Batau. ex offic. Plantiniana, apud Franc. Raphelengium 1595. 8. (v. Introd. in Not. litt. rom. I. p. 295. sq.) — cum coniecturis et emendatt. *Tanaq. Fabri* acutis atque ingeniosis. Salmuri 1660. 4. rec. cum Gifanii prolegomenis, Cantabr. 1675. 1686. 12. et parum curate, Londini 1717. — Parei, Nardi, et Fayi editt. atque merita in Lucretium parui aestimantur.

Tertia aetas habet auctorem *Thom. Creech*, qui totum imbiberat Lucretium, et cum notis atque interpretatione edidit Oxonii, 1695. 8. — auctioribus notis, at parum emendate, Londini 1717. 8. — recus. Basil. at paraphrasi pessimo consilio omissa, 1754. 8. — Lipsiae 1766. 8. Addita est illa in altera repetita ed. Basileensi, 1770. 8. — Idem *Creech* anglice vertit, et notis adhuc vberioribus ac doctioribus, in quibus etiam errores poetae reiiciuntur,

tur, illustrauit *Lucretium*, *Londini*. edit. III. 1683. 8. et plenius emendatiusque, 1715. 8.

Splendida est et emendata editio, cum V. L. et notis, ac figuris aeneis ornata, *Londini*, sumtibus et typis *I. Tonson*. 1712. fol. et 4. mai. —

Splendida est et plenissima *Sigeberti Havercampi*, qui Lucret. cum notis integris Dionysii Lambini, Oberti Gifanii, Tanaq. Fabri, Thomae Creech et selectis I. Bapt. Pii aliorumque, et suis atque Abrahami Preigeri etc. edidit, cum figuris venustis Lugd. Batau. apud Iansson von der Ao. 1745. 4. II. voll. —

Notari quoque debet ed. a *I. Ant. Vulpio*, textum Creechianum sequuto, additis variis lectt. curata, Patau. 1721. 8. rec. ibid. cum Scipionis Capicii, et Aonii Palearii libris, editioni Pareanae iam adiunctis, 1751. 8. — Nouissimae sunt, *Bipontina*, ad optimas edd. collata: accedit varietas lectionis cum indice rarioris et obsoletae latinitatis. Biponti 1782. 8. et *F. C. Alteri* ad cod. Vindobonensem cum emendatt. Vindob. 1787. 8.

Celebris est italica versio *Alex. Marchetti*, saepius excusa, optime 1779. 4. — germanice a *Rode* versa: *Philosophische und andere Gedichte* aus dem Lateinischen des *Lucrez*, *Catull*, etc. Hamburg, 1785. 8. —

Plura

Plura dabit cl. *Georg Rudolph Böhmer*, Profeſſ. Witteberg. in Bibliotheca ſcriptorum hiſtoriae naturalis, oeconomiae aliarumque artium etc. reali ſyſtematica, part. I. vol. I. Lipſiae, 1785. 8. pag. 211 ſqq. — Nitidae ſunt editiones *Steph. And. Philippe*, Pariſiis, 1744. 12. impenſis Couſtelier: item *Birmingham*, apud Baskerville, 1772. 4. et 1773. 12.

5. Carmen eſt elegans, deſcriptionibus variis atque imaginibus diſtinctum, quae ſubtilitatem atque obſcuritatem rerum philoſophicarum, in primis ad ortum rerum et vniuerſae naturae pertinentium, quamquam minus vere traditarum, ita vt bonus Lucretius multos etiam hodie nactus ſit aduerſarios atque obtrectatores, illuſtrant, linguaeque cupidum latinae, ad cuius vbertatem et proprietatem *Lucretii* lectio multum facit, excitant atque impellunt. Verbis tamen obſoletis, ac nouatis, (quae nouitas argumenti popoſcerat,) et archaiſmis ſaepe vtitur Lucretius, nec vbique pudoris legibus caute paret, quamquam ſatis habet excuſationis: multa impie, multa inepte explicare ſuſtinuit: multa egregie atque ornate illuminauit. *Ouid.* Amat. I. 15. 23 ſq. canit

Carmina ſublimis tunc ſunt moritura Lucreti,
Exitio terras quum dabit vna dies.

6. *Polignac*, homo purpuratus, scripsit Anti-Lucretium. Paris. 1747. opera Gottschedii. Lipsiae, 1748. conf. Introd. in Notit. litter. rom. I. pag. 301 sqq.

Reliquorum, qui hac aetate floruerunt, pauca adhuc supersunt fragmenta, aut memoriae. v. si eos noscere lubeat, Introd. meam cit. pag. 268 sqq.

CAPUT

CAPUT III.

DE VIRILI AETATE L.L.

A SULLAE TEMPORIBUS VSQUE AD OBITUM AUGUSTI IMPERATORIS.

Laetiſſima his temporibus fuit facies linguae latinae atque ornatus elegantiſſimus. Summa enim Romanorum ingenia in eo elaborarunt, vt patriae linguae maximus honor, ſumma dignitas et ſplendor conciliaretur, et principes ciuitatis omne tempus litteris et reipublicae, in qua ſine eloquentia nulla laus, nulli, qui ampliſſimi habebantur, honores obtineri poterant, tum tribuerunt. Quare *Craſſus* apud *Ciceronem* de Orat. I. 49. omnem omnium rerum atque artium ſcientiam comprehendit vno oratoris officio ac nomine. Qui reipublicae praefuerunt, animos eorum, qui ad litteras ornandas nati videbantur, praemiis et laudationibus excitarunt. Pompeius et Caeſar, qui ipſi in litteris magni fuerunt (vid. *Tacit.* Annal. XIII. 3.) eos praeſertim honore atque fauore adfecerunt, qui plurimum ſtudii operaeque in excolenda lingua latina ponerent. Poſtea benignus Maecenas et munificus Auguſtus Horatium atque Virgilium, aliosque, poetas potiſſimum, muneribus beneficiisque cumularunt, et a curis moleſtiisque ad Muſas

acrius atque vnice colendas reuocarunt. In omni paene poëseos genere, (excepta tragoedia) excelluerunt Romani, Graecos, suos magistros, imitati. Praestantissimos historicos, ab arte, elegantia atque vrbanitate nomen atque immortalitatem consequutos, haec tulit aetas. Republica adhuc libera, et postea ciuilibus discordiis fluctuante, quum crebriores caussae de capite et fortunis exorirentur, plures patroni ad caussas bene defendendas exstiterunt, qui, inter se quasi aemulati, in expolienda oratione, atque adeo ipsa lingua latina maxime versati sunt: atque eloquentia non solum mirifice nutrita est, sed etiam ad summum venit fastigium, (conf. *Ciceronem* in Bruto et in libr. de Oratore,) et in reliquis scribendi generibus vim, ornatum gratiamque declarauit. Accedit crebrior lectio et imitatio veterum Graecorum. Philosophia ipso ore romano loqui coepit, aluit eloquentiam atque Ciceronem in primis habuit et admiratorem et gratum alumnum, qui eam primus litteris latinis illustrauit. Graecia subacta, picturis statuisque aedes et villae fuerunt repletae; quo factum est, vt sensu pulcri Romani magis magisque imbuerentur et ad amandas artes elegantiores incenderentur: quamquam ipsi arte pingendi et sculpendi nunquam eminuerunt, et hac in re ab hostibus ipsis victi sunt, bellis ludisque gladiatoriis adsueti. Quod vero post Terentium comoediae studium elanguit, neque tragoedia

goedia caput quasi extulit; in caussa fuit cum eadem immanis gladiatorum cura, tum in primis amor *Mimorum* insanus, quo a Sullae inde temporibus Romani nimium quantum agitabantur, postea sub principibus mores deprauabantur. Nobilissimi homines pueros patriam linguam antea neglectam docuerunt, aut peritissimos homines illorum praefecerunt institutioni. Iuuenes praeterea Athenas Rhodumque profecti sunt, vt summos magistros in artibus ac doctrinis philosophicis et rhetoricis perdiscendis audirent. Iam vero populus iis, qui pulcerrime starent, palam plausit, et Romani, quum fines imperii amplificarent, linguam quoque suam in prouincias intulerunt, et, ne rem quamdam aliis verbis, ac latinis, exprimerent, cauerunt sedulo. Bibliothecae publicae, quae hac aetate sunt Romae institutae, omnibus fuerunt magno excitamento. His igitur rebus factum, vt studium eloquentiae et linguae latinae maxime floreret, et summi poetae, optimi historici atque eloquentissimi oratores existerent, atque, tranquillatis rebus, in aulis principum omne praesidium inuenirent atque ornamentum.

§. 1.

M. Terentius Varro.

1. Natus est V. C. 638. a. Ch. N. 117. obiit V. C. 727. a. C. N. 27.

2. Romanus fuit, et ab ineunte aetate se litteris tradidit, duce L. Aemilio, linguae graecae et latinae peritissimo. More Romanorum iuuenis castra sequutus est, et temporibus reipublicae turbulentissimis a partibus stetit Pompeii, (*Flor.* III. 6.) quo deuicto, prudenter et mature se Caesari dedit. (*Caes.* de B. Ciu. II. c. 17 sqq.) a quo publicae bibliothecae instituendae praefectus est. Bello ciuili renouato, ab Antonio omnibus fortunis multatus exul procul a patria, iam vltra 70. annos natus, delituit. Rebus autem per Augustum tranquillatis, Romam rediit, atque diuturnam et securam egit aetatem.

3. Libros quinquaginta dicitur confecisse. Praeter quaedam fragmenta libri VI. n. e. XXIV. libris, Lib. IV. V. VI. VII. VIII. IX. neque ii integri, *de lingua latina*, et libri III. *de re rustica* ad nostra peruenerunt tempora. Gregorius M. episcopus romanus, dicitur libros Varronis igne comburi iussisse, vt auctoritatem Augustini, qui illius libros compilasse dicebatur, ab iniuria vindicaret. vid. *Naudaeana* pag. 37. Petrarcha, adolescens, viderat cod. in quo erant libri rerum humanarum et diuinarum. vide cel. *Villoison* in Anecdotis gr. II. p. 262. not.

4. *Tres* sunt aetates. Libros de R. R. cum Catone iunctim editos iam indicaui ad §. V. — De editionibus s. Operum Varron. siue de L. L. tantummodo curate copioseque disputarunt

auctores

auctores doctissimi editionis Bipontinae. Equidem paucis me expedire possum.

Quaenam princeps sit habenda editio, nondum est exploratum. Editor Bipontinus sequitur iudicium viri cuiusdam docti, Varronem de L. L. iam excusum fuisse Romae 1471. Maius pondus huic iudicio additur auctoritate *Audiffredi*, qui in Catalogo editt. rom. saec. XV. p. 395. recenset editionem s. l. et a. et reliquis signis; at eodem Georgii Laurii *) charactere excusam, quo Eutropius a 1471. Inscripta est editio: *M. Ter. Varronis de lingua latina libri VI.* ex recognitione *Pomponii Laeti*, et cum eius Epistola ad Barthol. Platinam, mai. 4. — Ex illa natam fuisse, suspicatur *Audiffredus* l. m. pag. 91. alteram ab Orlande et Maittario memoratam: *Terentius Varro de L. L. ex emendatione Platinae.* Fol. Romae, 1471. — *M. T. Varr.* d. L. L. ac verborum origine libri, qui supersunt, Venetiis, per Io. de Colonia et Io. Manthem. de Gherretzem, 1474. Fol. — *Libri de L. L.* cum Nonio Marcello et Festo aut quoque cum

H 5 aliis

*) Ipse possideo Nonium Marcellum sine l. et a. editum in fol. at epistola praemissa docet et editorem et typographum, et esse principem editionem: (Romae 1471, aut 1472.) Incipit epistola: „*Pomponius* Gaspari Blondo salutem. rogauit me *Georgius Laur* d'herbipoli, fidelissimus librorum impressor, vt Nonii Marcelli opus percurrerem etc.“ adde *Audiffredi* Catol. p. 396.

aliis grammaticis saepius editi sunt, *Romae*, 1475. (v. *Audiffredi* l. m. pag. 202.) *Parmae*, 1480. Fol. (in Bibliotheca Ingolstadiensi *Varro* tantum *de L. L.* huius anni et loci exstat, reliquis; n. Nonio et Festo, qui singularem habent epigraphen et conclusionem, exclusis; v. meam Introduct. in Notit. litterar. rom. I. pag. 51. et supra prolegg. §. 4. *Seemilleri* Bibl. acad. Ingolstad. incunabula typogr. Fasc. II. Ingolstadii, 1788. 4. pag. 67.) — *Brixiae*, 1483. differt ab edit. Gothofredi Auctor. L. L. — *Venet.* 1483. 1498. etc. saepius quoque cum *Perotti* cornu copiae, Venet. 1492. 1499. in aedibus Aldi Manutii 1513. Basil. 1521. 1526.

Alteram aetatem iniuit *Bentinus*, *Venet.* diligentia *Iucundi*, qui in Gallia Nonium cum antiquis exemplaribus contulit, et cum castigationibus *Michaelis Bentini* in Nonium, Varronem et Festum ex vett. codicum fide, in aedibus Aldi Manutii et Andr. Asulani, 1527. Fol. — cum *Bentini* castigationibus Varronis lib. d. L. L. prodierunt quoque Paris. 1529. 1530. Lugd. 1535. Basil. 1536. 8.

Tertiam aetatem protulit *Anton. Augustinus*, Archiepiscopus Taracconensis, et ornarunt atque aluerunt quasi *Ioseph. Scaliger* atque *Turnebus*.

M. Ter. Varronis pars librorum quatuor et viginti de L. L. Ex bibliotheca *Antonii Augustini*, Romae 1557. 8. Codicibus Msstis

et

et coniecturis V. V. D. D. adiutus multa loca luxata curauit. (conf. *Freytagii* Adparat. litterar. tom. III. pag. 48 sq.) — recus. in *Ant. Augustini* Operibus, Luccae, vol. VII. 1772. — *Varronis pars librorum XXIV. de L. L. M. Vetranius Maurus* (ad codd. Florentin. et Romanos,) recensuit. Lugd. apud heredes Seb. Gryphii, 1563. 8. — *Varro de L. L.* cum *Ios. Scaligeri* coniectaneis, (doctis,) Paris. apud Rob. Stephan. 1565. 8. — *Varronis Opera* cum *Scaligeri* coniectaneis in lib. de L. L. et notis in lib. de R. R. cum notis *Turnebi*, (ex huius Aduersariis) *Ant. Augustini* et *Victorii*. Excud. H. Stephanus 1569. 1573. et auct. 1581. etc. —

Varronis Operum, quae exstant, noua editio. Edente et recensente *Ausonio Popma*, Frisio. eiusdem notae et coniectanea, Lugdun. Batau. apud Christoph. Raphelengium, 1601. 8. vt raritate et virtutibus; sic etiam vitiis eminet.

Plenissimae sunt edd. cum notis superiorum tum in Opera ipsa tum in fragmenta auctiora et meliora, Durdrechti, 1619. 8. Amstel. 1623. 8. et Biponti (in qua edit. prius vol. continet libros superstites cum fragmentis, posterius notas in Varronem) 1788. 8.

Fragmenta *satyrarum Varronis* collegerunt *Rob.* et *Henr. Stephani* in Fragmentis poetar. 1564. 8. *Ausonius Popma*, Franeckerae, 1589. s. 1590. 8.

Histo-

Historica Fragm. adhaerent Riccobini libris de historia, Liuio, Francof. 1628. et Sallustio Wassei etc. — *Varronem* de R. R. theotisce vertit *Io. Frid. Meyer* cum obseruatt. Noribergae, 1774. 8. et nuper *Grosse*. Halae, 1788. 8.

5. Fuit πολυμαθέστατος et Romanorum doctissimus. In originibus L. L. inuestigandis est superstitiosus, et propter archaismorum adfectationem ad res potius cognoscendas, quam stilum formandum est legendus. In *Menippeis*, h. e. satyris in prosa, carminis vario genere distinctis atque conditis, exemplo *Menippi*, Gadareni philosophi Cynici, seria miscet cum iocis, graeca cum latinis.

6. Ab hoc Varrone distingendus est *P. Terentius Varro Atacinus*, poeta: natus Olymp. 174. 3. in vico Atace, siue a flumine *Atace* habuit cognomen, scripsit: 1) *Sequanici belli* libros. 2) *Europam.* 3) *Argonauticon*, lib. IV. et alia. vid. *Quinctil.* I. O. libr. X. 1. 87. et *Ruhnkenii* Epist. crit. II. pag. 199 sqq.

§. 2.

M. T. Cicero.

1. Natus est a. V. C. 647. a. C. N. 106. interfectus est a. V. C. 710. a. Ch. N. 43. vixit 64. annos minus 26. diebus, secundum notationem Fabricii, quem sequutus est Müllerus. Hamberger autem, Ciceronem natum esse ante

ante Chriſtum natum 108. et interfectum a. C. N. 44. ſcribit.

2. Arpini in nouo Latio, hodie Arpino in Terra di Lauora, e gente domi nobiliſſima ortus famam a maioribus traditam non ſolum obtinuit, ſed etiam auxit atque illuſtrauit. Atque ciues illius oppidi ad conſeruandam ſui municipis memoriam ſibi honorificam in ſigillo publico nullo alio ſigno, ac tribus litteris *M. T. C.* adhuc vti ſolent. Primus, qui eum litteris erudiret, fuit praeter patrem poeta *Archias*, quem poſtea oratione eleganti defenderat. Puer adhuc poema, *Pontius Glaucus*, verſibus tetrametris compoſuit. Tum *Arati* carmen de coelo ſtellisque, latinis verſibus expreſſit, cuius verſionis metricae ſuperſunt fragmenta, et *Marium* ſ. carmen de rebus geſtis Marii ſcripſit. Ad maiorem veramque eloquentiam ſibi comparandam orationes Lyſiae, Iſocratis et Demoſthenis e Graeco in Latinum conuertit. Actionem ſiue eloquentiam corporis didicit a Roſcio; ius ciuile a Q. Mucio Scaeuola, et P. Sulpicii, qui tunc varias leges rogauit, et diſertus homo fuit, diligens erat auditor. Dialecticam eum docuit philoſophus Stoicus Diodotus: platonicam philoſophiam Philo, et Athenis, quo valetudinis cauſſa contenderat, Antiochus Aſcalonita *).

Phae-

*) De doctoribus ſuis et diſcendarum litterarum ratione ipſe differit in Bruto cap. 89 ſqq. adde *I. G. Walch*, in Parergis academicis. Lipſiae, 1721. pag. 172 ſqq.

Phaedrum atque Zenonem, Epicureos, audiuit cum Attico: item Posidonium, philosophum clarum. Moloni Rhodio, et actori summo caussarum ac magistro, saepius operam dedit, a quo iustam didicit eloquentiam. Egregie igitur philosophiam cum eloquentia coniunxit: et ad Praeturam vsque declamauit: arti orandi ita deditus fuit iuuenis, vt commentaretur declamitans saepe cum M. Pisone et cum Q. Pompeio, aut cum aliquo quotidie; idque fecerat multum etiam latine; sed graece saepius. (v. *Brut.* cap. 90. *Tusc. quaest.* l. 4.) Roscio comoedo atque Aesopo tragico magistris, conformauit gestum ac pronuntiationem. His ingenii, diligentiae et doctrinarum praesidiis instructus tantam vim eloquentiae, id flumen orationis sibi parauit, vt nulli Romanorum cederet; omnes vero superaret. Quo factum est, vt fauor populi et plausus bonorum subsequerentur. Quare quum Romae frequenter caussas egisset, plaudente vniuerso P. R. omnes honores, qui a ciue Romano peti poterant, nactus est, et denique a V. C. 691. ante C. N. 61. quod in homine *nouo* plane singulare fuit, consulatum, qui illi ob detectam et exstinctam Catilinae coniurationem aeque gloriosus fuit ac periculosus. Nomen quidem inde tulit *patris patriae*; ob nimiam vero in reis puniendis seueritatem non modo in Clodii aliorumque inuidiam incurrit; sed etiam patria expulsus et fortunis spoliatus est; sequenti

tamen

tamen anno, oppreſſis inimicis, et conſule P. Corn. Lentulo, atque adiutore Pompeio, populoque vrguentibus cum ſumma dignitate Romam reuocatus eſt et reſtitutus. Poſtea in collegium Augurum a. aet. 54. cooptatus eſt, et duodecimo demum anno poſt Conſulatum Cilicia, prouincia proconſularis, cum imperio ei obuenit, ſorte deiecta. In hac prouincia ad Amanum, qui mons erat hoſtium plenus ſempiternorum, magnum numerum hoſtium cecidit, caſtella cepit munitiſſima, incendit imperatorque adpellatus eſt: pro hac re bene geſta ſunt quidem ſupplicationes illi decretae: ſed poſtea per iniquitatem aduerſariorum et temporis iniuriam triumphare non potuit. In bello ciuili Pompeio fauebat; quo deleto in gratiam rediit cum Caeſare: poſt huius interitum defenſor erat libertatis acerrimus; quo quidem odium Antonii ſuumque interitum ſibi contraxit. Vir autem ſplendido fuit ingenio, omnibusque praeſidiis et artis et naturae ad dicendum aptus atque inſtructus: in republica adminiſtranda callidus, at fidus et prudens; bonus ciuis; laudis cupidiſſimus; eruditionis ſuae ſuorumque in patriam meritorum, quae quidem fuerunt maxima, eruntque immortalia, iactator; in re ſecunda paullulum ſuperbus et elatus, in re aduerſa timidiuſculus. In omnibus enim philoſophiae partibus, in quibus academicos ſectatus eſt, et quae ad ſcientiam rerum diuinarum pertinuerunt, (in

doctri-

doctrinis vero, in quibus Stoicorum placita est amplexus, de Officiis humanis, aperte libereque sensit fuitque constans,) in tota fere vita, in vltimo actu timidus fuit Cicero; praesertim extremo vitae tempore varia animi inconstantis, suspensi et inter desperationem atque spei alicuius reliquias misere fluctuantis signa dedit: quamquam, quia homo erat mollis naturae et vitae, in summa calamitate versatus, ab atrocissimis et furentibus inimicis vexatus, ab amicis potentibus desertus et proditus, et omni spe salutis priuatus, potest excusari. Iam vero *Quinctil.* Institt. orat. XII. 1. 17. eius defensionem suscepit. „Atqui huius, (Ciceronis,) inquit, mores multi reprehenderunt. — — Nec Marco Tullio defuisse video in vlla parte ciuis optimi voluntatem. Testimonio est auctus nobilissime consulatus; integerrime prouincia administrata; et repudiatus vigintiniratus; et ciuilibus bellis, quae in aetatem eius inciderunt, neque spe neque metu declinatus animus, quo minus optimis se partibus, id est, reipublicae iungeret. Parum fortis videtur quibusdam: quibus optime respondit ipse, non se timidum in suscipiendis; sed in prouidendis periculis: quod probauit morte ipsa, quam praestantissimo suscepit animo." At enim *Quinctilianus* Ciceronis amori indulsisse videtur. Optimum tamen caussae suae patronum et acrem infirmitatum defensorem, ***Andr. Schottum***, S. I. nactus est

Cicero

Cicero. Ab illo enim conſcriptus eſt liber (primo quoque volumini editionis *Cic.* Verburgianae praefixus,) *Cicero a calumniis vindicatus*, in cuius capite primo purgat crimen, Ciceronem gloriae nimis fuiſſe ſtudioſum; in capite autem quarto in Cicerone excuſat inconſtantiae notam. Quidquid eſt: in multis quidem excuſari poteſt Cicero. Atqui plures in eo nituerunt virtutes. Fuit is omnino prudens, callidus et tempori ceſſit: enimuero in epiſtolis ad Terentiam vxorem, et ad Atticum, conſtantem et munificum amicum, quas in exſilio ſcripſerat, quam timide, quam abiecte ſcripſit! quam inconſtans fuerit in philoſophia recondita, ex eo adparet, quod partim, forſan metu invidiae ac periculi et conſuetudine ſectae, cui in primis addictus erat, academicae motus, ſententiam, praecipue de rebus diuinis, callide tecteque, raro ſatis plane aperteque dixit. Quam humilis fuit in orationibus pro M. Marcello et Ligario, dum victorem Caeſarem adulatus eſt; et quam libere inſultauit Caeſarem interfectum! Et tamen, his ſiue infirmitatis ingeniique vitiis, ſiue prudentiae et neceſſitatis praeceptis cauſſisque exceptis, bonus fuit ciuis, libertatis amantiſſimus acriter reſtitit patriae ſalutisque publicae inimicis atque oppreſſoribus, et, dum ſe ſatis munitum viderit, in prouincia adminiſtranda atque tumultu Catilinae delendo Antonioque coercendo, fortem et conſtantem ſe praeſtitit

ciuem. Virtutes quidem suas, magnitudinis suae ingeniique conscius, optime extollit, summoque illustrat colore: enimuero in rebus publicis antiquioribus, in quibus vt summa sentiendi ac loquendi et vero conuitiandi libertas, nec raro licentia dominatur, ita suorum meritorum commendatio propriaque laus ad calumnias aduersariorum refellendas suamque tuendam salutem, aut ad honores, quos ambit, obtinendos, haud raro necessaria videtur ciui, minus vitiosum, multoque minus turpe habebatur, praesertim meritis praeclaris laudem testantibus et multis iniquis hominibus obtrectantibus atque calumniantibus: animi vero vitia pulcre excusat vmbramque tenuem obducit: atque vel his in rebus, callidum se esse oratorem, pulcre docet.

3. Multa, praesertim iam senex, quum, republica vexata, in otio viueret, commentatus est. Scripta vero, quotquot adhuc supersunt, in quatuor tomos sunt digesta. Primo continentur *rhetorica;* altero, *orationes;* tertio, *epistolae;* quarto, *opera philosophica.* Praeterea quaedam habemus fragmenta. Pluribus disserui de illis in Introd. in Notit. litt. rom. tom. II. pag. 45 sqq.

4. *Sex aetates* editionum Ciceronianarum constituuntur. *Prima* est ea, qua singuli libri in Germania et Italia prius descripti fuerant formulis typographicis, quam saeculo ipso XV. iunctim editi fuerunt a *Minuciano*, Professore

Medio-

Mediolanensi. Quoniam vero prius de *Collectionibus operum* disseram: in censum primum venit princeps et rarissima *omnium operum Cic. Mediolanensis*, a. 1498 sq. Fol. IV. tom. *Minutianus* non usus est codd. sed solis hucusque editis. In pluribus exemplaribus deest epistola dedicatoria in auersa primae paginae parte: — repetita est, seruatis quoque vitiis typographicis, Paris. 1511. et 1512. Fol.

Altera aetas est Aldino-Basileensis ab a. 1519—1537. — *Aldina* prodiit 1519—1523. IX. voll. 8. haud multo melior, quam superioris aetatis. — repet. Paris. 1522. — Ordine interdum mutato, at pleniora et cura *Mich. Bentini* e libris scriptis correctiora, *opera Ciceronis* e praelo Andr. Cratandri, Basil. 1528. III. vol. Fol. exierunt: — tum splendidiora atque emendata, collatis libris scriptis et editis, ibid. ex officina *Heruagii*, 1534. IV. tom. II. voll. Fol.

Tertia aetate Ciceronis contextus innumeris locis restitutus est: praecipue a Victorio. — *Cic. Opera omnium, quae hactenus excusa sunt, castigatissima: nunc primum in lucem edita studio Petri Victorii. Venet.* Luc. Ant. Iunta. 1534. 35. 36. et 1537. IV. voll. Fol. — recus. *Paris.* apud Rob. Stephan. 1539. IV. voll. Fol. — *Lugduni* apud Sebast. Gryphium 1540. IX. voll. 8. — Victorianam recensionem interdum e codd. msstis mutauit, et adiecit suas aeque ac Victorii castigationes

I 2 *Ioach.*

Ioach. Camerarius, Basil. apud Hervagium 1540. IV. voll. Fol. His duumuiris et Ciceronis sospitatoribus adiunxit studium, atque incredibilem in emendando; praecipue interpretando, Cicerone adhibuit curam *Paullus Manutius*, qui multos codd. conquisiuit, contulit, et editiones contendit. *Cic. Opera a Paullo Manutio, Aldi filio, edita*, Venet. 1540. 1541. IX. f. X. voll. et deinceps aliquoties. —

Hanc recensionem posthaec ita retinuit *Robertus Stephanus*, ut Victorianas interdum reuocaret lectiones in edit. *Operum Cicer.* Paris. 1543. 1544. VIII. voll. 8. — et hanc fecit vt plurimum basin *Carolus Stephanus* in editione *Operum Cic. per Carol. Stephanum.* Paris. 1554. ante iudicium de illa ab *Ernesto* minus honorifice latum in summa auctoritate propter integritatem habita: ad cuiusque tomi calcem sunt variae lectiones ex antiquis exemplaribus haustae, IV. voll. —

Quartam aetatem habuit parentem *Dionysium Lambinum*, criticum acutissimum et sagacissimum; at quoque audaciorem, qui et codicum, praecipue Memmiani, fide et ingenii felicitate et longo cum Ciceronis libris vsu adiutus, *Opera Cicer. omnia*, quae exstant, vna cum fragmentis, emendata et aucta, cum suis adnotationibus edidit, Paris. 1566. Fol. II. voll. tres tom. Haec editio est genuina: nam mortuo (1572.) Lambino, aliquoties reddita

reddita est editio Lambiniana; at, quoniam de mutationibus et audacia Lambini multi orti sunt clamores, lectiones a Lambino substitutae ad marginem relegabantur, Stephaniano textu substituto. —

Stipatus egregiis *P. Manutii* commentariis in Orationes, Epistolas et libros de officiis et adnotationibus aliorum lucem vidit *M. T. Cicero Manucciorum commentariis illustratus antiquaeque lectioni* (n. P. Manutii) *restitutus*, Venet. 1578 — 1583. Fol. — Opera *Alexandri Scot*, *Scoti*, cum eius, Lambini, aliorumque notis, (ex exemplo Stephaniano,) Lugduni, 1588. 12. — Ad Manutianam praecipue, magna tamen quoque ex parte ad Brutinam conformata est editio, cum adnotatt. et castigatt. ex variis doctorum virorum scriptis, selectis et ad marginem positis, (epistolis ad diuersos in calce adhaerent Manutii scholia, epistolis ad Atticum breues variorum adnotationes: quodam libris Ciceronis in margine variae lectiones et doctiores notae additae sunt, quam aliis. Singuli tomi suam peculiarem habent inscriptionem. Primo tomo praefixa est vita Ciceronis a Fabricio scripta; vltimo autem addita sunt fragmenta;) Francof. 1590. X. voll. 8. Hannouiae, 1606. X. tom. 12. quae non spernenda est editio. —

Lambino inimicus et nimis religiosus in lectionibus codd. praecipue Palatinorum seruandis, noui exempli, cuius fundus fuit

editio Victoriana, fecit editionem *Ianus Gruterus.*

M. T. C. Opera, quae exstant omnia: ex sola fere codd. MSStorum fide: studio atque industria Iani Gulielmi et Iani Gruteri — Hamburgi, 1618. IV. voll. Fol. cum notis criticis. — recus. at cultu venustiore, cum *Frobenii penu Tulliana*, Londini, 1681. Fol.

Gruterianus contextus, qui, quamquam non semper genuinus est, necdum sanatus, contra saepe corruptus, tamen seruatus est in reliquis, etiam a *Iac. Gronouio*, qui libros quosdam contulit cum codd. MSStis, et paucis tantum locis suam adhibuit medelam, Lugd. Bat. cum Asconio Pediano et scholiaste vetere, antea nondum eulgato, 1692. 4. IV. voll. et in 12. V. voll. ab *Ernesto*, Lipf. 1737. et 1738. rec. Halae Sax. 1758. 8. cum egregia claue Ciceroniana, VI. voll. — et ab *Isaaco Verburgio* cum notis P. Victorii, I. Camerarii, F. Ursini integris, et multorum selectis, Amstel. in Fol. II. voll. in 4. IV. voll. in 8. XII. voll. quae editio quamquam haud tulit plausum eruditorum, nec vllam superiorum vicit vtilitate, atque praestantia multis cedit; tamen repetita est Venetiis, 1731. XII. voll. 8. med.

Vltima aetas est eclectica, quam ornauit *I. G. Graeuius*, praecipue *Ernesti* in recentissima editione. — Nullis in subsidium adhibitis codicibus, mixturam fecit e Victoriana, Manutiana, Lambiniana ac Gruteriana recensioni-

ſionibus *Ioſephus Oliuetus* in ſplendida editione *M. T. C. opera cum delectu commentariorum*, Paris. 1740. tom. IX. mai. 4. — recuſ. ita vt notae ſtatim textui ſubiicerentur, quae in priore ad calcem fuerant, Geneuae, 1750. totidem volum. — Verburgium aut Anglos editores maxime ſequutus nitidam nec vero valde probabilem editionem *Cicer. Opp.* curauit *I. Lallemand*, Paris. apud Saillant, Deſaint et Barbou, 1768. 12. XIV. voll.

Nemo vero editiones antiquiores diligentius contulit, quam *I. Aug. Erneſti*, theologus quondam atque philologus Lipſienſis, qui ab adoleſcentia artiſſimam quaſi cum Cicerone contraxerat familiaritatem. Ille vero infinitis locis, praecipue in prioribus voluminibus e libris tam ſcriptis quam editis, aut ſenſu latinitatis Ciceronianae ductus reſtituit Ciceronem, et paucis notis, maximam partem criticis, (nam in *claue* explicantur, quae ad intelligentiam legum, hiſtoriae, geographiae et interioris latinitatis aut antiquitatis pertinent, et quae ſeorſum quoque excuſa eſt 1777.) illuſtrauit: *M. T. C. Opera omnia, ex recenſione Io. Aug. Erneſti, et claue Ciceroniana.* Halae Sax. 1774 — 1777. VII. tom. V. voll. Non defuerunt quidem obtrectatores, aut, qui iure ſuo quaedam culparent et emendarent. Sic in Biblioth. criticae Amſtelod tribus prioribus partibus de hac editione diligenter diſſeritur,

nec paucae ponuntur coniecturae et emendationes probabiles.

Ex melioribus editionibus concinnatus est contextus ab *Extero* in edit. Operum Cicer. Bipontina 1780 sq. cum doctis vtilibusque prolegomenis. XIII. voll. 8.

Plenissima erit editio *Neapolitana*, quae octo et triginta constabit tomis, cura doctissimi *Garatonii*, bibliothecae Barberinae Romae praefecti, qui orationes potissimum notis tum aliorum tum suis sane eruditis illustrandas suscepit, et alius, cuius me nomen latet. Hucvsque sequentes tomi in manus meas venerunt, quos, quo ordine praelo exierunt, paucis indicabo: *M. T. C. de Officiis* lib. III. *Cato Maior*, *Laelius et Paradoxa ex recens. I. G. Graeuii*, *cum notis variorum*, (tam eorum, qui in ex. Graeuii iam comparuerunt, quam Rachelii, Chapmanni, Pearcii, Walkeri, Sayi, Io. Bentleii in Paradoxa, Facciolati, et Mazzochii in lib. III. cap. XV.) II. voll. Neapoli, 1777. mai. 8. typis ac sumtibus Ios. Mariae Porcelli, (docti bibliopolae.) — *Orationes* (duodecim complebunt tomos) ex recens. *I. G. Graeuii* (cum omni in illius ex commentariis et Ferratii, ex huius epistolis excerptis, selectis Iac. Gronouii, Verburgii, Lallemandi, Facciolati et aliorum et copiosis humanissimi *Garatonii*, qui quidem in prioribus tomis nouissima Ernesti editione vti nondum potuit.) Neapoli 1777. quarum tomus VIII. cum

cum praefat. Garatonii, 1787. prodiit. In praefatt. ad primum et octauum tomum de edit. Naugeriana aliisque docte differitur. — *Epistol. ad diuersos* voll. IV. a. 1777. ex recens. I. G. *Graeuii* cum variorum notis, quibus accesserunt in hac editione notae Gronouii, Cortii, Verburgii, Oliueti, Facciolati, Cuperi, Lallemandi integrae; selectae vero Funccii, Cellarii, Quarterii, Heumanni, Mazochii, Martorellii etc. — *Rhetoricorum* lib. IV. *ex rec. Petri Burmanni* II. (cum omnibus illius ed. copiis, acc. variae lectt. et notae Verburgii, Lallemandi, et Ernesti.) II. voll. reliqua volumina subsequuntur. —

Splendida *Operum Cic.* editio cum indicibus et variis lectionibus (XXIV. codd. MSSt. Oxoniens. duorum ex bibl. York et aliorum, quos Thom. Hearnius contulerat,) est *Oxoniensis* ex typogr. Clarendon. 1783. X. voll. 4. Fundus est recensio Oliueti. — Vulgares, nec ab vtilitate nec a splendore admodum commendabiles Collectiones et editt. Opp. Ciceronis omisi.

Singula *Ciceronis* Opera saepius sunt typis descripta: ego vero vel principes vel rariores vel meliores aut recentiores tantum paucis memorabo editiones.

Rhetoricorum nouorum et rhetoricorum veterum, per Omnibonum. Venet. Nicol. Ienson. 1470. Fol. — rec. Mediolani per Anton. Zarott. 1474. fol. et crebrius. — Postea libri

de inuentione et ad Herennium vel separatim, vel iunctim saepius editi sunt. *Rhetoricorum* vero *ad Herennium* libros alii abnegant Ciceroni,*) alii adserunt: alii adsignant illos Carnificio siue senioiri siue iuniori, alii aliis. — *Rhetor. libri ad Herennium.* Romae per Wendelinum i Wila in artibus magistrum, 1474. fol. — *ibid.* s. l. et anni et typographi nota. (v. *Audiffredi* Catal. edd. rom. p. 398. et p. 202. de edit. romana-Omniboni 1475. spuria aut suspecta, quam Laire pag. 221. *per Magistrum Io. Schurener de Bopardia*, eodem ann. et loco in lucem prodiisse dixerat.) — De sequenti edit. vid. *Freytag* Adparat. litter. III. pag. 64 sqq. n. Mediolani 1479. per Henr. de Cataneis ap. Scinzenzeller et Pachel. — *Cracou.* 1500. 4. cum praefat. *Raph. Regii* (quae editio vel in Polonia ipsa est summae raritatis; v. *Janozki* Nachricht von der in der Zaluskischen Biblioth. sich befindenden raren Büchern. Breslau. 1753. 8. part. IV. pag. 107 sq.) — *M. T. Ciceronis* Rhetor. libri recen-

*) e. g. *Conr. Sam. Schurzfleisch* in disp. de auctoritate rhetoricorum ad Herennium, Wittebergae, 1703. conf. *Burmann* II. in praefat. ad edit., qui cum aliis arbitratur, auctorem esse plane incertum, qui tamen aequalis fuerit Ciceroni, aut paullo post eius obitum conscripserit illos ibros. *I. P. Ludwig* in peculiari diss. de Cicerone Rhet. ad Herennium auctore vindicato. Wittebrg, 1691. 4. recus. in eius Opp. orat. nr. 11. 12.

recenter castigati. M. Fabius Victorinus. Francisc. Maturantius. Antonius Mancinellus. fol. Venet. 1509. —

Cic. (vel incerti auctoris) rhetoricorum ad Herenn. libri quatuor, et de inuentione libri II. cum Lambini, Vrsini — ineditis Graeuii et Franc. Oudendorpii notis. curante Petro Burmanno II. Lugd. Bat. 1761. 8. —

Collectionem omnium Ciceronis librorum, qui *ad rhetoricen* pertinent, edidit *Aldus* maior, Venet. 1514. 8. — *M. T. C. Rhetorica* seu Institutiones artis eloquentiae forensis, opera et sumtu *Ios. Greysing.* Norimbergae, 1782. mai. 8.

De Oratore libri III. (quibus in hoc genere nihil est praestantius;) princeps edit. est *Romana* in monasterio Subbacensi per Sweynheym et Pannarz. s. anni nota*) (a. 1467. circiter) — *Romae* per *Vlricum Han de Wienna*, 1468. mai. 4. (v. *Audiffredi* l. m. p. 15. Laire in specim. typograph. rom. pag. 131.) — *Romae in domo Magnifici viri Petri de Maximo* 1469. m. 4. (v. *Audiffredum* l. m. pag. 16.) — *Venet.* Waldarferi 1470. — rec. 1473. — cum *Omniboni* commentar. Vicent. 1476. fol. Venet. 1485. 1501. fol. — additis aliis Cicer. libr. rhetoricis, Noribergae per *And.*

*) v. *Audiffredi* Catalog. editt. rom. saec. XV. pag. 4 sq.

Andr. Koberger 1497. fol. — *de Oratore* L. III: cum egregiis *Ioc. Lodoici Strebaei* et aliorum commentariis, scholiis Melanchthon. Paris 1557. 4. —

Ex MSS. (tam sex iis, quos ipse contulerat, codd. tum iis, quorum variae lectt. in exemplo Gronouiano iam adlatae sunt,) *recensuit Th. Cokmann.* Oxoniae. 1696. 8. ed. II. 1706. — *ex MSS. emendauit notisque*, (doctis tam criticis quam exegeticis,) *illustrauit Zacharias Pearce.* Cantabrigiae 1716. auct. 1732. et 1745. 8. — Ego ipse edidi *libros III. de orat.* cum meis et excerptis interpretum animaduersionibus, Noribergae. 1776. 8. —

Germanice versi sunt illi libri ab *Heinsio*, Directore Gymnasii Vinariensis, Helmstadii, 1762. 8. *francice* cum textu latino, Lyon. 1692. 8. et cum notis *Collin.* Paris 1737. 12. — *anglice* a G. P. Londini 1725. *italice* ab *Giuseppontano Cantona*, Mediolani 1771. III. voll. 8.

Brutus, *siue de claris oratoribus liber* cum *Sebastiani Corradi* commentario, Florent. 1552. fol. *gallice* versus a Girio, Paris 1670. 12. cum notis Villefore, ibid. 1726. 12. *anglice* ab E. Iones, Londini. 1777. 8. *germanice* a *I. L. H. Woller.* Hamburgi 1787. 8.

Orator ad Marc. Brutum. Lips. Herman. Tulichus 1515 fol. — cum emendatt. et animaduers. *Gottl. Bened. Schirach* Halae 1766. 8.

theo-

theotisce versus a *I. L. H. Woller* Hamburgi, 1787. 8.

Topica et Partitiones — e recognitione *Gabriel. Fontan.* Placentini 1472. fol. (v. *Maittaire* Ann. typogr. tom. III. pag. 319. tom. V. pag. 282.) — cum *Boethii* commentario, Paris. 1542. Lugduni apud Sebast. Gryphium 1545. 8. et crebrius — *cum notis Achillis Statii* eruditis, Louan. 1552. 8. et adpendix ad illas Antwerp. 1553. 3. — *cum notis Antonii Goueani.* Paris. 1545. 8.

Partitiones oratoriae, *Iac. Lod. Strebaei* commentar. illustrat. Paris. 1547. — *Maioragii* commentar. in partit. orat. Cic. Venet. 1587. 4. — *I. Sturmius* in partit. orat. Cic. Parisiis. 1545. 4. — Enarratt. in partit. Cicer. cum schol. *C. Hegendorphini.* Parisiis. 1549. 4.

*Orationes.**) Princeps edit. est *Romana:* .. *M. T. C. Orationes Philippicae*, cum praefat. *Io. Ant. Campani ad Franciscum Cardin. Senensem*, (non ad Cardin. *Papiensem*, vt Laire in Specim. typogr. rom. pag. 133. scribit, vbi de hac edit. copiose agit, et anno 1469. adserit) typis *Vdalrici Galli*, h. e. *Han*, Germani in 4. magno. *Audiffredi* l. m. pag.

*) Pleniorem dabit notitiam *Ernesti* in Opusculis philolog. criticis, Lugd. B. 1764. p. 155 seqq. in Praefat. ad vol. II. Opp. Cic. et in *Fabricii* Bibl. latina I. pag. 155 sqq.

pag. 39. vindicat illam edit. a. 1470. Errauit igitur *Denis* in Merkwürdigkeiten der Garell. Biblioth. pag. 229. sqq. ratus, illam esse a. 1466. excusam. —

Plenior subsequuta est edit. *orationum, quotquot reperiri potuere, studio et labore Io. Andreae collectarum. Romae* per *Conrad Sweynheym* (sic exaratum exstat nomen,) et *Arnold Pannartz.* 1471. fol. (v. *Audiffredi* Cat. pag. 76. sq.)

Philippicae per Conr. Sveynheim et Arnold Pannartz. Romae 1472. fol. v *Audiffred.* p. 102. — *Oratt.* apud *Christoph Valdarfer,* Venet. 1471. curatius 1472. ibid. per *Adamum Ambergensem.* (v. *Braun* Not. Bibl. etc. p. 144. *Audiffred.* pag. 124. sq. qui contra Lairium docet, non Romae per Adamum Rot. esse excusas.) —

Missis multis aliis, notandae videntur edd. *Florentina* apud Iuntam per *Nicol. Angelium,* (qui textum pluribus locis ex msto Colotiano bene correxit,) 1515. 8. — *Naugerius* in prima Opp. Ciceron. editione Aldina 1519. nouam *Orat. Ciceron.* fecit recensionem. — De meritis *Andr. Naugerii* in restituendo oration. Cicer. textu, ed. *Venet.* ex officina Lucae Antonii Iuntae 1534. vide doctiss. *Garatonium* in praef. ad tom. III. edit. Neapolit. *Opp. Cic.* pag. 16. sqq. vbi quoque laudat edit. Oratt. Cic. a *Nicolao Girardingo* Venet. 1480. curatam —

M. T.

M. T. C. Orationum pars I. cum correctionibus Manutii, Venetiis 1565. 8. pars. II. 1562. 8. Sequitur vt plurimum Hottomannianas *) emendationes et recedit pluries ab exemplis Aldi et P. Manutiorum prioribus. — *In M. T. Cic. Orationes Paulli Manutii Commentarius.* (cum contextu orationum ipso.) Venetiis. 1578. apud Aldum. III. voll. fol. —

Plenissima est ex recensione *I. G. Graeuii* cum eiusdem animaduersionibus et notis integris Francisci Hottomanni, Dionysii Lambini, Fului Vrsini, Paulli Manutii, ac selectis aliorum III. Tomi, part. VI. Amstel. 1695. — 1699. 8.

Orationes selectiores pro Archia, in Catilinam, post reditum, pro L. Manilia, pro Milone, per *Christoph Aug. Heumann.* Isenaci 1735. 8.

Orationes pro M. Marcello, Q. Ligario et Rege Deiotaro, pro S. Roscio Amerino, et Philippicam II. per *Heumannum* et *I. M. Heusinger*, Isenaci 1649. 8.— *Iac. Facciolati* exercitationes in *M. T. Ciceronis* orat. II. pro P. Quintio et pro S. Roscio Amerino. Patauii 1723. 8.— *Orat. selectae* cum notis variorum selectis — edit. *Io. Andr. Otto*, Magdeburgi, 1777. 8. — *Verrinas Oratt.* cum anim-

*) *Hottomannus* de suis laboribus ipse differit ad oratt. Verrinas lib. III. pag. 97. pag. 180. edit. Graeuian. Oratt. Ciceronian.

animaduerſ. meis et Aſconii explanatione edidi, Erlangae 1783. et 84. II. tom. 8.

In omnes *M. Tullii Ciceronis* orationes, quot quidem exſtant, doctiſſimorum virorum enarrationes ſumma diligentia ac ſingulari fide in vnum velut corpus collectae, ac partim etiam antea, partim nunc primum in lucem editae. Baſileae per Io. Oporinum 1553. Fol.

Quaedam *Ciceronis* orationes ſaepius conuerſae ſunt in alias linguas: e. g. in teutonicam, oration. pro Archia et Ligario a *Gottſchedio* in eius Rhetorica maiore: — Or. pro Milone ab *Heumanno* Hamburgi 1733. 8. — *ſex orationes* ab *Heumanno* Iſenaci et Numburg. 1735. 8. — *Quatuordecim* ſelectae cum nonnullis Liuianis, ab *Io. Martin Heinſio*, Lemgou 1767. 8. — a *Ioach. Fr. Coldorf* V. oratt. Hamburg 1741. 8. — a *Chr. Tob. Dammio* oratt. pro Roſcio et Ligario. Berolini. 1758. 8. — a *Bremero* tom. I. Magdeb. 1774. 8. a *I. B. Schmitt.* tom. I. Würzburg. 1788. 8. conf. Altdorf. Deutſch. Bibliothec. vol. II. pag. 415. ſq. Critiſche Beyträge Lipſiae, tom. II. pag. 529. ſq. — *Francice, oration. ſelectae* cum textu lat. notisque hiſtoricis, criticis, geographicis et chronolog. Paris. 1724. 8. — itidem cum textu lat. ſecundum Graeuian. recens. ibid. II. tom. apud fratres Barbou, 1725. 8. — *Oration. Catilinar.* cum *Demoſthenis* Philippicis, francice per *d'Olivet*,

d'Olivet, cum *Bouherii* notis in textum lat. Paris. 1727. 1736. 12. etc.

Quod Q. *Asconii Pediani* enarrationes, quot superſunt et quas *Poggius* in monaſterio S. Galli prope Conſtantiam repererat, mirifice faciunt ad orationes quasdam rite intelligendas, et nonnullis editionibus orationum ſunt ſubiectae, aliquot editiones, in quibus textus Cic. eſt ſeiunctus, adhuc memorabo:

Q. Asconii Pediani enarrationes in M. T. C. orationes cura et diligentia Poggii Florentini: item Georgii Trapezuntii de artificio Ciceronianae orationis, nec non Antonii Luſchi Vicentini — enarrationes ſupra XI. Ciceronis oratt. ad fratrem ſuum. Venetiis per Io. de Colonia et Io. Manthen de Gerretzem 1477. part. III. fol. (v. illuſtriſſ. *Comitis de Reviczky* Catalog. ſ. Biblioth. gr. et lat. pag. 27. ſq. coll. cl. *Lengnichii* Beyträge zur Kenntniſs rarer Bücher, part. II. pag. 90 ſq. vbi alia eſt inſcriptio e catalogo Hulſiano.) — *Paris*, cura *Nic. Beraldi*, aere Conradi Reſch, arte Petri Vidoae. 1520. fol. — *Asconii Pediani explanatio in Cic. oratt.* cum ſcholiis Pauli Manutii. *Venet.* 1563. 8. — cum *Ant. Luſchi* in XI. oratt. comm. Paris. 1536. 4. — commentationes in aliquot orr. (cum ſelectis notis Hottomanni, Manutii, Popmae, Fr. Fabricii etc.) Lugd. B. 1675. 12. — cum eorumdem notis et Thomae Crenii Obſeruatt. (poſt indicem, a p. 313 — 356.) Lugd. B. 1698. 12.

Epistolarum ad familiares libri XVI. Romae per Conrad *Suueynheym* et Arnold. *Pannarz* 1467. 4. mai. (v. praeter ceteros in maiore opere pag. 95. a me laudatos, *Audiffredum* l. m. pag. 7 sq.) — *Venetiis* ex typographia Io. de Spira, bis euulgatae edd. 1469. fol. — *Romae* apud Schweynheim et Pannarz ex recognitione *Io. Andreae.* 1469. fol. (v. *Dauid Clement* in Biblioth. curieuse etc. tom. VII. pag. 125. sq. *Audiffredum* l. m. p. 21 sq. cui pag. 82. ed. *Romana* ex edit. Io. Andreae, a. 1471. dubia est et valde suspecta.) — *Romae* per Schweynheim et Panarz 1472. (v. *Audiffredum* pag. 97 sq.) — *Ienſoniana* ed. laudatur, Venetiis 1471. fol. rec. 1475. etc. (sed de edit. a. 1475. sine loci et typogr. mentione v. *Placid. Braun* in Notitia de libris ab arte typogr. inuent. — in Biblioth. monast. ad SS. Vdalricum et Afram. Augustae Vindel. 1788. 4. pag. 175.) — eodem vero saeculo XV. saepius editae sunt *epistolae Cic. ad Diuersos* — cum *Huberti Clerici commentario*, Vicentiae, 1479. —, Venetiis, 1480. fol. med. (v. Bibliothecae Schwarzianae, part. II. pag. 183.) — cum eiusdem et aliorum comment. *Venet.* per Octauian. Scottum 1494. — ibid. per Simon. Beuilaquam. 1497. fol. —

Saec. XVI. *Aldinae* editt. praecipue memorari debent, a. 1502. 1522. 8. 1533. cum scholiis *Paulli Manutii*, 1546. 8. — Scholia seorsum excusa peculiarem habent titulum,

titulum, cum priuilegio Pauli III. P. M. et Senatus Veneti. —

In primis *Paullus Manutius* optimum ad intelligendas *Ciceronis epistolas* dedit subsidium, n. *Commentar. in M. T. C. Epist. ad diuersos* in operum Cic. ab Aldo filio editorum part. VI. 1579. — tum Francof. typis Wechelianis 1580. — Venet. apud Aldum, 1592. — Francof. 1600. 8. II. voll. — denique separatim quoque summa cum cura recognouit commentar. et adiecit eiusdem Manutii scholia atque Hieronymi Ragazoni in easdem Cic. epistolas commentar. *Christ. Gottl. Richterus*, Lipsiae, 1780. med. 8. II. voll. —

Epp. — cum multorum adnotationibus et commentariis, Venet. 1563. fol. iterum ib. 1568. tertium, corrigente D. *Borgarutio a Borgarutiis*. Venet. 1589. fol. — cum commentatt. diuersorum in has epistolas, partim antea, partim nunc primum editis, excud. Henr. Stephan. 1577. 8. —

Secundum ordinem temporis ex Sigonii et Manutii obseruatt. dispofuit epistolas Cic. et recensuit *Adam Theodor Siber*, Brunsuicii, 1661. 1692. etc. 8. quem ordinem seruarunt *Iust. a Dransfeld* in sua ed. Lipsiae, 1697. 8. et *Reimannus* cum notis germanicis haud omnino spernendis.

— *ex recensione I. G. Graeuii* cum eiusdem animaduersionibus auctis et notis integris *P. Victorii* (cuius recensionem potissimum

eſt ſequutus,) *P. Manutii*, (at valde vitioſe excuſis,) *Hieronymi Ragazoni* etc. Amſtelod. 1677. II. tom. 8. — E recenſione (Graeuii) et cum notis *Chriſt. Cellarii*, Lipſiae, 1698. 8. etc. tum additis multis animaduerſ. cura *Gottl. Cortii.* Lipſ. 1722. 1735. 1749. 8. — *I. Alb. Bengelii*, Stuttgard. 1739. 8. — *I. Nic. Funccii.* Marb. Cattor. 1739. 8. *Iſaaci Valkenaer* epiſtol. Ciceronis ſelectae. Leoward: 1716. 8. quibus praemiſſa eſt elegans diſputatio de vera ratione informandae pueritiae ad elegantiam et caſtitatem latini ſermonis, in qua epiſtolae ad Familiares praecipue commendantur: vt alias ſelectarum Epp. editt. omittam. — Alio ordine diſpoſuit Epp. *Stroth: M. T. Cicer.* Epiſtolarum ſelectarum libri VI. quibus res romanae inde a Caeſaris morte vsque ad triumuirorum conſpirationem continentur. Animaduerſionibus in vſum ſcholarum *Frid. Andr. Stroth*, Berolini, 1784. 8.

Verſae ſunt Epiſtolae *Cic. ad diu. theotiſce*, cum notis per *C. T. Damm*, Berolini. lib. I-IV. 1737. 8. II. voll. — ſecundum ordinem chronologicum, per *Aug. Chriſtian Borhek.* Francofurti ad Moen. 1782. II. voll. 8. vt alias mittam peregrinarum gentium verſiones.

— *Epiſtolae ad M. Brutum, ad Q. fratrem, ad Octauium et ad Atticum, ex recognitione I. Andreae.* Romae 1470. fol. (v. *Quirini* libr. de optimorum ſcriptorum edition. p. 88 ſq. edit. Schelhornii, *Audiffredum* l. m. p. 56.) —

Eaedem

Eaedem cum Corn. Nepotis vita Attici. *Venet.* 1470. — *Romae* per Encharium Silber, alias Frank. 1480. fol. v. *Audiffredum* l. c. p. 296. vbi contra Laire quoque docet, hunc librum non esse primum e libris Romae XV. saec. excusis, in quo habeatur index erratorum corrigendorum. — Is quoque pag. 399. recenset editionem perraram s. a. quam Venetiis a Io. Tacuino, exeunte saec. XV. curatam esse suspicatur: et p. 401 sq. recenset duo rarissima exempla, sine anni indicio, alterum: *Epistolarum liber primus*, mai. 8. Romae. forsan sub exitum saeculi XV. et *Martini Philethici Expositiones variarum Cicer. Epistolarum ad Columnam Cardinalem.* 4. — Venetiis in aedibus Aldi et Andr. Soceri. 1513. 1521. 8. — e bibliotheca *Petri Victorii*, Florent. apud Iuntas. 1571. 8. tam rara, quam praestans est ed. — cum comm. P. Manutii. Venet. apud Aldi filios. 1548. — *M. T. C. Epp. ad Atticum, ad M. Brutum, ad Quinctum fratrem,* cum correctionibus D. *Lambini.* Ex bibliotheca Aldina. Venetiis. 1580. 8. — ex fide vetustissimorum codicum emendatae studio et opera Simeonis Bosii, cum eiusdem animaduersionibus. Rutiasti Lemouicum 1580. 8. Antwerp. 1585. — *Epistolarum* libri XVI. ad *T. Pompon. Atticum*, ex recensione *I. G. Graeuii.* Amstel. 1684. 8. Tom. II.

— *Epistolarum ad Q. Fratrem* libr. III. *et ad Brutum liber vnus, cum notis variorum.*

Adiectus est ad M. Tullium fratrem de petitione consulatus liber cum integro commentario Valerii Palermi, Veronensis, Hagae Comitum, 1725. 8. —

Epp. ad Atticum cum notis integris Victoris, Camerarii, Vrsini, et selectis Manutii, Lambini, Gulielmii, Gruteri, I. Fr. et Iac. Gronouiorum, Graeuii et aliorum. Isaac Verburgius collegit, dispofuit, recensuit etc. Amstelaed. 1727. 8. II. voll. —

Gallice versae sunt *Epist. ad Atticum.* Paris 1702. 8. II. tom. *lat.* et *francice* cum notis, edidit *L. Mongault.* Paris. 1714. VI. voll. recognit. 1788. ibid. — theotisce ab *Elia Casp. Reichard*, cum notis doctis atque vberrimis. Halae Sax. 1783 seq. IV. tom. mai. 8. —

Epp. ad Brutum, gallice, cum notis historicis et criticis per *de Laval.* Paris. 1731. 8. II. tom. —

The Epistles of M. T. Cicero to M. Brutus, and of Brutus to Cicero: with the Latin Text on the opposite page, and English Notes to each Epistle: Together with a Prefatory Dissertation, in which the Authority of the said epistles is vindicated, and all the Objections of the Revd. Mr. Tunstall particularly are confuted. By *Convers Middleton.* London, 1743. 8. — *Tunstall* in Ep. ad Middleton, Cantabr. 1741. 8. abiudicarat illas Ciceroni.

Ciceronis vita ex dictis Plutarchi, *eiusdem* de natura Deorum libri III. de diuinatione duo;

de

de Fato; de legibus tres, et academ. libr. II. siue Lucullus, et liber ad Hortensium. *Venetiis* per Vindel. Spir. 1471. fol. — Officia, Paradoxa, Amic. Senect. de natura Deorum; Diuinat. Tusculan. Quaest. de finib. Fato, Petitione consulatus. Pars libelli de philosophia; Timaeus, Academ., de legibus. *Romae* per Conr. Sweynheim et Arn. Panartz. 1471. fol. v. *Audiffredi* Catal. pag. 80 sq. — *Academica* recensuit *Io. Dauis.* ed. sec. Cantabrig. 1736. 8. cum integris notis Victorii, Camerarii, Manutii, Lambini et Vrsini.

Academica — e MSS. — restituta, argumentis et notis criticis illustrata a *Io. Franc. Conr. de Allio* cum commentt. omnium Ciceronis interpretum, contra vitiosas, quot sunt, fuerunt, editiones. Venet. 1744. 8. —

Gallice versa, cum textu lat. et notis (per *Dan. Durand.*) Lond. 1740. 8. — *gallice*, et cum notis *de Castillon*, Berol. 1779. II. voll. 8. — *M. T. C. de Philosophia* (h. e. acad. quaest. de finibus bonorum et mal. etc.) Venetiis in aedib. Aldi. 1523. 8. — collatis libris MSStis emendat. per Paull. Manut. II. tom. 1541. 8. — cum scholiis et coniecturis *Paulli Manutii.* Venet. 1546. 8. II. voll. et 1560. 8. II. tom. Lectiones interdum differunt in his Manutianis edd.

De Finibus bonorum et malorum libr. V. Mogunt. per I. Fust. 4. sine a. n. Venet. 1471. editore *Georg Merula.* conf. illustriss. *Comitis*

de Rewiczky Catalog. pag. 23 sq. — et Paradoxon liber vnus, emendauit notisque illustrauit *Thom. Bentley.* Cantabrig. 1718. 8. — Ex recensione *Io. Dauisii.* Cantabrig. 1728. 8. cum notis.

Tusculanae quaestiones. Romae, per Vlricum Han de Wienna, 1469. fol. — Venetiis. 1491. fol. cum com. sine nomine typographi, — cum commentariis *Ioachimi Camerarii,* Basileae, per Oporinum. tom. I. 1538. tom. II. 1543. 4. — cum commentario *Io. Dauisii* Cantabrig. 1709. 1725. 1730. 8. 1738. 8. — Tusculanes traduites par Messieurs *Bouhier* et *d'Olivet* avec des Remarques, III. tomes à Paris. 1737. 8. Amsterd. 1739. — cum libello variantium lectionum, editore *I. Iac. Reiske.* 1759. 12. — theotisce vers. ab *H. F. Diez,* (lib. I.) Magdeburgi, 1780. 8.

De natura Deorum, amicitia, diuinatione, finibus, (F. Fato.) Venet. 1471. fol. *) — Petri Lescaloperii humanitas theologica, in qua M. T. Cicero de Natura deorum, argumentis, expositionibus, illustrationibus nunc primum insignis prodit. Paris. 1660. fol. — Theologica Ciceronis et paganorum praecipue illustratur. — Entretiens de Ciceron sur la nature des

*) Conf. cel. *Lengnichii* Beyträge zur Kenntniss seltener und merkwürdiger Bücher, part. II. pag. 84 sq. vbi a pag. 82 — 90. plures veteres Ciceronianorum editiones enumerantur.

des Dieux, traduits en François, avec des remarques, par l'Abbé *d'Olivet;* seconde edition, avec le texte Latin, et les remarques du Président *Bouhier.* Paris. 1732. 12. — de natura Deorum, libri III. ex recens. *Io. Dauisii.* Cantabrig. 1718. 1723. 1733. 1744. 8. — theotisce vers. a *Io. Henr. Winkler*, Lipsiae, 1739. 8. et a *Kindervater.* Tiguri, 1787.

Liber *de diuinatione* et *de fato*, recensuit *Io. Dauisius.* Cantabrig. 1730. 8. edit. secunda. — Gallice cum notis per *Regnier Desmerais.* Paris. 1709. Amsterd. 1741. 12.

De *legibus* libri III. recens. *Io. Dauisius* Cantabrig. 1727. 8. — *theotisce* vers. cum notis, auct. *I. Mich. Heinze.* Dessau. et Lipsiae, 1783. 8. — *Gallice*, cum textu lat. et notis per *Morabin.* Paris. 1719. 8.

De Officiis ad Marcum filium libri III. Princeps et celeberrima pariter ac rarissima ed. est *Moguntina* per Io. Fust et Pet. Schoifther de Gernsheym, 1565. (ter eodem anno) et 1566. fol. in membranis et in charta. (praeter eos, quos laudaui in Introduct. in Not. litterar. rom. II. pag. 124 sqq. conf. illustriss. *Com. de Rewiczky* Catal. pag. 20. et cl. *Heusingeri* praef. ad Cicer. lib. de Offic. pag. XXVI. sqq. vbi quoque aliae vetustae editt. memorantur.) —

De Officiis libri III. *Paradoxa; Somnium Scipionis, Laelius, Cato maior et Tusculanae quaestiones. Romae* per *Vlricum Han de Wienna*, 1469. 4. mai. (v. *Audiffred.* l. m.

 pag.

pag. 17.) — *Romae* per *Eucharium Argirion* (h. e. Silber) 1481. 4. (v. *Audiffr.* p. 242 ſq.) — Tres libri *Officiorum* Tullii denuo ſatis laborioſe emendati: vigilique diligentia Baccularii *Martini Herbipolenſis*, Liptzenſis Ciuis ibi a nouo impreſſi a. 1504. fol. — *De ſenectute* dialogus, ibid. ab eodem, eodemque anno (perrarae ſunt hae editiones.) — *Venet.* apud Aldum. 1519. 8. ſubiuncti ſunt Cato et Somnium Scipionis, graece, interprete Theodoro Gaza. — cum annott. *P. Manutii.* Venet. 1561. 8. —

De egregia *Anemoecii*, (qui vetuſto ad D. Vlrici Auguſtani codice, flammis poſtea abſumto, vſus eſt,) 1535. Colon. 1537. Baſil. 1541. editione diligenter diſſerit cl. *Heuſinger* in praefat. laudata, pag. XXX. ſqq. —

Apud *Paull. Manutium*, Venet. 1545. — cum eruditis notis et caſtigationibus *Carol. Langii.* Antwerp. 1563. 1567. 8. — cum comment. philoſophico, iuridico et prolegg. *Sam. Rachelii.* Francof. 1668. 8. et multo venuſtiore forma externa. Amſtel. 1666. 8.

De officiis libri, Cato maior, Laelius, Paradoxa, Somnium Scipionis, cum not. variorum, e recenſione I. G. Graeuii, Amſtel. 1688. et correctius 1691. 8. — cum ſolis Graeuii notis Amſtel. 1699. min. 8. —

E MSS. (decem) recenſuit *Thom. Cockmann.* Oxon. 1695. 1716. 8. — Libri III. de officiis, Laelius et Cato maior — curante *Io. Mich. Wein-*

Weinrichio. Coburg. 1720. 8. — De Officiis libr. III. Patauii, 1720. 8. recus. Venet. 1747. per *Facciolatum,* qui multa e cod. correxit, et aliam capitum instituit distinctionem. Ernesti hanc bonam editionem in nouissima sua Operum Cicer. editione non adhibuit. — Londini, 1745. 8. per *Zachar. Pearce.* — — de Officiis libri III. Coloniae. (Basileae) 1748. 8.

Adcurata et vero optima editio inter criticos habenda est: *M. T. C. de Officiis* libri III. ad solam priscorum exemplarium fidem recensuit adiectisque *I. Mich. Heusingeri* et suis adnotationibus editurus erat *Iac. Frid. Heusinger,* (edente eius filio *Conr. Heusingero,*) Brunsuigae, 1783. mai. 8. Filius doctiss. paullo post ediderat minorem edit. omissis criticis animaduersionibus in vsum scholarum. —

Tres illi libri saepius conuersi sunt in linguam teutonicam, 1533. 8. (v. Kritische Beyträge etc. I: pag. 12 sqq. XXII. n. 3.) correcta eadem per *Io. Neuberum.* Francof. ad Moen. 1565. 12. — ab *Ioan. Adolpho Hofmanno* cum notis, Hamb. 1742. 1758. 8. — a *Casparo Gottschlingio*, Rectore et Bibliothecario Neobrandenburgico, 1719. 8. — ab *I. M. Heinze* cum notis, Lemgou. 1770. 8. a *Ch. Garuio* cum egregiis commentatt. Bresl. 1784. 8. De aliis verss. egi in maiore Opere, II. p. 135 sq. — De amicitia et de senectute libri germanice versi sunt a *Io. a Schwarzenberg.* cum figg. ligno incisis. August. 1540. fol. —

Laelius

Laelius a *I. Georg Küster*, Butzow et Wismar. 1774. 8. — de senectute lib. germanice versus a *Io. Francisco Wagner*, Rectore Osnabrug. Vlmae, 1770. 8. Plures versiones indicat *Hauptmann* in Notitia breuiore auctor. veterum etc. p. 180 sqq.

5. *Tunstal* in epistola ad Middleton. Cantabrig. 1741. 8. epistolas ad Brutum a Cicerone scriptas esse negauit; quas tamen *Middleton* Ciceroni vindicauit in: the epistles of M. T. Cicero to M. Brutus and of Brutus to Cicero: with the latin text on the opposite page and English Notes to each epistle etc. Londin. 1743. 8. *Tunstal* vero in sententia sua perseuerans edidit: Observations on the present Collection of Epistles between Cicero and M. Brutus. Londin. 1744. 8. — Tunstalli sententiam amplexus est *Ier. Markland* in Remarks on the epistles of Cicero to Brutus and of Brutus to Cicero. With a Dissertation upon four Orations adscribed to M. Tullius Cicero. Lond. 1745. 8. Quatuor autem illae orationes, quas Marklandus ingenuas negauit, sunt ad Quirites, in senatu pro domo, de haruspicum responsis: Eius autem obiectiones apte egregieque debilitauit et fregit *I. M. Gesnerus* in *Cicerone restituto*: in Commentar. Soc. regiae doctrinarum Götting. T. III. — Falso autem adscribuntur Ciceroni: *In Crispum Sallustium responsio*: cuius verus auctor *M. Por-*

M. Porcius Latro *) esse dicitur: dein, *ad populum et equites Roman. antequam iret in exilium*, tum *Epistola ad Octauium:* denique *Consolatio*, **) quae *Sigonium* auctorem habere perhibetur, et alia. Quorumdam, quae multa adhuc habemus, scriptorum fragmenta eius operibus addi solent.

6. In omni paene litterarum genere Graecorum similis esse voluit. Atque horum similitudinem imitando sic adsequutus est, vt, nisi

*) De hoc et reliquis hispanicis scriptoribus atque oratoribus circa imperium Tiberii v. *Fr. Rafael*, Historia literaria de España, tom. V. Madrid. 1777. lib. X.

**) Grauis super hoc libello orta est controuersia, *Sigonio* infamiam deprecante, contra *A. Riccobono*, *Iusto Lipsio*, *Iano Gulielmio* aliisque expostulantibus et Sigonium fraudis incusantibus. Iunctim edita sunt: *M. T. Cic. Consolatio* vel de luctu minuendo: fragmenta eius a Carolo Sigonio et Andrea Patricio exposita. Antonii Riccoboni judicium, quo illam Ciceronis non esse ostendit. Caroli Sigonii pro eadem oratt. duae. Norimbergae, 1584. 8. in calce est judicium Lipsii de ea. Addi debet *Iani Gulielmii* aduersus C. Sigonium assertio; non esse aut M. Tullii aut satis dignam M. Tullio eam, quae illius nomine venditetur etc. Lutetiae apud Aegidium Beysium 1584. 8. it. *Lipsii* Opera. Antwerp. 1637. fol. tom. I. pag. 381 sq. *Sigonii* Opp. ab Argelato iunctim edita Mediolani. tom. III. nr. 8 — 10. et *Scharf* de auctore consolationis Ciceronianae, in Miscellan. Lips. Obseru. 130.

nisi superauit quosdam, eos tamen aequauerit. Stilum vero prudenti ratione semper accommodauit rei et tempori et hominibus, quod vbertatem ingenii non minus quam linguae summam atque admirabilem demonstrat, et praecipue in diiudicandis orationibus atque epistolis est tenendum. Quare in aliis oratio breuis est et amputata, in aliis vero summa vbertas inest et quaedam luxuries. Hinc in orationibus ad populum multitudinis leuitatem voluptate quadam et verborum lenociniis, elegantia atque ornatu quasi titilauit: coram Senatu grauiter dixit et concise. Ad Atticum, breuitatis amantem, presse; ad alios vberius; aliter ad Terentiam, aliter ad Lucceium, aliter ad Curionem scripserat. In summa tamen, quae videtur, abundantia, praeterquam in iis locis, vbi data opera copiosior ad delectandum esse voluit, breuis est et perspicuus; non loquax nugaxue. vide, quae de vera breuitatis notione *Ernesti*, vt solet, pulcre disputat in initiis rhetorices §§. 417 sqq. id quod ii non cogitarunt, qui se tum Ciceronem imitatos esse putarent, quando verba synonymaque coaceruarent, longasque, multis intextis periphrasibus, necterent periodos, quibus vero ossa neruique defuerunt. Epistolae, quae sine Manutii commentario, nisi quis antiquitatis et historiae Romanae sit peritissimus, non satis possunt intelligi, cum ad characterem Ciceronis cognoscendum, et turbulenta republicae tempora per-

pernoſcenda atque explicanda, tum ad elegantiam ſtili atque prudentiam vitae, mire faciunt. Vbique tamen verborum grauitate, et elegantia, et vrbanitate et compoſitione et copia ſuam quamdam expreſſit quaſi formam figurамque dicendi. Vel ex ſtructura periodorum et legitimo verborum formularumque ordine atque delectu elucet ingenium philoſophicum: quod tamen ad noua excogitanda aut meliorem firmioremque disciplinarum, praecipue diuinarum, (ſenſu Ciceroniano,) formam et validum ratiocinandi concludendique modum inueniendum minus aptum, ſubtile atque ferax fuiſſe videtur. In vniuerſa enim philoſophia, praecipue ea, quam vocant, theoretica, in eo potiſſimum verſatus eſt, vt populares ad maius curatiusque illius ſtudium excitaret, ideoque, vt graecorum philoſophorum praecepta bene colligeret, interdum examinaret, ſaltem diligenter componeret, et latinis litteris illuſtraret eleganter, cum primis autem Academicos ſectaretur. Poeſin quoque attigit; ſed, ex multorum ſententia, irato Apolline. Contra, quum pro roſtris diceret, tanta in eo fuit vis, vt in eorum mentibus, qui eum audirent, quaſi aculeos quosdam relinqueret, animosque eorum, coram quibus verba faceret, eo, quo vellet, plerumque flecteret. Has igitur orationis virtutes, diuinam eloquentiam et ſuauitatem atque elegantiam dictionis non ſolum homines ſuae aetatis admirati ſunt; ſed

omnes

omnes quoque posteri, si ab Asinio Pollione, Largo Licinio, Scioppio paucisque aliis atrae bilis hominibus discesseris, eius scribendi genus prae ceteris imitatione dignum iudicarunt.

7. In explanando illustrandoque Cicerone haud pauci a multis saeculis versati sunt; ego vero, iis omissis, qui de Theologia, Iurisprudentia, et Philosophia Ciceronis, aut de particulis, synonymis, elegantiisque, aduerbiis et lectionibus Tullianis, scripserunt, tantum commemorabo

P. Victorii explicationes suarum in Ciceronem Castigationum apud Gryphium. Lugd. 1540. 8.

Ioachimi Camerarii in M. T. Ciceronem Annotationes. Apud Gryphium 1540. 8. Lugd.

Elogia Ciceroniana Romanorum domi militiaeque illustrium annis amplius septingentis ab vrbe condita vsque ad Augusti imperium, selecta a *Io. Brantio.* Antwerpiae 1612. 4.

Petri Rami, regii eloquentiae et philosophiae professoris, Ciceronianus. ed. postrema, Francof. apud Andr. Wechelum 1580. 8.

Ciceronianus Io Thomae Freigii, in quo ex Ciceronis monumentis ratio instituendi locos communes demonstrata, et eloquentia cum philosophia coniuncta descripta est, libris decem. Adiecimus Des. Iacotii de philosophorum doctrina libellum ex Cicerone. Basileae per Sebastianum Henricipetri. s. a. in 8.

Guil.

Guil. Bellendeni, Scoti, Magistri supplicum libellorum regis M. Britan. de tribus luminibus romanorum libri XVI. Paris. 1634. fol. Est vita Ciceronis, secundum ordinem temporis, itidem historia illius temporis et historia imperii romani, ex scriptis Ciceronis adcurate collecta et descripta. Omnia autem paene exemplaria, (exceptis illis, quae in Galliis remanserunt,) in naufragio, quum in Angliam transportarentur, perierunt. Middleton a Wartonio in: An Essay on the Genius and Writings of Pope, vol. II. Londini 1782. 8. arguitur, in vita Ciceronis plurima ex illo libro hausisse.

Loca quaedam Cic. Epist. ad Famil. vel emendata vel declarata a *Io. Mich. Heinzio*, Directore Gymnasii Vimariensis, in Eius syntagmate Opusculorum etc. Göttingae. 1788. 8. pag. 170. sqq.

Henrici Stephani lexicon Ciceronianum. 1557. 8.

Francisci Fabricii historia Ciceronis. Accedit *Christoph. Cellarii* historia explicandis epistolis Ciceronis adcommodata. Isenaci. 1727. 8. Praemissa quoque est editioni Operum Ciceronis Ernestinae.

Marii Nizolii lexicon Ciceronianum novissime infinitis locis auctum a *Facciolato*, Patauii 1734. Fol.

I. Matthiae Gesneri Chreſtomathia Ciceroniana, *oder auserleſene Stellen aus Cicer. Schriften.* Ienae. 1740. et ſaepius 8. Lipſiae 1775. 8.

In bibliothecae Schwarzianae parte I. eſt ſingularis et locuples Collectio Ciceronianorum. Altorfi. 1753. pag. 133. — 145. vnde breuis noſtra notitia egregie poteſt locupletari. Conferri quoque debet:

Erneſti narratio critica de editionibus orationum Ciceronis, in eius Opuſculis philologico - criticis. Lugduni Batau. 1764. 8. pag. 155. ſqq.

Sebaſtiani Corradi Quaeſtura. Partes duae, Lipſiae 1754. 8. edente Erneſtio.

The Hiſtory of the Life of M. T. Cicero, in three volumes, by *Conyers Middleton.* Dublin II. voll. 1741. Londin. 1742. ſextum 1759. tum 1757. liber germanice verſus in 8. prodiit.

Hiſtoire de Ciceron, avec des Remarques hiſtoriques et critiques par Mſr. *Morabin.* Paris, 1748. 4. II. voll.

M. T. C. vita. Ex oratoris ſcriptis excerpſit, verba ipſa retinuit et ad conſulum ſeriem digeſſit I. H. *Meierotto.* Berolini. 1783. 8.

Multa quoque de Cicerone disputantur in *C. Meiners* Geſchichte des Verfalls der Sitten und der Staatsverfaſſung der Römer. Lipſiae 1782. 8.

Thomae,

Thomas Wopkens Lectionum Tullianarum siue in Opera quaedam Ciceronis philosophica animaduersionum criticarum libri tres. Amstelodami, 1730. 8.

Iasonis Denores, nobilis Cyprii, Institutio in M. T. C. philosophiam de vita et moribus, cum integris Samuelis Rachelii in Officia Ciceronis Commentariis et Vlrici Obrechti Schediasmate in Somnium Scipionis; quae libris Ciceronis de officiis addere voluit *Ioachimus Meier*, D. et P. Lipsiae, (1721.) in 8.

Gautier de Sibert examen philosophiae Ciceronianae, comm. I. II. III. in Commentariis societ. regiae Paris. I. et B. L. vol. 41. et 43. Paris. 1786.

In *Heumanni* Actis philos. tom. III. pag. 447. quidam huc pertinentes libri memorantur.

Hier. de Bono diss. de medica facultate in M. T. Cic. comperta, in Nuova Raccolta d' Opusc. scientif. tom III. pag. 129. sqq.

Ios. Lud. Ern. Püttmanni diss. de moderatione inculpatae tutelae, ad oration. Ciceronis Milonianam. Lipsiae 1783. 4.

M. T. C. Historia philosophiae antiquae, ex omnibus illius scriptis collegit, disposuit — *Fridericus Gedicke*. Berolini. 1782. 8.

F. W. I. Dillenius moralische Chrestomathie aus dem *Cicero* mit Anmerkungen. Lips. 1781. 8.

Vollſtändige, nach einer natürlichen Folge der Materien geordnete Ciceronianiſche Chreſtomathie von *Io. Henr. Noelting*, (Profeſſ. Hamburg.) Hamburg. 1780. 8.

Cl. *Baden*, Profeſſ. Haunienſis, quaedam Ciceronis iudicia de hominibus magni nominis romanis, deque rebus quibusdam, quae ad ius aut philoſophiam aut antiquitatem pertinent, a crimine aliorum vindicare ſtuduit in Prolus. d. 22. Maii, 1788 ſcripta.

Multos alios libros maioris minorisque molis laudaui in Introduct. in Notit. litter. rom. II. pag. 143 — 163.

§. 3.

M. Q. CICERO.

1. Eiusdem fere fuit aetatis, et non multo poſt interitum fratris Tullii ab hoſte communi Antonio interfectus fuit.

2. Varia in republica obiit munia, et a fratre multis ornatus eſt laudibus.

3. Scripſit commentarium *de petitione conſulatus* ad M. T. fratrem.

4. Eduntur cum fratris operibus: ſingulatim tamen commentariolum cum aliis quibusdam Quincti ſcriptorum reliquiis recenſuit *Chriſtian Gottl. Schwarz.* Altdorf. 1719. 8. — Libellus de Petitione conſulatus recenſitus a *I. M. Gesnero* in enchiridio prudentiae ciuilis.

5. Ad-

5. Adiungi debet *M. Tullius Tiro*, Ciceronis alumnus, libertus adiutorque in litteris studiorum: (*Gell.* N. A. lib. XIII. 9.) scripserat vitam Ciceronis et alia, quae interierunt. Supersunt fragmenta: epistolae, (*Gell.* VII. 3.) et notae s. compendia scribendi, quae methodo faciliori ad vsum L. L. reduxit. *Alphabethum Tironianum s. notas Tironis explicandi methodus, labore et studio D. P. Carpentier*, Paris. 1747. fol. aeri incisum. conf. Introd. in Notit. litteraturae rom. II. p. 179 sqq.

Ciceronis aequalis et socius fuit in peste Catilinae exstirpanda, post Varronem, doctissimus Romanorum ac Pythagoreus *P. Nigidius Figulus*. Varia scripsit; sed restant adhuc fragmenta, quae collegit, digessit et explicuit *Ian. Rutgersius*, in Variar. lection. lib. III. capite 16. pag. 246 sqq. adde Introd. maior. II. pag. 177 sq. vbi praeter ea alios doctos et memoria dignos Romanos illius aetatis memoraui, et *Fabricii* B. Graec. vol. I. in catalogo Pythagoreorum. conf. item *I. Alb. Fabricius* ad Dion. Cass. XLV. 1. pag. 419. — De *M. Iunio Bruto* et *Lucio Munatio Planco* egi in Introduction. in Notit. litteraturae romanae II. pag. 219 sq. ac pag. 231 sqq. de *Seruio Sulpicio*, Lemonia, Rufo, *P. Alfeno* s. *Alpheno Rufo*,*) ICtis romanis, et *Caio Asinio*

 Pollione.

*) Sec. L. 76. de iud. Alphenum non Epicureum, sed Stoicum fuisse, eumdemque, qui apud Virgil. Ecl.

Pollione. adde *Anſelmi Frid. Piſtorii* disp. praeſide *Hofackero*, ad fragmenta, quae ex Alfeni Vari libris XL. Digeſtorum ſuperſunt. Tubingae, 1776. 4. cl. *Saxii* Onomaſt. I. pag. 169 ſqq.

§. 4.

C. I. CAESAR.

1. Natus A. V. C. 654. a. Ch. N. 99. die IV. id. Quinctil. A. C. N. 44. (43.) A. V. C. 710. in curia 23. vulneribus confoſſus periit. Conf. *Graevius* et *Oudendorp.* ad Sueton. vit. Caeſ. cap. I.

2. Fuit patria Romanus, in toga ſagoque immortalem nominis gloriam conſequutus. Primum cauſſarum patronus, deinde poſt varias dignitates, ſuperatis omnibus hoſtibus, et deleta Romanorum libertate, dictator perpetuus et imperator. Originem ab Anchiſe Venereque deducere voluit, (vid. *Sueton.* in Iul. Caeſ. cap. 4.); hinc etiam poſt cruentam mortem, ſuadentibus eius amicis, a populo Romano, quem inſigni liberalitate ſibi deunctum reddiderat, conſecratus eſt. Confer *Sueton.* in Iul. c. 88. *Schoepflini* comment. de Apotheoſi

Ecl. VI. occurrat, *Bouchaud* in Hiſtoire de l'Acad. roy. des I. et B. L. Paris. 1786. vol. XLII. contendit. vide *Heyne* V. C. ad vitam Virgilii, an. 713. et ad Eclogam VI.

theosi imperator. Roman. cap. 1. in eius Commentatt. historicis. Basil. 1741. 4.

3. Consignauit res a se ipso gestas libris VII. de bello Gallico, et libris III. de bello ciuili, quae quidem opera Lipsius, Ludou. Curio, Floridus Sabinus et Ludouicus Caduceus partim ei denegarunt, partim ab aliis interpolata censuerunt, (quorum tamen argumenta *G. I. Vossius* de historicis lat. libr. I. cap. 13. sub examen vocauit. adde *Bayle* Diction. v. César. Plurima scriptorum interiisse ex fragmentis cognoscimus. conf. vberiorem meam Introduction. II. pag. 188 sqq.

4. *Prima* aetas est natalis, et incipit ab editione *romana*, quae inter rariores editiones ac libros rarissima censetur. *C. Caesar. Commentaria*, cum praefat.*) *Io. Andreae*, episcopi Aleriensis. 1469. In hac editione tantum *libri V. de bello gallico* inesse dicuntur: at id falsum esse, docet illustriss. *Comes de Reviczky* in Biblioth. gr. et lat. pag. 32. atque in secunda libri pagina omnes illae partes, quae hodie in editionibus comprehenduntur et in hac principe quoque sunt, enumerantur: id quoque testatur *Audiffredus* in Catal. edit. rom. p. 20.

Caesar — *Venet.* apud Nic. Ienson. 1471. — *Romae* ex secunda edit. *Io. Andreae*. 1472. fol. Hanc principis esse repetitionem,

 ait

*) Conf. *Quirinum* de optimorum scriptorum edition. pag. 146.

ait *Audiffredus;* differre has inter se, iudicat *Quirini* loco infra nominato. — ibid. 1476. — *Audiffred.* l. m. pag. 422. recenset rar. libellum: *C. I. Caesaris Oratio Vesontione belgice*, (h. e. in Gallia Belgica) *ad milites habita ab Andrea Berentio ex ipsius Caesaris Commentariis et gr. codd. integre latina facta.* s. a. in 4. charactere gothico medio siue vsitatiore Steph. Planinck. —

Commentarii *(Iulii Celsi)* de rebus C. Iulii Caesaris. Et Caesar. Commentarii de Bello Gallico s. l. 1473. fol. Haec est vnica vetus editio, quae *Iulio Celso*, qui circiter a. DC. a Christo nato commentarios Caesaris Constantinopoli recensuerat, temere falsoque adscribitur: multo minus auctorem illorum aetate Caesaris vixisse, probari potest. vid. *Graeuium* in praefat. ad Caesaris editionem, (cui additus est, et antea repet. Londini, 1697. 12.) et *Henr. Dodwelli* diss. de *Iulio Celso* ad annales Quinctilianeos: Oxon. 1698. 8. it. illustriss. *Comitis de Reviczky* notam in Bibl. gr. et lat. pag. 142 sqq.

Caes. — *Mediolani* cum Epistola *Petri Iustini Philelphi* d. XV. Kal. Decembr. 1476. scripta per Antonium Zarottum.*) 1477. — ibid. per Philipp. Lauaniam. 1478. fol. —
Tar-

*) v. *Saxii* historiam typographic. litter. Mediolanens. pag. 192. et 566.

Taruisii, per Mich. Manzolin. 1480. 4. quae edit. perrara recusa est *Venet.* 1499. fol. —

Altera aetas exculta est per *Philippum Beroaldum*, cuius cura e codd. emendatior facta est editio Bonon. 1504. fol. — rec. 1508. fol. et per *Ioan. Iocondum*, Veronensem, qui contulit codd. et emendatiores dedit libros Caesarianos: Hoc volumine continentur haec: *Commentariorum de bello Gallico libri VIII. de B. ciu. libri. IV. de B. Alexandr. liber I. de B. Africano liber I. de B. Hispaniensi lib. I.* etc. Venet. in aedibus Aldi et Andreae soceri 1513. 8. 1518. 1519. — a mendis, quibus prima Aldina scatet, purgata repetita est *Florent.* a Phil. Iunta, 1514. 8. 1520. 1523. — ex *D. Henrici Glareani* castigatione et scholiis eiusdem. Friburgi Brisgoiae, 1528. 8. 1546. 8. — ex codd. scriptis et editis emendata Opp. Paris. ex officin. Mich. Vascosani 1545. fol. — Ex hac fluxit, at correcta, edit. apud *Rob. Stephanum.* Paris. 1544. — cum annotationibus *Henrici Glareani*, *Francisci Hotomanni*, *Fuluii Vrsini*, Romani, *Aldi Manutii.* Ex Musaeo et impensis Iacobi Stradae, Francofurt. ad Moen. 1575. fol. cum iconibus. — Gryphianae, quae multae sunt, manarunt, partim ex Aldina, partim ex Stephaniana recensione.

Tertia aetas est *Gryphio-Brutina.* — ex antiquissimo exemplari, excusa ed. Seb. Gryphii cum *Io. Iocundi*, Veronensis, expositio-

 nibus.

nibus. Lugduni, 1560. 12. — cum ſcholiis *Michael. Bruti* Venet. apud Manut. 1564. 8. — repet. Argentorati, 1569. 12. — cum eiusdem ſcholiis ſ. libello varr. lectionum e codice Carrarienſi MS. antiquiſſimo et edd. Gryphiana aliisque, cum epiſtola Paulli Manutii; corrigente *Aldo Manutio*, P. filio. Venetiis, 1566. 8. —

Omnia haec ornamenta, nouis aucta, cum fragmentis a *Fuluio Vrſino* collectis, et illius atque *Octauii Pantagathi* et *Gabr. Faerni* emendatt. etc. Antwerp. ex officina Chriſt. Plantini 1570. 8. (quae rara eſt editio,) — rec. ibid. 1574. 8. II. voll. — ex Plantini officina Caeſarei comm. cum varr. lectt. aliquoties poſtea prodierunt. —

Quartam aetatem ornarunt *Ioſ. Scaliger*, *Godofr. Iungermannus*, *Dion. Voſſius* etc. Praeſtant. edd.

— — ex noua recognitione *Ioſ. Scaligeri*, (qui vel ex libris, vel ex ingenio multa mutauit) 1606. 8. et crebrius deinceps.

— — *ex nupera viri docti accuratiſſima recognitione. Accedit nunc vetus interpres graecus*, (quis vero ille fuerit, non conſtat,) *lib. VII. de B. G.* — cum notis variorum: ſtudio *Gothofr. Iungermanni.* Francof. ad Moen. 1606. 4. II. tom., quae correctior eſt altera, quae quidem auctior eſt et vtilior, ibid. 1669.

1669. *) — Inter *Elzeuirianas* genuina est a. 1635. 12. quae id habet indicii, quod pag. 149. habet numerum 153. (vide illustriss. *Comitis de Reviczky* Bibl. gr. et lat. pag. 34.) —

C. I. Caes. quae exstant, cum notis et animaduersion. Dionysii Vossii, vt et, qui vocatur Iulius Celsus, de vita et rebus gestis C. I. Caesaris. Ex Museo I. G. Graeuii. Amstel. 1697. 8. nitida, nec tam emendatissima editio.

Aetas quinta habuit auctores *Christophor. Cellarium, Io. Dauisium, Sam. Clarkium, Franc. Oudendorpium.* — cum notis *Cellarii* et tab. geographicis, Lipsiae 1705. et deinceps decies recus. — ex recensione *Io. Dauisii*, cum eiusdem et aliorum animaduersionibus ac metaphrasi graeca libr. VII. de B. G. — Cantabrig. 1706. 4. — rec. curis secundis auctior. Londin. 1727. 4. —

Splendidissima est editio, tabulis 87. aeri incisis ornata: *Caesaris quae exstant accuratissime cum libris editis et MSS. optimis collata, recognita atque correcta. Accesserunt annotatt. Sam. Clarke* etc. Londini, sumtibus et typis Iac. Tonson, fol. max. 1712. (conf. *Com. de Reviczky* Catal. s. Biblioth. gr. et lat. pag. 34. sq.) — siue iconibus rec. Londini 1720.

*) *Iungermanni* editio adhuc magni aestimatur, cum ob metaphrasin, tum ob animaduersiones, quarum plures desunt in editionibus recentioribus. Praeterea incipit rarescere.

1720. 8. — cum animaduerss. *Dion. Voſſii, Io. Dauisii*, aliorumque, cum Celſo, ex muſeo *I. G. Graeuii.* Lugd. Bat. 1713. 8. — cum italica verſione, tabulis aeneis, et notis variorum, quas ſuis auxit *Hermolaus Albritius.* Venet. 1736. fol. ſ. mai. 4. — Locupletiſſima eaque optima eſt ed. quam ad codd. msstos et edd. expreſſit et notis variorum ſuisque doctis et ſigg. aen. ornauit *Franc. Oudendorp.* Lugd. Batau. 1737. 4. — omiſſis notis, rec. Lugd. Batau. 1740. 8. —

Splendida eſt edit. Paris. 1755. 12. — Cum animaduerſionibus *Th. Bentleii.* 8. T. II. 1742. A ſplendore aut nitore laudantur editt. Lond. *Brindley.* 1744. 16. II. voll. — *Glasguae.* 1750. in fol. et 4. et 12. — *Paris.* Barbou. 1755. II. voll. 12. —

Vtiliſſima et ad intelligentiam tam rerum quam verborum plena eſt editio *Sam. Frid. Nathan. Mori.* Lipſiae. 1780. 8. — Accurata et eclectica veluti eſt ed. Bipontina. 1782. 8.

5. Scriptor eſt prudens, ſagax et purus; difficilis tamen imitatu: ex quo natiua linguae Romanae indoles et pulcritudo optime cognoſci poteſt: grata quoque in libris ſaepe ineſt negligentia. (vide *Cicer.* in Bruto c. 75.) Splendidiſſimo fuit ingenio et multarum homo litterarum. Fuit grammaticus, poeta, orator, (in qua arte nulli ceſſiſſet, si illi plus tribuiſſet temporis, aut in illa omnem conſequi voluiſſet nominis famam, *Quinctil.* Inſt. X. 1.) hiſtoricus,

cus, iuris peritus, atque ius romanum in meliorem ordinem redacturus erat. Praeter ea emendabat temporis descriptionem, et periodus ipsa ab eo nomen tulit. conf. *Segeri* disp. annus Romanus. Bibliothecas publicas instituit, et codices graecos pariter atque latinos sedulo conquisiuit: quibus bibliothecis Varronem fuisse praefectum, iam supra vidimus. Laudem vero sui ipsius, reticentiam quorumdam a se parum generose factorum aliaque vitia animi vitaeque critici atque historici culpant: Enimuero quis homo sua ipsius vitia et flagitia aliaque peccata palam facere solet? Si quid Caesar de rebus ex antiquitatibus Germanorum narrat, nec alii adsentiuntur, non temere est illi fides habenda, quod illo tempore Germania Romanis paene innotescere demum coepit. v. *Pelloutier* Histoire des Celtes, tom. I: pag. 125. sqq. de erroribus Caesaris in Celticis rebus.

6. *Io. Guil. Bergeri* de naturali pulcritudine orationis commentarius praecipue conscriptus est ad virtutes stili Caesariani adumbrandas. Lipsiae. 1720. 4. — *Dan. Guil. Molleri* diss. de Iulio Caesare, Altdorf. 1687. 4. Iis, quae alio loco memoraui, addi possunt: *I. Fr. Eckhard* Spuren schwimmender Batterien bey dem Iulius Caesar, von dem bürgerl. Kriege, I. c. 25. Progr. Isenaci, 1783. 4. — *Mallet* comment. super bello Caesaris cum Heluetis, in Memoir. de la Societé des Antiquités

quités de Caſſel, tom. I. n. 2. 1780. 4. ibid. eſt *Dunandi* disquis. num Galli habuerint *oppida*, (quo voc. vtitur Caeſar, in cuius poteſtate omnis verſatur controuerſia,) et quaenam eorum fuerit forma. —

Verſionibus a me alibi memoratis addi poſſunt *francica Waillii*, emendatior cum textu latino in: Commentaires de Céſar avec des notes hiſtoriques, critiques et militaires par Mſr. le *Comte Turpin de Criſſé*, Lieutenant-Géneral des Armées du Roi. Montargis 1785. III. voll. mai 8. et *germanica Ph. L. Haus*, Francof. ad Moenum 1785. et 1788. III. partes. Alias recenſet doctus Caeſar. commentar. editor Bipontinus. pag. XXXIX. ſqq.

7. Caeſaris editionibus adiunguntur *A. Hirtius*, Caeſaris familiaris, qui librum VIII. de B. Gallico ſuppleuit, librosque de bello Caeſaris Alexandrino terſe pureque conſcripſit; et *Oppius*, qui bellum Hispanienſe litteris mandauit: ſunt tamen, qui etiam hunc librum feſtinanter ſcriptum Hirtio attribuant.

§. 5.

Cornelius Nepos.

1. Quo tempore et a quibus natus ſit, non conſtat: eum ante Caeſaris dictaturam, eo ipſo dictatore et poſtea vixiſſe, poteſt probari: ſed mortis annus incognitus eſt. deceſſit circiter

ter a. V. C. 724. A. C. N. 30. vt *Walchius* in hiſtoria critica L. L. cap. 8. §. 3. ſcripſerat; ſed vide *Funccium* de virili aetate L. L. II. pag. 226. Scripſiſſe tamen illum adhuc poſt Olymp. 187. 1. h. e. a. V. C. 722. videre licet ex eius Vita Attici, c. 22.

2. Fuit patria Veronenſis; et quidem Hoſtiliae natus: quoniam vero vicus Veronenſis in Transpadana Italiae parte eſt, quae antiquis Gallia togata nominabatur: hinc *Plinio* H. N. III. c. 18. vocatur Padi accola; *Catullo* (ab exordio carminum) Italus; *Auſonio* epigr. 24. Gallus. Eum Romae vitam egiſſe priuatam, credibile eſt.

3. *Vitas excellentium imperatorum* et fragmenta aliorum librorum, elegantiſſimi ingenii monimenta, reliquit. Vita tamen *Pomponii Attici* non niſi pars operis Corneliani de viris illuſtribus, ab A. Gellio XI. 8. memorati et *vita Catonis* particula operis Corneliani de hiſtoricis latinis; libellus denique *de Regibus* adpendix vitae Timeleontis eſſe videntur *Io. Henr. Schlegelio* in obſeruationibus criticis et hiſtoricis in Cornel. Nepotem cum chronologia rerum graecarum et perſicarum, carthaginienſium et roman. ad eumdem auctorem illuſtrandum, Hauniae 1778. 4. pag. 13. et 26. ſqq. Sub nomine *Aemilii Probi* diu vulgatae fuerant vitae excellentium imperatorum; is tamen ſub imperatore Theodoſio fuit librarius, et illas tantum deſcripſit. Duplicis au-

tem

tem ſenſus praefatio ad Theodoſium erroris dedit occaſionem. vid. *Hamberger zuverläſſ. Nachr.* tom. I. pag. 486. *Müller* P. II. p. 314. et quae in Introduct. in not. litter. rom. I. p. 363. ſqq. adtuli, vbi p. 365. ſqq. de reliquis Cornelii libris egi. *Barthius* in aduerſ. libr. 24. cap. 18. et libr. 25. cap. 15. temere adfirmat, Nepotem ab Aemilio in compendium eſſe redactum: id quod et operis concinnitas atque venuſtas et aequalis vbique orationis forma non admittit. Perperam tribuitur Cornelio Nepoti 1.) liber *de viris illuſtribus*,*) qui hodie adſeritur Aurelio Victori. 2.) *latina Daretis Phrygii hiſtoria excidii Troiani*; 3.) *interpretatio latina epiſtolae Alexandri M. de mirabilibus Indiae.*

Editiones antiquiſſimae inſcribuntur *Probi Aemilii liber de virorum excellentium vita. Venetiis.* Nicol. Ienſon. 1471. de qua principe editione vid. cl. *Fiſcherum* in praefat. ad edit. ſuam, et *Schlegel* l. m. pag. 7. et 49. Deſinit illa in vita Hannibalis.

Vita

*) Hic forſan erit liber, cuius exemplar fuit olim in Bibliotheca Solgeriana, nunc eſt in publica Noribergenſi, a *Solgero* in Catalogo bibliothecae ſuae, tom. II. pag. 312. ſic indicatum. Cornelius Nepos, qui contra fidem veteris inſcriptionis Plinius aut Suetonius adpellabatur. Mediolani, 1502. addita nota: editio ſummae raritatis, et in Catalogis, rariſſimis libris refertis, non facile obuia.

Vita *Catonis* et *Pomponii Attici* acceſſit editioni *Corneri* ſ. l. et a. in 4. quam *Saxius* in Hiſt. typogr. litter. Mediolanenſi p. 540. et 613. Mediolani exeunte ſaeculo XV. *Fiſcherus* vero vltimo eius ſaeculi anno, et *Iac. Fr. Heuſinger* in comment. de fragmentis a ſe repertis, ad minimum a. 1496. typis expreſſam iudicant.

Altera aetas incipit ab edit. *Iodoci Badii Aſcenſii*, (Gerhardi Vercellani opera vſi,) Argentor. in aedibus Schurerianis, 1506. 4. in multis recte recedit ab Ienſoniana, 1513. Fol.

Correctius meliusque ſiue e codd. ſiue ingenii beneficio edidit vitas Corn. Nepotis cum Iuſtino *Franciſcus Aſulanus*. Venetiis, in aedibus Aldi. 1522. 8. — rec. Florent. apud Iunt. 1525. 8. — cum Scholiis *Gyberti Longolii* (Msto, vt videtur, cod. vsi,) optimis criticis atque hiſtoricis, at in Timoleonte deſinentibus, Coloniae apud Gymnicum, 1543. 8. — ex vetuſtorum et probatae fidei exemplarium collatione, a mendis, quibus ſcatebat, repurgatus: cum annotatt. *Hieron. Magii*, (iniqui interdum in Longolium, quamquam in contextu pauca mutaſſet,) Baſil. 1563. et Paris. 1620. 8. —

Tertia aetas habuit nutritorem, *Dionyſium Lambinum*, audacem quidem, at ſagacem et eruditum, qui et nomen Cornelii Nepotis reſtituit et praeclarum commentarium confecit,

Lutetiae (1560.) 1569. 4. (de fufpicione furti, forfan iniqua, egi in maiore opere I. pag. 373.) — rec. accedentibus notis Gyb. Longolii, Magii et Sauaronis, cum excerptis e vetufto cod. MS. P. Danielis. Francofurti apud Cl. Marnium et heredes I. Aubrii, 1606. fol. — *Vita Tit. Pomponii Attici ex Cornelio Nepote.* Adnotatt. emendatt. variis lectionibus, obferuanibus denique — illuftrata ab *Henrico Ernft.* Hafniae 1629. 12. — *Speculum prudentiae et virtutis ciuilis, h. e. vita T. Pomponii Attici, fcriptore Cornelio Nepote,* cum notis, chronologia et nomenclatore *Henrici Ernftii.* Adiectae funt certo confilio annotationes *Chriftoph Heidmanni*, V. cl. Amftel. 1637. 12.

Textus Lambinianus feruatus eft vsque ad *Boeclerum* et *Bofium*, qui *quartam aetatem* inchoarunt, et Cornel. Nepotem optime reftituerunt atque interpretati funt — cum commentario, notis et luculento indice *I. H. Boecleri:* Argentorati. 1640. 8. et deinceps crebrius. — cum *Iani Gebhardi* (qui Lambinianam audaciam refrenauit,) fpicilegio notarum. Amftel. 1644. 12.

Sospitator Cornelii exftitit *I. Andr. Bofius*, Prof. Ienenfis, qui primum cum fuis commentariis aliorumque notis edidit *Cornel. Nepotem.* Lipfiae, 1657. 8. poftea multo emendatius curis fecundis et accedentibus notis H. Ernftii et commentariis Boecleri, Lipfiae, 1675. 8. quae editio bafis facta eft fubfequentium,

tium, etiam editionis (quae tamen propria habet bona,) praeclarae *Heusingerianae* — — Eclectica est cum notis variorum et iconibus, Amstelod. 1687. 8. — Bosianam formulis typographicis recudendam curauit *I. Frid. Fischerus*. Lipſ. 1759. 1768. 8. cui editioni triplex dos additur: 1) docta praefatio de edition. 2) libellus variar. lection. 3) *Heusingeri* fragmentum.

Notandae quoque sunt edd. vtraque *Augustini van Staueren;* altera cum notis variorum, Lugduni Batau. 1734. 8. locuplet. Lugd. Batau. 1773. 8. altera, eaque minor 1725. 12. — quam cum meis et *Kappii* V. Cl. adnotatt. recudendam curaui. Erlangae, 1773. 8. — cum notis *Cellarii* 1689. 12. saepius recusa, — *Io. Michaelis Heusingeri*. Isenaci. 1747. 8. *Heusingeri* editio est egregia, et in notis critica potissimum: index est grammaticus, plenus et instar clauis. — Inde autem lis orta est inter Staueren et Heusingerum. —

Vitae excellentium imperatorum. Accedit interpretatio gallica curante *I. P. Millero.* Berolini. 1746. 8. 1756. 1775. — — Ex editione Oxoniensi. Glasguae, 1749. 12. 1761. 8. 1777. 8. — cum notis lectissimis, cura *I. S. Ith,* biblioth. reip. praefecti, Bernae atque Lausannae, 1779. 8. — Vitae exc. imper. ad optimas editt. collatae, praemissa notitia litteraria. Studiis societatis Bipontinae. Biponti, 1782. 8. Basis est textus Heusinge-

 rianus,

rianus, reuocata tamen interdum lectione Bosiana, aut etiam Staueriana. — *Patauii* a Vulpibus fratribus, 1720. 1721. 1727. 1733. 8.

A splendore et nitore commendabiles sunt edd. *Oxoniensis*, e MSS. recensita. 1675. 12. 1687. 12. 1697. 1708. *Londinensis*, ex rec. *Mich. Maittaire*, 1715. 12. — ex recognit. *Stephan. Andr. Philippe.* Paris. 1745. 12. — ibid. apud *Barbou* ex edit. in usum Delphini. 1726. 4. — ibid. latin et françois avec des notes geogr. histor. et critiques par *le Gras*, chez Brocas et I. Barbou 1757. 12. — ibid. apud Barbou 1767. 12. — Londini, Brindley, 1744. 16. —

De quatuor antiquis et rarissimis editt. vitae Atticae, v. *Schlegel* in Obss. crit. et histor. in Corn. Nepot. pag. 28 — 49. et quae ego inde adnotaui in Introd. in Notit. litt. rom. I. pag. 384. —

In linguam germanicam conuersus est *Cornelius Nepos*, Francof. et Lips. 1766. 8. — ab *Ottone*, Rectore Magdeb. cum adnotationibus. 1776. 8. — cum animaduerss. vberrimis a *Io. Andr. Benign. Bergsträsser.* Francof. ad Moenum. 1782. 8. de aliis versionibus et libris libellisque varii generis ad interpretationem aut intelligentiam Nepotis pertinentinentibus egi loco paullo ante memorato.

6. Qui in Cornelio ieiunitatem quamdam nimiasque quorumdam laudationes vituperant, eique abnegant fidem, et plenam esse narrationem

tionem negant, illi mihi quidem iniqui esse videntur: quamquam haud diffitear, eum interdum a veriore aliorum fide aberrasse festinatione operae et laborum aliorum copia abreptum, neque optimos vbiuis sectatos esse auctores. Ego vero, si, quid sentiam, dicere fas est, ex mente, qua scripserat, diiudicari debet auctor. Vitas igitur imperatorum persequendo, patriae amorem laudare, suosque ciues, exemplis Graecorum propositis, ad libertatem retinendam atque ab aliorum vi atque impetu vindicandam incitare studuit. Quae igitur huc facerent, vberius explicuit, reliquam vitae et rerum gestarum partem, vel paucis attigit, vel, id si salua perspicuitate fieri poterat, plane omisit. Scriptor autem est elegantissimus, facilis, planus atque perspicuus; in summa breuitate nulla est obscuritas, ita, vt et pueris, quamquam minus bene recteque, primum legendus tradatur, et adultis tam ob dicendi genus, quam ob res, quae ab eo tractantur, merito commendetur.

7. *Molleri* disp. de Cornelio Nepote. Altdorf. 1683. 4. qui, Professor quondam Altdorfinus, Vossium de historicis lat. lib. I. cap. 14. cum excitatis locis et erroribus typographicis describere non dubitauit. — *Ioan. Mich. Heusingeri* Spicilegium emendationum et obseruationum ad Cornelii Nepotis excell. imperatorum vitas XVIII. priores etc. Isenaci, 1744. 4. — *M. Iacobi Friderici Heusingeri*

Prolusio de Nepote Cornelio bene merendi aliquot subsidia bibliothecae Guelpherbytanae. Wolfenb. 1759. 4. *Heusinger*, vir quondam graece et latine doctissimus atque Rector scholae Guelpherbytanae praeclare meritus, haec fragmenta a se reperta attribuit Nepoti, tamquam genuina monumenta: negante hoc *Klotzio* in actis Lipsiensibus. — *Heusingerus* defendit suam sententiam in prolusione: Fragmenta Cornelio Nepoti Guelpherbytana a censoria Lipsiensis critici virgula vindicat. a. 1760. *Klotzio* iterum suam sententiam in Miscellaneis criticis pag. 44 sq. tuente, *Heusingerus* illa denuo vindicauit ad edit. *Fl. Mallii Theodori* de metris libr. Lugd. Batau. 1766. De hac controuersia copiosius egi in vita Heusingeri vol. III. de Vitis philologorum nostra aetate clarissim. Bremae, 1768. 8. p. 171 sqq.

§. 6.

CAIUS SALLUSTIUS CRISPUS.

1. Natus est A. V. C. 669. a. C. N. 85. decessit a. V. C. 719. A. C. 35.

2. Amiterni in Sabinis genere, vt videtur, ignobili ortus. Adolescens vt literis, ita quoque libidini et luxuriei auaritiaeque se dedit, vid. *A. Gell.* N. A. XVII. 18. et *Bayle* Dictionaire tom. II. artic. *Metella.* f. 1018.; postea tamen acerrimus vitiorum saeculi sui insectator, et virtutum praedicator euasit. Post

diuersa

diuerſa munera publica adminiſtrata variaque facta a Caeſare, qui Salluſtium, a Cenſore propter flagitia antea ſenatu motum *), Romaque ad Caeſarem, Galliarum proconſulem, fugientem, recepit, et deinceps in ſenatum reſtituit, Numidiae praefectus eſt, vnde incolis exhauſtis, atque immenſis ſibi ſordide collectis theſauris in patriam rediit, lautamque transegit vitam. *Cortius* tamen in praefatione ad ſuam editionem, *Thyvon* in notis ad Clerici vitam Salluſtii, praemiſſam illius gallicae Salluſtii verſioni, Paris. 1730. 12. II. tom. aliique Salluſtium a criminibus defendere ſtuduerunt: *Nahmmacher* vero in: Anleitung zur kritiſchen Kenntniſs der lateiniſchen Sprache, Lipſiae 1768. 8. antiquitatis iudicia de perdita Salluſtii vita, pag. 250 ſqq. confirmauit.

*) Si verum eſt, quod ſcholiaſtes Cruqii ad *Horat.* lib. I. Satir. II. v. 48. ſcripſit: ſed vide ad hunc locum eleg. *Wieland* in interpretatione ſatirarum germanica, pag. 57 — 73. coll. doct. *Io. Frid. Roos*, Prof. Gieſsenſi etc. in progr. Einige Bemerkungen über den moraliſchen Character des Römiſchen Geſchichtſchreibers Caius Salluſtius Criſpus. Gieſſae, 1788. 4. ubi ille quidem narratiunculam Scholiaſtis reiicit; at Salluſtium a crimine praedae Numidiaeque turpiter expilatae ac direptae liberare dubitat, inprimis auctoritate Dionis Caſſii libr. XLIII. haud procul ab initio motus.

3. Bellum *Iugurthinum* et *Catilinarium* memoriae prodidit: reliqua ſcripta, praeter duas orationes, at ſpurias, ad Caeſarem de republica adminiſtranda, perierunt. Declamatio in Catilinam a criticis *Porc. Latroni* adtribuitur.

4. *Septem* claſſes editionum conſtituuntur. *Prima* aetas incipit ab *Romana* ſine loci et typographi mentione, quam Hauerkampius adhibuerat, ei locum, *Romam*, et annum natalem 1470. adſignans. — Editionem ſine loci et anni mentione, habuit Bibliotheca Smithiana p. 420. — aliam ſine loci et typographi nota, et annum 1470. in fine notatum, memorat *Maittaire* in Annal. typogr. IV. 1. pag. 289. — Sine loco cum litteris *A. R.* in fine adfert tamquam romanam in 4. e Maittario *Audiffredus* in Catal. edd. romanar. pag. 461.

Principem laudat Illuſtriſſ. *Comes de Reviczky* in Catalog. ſuorum librorum, pag. 28. *Pariſienſem*, in 4. circa an. 1470. (in Sorbona apud Vlricum Gering, Martinum Cranz et Mich. Friburger.) adde *Chevillerium* de origine typogr. Paris. pag. 36. ante annum 1473. excuſam illam editionem ratum.

Vulgo habetur princeps *Veneta* per Vindel. Spir. 1470. 1471. fol. — ſequutae ſunt editiones, *Venet.* per Io. Colonienſ. et Io. Manthem de Gherretshem, 1471. fol. — *Valentiae* 1475. 8. — Venetiis opere et impenſa Magiſtri

giſtri Philippi Petri. a. 1478. fol. (v. Bibliothecam Smithianam. Ven. 1775. 4. p. 420.) — *Romae*, 1482. 4. (v. *Audiffred.* l. m. pag. 250, qui pag. 188. recenſet edit. *Romanam: Ex libris hiſtoriarum C. Criſpi Salluſtii orationes et Epiſtolae*, in fine: *Romae: in domo Petri de Maximis per M. Arnoldum Pannartz, alamanum.* 1475. 4.) etc.

Alteram aetatem habet parentem *Pomponium Laetum;* quem alii corrupiſſe putant textum Salluſtii; Cortius vero laudat, eumque, putat, fideliter repraeſentaſſe codicis ſui lectiones: *Romanam*, credunt multi, primam fuiſſe, quam *M. Eucharius Silber*, alias *Franck* impreſſit 1490. 4. Huic autem additos fuiſſe *Laur. Vallae* commentarios, a Lairio Erneſtoque deceptus ſcripſeram in Introd. in Not. litt. rom. II. pag. 249 ſq. vbi de hac aliisque Salluſtii edd. egi: ſed id falſum eſſe, poſtea didici ex *Audiffredi* Catal. pag. 295 ſq.

Illam Romanam, dubium eſt, num exceperit *Brixiana*, ſ. a. cum *epiſtola Pomponii ad Auguſtin. Mapheum: Sall. B. Cat. cum commento Laurentii Vallenſis. Porcii Latronis declamatio contra L. Catilinam. C. Criſpi Salluſtii B. Iug. cum commentariis Io. Chryſoſtomi Soldi Brixiani. — Romae per Pomponium emendata: Brixiaeque per Io. Britannicum reuiſa.* fol. Cl. *Gemeiner* in Nachrichten von den in der Regensburg. Stadtbibliothek befindlichen — Büchern, pag. 273 ſq. de hac

 editio-

editione quaedam monet: at fufpicatur, eam promulgatam fuiffe poft annum 1480. Contra *Audiffredus* l. m. cum aliis putat, *Laurentii Vallae* commentarios primum vulgatos effe in ed. Veneta, 1491. rec. 1492. bis, n. per Theodorum de Ragozinibus et per Philippum de Princiis, tum 1496. fed repetitio editionis Brixienfis effe videtur. vide quoque infra n. 6. fin. — Deceptus vero fraude et iactantia Antonii Moretti, Brixiani, Apoftolus Zenus in Differtazione Voffiane, Venet. tom. II. a. 1753. 4. pag. 245. (vbi de Pomponio Laeto eft copiofus,) arbitratur, principem Pomponii Laeti excufam effe *Venetiis* per Antonium Morettum. —

Saluft. ab Afcenfio familiariter explanatus f. cum notis *Io. Badii Afcenfii*, Paris 1504. fol. et deinceps faepius. Textus eft is, quem Pomponius Laetus conftituit. —

Tertia aetas eft *Aldina*; prima *Venet.* 1509. 8. altera ed., eaque e duobus codd. MSS. emendatior, cura *Andreae Afulani*, ibid. 1521. 8. Haec mater facta eft laetae familiae. Addere iuuat editiones, ab aliis omiffas; *Vindobonenfes* in aedibus Hieron. Vietoris, Vietoris, 1511. 4. — rec. aut vltimo tantum folio renouato 1516. 4. — repetit. per Ioannem Singrenium, 1531. 4. —

Aldinam inique faepe oppugnauit *Henr. Loritius Glareanus*, qui cum *Io. Riuio quartam* inchoauit aetatem.

Aldina

Aldina tamen recensio in Italia aliquoties repetita est. — *Glareani* autem edit. cum illius notis prodiit Basileae 1538. 8. — Eius tamen merita multum vicit *Io. Riuius*, Germanus, qui ex libris scriptis, praecipue Merseburgensi, et editis contextum saepe, idque feliciter, restituit suae integritati et docte explicuit; neque tamen immunis fuit ab infirmitate humana: — *Sall. ex Io. Riuii castigationibus*, Lipsiae 1539. 8. 1542. 8. — Basis facta est multarum editionum, atque Riuii, Glareani aliorumque notae interdum coaceruabantur, e. gr. in edit: *Basileensi* 1564. fol. 1571. — *Veneta* 1565. fol. — *Coloniensi* 1567. 8. etc. Crebro tamen disscedit lectio a superiorum editionum recensione formaque in *Aldina* editione cum Scholiis breuibus *Aldi Manutii*, nepotis, additis fragmentis, ab eodem collectis, (adhibitis III. codd.) *Venetiis.* 1557. 1567. 8. repetit. Romae 1563. Antwerpiae. 1564. 8. —

Criticam curauit editionem, sex codd. collatis et textu interdum immutato, multis etiam ad Catonis et Sisennae morem loquendi deformatis, *Cyprianus a Popma.* Louani. 1572. 12. —

Quintam aetatem protulit diligentia *Ludouici Carrionis*, qui e libris scriptis orationem Sallustianam multis millibus, vt ipse quidem iactitat, locis fecit meliorem, et fragmenta historiarum, atque Orationes ad Caesarem, quas

quas iudicat ſpurias, illuſtrauit, Antwerp. 1573. ex officina Plantin. 8. — rec. apud Petrum Sant Andreanum 1574. 8. — Paris 1574. 8. — Tum denuo idem recenſuit *Sall.* in edit. nitida et adcurata, cum ſuis et Aldi Manutii ſcholiis, Riuii caſtigationibus et Popmae emendationibus, Antwerp. ex officina Chriſtoph. Plantini 1579. 8. II. voll. Additae ſunt: *Iani Douzae*, Nordouicis, ad C. Salluſtii Crispi Hiſtoriarum libros notae, cum luculenta fragmentornm aliquot acceſſione hactenus non editorum. ibid. 1580. —

Memorabiles praeter ea ſunt edd. ex recenſione *P. Victorii* e MS. medic. Florent. 1576. 8. — cum P. *Ciacconii* notis, Lugd. apud Raphel. 1594. 8. — *Heliae Putſchii;* qui textum ex fide vetuſtiſſ. codicis correxit, et notas addidit: idem fragmenta centum locis auxit et interpolauit: adiectae P. Ciacconii Toletani notae. Ex officina Plantiniana Raphelengii, 1602. 8. —

Sextam aetatem occupauit *Ian. Gruterus,* qui ex codd. XIV. Palatinis aliisque et exemplaribus vett. textum Salluſtianum valde immutauit et legem quamdam breuitatis Salluſtianae ſtabiliuit. — *Sall. Opera* omnia ex recognitione *Iani Gruteri*, cum adnotationibus Glareani, Popmae, Aldi nepotis et multorum aliorum. Francof. 1607. 8. — Hanc edit. plures editores ſtrictim ſequuti ſunt, praeter *Auſonium Popmam*, qui, Gruterianas lectiones

nes improbans, *Salluſtii* opp. et *L. Corn. Siſennae* hiſt. fragm. ex ſua recenſione atque cum ſcholiis edidit, Franequerae 1619. 8. — Inter *Elzeuirianas* edd. eminet ea, quae cum Cic. oration. Catilin. et vetr. hiſt. fragm. ab Auſonio Popma collectis prodiit Lugduni Bat. 1634. 12. cum figur. aen. capitis Meduſae pag. 216. —

Tum notandae ſunt edd. *Io Philip. Parei*, e codd. Palatin. recenſentis *Salluſtii* opera, Francof. 1617. 12. — poſtea cum notis criticis, ibid. 1622. 8. — et cum animadu. *Dan. Parei*, filii, ibid. 1649. 1676. 12. — cum notis variorum, *Thyſio Gronouiana*, Lugd. B. 1665. 1677. 1686. inprimis 1690. 8.

Septimam aetatem ornarunt *Waſſius* et *Cortius*. Prior e multis antiquis exemplaribus lectionem emendaturus edidit *Sall.* cum *Iulio Exſuperantio*,*) Porcio Latrone et fragmentis vett. hiſtoricorum, cum notis et ſuis et variorum, Cantabr. 1710. 4. — Plura permiſit ſibi, et plura haud raro licentius corrigere tentauit, ex XXX. amplius codd. et editt. *Gottlieb Cortius* in edit. alioquin praeclara atque propter

*) Hunc fuiſſe aequalem et propinqua cognatione coniunctum *Rutilio*, praeſidem Galliae, ineunte ſaeculo quinto, auctorem opuſculi de *Marii, Lepidi ac Sertorii bellis ciuilibus*, ex hiſtoriis Salluſtii nunc deperditis contracti, et anno Chr. 424. Arelate tumultu militari interfectum, docte demonſtrat cl. *Wernsdorf* in Poet. latin. min. tom. V. part. I. pag. 546 ſqq.

pter commentarium doctum, thesaurum quasi latinitatis vberrimum vtilis, notis tamen interdum iusto subtilius atque copiosius expositis, onusta: Lipsiae 1724. 4. rec. Venet. 1734. 4. — 1737. fol. III. voll. Vid. Bibliothec. Badenhaupt. p. 286. — *Sall. Opera*, ex optimis codd. castigata: acced. Iul. Exsuperantius, Porcius Latro et historicorum. vett. fragm. Patauii, 1722. 8. — Splendida et notis variorum pariter onusta est editio *Sigeb. Hauerkampii*, Gruteri lectionem reddentis. Amstel. Hag. Com. et Vltraiecti, 1742. II. Voll. 4. — Ex recens. Cortii et cum notis illius contractis, edidit et Glossarium Sallustianum adiecit cl. *Briegleb*, Prof. Coburgens. Cob. 1773. 8. — cum variis lectt. e duobus codd. msstis, Erlangensi atque Tegernseensi excerptis, exire in lucem iussi Norimb. 1778. 8 — Vtilis est editio *Io Iac. Hottingeri*, Turici 1778. 8. — Eclectica atque erudita est *Bipontina*, cum doctis notis, iisque criticis 1779. 8— Splendida et regia est, quam *Don Gabriel*, Filius regis Hispaniarum cum sua versione hispanica notisque, multisque figg. curauit, Madrid 1772. fol. — Ex recensione Cortii, Glasguae 1751. 1777. 8. — Accedunt Iulius Exsuperantius, Porcius Latro et historicorum veterum fragmenta curante *Io. Petro Millero*, Berolini, 1751. 8. — *Sall. opp.* nitide exc. Londin. Brindley. 1744. 16. — Paris 1744. et 1774. 12. — Edinburg. 1755. 8. — Cum script. hist.

hist. rom. Heidelberg 1743. fol. — Birmingh. Baskervill. 1774. mai. 4. et mai. 8.

5. Thucydidem imitatus eleganti, acuta, concisaque dicendi ratione vsus est: (conf. *Quinctilian.* Institt. orat. lib. IV. cap. 2. n. 45. et lib. X. 1, 32. *Senecam* in Epist. 114.) adhibuit tamen frequentes archaismos, graecismos et formulas poeticas. Vitae autem rationem et consuetudinem hominum, de quibus egit, viuis coloribus depinxit, et historiam condidit, quam dicunt, pragmaticam. Odium tamen partium, et curam veri subinde neglectam, longiores orationes, quas alios habentes facit, egregias quidem, et eloquentiae ingeniique oratorii exempla, digressiones, ab initio praesertim libri, ad rem nihil facientes, aliaque historiae atque antiquitatis periti potissimum vituperant.

6. *Molleri* diss. de C. Sallustio Crispo. Altdorf. 1684. 4. — *Christoph. Adami Ruperti*, Professoris quondam Altorfini, obss. ciuiles, morales, et grammatico - philologicae ad C. Sallustii Crispi bellum Catilin. Iugurthin. fragmenta et orationes de republ. ordinanda. Noribergae 1671. 8. — Alia opuscula huc pertinentia et versiones alio loco memoraui. Hic addere iuuat versiones germanicas, B. Catilin. ab *Thoma Abbtio* factam, Francof. 1772. 8. — B. Iugurthini a *I. F. Wagnero* conditam, Lemgou. 1772. 8. — Vtriusque belli, interprete *G. C. Böttger*, Lips. 1771. mai. 8. —

et

et *Io Carolo Hoek* cum adnotatt. antiquariis atque hiſtoricis Francof. 1781. 8. —

I. I. H Naſt. eruditum progr. de virtutibus hiſtoriae Salluſtianae. Stuttgard 1785. 4. cui adiungi debet eiusdem viri doctiſſimi progr. de modo veterum hiſtoriam pertractandi, ibid. 1786. 4 — in priore commentat. pag. 11. in nota de vita Salluſtii illiusque criminibus partim veris, partim plane effictis differit. — Cuspinian. in praef. ad Florum, Vindob. 1511. *olim*, ait, *Criſpi Salluſtii opuscula quidam a Pomponio Laeto correcta ementiebantur.* — Cl. *Io Fried. Eckhardus* in: Nachrichten von einigen ſeltenen Büchern der Bibliothek des Hochf. Gymnaſii zu Eiſenach aus dem funfzehenten Iahrhund. Iſenaci 1775. 8. de Salluſtio, praecipue de edit. eius *Operum*, *diligentia Bernhardini Miſinti Ticienſis. Impenſis vero Angeli et Iacobi Britannicorum fratr. impreſs. Brixiae Idib. Ianuarii* M. CCCCLXXXXV. *accuratisſime per Pomponium Laetum caſtigat. et per Ioannem Britannicum* reuis. de Pomponio Laeto, ac de commentariis Laur. Vallae copioſe diligenterque agit.

§. 7.

Titus Livius.

1. Natus a V. C. 695. ante Ch. N. 58. mortuus eſt A. C. 771. a. Ch. 19. anno aetatis 76.

2. Fuit

2. Fuit patria Patauinus. Romam vbi se contulit, Augustum, quamquam ab hoc ob partium studium vocabatur Pompeianus; (*Tacit.* IV. Annal. 34) et admiratorem ingenii sui inuenit et nutritorem: quo mortuo in patriam rediit, atque ad extremam aetatem priuatus vixit. Fama eius ad Hispanos peruenit. vide *Plin.* iun. libr. II. epist. 3. §. 8. ibique interpr.

3. Historiam Romanam libris descripsit centum et XL. aut XLII: quorum tamen maxima pars propter operis magnitudinem *) potissimum interiit: ad nostram aetatem libri 35. peruenerunt. librorum vero 140. exstant epitomae, quae Florum habere dicuntur auctorem. Incredibili diligentia Freinshemius ex aliis scriptoribus lacunas explere studuit: cuius operis pars, primos X libros complectens, vulgata est Holmiae 1649. 12. Reliqui postumi libri XXXV. cum ceteris adiecit primum Io. Douiatius editioni in vsum Delphini: ex qua postea nonnulli editores suis addiderunt editionibus.

4. *Sex* editionum s. potius recensionum aetates constitui possunt: quae quoniam admodum feraces fuerunt, atque ego alibi potiores enumeraui, multo autem solertius copiosiusque disseruit de illis et ingentem dedit catalo-

*) Conf. meam Introd. in Notit. litter. roman. II. pag. 411. vbi de Liuio egi; *Bayle* Diction. voc. *Leon* X. sub finem, ac *Villoison* V. C. in Anecdotis gr. tom. II. pag. 263. not.

catalogum doctiss. editor Bipontinus in Vol. I. editionis, potiores tantum et rariores hic paucis persequar. Quae *princeps* sit editio, non conuenit inter viros doctos. *Audiffredus* in Catal. editt. rom. saec. XV. pag. 25 sqq. multis vsus argumentis contra Lairium demonstrare studuit, edit. principem esse, *Titi Liuii Patau. Historiarum rom. decades III. ex recognitione et cum praefatione Io Andreae*, (episc. Aleriensis,) *ad Paulum* II. — *per Conr. Schweynheim et Arn. Pannarz* fol. s. a. at cum Maittario censet, probatumque iuit, a. 1469 illam lucem adspexisse. — Contra *Lairius* in Specimine pag. 137. seqq. consentiente illustriss. com. *Reviczky* in cat. pag. 36. sq. principem locum adsignare et vindicare studuit editioni pariter *Romanae* sine anni nota, (anno tamen 1469.) cura *Ant. Campani*, per *Vdalricum Gallum*; secus sentiente *Audiffredo*, l. m. pag. 32. sqq. qui vberius de illa disputans, alterum locum et a. 1470. ei adsignat.*) — Cum epistola *I. Andreae*, episcopi Aleriensis, *Venetiis*, per Vindelin. Spirensem 1470. III. tom. fol. — Sequuta est tertia editio *Romana*, ex recens. *Io. Andreae* per Conrad. Schweynheim et Arn. Pannarz, 1472. fol. (v. *Audiffred.* pag. 96. qui pag. 91. ex Labbei supplem. ad nouam biblioth. MSS. aliam Romanam: *Decas prima ex emendatione Antonii Campani*

1471.

*) Conf. *Braun* ad nr. 6. excitatum.

1471. — tertia et *quarta Decas* ibid. 1472. fol. at dubitanter, excitat. Idem p. 209. sqq. multus est de antiquissima versione italica trium Decadum, Romae 1476. fol. voll. III.)

Ceteris huius aetatis editionibus, omnino raris, omissis,*) ad *alteram* progredior *aetatem*, quae est *Moguntina*, libro XXXIII. à cap. 17. §. 6. et parte libri XL. a cap. 37. ex codice peruetusto Moguntino aucta, cum praefationibus Vlrici Hutteni, Erasmi Roterod. et Nicol. Carbachii, qui ex eodem codice 2000; lectiones varias in reliquos editos libros, (vt is quidem numerauit,) subiecit. Moguntiae, in aedibus Schefferi, 1518. fol. — Ex illa fluxit, at e codd. emendata, cura *Francisci Asulani*, vel potius *Francisci Torrisani* s. *Turrisani de Asula*, in aedibus Aldi et Andreae Asulani, soceri, Venet. 1518 — 1521 — 1533. V. voll. 8. — tum ibid. 1521. fol. — repet. *Florentiae* per heredes Philippi Iuntae 1522. 8. et post reperta quintae decadis fragmenta, in aedibus Bernardi Iuntae. 1533. 8. — castigatiores libri XXX. auctore *Iac. Sobio*, Coloniae apud Io. Soterem, cum Floro 1525.

Tertiam classem ducit perrara et splendida editio *Basileensis*, in qua, adiuuante *Simon. Grynaeo*, libri V. decadis quintae e codd. Laurishemensi, nunc Vindobonensi, primum euulgati sunt, cum praefat. *Des. Erasmi* et

*) v. quoque Bibliothec. Smithian. p. 273 sq.

chronologia Glareani Liviana, ex officina Frobeniana. 1531. fol. in sex partes diuisa. — Haec mater fuit amplae familiae: eminent vero *Basileensis* altera, emaculatior, cum notis *B. Rhenani* et *Sigismundi Gelenii*, in officina Frobeniana, per Hieronym. Froben. et Nic. Episcopium a 1535. in fronte; in calce, mense Dec. a. 1534. — repet. Lugduni. voll. IV. part. VII. 1537. 8. — Basil. ex officina Heruagiana 1539. fol. — ibid. 1543. fol. — e recensione *Coelii secundi Curionis*, qui libros vett. contulit, et multis locis Livium dare emendatiorem instituit, cum Rhenani et Gelenii notis et Glareani chronologia, Basil. 1549. fol. — *Livii* — *libri* — — ex collatione meliorum codicum et doctissimorum hominum iudicio correctiores et emendatiores etc. (cum notis multorum V. V. DD. et aliis libellis.) Lutetiae. Paris. apud Audoënum Paruum. 1552. *) fol. — cum notis omnium V. D. per Io. Heruag. Basil. 1555. fol. —

Successit *Carol. Sigonius*, qui facem praetulit criticis, at Robortellum aliosque etiam irritauit, in praeclara editione *Aldina*, Venetiis 1555. fol. — auctiore, in scholiis multa mutando et corrigendo, ibid. 1566. — et iterum auctiore atque correctiore, vna cum defen-

*) Plura vide de hac editione, quae dubia visa est Drakenborchio, in *Badenhauptii* Bibliotheca selectissima, pag. 287.

defenſione ſcholiorum contra Robortellum, ibid. 1572. 1592. — cum notis *Godeleuaei* et aliorum commentariis, ſcholiis etc. Francof. apud Feyerabend 1568. fol. 1578. fol. —

Quarta aetas nacta eſt doctos criticos, *Franc. Modium* et *Ian. Gruterum.* Prior omnes Liuii libros recognouit, ad fidem trium codd. emendauit, et cum dotibus ſuperiorum editionum edidit *Liuii* libros, Francof. apud Feyerabend 1588. fol. — *Gruterus* recenſuit *Liuii* contextum et ſuas aliorumque multorum adnott. adiecit, Francof. ad Moen. ex officina typogr. Io. Saurii 1608. fol. — rec. 1612. et ſaepius — editioni a. 1628. nouam operam addixit, multaque mutauit, edd. principes et codd. contendit: ſuum vero laborem, aerumnas malaque in praefatione enarrat: hinc excuſandi videntur errores, de quibus conqueſtus eſt Drakenborch.

Quinta aetas habuit Liuii ſoſpitatorem, *Io. Frid. Gronouium*, qui primum 1645. Lugd. Bat. ex officina Elzeuir. e ſua recognitione IV. voll. edidit, quorum vltimum continet notas Gronouianas. — rec. ſine notis ibid. 1654. 1661. 1678. tribus voll. 12. — cum perpetuis *Gronouii* et *Caroli Sigonii* variorumque notis ſub textu. Amſterd. apud Elzeuir. 1665. 8. III. voll. optima Gronouii editio eſt, quam *Iac. Gronouius*, filius, ſuis aliorumque notis auctiorem curauit, Amſtel. 1679. 8. III. voll. — rec. Cantabrig. eodem anno.

 II. voll.

II. voll. 8. et Basil. 1740. III. voll. 8. — *Io. Douiatii* edit. in vsum Delphini, Paris. 1679 — 1682. IV. voll. 4. notanda est, quod in ea supplementa Freinshemii integra primum lucem viderunt. — rec. additis Clerici notis, *Venetiis* 1714 sq. 4. VI. voll. — Clerici editio cum supplementis Freinshemii notisque prodiit Amstel. 1710. X. voll. 8. — vitiose rec. omissis supplementis cum praefatione *I. M. Gesneri* lectu dignissima, Lipsiae, 1735. 8. III. tom. — Notanda quoque est editio Taurin. *T. Liuii* — *libri* — *duplici versione in capita distincti, periochis insuper, variis lectionibus, illustrati, ad vsum scholarum.* Augustae Taurinorum, 1731. 1732. IV. tom. 8. —

Sextam aetatem occuparunt *Crevier* et *Drakenborch*. Prior contextum Gronouianum, paucis locis e libris scriptis et editis mutatum, reddidit et illustrauit, Paris 1735 — 1741. V. voll. et cum notis in vsum scholarum, Paris 1747. et 1768. VI. voll. 8. —

Plenissima et doctissima editio, mole autem fere laborans, est editio, quam cum notis variorum suisque egregiis, et Freinshemii supplementis aliorumque, praesertim in vltimo volumine, commentatt. ad Liuium pertinentibus, multo labore curauit *Arnold. Drakenb.* Lugd. Bat. 1738 — 1746. VII. voll. in 4. mai. Basis est Gronouianus contextus; at a mendis operarum purgatus et ad fidem codd. (ipse

Drak.

Drak. triginta et amplius contulit,) atque edd. optimas correctus. — In Collectione scriptorum vett. latin. histor. rom. curante *Bennone Casp. Haurisio*, tom. I. cum notis 1743 — 1748. Heidelberg. fol. — Ex rec. Drakenb. *Pataui* cum notis 1751. VI. voll. — cum omnium epitomis ac deperditorum fragmentis ad optimas editiones castigati, accurante *Tho. Ruddimano*, tomi VI. Edinburg. 1751. 12. — curante *I. P. Millero*. Berol.ni 1751. 8. III. tomi. — ex recensione *Arn. Drakenborchii*, cum indice rerum locupletissimo. Accessit praeter varietatem lectionum Gronouianae et Creuerianae Glossarium Liuianum curante *Aug. Guil. Ernesti* tomi III. Lipsiae, 1769. mai. 8. et ibid. 1785. V. tom. 8. Accedere debet tomus, qui comprehendat selectas obseruationes; idem nuper demum dedit in prolusione quadam academica *Noui Lexici Liuiani Specimen*. — Pentas I. II. III. scholarum in vsum — *Fr. Andr. Stroth*. Lipsiae, postea, Gothae 1780 sq. 8. — Fragmentum ex libro XCI. histor. Liuii ex cod. MS. (rescripto) Vaticano, quondam Palat. primum erutum primus vulgauit *Paul. Iac. Bruns*. Hamburg. 1773. fol. — cum scholiis *Giouenazii*, (s. *Iuuenatii*,) cura *Francisci Cantellerii*, Romae eodem anno. — rec. Lipsiae, cum praef. *I. A. Ernesti*, eodem anno. mai. 8. — Liuii Histor. — cura *Lallemandi*, Paris. typis Barbou, VII. voll. 1775. 12. — cura *Maittaire*,

taire, Londini, 1722. 12. VI. voll. — Manhemii voll. XII. 1779—1783. 8. — ex recens. *Drakenb.* collatis editt. melioribus, cum ſupplem. Freinshemii, et egregia notitia litteraria nec non copioſo verſionum indice, praemiſſa quoque vita Liuii a *Iac. Philippo Tomaſino* conſcripta, Biponti, 1784—1786. voll. XIII. —

Quare verſiones tantum germanicas recentiores, *Wagnerianam*, Lemgou. 1776—82. IV. tom. mai. 8. et *Cilani*, cum *Adleri* obſeruatt. Hamburgi, 1777—79. VIII. tom. mai. 8. nominabo. —

In Bibl. *Eſcorialenſi* latere in MSSto integram II. Dec. cum aliis libris Liuii nondum editis, prodidit *Plüers* in: Reiſen nach Spanien. pag. 119. — De aliis, quae quidam reperiſſe ſibi viſi ſunt, fragmentis res eſt partim falſa, partim dubia incertaque. *Vella* tamen, Prof. LL. OO. Palermi, natione Maltenſis, ſe inueniſſe putat cod. MS. arabicam Liuii verſionem a libro LX. vsque ad LXXVII. hunc tamen imperfectum, reliquos autem ob teredinem lacunis abundantes, continentem; de quo codice eiusque characteribus, Mauro occidentalibus, et in goſſypio ſcriptis v. Vellae et Principis Torremuzzae litterarum ad Tychſenium datarum particulam in: Allgem. Litterat. Zeitung. No. 279. an. 1788. Certiora dabit tempus futurum.

5. Liuius

5. Liuius, historicorum latinorum princeps, valde commendatur ab vbertate lactea, grauitate, ciuili prudentia, arte pragmatica, et, quam vocare solent, characteristica, (conf. *Quinctil.* Inst. orat. X. c. 1.) vitiorum odio, et seruatis plerisque boni historici legibus. Numerus, forma et habitus orationis est elegans. Multi tamen in eo culpant nimium patriae amorem, odium Gallorum, stili Patauinitatem, h. e. dictiones patriae suae propriae, superstitionem, chronologiam non vbique certam et bene seruatam, partium studium, eamque ob caussam crebrum veri neglectum: alii defendunt optimum et iucundissimum scriptorem. Plura disputaui in Not. in Litter. rom. II. pag. 413 sqq.

6. *Morhofii* de Patauinitate Liuiana liber, Kilon. 1685, est inter eius disputatt. academ. Hamb. 1699, et in vltimo tomo ed. Drakenb. — *Iac. Phil. Tomasini* vita Liuii. Amstel. 1670. rec. in edit. Drakenb. et Bipontina. — *Dan. Guil. Molleri* disp. de T. Liuio. Altdorf. 1688. 4. — *W. Godeleuaei* Obss. in T. Liuium. Francof. 1659. 8. — *Car. Lud. Baueri* Chrestomathia Liviana. Sect. I - III. Lips. 1785. 8. — *Ch. Gottl. Ioecher* diss. de suspecta Liuii fide, Lips. 1743. 4. — Ab hoc crimine Liuium liberare studuit *M. Io. Frid. Ekhardt* (Director Gymnasii Isenacensis,) in prolusione de comparatione Alexandri M. cum imperatoribus romanis a Liuio libr. IX. c. 17. facta, Isenaci,

 1760.

1760. 4. — *Io. Sam. Mülleri* progr. pro Liuio, aliisque scriptoribus, P. Scipionis Africani continentiam laudantibus, contra Anonymum Gallum, in Bibliotheca Britannica, Hamburgi, 1743. fol. — repet. in *Bidermanni* selectis scholasticis, vol. II. fasc. I. nr. 8. pag. 166 sqq. — *C. V. Bosius* de reis ampliatis, circa illustranda Liuii loca. Lipf. 1743. — Essai de Rhetorique dans la Traduction de quatre harangues de Tite Live avec des notes, par Monf. *de Crousaz*, Prof. de Mathemat. et de Philosophie dans l' Université de Groningue. à Groningue. 1725. 12. — *I. H. Parreidt* de lactea Liuii vbertate, Lipsiae, 1746. — *Perizonius* in Animaduers. historicis multa loca Liuii emendat illustratque. — *Rapin* Compar. de Thucyd. et de Tite Live. Paris, 1681. 12. — *Placidus Braun* in Notitia historico-litteraria de libris ab artis typograph. inuentione — in Bibliotheca monasterii ad SS. Vdalricum et Afram extantibus, Augustae Vindel. 1788. 4. pag. 92 sqq. copiosus est de editione *Romana* per Io. Anton. Campanum, et suspicatur vtramque editionem rom. cum Episcopi Aleriensis in officina Schweynhem. ac Pannartz, tum Campani, in officina Hanii, eodem anno, 1469. fuisse formulis typographicis descriptam. — *Toland*, Adeisidaemon siue T. Liuius a superstitione vindicatus. Hagae Comitum, 1709. 8. — Tolandi sententiae se opposuit *Christ. Guil. Bosius* in schediasmate,

quo

quo Tit. Liuium superstitiosae antiquitati diffidentem sistit. Lips. 1739. — *Iac. Gronouii* epistolae, in quibus multa Liuii loca geographica emendantur et illustrantur. Amst. 1678. 8. — *Io. Frid. Gronou.* in libro IV. obseruatt. a Platnero editt. multa loca sanauit et explicuit Liuiana. — *I. Mich. Heinzii* obseruatt. Liuianarum specimina III. in eius syntagmate opusculorum, Goetting. 1788. 8. pag. 182 sqq. — *Henricus Leonardus Schurzfleischius* variarum lectionum atque animadu. — a Iano Gebhardo olim e III. codd. Palat. erutarum et huc vsque nondum editarum specimen ad I. Liuii librum dedit. Halae Sax. 1712. 4. — *Henr. Christiani Crellii* progr. de Titi Liuii dictione, Francof. ad Viadr. 1729. 4. — *Eiusdem* disp. de Tito Liuio, aptissimo stili cultioris magistro. ibidem 1732. 4. — *Aug. Guil. Ernesti*, Professoris eloquentiae, Progr. de panegyrica Tit. Liuii eloquentia. Lipsiae, 1787. 4. — *M. Immanuel. Io. Gerhard Schelleri* Specimen animaduers. criticarum in T. Liuii quatuor priores libros. Lubenae, 1769. 4. — Cl. *Saxii* Onom. tom. I. pag. 196 sqq. et p. 567. — Multa alia scripta in Introd. maiore p. 429 sq. adtuli.

§. 8.

M. Vitruvius Pollio.

1. Temporibus Caesaris et Augusti floruit a C. N. 44.

2. Ve-

2. Veronensis*) fuit: qui vero fuerint parentes aut in qua vrbe primam lucem adspexerit, quando mortuus sit, (ad summam senectutem eum peruenisse ipse testatur,) quoniam nihil hac de re memoriae proditum est, ignoramus. Honeste illum fuisse educatum litterisque bene imbutum, sub Caesare meruisse stipendia, eique et Augusto fuisse iucundum, ex eius scriptis**) colligmus. Augustus eum praefecit curae bellicorum maximorum instrumentorum, et, sedata republica, publicorum aedificiorum: in quo munere Romam reddidit splendidissimam.

3. De *Architectura* libros decem scripsit auctore Augusto.

4. Princeps editio est: *Vitruuius* et *Sextus Iulius Frontinus* de aquis, quae in Vrbem influunt, edente *Io. Sulpicio*, Verulano.***) Fol. f. l. et a. de hac editione egi in Introd. in Not. litter. rom. II. p. 341. Hic aduoto addoque quae-

*) v. *Scipionem Maffeum* in Verona illustrata, parte II. vbi de Vitruuio differit.

**) Conf. praef. libr. I. et II. ac prooemium libri IV.

***) Conf. *Denis* Wiens Buchdrucker Geschichte. pag. 158. et *Quirinum* de Brixiana literatura, vol. I. pag. 120. et 122. de *Vitruuio* per *Hieronymum Aduocatum* ante Sulpicium emaculato et pristino nitori reddito, cuius quidem editionem aut recensionem laudat *Io. Britannicus* in Epistola editioni Lucani Brixianae praemissa; sed ego alibi commemoratum non legi.

quaedam. *Quirinus*, pater purpuratus, in Epiſtola ad Saxium, ſubiuncta tomo II. *Argelati* Biblioth. ſcriptorum Mediolanens. pag. 27. eam eſſe in lucem productam vergente ad finem Innocentii VIII. pontificatu, qui durauit ab anno 1484. vsque ad annum 1492. ex epiſtola Sulpicii colligit. *Laire* in ſpecimine etc. pag. 296. not. eam *Romae* typis Eucharii Silberti circa a. 1486. eſſe deſcriptam, contendit. Eumdem annum adſerit illi editioni *Io. Polenus* in Exercitatt. Vitruuianis primis, vbi a p. 5-10. de hac prima editione eiusque auctore diſſerit: nec diſſentit *Audiffredus* in Catal. editt. roman. p. 383. qui vero cenſet, eam prodiiſſe ex officina Georgii Herolt. Intra a. 1484. — 1492. eſſe eam Romae excuſam, cenſet illuſtriſſ. *Comes de Revitzky* in Bibl. graeca et lat. p. 60. *Ortiz y Sanz* in verſione ſua hispanica ex dedicatione ad Raphael. Riarium efficit, eam typis eſſe expreſſam vel Io. Hugonis de Gingembach, vel probabilius, Georgii Herolt. Romae. 1487. —

Ex illa fluxit editio ſequens: *L. Vitruuii Pollionis de Architectura libri decem* cum *Frontino* de aquaeductibus, et Angeli Policiani in priora analytica praelectione, cui titulus eſt Lamia etc. Florent.*) 1496. — Venet.

*) De hac editione plura refert cl. *Gemeiner* in Nachrichten etc. pag. 240 ſeq.

net. 1497. fol. cum *Frontino* de aquaeductibus et Cleonidae introductorio harmonico, interprete *Georg. Valla.* per Sim. Papiensem. —

Nouam instituit *Vitruuii* recensionem *Io. Iocundus*, Veronensis, partim ope MSS. codd, partim beneficio ingenii primum Venetiis sumtu Io. de Tridino, alias Tacuino 1511. — tum secundis curis, cum *Frontino*, Florent. apud Philipp. de Giunta 1513. 8. rec. 1522. — Comi cum versione italica et commentario *Caesaris Caesariani*, 1521. fol. — De edit. Argentorat. 1543. v. Prolegg. §. 4. — ibid. 1550. 4. quae altera editio praestat propter adiectos *Philandri* in Vitruuium commentarios. Ipse *Philander* postea, collatis veteribus exemplis, contextu quoque interdum de coniectura mutato, ita tamen vt Iuntina 1513. esset fundus, *Vitruuium* emendatiorem, suosque commentarios multo locupletiores edidit Lugd. B. 1554. — iterum Genevae apud Io. Tornaesium 1586. 4. mai. — Ex hac Tornaesiana enata est, quibusdam lectionibus ex ingenio mutatis, ed. *Vitruuii* cum commentariis *Dan. Barbari*, cum multis figg. Venet. 1567. fol. idem *Barbarus* italice vertit libros Vitruuianos, Venet. 1556. —

Plenissima est et adhuc optima, nec tamen satis adcurata, ex recensione *Philandri*, cum huius commentariis, (non integris) aliorumque excerptis notis, et cum Lexico Vitruuiano Bernardi Baldi, quam curauit *Ioannes de Laet*,

Lact. Amstel. apud Ludou. Elzeuir. 1649. fol. cum figg. — Latine cum versione anglica et commentario *Rob. Castelli*, Londini 1730. fol. II. voll. — cum versione italica et comment. March. *Galiani*, Neapoli 1758.*) — *Polenus* quoque editurus erat Vitruuium. Plura vide in Introd. in Not. litt. rom. pag. 340. et 344. sq.

Versiones plures varii generis exstant. De versionibus germanicis v. Beyträge zur kritischen Historie der deutschen Sprache etc. part. I. p. 54. IV. 595. sq. XII. 594. sqq. — *Perraltus* contraxit libros et gallice vertit, quam epitomen in linguam theotiscam conuertit *Müller* 1757. 8. Noribergae, nec vero laudem tulit. — Hispanica versio laudatur: *Los diez Libros de Architectura de M. Vitruuio Polion* traducidos del Latin y commentados por Don *Ioseph Ortiz y Sanz*, Presbitero. Madrid. 1787. fol. reg. cum 56. tabulis aeri incisis. Latinum quidem textum non addidit interpres; at consuluit editiones superiores ac versiones italicam Francisci Lucii, in primis Galiani, hispanicam a *Miguel de Vrrea* factam et Alcalae 1582. per Io. Gracian impressam, gallicam Perralti, germanicam vero Riuii et alias quoque nouerat. Tum contulit codd. Mss. quatuor Vaticanos et vnum in Bibl. Excorialensi. Ex his omni-

*) Conf. *Ern. Freder. Badenhaupt* in Biblioth. selectissima. pag. 316 — 318.

omnibus comparatis subsidiis eam sequutus est in interpretando lectionem, quae ipsi videbatur verior. Latinas tamen eas lectiones, quae egerent explicatione, adtulit. — At *Carol. Fea*, doctus quidam romanus, qui nuper promulsidem nouae editionis et nouae plane recensionis dedit, non admodum probat Hispani, *Ortiz y Sanz* operam. Inscriptus est libellus: *Progetto per una nuova edizione dell Architettura di Vitruuio.* Romae 1788. 8. Ille putat, se maiore iure, quam olim Philander, de futura sua editione adfirmare posse, Vitruuium, exceptis paucis locis, comparere correctissimum, et multa alia praedicat. Plura vide in Erlangens. ephemer. litter. a. 1789. plag. 21. — *Petrus Bondam* in variarum lection. libris. II. Zütphaniae 1759. 8. *Vitruuium* e cod. Franequerano et ex ingenio mire multis locis per omnes illius libros emendauit.

5. Non propter stilum, qui nec nitidissimus est et multis nouatis vocabulis infectus; sed propter argumentum, in quo diligenter versatur, libri eius laudem merentur.

6. *Christiani Gueintzii* Σκιαγραφια Vitruuii. Halae. Sax. 1648. — *Felibien* Histoire des Architect. Lib. II cap. I. *Ernest. Fabric.* B. L. tom. I. pag. 480 sqq. *Saxii* Onomast. I. pag. 177. sq.

§. 9.

§. 9.

M. Verrius Flaccus.

1. Arte Grammatica inclaruit tempore Augusti et senectute confectus viuere desiit imperatore Tiberio.

2. Conditione libertinus, et ab Augusto erudiendis suis nepotibus praefectus est.

3. Scripsit res memoria dignas, librum *Saturnus* inscriptum: De *obscuris Catonis*; de *verborum significatione;* quorum tantum fragmenta in Festi potissimum libris supersunt; et *Fastos*. v. *Sueton*. de illustr. grammat. cap. 17.

4. *S. Pompeius Festus* ab Antonio Augustino, cum *Verrii Flacci* fragmentis, editus Venet. 1560. 8. — quae exstant — cum castigationibus *Iosephi Scaligeri.* Lutet. 1575. 1576. 8. — Florent. apud Iuntas 1582. 8. — cum notis varr. Paris. 1584. 8. — Fragmenta in auctoribus L. L. Dionysii Gothofredi 1602. 4. et aliis *Festi* editionibus.

Fastos, quos *M. Verr. Flaccus* confecerat, et Onuphrius Panuinius confudit cum Fastis Capitolinis, in marmoribus, at valde fractis atque mutilatis, reperit *Fogginius*: hic fragmenta collegit, ordinauit, exposuit et cum ceteris *Verrii* reliquiis edidit in opere splendido: *Fastorum anni romani a Verrio Flacco ordinatorum reliquiae*, ex marmorearum tabularum fragmentis nuper effossis collectae et illustratae. Accedunt *Verrii Flacci operum fragmenta*

 omnia

omnia, quae extant, ac *Fasti romani* singulorum mensium ex hactenus repertis Calendariis marmoreis inter se conlatis expressi cura et studio P. F. F. *Romae* 1779. mai. fol. cum tabb. aeneis: de quo opere copiosius egi in Introd. in Notit. litter. rom. II. pag. 357. sq. et p. 358. sq. de *Fastis Capitolinis.*

§. 10.

Lucius Fenestella.

1. Sub Augusto vixit, et mortuus est vltimo Tiberii Caesaris principatu. —

2. Confecit *annales*, quorum fragmenta habemus. Libri de *Sacerdotiis et magistratibus Romanorum*, qui sub nomine eius feruntur, *Andr. Domenic. Fiochi* siue *Flocco* habent auctorem. conf. *Denis* Wiens Buchdrucker Geschichte pag. 29. sq. vbi editionem recenset Vindobonensem Pseudo-Fenestellae de rom. magistratibus, cura Io. Camertis 1510. 4. p. 523. et de aliis edd. atque de libro ipso eiusque auctore differit. item pag. 240. sq. adde Introd. in Not. litt. rom. II. pag. 361. — *Lugduni* 1561.

3. Fragmenta annalium cum notis variorum edidit Hauercampius in T. II. Sallustii ab eo illustrati sunt quoque in aliis fragmentorum historicorum collectionibus.

4. Eiusdem fere aetatis fuit *P. Rutilius Lupus* rhetor, qui libros II. scripsit de Figuris senten-

ſententiarum et elocutionis. Edidit illos optime *Dauid Ruhnkenius.* V. Cl. vide Prolegg. §. 4.

§. 11.

AETHICUS ISTER.

1. Ad hanc aetatem referunt hunc quidam viri eruditi, aliis diſſentientibus ratisque, eum fuiſſe chriſtianum et poſt Conſtantini M. tempora vixiſſe.

2. Edidit cosmographiam, quae cum Antonini itinerario excudi ſolet.

3. Prodiit Venet. 1513. 8. quae editio corrupta eſt: praeſtat ea cum ſcholiis *Ioſiae Simleri.* Baſil. 1575. 12. — cum ſcholiis Simleri addidit eum *Stephan.* ſuae editioni Dionyſii Perieg. 1577. 4. — Paris. 1625. 12. — Lugd. B. 1646. 12. — Editus quoque eſt cum Pomponio Mela in edition. Iac. et Abrah. Gronouiorum.

4. Stilus eſt ſubitarius et inaequalis.

5. Lectu digna eſt de eo praefatio *P. Weſſelingii* ad vetera Romanorum itineraria. Amſtel. 1735. conf. *Fabricii* B. L. lib. I. c. 10. pag. 271. tom. I. et tom. II. lib. II. cap. 8. pag. 81. not. ed. Erneſti. — *Saxii* Onomaſticon, I. pag. 414. ſq.

§. 12.

TROGUS POMPEIUS,

Hiſtoricus celeberr. vixit aetate Auguſti. Eius Hiſtorias, totius orbis in primis Graeciae, quas

quas latino sermone XXXXIV. volum. composuerat, *Iustinus* in compendium redegit.

§. 13.

ANTONIUS MUSA,

Octauiani Caesaris archiater, qui, quod imperatorem Augustum feliciter curauit atque bis conseruauit, et famam et gratiam tam populi romani quam Augusti consequutus est. (v. *Sueton.* in vita Augusti c. 59. et 81.) De curatione Marcelli v. *Dionem Cassium* lib. LIII. p. 724. etc. ibique Reimarum, *Io. Lud. Brianconi* Sendschreiben, veber den A. Cornel. Celsus ex sermone ital. vers. a *Krausio*, Lipsiae 1781. 8. ep. V. et quae ego adtuli in Introduct. in notit. lit. rom. II. p. 352. denique cel. *Io. Christian. Gottlieb Ackermann* doctam conscripsit prolusionem de Antonio Musa, Octauiani Augusti medico et libris, qui illi adscribuntur, Altdorf 1786. adde infra de scriptis *Apuleii.*

CAPUT

CAPUT IV.

DE POETIS HUIUS AETATIS.

§. I.

Caius Valerius Catullus.

I.

Natus eſt a. V. C. 668. a. Ch. 86. aut ſecundum Hieronymum et Müllerum a. V. C. 666. a Ch. N. 87. Secundum vero *Saxium* in Onomaſt. I. p. 148. Olymp. 173. 2. V. C. 667. floruit Olymp. 179. 1. ante C. N. 62. V. C. 690. mortuus Olymp. 180. 4. V. C. 697. ſed annus obitus eſt incertus. vide, quae adnotaui in Introd. in Not. litter. rom. I. pag. 303 ſqq. et *Bayle* Diction. tom. I. *Catulle*.

2. Veronae eum debemus: (v. *Ouid.* Amor. III. el. 15. *Plin.* H. N. XXXVI. 6. *Maffeum* in Verona illuſtrata, part. II. princ.) ſecundum alios patriam habuit Sirmionem, peninſulam lacus Benaci in agro Veronenſi. Romae priuatam egit vitam, Ciceroni aliisque optimatibus carus. Duas habuit meretrices, quas multis celebrauit carminibus: alteram Veronae Ipſithillam; alteram Romae Lesbiam, quae Clodia, Clodii famoſi ſoror, fuiſſe dicitur. In Caeſarem quoque e' que vitia acerbe inuectus eſt: qui quiuem eius crimina aequo tulit

 animo;

animo; v. *Sueton* Iul. Caesar. C. 73. Carm. 67. quod elegantissimum est, lacrimis prosequutus est fratrem.

3. Carmina et epigrammata scripsit maximam partem amatoria.

4. Editur vulgo cum Tibullo et Propertio: quare eas editiones, in quibus hi triumuiri in poesi amatoria iunctim eduntur, *) primum commemorabimus; deinde eas, in quibus *Catulli* poemata separatim sunt publicata.

Quinquies nouis curis et ingenii pariter ac librorum scriptorum beneficio emendatior factus aut concinnatus est textus trium illorum poetarum. *Primam* classem ducunt editt. illae, de quibus in prolegom. §. IV. iam disputatum est **) — *Cat. Tib. Prop. Carm.* a Io. Cal-

*) Curatius et plenius recensuerunt editiones cl. Heynius post praefationem ad Tibulli elegias et cl. editt. triumuirorum poetarum Bipontini; quos, qui plura scire cupiant, adire poterunt. Paucis h. l. persequar potiores aut rari res editiones. De multis diligenter disseruit cl. *Barth* post praef. ad elegias Propertii, et dedit spicilegium, quod ego quoque feci in Introduct. in hist. litt. rom. pag 313 sqq. tom. II.

**) Laudatus ibi *Audiffredus* pag. 440. recenset editionem *Propertii* et *Tibulli*, quibuscum forsan etiam *Catullus* fuerat coniunctus, a 1472. in 4. min. sine typographi et loci mentione, sine signaturis, numeris, custodibus etc. Habeo exemplum, quod idem Vincentiae 1481. in fol. esse videtur, quod *Heyne* V. C. in prolegg. ad Tibullum. pag. 34

Calphurnio. Vincentiae. Io. Renensis et Dionys. Berthocus. 1481. fol. vide Pinelli Catal. tom. II. pag. 314. — Eadem in fine: *Regii Lepidi accuratissime impressa, auctoribus Prospero Odoardo et Alberto Mazali Regiensibus*, 1481. fol. v. *Pinelli* Catal. II. pag. 314. — Editio *Brixiensis*. a. 1485. in qua *Catulli* poemata sunt, cum scholiis *Anton. Parthenii*, et a. 1486. in qua accesserunt *Propertius* cum elucubratt. *Domitii Calderini* etc. ac *Tibullus* cum comm. Benard. Cyllenii est vna eademque, vti *Heyne* animaduertit, et antea *Quirinus* in libro de litteratura Brixiana, vol. I. pag. 67 sqq. vberius demonstrauit, qui praefationes ac dedicationes recudendas curauit: rec. *Venetiis* 1487. 1493. fol. cum *Beroaldi* in Propertium comment. etc. — repetita quoque, at ab *Auantio* a mendis purgata, atque cum eiusdem emendationibus in Lucretium, Catullum, Priapeia et Statii siluas, Venet. 1500. rep. 1520. fol. — Haec basis facta est *nouae* classis n. *Aldinae* 1502. 8. repet. *Florent.* per Philipp. Giunt. 1503. 8.

Alteram tamen aetatem potius inchoauit edit. *Aldina* posterior, eaque emendata et

O 4 corre-

34 sq. describit, cui eadem praemissa est epistola; at in meo exemplo desunt Statii siluae. In *Pinelli* Bibliotheca exstitit Vincentinum exemplar ann. 1481. paullo ante memoratum: at *Statii Siluar.* nulla quoque facta est mentio.

correcta 1515. 8.*) Haec, aut etiam Aldina prior fuit parens reliquarum, vsque ad *Muretum*, qui *tertiam* instituit classem, et multa partim e critica ratione partim e scriptis editisque veteribus libris emendauit in *Catullo*, qui et in eum commentarius *M. Ant. Mureti* prodiit Venetiis apud Paullum Manutium, Aldi F. 1554. 8. —

Postea: *Catullus* et in eum commentar. *M. Anton. Mureti.* Ab eodem correcti et scholiis illustrati *Tibullus* et *Propertius*. Venet. apud Paull. Manutium 1558. 8. — Aldinam tamen II. sequutus est *Achilles Statius*, Lusitanus, posthabita correctione Muretina, qui *Catullum* et *Tibullum*, cum suis commentariis edidit Venet. in aedibus Manut. 1566 et 1567. 8. — *Cat. Tibull.* (a *Victore Gisselio* et *Theod. Pulmanno* varia lectione instructi et ex Aldina II. saepe correcti) *Propertius* (e *Canteri* recensione) ex offic. Christ. Plantini, Antwerp. 1569. edit. praestans. —

Quartam aetatem instituit *Ios. Scaliger*, qui, spreta Aldina II. et correctione Mureti, ad primam Aldinam rediit, ordinem distichorum saepe turbauit, multaque more suo audacter mutauit. — *ex recensione Scaligeri*, Lutet. Paris.

*) In *Pinelli* Catalogo l. m. pag. 316. memoratur quoque editio eorumdem trium poetarum, ex editione Aldi Manutii absque vlla nota, saec. XVI. in 8.

Paris. 1577. 8. — rec. Antwerp. cum Mureti commentario et ſcholiis, Antwerp. 1582. 8. Heidelberg. 1600. 8. atque Scaligeri auctoritas fecit, vt poſtea multi viri docti, etiam Brouckhuſ. et Burmannus II. eius ſequerentur recenſionem. — Emendata eſt editio: *Cat. Tib. Prop. Peruigilium Veneris* — e recenſione et cum notis *Iani Douſae*, Fil. Lugd. Bat. ex offic. Plantin. *Fr. Raphelingius*, 1592. 12. — *Io. Paſſeratii* commentarii in Catull. Tib. Propert. (cum verbis poetarum,) Paris. apud Cl. Morellum 1608. fol. — *ex recenſione Io. G. Graeuii*, cum notis integris Ioſ. Scaligeri, Mureti, Ach. Statii, Rob. Titii, Auantii, Douſae, P. et Fil. Theod. Marcilii et ſelectis aliorum. Traiecti ad Rhen. 1680. 8. cum *Peruigilio Veneris*. Parum laudis tulit haec compilatio, et editio negligenter excuſa. — Omne vero tulit punctum ſplendida et adcurata editio trium poetarum *Operum*, ad optimorum exemplarium fidem recenſitorum: acc. variis lectionibus e MSS. Cantabrigiae, impenſis Iac. Tonſon bibliop. Londin. 1702. 4.

Vltimam aetatem, nec tamen omnino criticam ornarunt *Brouckhuſius* et *Vulpius*, in Catullo autem magis critice *Iſ. Voſſius*. In *Tibullo Heynius* V. C. *in Propertio P. Burmannus* II. feliciter ſucceſſerunt. De horum meritis ſuo quoque loco erit ſermo. *Vulpius* tamen hic memorandus eſt, qui primum tres illos

illos amatorios scriptores, admodum iuuenis, cum suis obseruationibus edidit. Patauii 1710. min. 4. postea vero *Catullum*, Pat. 1737. 4. et *Tibullum*, ibid. 1749. 4. cum docto eoque grammatico potius, atque, si dicere fas erit, aesthetico commentario. — *Catull. Tibull Propert. cum Galli fragmentis et Peruigilio Veneris* praemittitur notitia litteraria studiis societatis Bipontinae. Editio adcurata. *Biponti.* 1783. 8. —

A nitore et ornatu externo commendantur *Catull. Tib. Prop.* ad fidem optimorum librorum adcurate recensiti, quibus adiectum est *Peruigilium Veneris.* Gottingae, 1742. 12. 1762. 12. — cum fragm. Corn. Gallo inscriptis Lugd. Batau. (Paris Cousielier) 12. — Birmingham, typis Io. Baskerville. 1742. 4. et 12. — Londini, per Harwood, 1773. 12. —

Separatim *Catulli* carmina sunt aliquoties edita: *Parmae* cum *Statii* siluis per Stephan. Corallum 1473. fol. (v. *Pinelli* Bibliothec. II. pag. 318.) — *Regii* 1481. fol. — In Catal. bibl. Schwarzianae II. p. 206. est editio vet. cum commentario *Antonii Parthenii Lacisii* Veronensis, fol. sine anni nota, et per coniecturam, Venet. a. 1488. adferitur. — cum commentario *Palladii Fusci.* Venetiis, apud Tacuinum, 1496. fol. —

Nouam *Catullianorum* poem. recensionem fecit, multa e codd. et de coniectura mutauit et obseruationibus perquam doctis, nec

nec vero vbiuis verecundis illuſtrauit *Iſaac Voſſius.* Londini, 1684. et Lugdun. Batau. 1691. 4. primo tantum folio mutato. Item 1697. 4. — cum notis criticis — per *Ioan. Franc. Corradinum de Allio*, (de cuius hominis audacia, iactantia fraudeque alibi egi,) — Venetiis, 1738. fol. — Specimen nouae futurae editionis atque recenſionis dedit et ſaliuam mouit eruditorum Cl. *Laurent. Santenius*: *C. Val. Catulli Elegia ad Manlium. Lectionem conſtituit L. Santen.* Lugd. Bat. 1788. mai. 4. conf. ſagacem cenſorem in Gotting. ephem. litter. a. 1789. n. 73. —

Catulli Phaſelos cum adnotation. doctor. virorum et parodiis per *Sixtum Octauianum.* Eboraci 1579. 8. Lugduni, 1593. 12. — cum *Andr. Senftlebii* comm. et parodiis graecaque *Ioſ. Scaligeri* metaphraſi. Lipſ. 1642. 8. — *C. Valer. Catulli* caſta carmina, ad uſum ſtudioſae adoleſcentiae ſelecta, ab *Raphaele Eglino Iconio*, Tigurino, eiusdem aduerſus Ioſ. Scaligerum vindiciae Ciris Catullianae ad Melchior Haiminsfeldium Goldaſtum. Acceſſ. Gaſparis Schoppii, Franci, Epitheta et Synonyma poetica, cum notis eiusdem in Claudii Verderii Cenſionem, e typograph. Wolf. Richteri, impenſis Conr. Nebenii. 1506. 12.—

Epithalamium graeca metaphraſi donatum, a *Q. Septimio Florente Chriſtiano.* Paris. 1587. 4. apud Morell. — *Cat. Epithal.* de nuptiis Pelei et Thetidos, varietate lectionis

et

et perpetua adnotatione illustratum a *Frid. Guil. Doeringio.* Numburgi, 1778. 8. quae fuit veluti promulsis futurae editionis cum notis doctis: — *C. Val. Cat. Carmina varietate lectionis et perpetua adnotatione illustrata a Frid. Guil. Doering*, Gymnasii Goth. Directore. tom. I. Lipsiae, 1788. 8. praemisso indice edd. ex ed. Bipontina, et versionum atque metaphrasium notitia. —

Catulli Epithalam. Pelei et Thet. cum notis et commentario *D. G. D. Koeleri*, Rectoris Detmold. in eius Sammlung ausgewählter Poesien aus den alten latein. Dichtern. Lemgou. — Hic notamus quoque *F. A. C. Werthes* über den Atys des Catull. Monasterii 1774. 8. interpretationem poeticam excipiunt obseruationes. — *Katulls* epischer Gesang von der Vermählung des Peleus, metrisch übersetzt und mit einigen Anmerkungen begleitet von *I. Gurlitt.* Lipsiae. 1787. 8. — *Cat. Carmen* de nuptiis Pelei et Thetidis cum versione germanica, *Chr. Frid. Eisenschmidt* in vsum tironum illustrauit. *Car. Gotth. Lenz.* Altenburg. 1787. mai. 12. — *Zwey Brautgesänge des Katulls* (u. carm. 60. et 61.) und zwey Oden des Horaz metrisch übersezt von Rosenfeld, mit Einleitungen und Anmerkungen von Gurlitt. Lipsiae, 1785. 8.

5. Poeta est mira verborum suauitate, atque ingenii foecunditate et amoenitate, qui animi sensa sine multa arte atque ambagibus plane

plane expreſſit, vrbanus, facetus; at frequenter obſcoenus: ſed ſemet ipſe excuſat Carm. XVI. et ingenio ſaeculi indulſiſſe videtur. At, exceptis Perſio ac Propertio, nullus fere poetarum romanorum, diligentiore et ſubtiliore eget interpretatione atque expoſitione tum argumenti atque, quae ſaepe minus feliciter procedit, oeconomiae, tum ſingulorum locorum, quam Catullus. In elegiis cedit Tibullo et Propertio: in hendecaſyllabis et iambicis praeſtat reliquis: in epigrammatibus eſt ingenioſus, et Martialem non, acumine, at venuſtate, ſuperat. In oeconomia carminum, digreſſionibus, et comparationibus nec vbiuis cautus eſt, et modum ſeruare ſaepe neſcit. *Scaliger* Poet. VI. p. 798. duritiem aliaque vitia in eo culpat. *Leſſing* comparat eum cum Martiale.

6. Adtribuuntur etiam *Catullo* poemata, Phasma, Laureolum, Ciris, et *Peruigilium Veneris*, ſiue *de Vere*, cuius auctor verus ignotus eſt. Vltimum hoc carmen elegantiſſimum conſtat vltra 90. verſus, et hymnus eſt in Venerem eo tempore conditus, quum Veri ſub huius initium, quo omnia reuiuiſcunt, pro beneficiis, nouaque quaſi vita gratiae perſoluuntur, interpoſitis quibusdam epiſodiis amatoriis. *Lipſius* tamen libr. I. Elect. c. 5. 1580. vbi id a Pithoeo acceptum recenſuit et illuſtrauit, ei denegauit. Separatim editum eſt aut aliis poematibus adnexum. — apud Mamertum Patiſſonium a *Petro Pithoeo* e vete-ribus

ribus membranis editum 1587. principe loco inter *Errones Venereos*, Petronio Arbitro adiunctos. — cum notis *Io. Weizii* Francof. 1613. 4. — Postea *Salmasius* alium, eumque emendatiorem nactus codicem, hunc misit cum suis ad Peruigilium animaduersionibus *P. Scriuerio*, qui id sic recensitum et emendatum cum iisdem Salmasii suisque adnotationibus, nec non ex Lipsii recensione cum Pithoei, Dousae et Weizii notis emisit in lucem in collectione variorum opusculorum, quae *Baudii amores* inscripsit, Hagae Comitum 1637. vel, vt alia habent exemplaria, Lugd. Batau. 1638. 12. — cum commentario amplissimo *Io. Andr. Riuini*, Lips. 1645. 4. — Seorsum, cum notis Lipsii, Salmasii, Scriuerii et Andr. Riuini. Hagae 1712. 8. —

Sanadon multa tentauit audacius, versus alios transposuit, alios rescidit omnino, singulos autem in duo diuisit, post Horatii Flacci carmina, ab ipso francice conuersa illustrataque, *Traduction d'une ancienne hymne sur les fêtes de Venus, avec des remarques critiques sur la meme piece.* (latinis e regione positis,) Paris 1728. 8. Contra Sanadonum acriter disputat *Bouhierius*, qui Petronii carmen de bello ciuili, gallica versione et notis illustratum, additis duabus *Ouidii* epistolis, edidit et adiecit Sanadoni notas et suas in Peruigilium Veneris coniecturas, Amstel. 1737. 4. — rec. cum

cum gallica carminis versione, Paris 1738. 12. — Praeter Sanadoni et Bouhierii adnotatt. nouae Sanadonianae Horatii editioni, Paris. 1756. 8. tom. VII. accesserunt aliorum animaduersiones et commentationes, in quibus interdum reprehenditur Bouhierius. Huius quoque emendationes, coniecturae, interpretationes refelluntur in metrica et prosaica *Peruigilii* versione, cum contexto latino a Sanadono concinnato, Londini et Paris. 1776. — Adhaeret quoque aliquot Catulli, Tibulli et Propertii, item nonnullis Petronii editionibus. — E codice Salmasii et Scriuerii recensione, adiecta cod. Pithoeani varietate castigatiorem dedit contextum, notas eruditas subiecit, doctam vero commentationem de Peruigilio Veneris, huius carminis auctore, fatis et editionibus praemisit cel. *Wernsdorf* in Poetis latinis minoribus tom. III. p. 425. — 482. et p. 535. sqq. — Huius recensionem reddidit doctiss. editor poetarum, Catulli etc. *Bipontinus.*

7. E Catullo, Tibullo, Propertio, Ouidio, Horatio, aliisque selecta collegi illustrauique loca in Chrestomathia Latina poetica, Altenb. 1770. 8. conf. Introduct. in Notit. litt. rom. I. p. 328. sqq. — Crusii Probabilia critica pag. 261. sqq. — *Christ. Guil. Mitscherlichii* Lectiones in Catullum et Propertium. Göttingae, 1786. 8.

§. 2.

§. 2.

Albius Tibullus.

1. Natus est Romae a. V. C. 690. a. Ch. N. 64. vel anno sequenti, vt quidam arbitrantur: alii aliter annum natiuitatis definiunt; vid. *Müller* t. II. p. 211. it. meam introduct. in Not. L. R. I. p. 337. et vitam Tibulli in editione Heyniana pag. 59. sqq. decessit A. V. C. 735. A. Ch. N. 19. v. *Ouid.* Amor. III. el 9.

2. Fuit eques Romanus, et priuatus vixit. Pacem, et rus Venerisque militiam castraque Martis castris praetulit; cui amori vitae rusticae auream illam simplicitatem, naturalem pulcritudinem, mollitiem et aequabilitatem carminum debemus: comitatus tamen est M. Valerium Messalam Coruinum in expeditione bellica, et deinceps triumphantem. *Ouid.* libr. III. Amor. el. 9. eius mortem defleuit.

3. Libros III. *elegiarum* et unum *carminum* reliquit.

4. Editur cum Catullo. Separatim quoque typis excusus est. Omnium editionum, in quibus *Tibullus*, separatus a Catullo et Propertio prodiit, — princeps habetur a cel. *Morellio* in Catal. bibl. Pinelli, tom. II. pag. 383. sq. quae absque vlla nota, circa an. 1472. 4. probabiliter per *Florentium Argentinens.* in 4. charactere romano et pereleganti est descripta: plura dabit docta Morellii nota. — Hanc igitur sequuta est ea, quae olim princeps separa-tim

tim editarum habita et excusa est, *Romae* 1475.*)

— cum commentario *Bernardini* Cyllenii. — tum (vti quidem in Catal. Bibl. Pinellianae II. nr. 5053. notatur.) *Tib.* cum comment. *Bernardini Veronensis* 1485. fol. a qua num diuersa sit ea editio, quae et cum binis reliquis poetis prodiit, (v. *Heyne* pag. 35. sq.) et, a reliquis seiuncta cum comment. Bernardini Veronensis, (cuius exemplum habeo,) comparuit, nescio: in fine, Venetiis per Magistrum *Andream de Paltha̧scichis Catarensem.* 1487. folio. Apud Maittaire p. 2c3. hic typogr. *Andreas de Paraschischis* scribitur. Auctor tamen notarum ad Schwarzianae bibliothecae P. II. n. 437. Nescio, inquit, an non alius sit *Andreas Iacobi Catharensis*, qui 1476. Diodori Siculi Libros sex impressit. —

Tibulli elegia de amoribus et laudibus Messalae, Lipsiae 4. 1500. — *Aẞ. Tibulli* elegiae libri II. *L. Annaei Senecae* Biga tragoediarum. cura *Conr. Celtis.* 4. circa finem saec. XV.

— cum commentar. *Iani Broukhusii* Amstel. 1708. 4. — auctior ex schedis Broukhusii Amst. 1727. 4. — Cum commentar. *Vulpii* Patau. 1749. 4. — *Tibullus* Coruinianus,

*) De hac edit. v. *Audiffredi* Catalog. edd. Rom. p. 177. *Heyne* V. C. praef. ad Tibull. p. 33. et cl. *Morellum* ad Pinelli Catalog. II. nr. 5052. pag. 384.

nus, seu Albii Tibulli, Triumuiri, poetices quae supersunt, e codice Msto Matthiae Coruini, regis Hungariae, recensuit *Sam. Koeleserius a Keres-Eer.* Claudiopoli. 1727. 8. — *A. Tibulli*, quae exstant, carmina nouis curis castigata (a *Christ. Gottlob. Heyne.*) Lips. 1755. 8. — emendat. et auct. Lips. 1777. 8. Quae editio praestat reliquis.

5. Scriptor elegiarum est cultus, facilis, tersus, elegans et natiuus; non adfectat eruditionem intempestiuam, quae in Propertio saepe taedio est; nec flagitiosam Catulli impuritatem. Sibi semper similis est: animique impetus et adfectiones prae ceteris poetis egregie exprimit: singula vere et viuide pingit. *Quinctiliano* Institt. Orat. X. cap. I. Tibulli elegiae tersae et elegantes maxime videntur. *Scaliger* quidem more suo eum carpit, et Poet. VII. p. 795. „Vniformis, ait, ille paene totus est, vixque discedens a se ipso, eodem paene gyro concluditur: —“ omnium tamen cultissimum nec redundantem in elegia esse idem sentit. In elogio, libr. IV. minus felix est poeta, quam in elegiis amatoriis. De rebus tamen potissimum canit amatoriis; sed ita, vt in ipso amoris aestu, quum vel maxime animus commotus esset et contabesceret, elegias scripsisse videatur.

6. *Christ. Frid. Ayrmanni* vita Tibulli. Witteberg. 1719. 8. — *Vulpii* vita poetae, et

et *Heynii* elegans doctaque praef. ad ſuam Tibulli editionem. — Ueber den Tibull nebſt einigen ſeiner Elegieen, veberſezt von *M. Io. Frid. Degen*, Onoldi 1780. 8. qui anno ſequenti venuſtam dedit Tibullianorum carminum verſionem theotiscam, Onoldi 8. — *Tib.* vers. german. Lipſiae 1780. 8. — *Tib.* Elegien, nebſt einer Probe aus dem Properz, und den Kriegsliedern des Tyrtaeus. Tiguri 1783. mai. 8. adde cl. *Heyne* in Prolegg. ad ſuam editionem II. pag. XLVIII. et *Hoeufft*, ad Propertium nr. 6. memor.

§. 3.

S. Aurelius Propertius.

1. Natus eſt A. V. C. 696. al 697. A. C. N. 58. quem annum, aliis incertum, Vulpius in vita Propertii ex huius verbis IIII. el. I. v. 127. ſq. euincere ſtuduit. Secundum vero Cruſium et Barthium a. V. C. 702. obiit A. V. C. 738. al. 739. A. C. N. 15.

2. Ortus fuit ex Vmbria, et Romae priuatus fuiſſe videtur. Quaenam vero vrbs noſtri fuerit patria, lis adhuc ſub iudice eſt. *Donnola Hiſpelium* eſſe natalem vrbem, docere et probare annifus eſt. Subſcribit eius iudicio cl. *Barth.* Contra *Alexander Patrignani* contendit, *Aſſiſium* illius fuiſſe patriam. Haec quoque ſententia refellitur et vrbi *Bevagna* honor patriae vindicatur in Raccolta Ferrareſe di Opuſ-

coli scientifici e letterary di ch. Autori Italiani; vol. VIII. n. 3. Venet. 1781. Parentibus mature, et postea diuisione agrorum ab Augusto facta etiam bonis priuatus, iuris prudentiae, cui dictus fuit, valedixit, et poesi, qua fauorem Maecenatis sibi comparauit, totum se dedit.

3. Elegiarum libr. IV. conscripsit: quorum tres quum adhuc in viuis esset, ipse publicauit.

4. Separatim editus est *Romae* ex recognitione *Antonii Volsci*, typis Eucharii Silber 1482. 4. (v. *Laire* Specim. hist. pag. 252. et *Audiffredi* Catal. edd. rom. pag. 249.) — cum commentariis *Beroaldi* Bononiae 1487. fol. — Lipsiae 1495. — e recognitione *Canteri* in Offic. Plantin. 1569. — Parisiis a *Io. Passeratio* 1608. Fol. — a *Iano Broukhusio* Amstel. 1702. et 1727. 4. Passeratii et Brouckhusii adnotationes sunt perquam doctae atque eruditae. — cum erudito commentario *Io. Ant. Vulpii.* Patau. 1755. 4. — Elegies de Properce, traduites par MS. de *Longchamps*, avec le latin à coté. Amstel. 1771. 8. In prolegomenis Propertius, Tibullus et Ouidius inter se comparantur: in animaduersionibus veneres poeticae eaque, quae ab antiquitate aut mythologia lucem accipere debent, liberaliter exponuntur; interpretatio tamen ipsa non laudatur. —

Commoda, eaque ad vsum criticum non minus quam exegeticum apta est editio: *S. Aurel. Propertius*, varietate lectionis et perpetua adnota-

adnotatione illuſtratus a *Frid. Gottl. Barthio.* Lipſiae 1777. mai. 8. Praemiſit catalogum editionum criticum, vitam Propertii a Vulpio ſcriptam, iterumque vitam poetae ab ipſo editore per annos digeſtam. Cum Vulpio reduxit ordinem elegiarum veterem et Scaligeri transpoſitiones audaces reiecit.

Noniſſima eſt: *S. A. Propertii Elegiarum libri IV. cum commentario* (qui theſaurus eſt critices linguaeque latinae) *perpetuo P. Burmanni II. et multis doctorum notis ineditis. Opus Burmanni morte interruptum Laur. Santenius I. C. abſoluit.* Traiecti ad Rhen. 1780. mai. 4. Baſis eſt contextus Broukhuſianus cum omnibus Scaligeri transpoſitionibus.

5. Summa in Propertio eruditionis poeticae copia et varietas. Diligentius cogitauit, quid ſcriberet; vti Tibullus ſimplicius ſcripſit, quae cogitaret. In Graecorum poetarum ſcriptis quam maxime verſatum fuiſſe, forma et character ipſe dicendi commonſtrat. Quare, dum Callimachum praeſertim imitari ſtuduit, ſe Romanorum Callimachum vocare auſus eſt lib. IV. el. I. v. 64. Dictio, non poemata, eſt puriſſima.

6. *Thaddaei Donnolae* diſſ. de patria S. A. Propertii. Fulgin. 1629. 4. recus. ſtudio *H. L. Schurzfleiſchii,* Witteb. 1713. 8. — *Felicis Ciatti* paradoxon de patria Propertii. Perus. 1628. — *F. G. Barth* et epiſtolam ſcripſit

 de

de noua editione Propertii procuranda, Lipsiae, 1773. et edidit Vorlesungen über einige Elegien des Properz nebst einer prosaischen Uebersetzung der Königin aller Elegien, (lib. IV. vlt.) und einer poetischen zwoer andern. Dresden. 1775. 8. — *Immanuel Gottlieb Huschke* comment. Tibulli et Propertii quaedam loca e graecis fontibus deriuata. Ienae, 1783. — *Iac. Henr. Hoeufft* in Periculis poeticis, (quorum primus fasciculus prodiit in Belgio s. l. a. 1783. mai. 8.) in fasciculo III. *cui accedunt eiusdem pericula critica*, 1788. multa Propertii loca tentauit et correxit. Praeter ea facem criticam pluribus locis Catulli, Tibulli, Ouidii, Gratii, Senecae, Statii, Valerii Flacci, Claudiani, Nemesiani, Calpurnii, Iosephi Iscanii, Silii Italici, Rutilii, Pindari Thebani, et in Anthologia latina adtulit. — Nouam francicam Prop. eleg. versionem dedit *de Pastoret.* Paris. 1784. quae laudatur et comparatur cum versionibus, a *de Pezai* et *de Longchamps* factis, in Journal Encyclopèdique, à Bouillon. 1784. tom. II. part. III. — *Catull. Tibull. Properz*, aus dem Lateinischen von *F. X. Mayr.* Vindob. 1786. 8. — *Propertius* IV. Bücher Elegien. Aus dem Lateinischen. I. Buch. Erfurt, 1786. 8.

§. 4.

§. 4.

Cornelius Gallus.

1. Natus a V. C. 684. a. Ch. 69. ſemet ipſe interfecit a. V. C. 728. a. Ch. 25.

2. Fori Iulii, hodie Freius, in Prouincia (Provence) in Gallia Narbonnenſi primam lucem adſpexit. Verſibus inter aequales adoleſcens excelluit: atque apud Auguſtum in tanta fuit auctoritate, vt Aegypto prouinciae adminiſtrandae praeponeretur. Multis tamen flagitiis, vel proditione, vel, vt alii malunt, repetundarum cauſſa, excidit gratia Imperatoris; ſeque ipſe interemiſſe dicitur.

3. *Galli* nomine ſex Elegiae vulgo feruntur, quae tamen *Cornelium Maximianum Gallum*, (ab aliis *Longinum Maximianum* vocatum,) qui imperante Anaſtaſio vixit, auctorem habent. Carmen, *Ciris* inſcriptum, et pauca alia Gallo etiam adtribuuntur.

4. Nec verba, nec forma dicendi, licet mediocris ſit, aetatem Auguſti ſapit.

5. Editur interdum cum tribus poetis amatoriis, quod in eodem argumento verſatus eſt: ſub *Cn. Cornelii Aſinii Galli Foroiulienſis* nomine primum editae a Pomponio Gaurico, Venet. 1501. 4.

Aliam, a ſex illis elegiis diverſam, cum tribus epigrammatibus Aldus Manutius, Paulli fil. vulgauit, Florentiae, 1590. ſub nomine *Aſinii Cornelii Galli:* ſeparatim ejus elegia,

 et

et epigrammata tria cum animaduersionibus *Iosephi Iusti Scaligeri* in huius opusculis variis Paris. 1610. 4. pag. 335. siue in ed. Francofurt. part. II. pag. 39 sqq. comparent. — *Asinii Cornelii Galli elegia et epigrammata* III. ex recensione et cum notis *I. Christ. Wernsdorffii*, in illius poetis minor. latin. tom. III. pag. 183 sqq. qui pag. 125 sqq. docte sollerterque egit de *Gallo* et carminibus illi suppositis liteque inde orta, item de editionibus: adde eius Excursum VI. ibidem pag. 510. meamque Introduct. in Notit. litt. rom. I. pag. 333 sqq. et pag. 401.

6. *Ern. Fabricii* B. L. I. pag. 425 sqq. cl. Saxii Onomast. I. p. 181. et 563.

§. 5.

PUBLIUS VIRGILIUS MARO.

1. A. V. C. 684. A. Ch. 70. in lucem editus est Idibus Octobris, qui dies nonnullis poetis adeo sanctus fuit, vt quotannis illum celebrarent conuiuio, vt Silius Italicus et Sannazarus; contra Lotichius, Kinschot, et praecipue Naugerius, hoc die poemata quaedam mala Virgilii consecrarent manibus. obiit a. V. C. 735. a. Ch. 19.

2. Andesium prope Mantuam habuit patriam; a veteranis Augusti possessione agri depulsus, quum vi ingenii sui et praestantia poematum in gratiam Asinii Pollionis, Maecenatis ipsius-

ipsiusque Augusti insinuaret, non solum agrum amissum recuperauit; sed immensis quoque beneficiis ab Augusto ac Maecenate adfectus est. Diuitiarum magis, quam honorum cupidus arguitur. De verecundia eius et pudicitia non omnes bene sentiunt: vid. *Klotzii* disp. de Verecundia Virgil. p. 242. in Opuscul.; summam vero tulit laudem et modestiae et ingenii, multisque eum litteris artibusque fuisse imbutum, et diuina eius poemata condocent et antiquitas.

3. Scripsit *Bucolica*, *Georgica* et *Aeneida*. De poematibus, *Culex*, *Ciris*, *Moretum*, *Copa* etc. inscriptis, lis est adhuc sub iudice: de quibus copiose egi in Introduct. in Notit. litter. rom. II. pag. 276 sqq.

4. Antiqui Grammatici, *Seruius*, *Donatus*, et *Iunius Philargyrius* in explanando Virgilio diligenter versati sunt, quorum obseruationes ab aliis editoribus adiectae sunt, ab aliis omissae. Donati vero non esse, quae sub eius nomine in Virgilium circumferuntur obss. probatum ire voluerunt *Parrhasius* Epistol. quaest. ep. 59. pag. 808. *Petrus Nannius* Miscell. libr. I. cap. 5. pag. 1229. et *Ptolomaeus Flauius* Coniect. c. 95. p. 992. de quibus et reliquis antiquis Virgilii interpretibus v. *Heyne* Prolegg. ad Virgilium, vol. I. pag. 143 sq. edit. II. et Introduct. meam in Notit. litterat. rom. 4. II. pag. 292 sqq. de *Turcio* autem *Rufio Aproniano Asterio*, consulatum a. C.

494. gerente, *Valesium* de critica I. p. 181. ibiqui *Burmann* post Valesii Emendationum libros V. eumdem *Burmannum* ad Anthol. veter. latin. epigrammat. et poem. libro IV. epigr. 187. vol. I. pag. 371 sq. vbi reddidit atque explicuit epigramma Turcii Rufii Apron. de codice Virgilii ab ipso emendato, ac *Polycarpi Leyseri* Histor. poet. medii aeui, pag. 70-73. In eadem Authologia Burm. tom. I. a pag. 351. varia variorum reperiuntur poemata, quae ad vitam aut carmina Virgilii pertinent. —

Tanta vero editionum est copia, vt vel ea ipsa premat, atque certas definire aetates sit difficile. — Editores Bipontini editiones primarias in *quatuor* distribuerunt aetates, quarum *prima* vsque ad a. 1500. complectitur Origines; *Secunda* est *Ascensio - Aldino - Pieriana*, a. 1500 — 1546. *Tertia* dicitur *Pulmanno-Fabriciana*. 1546 — 1636. *Quarta* est *Heinsiana* prima 1636 — 1717. *Quinta* denique *Heinsiana* altera 1717—1784. Quod vero in primis *Heyne* V. C. in altera Virgilii editione accurate et diligentissime recensuit editiones, ratione temporis seruati, nos *classicas* tantum et maxime memorabiles paucis hic indicabimus, mentione vnius alteriusue addita.

Romana per Conr. Schweynsheim et Arnold Pannarz, sub annum, qui tamen non est expressus, 1467. et 1469. (quae editio non-

nondum collata est ad Virgilium emendandum. cf. Catalog. Biblioth. Ducis de la Valliere, tom. II. nr. 2432. pag. 78 sqq vbi plures occurrunt edd. vetustae, et *Audiffredi* Catal. rom. edd. p. 22 sq. 79 sq.) — paullo post eadem repetita. — *Venetiis* per Vindelinum Spirensem, fol. 1470. — *Virg. Opera et opuscula cum Priapeiis*, absque vllà nota, saec. XV. fol. character est romanus et elegans. In *Pinelli* Bibliotheca, tom. II. nr. 5073. quam editionem eamdem putat cel. *Moreilius* in nota pag. 387. cuius exemplum refert *Maittaire* Ann. typogr. tom. IV. pag. 765. — *Opp.* s. a. l. et typogr. litt. gothicis. (circa 1470. v. Catal. bibl. Ducis de la Valliere, II. p. 80 sq.) — *Opera* cum XIII. libro Maphaei Vegii, s. l. (per Adam Rot) 1471. fol. — *Seruii* commentarii in Virgil. per *Christoph Baldarfer*, Ratisbonensem. (Venetiis) 1471. fol. — *Seruii* ad Virgilii Opera diligens interpretatio, per *Andr. Gallum*, Ferrariae, fol. 1471. — Romae per *Vdalricum Gallum* s. a. — *Virg. Opera*, Presbytero Villa iubente. Brixiae 1473. fol. quam editionem illustriss. *Comes Reviczky* nactus est, inque litteris ad me datis scripsit, nulli bibliographorum cognitam fuisse. — *Virg. Opera* cum comment. Seruii, Florentiae per *Bernardum et Dominicum Cenini*, Florentinos, intra annos 1471 et 1472. — *Virg. Opera* cum reliquis opusculis et cum Priapeiis, et libr. XIII. Aen. *Venetiis* per *Barthol.*

thol. Cremonensem 1472. fol. — Opp. cum Opusculis Culice etc. Romae per *Vdalricum Gallum* et *Simeonem de Luca* 1473. fol. — *Opp.* Venetiis, per Leon. Achatem. 1473. fol. (v. Catal. Vallier. l. c. pag. 83.) — *Opera* cum Maphaei suppl. Copa, Moreto et aliis Opusc. *Mediol.* per Phil. de Lauagnia, 1474. fol. — *Opp. Venetiis* per Nic. Ienson 1475. fol. — cum commentar. *Seruii*, *Venet.* per Iac. Rubeum Gallicum 1475. fol. — *Opp.* cum Seruii comm. 1475. fol. (Mediolani, v. *Reviczky* Bibl. graec. et latin. pag. 42 sq.) — *Opp.* per Io. de Paderborne in Westphalia. Louanii 1476. fol. — cum Seruii comment. per Leonard. de Basilea *Vicentiae* 1479. fol. ex recognitione *Io. Calphurnii*, cum minoribus carminibus. — *Virgilii Maronis Partheniae Mantuani Opera*, sine vlla nota, quam edit. rarissimam iudicat, et ante a. 1480. forsan Venet. per Leman de Spira impressam fuisse coniicit cl. *Gemeiner* in Nachrichten von den in der Regensburg. Stadt Biblioth. befindlichen Büchern, pag. 65-67. — *Opp. et Opuscula cum Priapeiis* emend. *Leonardus Pachel* vna cum Vdalricho Scinzenzeller. Mediolani, 1481. fol. — cum comm. *Seruii*, *Aelii Donati*, *Christoph. Landini* atque *Domitii Calderini*. Impensis Lazari de Sauiliano Venet. 1481. med. fol. (v. *Schnizeri* der Kirchen-Biblioth. zu Neustadt an der Aisch. Dritte Anzeige, 1784. pag. 45.) In hac igitur editione,

non

non demum in Veneta 1483. primo occurrit Domitii enarratio.— rec. 1491. fol.—*P. Virg. Mar. Opera.* cum comm. Seruii Mauri Honorati grammatici: Aelii Donati: Christophori Landini atque Domitii Calderini. Nurnberg. impensis Anthonii Koberger. 1492. fol. de qua edit. pluribus differit cl. *Panzer* in: *Aelteste Buchdrucker Geschichte Nürnbergs.* Nürnberg, 1789. 4. pag. 124. *) Huius aetatis multo plures sunt edd. maximam vero partem per Venetas constituta lectione, et per plura exempla propagata. —

Prima *Ascensiana*, quam tot aliae sequutae sunt, prodiit, *Bucolica* et *Georgica* cum comment. Seruii et Iod. Badii Ascensii, Lutetiae apud Io. Petit, et *Aeneis* cum Seruii comm. Beroaldi adnott. Ascensii elucidatione — a Thietemanno Keruer compressa. Paris apud Io. Paruum 1500. fol. — *Aldina* prima 1501. Venet. et 1508.**) est repetitio editionis alicuius superioris, quam tamen sequentes editores plerum-

*) Adde *Gemeiner* loco mem. pag. 66 sq. vbi quoque exempla rara Lipsica indicat. — *carm. bucolicum* Lyptz per Arnold. de Colonia 1495. — *Georgica* ibid. per Wolfgang Monacensem. 1498. et *Aeneis.* ib. per Arnold. Coloniensem. 1494. 4.

**) In *Pinelli* Catal. II. pag. 387. exstant *Virgilii Opp.* cum comm. Seruii, Probi, Donati et aliorum a *Io. Baptista Egnatio.* Venet. 1507. 4. conf. accuratiorem illius libri indicem in *Freytagii* Adparatu litterar. tom. II. pag. 1340.

plerumque sequutae sunt. — tertia autem, *Aldina* Venetiis 1514. 8. ex *Andr. Naugerii* emendatione, est omnino classica, et tamen a multis perperam relicta. Accesserunt *diuersorum veterum poetarum in Priapum lusus Virgilii Catalecta, Copa* etc. (n. reliqua minora carmina) e codice Bembino constituta. Venet. in aedibus Aldi. et Andreae soceri 1517. 8. Ex hac fluxerunt edd. *Venet.* 1525. fol. *Iuntina*, cum comm. Seruii, Donati et aliorum, 1552. fol. —

Bonam lectionem e codd. interdum reposuit *Nicolaus Egnatius* in edit. Veneta 1507. 4. cum comm. *Seruii* (quem ex dimidiato integrum se fecisse profitetur,) et *Probi* fragmentis s. commentariolo in Buc. et Georg. e codice vetustissimo Bobii primum edito. — *Iuntina* prima, cuius fundus est Aldina prima, at emendata a *Nic. Angelio* expressa est a *Philippo Iunta* 1510. — rec. cum minoribus opusculis, curante *Antonio Francino Varchiensi*. 1520. 8. —

Pierius ex egregiis codd. castigauit Virgilii carmina in *castigationibus et varietatibus Virgilianae lectionis per Io. Pierium Valerianum*. Romae 1521. fol. — *Opp.* cum opusculis, (post Georgica,) *Seruii*, *Donati* et aliorum commentis, cum *Pierii* castigatt. et *Ascensii* explanatione. Paris. per Petrum Vidouaeum, (Gaudoul.) cum figg. 1529. fol. — Idem *Petrus Vidonaeus* impensis Petri Viartii excussit *Virgilium diligenter ad exemplar Aldinum*

num denuo recognitum. 1522. in minima forma. cuius editionis exemplum habeo in membranis expressum typis. — *Opp.* cum *Seruii* comm. emendatis et *Pierii* castigatt. Paris. ex officina Rob. Stephani, 1532 fol. — *Opp.* cum *Seruii Probique* comm. ac lectt. variationibus, (ex *Pierii* castigg.) studio *Alex. Vellutelli* emendata. Venet. 1534. 8. — *Opp.* cum adnotationibus (*Phil. Bechii*, quae fere sub *Georgii Fabricii* nomine venire solent) Lipsiae per Valentin. Papam 1546. 8. — rec. ex emendatione *G. Fabricii* et lect. varietate ab eodem viro docto et cum carminibus minoribus, ibid. 1551. 8. — Idem in emendandis Seruio et Donato multum curae studiique adhibuit in *Virg. Opp* et carm. minoribus, *nunc cum veris commentariis Tib. Donati* et *Seruii Honorati summa cura* (G. Fabricii) *editis et diligenter emendatis.* acc. Io. Hartungii adnott. etc. Basileae. Henricopetri fol. 1551. — Corrigente *Paullo Manutio*. Aldi Fil. (qui ex suo iudicio ex aliis edd. multa in contextu mutauit,) Venet. 1555. — rec. cum Manutii adnott. ibid. 1558. 1560. (1561.) 8. —

Operum maiorum tom. I. minorum, Culex etc. tom. II. *ex recognitione G. Fabricii, cuius obseruatt. Virgilianae lectionis accessere.* Argent. apud Rihelium 1557. 8. — cum opusculis, *ad fidem castigatiss. exemplarium quam diligentissime restituta.* Lugduni per Seb. Gryphium 1556. 8.

Sed

Sed nouam dedit recensionem, *Antonius Gryphius*, fil. *Virg. Opp. una cum Opusculis.* Lugduni apud heredes Seb. Gryphii 1560. 12. — *Opp. Theodori Pulmanni* studio correcta. c. Paulli Manutii et G. Fabricii obseruatt. Antwerp. 1564. 12. — (haec nobilis editio Heynio princeps esse videtur editt. Pulmannianarum) 1565. — cum opusculis minor. 1566. 8. et saepius repet. — *Virg. opera*, a Io. a Meyen. Venet. apud Aldum. 1576 1580. 8. (v. *Pinelli* Catal. II. pag. 388.) — *Virg. e MS. Carpensi*, (cod. Mediceo) cum notis P. Manutii Venetiis 1583. 8. (quae editio ab editoribus posterioribus plane neglecta est.)

Iun. Philargyrius in Bucolica et Georgica *Virg. primum* prodiit adiunctus Fuluii Vrsini notis ad Catonem, Varronem et Columellam. Romae 1587. 8. — ex cod. Palatino cum *Fab. Planc. Fulgentii* expositionibus Virgilianae continentiae, *Philargyrii* comment. *Fuluii Vrsini* notis in Seruium ex bibliopolio Commeliano 1589. 1599. 1603. 8. — cum *Seruii* comment. ex antiquissimis exemplaribus, longe meliores et auctiores. Ex bibliotheca *P. Danielis*. acc. *Fabii Planciadis Fulgentii* liber de continentia Virgiliana, auctior e MS. cod. et *Iunii Philargyrii* comm. in Buc. et Georg. Paris. Seb. Niuelle. 1600. fol. (haec est nobilissima ed. propter Seruii commentarios:) — vitiose rec. Geneuae 1620. 4. —

Opp.

Opp. argumentis, explicationibus et notis (antiquariis et grammaticis-doctis) illustrata a *Io. Lud. de la Cerda*, Madriti 1608.— 1617. III. voll. fol. — iunctim edita Lugd. 1612 — 1619. fol. Colon. 1628. 1642. Francofurti. 1647. fol. III. voll. — e rec. *Dan. Heinsii*, Lugd. Bat. ex offic. Elzeuir. 1636. 12. et 16. — 1652. etc.

Patris tamen merita in emendando Virgilio multum superauit filius, *Nicolaus Heinsius*, Poetarum rom. sospitator: cuius cura melior prodiit *Virg.* primum apud Elzeuir 1664. 12.— tum adiect. *Culex* et *Ciris* ex offic. Hackiana. 1671. 16. Amstel. Elzeu. 1676. 8. et 12. e membranis compluribus iisque antiquiss. recens. Lugd. B. Hack. 1684. 12. et saepius — *Opp.* interpretatione et notis illustrauit *Carol. Ruaeus*, in vsum Delphini. Paris. 1675. 4. rec. et ex fide Nic. Heinsii emendata. Paris 1682. 4. et saepius Parisiis ac Londini. — cum notis integris Seruii, Philargyrii, nec non Pierii variis lectt. et selectis multorum. Cum obss. *Iac. Emmenessi* et indice Erythraei. Lugd. B. et Amstel. ex off. Hackii 1680. 8. III. voll. —

Virg. Opp. Io. Henr. Boeclerus quondam ex insigni MS. biblioth. Argentorat. recensuit, et annotationes tam philolog. quam philosophicas et politicas, in quibus Seruii commentar. praecipue illustratur, eleganter suppeditauit. Vlmae 1698. 8. Textus viuo Boeclero

fuerat expreſſus, ſed triginta demum ann. poſt illius mortem opus abſoluit alius, qui addidit adnott. in Aeneida nec paris pretii, nec admodum multas, ex ore quondam praeceptoris ſui, Boecleri, exceptas, in quibus variae cod. Argentor. lectiones adferuntur, criſi interdum adhibita et ratione Seruii, vel potius farraginis plurimorum grammaticorum, (nam Boecl. ait p. 52. ſe inſpexiſſe XIII. exemplaria MSSta, quorum nullum cum altero conſentiat,) crebro habita. Notae in Bucolica et Georgica admodum ieiunae et ex Seruio, P. Ramo et Frid. Ceruto miſere compilatae alium habent auctorem. Adhaerent quoque Culex, Ciris, Catalecta, et variorum poetarum in Virgilii opera et vitam praeconia, ex recens. Scaligeri.

— *Opp.* cum integris comm. Seruii, Philargyrii, Pierii. Acc. Scaligeri et Lindenbrogii notae ad Culicem, Cirin, Catalecta. ad cod. MS. reg. Paris. recenſuit *Pancratius Masuicius*, Leouardiae 1717. 4. II. tom. — rec. Venet. 1736. 4. II. voll. — Opp. ex recenſione *Alex. Cuninghami*, Scoti, cuius emendationes ſubiiciuntur. Edimburgi, 1743. 12. —

Opp. cum integris et emendatioribus comm. Seruii, Philargyrii, Pierii. Acc. Fuluii Vrſini— praecipue *Nic. Heinſii* notis nunc primum editis, quibus et ſuas in omne opus animaduerſiones et variantes in Seruium lectiones addidit *Petr. Burmannus.* Poſt cuius obitum — curam ſuscepit et adornauit *Petr. Bur-*

Burmannus, iunior. Amftel. 1746. 4. IIII. voll. Minora opufcula, quarto volumini fubiuncta, carent adnotationibus.

Opp. argumentis et chreftomathia illuftrauit *I. Peter Miller*. Berolini 1753. 8. — Praeterea nominandae funt edd. quaedam ob fplendorem aut nitorem litterarum. *Codex antiquiffimus a Rufio Turcio Aproniano diftinctus et emendatus*, qui nunc Florentiae in bibliotheca Mediceo-Laurentiana adferuatur bono publico typis defcriptus 1741. Florent. 4. (a *Petro Franc. Foggino* publicatus.) — Antiquiffimi Virgiliani codicis fragmenta et picturae ex bibliotheca Vaticana ad priscas imaginum formas a *Petro Sancte Bartholi* incifae. Romae ex chalcographia R. C. A. h. e. Romanae Camerae Apoftolicae 1741. Fol. — *Opera*. Paris. apud Io. Barbou. 1714. et 12. et 4 — Londini ex offic. Iac. Tonfon et Io. Watts. 1715. mai. 12. cura *Maittarii*. — in linguam anglicam translata, cum notis et obff. criticis atque exegeticis *Ios. Trappii*, Londini 1731. III. voll. 8. — ftudio *T. Cooke*. Londini 1741. 8. — Goettingae 1743. 12. — *Opera* ad P. Mafuicii editionem caftigata, tomi II. Londini apud Io. Brindley. 1744. 12. 1753. 8. — illuftrata, ornata et accuratiffime impreffa (cum praeclaris figur. ex antiq. monimentis expreffis) tom I. II. Londini impenfis I. et P. Knapton et Guil. Sandby. 8. et 12. 1750. — *Opera* ex antiquis monumentis illuftrata cura, ftudio et

sumtibus *Henrice Iustice* VI. voll. 8. et 4. 1753. 1763. quibus monumentorum doctam explanationem addidit Saxius. VI. vol. 1766. — Splendidissimum et characterum peculiari nitore commendatissimum in charta laenigata exemplar est Birminghamiae, typis Io. Baskerville, 4. mai 1757. et 1766. 8.

P. V. M. Bucol. Georg. et Aeneis, ex codice Mediceo-Laurentiano descripta ab *Ant. Ambrogi*, Florentino, S. I. italico versu reddita, adnotationibus atque var. lect. et antiquissimi Cod. Vaticani figuris pluribusque aliis veterum monumentis aere incisis et cl. Virorum dissertationibus illustrata, III. tomis. Romae. Excu. Io. Zempel, Venantii Monaldini sumtibus. Fol. 1763. 1764. 1765. Rei criticae parum peritus *Ambrogius* magnis sumtibus valde inutilem editionis molem emisit.

— *Georgicorum* libri IV. The Georgics of Virgil with an English Translation and Notes by *Iohn Martyn*. Prof. of Botany in the Vniversity of Cambridge. London for the Editor. 4. 1741. rec. 1746. et 1750. Ad intelligentiam herbarum, quarum mentionem fecit Virgilius, vtilis est haec editio, quam in sermonem teutonicum transtulit *Duschius* Hamburgi 1760. — Bucolicorum Eclogae decem. The Bucolicks of Virgil, with an English Translation and Notes by *I. Martyn*. London. 1749. 4. The Works of Virgil in Latin and English. The Original Text correctly print-

printed, the Aeneis translated by *Chp. Pitt*, the Eclogues and Georgics with Notes by *Jos. Warton*, with several new Observations by Mr. *Holdsworth*, *Spense* and others IV. vol. London. 1753. Holdsworth notae et diss. aliae post eius mortem anglice scriptae et editae sunt a *Spence*, cum huius notis. Londin. 1768. 4. — Opp. per *Io. Ogiluium* edita et multis sculpturis aeneis nitidissimis adornata. Lond. 1663. fol. sine notis et scholiis, nitidissima et rarissima, sed parua arte curata editio. — Opera curis et studio *Stephani Andr. Philippe*. Lutet. Paris. typis Ios. Barbou. 1745. 1754. 8. min. III. tom. — Opera tabulis aeneis olim a *Io. Pine*, sculptore regio defuncto, illustrata. Opus paternum in lucem profert *Robert. Edge Pine*. Londini. 1774. II. voll. mai. 8. — ad optimorum exemplarium fidem recensita, (nitide.) Edinburgi ap. G. Hamilton et G. Balfour. 1755. II. voll. 8. — Parmae e regio typographeo 1779. 8.

Nemo tamen nostra aetate de Virgilio magis meruit, nec plura contulit ad legitimam, doctamque poetae interpretationem atque intelligentiam, quam cel. *Heyne*, Professor Gottingensis, qui bis recensuit et quater edidit *Virgilii opera* tam genuina, quam quae sub nomine eius circumferri solent aut falso illi adtribui. Primum ille edidit *P. Virgilii Maronis Opera varietate lectionis et perpetua adnotatione illustrata, tomus I.* Lipsiae, 1767. 8.

Praestantem hanc editionem varia elegansque eruditio valde commendat. Primum est notitia critica codicum MSS. atque omnium editionum: tum sequitur *Donatus* de Virgilii vita, doctis illustratus obseruationibus: dein *Virgilii* vita per annos digesta, auctore *Heynio:* porro testimonia de Virgilio et eius operibus, denique disput. elegans de carmine Bucolico. — *Tomus secundus* Lipsiae, 1771. 8. continet Aen. libr. I — VI. illustratos cum excursibus doctissimis. Praemittuntur disquisitio I. de carmine epico Virgiliano, et disquisitio II. de rerum in Aeneide tractatarum inuentione. — *Tomus* III. Lipsiae, 1775, comprehendit Aeneidos libr. VII. — XII. — *Tomus* IV. eod. anno complectitur *carmina minora:* tum, Addenda et corrigenda ad superiores tomos atque indicem. — Posthaec omissis longioribus disputationibus, varietate lectionis, et opusculis, nec non contracto, ac frequenter mutato commentario, contextu interdum correcto, edidit *Virg. Opp.* perpetua adnotatione nouisque curis illustrata, Lipsiae, 1780. II voll. min. 8. — Tum denuo recensuit Opera et in lectione mutanda paullo plus sibi indulsit. Notitiam codd. et editionum mire sciteque auxit, multa praeterea in notis tam criticis quam exegeticis atque in Excursibus addidit, ita vt in fronte libri vere diceretur: *Editio altera emendatior et auctior.* Lipsiae, 1788. sq. IV. voll. Quibusdam exem-

exemplaribus ſplendidior forma externa, figuris ornata, eſt addita. — Minor editio eodem fere tempore iterum, ex maiore ducta et emendatior, prodiit. —

— *Opera:* acc. M. Manilii Aſtronomicon cum notitia litteraria ſtudiis ſocietatis Bipontinae. *Biponti*, 1783. II. voll. 8. — ad optimorum codicum fidem recenſuit (multis in contexto mutatis,) *Rich. Franc. Phil. Brunck.* Argentorati, 1785. 8. mai. — *Opp.* interpret. et notis illuſtrauit *Carolus Ruaeus.* editio noua, correct. Paris. 1785. ex offic. Barbou. III. voll. — cum adnott. *M. Iac. Baden.* Hauniae, 1780 ſq. mai. 8. II. voll. — *Opp.* (at vitiis typographicis commaculata,) cum notis *Henrici Braun*, Monachii, 1780. 8. II. tom. — *Opp.* textus lat. e cod. Mediceo, (ab Abb. *Foggino* publicato,) cum variis lectt. codd. Vaticani et Palatini et cum verſione italica Bucol. ac Georgic. ab editore *Franciſco Scauio* (cuius verſionis prima editio lucem viderat Romae 1765.) atque cum interpretatione Aeneidos ab *Hanniba'e Caro* facta, hic emendata. Mediolani apud Caietan. Notta, 1781. 1782. IV. voll. mai. 12. — *Georg.* textus lat. cum gallica verſione metrica, et notis ac lectt. varr. auctore Abb. *de Lille*, Kehl, 1784. mai. 8. — *Georgica*, cum illuſtrationibus, explicationibus et emendationibus textus. edit. *Gilbert Wakefield*, A. B. et membrum ſocietat. Ieſu in vniuerſ. Cambridg.

Londini 1788. 8. — *Georgicorum* libri IV graeco carmine heroico expressi, notisque perpetuis gr. illustrati studio ac labore *Eugenii de Bulgaris*, archiepiscopi Chersones. Petrop. 1786. mai. fol. cum textu latino, cui opposita est versio graeca metrica: subiectus est commentar. graece scriptus in vsum iuuenum graecorum, adhibitis editionibus de la Cerda et Ruaei, cum Vrsino et Ambrogio. — *Virg. Georg.* theotisco carmine heroico expr. a *Io. Henr. Iungio*, Prof. Heidelbergensi, Manhemiae, 1787. 8. alter tomus comprehendet obseruatt. — item ab *Alex. Weinrich.* Marburg, 1789. 8. — Aeneida metrice in linguam teutonicam. Halae, 1785. tom. I. coepit conuertere *Iani*, de reliquis versionibus v. editores Bipontinos et quos laudaui in Introd. in Not. litt. rom. II. pag. 317 sqq. —

Cortius olim editurus erat Virgilium, et habeo plagulas typis expressas, in quarum fronte scripserat Longolius: *Virgilii Specimen editionum in vsum scholarum Saxonicarum circa an. 1728. a Gottlieb Cortio adornatum.* Enimuero, vtut docte confecta fuisset editio, tamen propter molem notarum et prodigam eruditionis liberalitatem, num ad vsum scholarum futura fuisset apta, equidem valde haesito: altera plagula typis excusa est, at sine die et consule scripta: *Notulae* (vel potius, copiosissimae notae.) *in Eclogam V.* et *ad Eclogam VI. Virgilii notulae* (aeque abundantes.)

Quis

Quis illarum fuerit auctor, qui tamen Eclog. V. 54. laudat liberalitatem *Magnifici Dom. Praschii*, aut quando ſcriptae, fuerint, equidem neſcio, neque indagare vacat.

5. In omni poeſeos, qua inclitus fuit, genere Virgilius princeps latinorum, et ſingularis recte habetur. Phraſis, formulae loquendi ac ſententiae ſunt elegantes, latinae, rebusque et perſonis, de quibus canit, plerumque adcommodatae. Hinc in Bucolicis, in quibus Theocritum praeſertim imitatus eſt, ſtilus eſt humilis, et, vt plurimum, moratus; cedit tamen Theocrito, et interdum comtior, magisque vrbanus, quam paſtorem deceat: in Georgicis, Heſiodum ſequutus, eſt floridior laetiorque, et neminem fere habet parem, nedum ſuperiorem: in Aeneide, in qua praecipue Homerum ſibi exemplum propoſuit, magnificus et ſublimis, artifex in pingendo, inuentione vero Homero impar plurimis videtur: multis digreſſionibus atque comparationibus carmen egregie ornat. *Scaliger* quidem Poet. V. 2. Virgilio prae Homero primas tribuit, id, quod etiam *Rapin* fecit in libro: Comparaiſon d' Homere et Virgile, Paris. 1669 12. ſed ſecus videtur docto atque ingenioſo auctori *(Schirachio)* libelli: Litterariſche Briefe an das Publicum, I. Paquet. Altenb. 1769 epiſtola octaua. Macrobius Saturnal. V. c. II. ſqq. iam vtrumque comparauit. *Renati Rapini* Comparatio

Homeri et Virgilii e Gallico in Latinum translata: tum *Tollii* Comparationes Theocriti et Virgilii, Patronii et Virgilii, sunt in differt. select. crit. — a *Iano Berkelio*, Lugd. B. 1707. 8. edit. Neque tamen Virgilius ab omnium criminationibus liber erat. Nostra praesertim aetate P *Harduinus* Aeneida non solum Virgilio denegauit; sed opus quoque imperfectum atque impium esse statuit; et *Marklandus*, in fine praefationis suae ad Statii syluas de Virgilii Aeneide acerbum et iniquum tulit iudicium.

6. Contra Harduinum defendit Virgilium cel. *Saxius* in vindiciis secundum libertatem pro Maronis Aeneide, cui manum Io. Harduinus nuperus assertor iniecerat. Lipsiae 1737. 4. v. quoque eius Onomastic. tom. I. pag. 172—175. et pag. 562. — Ceterum praeter centones a multis ex Virgilio consutos aliaque de eo eiusue singulis poematibus scripta laudari merentur: *Caroli Ruaei* vita Virgilii ordine chronologico exposita, eiusque editioni praefixa. — *Fuluii Vrsini* Virgilius cum Graecis scriptoribus collatus, ed. 2. Valkenarii, Leoward. 1745. 8. — *Ch. Ad. Klotzii* libellus de verecundia Virgilii. Gotting. 1763. recusus in eius Opusculis varii argumenti, pag. 242. sqq. contra hunc disputat auctor, (Herderum esse dicunt.) in Kritischen Wäldern. 2. Wäldgen pag. 123. sqq. sed compara Litterarische Briefe loco memorato. — His addi possunt *Fabricius* in Bibl. graec. vol. I. l. I c. 30. sect. 14. de

ora-

oraculis de rege futuro, et ecloga IV. Virgilii explicata. — Critical obſervations on the ſixth Book of the Aeneid. Londini 1770. 8. — Remarks and Diſſertations on Virgil by the late Mr. *Holdsworth* publiſhed with ſeveral notes and additional Remarks by Mr. *Spence*, Londini 1768. 4. — Obſervations on the Subject of the *fourth Eclogue*, the Allegory *in the third Georgic*; and the primary Deſign *of the Aeneid* of Virgil: with incidental Remarks on ſome Coins of the Jews. by *Samuel Henley*. F. S. A. Rector of Rendlesham Suffolk. London, 1788. mai. 8. De redemtore totius generis humani non cogitandum eſſe in Ecloga IV, ſed poetam de ſperato Octauii, Scribonia matre, herede canere, docet. In Georg. III. *Idumaeas referam tibi Mantua palmas* de iudaica diuinatione intelligit, et argumentum Aeneidos eſſe putat ex vaticiniis prophetarum iudaicorum et Sybillinorum carminum ductum de futuro totius orbis domino, quae Virgilius in Auguſtum transtuliſſet. Sed conf. Götting. ephem litter. a. 1789. pag. 63. — *I. Aug. Henr. Tittmanni* de Virgilio Homerum imitante epiſtola gratulatoria. Wittebergae 1787. 8. — M. *Io. Conr. Burchardi Fiſcheri* disput. de codicibus MSS. Horatii atque Virgilii Barthianis, ſimul cum animaduerſionum in Horatium ſpecimine. Helmſtad. 1785. 4. — cel. *Io. Chriſtiani Wernsdorfii* diſp. reſpondente *Erneſto Ludou. Aug. Eiſenhart*, de pignori-

bus

bus imperii romani, locus Seruii grammatici ad Virgil. Aen. VII. v. 188. expenſus. Helmſtad. 1786. — De Sepulcro Virgilii v. *Donati* vitam Virgilii, c. 14. §. 55. ibique Heyne. — *Franciſci Campani* quaeſtio Virgiliana, per quam diligentiſſimus poeta negligentiae, quam Tucca et Varus ac caeteri hactenus obiecerunt, abſoluitur, et ſine qua multa in diuina Aeneide ad hanc diem obſcuriſſima loca, ſed in ſecundo praeſertim et ſexto intelligi non poſſunt. etc. Mediolani. 1540. 4. et alibi. — (cl. *Chriſtiani*) programma de rariſſima editione, (*Bucolic. Georgic.* et quorumdam opuſculor. min. Louanii 1475. *Aeneid.* ibid. 1476. fol. per Ioannem de Paderborne in Weſtfalia) Kilon. 1785. 4. — cl. *Fried. Aug. Wiedeburg* Progr. Etwas zur Aufklärung einiger Stellen in Virgils Schäfergedichten. Helmſtadt. 1778. 4. — cl. *Seybold* progr. I. in IV. librum Aeneid. Grünſtadt 1778. — II. Buchsweiler 1783. 4 — Eiusd. progr. de arte Virgilii in Aeneide et comparatione cum Homero. ibid. 1789. 4. — *Falconiae Probae* e Virgilio Centones in V. et N. T. (poſt ann. 393.) edidit *Kronmayerus*, Halae 1719. 8. — Auſonii cento nuptialis. Laelii Capilupi cento Virgilianus de vita Monachorum. Marci Velſeri (Pauli Merceri) Proteus Virgilianus etc. memoraſſe iuuat. — Geographie de Virgile, ou Notice des lieux, dont il eſt parlé dans les ouvrages de ce Poete, accompagnée d' une Carte geographique de Monſ.

Monſ. *Buache*, par Mons. *Helliez.* Paris 1771. 12. Auctor ordine alphabetico ſitum locorum deſcripſit, eorumque memorabilia, tum quae ad hiſtoriam naturae, mores et negotia incolarum pertinerent, et quae illorum nomina noſtra eſſent nomina, breuiter enarrauit. — *Sulzer* in Theorie der ſchönen Künſte etc. part. I. — IV. Lipſiae 1771. 4. et eius doctus recentioris editionis auctor, de *Blankenburg* a. 1786. 8. ſub art. *Aeneis*, *Heldengedicht*, *Hirtengedichte*, ac *Lehrgedicht.* — Plura adtuli alio loco.

7. Titulo *Catalectorum Virgilianorum* eruditi carmina varia inſigniunt, quae Virgilio vulgo tribuuntur, vt, *Culex*, *Ciris*, *Copa*, *Dirae*, *Carmina*, *Priapeia*, *Moretum* etc. quae haud paucis editionibus adiunguntur. Illorum editio optima fuit olim cum n. Ioſ. Scaligeri, et Frid. Lindenbrogii, inſcripta: *P. V. Mar. Appendix*, cum ſupplemento multorum antehac numquam excuſorum poematum Veterum poetarum etc. Lugd. Batau. 1595. et 1617. 8. — Notandae tamen ſunt Venetiana 1484. Fol. et Aldina 1517. 8. — *P. V. M. Copa* cum commentariolo *M. Ioannis Weitzii*, ſubiunctum eſt ſpicilegium in Moretum Septimii Sereni. Francof. 1642. — Praeſtat edit. *Opuſculorum*, exceptis ſ. reſectis tamen Priapeiis, Heyniana in vol. IV. Virgilii, vbi de ſingulis eorumque auctoribus diſſeritur.

More-

Moretum post alios adscribit *A. Septimio Sereno* cel. *Wernsdorfius*, et reddidit illud cum copa eiusdem, ut opinatur, auctoris doctisque illustrauit animaduersionibus in Poetis lat. minoribus tom II. pag. 245. sqq. — *Copa* quoque inest libr. III. Anthol. lat. a. *Burmanno* editae.

Carmen *Aetna*, idem doctiss. *Wernsdorf*, vindicauit *Lucilio iuniori*, recepit inter Poet. lat. min. vol. IV. init. eruditeque non solum explicuit, sed etiam de auctore illius disseruit: pariter *elegiam*, quae Virgilio vulgo tribuitur, aliis secus iudicantibus, *ad M. Valerium Messalam* idem post Burmannum in Anthol. lat. libr. II. p. 292, et Heynium, reddidit atque exposuit in tom. III. poet. lat. min. p. 117 sq.— et pag. 46. sqq. prolegg. ac pag. I. *Valerii Catonis*) Diras*, quas iam antiqua aetas, quamquam perperam, Virgilio adscripserat: pag. LIV. sq. recenset editiones.

Priapeia, male quondam adtributa Virgilio, aliquoties edita sunt, et suos habuerunt interpretes, interdum aeque inuerecundos. Memoro tantum editionem: *Priapeia* siue diuersorum poetarum in Priapum lusus, illustrati commentariis *Gasperis Scioppii*, Franci. *L. Apuleii* Maudaurensis ανεζόμενος, ab eodem illustratus. *Heracliti*, Imperatoris, *Sophoclis*, Sophi-

*) Conf. *Sueton* de grammat. XI. et cel. Saxii Onomast. tom. I. pag. 597.

Sophiſtae, *C. Antonii Q. Sorani* et *Cleopatrae*, Epiſtolae, de propudioſa Cleopatrae reginae libidine. Francof. ad Moen. 1506. 12. — Huic editioni accedunt *Ioſephi Scaligeri* in Priapeia commentarii ac *Friderici Lindenbruch* in eadem notae, Patauii, 1664. 8. rec. Lipſiae, at nomine *Patauii*, et eiusdem anni renouato.

Hoc loco commode me arbitror poſſe commemorare *catalecta Virgiliana* cum reliquis antiquis epigrammatibus et poematibus veteribus — e bibliotheca *P. Pithoei*, Paris. 1596. 8. *P. Burmanni* Anthologiam veterum latinorum epigrammatum et poematum, ſiue Catalecta poetarum latinorum etc. (cum notis vberrimis et doctiſſimis,) Amſtel. 1759. T. I. 4. tom. II. 1773. et *Ch. Ad. Klotzii* Antiburmannum. Ienae, 1761. 8. in quo multa loca Anthologiae explicantur atque illuſtrantur. Multa recepit cel. *Wernsdorf* in praeclaram collectionem poetarum latin. minorum. v. prolegom. §. 4.

8. Mentio quoque fieri debet *Caii Iulii Caeſaris Octauiani Auguſti* nat. a. v. c. 691. mort. a. v. c. 767. a Chriſto nato, 15. de eius die natali, vide *Burm.* et *Oudendorp.* ad Sueton. Aug. c. 5. Varia is ſcripſerat cum in ligata, tum ſoluta oratione, quorum fragmenta collegit, digeſſit et illuſtrauit *Ian. Rutgerſius* in variis lectionibus, libr. II. c. 13. pag. 135. ſqq. addatur I. *Alberti Fabricii* libr. *Imperatoris Caeſaris Auguſti temporum notatio, genus et ſcriptorum fragmenta.* Hamburgi 1727. 4.

In

In hac collectione reperitur quoque nobile illud *monumentum Ancyranum*, f. index rerum ab Augusto gestarum: de quo et de *C. Cilnio Maecenate*, auctore quorumdam poematum et a Virgilio, Horatio aliisque mire celebrato, plura adnotaui in Introd. in Hist. litteraturae rom. II. pag. 334. sqq. adde cel. *Beckii* Anleitung zur Kenntnifs der allgemeinen Welt und Voelker Geschichte vol. II. Lipsiae 1788. pag. 310. sqq. pag. 321. — *Io. Alberti Spisii* Progr. recensens poetas Augustos primorum a Christo nato saeculorum. Altdorf 1736. 4.

§. 6.

Q. Horatius Flaccus.

1. Natus est A. V. C. 688. (689. Varron.) a. Ch. N. 65. (66.) obiit a. V. C. 745. (746.) a Christ. nat. 8. (7.)

2. Venusii e genere ignobili, (pater enim fuit coactor,) ortus est: parens eum deduxit Romam, atque Orbilio disciplinae fideique tradidit. Interfecto Caesare, quum respublica vexaretur, Horatius Athenas profectus est, studio philosophiae et artium delectatus. Musis vero magis fidus fuisse, quam Marti arguitur. Cuinam philosophiae sectae addictus fuerit, ex eius poematibus non satis liquet, quidquid alii occinant. Atque ingenio poetae vim adferet, aut artis poeticae parum erit peritus, qui adeo inhumanus est, vt poetam, praecipue in odis, in verba cuiusdam sectae iurasse credat. Si quis adeo

adeo lepidus erit, vt mitius dicam, qui in Horatii carminibus ſingulares opiniunculas venetur philoſophicas, is Stoicorum, Epicureorum et, neſcio, quorum aliorum placita reperiet, de quibus Horatius forſan non cogitauit. Quaſi vero poeta, qui hilaris ludit, e ſchola Epicureorum exierit; aut qui ſublimes firmato pectore fundit ſententias, Stoicis ſe addixerit. Quam difficile eſt, in illos poetarum minus intelligentes ſatiram non ſcribere! Poetae veri philoſophiam h. e. popularem, quae animi motus eorumque vias ac latebras callide inueſtigat, verba adfectibus animi apta adhibet; in rebus arduis grauiter, iocoſe vero atque amoene ſcribit, quando genio indulget, aut hilari animo ad hilares ſcribit ſocios; hanc igitur philoſophiam probe calluit Horatius, ſuo ingenio vſus. Vitam vero priuatam commodam plurimum in villa ſua,*) (Epiſt. I. ep. 16. 5. ſq. ad

*) De villa Horatii nimis ſuperbum tulit iudicium *M. L. Capmartin de Chaupy* in: Decouverte de la Maiſon de Campagne d'Horace. Romae 1769. 8. III. tom. Elegantior eſſe dicitur *Domenici de Sanctis* diſſertazione ſopra la villa di Orazio Flacco Romae 1761. 4. rec. ibid. 1768. Idem edidit tertium librum, ſententiam ſuam de ſitu et regione praedii Horat. vberius firmat ex inſcriptione 1757. reperta, et Capmartin arguit plagii in: III. Diſſertazioni ſopra la villa di Horazio Flacco. II. il Mauſoleo de' Plauzi in Tivola. III. Antino citta municipio etc. Rauennae, 1784. mai. 4.

ad quam v. *Wieland* in huius versione german. tom. I. pag. 217. sq. 225. sqq. adde eundem p. 201. sq. contra *Capmartin* de multa disputantem,) curisque securam muneribus praetulit publicis. Praestantia atque vrbanitate ingenii et verborum lepore, sedata republica, fauorem et gratiam Augusti et Maecenatis consequutus est.

3. *Odarum* libr. IV. *Epodon*. libr. vnum: *carmen saeculare*, *sermonum* libr. II. *epistolarum*, libr. II. et *de arte poetica* librum reliquit.

4. Veterum Scholiastarum, *Helenii Acronis* et *Pomponii Porphyrionis* etc. notae haud pauca Horatii loca egregie illustrant. Recensebimus igitur potiores editiones, et eas, in quibus illae comparent; et illas, in quibus omissae sunt. *Ianus* quidem *Parrhasius* epist. quaest. epist. 5. pag. 734. probaturus est, Acronem, Seruio antiquiorem, non esse auctorem Scholiorum in Horatium.

Tanta autem est editionum multitudo, vt, omnium aut etiam plurimarum enumeratio ne taedium adferat, sit metuendum. Atque ingentem editionum ac versionum catalogum contexuerunt *Douglas* in Catalogo editt. Q. H. Fl. ab anno 1476. ad an. 1739. quae in bibl. Iac. Douglas adseruantur, Londin. 4. *I. W. Neuhaus* in Bibliotheca Horatiana, f. syllab. edd. Q. H. Fl. interpretationum, versionum ab a. 1470.

ad

ad an. 1770. Lipsiae, 1775. (complectitur fere 800. edd. et scripta ad Horatium pertinentia.) *Iani* in indice edd. et pleniorem enarratioremque doctiss. editor Hor *Bipontinus*. adde, quae scripsi et collegi in Introduct. in Notit. litt. rom. II. pag. 367 seqq. Equidem classicas aut rarissimas aut ceteris meliores indicabo editiones, quarum *quatuor aetates* concinnari possunt.

Prima aetas, s. natalis ab a. 1470—1500. *Princeps* est, sine loco et anno, sine titulo et typographi nomine, 4. quam *Maittarius* in Annal. typ. I. pag. 292. ed. II. adserit anno 1470. et ex typographia *Antonii Zaroti*, Parmensis, qui Mediolani, anno circ. 1470. libros coepit excudere: atque *Saxius* in Histor. typogr. Mediolanensi, cum Argelati scriptoribus Mediolan. tom. I. pag. 559. Maittarii tantum auctoritate motus inter Mediolanenses illam numerauit. — Idem *Saxius* recenset reliquas editiones *Mediolanenses* antiquissimas. — *Horat. Opp. omnia*, per *Anton. Zarottum*, 1474. — *Acronis* Comment. in Q. H. Fl. Opera, per *Anton. Zarottum*. 1474. fol. — *Hor.* per eundem, a. 1475. (ex catalogo tantum librorum venalium quodam.) — *Hor.* Opera et impensis *Philippi de Lauagnia*, ciuis Mediolanensis 1476. et 1477. fol. — charactere quadrato, per *Anton. Zarotum* 1485. — cum commentariis Acronis et Porphyrionis, per *Ant. Zarotum*,

 chara-

Vt multas Stephanianas ac Gryphianas, quae sua laude bonisque non carent, mittam, ad nouam quasi progeniem ac recensionem *Mureti* progrediar: — *Hor.* cum scholiis M. *Antonii Mureti.* Venet. apud Aldum, iuniorem. 1551. 8. 1552. 8. — cum comment. *Ant. Mureti* et *Aldi Manutii*, additis scholiis *Io. Mich. Bruti* ad libros Odarum et Epod. Venet. apud P. Manut. 1556. et ibidem ac alibi saepissime. *Mureti* scholia aliis quoque adhaerent editionibus. —

Praeclara et fere princeps est editio, praecipue si veteres spectes scholiastas: *Hor. Opp.* grammaticorum antiquissimorum, Helenii Acronis et Porphyrionis, commentariis illustrata. — edita auctius et emendatius, quam vmquam antea per *Georg Fabricium.* II. Tom. Basil. 1555. fol. Alteri tomo insunt multi commentatores recentiores. — rec. 1570. 1580. apud Henricum Petri; sunt autem commentarii XL. grammaticorum. — Postea *Fabricius* edidit *Horat.* ex codd. suis, tantum argumentis et castigatt. illustratum, Lipsiae, 1570. repet. decies vsque ad annum 1605.

Interea noua lux adfulsit *Hor.* poematibus cura et studio sagacis critici aeque ac eximii grammatici, *Dionysii Lambini*, qui ab a. 1561. nonam quasi editionum progeniem edidit, primum ex fide atque auctoritate decem codd. MSSt. cum commentariis egregiis et copiosis, Lugd. per Io. Tornaesium 1561. 4. —

rec.

rec. Venet. 1565. 4. — acc. *I. M. Bruti* notae. Venet. apud Paull. Manut. 1566. 4. (quae Lambinianarum editt. eſt rariſſima;) Paris. eod. anno 8. — tum *Lambinus* iterum recognouit textum, adhibitis praeter ea aliis exemplaribus antiquis, multis locis purgauit, et commentarios plus tertia parte amplificauit. Paris apud Io. Macaeum. 1567. fol. — rec. Francof. ad Moen. ex offic. Andr. Wecheli. 1577. fol. — Paris accedente Turnebi commentario, 1579. Lugdun. 1597. 4. et cum comment. *Turnebi* atque *Theodori Marcilii*, (quae editio optima Lambiniana habetur,) Paris. 1605. fol. — et eodem anno, adiectis adhuc *Henr. Stephani* diatribis, apud Petrum de la Roviere. Aureliae Allobrog. 4. —

Laudanda eſt ed.: *Hor.* ex caſtig. *Th. Pulmanni*, ad Mureti, Lambini aliorumque editt. atque vett. aliquot libros collatus et ſcholiis illuſtratus. Antwerp. ex offic. Plantini 1566. 12. ſexies deinceps recus. — *Hor. poemata* exactiori multo fide, innumeris ad veram metri rationem locis reſtitutis, recognita; variis etiam lectionibus nunc primum ad marginem appoſitis: doctiſſ. item virorum argumentis et annotatt. illuſtrata. Francofurt. apud heredes Chriſtiani Egenolphi. 1569. 8. Ex Acrone, Eraſmo, Sabellico aliisque multis ſunt admodum paucae adnott. tantum excerptae et hinc inde adſperſae.

Successit *Cruquius*, interpretum antiquiorum princeps; primum instar promulsidis expositus fuit *Hor.* Carminum lib. IV. ex antiquissimis MSSt. codd. cum commentariis falso adhuc *Porphyrioni* et *Acroni* adscriptis; opera *Iac. Cruquii*, Messen. editus: eiusdem in eundem annott. Brug. Flandr. apud Hub. Goltzium 1565. 8. — tum *Hor.* Satyrarum s. potius Eclogarum libri II. ex antiquissimis MSS. purgati et clarius explicati. Opera *Iac. Cruquii*, Messen. Eiusdem in eosdem commentarii. Antwerp. ex offic. Plantin. 1573. 8. — Denique integra poetae opera: *Horatius* ex antiquissimis XI. libr. MSS. et schedis aliquot emendatus et plurimis locis cum commentariis antiquis expurgatus et editus, opera *Iac. Cruquii.* Eiusdem in eumdem enarrationes, obss. et variae lectt. cum aliis quibusdam, et indice. Antwerp. ex offic. Plantin. 1578. 4. rec. ibid. 1579. 4. 1587. et saepius. *Cruquiana* VII. editio ex offic. Plant. Rapheling. a. 1611. 4. habetur classica.

Praeclara et fructuosa est ed. *Horat.* cum nouis scholiis, diatribe et obseruatt. *H. Stephani.* Paris. 1578. et saepius repetita. — *Eilh. Lubini* paraphrasis *Hor.* cum textu est vtilis ad sensum atque intelligentiam poetae. Rostoch. 1599. 4. auctior. Francof. 1612. 4. — Optimis et criticis edd. est adnumeranda ed. Hor. cum erudito *Laeuini Torrentii* comm. item *P. Nannii* comm. in artem poet. Antwerp.

ex

ex offic. Plant. apud Moretum. 1608. 4. — rec. longe auctior. ib. 1620. 4. —

Multa tentauit, et vero interdum peruertit ***Dan. Heinsius***, criticus, vt sagax, ita audax, cuius recensio frequenter est recantata. Primum prodierunt *Hor. Opp.* cum commentario *D. Heinsii.* Lugd. ex offic. Plant. Raphel. 1604. 1609. et additis *Hor.* Epistolis ad Florum et Pisones, suo, (vt scripsit,) ordini redditis. 1610. 8. tum, cum animaduersionibus longe auctioribus, et egregio de satyra libro atque fragmentis e *Timonis* Phliasii sillis ex diuersis auctoribus collectis et selectis Lucilii fragmentis satyrarum, apud Elzeu. 1612. 8. it. 1629. 12. quae posterior editio rarius occurrit. — *Hor.* cum scholiis et diuers. lect. e. VI. codd. MSSt. et editt. studio et opera *Greg. Bersmanni.* Lipsiae, 1602. 8. quae bona edit. saepius auctiusque est repetita. — *Hor.* cum notis *Iani Rutgersii*, (qui quidem reddidit textum Heinsianum, neque tamen omnes probat Heinsii emendatt.) ex typogr. Rob. Stephani. Lutet. 1613. 12. Vltraiecti, 1694. 12. — De coniectura tantum, at audaciore, castigauit textum Hor. et Heinsium in notulis subinde insectans *Tanaq. Faber*, recensuit *Hor. Opp.* Salmur. 1671. 12. — Huius tamen vestigia pressit, multa bona, nec pauca mediocria adtulit et incontinens allegoriae studium in poeta interpretando adfectauit illius gener *Io. Andr. Dacier*, qui edidit *Hor.* cum versione gallica,

notis et animaduerss. criticis atque historicis. Paris. 1681. X. voll. 12. 1689. quinta ed. aucta notis et varr. lection. Bentleii, Cuninghami et Sanadoni. Amstel. 1733. 4. IV. voll. et in 12. X. voll. —

Quinta aetas, quae valde litigiosa fuit, orditur a splendida et adcurata criticaque editione: *Hor.* Opera ad optimorum exemplarium fidem recensita: accesserunt variae lectiones. — opera et studio *Iac. Talbotii*, Cantabrig. apud Iac. Tonson. 1699. 4. 1701. 12. — *Hor.* cum lectionibus *Rutgersii* Venusinis criticis, iisque doctis, (diuersis ab illius notis,) edidit *P. Burmannus.* Traiecti Bat. 1699. 12. iterum ad fidem codd. msst. emendat. ad Bentleii recensionem, exceptis iis locis, quae Bentl. ex ingenio mutauerat. Traiecti 1713. 12. — Post haec *Wilhelm Baxter* excerptis veterum scholiastarum obseruatt. et cum suis notis edidit, verbis contextus interdum mutatis: *Hor. Eclogae vna cum scholiis perpetuis* etc. Londini 1701. 8. 1709. auct. et opprobriis conuiciisque in Bentleium refertae, Londini 1725. 8. — quam tamen editionem, in textu quibusdam Baxteri ausis sublatis, cum varietate lectionis notisque bonae frugis locupletatam recudi fecit *I. M. Gesnerus* — Lips. 1752. 1772. 8. denique curante *I. Car. Zeunio*, qui breues, sed ad meliorem poem. intelligentiam admodum fructuosas adspersit obseruationes. Lips. 1788. mai. 8. —

Nonam recensionem fecit magnus ille criticus *Richard. Bentleius*, monuitque tragoedias, textum partim e codd. et edd. priscis, partim de coniectura subtili non minus quam audaci, locis fere DCCC. mutando: *Hor. e recensione et cum notis Rich. Bentleii.* Cantabr. 1711. 4. Amstel. 1713. 4. 1717. 4. 1728. 4. Lipsiae 1764. 8. II. voll. Londini 1765. 8. II. voll. — At graues nactus est aduersarios. Primus fuit anonymus, cuius exstat *Aristarchus ampullans in curis Horationis auctore Philargyr. Cantabr.* Londini 1712. 8. Hunc imitatus est, et acerbitate verborum vicit *Richard Iohnson* in *Aristarcho* Antibentleiano. Nottingh. 1717. — Hos superauit ingenio atque acumine non minus, quam libidine corrigendi, et Bentleio fuit par, *Alexander Cuningham*, qui *Horat. poemata* ex antiquis codd. et certis obseruatt. emendauit, variasque scriptorum et impressorum lectiones adiecit. Hagae Com. 1721. 8. et promisit editionem *Hor.* quadringentis plus locis Bentleiana emendatiorem. Adiecit *Animaduersiones in Rich. Bentleii notas et emendationes* ad *Q. Hor. Fl.* ib. eod. anno et Londini. — cum obseruationibus criticis, (quae textui subiectae accesserunt,) et variantibus lectt. *Alex. Cuninghami*, vna cum eiusdem animaduerss. in R. Bentleii. not. et emendatt. ad Horat. Londini 1721. 8. —*)

Multa

*) In meo Cuninghami exemplo primum est textus Hor. cum notis criticis *Hagae Comit.* apud *Thom. Iohn-*

bus imperii romani, locus Seruii grammatici ad Virgil. Aen. VII. v. 188. expensus. Helmstad. 1786. — De Sepulcro Virgilii v. *Donati* vitam Virgilii, c. 14. §. 55. ibique Heyne. — *Francisci Campani* quaestio Virgiliana, per quam diligentissimus poeta negligentiae, quam Tucca et Varus ac caeteri hactenus obiecerunt, absoluitur, et sine qua multa in diuina Aeneide ad hanc diem obscurissima loca, sed in secundo praesertim et sexto intelligi non possunt. etc. Mediolani. 1540. 4. et alibi. — (cl. *Christiani*) programma de rarissima editione, (*Bucolic. Georgic.* et quorumdam opusculor. min. Louanii 1475. *Aeneid.* ibid. 1476. fol. per Ioannem de Paderborne in Westfalia) Kilon. 1785. 4. — cl. *Fried. Aug. Wiedeburg* Progr. Etwas zur Aufklärung einiger Stellen in Virgils Schäfergedichten. Helmstadt. 1778. 4. — cl. *Seybold* progr. I. in IV. librum Aeneid. Grünstadt 1778. — II. Buchsweiler 1783. 4 — Eiusd. progr. de arte Virgilii in Aeneide et comparatione cum Homero. ibid. 1789. 4. — *Falconiae Probae* e Virgilio Centones in V. et N. T. (post ann. 393.) edidit *Kronmayerus*, Halae 1719. 8. — Ausonii cento nuptialis. Laelii Capilupi cento Virgilianus de vita Monachorum. Marci Velseri (Pauli Merceri) Proteus Virgilianus etc. memorasse iuuat. — Geographie de Virgile, ou Notice des lieux, dont il est parlé dans les ouvrages de ce Poete, accompagnée d' une Carte geographique de Monf.

Monſ. *Buache*, par Mons. *Helliez.* Paris 1771. 12. Auctor ordine alphabetico ſitum locorum deſcripſit, eorumque memorabilia, tum quae ad hiſtoriam naturae, mores et negotia incolarum pertinerent, et quae illorum nomina noſtra eſſent nomina, breuiter enarrauit. — *Sulzer* in Theorie der ſchönen Künſte etc. part. I. — IV. Lipſiae 1771. 4. et eius doctus recentioris editionis auctor, de *Blankenburg* a. 1786. 8. ſub art. *Aeneis*, *Heldengedicht*, *Hirtengedichte*, ac *Lehrgedicht.* — Plura adtuli alio loco.

7. Titulo *Catalectorum Virgilianorum* eruditi carmina varia inſigniunt, quae Virgilio vulgo tribuuntur, vt, *Culex*, *Ciris*, *Copa*, *Dirae*, *Carmina*, *Priapeia*, *Moretum* etc. quae haud paucis editionibus adiunguntur. Illorum editio optima fuit olim cum n. Ioſ. Scaligeri, et Frid. Lindenbrogii, inſcripta: *P. V. Mar. Appendix*, cum ſupplemento multorum antehac numquam excuſorum poematum Veterum poetarum etc. Lugd. Batau. 1595. et 1617. 8. — Notandae tamen ſunt Venetiana 1484. Fol. et Aldina 1517. 8. — *P. V. M. Copa* cum commentariolo *M. Ioannis Weitzii*, ſubiunctum eſt ſpicilegium in Moretum Septimii Sereni. Francof. 1642. — Praeſtat edit. *Opuſculorum*, exceptis ſ. resectis tamen Priapeiis, Heyniana in vol. IV. Virgilii, vbi de ſingulis eorumque auctoribus diſſeritur.

More-

Moretum post alios adscribit *A. Septimio Sereno* cel. *Wernsdorfius*, et reddidit illud cum copa eiusdem, ut opinatur, auctoris doctisque illustrauit animaduersionibus in Poetis lat. minoribus tom II. pag. 245. sqq. — *Copa* quoque inest libr. III. Anthol. lat. a. *Burmanno* editae.

Carmen *Aetna*, idem doctiss. *Wernsdorf*, vindicauit *Lucilio iuniori*, recepit inter Poet. lat. min. vol. IV. init. eruditeque non solum explicuit, sed etiam de auctore illius disseruit: pariter *elegiam*, quae Virgilio vulgo tribuitur, aliis secus iudicantibus, *ad M. Valerium Messalam* idem post Burmannum in Anthol. lat. libr. II. p. 292. et Heynium, reddidit atque exposuit in tom. III. poet. lat. min. p. 117 sq. — et pag. 46. sqq. prolegg. ac pag. I. *Valerii Catonis*) Diras*, quas iam antiqua aetas, quamquam perperam, Virgilio adscripserat: pag. LIV. sq. recenset editiones.

Priapeia, male quondam adtributa Virgilio, aliquoties edita sunt, et suos habuerunt interpretes, interdum aeque inuerecundos. Memoro tantum editionem: *Priapeia* siue diuersorum poetarum in Priapum lusus, illustrati commentariis *Gasperis Scioppii*, Franci. *L. Apuleii* Maudaurensis *ανεζόμενος*, ab eodem illustratus. *Heracliti*, Imperatoris, *Sophoclis*, Sophi-

*) Conf. *Sueton* de grammat. XI. et cel. Saxii Onomast. tom. I. pag. 597.

Sophistae, *C. Antonii Q. Sorani* et *Cleopatrae*, Epistolae, de propudiosa Cleopatrae reginae libidine. Francof. ad Moen. 1506. 12. — Huic editioni accedunt *Iosephi Scaligeri* in Priapeia commentarii ac *Friderici Lindenbruch* in eadem notae, Patauii, 1664. 8. rec. Lipsiae, at nomine *Patauii*, et eiusdem anni renouato.

Hoc loco commode me arbitror posse commemorare *catalecta Virgiliana* cum reliquis antiquis epigrammatibus et poematibus veteribus — e bibliotheca *P. Pithoei*, Paris. 1596. 8. *P. Burmanni* Anthologiam veterum latinorum epigrammatum et poematum, siue Catalecta poetarum latinorum etc. (cum notis vberrimis et doctissimis,) Amstel. 1759. T. I. 4. tom. II. 1773. et *Ch. Ad. Klotzii* Antiburmannum. Ienae, 1761. 8. in quo multa loca Anthologiae explicantur atque illustrantur. Multa recepit cel. *Wernsdorf* in praeclaram collectionem poetarum latin. minorum. v. prolegom. §. 4.

8. Mentio quoque fieri debet *Caii Iulii Caesaris Octauiani Augusti* nat. a. v. c. 691. mort. a. v. c. 767. a Christo nato, 15. de eius die natali, vide *Burm.* et *Oudendorp.* ad Sueton. Aug. c. 5. Varia is scripserat cum in ligata, tum soluta oratione, quorum fragmenta collegit, digessit et illustrauit *Ian. Rutgersius* in variis lectionibus, libr. II. c. 13. pag. 135. sqq. addatur I. *Alberti Fabricii* libr. *Imperatoris Caesaris Augusti temporum notatio, genus et scriptorum fragmenta.* Hamburgi 1727. 4.

In

In hac collectione reperitur quoque nobile illud *monumentum Ancyranum*, s. index rerum ab Augusto gestarum: de quo et de *C. Cilnio Maecenate*, auctore quorumdam poematum et a Virgilio, Horatio aliisque mire celebrato, plura adnotaui in Introd. in Hist. litteraturae rom. II. pag. 334. sqq. adde cel. *Beckii* Anleitung zur Kenntniss der allgemeinen Welt und Voelker Geschichte vol. II. Lipsiae 1788. pag. 310. sqq. pag. 321. — *Io. Alberti Spisii* Progr. recensens poetas Augustos primorum a Christo nato saeculorum. Altdorf 1736. 4.

§. 6.

Q. HORATIUS FLACCUS.

1. Natus est A. V. C. 688. (689. Varron.) a. Ch. N. 65. (66.) obiit a. V. C. 745. (746.) a Christ. nat. 8. (7.)

2. Venusii e genere ignobili, (pater enim fuit coactor,) ortus est: parens eum deduxit Romam, atque Orbilio disciplinae fideique tradidit. Interfecto Caesare, quum respublica vexaretur, Horatius Athenas profectus est, studio philosophiae et artium delectatus. Musis vero magis fidus fuisse, quam Marti arguitur. Cuinam philosophiae sectae addictus fuerit, ex eius poematibus non satis liquet, quidquid alii occinant. Atque ingenio poetae vim adferet, aut artis poeticae parum erit peritus, qui adeo inhumanus est, vt poetam, praecipue in odis, in verba cuiusdam sectae iurasse credat. Si quis adeo

adeo lepidus erit, vt mitius dicam, qui in Horatii carminibus singulares opiniunculas venetur philosophicas, is Stoicorum, Epicureorum et, nescio, quorum aliorum placita reperiet, de quibus Horatius forsan non cogitauit. Quasi vero poeta, qui hilaris ludit, e schola Epicureorum exierit; aut qui sublimes firmato pectore fundit sententias, Stoicis se addixerit. Quam difficile est, in illos poetarum minus intelligentes satiram non scribere! Poetae veri philosophiam h. e. popularem, quae animi motus eorumque vias ac latebras callide inuestigat, verba adfectibus animi apta adhibet; in rebus arduis grauiter, iocose vero atque amoene scribit, quando genio indulget, aut hilari animo ad hilares scribit socios; hanc igitur philosophiam probe calluit Horatius, suo ingenio vsus. Vitam vero priuatam commodam plurimum in villa sua,*) (Epist. I. ep. 16. 5. sq. ad

*) De villa Horatii nimis superbum tulit iudicium *M. L. Capmartin de Chaupy* in: Decouverte de la Maison de Campagne d'Horace. Romae 1769. 8. III. tom. Elegantior esse dicitur *Domenici de Sanctis* dissertazione sopra la villa di Orazio Flacco Romae 1761. 4. rec. ibid. 1768. Idem edidit tertium librum, sententiam suam de situ et regione praedii Horat. vberius firmat ex inscriptione 1757. reperta, et Capmartin arguit plagii in: III. Dissertazioni sopra la villa di Horazio Flacco: II. il Mausoleo de' Plauzi in Tivola. III. Antino citta municipio etc. Rauennae, 1784. mai. 4.

ad quam v. *Wieland* in huius verſione german. tom. I. pag. 217. ſq. 225. ſqq. adde eundem p. 201. ſq. contra *Capmartin* de multa disputantem,) curisque ſecuram muneribus praetulit publicis. Praeſtantia atque vrbanitate] ingenii et verborum lepore, ſedata republica, fauorem et gratiam Auguſti et Maecenatis conſequutus eſt.

3. *Odarum* libr. IV. *Epodon*. libr. vnum: *carmen ſaeculare*, *ſermonum* libr. II. *epiſtolarum*, libr. II. et *de arte poetica* librum reliquit.

4. Veterum Scholiaſtarum, *Helenii Acronis* et *Pomponii Porphyrionis* etc. notae haud pauca Horatii loca egregie illuſtrant. Recenſebimus igitur potiores editiones, et eas, in quibus illae comparent; et illas, in quibus omiſſae ſunt. *Ianus* quidem *Parrhaſius* epiſt. quaeſt. epiſt. 5. pag. 734. probaturus eſt, Acronem, Seruio antiquiorem, non eſſe auctorem Scholiorum in Horatium.

Tanta autem eſt editionum multitudo, vt, omnium aut etiam plurimarum enumeratio ne taedium adferat, ſit metuendum. Atque ingentem editionum ac verſionum catalogum contexuerunt *Douglas* in Catalogo editt. Q. H. Fl. ab anno 1476. ad an. 1739. quae in bibl. Iac. Douglas adſeruantur, Londin. 4. *I. W. Neuhaus* in Bibliotheca Horatiana, ſ. ſyllab. edd. Q. H. Fl. interpretationum, verſionum ab a. 1470.

ad

ad an. 1770. Lipsiae, 1775. (complectitur fere 800. edd. et scripta ad Horatium pertinentia,) *Iani* in indice edd. et pleniorem curatioremque doctiss. editor Hor *Bipontinus*. adde, quae scripsi et collegi in Introduct. in Notit. litt. rom. II. pag. 367 seqq. Equidem classicas aut rarissimas aut ceteris meliores indicabo editiones, quarum *quatuor aetates* concinnari possunt.

Prima aetas, s. natalis ab a. 1470 — 1500. *Princeps* est, sine loco et anno, sine titulo et typographi nomine, 4. quam *Maittarius* in Annal. typ. I. pag. 292. ed. II. adferit anno 1470. et ex typographia *Antonii Zaroti*, Parmensis, qui Mediolani, anno circ. 1470. libros coepit excudere: atque *Saxius* in Histor. typogr. Mediolanensi, cum Argelati scriptoribus Mediolan. tom. I. pag. 559. Maittarii tantum auctoritate motus inter Mediolanenses illam numerauit. — Idem *Saxius* recenset reliquas editiones *Mediolanenses* antiquissimas. — *Horat. Opp. omnia*, per *Anton. Zarottum*, 1474. — *Acronis* Comment. in Q. H. Fl. Opera, per *Anton. Zarottum*. 1474. fol. — *Hor.* per eundem, a. 1475. (ex catalogo tantum librorum venalium quodam.) — *Hor.* Opera et impensis *Philippi de Lauagnia*, ciuis Mediolanensis 1476., et 1477. fol. — charactere quadrato, per *Anton. Zarotum* 1485. — cum commentariis Acronis et Porphyrionis, per *Ant. Zarotum*,

 chara-

charactere romano 1486. fol. *) — Classicis adnumeratur edit. *Hor.* cum comment. *Porphyrionis*, ex emendatione *Raphael Regii*, *Pataui* **) 1481. fol. — cum interpretationibus *Christoph Landini*, Florentini, Florentiae per Anton. Miscominum 1482. Venet. 1483. fol. et saepius. — Praestat, tamquam noua recensio, post haec saepe repetita, *Hor. Opp.* cum Comm. Anton. Mancinelli, Acronis, Porphyr. Landini. — a *Philippo Pincio* Mantuano, diligenter *Venetiis* impressa 1492. fol. 1494. ***) etc. — Princeps ****) in Germania euulgata est edit. *Hor. Opp.* cum quibusdam annott. imaginibusque, (omnino lepidis, quorum adspectu vel Cato ridere debet,) — per *Iac. Locher*, (Prof. in Academ. Friburg.) — Argentorati opera et impensis Io. Reinhardi Grüninger 1498. fol. etc.

Altera

*) Conf. *Quirini* Epistolam ad Saxium, subiunctam tom. II. Argelati Bibliothecae scriptorum Mediolan. pag. 19. sq. — coll. *Gesneri* praef. ad Horat. ab illo editum.

**) Pataui a. 1481. scripta est epistola Regii; at Venetiis librum praelo exiisse sine anni nota, et primam esse editionem cum commentario, monet cl. *Gemeiner* in: Nachrichten von den in der Regensburgisch. Bibliothek befindlichen Büchern. pag. 222.

***) v. *Gemeiner* loco cit.

****) *Martinus Herbipol.* primam partem *Horat.* Lips. 1492. 4. antea ediderat.

Altera aetas incipit ab *Aldina*, in qua multa sunt mutata. Venet. 1501. 1509. 1519. 1527. 8. — Ampla est familia *Ascensiana*, e Veneta quidem 1492. enata; at vario modo culta: — *Hor. Opp.* cura et typis Ascensii: cum *huius Ascensii* explicatione Sermones et Epistolae: Odae, Epodi et Carm. saecul. cum explicat. *Mancinelli* et *Ascensii*. Paris. 1503. 1511 etc. nec vero omnes consentiunt Ascensianae, explicationes autem Mancinelli et Ascensii sunt ieiunae et exiles. — *Iuntinae* Florent. 1503. 1514. 1519. et rarae censentur et emendatae. — *Horatii poemata* cum adnott. f. l. (Lugduni per Sim. Carpentarium) 1511. 8. ex antiquis libris correcta sunt. — *Georgius Fabricius* egregiam *Horatio* nauauit operam, Lipsiae, 1520. 8. — postea *Mich. Bentinus Hor. Persii, Iuuenalis* opera. Basil. per Valent. Curionem. 1524. 8. — Iterum *Mich. Bentinus*, vetusto Sichardi codice vsus est et praefatus, edidit *Q. Hor. Fl. Opera* cum commentariis Acronis, grammatici, nuper quam accuratissime castigatis etc. Basileae, apud Valentin. Curion. 1527. 8. — *Glareanus* edidit *Hor.* cum adnott. Friburgi Brisg. Aldinum exemplum sequutus, multis tamen arrogantius correctis, 1523. 8. et saepius. — *Hor. poemata* cum comm. multis et veterum et recentiorum. — Venet. 1540. fol. — auct. ibid. 1544. it. emendatius. Basil. per Henr. Petrum. 1545. fol. et saepius Venetiis.

Vt multas Stephanianas ac Gryphianas, quae ſua laude bonisque non carent, mittam, ad nouam quaſi progeniem ac recenſionem *Mureti* progrediar: — *Hor.*, cum ſcholiis M. *Antonii Mureti.* Venet. apud Aldum, iuniorem. 1551. 8. 1552. 8. — cum comment. *Ant. Mureti* et *Aldi Manutii*, additis ſcholiis *Io. Mich. Bruti* ad libros Odarum et Epod. Venet. apud P. Manut. 1556. et ibidem ac alibi ſaepiſſime. *Mureti* ſcholia aliis quoque adhaerent editionibus. —

Praeclara et fere princeps eſt editio, praecipue ſi veteres ſpectes ſcholiaſtas: *Hor. Opp.* grammaticorum antiquiſſimorum, Helenii Acronis et Porphyrionis, commentariis illuſtrata. — edita auctius et emendatius, quam vmquam antea per *Georg Fabricium.* II. Tom. Baſil. 1555. fol. Alteri tomo inſunt multi commentatores recentiores. — rec. 1570. 1580. apud Henricum Petri; ſunt autem commentarii XL. grammaticorum. — Poſtea *Fabricius* edidit *Horat.* ex codd. ſuis, tantum argumentis et caſtigatt. illuſtratum, Lipſiae, 1570. repet. decies vsque ad annum 1605.

Interea noua lux adfulſit *Hor.* poematibus cura et ſtudio ſagacis critici aeque ac eximii grammatici, *Dionyſii Lambini*, qui ab a. 1561. nouam quaſi editionum progeniem edidit, primum ex fide atque auctoritate decem codd. MSSt. cum commentariis egregiis et copioſis, Lugd. per Io. Tornaeſium 1561. 4. —

rec.

rec. Venet. 1565. 4. — acc. *I. M. Bruti* notae. Venet. apud Paull. Manut. 1566. 4. (quae Lambinianarum editt. eſt rariſſima;) Paris. eod. anno 8. — tum *Lambinus* iterum recognouit textum, adhibitis praeter ea aliis exemplaribus antiquis, multis locis purgauit, et commentarios plus tertia parte amplificauit. Paris apud Io. Macaeum. 1567. fol. — rec. Francof. ad Moen. ex offic. Andr. Wecheli. 1577. fol. — Paris accedente Turnebi commentario, 1579. Lugdun. 1597. 4. et cum comment. *Turnebi* atque *Theodori Marcilii*, (quae editio optima Lambiniana habetur,) Paris. 1605. fol. — et eodem anno, adiectis adhuc *Henr. Stephani* diatribis, apud Petrum de la Roviere. Aureliae Allobrog. 4. —

Laudanda eſt ed.: *Hor.* ex caſtig. *Th. Pulmanni*, ad Mureti, Lambini aliorumque editt. atque vett. aliquot libros collatus et ſcholiis illuſtratus. Antwerp. ex offic. Plantini 1566. 12. ſexies deinceps recus. — *Hor. poemata* exactiori multo fide, innumeris ad veram metri rationem locis reſtitutis, recognita; variis etiam lectionibus nunc primum ad marginem appoſitis: doctiſſ. item virorum argumentis et annotatt. illuſtrata. Francofurt. apud heredes Chriſtiani Egenolphi. 1569. 8. Ex Acrone, Eraſmo, Sabellico aliisque multis ſunt admodum paucae adnott. tantum excerptae et hinc inde adſperſae.

Succeſſit *Cruquius*, interpretum antiquiorum princeps; primum inſtar promulſidis expoſitus fuit *Hor.* Carminum lib. IV. ex antiquiſſimis MSSt. codd. cum commentariis falſo adhuc *Porphyrioni* et *Acroni* adſcriptis; opera *Iac. Cruquii*, Meſſen. editus: eiusdem in eundem annott. Brug. Flandr. apud Hub. Goltzium 1565. 8. — tum *Hor.* Satyrarum ſ. potius Eclogarum libri II. ex antiquiſſimis MSS. purgati et clarius explicati. Opera *Iac. Cruquii*, Meſſen. Eiusdem in eosdem commentarii. Antwerp. ex offic. Plantin. 1573. 8. — Denique integra poetae opera: *Horatius* ex antiquiſſimis XI. libr. MSS. et ſchedis aliquot emendatus et plurimis locis cum commentariis antiquis expurgatus et editus, opera *Iac. Cruquii.* Eiusdem in eumdem enarrationes, obſſ. et variae lect. cum aliis quibusdam, et indice. Antwerp. ex offic. Plantin. 1578. 4. rec. ibid. 1579. 4. 1587. et ſaepius. *Cruquiana* VII. editio ex offic. Plant. Rapheling. a. 1611. 4. habetur claſſica.

Praeclara et fructuoſa eſt ed. *Horat.* cum nouis ſcholiis, diatribe et obſeruatt. *H. Stephani.* Paris. 1578. et ſaepius repetita. — *Eilh. Lubini* paraphraſis *Hor.* cum textu eſt vtilis ad ſenſum atque intelligentiam poetae. Roſtoch. 1599. 4. auctior. Francof. 1612. 4. — Optimis et criticis edd. eſt adnumeranda ed. Hor. cum erudito *Laeuini Torrentii* comm. item *P. Nannii* comm. in artem poet. Antwerp.

ex

ex offic. Plant. apud Moretum. 1608. 4. — rec. longe auctior. ib. 1620. 4. —

Multa tentauit, et vero interdum peruertit *Dan. Heinsius*, criticus, vt sagax, ita audax, cuius recensio frequenter est recantata. Primum prodierunt *Hor. Opp.* cum commentario *D. Heinsii.* Lugd. ex offic. Plant. Raphel. 1604. 1609. et additis *Hor.* Epistolis ad Florum et Pisones, suo, (vt scripsit,) ordini redditis. 1610. 8. tum, cum animaduersionibus longe auctioribus, et egregio de satyra libro atque fragmentis e *Timonis* Phliasii sillis ex diuersis auctoribus collectis et selectis Lucilii fragmentis satyrarum, apud Elzeu. 1612. 8. it. 1629. 12. quae posterior editio rarius occurrit. — *Hor.* cum scholiis et diuers. lectt. e. VI. codd. MSSt. et editt. studio et opera *Greg. Bersmanni.* Lipsiae, 1602. 8. quae bona edit. saepius auctiusque est repetita. — *Hor.* cum notis *Iani Rutgersii*, (qui quidem reddidit textum Heinsianum, neque tamen omnes probat Heinsii emendatt.) ex typogr. Rob. Stephani. Lutet. 1613. 12. Vltraiecti, 1694. 12. — De coniectura tantum, at audaciore, castigauit textum Hor. et Heinsium in notulis subinde insectans *Tanaq. Faber*, recensuit *Hor. Opp.* Salmur. 1671. 12. — Huius tamen vestigia pressit, multa bona, nec pauca mediocria adtulit et incontinens allegoriae studium in poeta interpretando adfectauit illius gener *Io. Andr. Dacier*, qui edidit *Hor.* cum versione gallica,

notis et animaduerss. criticis atque historicis. Paris. 1681. X. voll. 12. 1689. quinta ed. aucta notis et varr. lection. Bentleii, Cuninghami et Sanadoni. Amstel. 1733. 4. IV. voll. et in 12. X. voll. —

Quinta aetas, quae valde litigiosa fuit, orditur a splendida et adcurata criticaque editione: *Hor.* Opera ad optimorum exemplarium fidem recensita: accesserunt variae lectiones. — opera et studio *Iac. Talbotii*, Cantabrig. apud Iac. Tonson. 1699. 4. 1701. 12. — *Hor.* cum lectionibus *Rutgersii* Venusinis criticis, iisque doctis, (diuersis ab illius notis,) edidit *P. Burmannus.* Traiecti Bat. 1699. 12. iterum ad fidem codd. msst. emendat. ad Bentleii recensionem, exceptis iis locis, quae Bentl. ex ingenio mutauerat. Traiecti 1713. 12. — Post haec *Wilhelm Baxter* excerptis veterum scholiastarum obseruatt. et cum suis notis edidit, verbis contextus interdum mutatis: *Hor. Eclogae vna cum scholiis perpetuis* etc. Londini 1701. 8. 1709. auct. et opprobriis conuiciisque in Bentleium refertae, Londini 1725. 8. — quam tamen editionem, in textu quibusdam Baxteri ausis sublatis, cum varietate lectionis notisque bonae frugis locupletatam recudi fecit *I. M Gesnerus* — Lips. 1752. 1772. 8. denique curante *I. Car. Zeunio*, qui breues, sed ad meliorem poem. intelligentiam admodum fructuosas adspersit obseruationes. Lips. 1788. mai. 8. —

Nouam

Nonam recensionem fecit magnus ille criticus *Richard. Bentleius*, mouitque tragoedias, textum partim e codd. et edd. priscis, partim de coniectura subtili non minus quam audaci, locis fere DCCC. mutando: *Hor. e recensione et cum notis Rich. Bentleii.* Cantabr. 1711. 4. Amstel. 1713. 4. 1717. 4. 1728. 4. Lipsiae 1764. 8. II. voll. Londini 1765. 8. II. voll. — At graues nactus est aduersarios. Primus fuit anonymus, cuius exstat *Aristarchus ampullans in curis Horatianis auctore Philargyr. Cantabr.* Londini 1712. 8. Hunc imitatus est, et acerbitate verborum vicit *Richard Iohnson* in *Aristarcho* Antibentleiano. Nottingh. 1717. — Hos superauit ingenio atque acumine non minus, quam libidine corrigendi, et Bentleio fuit par, *Alexander Cuningham*, qui *Horat. poemata* ex antiquis codd. et certis obseruatt. emendauit, variasque scriptorum et impressorum lectiones adiecit. Hagae Com. 1721. 8. et promisit editionem *Hor.* quadringentis plus locis Bentleiana emendatiorem. Adiecit *Animaduersiones in Rich. Bentleii notas et emendationes* ad *Q. Hor. Fl.* ib. eod. anno et Londini. — cum obseruationibus criticis, (quae textui subiectae accesserunt,) et variantibus lectt. *Alex. Cuninghami*, vna cum eiusdem animaduerss. in R. Bentleii. not. et emendatt. ad Horat. Londini 1721. 8. — *)

Multa

*) In meo Cuninghami exemplo primum est textus Hor. cum notis criticis *Hagae Comit.* apud *Thom. Iohn-*

Multa nouauit, et tentauit, at arrogantius et audacius, quam feliciter, *Jean du Hamel* in ed. *Hor. Opera expurgata.* Interpretatione ad verbum, variis lectt. ac notis illustrauit *J. du Hamel.* Paris. II. voll. 1720. 1730. et apud Barbou 1764. 8. — *Sanadon*, ipse bonus poeta, sensum et gratiam ac pulcritudinem Horatii melius exposuit, quam criticum egit; at enim allegoriarum venator, quamquam Daciero cautior, fuit: de eius edd. paullo post agemus. — *Io. Iones* in edit. Londin. 1736. 8. vsus est codd. emendauit quaedam in Horatii contextu, sed maiore temeritate, quam sagacitate, suasque notas, varias lectiones et virorum doctorum coniecturas subiecit. —

Praeclara est, et ob sobriam lectionis deligendae rationem et ob interpretationem, at nondum absoluta: *Hor. Opp.* recensuit varietate lectionis et perpetua adnotatione illustrauit, *M. Chrift. Dan. Iani* tom. I. Lipsiae 1778. mai.

Iohnsonium 1721. tum tamquam altera pars accessit, inscripta: *Alex. Cuninghami* animaduerss. in Richardi Bentleji notas et emendationes ad Q. Horat. Flaccum *Londini* apud *fratres Vaillant* et *N. Prevost.* 1721. Forsan prior etiam pars in aliis exemplaribus excusa esse in titulo dicebarur siue Londini siue Hagae: in hac quidem posteriore vrbe Cuningham praefatt. ad vtrumque librum scripsit: quod, quia viros quosdam doctos vidi incertos dubiosque in hac editione describenda, hic adnotare volui.

mai. 8. tom. II. 1782. — *Hor. opp.* ad optimas editt. collata, praemittitur notitia litteraria (tam copiosa, quam egregia) studiis societatis Bipontinae. Editio accurata Bipont. 1783. 8 —

Vt infinitas alias praetermittam vel ex aliis ductas vel pueris editas vel exigui aut nullius pretii, nominabo editionem splendore elegantiaque nulli cedentem: *Q. Hor. Fl. carmina curauit Ier. Iac. Oberlin.* typis et sumtu Rollandi et Iacobi. Argentor 1788. m. 4. f. min. fol. Calci adhaerent variae lectiones quatuor codicum Argentoratensium. —

Paucis quasdam a nitore typorum laudabiles edd. indicabo. — Bentleii notas contraxit filius, *Thom. Bentlei.* Cantabr. 1714. 8. — *Horatii* opera vol. II. Londini aeneis tabulis incidit *Io. Pine.* 1733. 8. quam nitidissimam editionem in nostra regione paucis videre licet. — cura *Mich. Maittaire* cum varr. lectt. Londin. 1715. 12. — e recens. Heinsii et Fabri, ac cum var. lection. Bentleii. Amstel. apud Wettsten 1719. 24. — cum indice var. lectt. Dublin 1721. 12. — e typogr. regia Paris. 1733. 16. — typis Brindley, Londini 1744. 12. — Glasguae eodem anno, 12. — carmina nitori suo restituta, accurante *Stephano Andr. Philippe.* Lutet. Paris. sumtib. Coustelier. 1746. 1754. 12. — Opera vol. I. II. London apud Gul. *Sandby* 1749. 8. mai. — carmina nitori suo restituta Paris *I. Barbou.* 1763. 12. Praeterea in censum veniunt. *Pars sexta operum*

operum Horatii, ipsi et Sidonio Apollinari *laudes Phoebi et Dianae* dicta, ex antiquissima recensione Sidonii nunc primum edita, argumentis et noua paraphrasi collustrata, autore *I. P. Ancherfen*, Hafniae 1752. 8. — *I. Sturmii* Comment. in artem poeticam Q. Hor. — edit. ab *I. Henr. Ackero*, Rudolstadii 1715. 8. — De laudibus rei rusticae commentarius secundum Horatii odam e libro Epodon, autore *M. Io. Weitzio*, Francof. 1625. 8. — *Q. Horatius Flaccus*, Birmingham apud Baskerville, 1762 12. 1770. 4. Splendida est edit. — Opera ad fidem LXXVI. codd. illustrata cur. Iof. *Valart*. Paris. 1770. 8. mai. (de qua ed. alibi iudicaui.) — Oeuvres d'Horace, en Latin, traduites en François par M. *Dacier* et le P. *Sanadon*, avec les Remarques critiques, historiques et geographiques de l'un et de l'autre, tom I. — VIII. Amsterd. 1735. 8. *Sanadonii* ed. cum francica vers. et notis, Paris. 1728. 4. et 8. — cum Peruigilio Veneris, ib. 1728. — edit. II. correctior, ordine, olim temere transposito, nunc reuocato. Paris 1756. 8. VIII. voll. Dacier et Sanadon, de cuius interpretatione egi in eius vita in vitar. philolog. Vol. IV. editt. aut recensiones saepius prodierunt. — Les quatres poetiques, d'Aristote, *d'Horace*, de Vida et Despreaux — par l'Abbé *de Batteux*. Paris 1771. 2. voll. 8.

5. In lyricis carminibus principatum inter Romanos obtinet. Audax est, non tumidus, subli-

ſublimis, plenus ſententiarum, nonnumquam in verbis nouator, multa e graeco fonte liberalius, interdum licentius, deriuans. In lyrica Horatii carmina Harduinus more ſuo ſaeuiit, in Pſeudo-Horatio, parte operum variorum. Amſtel. 1733. Fol. — rec. Prolegomen. ad cenſuram ſcriptorum vett. 1766. — In Sermonibus ſtilo vſus eſt plano ac paene pedeſtri et comico: dictio tamen eſt grauis et latina et ſumma ineſt illis vrbanitas. In epiſtolis iocoſus quidem ſtilus placet, magis tamen ſcholae philoſophicae prudenter adcommodatus. Praecepta poetices acri iudicio, ſtilo vero ſatirico in ſui ſaeculi poetas, praecipue autem in Romanorum drama conſcripta ſunt: quamquam de conſilio poetae in conſcribenda A. P., eius inter reliqua carmina loco et argumento non omnes conſentiunt interpretes. Acutus erat philoſophus, ingenioſus, magna vi iudicii praeditus, ſcriptor popularis, at elegans, qui facile ſenſerat, animique ſenſa viuide iucundeque poterat exprimere.

6. Infamiam impudicitiae atque imbellis hominis ſuſpenſique in bello animi elegantiſſime refutauit *Leſſingius* in: Rettungen des Horaz. (vid. eius Schriften P. III.) Voluptatem atque vtilitatem parabunt lectori *Carmina Horatii* collatione ſcriptorum graecorum illuſtrata ab *Henr. Wagnero*. Halae Magd. II. part. 1770. 1771. — De Horatio eleganter, non plene iudicat *Sulzer* in: Allgemeine Theorie der

der schönen Künste, tom. I. sub art. *Horat.* — *Ch. Adolph. Klotz* disp. elegans de felici audacia Horatii, Ienae 1761. rec. in eius Opusculis varii argumenti, pag. 114 sqq. Is etiam edidit *Vindicias Horatii*: accedit commentarius in carmina poetae, Bremae 1764. 8. in quo libro et commenta Harduini copiosius refutat et multas nouas protulit interpretationes. Contra vtrumque libellum multa disputat acerbus et iniquus Klotzii aduersarius; Auctor der kritischen Wälder, 2. Wäldgen: sed partim auctor *Litterarischer Briefe an das Publicum.* I. Paquet. ep. 9. et 10. ingeniose et lepide; partim Klotzius in altera editione aucta Vindiciarum, quae inscribitur: *Lectiones Venusinae.* Lipsiae 1770. 8. acerbius diluerunt istius criminationes, nec raro ineptias; quamquam isti auctori non desit ingenium.

Addi possunt Vindiciae Horatii aduersus Perraultum, auctore *M. Christ. Ioach. Godofr. Heymanno*, ad Annae scholam Rect. Dresdae, 1711. 4. — *Langius* (postea Rector Wonsideliensis, nunc minister verbi diuini apud Creusenses, haud procul Barutho,) Horatium defendit ab Homio, disp. Erlangae 1767. et Wonsideliae aliquot conscripsit prolusiones de pictura Horatii. — *Keyslerus* commentationem publicauit, in qua inquirit, quando Horatius odam II. libri I. scripserit. Erlangae, 1764. — *Benneri* disp. de poenitentia Horatii philosophica ab insolito tonitru prouocata

carm.

carm. libr. I. ode 34. Gieſſae, 1734. — *I. E Imman. Walchii* diſſert. de philoſophia Horatii Stoica. Ienae, 1764. — *Huchs* Verſuch über die Verdienſte des Archilochus um die Satyre: mit einer Nachleſe wider den Harduin. Zerbſt, 1767. 8. — De quibusdam editionibus vetuſtis diligenter disputat cl. *Lengnich* in: Beyträgen zur Kenntniſs ſeltener und merkwürdiger Bücher. part. II. pag. 101—111. — Enimuero vir doctiſſimus quando Erneſtum erroris arguit, ſcribentem, Cuninghami Animaduerss. in Bentleii notas etc. *Londini* eodem anno, quo textus Horatii, cum animaduerss. *Hagae* typis eſſe exſcriptas, exemplar in manibus non habuit. Erneſtum enim vere ſcripſiſſe, certus ſum, qui ipſe poſſideam exemplum, vti iam ſupra animaduerti. — In Horatii ſatiras exercitatt. binas ſcripſit *Io. Iac. Maſcou.* Lipſiae, 1714. et 1716. — De methodo interpretandi Horatii carmina egit *Car. Gotl. Hoffmann* in disput. quadam Lipſ. 1729. — *Caspar Iac. Beſenbecks* Darſtellung des Plans der dritten Ode des Horaz, im dritten Buch, in: Fortgeſetzten kritiſchen Nachrichten von kleinern Schriften (a me curatis;) Halae Sax. 1786. vol. II. part. II. pag. 145 ſqq.

Vitam Horatii deſcripſerunt *Maſſon.* Lugd. Bat. 1708. 8. et *P. Sanadon*, cuius vitae Horatianae explanatio gallice ſcripta in linguam teutonicam translatam legimus in: *Lebens-*

S *beſchrei-*

beschreibungen der vornehmsten griechischen und römischen klassischen Schriftsteller aus verschiedenen Sprachen zusammengetragen, P. I. Berol. 1763. — *Schirach* edidit clauis poetarum classicorum partem *priorem*, seu indicem philologico-criticum in *Horatium* Terentium et Phaedrum. Halae, 1768. 8. — *Blondellus* et *Tollius* compararunt Pindarum et Horatium: quorum scripta recensuit atque edidit *Ianus Berkelius* in dissertationibus selectis criticis de poetis latinis et graecis. Lugd. in Batauis 1707. 8. — De interpretationibus atque imitationibus, quae paene infinitae sunt, vberius agere non vacat, et alibi nubem excitaui interpretationum atque versionum, aliosque, quos cupidi possent adire, laudaui. Hic spicilegium quoddam addere liceat. Incredibilem versionum varii generis et sermonis multitudinem enumerauit doctus *Hor.* editor Bipontinus pag. 83 — 100. — *Hor.* latin. cum versione metrica et german. et notis, auctore *I. F. Schmidt*, Gothae. III. part. 1781 — 1783. — *Hor. Epistolae*, cum vers. germanica metrica, et egregiis animaduersionibus *C. M. Wieland.* Dessau. 1782. et Lipsiae mutato primae paginae s. inscriptionis folio, Lipsiae, 1787. II. part. 8. — *Satyrae*, cum eiusdem Wielandi versione germanica et animaduerss. Lipsiae, 1786. II. part. 8. — *Hor. Epist.* ad Pisonem et Aug. cum erudito *Hurdii* commentario et notis anglicis. ed. III. auct. Canta-

Cantabrig. 1757. 8. II. voll. in linguam germanicam ab humanissimo *I. Ioach. Eschenburg* vers. Lipsiae 1772. 8. II. tom. — *Opp.* in linguam teuton. prosaic. conuersa, ed. II. Anspaci 1785. II. part. 8. — *Odae* in germ. linguam versae et illustratae copiosius a *Carolo Henr. Ioerdens* I. et II. libr. Berolini, 1781. 8. — III. et IV. libr. ibid. 1787. — *Odae* germanice versae, cum adnotatt. auct. *Christiano Frid. Carolo Herzlieb*, pars I. Stendal. 1787. 8. II. pars. ibid. 1788. — Ramlerum, optimum interpretem atque imitatorem Horatii tum in carminibus illius lyricis, tum alibi, imitaturus, at impari facilitate et suauitate, *Wernerus* edidit carmina lyrica cum *Hor.* XX. odis germanice scriptis versisque, Vindobonae ac Lipsiae, 1785. 8. — *Horazens Dichtkunst erläutert, übersetzt, und als ein vortrefliches Ganzes dargestellt von Io. Andr. Chr. Michelsen*, Prof. Berolin. Halae, 1787. 8. — *Hor. Ep. ad Pisones* in anglicam linguam translata, metrice, et cum obseruatt. criticis textuque latino. Edinburg. 1784. 8. — *Hor. Opp.* francice versa a *Binet.* Paris. 1783. II. voll. 16. *Odae* latine scriptae, et ab *Vrbano Campos* hispanice versae et illustratae. Leon. 1682. 8. edit. noua correctior auctiorque notis mythologicis, historicis ac geographicis: additur interpretatio artis poeticae, eodem auctore, atque cum adnotationibus optimorum interpretum. Edit. a. *P. Lud. Minguez de St. Ferdinand*,

Prof. poeſ. et eloq. ſcholarum piar. Madrit. apud Sancha. 1783. — *Duſaulx* de Satyra, latinis ſatyricis, in ſpecie, de *Horatio*, in Memoires de litterat. — de l'Acad. royal. des I. et B. L. vol. XLIII. Paris. 1786. — Doctiſſ. *Enger*, et in commentariolo in ſelecta Horatii loca, Vratislau. 1777. 12. et in variis tam latine, quam germanice ſcriptis proluſionibus ſcholaſticis, poemata Hor. eruditis illuſtrauit expoſuitque obſeruationibus. — Sed hactenus. adde cel. D. *Chriſt. Henr. Schmids* Anweiſung der vornehmſten Bücher in allen Theilen der Dichtkunſt. Lipſiae, 1781. 8. p. 208 ſqq. p. 286. et p. 351 ſqq. qui etiam in *Polemicae Horatianae Speciminibus*, quorum viceſimum ſecundum nuper Gieſſae lucem adſpexit, *Venuſini* poemata docte ſciteque interpretari ſolet.

§. 4.

P. Ovidius Naso.

1. Natus eſt a V. C. 711. a. Ch. N. 43. mortuus a. V. C. 770. a C. N. 17.

2. Patria fuit Sulmonenſis ex Pelignis, familia equeſtri ortus. Romae et Athenis operam dedit litteris. Poeſeos amore, quem quidem, patre iubente, ad tempus oppreſſerat, a pueritia mire flagrabat. Romae Triumuir capitalis, Decemuir et arbiter in rebus priuatis fuit. Poſt obitum parentis, quum hereditatem cerneret, ab omnibus muniis publicis ſe abdicauit, et

et anguſtum clauum lato praetulit, quo ſtudio poeſeos et vitae mollis amori inueterato magis indulgeret. Ingenii atque ſermonis vbertas et ſuauitas, acumen iudicii, et carminum praeſtantia illi comparauit Auguſti gratiam, ex qua tamen poſtea excidit, Tomum relegatus. *) Quam ob cauſſam hanc dederit poenam, non conſtat. **) In ſuo autem exſilio, in quo quidem muliebriter fleuit et ſcripſit, ab incolis Ponti multis honoribus adfectus eſt, et coronam poeticam propter carmen getice ſcriptum accepit. Spe quidem reditus alebatur et interdum curam animi atque angorem leuauit, ideoque ad Auguſtum, Tiberium aliosque flebiles ſcripſit epiſtolas, ſed ſpe excidit, et in exſilio mortuus eſt.

3. Scripſit Heroides: Amorum libr. III. Artis amatoriae libr. III. Remediorum amoris librum: Medicamina faciei: Halieuticon,***) fragmentum: Nucem: Metamorphoſeon libr. XV. Ibin, ſiue Diras in Ibin. Faſtorum libr. VI. Triſtium, (n. elegiarum) †) libr. V.

 Epi-

*) Conf. *Schott.* ad Aurelii Victor. Epitom. I. §. 24. pag. 456. ed. Arntzenii.

**) Conf. *Rutgeri Ouvvens* Noctes Haganas. Franeker, 1780. 4. libr. II. c. 5. pag. 197 ſqq.

***) Quod tamen *Gratio* adiudicarunt *Vlitius* in praef. ad Halieutica, et cl. *Wernsdorf* in poetis minor. latin. tom. I. pag. 142 ſqq. 295.

†) Male nominantur *Triſtia.*

Epistolarum Ponticarum, siue e Ponto libr. IV. Alia perierunt; alia sunt ei supposita.

4. Operum editiones in *quatuor* familias seu aetates dispesci possunt: secundum quas breuiter recensebo principes memorabilesque vniuersorum operum editiones: dein singulorum operum praecipuas indicabo. Princeps est editio *Romana; Ouidii opera ex recensione Io. Andreae.* Ad calcem Metamorphoseon: *Rome quinto decimo Kal. Aug.* M CCCC.LXXI. (1471.) apud Cônrad Schweynheym et Arnold Pannarz. — Ex eadem officina II. voluminibus s. a. *Amorum*, *Fastorum* et reliquarum elegiarum libri prodierunt: quae omnia ante XX. Martii a. 1472. typis expressa fuisse iudicat *Audiffredus* in Catal. editt. rom. pag. 77 — 79. Equidem iam in Introduct. in Notit. lit. rom. II. pag. 452. suspicatus sum, *Metamorph.* libros post illos esse excusos, ideoque accepisse subscriptionem; libros autem Amorum et reliquos anno 1470. e praelo exiisse. Nam *de arte amandi libri III. et de remedio amoris* prodierunt, (vt in calce notatur,) *in Augusta per Giutherum Zainer ex Reutlingen progenitum.* Anno domini M°. CCCC°. LXXI.° (1471.) fol. (vide *Freytagii* Adparat. litter. tom. I. pag. 476 sq. *Zapf* Augsburgs Buchdrucker Geschichte, tom I. pag. 12. *Seemiller*, in Biblioth. acad. Ingolstad. Incunabulis typographicis fasciculo I. pag. 26.).

— Me-

— Metamorphos. Amator. Fast. et Trist. *Bonon.* per Balthas. Azzoguidum. 1471. et 1480. fol. — *Opp. Venetiis* 1472. per *Iac. Rubeum*, natione Gallum. ibid. 1474. 1484. — cum praef. *Boni Accursii*, per Bernh. de Nouaria 1486. 1495. — et cum comment. *Volsci* et *Clerici* 1498. fol. — emendati libri a *Barnaba Celsano*, Vicentino, impressi ab Hermanno Leuilapide, (Lichtenstein,) *Vicentiae* 1580. fol. II. voll. (v. illustriss. Com. de *Reviczky* Biblioth. gr. et lat. pag. 56 sq.) — Singuli libri aliquoties fuerunt editi.

Enimuero melior lux adfulgere coepit Ouidianis cura *Andreae Naugerii*, recensionem e libris scriptis concinnantis, aut multa de coniectura emendantis, *alteramque* editt. *aetatem* stabilientis: *Ouidii Opp.* in aedibus Aldi, 1502. 8. III. voll. quae prima Aldina praestat reliquis 1516. et 1533. III. voll. 8. — Aldina autem basis facta est multarum et Venetarum et Basileensium editionum, etiam singulorum librorum, s. collectionum. — *Ouidii opera* edidit *Iac. Micyllus*, primum Metamorphos. cum suis et Raphaelis Regii commentariis, Basil. 1543. fol. tum reliqua opp. cum suis et multorum obseruatt. ibid. per Io. Heruagium, 1549. 1550. II. vol. de qua edit. alibi fusius egi. — *Opp.* (e recens. Naugerii,) Antwerp. Plantin. III. voll. 1566. 12. — rec. 1578. 1582. — ex editione et cum notis *Herc.*

 Ciofani,

Ciofani, Sulmonensis, (qui XX. amplius vsus est codd. nec tamen textum vniuersum recensuit ad libros,). Venet. apud Aldum Nep. 1578. —

Tertiam aetatem occupauit *Gregor. Bersmannus*, Prof. Lipsiensis, qui, Aldina edit. et castigatt. Naugerii, Langii atque Giselini, tum codice Siberi vsus, lectionem Ouid. melius constituit atque varr. lectt. subiunxit. — *Ouid. Opp.* ex *Iac. Micylli* recognitione, et recensione *Gregor. Bersmanni*, Lipf. 1582. 8. et deinceps quinquies, inter quas eminet editio, in qua Bersmanni, Micylli, Ciofani et multorum aliorum adnotationes iunctim repetitae fuit: *Ouid. Opp.* Francof. typis Wechel. apud Claud. Marnium etc. 1601. fol. III. part. uno volum.

Quarta tamen *aetas* sospitatoribus *Dan. Heinsio*, praecipue eius filio *Nicolao Heinsio*, quo nemo a subtiliore ingenio, maiore scriptorum librorum copia et collatione nec non poeticae venustatis atque elegantiae sensu et scientia curatiore instructus accessit ad Ouidianas lectiones a sordibus librariorum purgandas, nouam veluti faciem et cultum accepit. Prolusit quasi pater: *Ouidii Opp.* quae exstant, *omnia*, ex recensione *Dan. Heinsii* cum eiusdem notis (et Scaligeri ac Gruteri castigationibus) Lugd. Bat. 1629. III voll. 12. — repet. Amstel. 1630. 1649. 1653. 1663. — Successit

cessit Filius, patre acutior:*) *Ouid. Opp. editio noua.* Nic. Heinsius recensuit. Amstel. ex offic. Elzeuir 1661. III. voll. 12. — Hanc recens. fecit basin *Corn. Schreuelius* in edit. *Ouidii Opp.* cum notis selectissimis variorum, cum figuris aeneis. Lugdun. Bat. 1662. III. voll. 8. — postea *N. Heinsius* iterum recensuit poem. *Ouidii*, infinita mutauit, et in quam plurimis discessit a priore sua sententia notasque, quibus prior editio carebat, adiecit typis Elzeuir. 1668. forma min. (confer *Burmanni* praefat. ad poet. latin. minor XXX. 2. b.) — Melior est, quam Schreueliana, a Burmanno tamen pariter spreta, editio rarior: *Ou. Opp. omnia* in tres tomos diuisa, cum integris N. Heinsii lectissimisque variorum notis — studio *Borchardi Cnippingii.* Amstel. 1670. 8. III. voll. 1702. III. tom. 8. — *Burmannus* ipse *Ou. Opp.* ad fidem vett. exemplarium castigauit, (sine notis.) Amstel. 1714. III. voll. 12. (de qua vide illius praefationem ad poetas latin. minores, vbi de mancipibus edit. Ouidianae Burm. tristes acerbasque mouet agitatque querelas XXX. 2.) — et 1725. 12. III. voll.

S 5 Plenissi-

*) Qui vero patrem a calumniis atque obtrectationibus multorum aperte verecundeque vindicauit, eoque egregium pietatis animique grati monumentum reliquit in longa nota ad Ouid. de A. A. lib. II. v. 660. pag. 615 sqq. ed. Cnippingii.

Pleniſſimam idem Burmannus poſtea editionem et cum ob Burmanni diligentiam tum inprimis ob Heinſii curas ſecundas, primum vulgatas, cuilibet humanitatis ſtudioſo gratam: *Ouidii Opera omnia*: IV. voluminibus comprehenſa, cum integris Iac. Micylli, Herculis Ciofanii et Dan. Heinſii notis et Nicolai Heinſii curis ſecundis atque aliorum in ſingulares partes partim integris, partim excerptis, adnott. Cura et ſtudio *P. Burmanni*, qui et ſuas in omne opus notas adiecit. Amſtel. 1727. IV. Voll. 4. Acrior in bibliopolas, Cnippingium, Maittarium etc. ſcripta praefatio, tum omittenda et ſuppreſſa, in lucem producta eſt Amſtel. 1756. 4. —

Opera cum chreſtomathia, curante *Io. Petro Millero*, Berolini 1757. 8. IV. tom. — e recens. *Nic. Heinſii* cum eiusdem notis integris (plenioribus ex edit. Burmann.) curauit. *Io. Fr. Fiſcherus*, Lipſiae, 1758. II. voll. 8. — ad optimas editt. (praecipue Burm.) collata, cum notitia litteraria, ſtudiis ſocietatis Bipontinae. Editio adcurata Biponti 1783. 8. III. voll. verſiones quoque diuerſarum gentium atque aetatum ſunt in illa notitia ſignificatae. — Meo Burmanniano mai. exemplo a Longolio quondam e cod. Hamburgenſi ad libros Metamorphos. et Faſtorum adſcriptae lectiones variae fuerant. — De editionibus ſingulorum librorum potioribus aut rarioribus paucis diſſerere iuſſat.

Heroi-

Heroides cum aliis quibusdam Ouidianis, cum Anton. Volsci commentar. et Georgii Merulae notis in Sapphouis Epistolam Venet. 1481. — *Her.* et *Fasti* cum Ant. Volsci et Pauli Marsi interpret. 1482. — *Her.* cum consolatione ad Liuiam et Philomel. per Christoph Ratisponens. Mediolani 1486. fol. — *Her.* cum comment. Ant. Volsci et Domitii Calderini, curante Ant. Lucensi. Venetiis 1502. fol. — *Her.* diligenti castigatione excultae, cum eorundem comment. cum not. *Dom. Calderini* ac *Christoph Zaroti* in *Ibin.* Taurini per Magistr. Fancifcum de Silua 1510. fol. — Multis aliis missis nominandae sunt: *Heroides* e rec. et cum notis Kromayeri, Lips. 1719. 12. — *Epistolae duae* Leandri ad Hero et Herus ad Leandrum, cum notis *I. Heur. Kromayeri:* adhaerent eiusdem editioni Musaei, Halae 1721. 8. — *Her.* ed. Heusingeri, Brunsuic. 1786. 12. — Versio gallica *Caspar. Bachet.* domini de *Meziriac* cum eiusdem vberrimis doctisque commentariis, Burgis 1626. 8. auctior Hagae Comit. 1716. 8. II. voll.

Libri *amatorii* etc. Lipsiae 1513. 4. per Martin. Herbipol. et saepius quoque sunt separatim euulgati. Iis edd. quas ego alibi memoraui, addas *Wernsdorfii*, iunioris, nuper promulgatam cum varietate cod. Helmstadiensis. — Ouids Schule *) der Liebe, das ist, dessen

*) Conf. censorem huius interpretationis in Berolinensi biblioth. vniuersali German. 1788. vol. 83. part. II. pag. 538 sqq.

dessen Liebeshändel, Kunst und Arzney der Liebe Neuste freye Uebersetzung. Berol. 1786.

Metamorphoseon tamen libri, vt merent, saepius exercuerunt doctorum hominum ingenia et operarum manus. — *Met. et Fast.* absque vlla nota. fol. est in Bibliotheca Erlangensi; num eadem sit, quam cl. *Morellus* in Catalogo biblioth. Pinelli tom. II. Nr. 4804. memorat, et censet, esse Volumen primum *Operum Ouidii omnium*, Venetiis a *Nicol. Iensonio* editorum, eodem omnino charactere, quo is a. 1472. Macrobium impressit, equidem nescio: huic quidem editioni adhaeret *Epistola consolatoria ad Liuiam*; — alii exemplo s. a. apud Fabricium eadem addita est cum carm. in Ibin et Philomelam; Maittariano exemplo defuerunt Fastorum libri. — *Metam.* a *Raphaele Regio* absque vlla nota. saec. XV. in *Pinelli* Biblioth. II. pag. 355. repet. Venet. 1493. fol. et saepius cum illius comment. — Cum eiusdem enarrationibus et Iod. Badii Ascensii adnotatiunculis, typis M. Nic. Wolfii Lugd. 1501. 4. — cum commentar. Ant. Constant. Fanensis, Mediolani 1510. fol. — opitulante *Nic. Gerbelio*, qui praefatus est. Argentor. ex aedibus Matthiae Schurerii 1515. 8. — castigatissimi, (cum castigatt. et argumentis Caroli Vanini,) Florent. 1522. 8. — Metamorphoseos libri moralizati. — cum *Lactantii Firmiani Cocli* in singulas fabulas argumentis — per Petrum Lauinium — Lugduni, 1511. — repet.

repet. auctaque adnotationibus multorum V. V. D. D. cura *Io. Theodori Bellouaci*, Lugd. 1518. fol. 1527. 4. — *Metam.* ex officina Aldina 1525 et 1534. 8. — cum adnotatt. marginalibus *Gysberti Longolii.* Accefferunt ad finem *Henrici (Loriti) Glareani* et *Erasmi Roterod.* annott. Coloniae 1546. 1551. 1556. 8. — ab *Andr. Naugerio* caftigati et Vict. Gifelini fcholiis illuftrati (cum Luctatii Grammatici argumentis, fcholiis marginalibus,) Antwerp. Plantin. 1566. 12. — rec. cum varietate lectionis ex Aldina edit. 1523, Gifelini notatt. locorum quorumdam in argumentis Luctatii, denique Georg. Fabricii in Nucem Ouidii emendatt. ibid. 1575. 12. 1583. 12. — *Met.* ex recenfione *Herculis Ciofani*, (qui confuluit primum XVII. deinde XXIII. codd. mstos.) Venet 1575. 8. — Antwerp. Plantin. 1578. 1583. 8. — Haud fpernenda eft edit. Farnabii, Amftel. 1655. 12. et faepius — cum *Ios. Iuuenci* notis auct. et emendat. Rhotomagi 1717. 8. — latine et gallice cum expofitionibus *Banieri* et figg. aen. a Picarto aliisque artificibus fculptis, Amfterd. fol. 1732. II. voll. et 12. III. voll. — e recens. Burmanni. variet. lectionis et notis perpetuis illuftrauit *T. E. Gierig.* Lipfiae 1784. I. tom. 1787. II. tom. — Saepius verfi funt illi libri in alias linguas, de quibus vide editorem Bipontinum: adde Les metamorphoses d' Ouide traduittes en profe françoife — reveues et corrigées. avec XV. difcours, contenans l'Ex-

l'Explicat. morale des fables. Paris 1626. 8. cum figg. aen. et versione gall. Heroidum. — *de Saint Ange* vers. gallica metrica, lib. V. Paris 1788. cum notis — E. germanicis indicabo vers. *I. S. Saft.* cum animaduerss. Berolini 1766. 8. et metricam *I. G. R. Slüteri.* Lipsiae 1786. in 8. —

Fastorum libri editi sunt, (vt antiquiores editt. a me alibi aut a Maittario aut ab editore Bipontino significatas omittam,) cum *Caroli Neapolis Anaptyxi* ad Fastos Ouidii. Antwerp. ex offic. Plantin. post obitum illius *Erycio Puteano* curante, 1639. fol. — cum additamentis *Io. Felicis Palesii*, Panormi 1735. fol. inserta quoque ed. Burmann. — *Ou. Tristium* libri. VI. *de Ponto* libri IV. ab omni obscoenitate diligenter expurgati; tum iuxta nouissimarum editionum probatissima exemplaria, adnotatione selectarum sententiarum auctiores et correctiores. Vsui studiosae inuentutis consecrati. Cracouiae ex offic. Nic. Alex. Schedel. 1689. 8. (meum exemplar integrum quidem est, caret tamen praef. et adnotatione.) — *Fast.* e rec. Burm. reuidit et notas adiecit *Ge. Christ. Taubnerus*, Lycei Lauban. Conrect. Laubae et Lipsiae. 1747. 8. et eius index, (doctus probusque,) in Fast. Ouid. historico — philol. ib. 1749. II. voll. —

Tristium (scil. elegiarum) et e *Ponto* scriptarum libri, quod illarum in scholis est frequens vsus, saepius sudarunt sub praelo: equidem

dem, ne fiam molestus, paucas indicabo editt.— *Vicent.* curante Accursio. 1480. fol. — cum Fastis. *Venet.* 1503. 8. et Lugd. ap. Seb. Gryph. 1550. 12.— *Tristia* cum enarration. *Barthol. Merulae.* Venet. 1499. fol. — Mediol. 1510. et cum eiusdem aliorumque comment. Venetiis, 1511. fol. — *Fasti*, *Tristia*, *de Ponto*, in *Ibin* ex castigat. *Andr. Naugerii*, Lugduni 1578. 12. Londini 1583. 12. Lugduni 1688. 12. — *Trist.* cum notis grammat. *Isaaci Verburgii.* Amstel. 1713. 12. — *Trist. et e Ponto* libr. cum egregiis notis *Phil. Theodori Verpoortenii.* Coburgi 1712. 8. — Eosdem ipse edidi, duorum codicum lectionibus variis adhibitis, et notis illustraui. Erlangae 1772. 8.— Iidem et *Ibis* cum lectt. varietate et claue *Ier. Iac. Oberlin.* Argentor. 1778. 8.— Tristium versio germanica cum notis in lucem emissa est Halae 1780. 8. — *Eclogae Ouidianae* oder aus dem Ouid gesammelte Stücke mit Einleitungen und einem historisch-mytholog. geographischen Register versehen von *Albert Christian Meinecke.* Gothae 1788. 8. — *Io. Frid. Degen* Deutsche Anthologie der römischen Elegiker (e Catullo, Tibullo, Propertio et Ouidio bene versae sunt elegiae, subiunctis iudiciis de illorum ingenio et poematibus.) Noribergae 1784. 8. Idem vir doctus et humaniss. edidit Anthologiam elegiacam romanam. Norib. 1785. 8. et editurus est *Ouidii Heroides*, cuius editionis specimen a. 1788. dedit. —

Io.

Io. Frid. Heusingeri Heroidum Ouidianarum emendationes Guelpherbytanae, (in Epistola mihi inscripta) in Lessingii III. Beytrag zur Geschichte und Litteratur. Brunsuicae. 1774. 8. pag. I. sqq.

5. Ouidius in carminibus suis est tersus, elegans, facilis, neque raro tamquam flumen nimis redundans, mollis, delicatulus, loquax et negligens, ita tamen, vt delectet: naturam sequitur, eam vero, in amatoriis praesertim, iusto pressius atque licentius exprimit. In libris Metamorphos. optimum et ingeniosum se praestitit poetam. Ex Fastis elucet quoque ingenii vis atque vbertas. In Tristium et ex Ponto epistolis, licet venustis sententiis, sublimibus imaginibus, comparationibus et descriptionibus sint exornatae, perpetuae querelae et abundantia earumdem similitudinum paene fatigant lectorem. Magnitudinem sententiarum senserat, sed interdum nimio lumine et vberiore explicatione perdidit. Philosophiam et subtiliorem et popularem bene calluit et ostendit: atque omnino vir doctus fuit et argutus.'

6. Carmina illi supposita collegit *Goldastus* in Catalectis Ouidii, Francof. 1610. 8. — Brunellus Vigelli, et *Vetula Ouidii*: seu opuscula duo auctorum incertorum; prius quidem Vigelli, qui fertur, speculum stultorum; posterius vero *libri tres de Vetula Ouidii*, falso sic dicti: ambo ante duo prope secula iunctim publico charactere Coloniae excusa, nunc vero denuo

denuo ex illustri quadam Saxoniae inferioris bibliotheca depromta, atque e vetusto exemplari in hanc minusculam compagem bona fide conformata. Wolferbyti. 1662. 8. — Vitam Ouidii descripsit *Io. Masson.* Amstel. 1708. 8. quae etiam pluribus Ouidii editionibus praemissa, et in: Lebensbeschreibungen der vornehmsten griechischen und römischen Schriftsteller supra memoratis P. I. germanice versa est. — Cel. *Lengnich* in: Nachricht der Bücher von Münzkunde, part. II. p. 73 sqq. docte fuseque recenset edit. *Ouid. Opp.* Parmensem a 1477. min. fol. — Clauis poetarum classicorum pars posterior, siue index in *Ouidium* et Virgilium, auct. *Gottl. Bened. Schirach.* Halae, 1769. 8. plura vide in Introduct. in histor. litt. rom. II. adde *Io. Guil. Lud. Mellmann* commentat. de caussis et auctoribus narrationum de mutatis formis ad illustrandum — opus metamorphos. Ouidianum, Lipsiae, 1786. mai. 8.

7. Nonnullis *Ouidii* editionibus e. gr. Venetiis 1485. Parm. 1489. Lipsiae, 1499. 1501. edit. Schreuelii cum n. variorum tom. I. Lugd. Bat. 1661. et aliis, adiunguntur, *Auli Sabini* Romani poetae, aequalis et familiaris Ouidii, epistolae Heroum ad epistolas Heroidum Ouidianas, conf. Introduct. in hist. litterat. rom. II. pag. 362.

§. 8.

CAIUS PEDO ALBINOVANUS.

1. Circa an. Ch. 16. floruit.

2. Familiarem Ouidii fuisse illum scimus; reliqua de eius vita sunt incognita.

3. Ad nostra tempora peruenerunt, *Consolatio ad Liuiam Augustam de morte Drusi Neronis.* (quod quidem elegantissimum poema Passeratius et Casp. Barthius Ouidio adsignarunt. v. *Petrum Burmannum*, qui elegias in Maecenatem edidit in Anthol. lat. libro II. 119. et 120. et cel. *Wernsdorf* in Poetis lat. min. III. pag. 121. sqq.) — *Fragmentum**) *de nauigatione Drusi Germanici* per *Oceanum Septentrionalem*, V. C. 769. Chr. 16. — *Elegia in Obitum C. Maecenatis*, quam vero cum elegia de verbis moribundi Maecenatis alii abiudicant Albinouano. v. cl. *Wernsdorf* l. cit. III.

4. Legimus illa in Catalectis Virgilii. Lugd. Bat. 1595. 8. — cum Virgilio Masuicii, Leoward. 1717. 4. — cum Virgilio 1745. 12. Singulatim a *Theodoro Gorallo*, *(Io. Clerico.)* cum notis Scaligeri et aliorum. Amstel, 1703. et 1715. 8. — In obitum Maecenatis eleg. II. cum notis *Io. Heur. Meibomii* cum eiusdem vita Maecenatis, Lugd. Batau. 1653. 4. — *Werns-*

*) Conf. cel. *Wernsdorf* libr. mem. tom. IV. pag. 35 sqq. et pag. 229 sqq. *Burmann* Anthol. lat. II. ep. 121.

Wernsdorf Poet. lat. min. III. pag. 155 sqq. 177 sqq. — *Clerici* edit. cum eius interpretatione, sed omissis notis, curauit repetendam typis *Andr. Goezius*, Noribergae, 1771. 8. — *Albinouani* elegias III. et fragmenta criticis adnotatt. et indice philol. illustrauit *I. C. Bremer.* Helmstad. 1774. 8. — Consolatio ad Liuiam Aug. (ed. Beck) Lipsiae, 1784. 8.

5. Non immerito commentatur: praesertim cultissima est elegia in mortem Drusi.

6. *Ernesti Fabricii* B. L. tom. I. pag. 376. *Saxii* Onomast. I. p. 198.

§. 9.

GRATIUS FALISCUS.

1. De eius aetate nihil certi statui potest, Ouidii autem fuisse aequalem, ex eo colligunt critici, quod ab eo lib. IV. ex Ponto, elegia vltima, v. 33. commemoratur.

2. Natione Italum et in terris Faliscorum natum fuisse illum, ipse poeta indicare videtur. De parentibus et reliqua eius vita tacent veterum monimenta. Eum vero inter Romanos primum fuisse, qui rem venaticam carmine latino adumbraret, negat nullus.

3. Edidit *Cynegeticum*, h. e. carmen de venatione.

4. *Gratii* de venatione liber a Sannazario in Gallis primum repertus, cum Nemesiano et Calpurnio editus est a Georg Logo, Silesio,

cuius editio sic inscripta est: *Gratii* de Venatione liber I. etc. ex cod. manuscripto primum edita. — Venet. apud heredes Aldi 1534. 8. — rec. eodem anno per H. Staynerum, Augustae Vindelic.

Venatici et bucolici poetae lat. — cum notis *Casp. Barthii*, Hannou. 1613. 8. — *Iani Vlitii* Venatio nouantiqua, h. e. Auctores rei venaticae antiquae. — Cum commentario *Ian. Vlitii*. Lugd. Bat. ex offic. Elzeuir. 1645. 12. conf. cel. *Wernsdorf* l. m. tom. I. pag. 16 sq. — *Gratii* et *Nemesiani Cynegeticon*, cum notis *Thom. Iohnson* etc. Londini, 1699. 8. — cum notis integris *Casp. Barthii, Ian. Vlitii*, *Th. Iohnson* et *Brucei*, inter poetas latinos rei venat. scriptores, Lugd. Bat. 1728. 4. — cum iisdem notis et *P. Burmanni* in huius poetis lat. minor. Leid. 1731. 4. tom. I. cuius praefatio varias ob caussas, praecipue propter historiam editionum poetarum, quos vna edidit, litterariam memoratu lectuque digna est. — *Gratii Cynegeticon* e recensione et cum eruditis animaduersionib. *I. Christiani Wernsdorf*, in huius Poetis latin. minor. tom. I. pag. 25 sqq. Atque pag. 3. etc. de *Gratio Falisco*, eius poemate aliisque rebus agitur, et sobrium de eius ingenio fertur iudicium, ac tom. II. pag. 44 sqq. percensentur editiones Gratiani Cynegetici cum aliis poematibus. — *Gratii Falisci Cynegeticon* et *M. Aurelii Olympii Nemesiani Cynegeticon*, cum

cum notis selectis *Titii*, *Barthii*, *Vlitii*, *Iohnsonii*, et integris *P. Burmanni*. Mitauiae, 1775. mai. 8.

5. Versus sunt satis boni et elegantes; Faliscus tamen minime aequat Virgilium et reliquos suae aetatis poetas principes: cuius rei caussa forsan fuit vitae genus operisque argumentum.

§. 10.

CORNELIUS SEVERUS.

1. Floruit imperante Augusto.

2. Eum ab Ouidio laudari, vitaque iuuenem decessisse scimus; plurima de eo ignoramus.

3. Scripsisse fertur *carmen de Aetna* et alia, quorum fragmenta habemus.

4. Inter Catalecta Virgilii reperiuntur, et in fragmentis veterum poetarum, a Stephanis, patre Roberto filioque Henrico, collectis, Paris. 1564. 8. — Separatim vero edidit cum notis et interpretatione Iosephi Scaligeri, Frid. Lindenbrochii suisque *Theod. Gorallus (Io. Clericus.)* Amstel. 1703. 1715. 8. — v. §. 5. *Virgil.* nr. 7.

5. Carmen est elegans, sed non elimatum.

6. Germanice vertit *Conr. Arn. Schmid*, et scite explicuit, Brunsuigae, 1769. 8. Plura vide in cl. *Wernsdorfii*, id carmen *Lucilio* iuniori adsignantis, Poet. latin. minor. IV.

pag. I. sqq. de *Cornelio Seuero*. pag. 25 sqq. pag. 58. recensentur testimonia et iudicia de Aetna, poemate, eiusque auctore. p. 79—214. Summa *Luciliani* carminis et carmen ipsum docte explicitum exhibetur. pag. 217. — *Cornelii Seueri* fragmentum de morte Ciceronis ex M. Annaei Senecae suasoria VII. cum reliquis eius fragmentis repetitum erudite illustratur.

7 Ab hoc diuersus fuit C. *Cassius Seuerus*, Parmensis, vnus e percussoribus Caesaris, versificator: de quo egi in Introduct. in Notit. litt. roman. II. pag. 222 sq. in primis v. cl. *Ruhnken* ad Velleium Paterc. II. 88. p. 362 sq.

§. II.

Publius Syrus.

1. Caesaris et Augusti temporibus vixit.

2. Fuit conditione seruus ex Syria; deinde propter vrbanitatem vimque ingenii manumissus Romae fabulas egit. In certamine poetico cum Laberio, Syro palmam dedit Caesar.

3. Legimus adhuc eius *Mimos*, h. e. sententias breues et argutas.

4. Primum *Desid. Erasmus* Roterod. e cod. Cantabrig recensitos atque castigatos, etiam paraphrasi explicuit Syri mimos. Basil. 1502. 4. — *Georg. Fabricius* viginti sententias antea non vulgatas edidit in sua senten-

tiarum

tiarum collectione; Lipsiae, 1550. et cum aliis ab ipso collectis sententiis 1567. 8. Illae sunt quoque ad calcem sententiarum e Comicis graecis et latin. ab Henr. Stephano, 1563. forma min. editarum. — *Ian. Gruter* cum Senecae tragoediis, 1604. 8. — *M. Welserus* a 1608. locupletauit e MS. Frisingensi et secundum litterarum seriem digessit sententias, cum notis ab Adamo Sartorio curatis: — subiicitur haec recensio variis *Mureti* Epistolarum atque orationum editt. Lipsiensibus aliisque. Postea edidit *Ianus Gruterus*: *Florilegium Ethico-politicum numquam antehac editum: nec non P. Syri ac L. Senecae sententiae*, (cum grandi commentario) *recognoscente I. Grutero ad MSS. Palat. et Frising.* etc. Francof. in bibliopolio Ionae Rhodii, 1610. 8. — *P. Syri Mimi* aucti et correcti e cod. MSto Frisingensi, Venetiis, 1618. — Gruterus per XX. annos collegerat *immensam* vim similium sententiarum; hinc post mortem enata est copia moleque laborans editio: *L. Annaei Senecae et P. Syri mimi, forsan etiam aliorum singulares sententiae, centum aliquot versibus ex codd. Palat. et Frisingensi auctae et correctae, studio et opera Iani Gruteri, cum notis eiusdem recognitis et castigatis. Accedunt eiusdem notae posthumae, vt et noua versio graeca Ios. Scaligeri, Iul. Caesaris* (olim Lugduni Batauorum. 1595. 8. edita) *nunc primum ex vtriusque autographis adornatae et in lucem editae*

editae (a Sigeberto Hauerkampio et Abrah. Preygero,) Lugd. B. 1708. 8. et 1727. 8. — Patau. 1769. 8. — cum versione graeca Scaligeri notisque *Erasmi* et *Emanuel. Swedborgii.* Vpsal. 1709. 8. — in vsum Gymnasii Friedericiani editae a Sal. Ranischio, Altenburgi, 1756. 8. — Adhaerent quoque quibusdam Phaedrinarum fabularum editionibus, in his *R. Bentleii* (1727.) qui notas adiecit criticas — cum Phaedro et Auiano. *Biponti.* 1784. 8. — *Seneca* autem nullos composuit *Mimos;* sed quod iis delectabatur, illos inseruit suis scriptis.

5. Apud veteres non minus quam apud recentiores in summa erat dignitate; nec pauca his mimis insunt egregia bene viuendi praecepta.

6. Hac occasione oblata, *Decimi Laberii* etiam faciemus mentionem. Hic natus videtur *Müllero* A. V. C. 645. cel. autem *Saxius* in Onomast. tom. I. p. 560. ex Hieronymi Chronico Eusebiano ad Olymp. 184. p. 153. natum eum esse scribit Olymp. 181. 3. ante C. N. 52. a. V. C. 700. sed error typographicus erit, quoniam annus mortis in a. V. C. 711. confertur. Fuit eques Romanus, et impellente Iulio Caesare, quum multorum esset mimorum auctor, cum P. Syro in scena certamen iniit, sed iudice Caesare inferior discessit. At quum in theatro ageret eoque rem ordine equestri indignam faceret, annulo dato

dato eum reddidit illi ordini Caesar, indignantibus reliquis equitibus. Mortuus eſt ab V. C. 710. a. C. N. 43. *Mimorum* illius quaedam fragmenta ab interitu ſeruata ſunt, quae *Scaliger* Poet. l. I. p. 39. ita laudat, vt ipſi *Laberius*, elegantia et ſermonis puritate etiam omne Latium prouocaſſe videatur. Alii, etiam antiquiores, quaedam in illo vituperarant. Eius fragmenta ſunt in fragmentis vett. poetarum per Stephanos 1564. 8. in *Maittaire* operibus et fragmentis vett. poet. latin. tom. II.

7. De *Syro* et *Decimo Laberio* copioſior fui in Introductione in Not. litteraturae romanae II. p. 223. ſqq. 226 ſqq. Adde *Wieland* ad Horazens Satyren, aus dem Lateiniſchen überſetzt, part. I. pag. 292 ſqq. — Praeclarae ſunt commentationes duorum iuuenum praeſtantium; 1) *Friederici Liebegott Becheri* epiſt. gratulat.: *D. Laberii Mimi prologus: praecedit hiſtoria poeſeos mimicae apud Romanos.* Lipſiae, 1787. 8. doctiſſimus Becher, dignus diſciplinae Beckianae alumnus, de vtroque, et de mimica poeſi praecipit egregia. Prologum *Laberii* bene explicauit atque in linguam tranſtulit teutonicam: 2) Vberius id argumentum perſequutus eſt, de Mimis et et Mimographis romanis, cum primis de *Laberio*, cuius fragmenta collegit atque interpretatus eſt, et de *Cn. Mattio* docte diſſeruit *M. Werner Carol. Ludou. Ziegler* in diſputat. *de Mimis Romanorum*, Goettingae, 1788. 8.

§. 12.

MARCUS MANILIUS.

Augusti temporibus eum floruisse, satis constat: quamuis quidam eruditi eum aetati adscripserint inferiori.

2. Romanus fuit poeta et astrologus celeberrimus.

3. Primus Romanorum *de fideribus carmen* scripsit libris quinque, quorum quintus non integer, (alii, plures interiisse, autumant,) ad nos peruenerunt.

4. Prima editio est *Regiomontani*, i. e. a. Io. Regiomontano (a patria sua, oppido in Franconia sito, ita dicto,) Noribergae sine anni nota, sed probabiliter a. 1472. 4. vulgata, quam Stoeberus in praefat ad suam Manilii editionem valde laudat. *) — Dein cum *Arato Germanici* ad Augustum impressa per Vgonem Rugerum et Dominum Bertochum. *Bonon.* 1474. F. — Tum per Anton. Zarotum, Parmensem 1489. **) F. a Stephano Dulcinio — rep. 1499. — cum *Arato*, *Theone*, Proclo etc. *Venet.* in aedibus Aldi, Rom. 1499. F. — ***) *Neapo-*

*) Confer cel. *Panzeri* älteste Buchdrucker Geschichte Nürnbergs. Nürnberg. 1789. 4. p. 164.

**) Conf. *Lengnich* Beyträge zur Kenntniss seltner Bücher, part. II. pag. 115 sqq.

***) Conf. cl. *Gemeiner's* Nachrichten etc. pag. 265 sq.

Neapoli per Iodocum Hoensteyn, sine anni nota, 4. (circa a. 1475.) v. cel. *Morelli* notam in Catalogo bibliothecae Pinelli tom. II. nro. 4734.) — De Aldina et Sanctandreana collect. Astronomiorum v. Prologomena §. 4. —

Alteram classem duxit *Ios. Scaliger*, e cuius audaciori recensione ter prodierunt *Manilii* Astronom. libri cum illius castigatt. et commentario; primum Paris. apud *Mamertum Patisson.* in officina Robert. Stephani. 1579. 8. II. tom. — repet. cum variis lectt. notisque *Franc. Iunii* in officina Sanctandreana. 1590. 8. — tum a Scaligero iterum recensiti, et ex vetere codice Gemblacensi repurgati: Lugd. B. 1600. 4. — tertium aucti et denuo recensiti ex cod. Scaligeri, cum illius, Th. Reinesii, et Ismael. Bullialdi animaduerss. (curante *I. Henr. Boeclero*,) Argentorati 1655. 4. —

Tertia aetas aeque sagacem atque audacem nacta est auctorem *Richard. Bentleium*: *M. Manilii Astronom. e recensione et cum notis Rich. Bentleii.* Londin. 1739. 4. — Cuius recensio et lectiones, quamquam ab haud paucis viris fuerant oppugnatae, tamen repetitae sunt a bibliopola potius, quam ab editore, qui in notis saepe fecit discessionem: *M. Manilii Astronomicon ex recensione Rich. Bentleii cum selectis variorum ac propriis notis. Praefationi* (in qua de nonnullis codd. et editionibus aliisque subsidiis docte agitur,) *subiuncta varia de Mani-*

Manilio iudicia et Iuliii Pondeterae epistola de Manilii astronomia et anno coelesti, cura et studio M. Eliae Stoeber. Argentorati 1767. 8. de qua edit. plura disputaui in Introduct. in histor. L. R. II. p. 438. sq. et alia, ad poetae historiam pertinentia commemoraui. — Illis addi debet: *Man. Astron.* cum Virgilio, studio societatis *Bipontinae*, (ex edit. Lugdunensi *Molinii* apud Io. Tornaesium 1566. 12. potissimum ducta est haec editio, missis Scaliger. Bentleianis ac Stoeber. coniecturis,) cum praeclara historia litteraria. Biponti, 1783. 8. —

Manil. Astron. cum commentariis et castigatt. Ios. Scaligeri, Fr. Iunii et Fayi. His accedunt Bentleii quaedam animaduerss. reprehensione dignae. Quibus omnibus editor sua scholia interposuit. Opera et studio *Edmundi Burton.* Londini, 1783. m. 8. apud Nichols et Evan. Notae criticae tantum scriptae sunt ad Bentleium oppugnandum: plurimae ad interpretationem pertinent; at etiam difficiliores saepe intellectu, quam ipsi versus Maniliani. — *Astron.* — accessere *M. T. Ciceronis Arataea* (sic, pro *Aratea*) *cum interpretat. gallica et notis* (partim latino sermone, quando ad criticam pertinent, partim francico conscriptae, quando subiectae sunt versioni,) *Edente Al. Geo. Pingré.* Paris tom. I. II. 1786. mai. 8. Basis quidem est recensio Bentleiana, at coniecturis eius audacioribus eiectis, aut sub examen vocatis.

5. Pro-

5. Propter materiam nouam et difficile argumentum vocabulaque et formulas loquendi saeculo illo insuetas genus dicendi asperum saepe est et obscurum; elegantissimis vero descriptionibus, verborum copia, grauitate et iucunditate emollitur atque illuminatur. In re quidem pertractanda poeta saepiuscule hallucinari, et vulgari opinioni indulgere; sed propter temporis rationem et perfectae siderum scientiae ignorantiam videtur excusandus.

6. Commentatio cl. *Schwarzii*, Prof. Altdorfini, de prima Manilii Astronomicorum editione a Ioanne Regiomontano publicata, Altdorf. 1764. — cl. *Io. Ephr. Schribelii* Astronomische Bibliographie, sect. I. Breslau, 1784. 8. p. 3. vbi etiam de alia antiqua ed. in forma 4. s. l. et a. (quae Regiomontan. edit. siue fuerit sequuta siue antecesserit,) disputat: adde eumdem, p. 8. et 9. p. 20. in primis p. 44. sqq. de collectione Aldina.

§. 13.

CAESAR GERMANICUS.

1. Natus est a. V. C. 737. ante Chr. N. 17. periit veneno a V. C. 772. a Chr. N. 19.

2. Augusti Imperatoris nepos, Drusi filius, cognomen a Germanis deuictis sortitus est. Praestantissimis ingenii virtutibus formaque et fortitudine egregia omnium Romanorum gratiam

tiam sibi conciliauit: eo autem in suspicionem Tiberii odiumque incurrit, qui eum Antiochiae per Pisonem, Syriae praefectum, veneno sustulit. vid. *Sueton.* in Calig. cap. II. sqq.

3. *Arati*, poetae Graeci, *phaenomena* versibus latinis expressit et quaedam fragmenta atque epigrammata reliquit.

4. Princeps editio vna cum Manilio, *Bononiae*, 1474. in lucem prodiit. — Tum in collectione Astron. v. Prolegomena §. 4. Collectio Sanctandreana expressa est, (teste Munkero in praefat. ad Hyginum) e rara et critica edit. *Morelliana*: *Arati* Solensis phaenomena et prognostica, interpret. M. T. Cicerone, Rufo Festo et Auieno, *Germanico Caesare*, vna cum eius commentariis; *C. I. Hygini* Astronom. omnia partim e vetustis codd. partim e locorum collatione emendata, Paris apud Guil. *Morellium*, 1559. 4. (v. cap. V. §. 1. de Hygini editionibus.) — Illae, quas *Grotius* in Syntagmate Arateorum, Lugd. B. 1600. 4. et *Io. Conrad Schwarz*, quondam Director Gymnasii Coburgensis, cum notis varior. Coburg. 1715. 8. (in hac editione Schwarziana sunt quoque C. Iulii Caesaris Octauiani Augusti et Neronis Claudii Caesaris versus,) adornarunt, laude praecipua dignae sunt. — *Germanici Opp.* edidit quoque *Chr. Friedr. Schmid*, Rector scholae Luneb. 1728. — Fragmentum ineditum vulgauit, restituit et illustrauit *Iriarte* in Catal. MSS. gr. Madrit. p. 203. sqq.

5. *Rut-*

5. *Rutgersius* in variis lectionibus, atque *Nicol. Heinsius*, ad Valerium Flaccum libr. I. p. 165. ed. Burm. Domitiani Caesaris Germanici foetum esse putarunt: quos vero refutat *Schwarzius* in disquisitione singulari, praefationi illius subiuncta. Conf. *Christ. Cellarii* disp. de Germanico Caesare. cel. *Saxii* Onomast. I. p. 203 sq. Introd. in notitiam litterat. rom. II. p. 473. sq.

§. 14.

Aemilius Macer.

1. Imperante Augusto fama carminum floruit, et in Asia animam efflauit a V. C. 737. et a. Ch. N. 18.

2. Patria fuit Veronensis, et Ouidio admodum familiaris, II. e. Ponto eleg. 10. IV. el. 16, 6. Trist. IV. 10, 143. sq.

3. Scripsit de volucribus, de venenatis animalibus, de viribus herbarum, Iliaca etc. quorum nihil, praeter paucissima fragmenta, superest. Illum enim *Aemilium Macrum* de herbarum virtutibus, qui hodie exstat, Neronis et Vespasiani temporibus vixisse, cum ex stilo, qui aetati virili minime aptus est, tum maxime ex eo quod Plinii mentionem fecit, quidam critici iamdudum censuerunt: nec vero ille auctor est libri inficeti. v. *Broukhus.* ad Tibull. II. el. 6. et quae scripsi alibi.

4. Iu-

4. Iuuat tamen per hanc occasionem editiones indicare. *Macri Floridi* de viribus herbarum opusculum; cum commentario *Guillermi Gueroaldi*, f. l. et a. 8. — alia editio pariter f. l. et a. citatur in forma 4. edita. — Venet. per Bernardin. Venetum de Vitalibus. 1506. 8. — *Aemilius Macer* de herbarum virtutibus cum *Io. Altrociani* commentariis. Apud Friburgum Brisgoicum 1530. 8. — De materia medica libr. V. versibus conscripti per *Ioan. Cornarium* emendati ac annotati, et nunquam antea ex toto editi. Francof. 1540. 8. — De herbarum virtutibus elegantissima poesis cum D. *Georg. Pictorii* expositione. Basil. 1581. 8. — *Henrici Ranzouii* editio duorum libror. *Macri* de virtutibus herbarum, de quibusdam animalium partibus, ac terrae speciebus, itemque medicamentis totius corporis humani; iam recenter ex bibliotheca sua Bredenbergensi depromtorum, quorum prior antehac non tam emendate exstitit; posterior vero antea typis nunquam fuit expressus, aut in lucem editus. — Lipsiae, 1590. 8. Ad lib. I. *Macri* de virtutibus herbarum ad marginem quasdam varias lect. ex editione Georgii Pictorii excerptas adnotauit, et in praefatione Macrum, huius operis auctorem, Plinii tempore vixisse putat.

5. Carmen rude, nec aequa versus structura est.

§. 15.

§. 15.

Poetae illius aeui celebres praeterea fuerunt: *Titius Septimius*, lyricus et tragicus, *T. Valgius Rufus*, epicus, (v. *Broukhus.* ad Tibull. IV. eleg. I. v. 180.) *L. Varius*, epicus et tragicus, *Plotius Tucca*, qui cum Vario Aeneida Virgilii post huius obitum emendauit.*) et *Lupus*, Siculus, de quo copiose differuit *Mongitor.* in Bibliotheca Sicula, pag. 24. vol. I.

*) Vid. *Donati* vita P. Virgilii. cap. 14. §. 53. ibique Heynii nota. idem cel. *Heyne* ad Donati vitam Virgil. c. 8. §. 30. *Virgil.* Ecl. IX. 35. ibique *Heynii* not. in V. L. et in Excursu II. ad Ecl. VI. et IX. pag. 166 sqq. tom. I. edit. sec.

U CAPUT

CAPUT V.

DE IMMINENTI L. L. SENECTUTE.

AB OBITU CAESARIS OCTAVIANI AUGUSTI, VEL A CHRISTO N. 14. AD MORTEM TRAIANI, SIVE AD ANNUM CHRISTI 117.

Magna quidem haec aetas tulit ingenia, quae ſi libera republica exſtitiſſent, haud dubium eſt, quin cum ſummis viris feliciſſimi illius ſaeculi prioris de nominis atque eruditionis gloria et principatu dimicaſſent. At vero, quamuis illorum latinitas non incomta fuerit, a priſtino tamen ſplendore et vigore tantum receſſit, vt quaſi lucem amittere, caneſcere, et ſenectutem quamdam habere videretur. Libertate oppreſſa, qua ſublata nulla vera eloquentia eſſe poteſt, homines omnibus naturae artisque dotibus inſtructi, vel metu tyrannidis et periculi vitae fracti, depreſſi ſunt et retardati, quo minus maiora ſpirarent, vel, qui mos eſt ingeniis ſplendidis, perfecta disciplina et ſimplicitate aurea relicta, nouam quaſi viam tentantes, et ſublime petentes ad anfractus deuiaque delapſi ſunt. Acumen orationis aut ſententiarum venantibus et philoſophis et hiſtoricis et poetis, ſobria ſanaque oratio abiit in tumorem aut maciem quamdam; et amiſit florem atque colo-

colorem vimque aetatis virilis. Vera autem eloquentia, quam nos quoque paene nullam habemus, obmutuit. Adolescentes contra, qui in puluerem et solem e facundissimorum Sophistarum vmbraculis processerant, in declamando et minutiis ingenii quaesiuerunt laudem. Quin immo sub quibusdam imperatoribus litterae Roma exsulare et seruituti cedere, cogebantur. Atque etiam, quum homines, republica salua atque integra, vitam potius, quam reipublicae et veri amorem atque dicendi libertatem, (quae quidem virtutes eorum ingenia et diligentiam mire acuerant ad eloquentiam et sapientiam,) ponerent; contra multi huius aetatis viri, nisi vitam, saltem imperatoris gratiam suasque facultates postponerent integritati verique studio, principes, in primis adhuc viuos, nimium adulari, eorumque res gestas laudare potius quam enarrare instituerunt. Verae autem eloquentiae quid adulandi studio et seruitute magis obest? His praeterea temporibus, (vti *Cicero* in Bruto cap. VII. de Graecis, Thucydidi aequalibus, dicit,) grandes erant verbis, crebri sententiis, compressione rerum breues, et ob eam caussam interdum subobscuri; ornatu autem antiquo, simplici quidem, sed venusto atque eleganti plurimi erant longe destituti. Confluxus deinceps Romam peregrinorum, qui linguae latinae suos admiscuerunt dicendi modos, eamque mirum deprauarunt, obfuit castitati atque simplicitati antiquae.

Hinc factum est, vt eloquentia ipsaque lingua externis se oblinerent moribus omnemque illam pristinae virilis dictionis sanitatem quasi perderent; nec ipsa poesis, quamuis summa illam excoluissent ingenia, a labe saeculi esset immunis; nec Liuii vbertas atque ornatus, neque simplex Nepotis venustas, aut Caesarianorum commentariorum virtutes haberent imitatores. Philosophiae studium apud Romanos quidem, aut romano ore loquentes sensim elanguit; quamquam etiam Graeci aut graeca lingua vtentes coeperunt ad anfractus dumetaque de via plana regiaque deflectere: quam quidem tristem artium ac doctrinarum commutationem multi eo tempore cognouerunt et deplorarunt. Litterae tamen quosdam imperatores habuerunt tutores conseruatores, sub quibus vitam quasi recipere atque e tenebris in lucem prodire videbantur. Haec igitur disciplinarum numina, egregiorum ingeniorum fertilitas, recens pristini floris memoria, amor librorum et bibliothecarum atque recitationum ludique publici fecerunt, vt litterae non omnino interirent vna cum amissa libertate; sed sensim in deterius abirent, atque exstinguerentur. Nos vero de iis qui hanc aetatem scriptis et fama nominis illustrarunt, nunc agemus.

§. 1.

§. 1.

Caius Iulius Hyginus.

1. Quando vixerit, ſub iudice adhuc lis eſt: ante Ch. N. 29. eum vixiſſe, ſcribit *Hamberger* in: *kurzen Nachrichten*, tom. I. p. 227. v. *Sueton.* in illuſtr. grammat. cap. 20. et *Hieronym.* in Chronico Euſebiano ad Olymp. 193. (h. e. V. C. 746. ante C. N. 6.) p. 156.

2. Natione Hiſpanus, ſiue Alexandrinus, Auguſti libertus, Ouidii familiaris, et Palatinae bibliothecae praefectus fuiſſe dicitur. Pauper erat, et C. Licinii liberalitate ad vitae finem ſuſtentatus. Enimuero *Hyginus*, *gromaticus*, qui circa Traiani et Hadriani tempora vixiſſe fertur, diuerſus eſt ab *Hygino* Polyhiſtore et praefecto bibliothecae Palatinae: qui etiam idem eſſe non creditur, qui Mythographus fuit. (v. *Saxii* Onomaſt. I. p. 199 ſqq.)

3. *Caii Iulii Hygini* ſcripta, a veteribus memorata, interierunt, quae vero ſub eius aut potius plurium Hyginorum nomine eduntur, ſunt: liber *fabularum* 277. quarum magna pars ex vero *Hygino* deſumta videtur; *Poeticon aſtronomicum* opus ad M. Fabium, quod quidem opuſculum non conſtat verſibus; ſed docet, quomodo ſidera in coelo ex mente poetarum ſubinde orta et cognominata fuerint. *Gromaticus*, ſiue de caſtris metandis liber: de *limitibus*: de *conditionibus agrorum.*

4 *Poetici astronom.* tres sunt potissimum classes, *Ratdolti*, dein *Soteris*, (quibus accessit *Micyllus*) et *Munckeri*. Fabulas primus edidit *Micyllus*; postea *Schefferus* et idem *Munckerus* de iis bene meruerunt.

Iginii poeticon astronomicon, Venet. per *Erhard Ratdolt*, Augustanum, 1482. 4. — repet. 1485. 4. (v. *Zapfii* Augsburgs Buchdruckergeschichte, pag. 159. et pag. 167. atque, quos ille laudat: *Denis* Merkwürdigkeiten der Garellischen Bibliotheck. p. 116 — 118. et *Gemeiners* Nachrichten von den in der Regensburgischen Stadt-Bibliothek befindlichen Büchern etc. pag. 142. vbi quoque cod. MSt. Poet. astron. illius bibliothecae memoratur.) — *ibid.* per Thomam de Blauis de Alexandria. 1488. et 1497. 4. (v. cl. *Scheibelii* astronomische Bibliographie, sect. I. pag. 21. et 42.) — *Venetiis* apud Aldum, 1497. fol. et cum Arato eiusque interpretibus, atque cum Manilio aliisque, apud Aldum, 1499. fol. (v. *Scheibel.* m. loco. p. 44 sqq.) — *Hygin.* de Sphaera coelesti eiusdemque variis signis ac planetis, Venet. 1502. 4. — *Hygin. poet. Astron.* opus, cum planetis et variis signis historiatis, per *Melchiorem Sessa.* Venet. 1512. 4. (v. *Maittarii* Annal. typograph. II. p. 232.) — *poet. astron.* cum carm. *Iacobi Sentini Ricini* et Epist. Io. Ludou. Viuis. Paris. 1514. 4. — Saligniaci, 1539. 4. — Emendante

dante ad codd. MSS. *Sotere*, Coloniae Agrippae, 1535. —

Poſtea *Mycillus* operam praeſtitit Hyginianis: *Hygini fabularum liber*, antehac nunquam excuſus. Eiusdem *poeticon aſtronomicon*. — *Palaephatus*. — *F. Fulgentii Planciadis* mythologiarum libri III. — *Aratus* gr. et lat. *Proclus* gr. et lat. Baſileae, apud Iac. Heervagium 1535. fol. — rec. et auct. *Albrici philoſophi*, (qui circa a. 1217. vixit,) *de deorum imaginibus* lib. — ibidem 1549. fol. edente *Mycillo*. — Soteris recenſionem in plerisque expreſſit *Guil. Morelius* in raro exemplo: *Arati phaenomena* — *Hygini aſtronomicon*. Omnia partim e codd. partim e locorum collatione emendata etc. Paris. apud *Guil. Morelium* 1559. 4. (v. plura in *Freytagii Adparatu litt.* I. p. 215 ſqq.)

Morelium ſequutus eſt *Commelinus* in Collect. Aſtronomorum vett. ex officina Sanctandreana. 1589. 8.

Curatior et praeſtantior editio eſt orta ſtudio ac opera *Thomae Munckeri: Mythographi latini, C. Iul. Hyginus; Fab. Planciades Fulgentius, Lactant. Placidus, Albricus philoſophus. Thomas Muncker* omnes ex libris manuſcriptis partim, partim coniecturis veriſimilibus emendauit, et commentariis perpetuis inſtruxit. — Amſtelod. 1681. 8. cum figg. — Eosdem *auctores mythographos latinos*, addita lima, *cum integris commentariis*

Iac. Mycilli, Io. Schefferi (cuius editio prodiit Hamburgi, 1674.) et *Thomae Munkeri. acc. Thomae Wopkensii emendatt. et coniectt.* et cum suis perquam doctis atque ad mythologiam cognoscendam vtilibus animaduerss. edidit *Augustinus van Staveren.* Lugd. B. et Amstel. 1742. 4. — Fabulae cum emendationibus et notis *C. Barthii.* Lugd. B. 1670. 12.

De limitibus constituendis, in *Goesii* Collect. rei agrariae auctorum. Amstelod. 1674. 4. etc. — Specimen versionis german. libri de castris metandis est in part. VII. der neuen Kriegsbibliothek. Breslau. 1778. 8.

5. Ex stilo, non humili modo sed etiam plebeio et vix latino, satis adparet, auctorem fabularum et poetici astronomici latinitate cadente et prolapsa in viuis fuisse. Atque Munkerus eum Prudentio facit posteriorem. Maior fabularum Hygin. pars ex orbe Graecorum mythico est consarcinata. vide cel. *Heyne* Excurs. II. ad Virgilii Aen. tom. II. pag. 272. edit rec.

6. *Io. Schefferi* de Hygino diss. et *Munckeri* diss. de auctore, stilo et aetate mythologiae, quae *C. Iulii Hygini*, Augusti liberti, nomen praefert, edit. eius et Stauer. Mythographorum praemissa, lectu dignae sunt. Adde Heinsii et Munkeri epistolas ad Hyginum pertinentes in Sylloge epistolarum a Burmanno editarum vol. V. — De cod. Freibergensi, e quo poetic. Astronom. suppletur et variae exci-

excitantur lect. vide Alte Nachrichten etc. Chemnitz. part. VIII. p. 230 ſqq. — Fabulas primum graece fuiſſe ſcriptas iudicat quoque *Valkenar.* in Miſcell. obſſ. criticis Belgicis; vol. X. pag. 118 ſq. et cod. a pag. 108. deſcribit. — Fabulas 184. et 137. permixtas eſſe ratus in meliorem ordinem redegit *Leſſingius* in: Hamburgiſche Dramaturgie, p. 315 ſq — De Hygino v. plura in hiſtoria literaria de Eſpaña — Por los P. P. Fr. Rafael y Fr. Pedro Rodriguez Mohedano, Lectores Iubilados y Padres de la Prouincia de St. Miguel. de Andaluzia. tom. V. Madrid. 1777. lib. IX. p. 272. et de illo reliquisque ſcriptoribus ortu Hiſpanis trium priorum ſaeculorum haud Chriſtianis in Bibliotheca Eſpañola, tom. II. auctore *D. Io. Rodriguez de Caſtro.* Madrid, 1786. fol. — *Erneſti* et *Fabricii* B. L. II. cap. I. pag. 1 ſqq.

§. 2.

CAIUS VELLEIUS PATERCULUS.

1. Natus eſt a. V. C. 735. a. Ch. N. 19. mortuus eſt V. C. 784. a Ch. N. 31. a. aetat. 49 — 50. ſecundum computationem Dodwellii.

2. Fuit patria Romanus ex nobiliſſima gente Neapolitanorum et poſt varios in militia gradus dignitatem Quaeſtoriam et Praetoriam conſequutus eſt. Inſinuauit in gratiam Seiani atque imperatoris Tiberii, nimium adulando. Interitu autem Seiani factum eſt, vt Velleius

Tiberio suspectus de gradu deiiceretur honorum et probabiliter interficeretur.

3. Scripsit breue compendium, *Historiae Romanae* libros II. cuius tamen pars interiit.

4. Vnicus tantum fuit codex, nec is quidem integer, sed initio, etiam alibi, truncus, praeter ea mendosus, (qui postea, nescio, quo casu, periit,) in coenobio Murbacensi in superiore Alsatia repertus, ex quo Beatus Rhenanus pari diligentia ac fide primus edidit: *Velleii Paterculi Historiae rom. duo volumina, ad M. Vinicium Cos. progenitum Tiberii Caesaris. per B. Rhenanum, Selestadiensem ab interitu vtcunque vindicata.* — Ad calcem libri: Basileae, in aedibus *Io. Frobenii* mense Nou. a. M. D. XX. min. fol. *Io. Albr. Burerius* recentem a prelo *Velleium* iterum ad eumdem codicem exegit, et summa cum religione, fide, curaque omnes vel minutissimas syllabarum vocumque variationes enotauit editionique subiecit Rhenani. Quod nullus alius inuentus est codex manu exaratus, viri docti ingenii sagacitatem et aciem ad contextum a mendis purgandum debuerunt, haud pari tamen felicitate, adhibere. Quare *vnica* est Rhenaniana *editio;* quam sequentes editores, qui principes haberi possunt, modo sequuti sunt paullo pressius, modo deseruerunt. Horum recensiones si in aetates editionum distribuere velis, plures existent editionum classes. Equidem potiores et criticas nominabo editiones.

Iunta

Iunta, qui Iustinum et Nepotem cum *Velleio* edidit Florentiae, 1525. 8. in hoc quaedam iam mutauit. — Illi successit *Mich. Vascosanus*, qui *Velleium* adiunxit Appiano Alexandrino, ex Candidi versione latine excuso, Paris 1538. —

Noua plane, (si ita dicere fas est,) recensio, aut potius iusto liberalior contextus immutatio enata est acumine non minus quam effrenata libidine viri cuiusdam docti, at ignoti, (*Erasmus* quidem, a. 1536. iam mortuus, corrector non fuit, vt vulgo creditur,) qui Rhenanianam, vlceribus scatentem, editionem modo feliciter sanauit, modo licentius corrupit: *Vitae Caesarum, quarum scriptores hi: C. Suetonius Tranq. Aelius Spartianus* etc. *Annotatt. Des. Erasmi Roterodam. et Bapt. Egnatii in vitas Caesarum. accesserunt in hac editione Velleii Paterculi lib. II. ab innumeris denuo vindicati erroribus. Basil.* 1546. F. (ed. a. 1542. per errorem tantum Gerhardi Vossii ad *Vell.* II. 3. et 75. nominari ab aliis nec vero existere, monet *Ruhnken* in praef. ad Velleium.) Hanc adulterinam, ad intelligentiam quidem auctoris faciliorem, sequentes editores prae sincera Rhenani expresserunt, adnotante eodem Ruhnkenio. — Cum Floro aliisque historicis, *Lugd.* apud Sebast. Gryph. 1552. 8. *Paris* 1568. 8. — cum historiae rom. scriptoribus latin. *Lutet.* H. Stephan. 1568. 8. — cum scholiis *Ald. Manutii*, *Pauli* filii, *Venetiis* 1571. 8.

qui

qui quidem multa bene correxit, multa autem temere corrupit: at quidquid bonae frugis adtulerit, id fublectum esse Puteano, Burmannus et Ruhnkenius adfirmant. —

Omnes tamen fuperauit felicitate coniectandi et Velleii emendandi *Iuftus Lipfius*, qui Lugd. Bat. 1591. adcuratius ad calcem Taciti Velleium, commentariis illuftratum, edidit Antwerp. 1607. fol. rec. 1627. 1648. (1668) — Ex *Iani Gruteri*, (quem plures fequuti funt, et qui libros Velleii capitibus diftinxit,) recenfione, cum notis Rhenani, Burerii, Manutii, Vrfini, Lipfii, Schegkii, Acidalii, (acutiffimi; at vero audacis critici,) et *Gruteri*, Francof. 1607. forma min. — et in collectione hift. Aug. fcriptorum latin. minorum *Gruteri*. Hanou. 1611. fol.

Nouum veluti lumen Velleio accendere voluit *Gerhard Voffius*, iuuenis doctiffim. Gerhardi Ioan. filius. Is edidit *Velleium* cum fuis notis, Lugd. B. 1639. 12. rec. Amft. 1664. 12. Francof. 1687. 12. faepiusque — cum not. *Ant. Thyfii* et felectis alior. Lugd. B. 1653. 8. 1667. 8. — *Boeclerus*, qui *Velleium* Argent. 1642. 8. ediderat, emendatiorem formulis typographicis defcribi fecit eum, politicis obferuatt. onuftum potius quam ornatum, explicitumque Argentorati, 1663. 8. — rec. 1682. 8. — e recenfione et cum caftigatt. *Nic. Heinfii*, (melioris critici in emaculandis poetarum veterum, quam profaicorum fcriptis,) Amftel. 1678. 12. —

e re-

e recenſione *Io. Hudſoni*, cum variis lectionibus et ſelectis variorum notis ad calcem, et praemiſſis *Henr. Dodwelli* Annalibus Velleii. Oxoniae (ed. *Io. Hudſon*) e theatro Sheldonio. 1693. 8. — repet. 1711. 8. — cum notis haud ſpernendis *Chriſt. Cellarii* D. Heinſii iudicio plus iuſto interdum tribuentis. Lipſiae, 1707. 12. — Eclecticam quaſi recenſionem dedit *Burmannus;* at Ruhnkenio haud plaudente; *Vell. Paterc. quae ſuperſunt ex hiſt. rom.* cum integris ſcholiis, notis, var. lectt. et animaduerss. doctorum virorum, curante *P. Burmanno*, Lugd. B. 1719. — auct. et emendat. ib. 1744. 8. II. voll Rotterod. 1756. 8. — Glasguae 1752. 12. — Paris, Barbou. 1754. 12. — Par. cum Floro. 1777 12. — in tom II. Scriptorum hiſt. rom. edente *B. C. Hauriſio;* cum lectt. var. Heidelbergae, 1743. fol. cum figg. —

Haud ſpernenda, immo potius commoda doctaque eſt editio, praecipue, quod ad interpretationem pertinet hiſtoricam — *e recenſione et cum commentario perpetuo Io. Frid. Gruneri*, Coburgi, 1762. 8. ſubiectis Dodwelli annalibus. —

Lectionem primae editionis reduxit; in notis vero eruditis, cum veras, quas habuit, aliorum, tum ſuas emendationes adtulit et vario modo interpretatus eſt hiſtorici verba; in tomo denique altero, poſtulante operis redemtore, ex Burmannio exemplo molem animad-

uer-

uersionum alienarum repetiit atque tam egregiam quam plenissimam curauit editionem *Dauid Ruhnken* praemissis *Annalibus Dodwelli Velleianis* Lugd. Batau. 1779. 8. II. tom. In praefatione cl. Ruhnken laudat Velleii latinitatem tersumque scribendi genus, et defendit eum ab adulationis crimine. —

Nouam quasi recensionem, quae tamen ad lectionem principis editionis aut vestigia a Burerio indicata non minus accederet, quam a nimia partim superstitione, partim licentia aut leuitate critica aeque abesset, dare instituit editor Bipontinus: *Velleius Paterculus nouissime recognitus emendatus et illustratus. Praemittuntur Henr. Dodwelli Annales Velleiani; studiis societatis Bipontinae. Editio accurata.* Biponti, 1780. 8. — Abregé de l'Histoire Grecque et Romaine, traduit du Latin du *Velleius Paterculus*, avec le texte corrigé, des notes critiques et historiques, une table geographique, une liste des editions et un discours preliminaire par *M. l'Abbé Paul.* I. vol. 12. Paris 1769.

5. In describendis et signandis hominum ingeniis Boeclero videtur incomparabilis. Dictio quidem est plane romana atque elegans; stilus vero floridus, quamuis non vtique sit historicus, oratoris saepe sapit ingenium, nec raro spirat sublimitatem. Nimium adsentando, (quod metu tyrannidis facere coactus est;) domui

mui Augusteae, fides eius et probitas hinc inde in dubium vocantur.

6. *Henrici Dodwelli* Annales Velleiani cum Annal. Quinct. Statian. etc. Oxoniae, 1698. 8. qui variis editionibus subiuncti sunt. — *Boecleri* characteres politici in *Vell* Paterculo. Argentor. 1672. 8. — *Christ. Ad. Ruperti* obseru. ad Velleium Paterc. annexae eius dissertatt. mixtis ad Valer. Maximum. Norib. 1663. 8. *Fabricii* B. L. II. p. 16. sqq. ed. Ernesti. — *Saxii* Onomast. I. pag. 212.

§. 3.

Marcus Annaeus Seneca.

1. Natus est ante bellum Caesaris et Pompeii ciuile, vitaque excessit senio confectus.

2. Corduba — Hispanus fuit, et regnante Augusto Romam venit, ibique artem dicendi professus est. Homo erat incredibili memoria, acrique iudicio, et agnomine *Declamatoris* a filio distinguitur.

3. Collegit *caussarum ciuilium* siue *controuersiarum* decem libros, ex quibus hodie primus, secundus, septimus, nonus et decimus supersunt integriores; reliquorum vero tantummodo excerpta restat quoque *Suasoriarum* liber.

4. Editur cum operibus filii, de quibus postea. Libri autem *controuersiarum* primum editi sunt *Venet.* 1490. iterumque 1503. *Sua-*

Suasoriae primum additae sunt *Venet.* 1492. fol. 1512. — *Controuersiae Nic. Fabrum, Andr. Schottum*, qui e codice hiatus Graecorum in princ. editionibus omissorum, suppleuit, multaque correxit, posthaec *Morellium* ac *Gronouium* in editionibus operum vtriusque Senecae nactae sunt sospitatores. — *M. Annaei Senecae, rhetoris opera*, ad optimas editiones collata, studiis societ. *Bipontinae.* Biponti. 1783. 8.

5. Stilus est concisus, more caussidicorum argutus, grauis, multoque venustatis fuco illitus.

6. *Saxii* Onomast. I. p. 213. *Lipsii* Electorum cap. I.

§. 4.

Lucius Annaeus Seneca.

1. Natus est a Chr. N. 2. f. 3. mori coactus est a Nerone a. Ch. 66.

2. Cordubae primam lucem adspexit: puer vero cum patre Romam demigrauit. Adolescentia incidit in principatum Tiberii. (v. Epistol. 108.) Romae non solum a patre ipso eloquentiam doctus est, sed etiam ipsius et aliorum philosophorum eius aeui clarissimorum opera, quum excellenti et paene diuino esset ingenio, in omni disciplinarum genere, praesertim in philosophia, sic versatus est, vt princeps eruditorum haberetur. Eruditionis autem et sapientiae fama, quam frugalitate, (v. epist. 108.) pietate in deum, vita stoica

ſtoica aliisque virtutibus auxit atque illuſtrauit, ſummos ipſi honores, immenſas opes et dignitatem parauit; at ſummam quoque concitauit inuidiam. Atque fortunae inconſtantiam ad vltimos vitae dies expertus eſt. Etenim iam ſub imperatore Claudio opera famoſae Meſſalinae in inſulam Corſicam relegatus eſt, vnde quidem poſt annum octauum ſtudio Agrippinae, ſecundae Claudii vxoris, Romam eſt reuocatus. Antea vero, iubente patre, exercitationem mentis a reconditis atque abſtruſis rebus ad cauſſas forenſes popularesque traduxerat; et e Corſica redux Quaeſturam, poſtea, a. V. C. 802. Praeturam obtinuit. Num conſul fuerit, non omnino liquet: Lipſius tamen opinatur, nec vero tempus deſignare audet. A Nerone, cuius moribus, ſtudiisque litterarum regundis praefectus erat, ſpartamque ſumma cum diligentia et ſapientia expleuerat, a quo poſtea muneribus diuitiisque, quae erant immenſae et ſupra modum priuatum euectae, erat ornatus, inuidis et ſordidis hominibus ipſaque Poppaea, Neronis vxore, imperatorem incitantibus, ad mortem voluntariam, ſenectute iam grauis, compulſus eſt. A Paulo Senecam ſacra Chriſtianorum fuiſſe doctum, quidam ſomniarunt. De ſua aſſiduitate et pertinaci ſtudio ipſe ſcripſit Lucilio, epiſt. VIII.

3. Varia tractauit, quae ad Philoſophiam, praecipue morum doctrinam pertinerent, et tamquam ingenii, vitae ſectaeque

monumenta reliquit: de ira, libros VIII. de consolatione ad Heluiam matrem, librum: de consolatione ad Polybium libr. de consolatione ad Marciam; de prouidentia libr. de animi tranquillitate ad Serenum; de constantia sapientis, siue, quod in sapientem non cadat iniuria, ad eumdem Serenum; de clementia, ad Neronem Caesarem; de breuitate vitae, ad Paullinum; de vita beata ad fratrem Gallionem; de otio aut secessu sapientis; de beneficiis libr. V. ad Aebutium Liberalem; Epistolas CXXIV. ad *Lucilium*, Siciliae procuratorem, de quo v. cl. *Wernsdorf* in tom. IV. poet. minor. part. I. pag. 11 sqq. ad quem etiam poema, *Aetna* inscriptum, refert. Plures vero epistolas interiisse, patet ex *A. Gellio* N. A. lib. XII. cap. 2. Scripsit quoque naturalium quaestionum ad Lucilium libr. VII. Spurii autem libri sunt: Liber IV. de virtutibus cardinalibus, cuius verus auctor est *Martinus Braccarensis*, qui circa annum 560. vixit; liber de moribus; liber de paupertate; de remediis fortuitorum: prouerbia et auctoritates; octo epistolae ad Apostolum Paulum, (quas quidem *Hieronymus* de scriptoribus ecclesiasticis, *Augustinus* epist. 53. ad Macedon. *Linus*, pontifex M. et *Io. Sarisberiensis* adsignarunt Senecae:) Notae, h. e. compendia scribendi. Scripsit praeter ea ἀποκολοκύνθωσιν, s. ludum de morte Claudii Imperatoris, et *Tragoedias*, quae decem sunt, quarum

vero

vero quaedam ab eius patre editae fuiſſe videntur. v. *Cruſius* the lives of Roman poets. T. II. p. 290.

3. Vtriusque Senecae, Rhetoris et Philoſophi, opera, tragoediis exceptis, vulgo coniunctim edi ſolent. *Prima* aetas natalis incipit a rariſſima et ſplendida editione *Neapolitana*, 1475. mai. fol. ſine titulo, cuſtode et ſignatura. Conſtat II. partibus: prior continet libros philoſophicos, incipit a libro de moribus, et vltimus eſt, *Prouerbia Senecae.* In penultima pag. leguntur haec: *Sub domino Blaſio Romero, monacho Populeti philoſopho ac theologo celebri eſt impreſſum hoc opus in ciuitate Neapolis Anno domini M.L.XXIIII.* (ſic, et ſignificatur a. 1475.) *Diuo Ferdinando regnante.* Tunc, in meo quidem exemplo ſequitur *Gabrielis Carchani* carmen in artificem, ſ. typographum, n. Mathiam Morauum. Paullo aliter ordo indicatur in illuſtriſſ. *Com. de Rewiczky* Bibl. graeca et latina. p. 72 ſqq. vbi haec editio vberius deſcribitur. Poſterior pars complectitur Epiſtolas Senecae 125. in XXV. libros diſtributas, cum ſpuriis Pauli et Senecae epiſtolis. —

Senecae Epiſtolae, Romae apud [Schweynheim. et] Pannartz. 1475. 4. (v. *Com. de Rewiczky* Catal. p. 74 ſqq. *Audiffredi* Catal. edd. Rom. p. 181.) — Habeo editionem perantiquam ſine loci, anni et typographi mentione. Initium eſt: *Lucii Annei Senece Cordubenſis*

 ad

ad Lucillium epistole Feliciter incipiunt. Epistolae numerantur 124. Orae mei exempli adscripserat olim *Cortius* admodum paucas lectiones varias. Ille forsan fuit, qui de hac editione quaedam notaret in Actis Erudit. 1725. p. 429. —

Epistolae. Paris. 1475. 4. — *Senecae philosophi Opp.* cum declamationibus patris *Senecae.* Taruisii per Bernard. de Colonia, 1478. fol. *) — *M. et L. A. Senecae Opera.* Editio princeps Controuersiarum. e cod. Vaticano. *Venetiis* per Bernardinum de Cremona et Simonem de Luero, 1490. fol. Insunt quoque *Quaestiones naturales* (vid. illustriss. *Com. de Rewiczky* Catal. p. 76.) —

Aliam Venetam ipse habeo editionem, in cuius aduersa prima folii pagina legitur: *Senece Opera omnia*; in eiusdem folii autem aduersa index operum Senecae, primum Epistolarum, et in fine reperiuntur *Quaestionum Naturalium libri septem*, et *Suasoriarum* (sic) et *Controuersiarum libri sex: in quo sunt quinque et triginta controuersiae.* In vltimis denique eiusdem paginae lineis: *Venetiis impressa.* M.CCCC.XCII. (1492.) *die vltima Octobris: per*

*) Conf. *Denis* Memorab. Bibl. Garell. pag. 69. *Gemeiner* de libris rarioribus in Bibl. Ratisbon. pag. 50.

per Bernardinum de Coris de Cremona. fol.*) — Venet. 1503. fol. —

Secundam claſſem duxit *Deſiderius Eraſmus;* qui *Senecae Opp. philoſoph.* ad duo codd. recenſuit, et ad quatuor millia mendarum ſuſtuliſſe, gloriatus eſt. Baſil. apud Iob. Froben. 1515. fol. Adiectus eſt *ludus in Claudium* cum notis Rhenani. — Hic quoque additus eſt ed. *Opp.* Aldinae, vbi praeter ea *Naturalium quaeſtionum* libri ſunt caſtigati a *Mathaeo Fortunato.* Venet. 1522. 4. —

Eraſmus iterum recenſuit *Senec. Opp.* et in epiſtola nuncupatoria, Petro epiſcopo Cracouienſi, Baſileae, 1529. menſe Ian. ſcripta, lectuque digna, valde conqueſtus de opere olim ſic tractato, culpa alius, vt ipſum vehementer prioris puderet editionis, adhibitis codd. antiquis, et opera *Sigismundi Gelenii* in officina Frobeniana caſtigandi praefecturam gerentis, purgauit contextum a multis portentis: *Opera L. Annaei Senecae — per Deſid. Eraſmum Roterod. et Mathaeum Fortunatum ex fide veterum codd. tum ex probatis autoribus, poſtremo ſagaci nonnunquam diuinatione ſic*

X 3 *emen-*

*) Conf. *Freytag* Adpar. litt. II. p. 1356. qui etiam in Anal. p. 847. memorat edit. rariſſim. *Sen.* lib. de mundi gubernatione: diuina prouidentia: qualiter multa bonis viris accidunt. Leyptz. per Arnold. de Colonia, 1495. 4. et p. 848. libr. Epiſtolarum etc. ibid. eodem anno.

emendata, vt od genuinam lectionem minimum desiderare possis. Adiecta sunt scholia Des. Erasmi Roterodami in bonam partem operis. B. Rhenani in ludum de morte Cl. Caesaris. Rodolphi Agricolae in Declamatt. aliquot commentarioli. Fernand Pinciani castigatt. in vniuersum opus. — Index. Basileae. sine anni nota in fronte. *Fernandus Pincianus* in praefat. ait, se vsum esse exemplaribus scriptis et peruetustis XV. et eo pluribus, atque castigationes in omnia *Senec.* Opera ad quinque ferme millium numerum. — repetita est, sed omissis Pinciani castigationibus. Basil. apud Heruag. 1537. fol. — *Sen.* Epistolae. Cracou. 1525. 4. v. Ianotzki de libr. in bibl. Zulusk. etc. part. IV. pag. 184. — *Opp. cum castigatt. Pinciani*, ex officina Ioan. Aug. a Burgo, Franci. *Venet.* 1536. — e recensione *Coelii Sec. Curionis*, (partim Erasmiana II. partim Pinciana correctione vsi, et, iudice Stephano, Senecam mendis conspurcantis) *Basil.* Heruag. 1557. fol. — cum notis *M. Antonii Mureti* (et Erasmi et Pinciani emendationibus vsi.) curante post illius mortem *Francisco Bencio*, S. I. Romae, 1585. — cura *Dionys. Gothofredi*, cum eiusdem coniecturis, variis lection. etc. *Basil.* ap. Episcopium. 1590. 8. — *Coloniae* apud Gymnicum 1593. 8. —

Tertia aetas habuit praestantes auctores, *Ianum Gruterum*, praecipue *Iustum Lipsium*, et *I. Fried. Gronouium*. — Cum notis *Mureti*

et

et *Iani Gruteri* (qui msstos Palatinos consuluit,) castigationibus. Heidelbergae, apud Commelin, 1594. fol. — repet. Lugd. B. 1595. 8. — Plenior meliorque, in qua quaedam *Andr. Schottus* ad vett. exemplarium fidem castigauit, et *Iusti Lipsii* coniecturae, item notae vett. rom. (de quibus v. Fabricii B. L. II. p. 113. not.) accesserunt, apud Commel. 1604. fol. — *Epistolae* 123. cum notis et emendatt. M. Anton. Mureti. accedunt nunc primum animadu. *Iani Gruteri* studio concinnatae, in quibus praeter omnes omnium doct. virorum emendationes interpretationesque infinita loca supplentur. — Ope MSS. bibl. Palatinae (Lugduni) sumtibus Io. le Preux. 1596. 8. tom. II. operum vtriusque Senecae. — 1594. 8. — *Opp.* cum notis Erasmi, Mureti, Pinciani, Obsopaei, Rhenani etc. excerptis I. Gruteri et castigatt. *Francisci Iureti*, Paris 1602. fol. —

Successit *Iustus Lipsius*, optimus Senecae interpres, cuius cum notis *Sen. Opp.* prodierunt Antwerp. 1605. 1614. 1632. 1637. atque ab vltima manu Lipsii (quae ed. est optima raraque) 1652. fol. — auct. cum Mureti, Iureti, Gruteri, aliorumque notis: ib. 1607. fol. — cum notis omnium superior. selectioribus: Edit. II. recusa et aucta scholiis Feder. Morelli, curante *Carolo Auberto.* Paris 1613. fol. — cum notis varr. Lugd. B. apud Barth. a Blit (alia exemplaria habent, Amstelod. apud Io. Iansson, sed eadem est editio.) 1619. 8. —

cum notis varr. et *D. Heinsii.* Amstelod. 1620. 8. II tom. — e recensione *Schotti*, cum notis et sine illis, saepe repetita sunt *Sen. Opp.* Genevae, 1613. 8. etc. item Lugd. Bat. apud Elzeuir. 1640. III. voll. 12. —

Postea *I. Fr. Gronouius* opem tulit criticam; primum edidit *Senecae Opp.* Lugd. B. apud Elzeuir. 1649. 12. IV. voll. cum notis seorsum excusis; — rec. ibidem 1658. IV. voll. 12. atque adcuratius, collatis pluribus codd. cum suis, Lipsii, Schotti integris, et aliorum selectis, atque Io. Schultingii hactenus ineditis: apud Dan. Elzeuir. 1672. Amst. III. tom. mai. 8. Hanc tamen editionem multis scatere vitiis typographicis, conqueruntur, textumque Andr. Schotti praeferunt auctores historiae litterariae hispanicae Fr. Rafael et Fr. Pedro Rodriguez Mohedan. tom. VI. — cum notis selectis (curante Oleario) Lipsiae 1702. 1741. et (vitiose) 1770. II. tom 8. — *Opp.* ad optimas editiones collata, praemittitur notitia litteraria. *Biponti* 1782. 8. IV. voll. — *L. Annaei Senecae Flores*, ex operibus illius selecti, ad exemplar Iusti Lipsii et Gronouii accurauit *M. F Schaefferus.* Vratislauiae, 1780. 8. — De libris spuriis vid. *Fabricii* Bibl. L. II. cap. 9. quibus addo editionem raram, quam seruat Bibliotheca nostra academ. *Seneca de quattuor virtutibus cardinalibus* (cum versione metrica germanica). ad calcem:

calcem: Impressum Nuremberge per Hieronym. Höltzel a. dni 1507. 4. *)

Separatim praeter epistolas quaedam opera prodierunt. Liber ad Galionem de remediis fortuitorum. Liptzk apud Iac. Thanner Herbipol. 1500. 4. v. *Blaufus*. l. m. pag. 191. — libell. de quatuor fontibus honestatis, etc. ibid. 1503. 4. v. *Blaufus*. l. c. p. 190. — liber de moribus humane vite. ibid. 1502. 4. v. *Freytag* Adpar. litterar. II. pag. 1360. — De Prouidentia cum notis Mureti, Lipsii, et I. Fr. Grououii, recensuit *I. Henr. Acker*. Rudolstadii, 1711. 8. — Naturalium quaestionum libr. VII. a M. Fortunato, Erasmo, et Strebaeo diligentissime recogniti Paris, 1540. — De clementia libr. II. ad Neronem Caesarem, cum comment. Io. Caluini. Paris. 1532. 4. et in eius Operibus, tomo VIII. — De vita beata, ex officina Plantin. Raphelingii 1693. 4. — in morte Claudii Caesaris ludus nuper repertus, (ed. C. Syluano) f. a et loco. 4. — Epistola nuncupatoria scripta est Romae. 1513. — Ludus — cum notis perpetuis G. C. B. (Gottlieb Corte) inter tres satiras menippeas. Lipf. 1720. 8.

*) Repetitio esse videtur editionis Lipsiensis ann. 1502. 4. de qua v. *Blaufus* in: vermischten Beyträgen zur Erweiterung der Kenntniss seltener Bücher. tom. II. Ienae, 1756. 8. p. 187.

Princeps editio *Tragoediarum* esse dicitur *Ferrariae* s. l. et a. (1481.) — *Lipsiae*, s. a. apud Martin. Herbipol. — *Venetiis* aliquoties prodierunt. Cum commentario *Gellii Bernardini Marmitae* 1482. (de cuius tamen anni veritate dubitat *Freytag* in adparatu litter. II. p. 1362. vbi edit. Venet. 1492. recenset cum eiusdem commento.) — ibid. 1493. — cum duobus commentariis: videlicet *Bernardini Marmitae* et *Danielis Galetani*, (qui post praefat. rectius scribitur *Caietanus* Cremonensis). 1498. fol. 1505. 1510. 1522. — *Biga tragoediarum cura Conradi Celtis*, circa finem saec. XV. — *Tragoediae* apud Phil. Iuntam, Florent. 1506. ex recensione Bened. Florent. — ib. 1513. 8. —

Alteram aetatem auspicatus est *Des. Erasmus*, qui suam tragoediarum recognitionem Aldo, et aliam in Anglia factam Badio misit, eorumque permisit arbitrio. *Ios.* igitur *Badius* edidit *Senec. Tragoed.* cum suis, Erasmi aliorumque notis, Paris. 1514. fol. 1519. fol. ex recensione *Hieronym. Auantii*, qui contulit exemplaria vetera. — Ex illius quoque recensione cum eiusdem dimensionibus tragoediarum *Aldus* exire in lucem iussit *Senecae Tragoedias* Venet. 1517. 8. — Egregia est editio: *Senecae Tragoediae* editae emendatiores studio *Georgii Fabricii*, (codice vsi,) Lips. 1566. 8.

Tertia

Tertia aetas summos criticos habuit patronos et auctores. — *In. L. Ann. Senecae Tragoedias decem* — amplissima Aduersaria, quae loco commentarii esse possunt. Ex biblioth. *Martini Anton. Delrii.* Antwerpiae 1576. 4. apud Plant. Is admodum iuuenis (aet. an. 19.) multa et Senecae, et aliorum auctorum loca mendosa feliciter sanauit et restituit. Postea auctius, lima adhibita, opus edidit: *Syntagma tragoediae latinae* (h. e. fragmenta vett. tragoed. cum opinationibus et Senecae trag. atque fragmenta.) cum commentario, Antwerp. 1593. sq. II. voll. 4. — tum idem opus, cum nouo in Senecae Tragoedias commentario. Lutet. Paris. 1619. 4. —

Trag. cum eruditis *Lipsii* animaduerss. ex vetere libro bonae notae, et Franc. Rapheling. notis. Antwerp. ex officina Chr. Plantini 1588. 8. 1601. 12. (16.) — Cum *Lipsii* animadu. *Heidelbergae* apud Hieron. Commelinum, (qui octo — nouem Mss. contulit et variarum lectt. libellum conscripsit.) 1589. 8. — *ibidem*, cum *Iani Gruteri* notis. 1600. 8. 1604. 8. — *Trag.* serio emendatae cum *Ios. Scaligeri* et *Dan. Heinsii* notis et Heinsii dissertat. de Tragoediae auctoribus. Lugd. B. 1611. 8. — ex recens. *Petri Sciuerii* ad codd. fidem cum huius collectaneis veterum tragicorum et notis ac reliquorum omnium, (excepto Delrio,) in Senecae Tragoedias, Lugd Batau. 1621. 8. II. tom. Haec critica et praestans editio

tio facta est basis reliquarum. — cum notis *Th. Farnabii* (vtilibus) Amstel. 1632. 12. et saepius.

Denique *quarta* aetas nacta est felicem illum veterum Aesculapium, *I. Frid. Gronouium*, qui e cod. optimae notae Florentino, interdum de coniectura textum recensuit et correxit. Edidit is *Senecae Tragoed.* cum suis et variorum notis. Lugd. B. 1661. 8. Amstel. 1662. 8. — auct. ex schedis patris a *Iac. Gronouio* collectis. Amstel. 1682. 8. — Ex eiusdem recens. et cum notis *I. Fr. Gronouii* integris aliorumque selectis et variis lect. (duorum codd. Mss. et editt. Venet. 1493. atque Paris 1514.) cura *I. Casp. Schroederi*, (qui interdum adspersit notas,) Delphis. 1728. 4. quae vero editio a Cortio, Duckero, Schradero, aliisque acriter est notata — *Tragoed.* ad optimas editt. (praecipue Gronou.) collatae. Praemittitur notitia litteraria. *Biponti.* 1785. 8. — *Agamemnon*, in Volborthi noua Chrestomathia graeco-latina, Gottingae 1776.

Opera autem *vtriusque Senecae* saepe translata sunt in alias linguas. Germanam *Senecae* operum versionem per *Mich. Herr*, M. D. Argentor. apud Balthas. Beck. 1536. fol. tamquam rar. librum laudat *Bünemann* in Catalogo suo MSS. et librorum — rarissimorum etc. pag. 46. — Missis aliis quasdam tantum nominabo versiones recentiores. Les oeuvres de *Seneque*, le philosophe, traduits en françois par feu MSr.

la

la Grange, avec des notes (editoris) de critique, d'hiſtoire, de litterature. Paris 1778. VI. voll. 8. compara tamen Journal Encyclopédique, à Bouillon 1779. tom. III. part. III. Additus eſt tom. VII. Eſſai ſur la vie de Séneque, ſur les ecrits, et ſur les regnes de Claude et de Neron, avec des notes. Paris 1779. — Morale de Seneque extraite de ſes Oeuvres, par Mr. N. Paris 1782. 12. Continet omnes ſententioſe ingenioſeque dictos locos — The Epiſtles of L. A. Seneca with large annotations. — by *Thomas Morell.* London 1786. 4. II. voll. — *Seneca* von der Kürze des Lebens und Troſtſchrifft an Marcien überſetzt von *Io. Mich. Heinze*, mit Anmerkungen. Hanau. 1747. 8. — idem vir doctus vertit duo libros de clementia 1752. 8. — Die Briefe des Seneca aus dem Lateiniſchen von *Io. Franz von Palthen.* I. II. part. Lipſ. et Roſtok. 1765. et 1766. (In praefat. ad tom. II. recenſet verſionem *Conrad Fuchſii*, Dantiſcani, teutonicam. Francofurti. 1620. 8.) — Selectas epiſtolas theotiſce vertit *A. C. Kayſer*, Deſſau, 1784. et, mutato primo folio, Ratisbonnae, 1788. 8. — Ludum de morte Claudii egregie vertit gallice *Rouſſeau* in opp. francice ſcriptis. Geneuae, 1780. vol. II. nr. 8. — germanice *Fr. Chriſtoph. Neubur.* Lipſiae 1729. 8. v. Hamburgiſche Auszüge aus neuen Büchern, Hamburg. 1728. part. 9. p. 663. ſqq.

Tra-

Tragoedias vertit *Roſe*in: Tragiſche Bühne der Römer. Onoldi 1777. et 78. II. part. 8. — *Agamemnona* germanice vertit *Alxinger* in collectione ſuorum poematum part. I. Klagenfurth et Laybach, 1788. 8. Adde *Leſſingii* Theatraliſche Bibliothek. Berolini, 1754. parte II. in 8. de aliis v. editorem Bipontinum.

4. Stilus eſt in libris philoſophicis argutus, conciſus, ſententiis et minutiis nimium refertus. In iocis et dictis interdum ineptus; in laudibus ac vituperiis modum non tenet Seneca. — Patriae tamen vitaeque ratio eſt habenda aeque ac temporis, in quod aetas illius incidit. Suo ipſius ingenio intemperanter abuſus, nullum imitari voluit; perfectam et ſubtiliorem philoſophiam attigit; ſed non ſatis diligenter venatus eſt: non ſibi conſtans in orationis forma, eademque ſaepe repetit. Omnium quidem Stoicorum fuit diſertiſſimus; idem vero leuiſſimus et inconſtans. (v. *Meiners* hiſtoriam doctrinae de deo, part. II. pag. 459.) Interdum ſurgit audacius, et tropis figurisque ſtrepit fere; praecipue in tragoediis: nec tamen omnium tragoediarum auctor eſt. Varia tamen in philoſophicis libris eſt eruditio et copia dicendi, ingenium facile, multaque doctrina. conf. *Quinctil.* Inſtitt. orat. X. 1. n. 125. et Lipſium in praefatione. In tragoediis altiore cothurno incedit; audacia, ſublimitate, et maieſtate ſtili Graecorum cedit nulli et nimiam amat luxuriem. Conſtitutio tamen fabulae,

bulae, aliaque huius artis peritis saepe displicent.

5. *Lipsii* vita Senecae; praefixa edit. Lipsii, Gronouii et Lipsiensi — *Nicolai Antonii* Biblioth. vet. Hispan. tom. I. pag. 33. sqq. — De religione Senecae christiana, quam quidam finxerunt, multi commentati sunt, Strauchius, I. Phil. Pareus, I. Henr. a Seelen, aliique. — *L. Ann. Senecae epistolae ad Paulum et Pauli ad Senecam;* cum animaduerss. *I. A. Fabricii*, in eiusdem codice Apocryph. N. T. p. 880. sqq.*) — *Io. Christ. Kappii* differt. me praeside habita: Periculum criticum, in quo Senecae Tragici, et aliorum scriptorum vett. loca quaedam explicantur vel emendantur. Erlangae, 1786. — *de Pilgram* diss. praeside *Klotzio* de vitiis tragoediarum, quae Senecae tribuuntur. Goettingae, 1765. — De antiquis et rarioribus quibusdam editionibus v. *Baueri* Biblioth. libror. rariorum. part. IV. pag. 64. sq. et Goetzii Memorabilia Bibl. Dresd. tom. III. p. 145. sqq. — *Iusti Lipsii* manuductionis ad stoicam philosophiam libri III. L. Annaeo Senecae aliisque scriptoribus illustrandis. Lugd. B. 1644. 12. — *Eiusdem* physiologiae stoicorum libri III. L. Annaeo Senecae aliisque scriptoribus illustrandis L. B. 1644. 12. — Discours preliminaire pour servir d' Introduction à la

*) Plura de illis dabit *Fabricius* in B. L. in vita Senecae.

à la Morale de Seneque par Mr. N. Paris, 1782. 12. Nimis fauet saeculo, quo vixit Seneca, existimans, auctores temporis Neronis et Domitiani ingenio plus valuisse, quam qui scripsissent aetate Augusti — Essai sur la vie de Séneque, sur ses ecrits, avec des notes pour servir d'Introduction à la lecture de ses ouvrages. par Mr. *Diderot.* Paris, 1779. 12. — Leben des Seneka nach Diderot von *F. L. Epheu.* Dessau. et Lipf. 1783. 8. — Anonymi comm. II. quam Dei cognitionem habuerit L. A. Seneca Ienae, 1758. — *Freytagii* Adparat. litter. tom II. pag. 1358. — 1362. — De Seneca subtile est iudicium in Saint Evremontianis p. 32. sq. — *Iani Gruteri* Animaduerss. in L. A. Senecae Opera, sumtibus Ioan. le Preux. 1595. 8. — *Dionysii Gothofredi* Coniecturae, var. lectiones et loci communes, siue libri aureorum in Seneca. Basil. 1590. 8. cui opposuit *Ioannes Gruterus* librum suspicionum extraordinarium, Vitebergae, 1591. et Confirmationem suspicionum extraord. Francof. 1591. 8. — Ad Senecae lectionem Proodopoeia, in qua nonnulli eius loci emendantur. Autore *Henr. Stephano.* Epistolae eiusdem partim diortholikae etc. 1586. 8. — *Rodriguez de Castro* in Bibl. litteraria tom II. (v. Hyginum).

§. 5.

§. 5.

A. CORNELIUS CELSUS.

1. Floruit circiter a. Chr. 14.

2. Fuit patria Romanus, ex aliorum vero sententia Veronensis, homo priuatus et philosophus, quem etiam putant multi arti medicae operam dedisse: at rectius ex aliorum opinione, quod Plinius eius nullam facit mentionem, vti Hist. N. lib. XXIX. cap. I. sect. 8. poterat, tantum artis medicae praecepta didicit et proposuit.

3. Superstites sunt octo libri *de re medica*, et *de arte dicendi* liber. Enimuero liber de arte dicendi male refertur ad *Celsum* auctorem; nam adsignandus est *Iulio Seueriano*, Saec. V. rhetori, v. *Fabricii* Bibl. graec. vol. XIII. pag. 127. et Bibl. lat. mediae et infimae aetatis, sub voce *Iulius Seuerianus*. tom. IV. ed. Mansi, pag. 203. — Reliqua interierunt.

4. Princeps editio est: *Cornelius Celsus de Medicina* a Nicolao impressus. *Florent.* 1478. fol. curante *Barthol. Fontio*, Florentino, v. *Maittaire* Annal. typogr. tom. I. siue IV. p. 386. et *Krausium* in indiculo editionum *Celsi* (praefationi editionis subiuncto) — Mediolani per *Leonard. Pachel* et *Vldericum Sinczenzeler* 1481. — Venetiis per Io. Rubeum, 1493. fol. — per *Philippum Pinzium*, Venet. 1497. de qua edit. v. notam in biblioth. Schwarziana, part. II. pag. 246. — Venet.

 emen-

emendante *Io. Baptista Egnatio*, ex officina Aldina. 1524. fol. *ibidem* eodem anno, apud Luc. Ant. Iuntam fol.

Alteram aetatem idem *Egnatius* auspicatus edidit *Celsi libros quam emendatissimos, graecis etiam omnibus dictionibus restitutis. Quinti Sereni liber de medicina castigatiss.* cum indice. Venet. in aedib. Aldi et Andr. Asulani soceri. 1528. 4. — cum castigatt. *Io. Caesarii*, Hagenoae, apud Io. Soterem. 1528. 8. — repet. Saligniaci apud Io. Soterem, 1538. — Cum aliis codicibus contulit et suis coniecturis emendauit *Nic. Nancelius*, inter medicos antiquos. Venet. apud Aldum nepotem. 1547. fol. rec. 1549. — Laudatur editio *Guilielmi Pantini*, Tiletani, emendatior, cum illius commentar. et notis, *Basil.* apud Oporin. 1552. fol.

Celsi libri — *Q. Sereni* liber de medicina, *Antonii Molini* opera diligenter emaculati. *Q. Rhemnii Fannii Palaemonis*, de pond. et mensuris liber. omnia ex diuersor. codd. diligentissima collatione castigata. apud I. Tornaes. et Guil. Gazeium, 1554. 1587. 12. — Cum *Sereno* et *Rhemnio*, adnotatt. et emendatt. *Roberti Constantini*. Lugd. 1566. 8. — Inter medicos principes ab H. Stephano editos Paris. 1567. fol. — Celebratur in primis ed. *Plantiniana*, cum *Hieremiae Thriuerii Brachelii* in primum libr. commentariis, et *Balduini Ronsei* in reliquos libros enarrationibus. Lugd.

apud

apud Fr. Rapheling. 1592. 4. — cum Sereno, Rhemnio, et Vindiciani carmine, castig. ex diuersorum codicum collatione, cum varietate lectionis in margine. Lugd. 1608. 8. — Cum *Hieron. Rubei* annotatt. Venet. 1614. 4. — Cum *Io. Rhodii* diss. de Acia. Patau. 1639. 4.

Tertia aetas habuit audaces editores. — Ex recognitione *Io. Antonidae van der Linden* (praeclaris vsi subsidiis, at audacius in mutanda oratione versati) Lugd. B. apud Elzeuir. 1657. 12. — cum breuioribus Rob. Constantini, Caesarii, Casauboni aliorumque scholiis; cura et studio *Theodori Ianfonii Almeloovenii*, (qui lectt. varias Ald. et Stephan. subiecit contextui et hunc ex editt. primis passim emendauit et restituit,) Amstelod. 1687. 12. mai. — emendatior ibid. 1713. 12. repet. 1730. auct. 1746. Ienae cum praefat. Georg. Wolfgang. Wedelii, et Basilea 1748. — cum *Sereno Sammonico* cura *I. Baptist. Vulpii*, (qui retinuit Lindenii recensionem) apud Ios. Cominum, Patau. 1722. 8. et ibid. at e recensione Almelou. et cum sex Morgagni epistolis hactenus nondum editis cura *Vulpii* 1750. 8. II. voll. — *Anton. Cochii* variae lectt. MS. Florent. e libr. VIII. excerptae. Florent. 1754. —

Quartam criticam aetatem debemus *Krausii* et *Targii* sedulitati atque subtilitati — *De medicina* libri octo, ex fide vetustissimorum codd. recensuit, innumeris deprauationibus partim

 aliun-

aliunde, partim a Lindenio inuectis liberauit, lectiones variantes et animaduerfiones tum aliorum probatiffimorum auctorum Caefarii, Conftantini, I. Scaligeri, Cafauboni, Almeloueenii, Morgagni, Trilleri, tum fuas, nec non indices copiofos aliaque adiecit *Car. Chriftian. Kraufe.* Lipf. 1766. 8. — libri octo ex recenf. *Leonardi Targae.* Paduae, 1769. 4. mai. Targa vfus eft VII. codd. ex bibl. Laurentiana et totidem e bibl. Vaticana. Additum eft commercium litterarium, cum quibusdam de Celfo. — Libri VIII. ex recenfione (et cum notis) *Leon. Targae.* Accedunt notae variorum, item quae nunc primum, (n. latine verfa et excerpta) diff. de *Celfi* aetate et *Georgii Matthiae Lexicon Celfianum.* Lugd. B. 1785. 4. Accedunt *Morgagni* Epift. in Celfum, et collatio cod. membranacei. — Nitida at vitiis typographicis commaculata editio eft *e recenfione I. Valart.* (qui plura arroganter promifit, quam praeftitit.) Paris. 1772. 8.

De arte dicendi libellus, primum in lucem editus eft curante *Sixto*, a *Popma.* Colon. 1569. 8. — Praecepta integra, et ex Lucae Fruterii recogn. emendata, atque auctori Seueriano reftituta, *Ian. Doufa*, Antwerp. 1584. 8. et *Franc. Pithoeus* inter antiquos Rhetores latinos, Paris. 1599. 8. p. 302. ediderunt — cum *Heumanni* notis in eiusdem Poecil. tom. II. pag. 378 fqq. — in fine mutilus, Lüneburg. 1745. 8.

5. Sti-

5. Stilus ab elegantia et puritate commendatur, et Celsus Medicorum Cicero, atque Hippocrates latinus adpellatur. De argumento iudicare non possum.

6. *Io. Rhodii* vita Celsi, Patau. 1630. 4. — illius differt. de acia, Hafniae. 1672. 4. et Lundini Scanorum 1691. a Thoma Bartholino adnexa atque praefixa ed. Almeloveen. atque ed. Krausii — D. *Matthiae* diff. de A. Cornelii Celsi medicina, continens additiones ad D. Clericum, I. A. Fabricium, I. H. Schulzium, I. B. Morgagnum, et alios, Götting. 1766. — *Closs.* specimen obss. criticarum in *A. Cornelium Celsum.* Accedit Diatribe de salsamenti, a Celso ad vulnus morsu factum commendati, significatione contra Laurentium Heister. Trai. 1768. — *A. Cornelii Celsi* de tuenda sanitate volumen elegis latinis expressum. Subiicitur ipse Celsi contextus partim e libris, partim ex ingenio emendatus, cum varietate lectionis Lommianae, Lindenianae, Krausianae, Targanae, et Valartianae. Auctore *Io. Freder. Clossio.* Tubingae, 1785. 8. — *Io. Ludwig Bianconi* Sendschreiben über den A. Cornelius Celsus — aus dem Italiänischen übersetzt von L. Nebst einer Zuschrift von D. Karl Christian Krause. Lips. 1781. 8. Liber italice scriptus prodiit Romae, 1779. 8. — *A. Aenothei Weberi* Specimen nouae editionis A. Cornel. Celsi, (cum specimine versionis nouae germanicae)

Halae Sax. 1788. 4. — *Christ. Saxii* Onomast. I. p. 237 sq. et p. 574. — D. *I. Henr. Lange* edidit criticum specimen version. german. Luneb. 1768. 8. — *I. Grieve* vertit Celsi libros anglice, adiecitque notas. Londini, 1756. 8.

§. 6.

VALERIUS MAXIMUS.

1. Floruit a Ch. N. 32. V.C. 784. v. Val. Max. IX. cap. II. Ex. ext. 4.

2. Romanus fuit, genere patricio natus. Adolescens litteris operam dedit, postea sub Sexto Pompeio in Asia stipendia meruit. Sub Tiberio priuatam egit vitam. Reliqua de eius vita et muneribus incognita sunt.

3. Scripsit dictorum factorumque memorabilium libros IX. de quibus diuersae sunt criticorum sententiae. Sunt enim, qui arbitrentur, non tam integrum auctorem, quam excerpta *Iulii Paridis*, qui tamen aliis librarius fuisse videtur, aut *C. Titii Probi*, aut *Ianuarii Nepotiani*, ad nostram aetatem peruenisse, multaque ab iis, qui Valerii memorabilia in vsum suum descripsissent, pro re sua atque ingenio esse mutata et corrupta. Conf. *Vossium* de historic. latinis.

4. *Princeps* aetas est et editio, quae *Moguntiae* per *Petr. Schoyffer de Gernshem* prodiit 1471. fol. — Venet. per Vindelin. de

de Spira. 1471. fol.*) Deinde *Valerius Maximus* editus eſt Venet. 1474. — Par. 1475. et, quae notanda eſt editio, Bononiae 1476.

Memorabilis eſt editio antiquiſſima *Valerii Maximi*, ſ. l. et a. et typographi indicio, iudice cel. *Kappio* in praefat. ex cod. peruetuſto ducta, et editione, niſi Moguntina, certe Mediolanenſi antiquior: quam vberius deſcribit *Freytag* in Analect. litterar. p. 1017 ſq. — Mediolani, 1478. 1480. fol. 1487. — cum *Omniboni Leoniceni*, Vicentini, expoſitione. Venet. 1482. 1485. fol. — e recenſione *M. Antonii Sabellici*, cum *Oliuerii Arzignanenſis*, Vicentini, commentario. Venet. 1487. atque ibidem *Valerius* cum Oliuerii comm. ſaepe prodiit. —

Notanda eſt ed. *Lipſienſis* per *Martinum Herbipolenſem*. 1501. fol. quod illa iam habet exempla, interrupta ſerie collocata. lib. I. c. 1. *Mileſia Ceres* — ad finem vsque cap. IV, quam particulam praeter rem ſibi perſuaſerat Aldus, primum e cod. Vindobon. deſcriptam protuliſſe in lucem, v. *Freytag* de illa editione l. m. pag. 1020.

Ab hac igitur editione *altera* editionum claſſis duci poteſt, cuius auctorem alii facere ſolent *Aldum*, ex cuius officina prodiit *Valerius*

*) Conf. Catalog. libr. Ducis de la Valiere, tom. III. p. 381 ſqq. vbi plures occurrunt editiones vetuſtae.

rius 1502. 8. — repet. 1503. 1508. 1514. — De editt. *Iodoci Badii Ascensii* 1510. ac *Lipsiensi* per *Melch. Lotter* 1514. fol. v. *Freytag.* Adparat. litterar. III. p. 643 sqq. et tom. II, p. 1355 sq. de Aldina editione, et aliis rebus ad Valerium pertinentibus: denique tom. I. p. 501. de edd. *Veneta* 1500. fol. ac *Veneta* cum commentariis Oliuerii et Iodoci Badii Ascensii 1558. fol. — *Epitomata super nouem libros Valerii Maximi de dictis factisque memorab. diligenter et accurate a M. Ioanne Honorio Cubitensi recollecta.* Lips. per *Iac. Abiegnum* (Thanner) 1503. et 1514. 4. (v. *Freytagii* Adpar. litter. I. p. 504.) — cum indice et variis lectt. apud Rob. Stephan. 1543. 8. et ibid. Par. cum epitome libri X. 1544. 8. — e recensione et cum notis *Corradi.* Venet. 1545. 8. — repet. Venet. 1605. 8.

Progredior ad *tertiam* aetatem *Pighianam*. *Pighius* autem, qui Valeriani contextus sospitator haberi potest, plurimis subsidiis instructus accesserat ad emendandum Valerium; at licentius versatus est in tollendis et addendis mutandisque pro lubitu verbis, ita vt, iudice Kappio, totidem fere loca sana corruperit, quot fortasse corrupta sanauerat. Ipse quidem profitetur, se plus quam octingentis locis emendasse Valerium. Eius autem recensio saepissime est repetita. Primum prodierunt *Valer. Max. — libri emendati per Stephan. Pighium*, cum adnott. Antwerp. 1567. 8. —

tum

tum 1574. 8. ib. — cum *Claud. Mitallerii* notis, Lugd. 1576. 12. — *Valerius etc. repurgatus*, *per Steph. Pighium*, cum breuibus notis *I. Lipsii*, qui duobus MSS. et antiquis edd. vsus est. Antwerpiae 1585. 1592. 1594. 8. in qua nitida editione fragmentum de nominibus reperitur. — Lugd. 1612. 12. — *Valerii — libr. IX.* olim a *Steph. Pighio* emendati: nunc vero post Lipsii et Mitallerii aliorumque spicilegia ad vetustissim. P. Danielis exemplar collati; adiectis etiam animaduers. a *Christoph. Colero*, (bono Valerii interprete). Hannouiae, typis Wechel. 1614. 8. — rec. cum notis Coleri auctior. et Sebast. Corradi animaduerss. ib. 1627. 8. — cum notis variorum, notisque *Anton. Thysii.* Lugd. Batau. 1651. 8. —

Aetas *quarta* non aeque fertilis est editionum, ac superiores fuerunt. Eminent vero: *Valer.* — cum notis perpetuis *Io. Vorstii* (qui ad ed. Aldin. et II. codd. Brandenburg. perite restituit, emendauit eruditeque illustrauit Valer.) Berol. 1672. 8. — Vorstii recensionem vt plurimum sequutus *Torrenius* edidit *Valerium* cum notis suis et variorum, atque ineditis Barthii, Guyeti, Gudii, in primis Perizonii. Leidae 1726. 4. — Torrenii recensionem retinuit, exceptis paucis locis, et quam maxime vtilem editionem curauit cel. *Io. Kappius* (praesenti tempore Professor Gymnasii Baruthini, et senatus ecclesiastici

collega,) *cum varietate lectionis notisque perpetuis et indicibus copiosis*, Lipsiae, 1782. 8. In praefat. iudicat sobrie de editoribus et docte adserit Valerio libros, quales nos habemus, refutatque eorum opiniones, quibus vel *Iulius Paris*, vel *Ianuarius Nepotianus* auctor esse videtur operis Valeriani hodierni, qui maius opus, hodie deperditum, in compendium redegisset. — *Val. Max.* — libri IX. ad optimas editiones collati; praemittitur notitia litteraria. *Biponti* 1783. 8.

De antiquissima versione germanica, Augustae Vindelic. 1489. aliisque antiquis v. *Gemeiner's* Nachrichten etc. pag. 187. sq. et quos ille iam laudat viros doctos. — Recentissima est versio: Des *Valer. Maximus* denkwürdige Beyspiele. Ins Teutsche übersetzt von M. *G. Chr. E. Westphal.* Lemgou. 1780. 8.

5. Adulator est Tiberii et verborum atque sententiarum adfectator; collectio tamen exemplorum et variarum narrationum delectat. Genus dicendi varium est; interdum tumidum, declamatorium et frigidum; forsan prouti auctores, e quibus sumsit exempla, ipsi vario, interdum maculoso vsi erant scribendi genere: vt in compilationibus fieri solet.

6. *Moller* diss. de Valerio Maximo. Altorf. 1684. — *Christ. Adami Ruperti* diss. et obss. mixtae ad Valer. Max. et C. Velleium Paterc. Noriberg. 1663. 8. — *Saxii* Onomast. I. p. 235. sqq.

§. 7.

§. 7.

Pomponius Mela.

1. Floruit A. Ch. 48. sub imper. Claudio.

2. Natione Hispanus, Carteia ortus, ex mente Maiansii, siue Tingentera, iudicio Vineti, Gronouiorum, Reinoldii et Kappii. de eius vita fatisque nihil constat.*)

3. Situm orbis in III. libris descripsit.

4. In quinque fere classes, opinor, dispesci possunt *Melae* editiones, quarum pleniorem catalogum quum *Hager* dedisset in Palaestra Geographica (Geographischer Büchersaal.) tom. II. pag. 509. sq. praecipuas tantum et meliores memorabo. *Principem* esse censet *Ernesti* in Fabricii B. L. II. p. 76. (vbi de Mela agitur,) quae in fine habet: *Pomponii Mellae Cosmographiae liber explicit.* sine loci et anni nota atque sine titulo, auctoris et libri nomine in 8. probabiliter in Italia et in principiis artis typographicae excusa est. — Vulgo habetur princeps *Mediolanensis* 1471. 4. per Anton. Zarotum. — Venetiis, 1472. 1473. 1488. et cum Prisciani ex Dionysio de situ orbis interpretatione. per Erhard Ratdolt. Venet. 1482. 4. — cum praefat. *Hermolai Barbari* f. l. et a. 4. (v. *Freytagii* Adpar. litter. I. p. 127.) is etiam edidit

*) Mohedano, (fratres,) ordinis Franciscani patres in historia litterar. de España vol. IX. de Pomponio Mela copiose agunt.

edidit Castigationes in Pompon. Melam, cum secundis castigatt. Plinianis. Romae, 1493. fol. saepius rec. Se vltra CCC. loca in Mela emendasse iactitat. — *Pompon. Melae* de situ orbis L. III. cum introductionibus — per *Francisc. Nunis de la Terva*, Med. Prof. Salmanticae. 1498. 4. *adiecti Ael. Anton. Nebrissensis in Cosmographiae libros Introductorio.* (v. *Dau. Clementis* specimen biblioth. Hispano — Maiansianae. Hannouerae 1753. p. 11. sq.)

Pomponius Mela Cosmographus, de situ orbis *Hermolai Barbari* fideliter emendatus, (Venetiis,) apud Io. Baptistam Sessam 1501. 4. v. *Hummel* Neue Bibliothek von seltenen Büchern etc. tom. I. part. I. pag. 42 sqq. Trecenta, ait Barbarus, in eo (Mela) quae manabant, vlcera vel cicatrice, vel splenio conteximus. — Repetita illius editio esse videtur, quae sine anni nota in 4. cum Barbari praefatione prodiit, et describitur a *Freytagio* in Adpar. litter. I. pag. 127. vbi quoque agitur de Barbaro. — *Cosmographia Pomponii Mele* etc. Noriberg. per Coclеum. 1511. 4. — *Mela* cum Hermanni Barbari integris castigatt. edid. *Io. Camers.* Vindob. 1512. 4. — rec. 1520. (v *Denis* Wiens Buchdruckergeschichte, p. 71. et 213.) — cum scholiis *Ioachimi Vadiani.* Viennae Pannoniae. 1518. fol. (v. *Denis* l. m. pag. 186. sq. qui Vadianum ab aliorum iniuria conuiciisque defendit.)

Altera

Altera aetas incipit ab editione *Aldina Melae* cum Solino, Antonini Augusti itinerario, Vibio Sequestro, P. Victore de regionibus vrbis Romae, et Dionysio Afro, de situ orbis, Prisciano interprete Venet. 1518. 8. — Iidem per Alexandrum Paganinum 1521. 16. (quam edit. valde commendat et comparat cum exemplo Gronouiano *Hagerus* — l. c. pag. 513 sqq.) — *Iidem* Florent. apud Iuntam 1526. 8. — cum Petri Ioanni Oliuarii scholiis et Hermolai castigatt. (Paris) 1536. 8. — additus Solino cum scholiis *(Sebastiani Münsteri)* et tabulis geographicis. Basil. 1538. fol. —

Tertia aetas orta est studio *Pinciani* (Ferd. Nuñez de Guzmann, qui a patria vrbe Pincia, hodie Valladolid, Pincianus dictus est.) Is edidit *Castigationes in Pompon. Melam* (a magnis criticis laudatas,) Salamanticae 1543. 8. (v. Clement. Specim. laudat. p. 57. sq.) cum eius obseruatt. in Plinium. Antwerp. 1547. 8. — Illi successit *Schottus*: — *Mela* — cum castigatt. ***Ferd. Nunnii Pinciani***, notis ***Hermolai Barbari***, et ***Andr. Schotti.*** Antwerp. apud Plantin. 1582. 4. —

Quarta aetas est tam critica quam eristica *Vossio-Gronouiana*. Primum edidit *Is. Vossius* cum suis obseruatt. *Melam*, Hagae Com. 1658. 4. Huic saepe opposita est crisis *Iac. Gronouii*, qui *Melam* cum *Iul. Honor.* Excerpto et *Pseudo-Aethici* Cosmographia edidit notisque illustrauit, Lugd. B. 1683. 8. — *Vossius* contumeliose

meliose respondit in *Obseruation. ad Pompon. Melam Appendice*, Londini. 1686. 4. et *Iac. Gronou.* acriter atque immoderate scripsit in *Epistola ad I. G. Graeuium*, Lugd. Bat. 1687. 8. — Cum obseruatt. *Is. Vossii*, eorumque appendice. Edit. II. Franequerae, 1700. 8.

Quintam recensionem concinnauit *Io. Reinold*, cuius praestantissima editio inscripta est: — *Melae de situ orbis libri tres ad omnium Angliae et Hiberniae codd. MSS. fidem summa diligentia recogniti et collati tabulisque cuncta in eo scriptore gentium locorumque amplectentibus nunc primum illustrati. Londini.* (Iscae) 1711. 4. — rec. Lond. 1719. 4. edit. nouae additur, *opera et studio Io. Reinoldi*, Dumnonii Iscani. S. T. B. scholae Exoniensis (Exchester) et e B. Mariae Etoniensis regalis Collegii sociis. *Etonae*, typis et cura I. Pote. 1761. de qua splendida et rara edit. v. *Abr. Gronou.* in praefat. edit. 1743. et cel. *Kappium* in praef. edit 2.

Iunxit operam *Abraham Gronouius*, qui patris editionem recudendam curauit, e codd. emendauit, vtplurimum resecuit opprobria conuiciaque, quibus Iac. Gronou. et Is. Vossius se inuicem infamarunt, et variis accessionibus auxit. — *cum notis integris Herm. Barbari Petr. Io. Oliuarii, Fred. Nunnii Pinciani, Petr. Ciacconii Andr. Schotti, Is. Vossii*, (sed sine appendice) *et Iac. Gronou. Accedunt Iul. Honorii Oratoris Excerpta Cosmographiae, Cosmo-*

Cosmographia falso Aethicum auctorem praeferens, cum varr. lectt. ex MS. Rauennatis Anonymi Geographia ex MS. Leidensi suppleta. Curante Abrahamo Gronouio. Leidae, 1722. 8. — Tum sine notis, at textu e codicibus et recensione *Reinoldi* multis locis castigato, idem *Melam* edidit, Lugd. B. 1743. 12. — Denique auctiorem obseruatt. Oudendorpii, Iac. Perizonii adnotatis ad libri I. capita septendecim, aliisque ornamentis et denuo ad codd. recensitam atque castigatam parauit idem *Abr. Gronou.* editionem, quae reliquis palmam praeripit, Lugd. Bat. 1748. 8. — Melae libri III. ad exempl. Abr. Gronouii recusi et indicibus copiosis emendati a M. *Henr. Adamo Meisnero*, Schleizense. Curiae Variscorum, 1738. 1744. 1756. 8. et cum indice praeclaro — curante *Io. Kappio* ibid. 1774. qui vir Geographiae criticesque peritissimus postea nouam quasi recensionem dedit, discessione a Gronouio et Reinoldo interdum facta, indices multum locupletauit notasque subiunxit. Curiae Regnitianae 1781. 8. — curante *Aug. Guilielmo Ernesti*. Lipsiae, 1773. 8. — *Pomponius Mela III. Bücher von der Lage der Welt, ins Teutsche übersetzt von Ioh. Christian Dietz.* Giesae, 1774. 8.

5. Perspicua in eo est breuitas, miraque copia; quamquam latinitas in re tam difficili, nouoque argumento, (primus enim Romanorum orbem litteris latinis illustrare ausus est,)

eſt,) non adeo elegans eſt et florida; pura tamen nec ſordida.

6. *P. I. Nunneſii Valentini* epiſtola de patria Melae addita edit. Gronouianae. — Lis inter Iac. Gronouium et Voſſium de Mela, licet litteris non admodum honeſta fuerit, vtriusque diligentiam mire excitauit atque obſeruationes peperit vtiliſſimas. Iacobi Gronouii editioni vtrique et Abr. Gronouii maior. editionibus acceſſerunt Iulii Honorii Oratorii Excerpta Coſmographie, Aethicus atque Anonymi Rauennatis Geographia. v. *Hager* l. m. pag. 531. ſqq. pag. 535. — *Rodriguez de Caſtro* Bibl. litter. Hiſpaniae tom. II. (v. Hygin.)

§. 8.

Scribonius Largus.

1. Imperantibus Tiberio et Claudio vixit.

2. Fuit medicus empiricus.

3. Scripſit librum de compoſitione medicamentorum.

4. Princeps editio eſt, quam *Io. Ruellius* publicauit cum Celſo. Paris, 1529. F. — Optima eſt *Io. Rhodii* cum notis et lexico Scriboniano Patau. 1655. 4. — ad editionem Rhodianam denuo nitidis typis exſcribi fecit *Scribonii* compoſitiones, cum fragmento de ſimplicibus a Brunsfelſio excerpto *Io. Mich. Bernhold*, Phil. et Med. D. etc. Argentorati apud Amandum Koenig. 1786. 8. In praefat. ſcite

agit

agit de Scribonio eiusque aetate, familia, nominibus, arte muneribusque; tum confirmat sententiam, hoc opus a *Scribonio* esse conscriptum latino sermone, posthaec differit de editionibus factis, fictis et promissis.

5. Dictio est plebeia, inculta nec a barbarismis immunis. Quare quidam arbitrati sunt, Scribonium graece scripsisse et circa aetatem Valentiniani imperatoris latino cultu vesteque indutum fuisse: quod falsum esse, vberius demonstrat cl. *Bernhold* in praefatione.

6. *Fabricii* Bibl. L. III. pag. 525. sq. ed. Ernesti, et *Saxii* Onomast. I. p. 246.

§. 9.

RHEMNIUS FANNIUS PALAEMON, VICENTINUS.

1. Vixit circa A. Chr. 50. imperatore Claudio.

2. Clarus Romae fuit Grammaticus. Verna dum filium herilem in ludum comitabatur, ipse litteras didicit: hinc manumissus, magna cum laude iuuenes romanos docuit. Vitae consuetudo non optima fuisse dicitur: admodum enim elatus et superbus omnes, vel Varronem spreuit. Praeter ea homo fuit prodigus.

3. Scripsit artem grammaticam, de summa Grammatices, artem secundam: carmen quoque de ponderibus et mensuris, quod vero alii *Fauino*, alii *Prisciano* adscribunt, fecisse dicitur.

4. *Q. Rhemnii Palaemonis* ars secunda inter Grammaticos illustres XII. etc. *Parisiis* 1516. F. — *Rhemnius Palaemon* de summa Grammatices etc. per Adam. Petrum. *Basil.* 1527. 8. — Inter Grammaticos L. auctores *El. Putschii*, p. 1366. — Carmen cum *Prisciano*, Venet. 1496. cum *Eliae Vineti* notis. Par. 1665. 8. — inter *Pithoei* poematia vetera. n. 31. — cum *Burmanni* aliorumque notis inter Burm. poetas lat. minor. F. II. p. 396. — *Remi*, *f. Rhemnii Palaemonis differentiae sermonum*, *ex libro Suetonii*, fortassis *Prato*, in Miscellan. obseruatt. crit. nouis tom IX. pag. 977. sqq. adde supra Catalogum editionum *Celsi.*

5. Insignis grammaticus habebatur. vid. *Sueton.* de illustr. grammat. c. 23. conf. *Ernesti Fabricii* Bibl. L. III, p. 351. 318, 403. *Bondami* Var. lect. cap. 12. pag. 283. sq. *Saxii* Onomast. I. p. 244. sq.

§. 10.

M. Valerius Probus.

1. Vixit saeculo Neroniano ab A. C. 55 — 98.

2. Berytius a loco natali in Phoenicia cognominatur. Distinguendus est ab alio *Valerio Probo*, qui tempore Hadriani vixit.

3. Commentatus est in Bucolica et Georgica Virgilii; Henr. vero Stephanus (diss. de criticis

criticis p. 249.) commentaria esse suspecta iudicat. Sub nomine eius eduntur: Grammaticarum institutionum libr. II. et de interpretandis notis Romanorum libellus interpolatus.

4. *Probi Grammatici* instituta artium, *Mediolani*, 1504. fol. et in *Putschii* Grammaticis veteribus. — De notis Romanorum, cum aliis opusculis. Venet. 1499. 1501. 4. — idem libellus in *Dionys. Godofredi* Auct. L L. Geneuae, 1602. p. 1454 sqq. — inter *Eliae Putschii* Grammaticos veter. pag. 1386 — 1494. — cum notis *Claudii Dausquii*, in eiusdem antiqui nouique Latii orthographia. Tornaci Neruior. 1632. p. 173 sqq. — Libellum de interpretandis Romanorum litteris auxit, emendauit, notis illustrauit *Henr. Ernstius*. Sorae 1647. 4. — rec. cum notis Frid. *Tiliobrogae*, s. Lindenbrogii, in *Meermanni* nouo thesauro Iuris, tom. I. p. 87 sqq. — de litteris antiquis opusculum in *Io. Godesch. Clausingii* iure publ. Roman. Lemgou. 1726. 8. tom. I. etc.

5. Seruius eum laudat vt doctum hominem et in scriptis veterum intelligendis pensitandisque bene callidum.

6. Conf. *Burmanni* Minoris praefat. ad Virgilium. *Norisium* ad Cenotaphia Pisana. p. 464. — *Eduard Corsin.* in Prolegom. ad Notas graecor. p. 13. — *Ernest. Fabric.* B. L. III. p. 381 sq. 404 sqq. *Saxii* Onomast. I. p. 249.

§. 11.

Quintus Curtius Rufus.

1. De eius aetate non omnes consentiunt. Fuerunt enim, qui post renatas litteras eius historiam in lucem editam esse autumarent. Alii tamen eum vindicarunt antiquitati: eumque vel sub Claudio, circiter a. Ch. 54. vel sub Vespasiano a. 69. circiter in viuis fuisse, probabile videtur. Iam vero Curtium non adeo recentem auctorem et spurium esse, vt e Bodini opinione ante trecentos fere annos a quodam fictus fuerit, vel ex eo adparet, quod Vincentius Bellouacensis, qui sub Pontifice Innocentio IV. A. C. 1244. scripserat, in speculo historiali libro IIII. cap. 5. 23. 30. 36. 38. 61. 62. 63. multa loca e Curtio sumta laudat, et iam antea Ioan. Salisburiensis, qui a. Ch. 1182. mortuus est, Curtii facit mentionem.*)

2. Illa

*) *Ios. Anton. Saxius* in Historia typographica litteraria Mediolanensi col. 292. scribit nouissime, (ante an. 1745. edita est illa Historia,) typis Bononiensibus vulgatum fuisse opusculum Comitis *Io. Francisci Iosephi Bagnoli, in quo de Curtia gente atque aetate Curtii* omni antiquae solidaeque eruditionis adparatu disseratur. Bagnolum sententias omnes expendisse et contulisse cum duobus Q. Curtii locis, adfirmantem, adaptari ea minime posse nisi *Constantini M. aetati*, qua illum vere floruisse contendit. (Enimuero floridum, ornatumque et pusum scribendi genus ab aetate

2. Illa sententia si stat, Curtius, vt *Tacitus* Annal. II. 20. 21. de eo mentionem facit, ignobili loco natus, et Rhetor fuit Romae, qui vero sub Tiberio praeturam et sub Claudio Consulatum, triumphi insigne, et denique

Z 3 admi-

aetate Constantini M. minus culta et vitiosa longe abesse videtur.) Librum vero Bagnoli, iudicat idem Saxius, dignum esse lectu, quum plura etiam alia celebrium scriptorum dicta ad iustam criticae artis lancem in adnotationibus reuocentur, virumque ostendant optime in remotae antiquitatis doctrina versatum. Ibidem copiosus est de versione Q. Curtii italica a Petro Candido Decembrio facta. *Adde* indicem Freinshemio — Snakenburg. voc. *Curtius.* *Io. Isaac Pontanus* demonstrasse sibi visus est, Curtium post aeuum Traiani et Hadriani claruisse, et Taciti insuper esse imitatorem. v. Eius epistolas ab Antonio Matthaeo editas in: *Andr. Alciati epistola ad Bernard Mattium:* accedit Sylloge epistolarum Giphanii, Vulcanii, Tychonis Brahe, Scriuerii, Pontani, etc. — Lugd. Batau. 1695. 8. pag. 108 sqq. 166 sqq. 200 etc. 229. et 258 sq. quo vltimo loco *Pontanus* agit de *Barnabae Brissonii* (de regno Persarum lib. I. p. 78 sq. ed. Lederlinii,) sententia, qua Curtius a Tiberii temporibus rempublicam adtigisset; idem testatur, Curtium a Suetonio clarorum virorum albo fuisse adscriptum: in MSS. quidem codicibus *Porcio Latroni* subiungi *Q. Curtium Rufum* Brissonium refutauit quoque *Ian. Rutgersius* in variis lectionibus, et aeuum Curtii ad *Vespasianum* potius referendum credidit. Ita quoque sentit cl. *Saxius* in Onomastico I. p. 258 sq qui Curtium neque cum Perizonio ad *Tiberii*, neque cum Hambergero ad *Clau-*

administrationem Asiae, *) vbi senex vita decessit, adulando sub Claudio consequutus est. Sed hoc incertum videri, ex iis, quae in nota adtuli, colligi potest. Habuit acre iudicium, multum ingenii, facundiam atque eloquentiam, quas vero virtutes quibusdam vitiis commaculasse atque obscurasse dicitur.

3. De rebus Alexandri M. historiam libris X. comprehensam reliquit, quam tamen ab initio et quibusdam aliis in locis nunc mutilam habemus.

4. De editionibus alio tempore vberius disputaturus, hic, quae notanda videantur, paucis comprehendam. *Princeps* est Veneta per *Vindelinum de Spira*, bis 1470. siue 1471. Hanc tamquam basin plures sunt sequuti. — Sed ex alio codice descripta fuerit editio vitiose quidem exscripta attamen ad lectionem interdum indagandam aut reducendam, vtilis et admodum rara, quae nulla habet paginae, custodis etc. signa, nullum titulum: incipit statim a verbis *Curtii: Inter haec Alexander.* In calce: *Finis gestorum Alexandri magni que Q. Curtius Rufus vir Romanus litteris man-*

Claudii aetatem referre, multo minus cum Barthio ad saeculum *Theodosianum* detrudere ausit, adde *Ernesti Fabricii* Bibl. L. II. p. 341 sq.

*) De quo tamen honore ob aciei ordinandae ignorantiam dubitat *Freinshemius* ad Curtium lib. III, 9. 1.

mandauit. Et *Pomponius nro tepore correxit. A. Georgius Lauer impressit.* Haec editio, quae quidem multas prauas, at etiam singulares habet lectiones, et spatii interstitia, vbi in codice fuerint lacunae, a sequentibus editoribus fere neglecta est —

Curtius — *Mediolani*, 1475. 8. (typis, vt videtur Hambergero, Christoph. Waldarferi,) — *ibid.* per Anton. Zarottum. 1480. et 1481. — Cum castigatt. *Barth. Merulae* (codice vsi, multisque locis, vt ait, proprio Marte castigatis, quem tamen C. Barthius scribit auctori corrumpendo audaciae signum sustulisse,) Venet. per Io. de Tridino, alias Tacuinum. 1490. 1491. 1497. fol. (differunt tamen hinc inde.) — Praefato et curante *Antonio Francino*, Florentiae opera et impensa Philippi Giuntae. 1507. 8. (potius ab insigni raritate, quam ab vsu critico commendabilis est editio.)

In *altera* classe, quae ab *Erasmi* cura incipit, cum primis praestant edd. Erasmi, Aldi, et Iunii. — cum adnotationibus *Des. Erasmi*, qui quaedam emendare instituit, Argentorati, 1508. 1518. fol. — auctior. Basileae 1517. fol. — Ex recognitione *Lucae Robiae*. Florent. 1517. 8.

Erasmianam fecit basis, ita tamen, vt e libris scriptis quaedam corrigeret *Aldus*, Venetiis 1520. 8. Lectiones mei exempli interdum discrepant ab iis, quae in editione Snakenburg.

kenburg. ex Aldino exemplo laudantur. — Eclectica quodammodo est edit. *Io. Gymnici* cum Erasmi adnotatt. et Hutteni floribus. Coloniae 1538. 1542. 1545. 8. — Praestans est et critica editio, quam curauit *Hadrianus Iunius*, qui antiquissimum cod. Schonhouianum adhibuit, lectiones diligenter adnotauit et castigauit *Curtium*, Antwerp. ex offic. Io. Loei. 1546. 8.

De Curtio bene meruit, et nouam eamque *tertiam* duxit editionum classem *Franciscus Modius*, Brugensis; qui et ingenii bonitate et ope codd. msstor. adiutus, nouum quasi Curtium dedit, quamquam interdum libidine mutandi abreptum esse Modium haud diffitear. — *Curtius a Franc. Modio ad MSS. codd. recognitus*, cum illius notis. Colon. 1579. 8. — 1591. et sine notis 1598. 8. —

Inter Gryphianas, quae multae sunt, editiones eminet *Lugdunensis* apud *Anton. Gryphium* cum emendationibus *Franc. Modii* et variis lectionibus *codicis Theocreni*, iisque praeclaris. 1584. 12. — repet. ib. 1588. 12. et, minus tamen emendate minusque nitide expressa, ita tamen, vt singulae paginae, et singuli fere versus responderent superiori, Lugduni apud Paullum Frellon etc. 1597. 12. — *Valent. Acidalii* ingeniosi quidem, at enim audacioris iuuenis Animaduersiones in Q. Curtium prodierunt seorsum. Francof. 1594. dein accesserunt edit. *Curtii* Francofurtensi 1597. —

Tam

Tam propter vſum criticum quam propter interpretationem commendanda eſt edit. *Math. Raderi*, cum eius copioſo commentario, Coloniae Agrippinae. 1628. fol. — Emendata eſt edit. cura *Io. Is. Pontani*, Amſtel. apud Io. Ianſſonum 1628. 16. — cum notis Popmae ex recenſione D. H. Lugd. B. apud Elzeuir. 1633. 12. (de indiciis genuinae editionis, duabus figuris aeneis, v. illuſtriſſ. *Com. de Rewiczky* Bibl. gr. et lat. pag. 95.) —

Quartam aetatem auſpicatus *Io. Freinshemius*, Curtii ſoſpitator, cuius et criticae et hiſtoricae animaduerſiones, nouaque textus recenſio prudens fecerunt, vt et ille ſuperaret vtilitate ſuperiores et reliquis fieret exemplum. Adiecit praeterea ſupplementa docte vberiusque ſcripta, *Argentor.* 1648. 8. II. voll. — tum alteram ab ipſo Freinshemio recognitam auctamque editionem poſt eius obitum abſoluit et curauit *Io. Henr. Rapp.* Argentor. 1670. 4. — *Schreveliana* cum notis variorum ſaepius prodiit Amſtelod. 1649. 8. 1664. — Francofurti cum excerptis inſuper Freinshemii notis. 1668. 8. — Amſtel. 1673. 8. etc. — Inter editt. in vſum Delphini factas praeſtat pluri-mis, *Curtius* cum Freinshemii ſupplem. et interpretatione notisque *Mich. de Tellier.* Paris. 1678. 4. recus. Londini 1705. 8. id tamen habet incommodi, quod textus multo aliter, ac in ceteris editionibus, eſt capitibus diſtinctus. — *Sam. Pitiscus* bis edidit *Curtium*,

primum cum commentariis, in vsum tironum, (quae leuis est opera,) Vltraiecti, 1685. 8. — tum, cum commentariis, iusto copiosioribus, tam historicis, quam grammaticis, (qui scholarum magistris vtiles esse possunt,) ibid. 1693. 1708. mai. 8. — *Cellarii* edit. et commoda est et supplementa noua bene scripta, Lipsiae 1688. 8. saepius repetita, etiam, cum Freinshemii supplementis, Hagae Comitum 1729. 8. II. tom. — *Maittaire* praemisit nitidae suae editioni varias lectt. edit. Veronensis 1491. Londin. 1716. recus. Basil. 1724. 12. —

Locupletissima est cum notis variorum partim integris, partim selectis, quam curauit *Henr. Snakenburg*, Delphis et Lugd. B. 1724. 4. Basis est prior edit. Freinshemiana. Quaedam subsidia noua accesserunt et vtiliter sunt adhibita. At nec primae vetustaeque editt. antecedentes Aldinum, nec Adriani Iunii editio, nec lectiones Theocrenianae sunt a Snakenburgio consultae in vsumque conuersae.

— Cum supplementis *Freinshemii* Parisiis, typis Io. Barbou. 1757. 12. nitida est editio: sine notis. Editor in praefatione; „textum, ait, ad celebratissimam Henr. Snakenburgii editionem potissimum conformauimus: MSStos. etiam bibliothecae regiae codices euoluimus, vt, si quid opis conferre possent, id bono rei litterariae impenderemus. Sed quoniam frustra hanc operam sumsimus; monere satis sit, nos codice 700. annorum fultos, ab hac nostra

editione

editione abegiſſe Curtii ſuppoſititium, nec genuinum foetum: (vide *Curt.* I. IV. cap. II. et confer *Iuſtinum* libr. XI. cap. XII.) quem, cum e Iuſtino fuerit inuectus, reſtituere parenti cum fide debuimus." In fine eſt catalogus praecipuarum Curtii editionum, e quibus memoramus, quae Londini 1746. 8. apud Brindley typis exſcripta eſt; iisque addimus, quam cum ſupplementis Ioan. Freinshemii, addita celebri gallica *de Vaugelas* interpretatione parauit *I. P. Miller* 1746. 1770. 8. Berolini typis Wagneri typographi Vlmenſis. — e recens. *Valart*, apud Barbou. Paris. 1764 12. — e recens. et cum ſupplem. Freinshemii, praemittitur notitia litteraria. Biponti. 1782. 8.

5. Dicendi genus eſt floridum, ornatum, crebris acutisque ſententiis diſtinctum; interdum vero nimis translatum ac prope poeticum. Imitatio tamen Cornelii Nepotis eſt manifeſta. (v. quoque *Gebhard.* ad Cornel. Nep. IV. 2.) Orationes ſunt facundae quidem; at vmbratiles et declamatoriae; Vberior eſt et latior in dicendo, et deſcribendis hominibus locisque; neruoſior in ſententiis, aliquando etiam contractior, quam patiuntur leges hiſtoriae ſcribendae. Atque quoniam totus eſt in laudando Alexandro, et ornanda hiſtoria, nec vbiuis limpidos ſectatus eſt fontes, (atqui iam antiquioribus temporibus, multa falſa de Alexandro prodita, aut ambitioſe dicta fuerunt;) fides eius valde ſuſpecta videtur. Quare Clericus Curtium

tium hac in re acerbe notauit, a Perizonio autem docte refutatus.

6. *Christ. Brunonis*, in Bauaria Monachi, supplementa sunt sterilia, atque parum limata; contra *Freinshemii* doctissima quidem, sed vberiora, quae lectorem etiam cupidissimum satiare possunt: *Cellarii* vero et satietati occurrunt et apta sunt atque elegantia. Confer *Dan. Guil. Molleri* disp. de Curtio. Altorf. 1683. 4. cui opposita est *Magn. Dan. Omeisii* diss. de Curtii aetate ib. 1683. 4. *Perizonii* Curtium restitutum. Lugd. Batau. 1703. 8. Freinshemii Commentarii in libros superstites Q. Curtii praefixi sunt editioni Snakenburgianae, cui etiam Perizonii vindiciae insertae sunt. *Heumannus* tum in Parergis criticis, tum in Actis Erudit. tom. VII. supplem. pag. 54. multa tentauit in Curtio corrigendo: ingeniosius saepe, quam recte. Exemplo Snakenburgii insertae sunt eius notae criticae. Modeste examinauit ipseque manum adtulit medicam locis multis Cortius in: *G. C. B. epistola critica ad V. C. C. A. Heumannum de emendationibus Curtianis, tom. VII. sect. II. supplem. Act. Erud. propositis.* Lipsiae. 1719. 8. Meo exemplo *Cortius* multa manu adscripsit, in quibus haud pauca vel firmantur, vel retractantur. De versionibus vide *Fabricii* B. L. lib. II. c. 17. adde edit. Lemgou. lat. cum versione theotisca, 1768. 8. — *Curt.* in german. linguam translatus

latus a *I. P. Ostertag.* Francof. 1783. — 85. II. tom. 8.

De iis, qui vitam Alexandri M. enarrarunt antiquioribus temporibus, egit *I. Freinshem.* in Prolegomenis; adde *Fabricii* Biblioth. graecam vol. II. libr. III. cap. 8. pag. 207. sqq. sed curatius de iis scripsit *St.Croix* in Examen critique des Anciens historiens d' Alexandre-le-Grand. à Paris. 1775. 4. — In rebus Indicis Curtio fidem non esse habendam, monet *le Gentil* in Voyage dans les mers de l'Indé, fait par l'ordre du Roi, à l'occasion du Passage de Venus sur le Disque du Soleil. Paris. vol. I. 1779. vol. II. 1781. 4.

§. 12.

Asconius Pedianus.

1. Vixit circa annum Christi 54, sub Nerone, et forsan adhuc sub Vespasiano.

2. Patria Patauinus,*) et Romae Rhetor ac Grammaticus.

3. Scripsit commentarios in quasdam Ciceronis orationes, sed eos habemus non integros.

4. Editi sunt illi cum Ciceronis orationibus a Graevio; separatim vero cum aliis quibusdam primum per Iohannem de Colonia socium-

*) De eius tamen patria dubitat *Anna, Fabri* ad Aurel. Victorem. p. 5. a) edit. Arntzenii.

sociumque eius Ioann. Manthen de Gerretzen. Venet. 1477. — auctore *Hieronymo Squarzatico*. Venet. 1522. et 1563. et 1545. 8. — cum notis variorum selectis, Lugd. Bat. 1644. et 1675. 12. v. supra ad Ciceronis Orationes.

5. Dictio eius breuis est et perspicua. Commentarii vero ad intelligenda multa Ciceronis loca obscuriora, ritus et historiam eius temporis multum conducunt.

6. *Saxii Onomast.* I. p. 248. *Fabricii* B. L. lib. II. c. 6. tom. II. pag. 66 sqq.

§. 13.

Lucius Iunius Moderatus Columella.

1. Vixit imperantibus Tiberio et Claudio.

2. Patria fuit Gaditanus ex Hispania.

3. Ex eius scriptis supersunt *de re rustica* libri XII. et vnus *de arboribus*.

4. Editur cum Catone et aliis R. R. scriptoribus. Separatim vero Regii. 1499. fol. cum adnot. Pomponii, Pii, Beroaldi etc. 1543. 4. et apud Gryphium, Lugduni, 1548. 8. Seorsum additur liber: Enarrationes vocum priscarum in libris de re rustica per *Georgium Alexandrinum*. *Philippi Beroaldi* in libros XIII. Columellae annotationes. Aldus de dierum generibus simulque de vmbris et horis, quae apud Palladium. Apud Seb. Gryph. Lugd. 1549. 8.

5. Sti-

5. Stilus est elegans, castus, copiosus, saepe tamen oratorius.

6. Conf. *Gesneri* praefat. ad Scriptores R. R. pag. VII. sqq. *Pontedera* in Antiquitatum latinarum. graecarumque enarrationibus, epist. 54 — 67. pag. 471 sqq. multis locis emendauit Columellam. — De eius scriptis vitaque copiosi sunt fratres, *Raphael* et *Petr. Rodriguez Mohedano*, in Historia literaria de España, tom. VIII. 1781. 4. iidem evincere student, nostrum Columellam fuisse illum *Moderatum*, qui opus graecum de philosophia Pythagorica scripserat. — *Ernesti Fabr.* B. L. tom. II. pag. 71 — cl. *Saxii* Onomast. I. pag. 246. — Versio germanica est inscripta: *Columella XII. Bücher von der Landwirthschaft*, mit Anmerkungen von *M. E. Curtius*: Bremae. 1769. 8. — Cl. *Mathaei* in Lectionibus Mosquensib. Lipsiae 1779. 8. vol. I. pag. 80 sqq. tum adcuratam codicis cuiusdam dat notitiam, tum varias ex eodem codice excerptas lectiones. — Adde *Io. Rodriguez de Castro* in Biblioth. Hispanica (hispanice scripta,) vol. II. Madrid. 1786. fol.

§. 14.

Palladius Rutilius Taurus Aemilianus.

1. Iungo eum Columellae, quamuis alii scriptoribus saeculi secundi eum censeant adnumerandum. *Cellarius* et *Funccius* Palla-

Palladium iis accensent, qui sub Traiano litteris erant illustres. *Valesius* ad Ammian. Marcellin. XXIX. I. pag. 608. eius aetatem confert in exitum saec. IV., a. Chr. 395. circiter, sub Arcadio et Honorio imperatoribus; eiusque iudicio subscribit cl. *Saxius* in Onom, I. p. 458.

2. Romanus fuit.

3. Artem *rei rusticae* XIIII. libris complexus est.

4. Editur cum Catone aliisque R. R. scriptoribus. Seorsim tamen Parisiis 1536. 4. et Heidelbergae 1598. 8. in lucem prodiit.

5. Columellam ita sequitur, vt eius scripta compilasse nonnumquam videatur. Vsus est stilo simplici, concinno, nec plane ineleganti. Atqui quoniam frequentissime interpolatus fuerat, accidit, vt multis inquinaretur naeuis. Conf. *Cellarii* Prolegomena ad curas posteriores. Ienae. 1735. 12. pag. 22. 23.

6. *Ernest. Fabricii* B. L. tom. et libro III. pag. 68. sq. Auctores Hist. litter. hispanicae paullo ante memorati, vol. VIII. pag. 508. sq.

§. 15.

T. Petronius's Arbiter.

1. Sub Claudio et Nerone vixit, cuius posterioris saeuitia eum ad mortem callidam quidem sed voluntariam ann. Chr. 66. compulit.

2. Mas-

2. Massiliensis, equestri genere ortus. Vir consularis, Proconsul Bithyniae, sub Nerone consul creatus est, a quo imperatore elegantiae arbiter, h. e. qui luxum ac festiuitates aulae Neronianae regeret et moderaretur, (quod officium nomen ei indidit,) adsumtus est: Is si auctor est Satyricôn. Inuidia tandem Tigillini cuiusdam factum est, vt Petronius crudelitatem Neronis sentiret, quam vt citissime euitaret, incisis venis lenta morte hilaris iocansque periit. Homo fuit praestantissimo ingenio, pronus ad libidinem et luxuriam, alienus tamen a flagitiis, moribus perditissimis luxuque principis suique temporis. Diem per somnum ab eo transactum fuisse, noctem vero officiis et oblectamentis vitae, *Tacitus* memoriae prodidit. Acutus fuit philosophus, probabilis orator, poeta elegantissimus, grauis vitiorum consectator.

3. Scripsit aut scripsisse dicitur *Satyricon* siue *libros satyricôn*, de corruptis saeculi sui moribus more Varronis ligata et soluta oratione,*) in qua Claudiani et Neroniani aeui infelicita-

*) Carmen illud longius, *de Bello Ciuili*, quod *Petronio* nostro adseritur vulgo et in Satyricon libro incipit cap. 119. ab alio esse profectum, eiusque auctorem ad tempora Antoninorum referendum, *Ignarra* in Commentario de palaestra Neapolitana, Neapoli a. 1770. 4. pag. 182 sqq. docuit, idque illum inuictis rationibus demonstrasse, ait cl. *Martyn-Laguna*, in epistola de libris Lucani editis, saec. XV. pag. VIII. not.

felicitatem, artium, professorum, artificum aliorumque inertiam, nequitiam, lasciuiam aliaque vitia perstrinxisse videtur; et sub persona Trimalchionis *Claudium* imperatorem notatum esse, docet *Burmannus* in praefatione docta ad Petronium, in qua praeterea editiones atque interpretes recenset, et omnem litis historiam enarrat. *Burmanni* sententiae subscribit cel. *Saxius* in Onomastico I. pag. 241 sqq. Atque de auctore libri, et aetate non idem omnes sentiunt. Tacitus *elegantiarum arbitrum* vocat *Caium* Petronium, quem negant fuisse Satyricôn auctorem. Satyricôn tamen libr. mutilum et detruncatum, (nimia forsan hominum superstitione, atque intempestiua descriptorum religione,) ad nos peruenit. Fragmentum insigne,

Separatim quoque editum est ab *Hermanno Buschio*, cum notis, et inscriptum: *Carmen de luxu Romanorum*, Lipsiae per Iac. Thanner 1500. 4. conf. cel. *Wernsdorf* in poetis latinis minor. tom. III. Prolegg. p. LVI. sq. vbi p. 24. sqq inscriptum: *de mutatione reipubl. romanae* insertum docteque illustratum est. Adiecit alia minora Petronii carmina *in auaritiam*, *luxum* et *vanitatem* p. 61. sqq. et *fragmentum Satyr. in Neronem* pag. 77. sqq. a Balzacio primum editum in Entretiens siue confabularionibus litterariis, Epist. IV. c. 4. p. 54. inde repetitum a *Burmanno* II. Antholog lat. tom. II. p. 645. id. *Turno*, celebri Satyrographo, tempore Titi et Domitiani, doctis vsus argumentis, vindicat cel. *Wernsdorf* Prol. p. 59. sqq.

ſigne, in quo integra fere coena Trimalchionis deſcribitur, a Marino Statilio, Traguriae in Dalmatia inuentum eſt, et a Paullo Frambotto 1664. 8. Patauii vulgatum, quod plerique doctorum hominum Petronio nunc adſerunt, quamquam antea de eo inter Hadrianum Valeſium, Wagenſeilium, Io. Frid Gronouium, Reineſium, Schefferum et Petitum aliosque viros eruditos mirae interceſſerunt lites. Dupinius quidem Gallus totum Petronium, Alba Regali 1688. expugnata, reperiſſe ſibi videbatur, a viris autem artis criticae atque elegantiarum Petronii gnaris adhuc exploſus.

4. Critica plenaque editionum hiſtoria adhuc exſpectanda eſt. Quare de potioribus tantum diſſeram. Princeps habetur editio: „Dionis Chryſoſtomi orat. de Ilio non capto, latine ex verſione Philelphi: Accedunt *Petronii Arbitri, Satyrici fragmenta, quae exſtant*, (cum multis lacunis, ſed interdum rectius, quam poſthaec,) Venetiis, per Bernhardinum de Vitalibus, Venetum, 1499. 4.* — at fragmentum iam antea lucem adſpexerat cum *Plinii Panegyrico*, (v. infra Plinium iuniorem,) 1476. 4. ſine loco. — curante *Reginaldo Chalderio*, (ad cod. MSt. ſuſpicante Burmanno,) Paris. 1520. — cum caſtigatt. *Io. Sambuci.* Antwerp. apud Plantin. 1565. 8. integriorem codicem nactus erat Sambucus.

Meliorem formam dedit *Ioannes Tornaeſius*, qui duobus codd. inſtructus edidit *Petronium*

et variarum lectionum libellum adiunxit, Lugduni 1575. 8. — successit faustis auspiciis labor *Iani Dousae*, patris, cuius *Praecidaneorum in Petronium libri tres* primum prodierunt Lugdun. Batau. 1583. 8. — postea cum *Satyra Sulpitiae* additi *Petronio*, 1585. 8. ibidem: — et eod. anno. Paris. 8. — et, quae editio est emendatior, adiectis notis *Richardi*, Biturigis, ac spicilegio *Dupeiratii*. Paris. apud Patisson. 1587. 12. — cum notis *Ioann. Wowerii*, Hamburgensis, et aliorum. Lugd. Bat. 1596. 1604. Amstel. 1624. 12.

Nouam editionem fecit e codd. et in altera parte Syllogen adnotationum et Obseruationum, siue notas variorum, singulis separatim positis, dedit, suasque contulit symbolas et fragmenta collegit *Georg Erhardus*, (h. e. *Melchior Goldastus*,) Francofurti. 1610. 8. 1621. 8. et saepius — cum commentario praeclaro, at nimis copioso, *Ios. Antonii Gonsalii de Salas*, et symbolis *Sciopii* criticis, Francofurti, 1629. 4. — *Petronius* Lugd. Bat. 1645. 12. — Bourdelotii. Amstelod. 1663. 12.

Noua lux adfulgere coepit *Petronio*, itidemque sunt multae concitatae turbae, (de quibus Burmannus in praefatione et Fabricius s. Ernesti in Bibl. Lat. tom. II. pag. 157. vberius differunt,) reperto nouo Petroniani operis fragmento, quod integram coenae Trimalchionis fabulam complectitur: de huius editionibus

nibus paullo post agetur. Interea id fragmentum suo loco insertum cum reliquis *Petronii* antea editis, et cum selectis variorum commentariis vulgatum est a *Michaele Hadrianide*, additis variorum auctorum poemat. eroticis aliisque, Amstel. 1669. et 1687. 8. — cum paucis *Boschii* notis. Amstelod. 1677. in 32. cum *Priapeiis*. *Petronii — satyricon.* Prima editione per Io. Boschium, ad scriptorum exemplarium fidem castigatum et notis adauctum. Et hac secunda Fragmento Traguriano cum notis Reinesii et Schefferi locupletatum. Amstel. 1690. 16. alter tom. continet Priapeia et notas memoratas. — Londini 1693. 8. —

Nouam e libris scriptis editisque textus recensionem confecit, et optimam non minus quam plenissimam curauit editionem *Petrus Burmannus*, qui textum in capita distinxit, et suis frequentibus aliorumque virorum doctorum partim integris, partim excerptis commentatt. ornauit et auxit: *Titi Petronii Arbitri Satyricôn quae supersunt, cum integris doctorum virorum commentariis et notis Nicolai Heinsii et Guilielmi Goesii, nunc primum editis. Accedunt Ioni Dousae Praecidanea, D. Ios. Ant. Gonsali de Salas commenta, variae dissertatt. et praefationes. curante P. Burmanno.* Traiecti ad Rhenum 1709. 4. II. voll. — repetita est illa editio, notis Burmanni castigatis et auctis, post illius mortem, cura filii,

Caspar. Burmanni. Lugd. B. 1743. 4. II. voll. Quod vero *Reiskius*, correctoris munere functus, plus sibi sumsisse et coniecturas suas audacius intulisse visus est Burmannis, quam deberet, graues querelae ortae sunt. v. praefationem ad nouam editionem et Acta Eruditorum m. Nouembr. 1746. pag. 625. Quo facto *Reiskius* inuidiam a se depulit in Miscellan. Lipsiens. nouis, vol. VI. part. I — IV. — Obtrectatorem nominis sui acrem, atque inficetum nactus est Burmannus auctorem *Chrestomathiae Petronio — Burmannianam* etc. Florentiae 1734. mai. 8. — Prioris editionis contextus repetitus est, Lipsiae 1731. 8. — Petronius, Nodoti cum versione gallica. Amstelod. 1756. 8. II voll.

Noua quaedam adtulit, e codd. quos Burmannus non consuluerat, varias lectiones excerpsit, examinauit, coniecturas et suas et aliorum proposuit, et indicem, qui vicem commentarii praestaret, adiecit cl. *Anton:* — *Petronii Arbitri satyricôn ex rec. P. Burmanni passim refecta, cum supplementis Nodotianis et fragmentis Petronianis, notas criticas aliasque et indicem vberrimum addidit Conrad Gottlob Antonius*, Prof. Wittebergens. Lipsiae 1781. 8. — Nitida et correcta est editio, (illustriss. *Comitis de Reuiczky;*) *T. Petr. Arbitri satyricôn et fragmenta.* Berolini, typis Io. Fr. Vngeri. 1785. 8. ex edit. Lipsiensi postrema, sublatis Nodoti interpolationibus, sine

ſine notis. — Fragmentum Traguriae inuentum, ſaepius eſt ſeorſum typis deſcriptum.— Ἀνέκδοτον *ex Petronii Arbitri Satyrico fragmentum.* Lutet. 1664. 8. recuſ. cum apologia Marini Statilei, h. e. Petri Petiti; Amſtelod. 1670. 8. — idem edidit cum notis ſuis *Io. Schefferus.* Vpſal. 1665. 8. deinde *Thom. Reineſius* cum epicriſi et ſcholiis. Lipſ. 1666. 8. — tum *Chr. Arnold.* Norimberg. 1667. 8. cum Valeſii et Wagenſeilii diſſertationibus etc. — Accedit *I. Schefferi* diſſertatio de fragmenti huius vero auctore. — Quae in hac editione reperiuntur, oppugnant fragmenti fidem. — Cel. *Wernsdorf* praeter carmen de mutatione reipubl. romanae memoratum, alia minora Petronii carmina, tom. IV. Poetar. latin. minor. pag. 283 ſqq. et pag. 753 ſqq. *Petronii Troiae Haloſin* inſeruit, ac de illis in Prolegg. pag. 45. et pag. 604. ſqq. docte diſputauit. — Fragmentum Albae Graecae repertum vulgauit *Franc. Nodotius.* Pariſiis 1693. 12. — cum gallica verſione 1709. 8. atque inſertum editioni Petronianae. Lipſiae, 1731. 8.

5. Vt ſumma in eo erat vitae et naturae, ita etiam orationis mollities et comitas, et incorrupta quaedam latini ſermonis, non morum, integritas. Suo tempore, latine ſcribendo, cuiuis erat par; omnes vero ſale, facetiis, immo nequitiis ſuperabat. Quae vero admiſcentur barbara ab eo, adferuntur, non

vt ea probet, sed vt alios sic loquentes faciat deridiculos.

6. *Hadriani Valesii* et *Wagenseilii* dissertationes epistol., *Schefferi* diss. de fragmenti Traguriensis vero autore, *Petiti* defensionem, variorum de eo iudicia, totamque huius libri historiam, quam composuit Arnoldus, habent Germani huius doctissimi et Burmanni editiones. Germanice vertit Heinse, *Petrons geheime Geschichte des römischen Hofes unter der Regierung des Kaisers Nero*, Romae (Snobaci, potius,) 1783. 8. — In Sylloge Epistolarum Burmanniana, tom. V. de fragmento Tragurino et aliis locis Petronianis sunt Epistolae Heinsii ac Munkeri amoebeae pag. 310 sqq. pag. 368 sqq. — Saeculo XII. Ioannem Petitum s. Paruum, a patria Sarisberiensem dictum, habuisse, siue integrum Petronium, siue longe ampliora, quam quae hodie supersunt, excerpta, patet ex illius Polycratico, libr. VIII. adnotante cl. *Villoisonio* in Anecdotis graecis, tom. II. pag. 264. et 265. not.

§. 16.

C. Plinius Secundus Maior.

1. Natus est a. Ch. 23. obiit. a. Chr. 79.

2. Veronensis fuit patria, quae quidem est communis opinio: contra Nouocomi illum fuisse natum, copiose ostendit *Comes a Turre*, in disquisit. Plinianis tom. I. libr. II. Romae

vero

vero et in prouinciis varia munera publica administrauit. Vitae rationem et consuetudinem *Plinius Iunior* (lib. III. ep. V.) eleganter descripsit, eiusque recensuit libros. Acre illi fuit ingenium, incredibile studium, summa vigilantia et temporis parsimonia. Cupiditas tamen Vesuuii montis, qui flammas euomuit, propius conspiciendi interitum ipsi adtulit, quod idem *Plinius Iunior*, (libr. VI. epist. 16. et 20.) copiose prodidit memoriae.

3. Multa scripsit, quae vero praeter *naturae historiarum libros 37.* interierunt.

4. Prima aetas est natalis, et incipit ab editione rarissima, a paucis posteris editoribus, ne Harduino quidem, in consilium vocata, *Venet.* 1469. per Io. Spirensem, fol. v. *Lengnich*, Beyträge II. 57. — *Paullo* notior est *Romana*, per Conrad Schweynheim et Arnold. Pannartz. 1470. fol. cum epistola *Io. Andreae*, Aleriensis episcopi, cuius nomen vberius ab iniuria Zenonis et P. Laire defendit, exemplarque describit *Audiffredus* in Catal. edd. rom. saec. XV. pag. 48 sqq. — *Veneta*, cum epistola Andr. Aleriensis, per *Nic. Jenson*, Gallicum, (interpolata est spuriis laciniis, quamquam a mendis editionis romanae purgata). 1472. fol. — rec. 1476. — *Romana*, a Brotheo quodam pluribus locis deprauata; textus vero est in minores partes cum titulis eorumque numeris sectus, 1473. fol. — a *Phil.*

Beroaldo emendata, Parmae 1476. fol. quae editio aliquoties repetita est. —

Altera aetas orta est opera studioque *Hermolai Barbari*, qui e libris scriptis et ingenio conscripsit ediditque *Castigationes Plinianos*, Romae 1492. et 1493. quae editt. differunt. v. *Zenus* in diss. Vossian. part. II. p. 371. et *Denis* in: Merkwürdigkeiten der Garellischen Bibliothek, p. 217 sqq. — Ex correctione et cum castigatt. *Beroaldi* (post huius mortem,) *Plinii H. N.* prodiit. *Venet.* 1496. et saepius.

Plinii — libri XXXVII. ab *Alexandro Benedicto*, physico, emendatiores redditi. impressi per *Io. Rubeum* et *Bernardinum*, (e cod. antiquo, et cum dubiis in margine lectionibus, rarissima est editio.) Venet. 1507. fol. Haec recensio in pluribus seqq. edd. est repetita. *C. Plinii Secundi praefatio in historiam mundi, ad Vespasianum.* Viennae 1513. min. 4. (v. *Denis* Wiens Buchdruckergeschichte, pag. 94 sq.) — *Eadem*, Cracou. 1503. 4. (v. *Ianozky* Nachrichten von den in der Zaluskischen Bibl. befindlichen raren polnischen Büchern. part. III. pag. 106. sqq.) — *ibid.* 1527. et 1529. 4. — *Prima pars* — *Pars secunda Plyniani indicis* (realis,) *editi per Io. Camertem*, Viennae Panoniae. 1514. 4. (v. *Denis* Wiens Buchdruckergesch. pag. 111 sqq.) — *C. Plinii sec. libr. septimus naturalis historiae seorsim impressus et emendatus perquam diligenter*, (per Ioachim Vadianum,) Viennae, 1515.

1515. — rec. 1519 — 1560. 4. (v. *Denis* l. mem. pag. 139. 196. 620.) — *Plinii — liber octauus* — ib. 1522. 4. (v. *Denis* l. c. p. 230.) — *Plinii — libri* — per *Io. Caesarium*, multo castigatiores. Colon. 1524. fol. — e cod. antiquiore ab *Erasmo Desiderio* castigati. Basileae apud Ioh. Frobenium. 1525. fol. — ab *Angelo*, consultis codd. MSS. Paris. 1526. fol. — curante *Petr. Bellocirio*, (h. e. *Danesio*, qui e codd. II. peruetustis Plinium dedit multo correctiorem,) Paris. 1532. fol. — edit. *Andr. Asulani*, *Venet.* 1535. IV. vol. 8. laudatur tantum ab diligentia typographica. — rec. 1536. et saepius.

Tertia aetas habuit auctorem *Sigismundum Gelenium*, qui in *Castigationum* volumine, 1535. *Plinii* orationem ab Hermolai coniecturis ad fidem codd. crebro reuocauit. Gelenio iunxit operam *B. Rhenanus*, qui *Plinii* H. N. cum Gelenii castigatt. edidit Basileae. 1535. fol. — tum separatim suas *castigationes* in aliquot libros (praefat. et libr. XIV. priores,) Basil. 1536. et cum vtriusque castigatt. ibid. 1539. — — ex castigatione *Andr. Morguaesii*, apud heredes Iac. Iuntae, (h. e. *Philippi Tingi*) Lugduni. 1560. et 1561. 12. — Editio apud *Petrum Sanctandreanum* Lugd. B. 1582. fol. multum habet boni; neque tamen editor vbiuis stetit a promissis.

Quarta aetate bene meruit de Plinio, multis tamen eum carpentibus, *Iac. Dalecampius*, cuius

cuius editio prodiit Lugd. 1587. fol. vsus est cod. mstis. eius editio notaeue sunt aliquoties repetitae: postea tamen post vltimam defuncti *Dalecampii* manum repurgatum opus, variis quoque Ge enii, Pinciani et aliorum lectionibus ornatum — Geneuae 1631. fol. — Emendata est ed. quam *Io. de Laet.* curauit, et in cuius vltimo vol. addidit varias lectt. selectas, notas virorum doctissimorum excerptasque Salmasii (ex huius Plinianis exercitatt.) Lugd. B. 1635. III. voll. 12 — Editio, quae vulgo dicitur *Gronouiana*, habet auctorem *C. Schreuelium*, qui sine iudicio corrasit, mutilauit et corrupit multorum virorum notas. *Fr. Gronouius* autem rogatus tractauit tantum curatius capita, quae ad aes, argentum, aurumque signatum pertinent, ad alia in fine scripsit notas miscellaneas. Lugd. B. apud Hackios. 1669. 8. III. voll. — *Gronouius* eum in finem separatim publicauit: *In aliquot. C. Plinii sec. notae ad vir. ill. Io. Capelanum*, (auctorem viraginis Aurelianensis,) ibid. eod. anno. 8. —

Quinta aetas est *Harduiniana. Io.* enim *Harduin* et ex codd. atque editt. emendauit Plinii contextum, et diligenter docteque illustrauit. Paris. 1685. V. voll 4. — auct. et emendat. ibid. 1723. F. III. voll. — rec. at vitiose Basil. 1741. fol. Multi autem furti litterarii reum fecerunt Harduinum. v. editorem Bipont. Prolegg. pag. XLV. et censuram Creuerianam: Lettre d'un Professeur de l'Vniversité de Paris — sur

fur le Pline du P. Hardouin. a Paris. 1725. — 1727. 12. et 4. —

Editio Basil. 1741. ftudium et diligentiam Gefneri in paranda noua editione Plinii Maioris, cui a multis annis plurimum temporis impertivit, fregit, faltim retardauit. —

Hiftoire naturelle de Pline, traduite en François avec le texte latin retabli d'après les meilleures Leçons manufcrites, accompagnée de Notes critiques. Paris. 1771. —1782. XII. voll. 4. Quae Harduin, Gesner, Comes de la Tour-Rezzonico aliique commentati funt, iis vfus eft *Poinfinet de Sivry*, et in notis praeterea Plinii errores detexit, et recentiorum inuenta memorauit: ipfe vero *Sivry* neque critices neque grammatices fubfidiis vfus male compilauit, nec ipfe prudenter explicuit. — Plinii H. N. — cum Chreftomathia, edente *Io. P. Millero*, Berol. 1766. 8. V. voll. — Laudatur, praecipue in Journal Encyclopedique, m. Iun. 1779. p. 351. editio, quam curauit notisque inftruxit *Gabriel Brotier*. Paris. apud Barbou. 1779. 8. VI. tom. — *Plin.* — cum interpretatione et notis integris Io. Harduini, itemque cum commentariis et adnotatt. Hermolai Barbari, Pintiani, Rhenani, Gelenii, Dalecampii etc. recenfuit varietatemque lectionis adiecit *Io. Ge. Frid. Franzius*. Lipfiae. 8. 1778. fqq. vol. VII. 1788. fqq. nondum abfoluta finitaque eft editio, quae et ob molem operis et vitia typographica et alias cauffas haud omnino placere videtur eruditis.

ditis. (v. ephemerid. Goettingens. litter. 1779. plag. 11.) — *Plinii H. N. liber nonus* de aquatilium natura. Recensuit, variis lectionibus, propriis castigationibus, amplissimisque commentariis instruxit *Laur. Theodor. Gronouius*, Ictus, Lugd. Bat. 1778. 8. mai. — *Hist. Nat.* ex recensione Io. Harduini, praemittitur notitia litteraria - accedit index. *Biponti.* 1783. 1784. V. voll. mai. 8. — Lib. II. cum commentariis *Iac. Milichii.* Hagenoae 1534. 4. Francof. 1543. 4. et saepius.

5. Opus est immensae diligentiae atque eruditionis, ex voluminibus ad duo millia quingentorum auctorum congestum; hinc diffusum, stilo satis polito conscriptum, nec minus varium, quam ipsa natura. Est thesaurus multiplicis doctrinae, philologo, philosopho, medico, artifici artiumque atque historiae litterarum amanti, quam maxime necessarius. In haud paucis hallucinatum, nimis credulum, nec naturae rerum satis peritum fuisse Plinium, aequo lectori haud mirum videbitur. Diligentiae quidem Plinii multa debemus, quae non sine eruditionis detrimento hodie ignoraremus: quamquam non tantus, quantus vulgo habetur, artis fuit aestimator: aeque faciles esse debemus in stilo, quo vsus est, diiudicando. Verba enim ob saeculi et argumenti rationem, et ob diuersorum, quorum opera consuluit, hominum diuersam scribendi rationem, id, quod ipse

ipſe non negat, ſunt ſaepe corrupta, ruſtica et barbara.

6. *Dan. Guil. Mölleri* diſſ. de C. Plinio Sec. Altorf. 1688. 4. — *Nic. Leonicenus* de Plinii et medicorum erroribus. 1491. Ferrarae 1492. 1509. et alibi: atque *Sivry* editioni Plinii libr. XXVII. inſeruit. — Num Plinius compilarit Dioſcoridem, in vtramque partem diſputant viri docti apud *Iac. Thomaſium* in Acceſſionibus ad disputat. de plagio liter. §. 683. ſqq. — De antiquitate litterarum ad Plinii H. N. VII. 56. in Hiſtoire critique de la republ. des lettres etc. Vltraiecti. 1712. vol. I. (auctore *Maſſonio.*) pag. I. ſqq. — *Pauli Cigalini* de vera patria (n. non, *Verona*, ſed *Como.)* C. Plinii Secundi Nat. Hiſt. ſcript. eiusdemque fide et auctoritate praelectiones. Comi H. Troua 1605. 4. praefixa tom. I. edit. Batauicae. rec in Theſauro antiqq. et hiſtor. Ital. vol. IX. part. VIII. nr. 2. — *Polycarpus Palermus* de vera C. Plinii ſecundi ſuperioris patria atque ea Verona libr. III. quibus P. Cigalini et aliorum contraria ſententia confutatur. Veronae. 1608. 4.

Ex Plinii opere *I. M. Geſnerus* chreſtomathiam excerptam eruditisque obſeruationibus illuſtratam edidit. Lipſiae et Zellae. 1723. et emend. 1735. 8. — rec. Lipſiae 1776. 8.

Disquiſitiones Plinianae, in quibus de vtriusque Plinii patria, rebus geſtis, ſcriptis, codicibus, editionibus atque interpretibus agitur.

tur. Auctore *Antonio Iosepho Comite a Turre*, Rezzonici Patricio. I. C. C. Nouocom. Parmae 1763. tom. I. 1767. tom. II. — Salmasii iudicium non semper iustum de Plinio legitur in illius prolegomenis ad exercitat. de homonymis hyles iatricae, quae adnexae eius Plinianis exercitationibus in Solinum, edit. Vltraiect. 1689. Fol. — *Etienne Falconet* Traduction des XXXIIII — XXXVI. livres de Pline — 1773. II. voll. in 8. recus. in illius *Oeuvres diverses* etc. vol. III.—V. Lausannae 1781. *Mengs*, pictor ille celeberrimus, examinauit eius de Plinio iudicium et versionem in Examen de la Traduction etc. Amstelod. 1772. — hanc disputationem Falconet inseruit cum suis responsionibus vol. VI. atque tum versionem tum notas suas cum Mengsii examine suisque responsionibus repetiit in edit. II. Oeuvres diverses concernant les Arts. Nouvelle edition. Paris. 1787. tom. I — III. — Idem *Falconet* in tomo III. Operum arguit Plinium multorum in rebus, ad artes pertinentibus, errorum, negatque, eum in illis multum merere fidei. — cl. *Heyne* in I. Sammlung antiquarischer Auffaetze de epochis artificum apud Plinium differit — In: *des Herrn Grafen von Caylus* Abhandlungen zur Geschichte und zur Kunst: aus dem Französischen übersezt. (von Meusel.) Altenburg. II. tom. — 1769. 4. occurrunt commentationes, quae varia et Plinii et artium capita erudite explicant. adde, quae com-

commemorat cl. *Saxius* in Onomaſt. I. pag. 265. ſqq. et pag. 577. — Plura dabit cel. D. *Georg. Rudolph. Boehmer*, Prof. Witteb. in Bibliotheca ſcriptorum hiſtor. naturalis, oeconomiae aliarumque artium etc. reali ſyſtematica. part. I. vol. I. 8. Lipſ. 1785. pag. 186.—210. vbi etiam verſiones memorantur. Ego vero tantum mentionem faciam verſionis germanicae a *Io. Dan. Denſo* factae, Roſtock. 1764. II. voll. quae in multorum incurrit reprehenſionem: maiorem tamen laudem tulit *Gottfried Groſſe*, qui et intelligenter vertit libros Plinianos et docte explicuit. Francof. ad Moenum 1782 — 1788. I — XII. vol. 8.

§. 17.

PLINIUS VALERIANUS.

1. De eo parum conſtat.

2. Medicus fuiſſe fertur empiricus.

3. Falſo illi tribuuntur libri V. *de re medica*, qui inſcribuntur de Pliniana medicina et de parabili medicina: opus hoc quinque libris conſtans, ex diuerſis auctoribus congeſtum et compilatum a Siburio, Chriſtiano, qui circa Valentiani tempus vixiſſe, et a. 379. Praefectus praetorio in Italia fuiſſe dicitur, non ſine probabilitatis ſpecie euicerat Gunzius. Enimuero *Io. Hadrianus Saxius*, Chriſtophori Saxii filius, in disputat. *Obſeruationes medicae*, Vltraiecti 1782. habita cap. II. de auctore

librorum quinque de re medica, quem Plinium Valerianum vocant, curatius differens, Gunzii sententia reiecta, et reliquorum diuinationibus examinatis, docet, totam hanc librorum farraginem haud quaquam vnius esse hominis lucifugi, sed trium quatuorue eiusmodi tenebrionum: primum huius cinni opificem pleraque trium priorum librorum Plinio maiori s. Veronensi cum puluisculo abrasisse, falsumque illi praescripsisse Plinii nomen: alterum, paullo serioris aetatis grammatistam, plures adsuere superiori veluti vesti lacinias conatum esse: tertium, qui librum quartum addidit, nonnulla de plantis e Galeno potissimum corrasisse; quartum denique plagiarium, libri V. auctorem, Alexandro Tralliano iuniorem videri, et ex hoc ipso, medico saeculi VI. post. C. N. partem de diaeta morbis sanandis propria, furto ad se auertisse, eumque, cum Schneidero putat, esse iuniorem Constantino, africano medico, eoque barbaro Tralliani interprete, circa a. Chr. 1080. claro.

4. Princeps editio est, quae Romae prodiit 1509. Fol. sub titulo *C. Plinii secundi Medicinae.* mendis vero inquinatissima. — Emendatiorem edidit cum aliis *Torinus.* 1528. Fol. in vol: *de re medica* — *Barthius* quoque auctorem in aduersariorum opere recensuit. — Adhaerent insuper libri illi collectioni Medicorum et Aldinae et Stephanianae.

5. La-

5. Latinitas eius nec est bona nec pura; sed mixta et vero barbara.

6. Inter Reinesium et Barthium de eo graues intercesserunt lites. Diligenter de hoc plagiario egit *Iust. Gottofred. Gunz* in libello de auctore operis de re medica, vulgo Plinio Valeriano adscripti. Lips. 1753. cuius quidem iudicium atque opinionem examinasse Saxium, paullo ante iam adnotauimus. — *Stolle* in: kurze Nachricht von den Büchern und deren Urhebern in der Stollischen Bibliothek. vol. II. part. XIII. pag. 408 — 414.

§. 18.

M. Fabius Quinctilianus.

1. Primam lucem adspexit a. Ch. 42. atque a. Ch. 92. exorsus est Institutiones: quando defunctus sit, non constat: post a. Ch. 118. vixit.

2. Patria fuit Calagurritanus ex Hispania: (*Nic.* tamen *Gedoyn* suspicatur, eum fuisse Romanum.) Post Neronis interitum a Galba Romam perductus est, vbi non solum in foro summa cum gloria versatus est; sed etiam ludum aperuit, multis iuuenibus, saepeque nobilissimis, stipatus, atque industriam, fidem et diligentiam in tradendis bene dicendi praeceptis, famam, salarium ex fisco publico, opes, ciuitatem romanam, clauum latum et tandem ornamenta consularia consequutus est.

Postquam viginti annos in erudienda iuuentute cum laude consumserat; vacationem muneris impetrauit, et reliquum tempus instituendis Domitiani sororis nepotibus, atque commentariis conficiendis impendit.

3. Scripsit *institutionum oratoriarum libr.* XII. ad Marcellum Victorinum. Perperam adscribuntur illi *145. declamationes*; vulgoque *dialogus, de caussis corruptae eloquentiae*: de quo vide *Ernest. Fabricii* B. L. lib. II. cap. 15. Alii nimirum adsignant eum *Quinctiliano*, vt Graeuius, Boeclerus, Bernegger, H. Stephanus, Freinshemius, Buchnerus, Cellarius, in primis Heumannus, Saxius aliique. Contra alii adtribuunt eum *Tacito* atque huius editiones a prima inde Vendelini Spirensis habent illum: ad Taciti igitur partes transierunt editores Taciti primi, Petr. Pithoeus, Henr. Dodwell in Annalibus Quinctilianeis, Schurzfleisch, Brotier, editores Bipontini ac Schulz: alii dubitant de vero libri auctore, vt Beat. Rhenanus, Seth. Caluisius, Iustus Lipsius, Curtius Pichena, Casp. Barthius, Vossius etc. — *Plinio iun.* vindicare studuit, refutatis contrariis sententiis, cl. *I. Iac. Nast*, Prof. vtriusque linguae Stuttgardinus. Separatim editus est ille libellus ab *Erico Benzelio* cum notis integris Rabodi Hermanni Schelii, P. Pithoei, Iusti Lipsii, Io. Freinshemii, Io. Frid. Gronouii et Io. Schultingii atque aliorum selectis, Vpsaliae, 1706. 8. — Editionis *Cellarianae* exem-

exempla nulla venum in tabernis expoſita ſunt, Cellarii Adnotationibus fruſtra exſpectatis a bibliopola. — *M. Fabii Quinctiliani* dialogus — recognitus, emendatus et illuſtratus a *Chriſt. Aug. Heumanno*, Gottingae, 1719 8. (qui in praef. *Conr. Sam. Schurzfleiſchii* animaduerſiones in hunc dialogum, ab eius fratre Henr. Leonhardo, in Schurzfleiſchii Actis litterariis pag. 115 ſqq. publicatas haud admodum magni aeſtimat, et de auctore dialogi docte disputat.)

Optima eſt editio: *Dialogus de Oratoribus ſiue de cauſſis corruptae eloquentiae vulgo Tacito inſcriptus.* denuo recenſuit, varietatem lectionis et coniecturas eruditorum adiecit: adnotatione ſelecta aliorum et ſua illuſtrauit *I. Henr. Aug. Schulze*, Scholae Oſterodanae Rector. Lipſiae 1788. mai. 8. — Germanice verſus eſt dialogus a *Chriſtoph. Gottſchedio*, ad calcem elementorum rhetoricorum; et melius, additis doctis obſeruatt. tam criticis quam hiſtoricis, a *Io. Iac. Henr. Naſt.* Halae, 1787. 8.

4. Editiones *Inſtitutionum orat.* antiquiores nondum ſatis diligenter ſunt ad textum Quinctiliani legitime emendandum atque reſtituendum collatae. Nos vero indicabimus editiones antiquiſſimas, et e recenſionibus, quae in *quinque* aetates ſ. claſſes diſpeſci poſſunt, memoratu digniores. *Princeps* editio *Inſt. oratoriar.* quam curauit *Io. Anton. Campanus*, Romae per Vlricum Han, ſeu Gallum,

1470. fol.*) (non, an. 1468. vid. *Maittaire* in diss. epistolari de antiquis Quinctiliani editt. Londini 1719. 4. *Gesner* in catal. editionum praefationi suae editionis subiuncto, Catal. bibl. Ducis de la Valliere. II. pag. 55. vbi plures editiones antiquae recensentur, *Com. de Reviczky* Catal. pag. 88 sq. et *Audiffredum* in Catalogo editt. rom. saec. XV. pag. 47.) — e recognitione *Io. Andreae*, episcopi Aleriensis, Romae per Conrad. Schweynheim et Arn. Pannartz. 1470. fol. v. *Audiffredum* l. c. pag. 63. sq. — Emendatius ab *Omnibono Leoniceno*, per M. *Nicol. Ienson*, Gallicum. *Venetiis* 1471. fol. quae editio nondum ab editoribus, ne a Gesnero quidem, adcurate riteque esse collata dicitur. — *Quinct. declamationes* III. emendante *Domitio Calderino*, Veronensi, *Romae* per M. Ioan. Schurener de Bopardia, 1475. fol. v. *Audiffred.* l. m. pag. 175. — *Instit. Orat.* per *Anton. Zarothum. Mediolani* 1476. fol. — XIX. *declamationes* ex recensione *Georgii Merulae*, Alexandrini, cum praefat. *Iac. Grasolarii* per Lucam Venetum, *Venet.* 1481. et 1482. **) fol. — *Instit. Orat.* Taruisii 1482. ex Ien-

*) Adde *Quirini* libr. de optimorum scriptorum edd. p. 184. ed. Schellhornii.

**) De hac editione vide cl. *Gemeineri* Nachrichten von den in der Regensburgischen Bibliothek befindlichen Büchern etc. pag. 100 sq.

Ienſoniana edit. vitioſe repetitae. — *Quinct. de compoſitione Verborum*, cum commentariolo *Io. Sulpitii*, Verulani, Romae 1487.4. (v. *Audiffredum* pag. 281.) —

Secunda aetas melior fieri coepit auſpice *Raphaele Regio*, cum cuius adnotationibus *Inſt. Oratt.* lucem adſpexerunt, *Venet.* 1493. fol. cuius recenſio notaeque et Venetiis, et Baſileae et Pariſiis aliquoties repetitae ſunt. Baſis etiam eſt editionis *Florentinae* ex officina Iuntina, curante *Nic. Angelio*, qui quaedam mutauit, 1510. 8. 1515. 8. — Hanc reddidit *Aldus* correctoribus Naugerio et Bapt. Rhamnuſio, Venetiis 1512.fol. 1514. 1521. 4. ſiue mai. 8. — *Inſt. Orator.* emendatiores e codice Laur. Vallae curante *Iod. Badio Aſcens.* cum huius et Raph. Regii ac Georgii Merulae adnotatt. Paris. 1516. fol. — et *ibidem* vna cum Declamationibus e codice bibliothecae Lexouienſis collegii caſtigatis, 1519. fol. — *Inſt. Or. et Declam.* curante *Godofr. Hittorpio*, Colon. 1521. fol. et multo tamen, collatis exemplaribus, emendatiores e recenſione *Ger. Bucoldiani*, ibid. 1527. fol. — Commendatur edit. *Baſil.* cum notis *Petri Moſellani* in Inſtitt. libros VII. priores. 1527. 8.

Inſt. O. et Declam. cum variis lectt. e cod. antiquo cura *Sichardi* Baſil. 1529. fol. — cum praefatione et notis *Longolii*, notis *Sichardi* et *Ioach. Camerarii* in II. priores libros, *Coloniae* apud Gymnicum, 1534. 8. — Inter

Parisinas notanda est editio, in qua et *Institt. orat.* et *Declamationes* ad veterum codicum fidem recognitae et restitutae sunt, pro heredibus Iod. Badii Ascensii per *Io. Lodoicum Tiletanum*, 1536. fol. — In *Ascensiana* edit. Paris. 1531. fol. et deinceps in pluribus Gryphianis *Guil. Philandri*, Galli, castigationes comparuerunt.

Tertia aetas felicior exstitit Quinctiliani libris, opera *Petri Galandii*, vsi codice, ex cuius recognitione atque emendatione et cum notis Mosellani, Camerarii, Pini, *Quinctil. I. O.* in partes minores distinctae, prodierunt Paris. 1538. fol. — auctior cum Declamationibus ex officina Mich. Vascosani, ib. 1542. — emendatior, plenior et optima inter *Gallandianas*, cum Declamatt. XIX. habetur *Parisina* 1549. fol. — Laudantur *Parisinae*, apud Sim. Colinaeum, 1541. 4. — apud Rob, Stephanum 1542. 4. 1547. 4. — apud Guil. Morellum et Iac. Bogardum cum notis *Morelli* 1548. 4. 1554. 8. — Basil. I. O. cum XIX. Declamatt. per Camerarium, Io. Sichardum et Iac. Hertelium restitutae et illustratae cum Philandri castigatt. apud Nic. Brylinger 1548. 8. — 1561, — et 1568. 8. cum solis *Hertelii* notis — *Declamationes* CXXXVI. de coniectura *Petri Aerodii* emendatae et illius notis illustratae, Paris 1563. apud Morellum 4. — *Declamatt.* tamen ex vet. exemplari restitutae, nouem, (vt essent CXLV.) auctae: additae *Calpur-*

Calpurnii Flacci excerptae X. Rhetorum minorum LI. nunc primum editae, cum dialogo de caussis corruptae eloquentiae: ex bibliotheca *P. Pithoei*, cum eius emendationibus, notisque et variis lection. Lutet. 1580. 8. quae editio saepius repetita est iunctim cum Institt. Geneuae 1580. 1591. 1604. etc.

Quarta aetate sunt enatae primum *Corn. Schreuelii* studio *Quinctiliani Instit. oratt.* cum notis variorum, et post eius obitum, succurrente *Io. Frid. Gronouio*, cuius merita in Declamationibus emendandis, restituendis, emaculandis sunt praeclara; Declamationibus additae sunt *Schultingii*, *Schelii*, *Pithoei* et *Gronouii* notae. Lugd. B. et Roterod. 1665. 8. — Praestat tamen editio *de institutione oratoria libri* XII. quos ex tribus MSS. et octo impressis emendauit, atque lectt. variantes adiecit *Edmundus Gibson*. Accedunt emendationum specimen et tribunus Marianus, declamatio, nunc primum e cod. MS. edita. Oxon. e theatro Sheldon. 1693. 4. — *Institt.* et *Declamatt.* ex cod. Argentoratensi et Oxoniensi recensitae et innumeris locis emendatae ab *Vlr. Obrechto*. Argentor. 1698. 4. II. voll. —

Aetate V. primum de *Quinctil. I. O. et Declamation.* bene meruit *P. Burmannus I.* qui illas recensuit, et cum antea ineditis Almelouenii ac Gallaei castigationibus atque obseru. tum variorum partim integris, partim selectis,

suisque edidit II. voll. et priori adiecit H. Dodwelli Annales Quinctil. atque varias III. codicum lectt. Lugd. B. 1720. 4. — Burmannum *Capperonerius*, licet arte critica inferior illo, saepe culpauit in editione *Instit. Oratt.* quas emendauit, castigauit, cum selectis variorum notis. Paris 1725. fol. — *Inst. Orat.* e recensione P. Burmanni, cum Dodwelli Annal. et dialogo de oratoribus. *Patau.* excud. Ios. Comin. 1736. 8. II. voll. — Admodum vtilis et commoda est editio *Instit. Oratt.* quam curauit, collatis codice Gothano et editt. praecipue Ienfonii, *Io. Matthias Gesner.* Gottingae 1738. 4. — Hunc in Institutt. oratoriis, et in Declam. Burmannum praecipue, editor *Bipontinus* sequutus est. Biponti, 1784. III. voll. 8. —

M. Fabii Quinctiliani institutionum oratoriarum libri duodecim. Ad vsum scholarum accommodati, recisis, quae minus necessaria visa sunt, et breuibus notis illustrati a *Carolo Rollin.* tom. I. II. Paris 1715. 12. — rec. ibid. 1734. II. voll. 8. quam editionem, licet a Burmanno et Gesnero iniuste spretam, recudi feci, addita lectionis varietate, Altenburgi, 1772. 8. rec. me inscio, et vitiose, Wirtzburgi — Liber decimus in vsum scholarum editus (ab *Augusto Guil. Ernesti*,) Lipsiae 1769. 8. et ab *Henr. Phil. Conr. Henke*, Helmstad. 1778. 8. qui etiam, omissis iis, quae ad eloquentiam romanam forensem pertinent,

tinent, germanice vertit, *Lehrbuch der schönen Wissenschaften*, Helmstädt. 1775. III. voll. 8. cum adnott. — Ueberſetzung einiger Declamationen von I. H. *Steffens*. Cellae 1766. 8.

5. *Quinctilianus* in orandi praeceptis tradendis arti et diligentiae plus debuit, quam naturae atque ingenio, quod tamen non exiguum fuit. Ciceronem imitatus, eius elegantiam, vbertatem et copiam in ſcriptis ſuis non ſolum commendauit, ſed etiam adſequi et cuſtodire ſtuduit. Iudicium longo vſu multaque lectione et meditatione ſubactum vbique prae ſe fert. Atque poſt Ciceronem, verae eloquentiae amantibus quem potius, quam Quinctilianum, commendem, neſcio: in primis eius lectio ad intelligenda et diiudicanda veterum monimenta valde neceſſaria eſt, quamuis non omnia eius praecepta noſtris adhuc temporibus ſint adcommodata: multa etiam diſputat argutius atque ſubtilius.

6. *Dodwelli* annales Quinctiliani Oxon. 1698. 8. quos etiam Burmannus editioni ſuae addidit. — *Burmanni* epiſtola ad cl. Capperonerium, Leidae 1728. 4. in qua Galli calumnias, ignorantiam, furtaque more ſuo acerbe perſtrinxit. — De MS. Quinctiliani atque Aſconii Pediani a *Poggio* reperto vide *Krauſii* Umſtändliche Bücher Hiſtorie etc. Lipſiae 1715. part. I. pag. 15—58. cl. *Lengnich* Beyträge zur Kenntniſs ſeltener Bücher, part. II. pag. 91. ſq. — In *Cruſii* probabilibus

libus criticis pag. 71. etc. Quinctilianus saepius emendatur, vnde liticula amica inter eum et Gesnerum orta est. —

Vtiles sunt, scholis praecipue, *Chrestomathia Quinctiliana*; notas variorum et suas animadu. adiecit *Bonauentura Andres*. Wirceburgi 1782. 8. et *Quinctilians Paedagogik und Didaktik* mit Anmerkungen herausgegeben von *Bonauentura Andres*: ibidem 1783. 8. — *Columbani Roesser*, Prof. Philosophiae, disput. de Philosophia Quinctiliana. Wirceburgi, 1779. 4.

§. 19.

C. Cornelius Tacitus.

1. Natus est circa annum V. C. 800. a. Ch. 47. secundum alios a. V. C. 810. a. Ch. 57.

2. Eques Romanus, qui suis ipsius virtutibus nobilitatus, primus maiorum suorum in familiam plebeiam, saltem antea non illustrem, ius imaginis et honores intulisse dicitur. Post varias dignitates muneraque publica tandem a. C. 97. ad Consulatum euectus est. Vir erat praestantissimo et sublimi ingenio, acri vsuque subacto iudicio multisque virtutibus praeditus, et prout tempora, in quae aetas illius incidit, tulerunt, disertus et magnus orator. Qua vero auctoritate Romae vixerit, tam honores, quibus Vespasianus, Titus, Domitianus Neruaque eum ornarunt, quam artissima cum Plinio con-

consuetudo, satis est indicii. Quando naturae debitum reddiderit, multaque alia, quae de eo memoriae produntur, incerta sunt.

3. Scripsit libellum de situ, moribus et populis Germaniae: Vitam Cn. Iulii Agricolae. Historiarum libros V. qui vero mutili sunt: Annales, quorum hodie libri supersunt XVI. — De libello, de oratoribus, v. supra ad Quinctilianum.

4. De codd. MSS. et editionum classibus diligenter eruditeque egerunt *Ernesti* in praefat. ad suam editionem et *Crollius* in praefat. ad Tacitum ed. Bipontinae. — *Princeps* editio est Veneta, *Io. Spirensis*, quae habet libros Annalium ab XI — XVI. Hist. libros I — V. — Liber de *Germania* et *dial. de oratoribus*, circa a. 1469. (aut a. 1468, suspicante illustriss. *Comite de Reviczky* in Catal. pag. 101. sq. vbi de hac et Romana ed. a. 1515. copiosus est:) fol. — repet. *Mediol.* s. l. et a. facta, collatis MSS., a. *Franc. Puteolano*; tum *Venet.* 1494. et 1512. — *Diodori Sic.* histor. prisc. libri sex e graeco in latinum traducti per *Fr. Poggium.* Accedit *Corn. Taciti* de situ, moribus et populis Germaniae libellus aureus. — Bononiae. 1472. fol. *Germania*, Romae, s. l. et a. (forte apud Gensberg. circ. a. 1473. aut 1474. v. *Audiffredi* Catal. edd. rom. saec. XV. pag. 585.) 4. —

Secunda aetas felicior fuit, e codice Corbeiensi libris *Annalium* prioribus additis, et

cum

cum reliquis libris ex Puteolani exemplo editis per *Philippum Beroaldum*, Romae 1515. aliquoties Basileae, Florentiae et Mediolani recus.

Aetatem *tertiam* ornauit *Beatus Rhenanus*, qui quidem Basileae 1519. apud Froben. iam curauerat edit. cum Alciati et Beroaldi obseruatt. at eodem anno recognouit textum e cod. Budensi, et in notis interdum correxit olim vulgatum. quae recensio saepius est repetita. —

Quarta aetate noua lux exorta est *Tacito* solertia *Mureti*, cuius notae in libros Annalium prodierunt *Romae* primum 1580. 8. ac *Lipsii*, qui audit Taciti sospitator. Hic *Tacitum* ad libros tam scriptos, quam editos correxit, et primum euulgauit Antwerp. ex officin. Plantin. 1574. 8. et deinceps saepius in varia forma: quae vero edd. viuo illo curatae sunt, eae inter se differunt.

Praestant tamen illae, quae post *Pichenae*, aetatem *quintam* auspicantis, editionem *Florent.* 1600. cum notis ipsius factam, lucem viderunt. Ex illa enim *Lipsius* nonnulla correxit. Inprimis laudatur editio *Lipsii* Antwerpiensis 1600. 4. et fol. et cum *Velleio Paterculo*, Antwerp. apud Moretum 1607. fol. ib. apud. Plantin. 1648. fol. — 1668. fol. max. — *Gruterus* in capita primum diuisit libros et cum notis variorum edidit *Taciti Opp.* Francof. 1607. 8.

Sexta

Sexta classis habet antesignanum *Bernegge-rum*, qui Pichenae recensionem vt plurimum retinuit, interdum de sua aut soceri Freinsheimii aliorumue coniectura mutauit, textum in minutas partes secuit, indicem confecit plenissimum, et commodam correctamque parauit editionem, Argentor. 1638. 8. rec. 1664. 8. — Nitida est edit. cum notis et emendatt. *Hugonis Grotii*, Lugd. Bat. 1640. 12. — Berneggeri editio basis est eius, quam cum notis variorum suisque, *I. Frid. Gronouius*, (neque MSS. neque primis editt. vsus) parauerat; at post eius mortem, filius, *Iacobus*, absoluit adiecitque *Excerpta* ex variis lectionibus MS. Oxoniensis. Amstel. apud Dan. Elseuir. 1673. (alter tomus signatur a. 1672.) 8. II. tom. — rec. verum vitiis operarum auctior, Lugd. B. 1685. 8. II. voll. — Berneggerianum quoque textum seruauit vt plurimum *Theodorus Ryckius* MSS. tamen Parisini excerptis et Agricolae inprimis vsus, e quibus et aliquoties de coniectura, quaedam mutauit in editione emaculata, Lugd. B. 1687. 12. — rec. Dublin. 1730. 8. Londini 1760. —

Plenissima est editio, quam *Iac. Gronouius*, codd. Florentinos denuo conferens, cum suis et variorum XIII. integris, selectis autem XVIII. virorum notis curauerat, post illius denique mortem filius, *Abraham*, additis variis codicis Bodleiani lectionibus, absoluit Traiecti ad Rhenum, 1721. 4. II. voll. —

Nemo

Nemo tamen post Lipsium curatius percensuit *Tacitum*, nemo sollertius comparauit editiones veteres, et de his atque MSS. Taciti diligentius subtiliusque iudicauit, quam *Io. Aug. Ernesti*, qui aetatem *septimam* auspicatus, optime de *Tacito* meruit, cum notis Lipsii aliorumque ex editione I. Fr. Gronouii, cum suis et ineditis Heinsii edidit, Lipsiae, 1752. 8. II. voll. — iterum recensuit, nouaque adiecit ornamenta, ibidem 1772. mai. 8. II. voll. quae quidem a peccatis operarum minus diligentet est purgata. Neque tamen vbique Ernesti satis fecit sagaci *Crollio.* — Contextum ab Ernesto concinnatum vt plurimum seruauit, receptis tamen in illum plerisque MS. regii lectionibus, quae cum principe editione consentiebant, et illustrauit *Io. Nic. l'Alemand.* Paris. typis Io. Barbou. 1760. 12. II. voll.

Maiori tamen studio et maiore litterarum copia instructus *Gabriel Broterius*, (sagacitate iudicioque inferior Lipsio atque Ernesto,) *Taciti opera, quae exstant, recognouit, emendauit, supplementis expleuit, notis, dissertationibus, tabulis geographicis, illustrauit ediditque.* Paris 1771. sq. IV. voll. mai. 4. VII. voll. 8. 1776. qui interdum discedit a lectione Ernesti, veterem lectionem vindicans, interdum mutat audentius; notae modo leuiores sunt, modo copiosiores, neque tamen ab eruditione ac subtilitate vacuae. Supplementa librorum maiorem sedulitatem prae se ferunt, quam

quam ingenium Taciti et orationis elegantiam. (conf. grauem censuram in Gotting. biblioth. philolog. vol. I. part. I. pag. 35 sqq. vbi quoque a pag. 58. altera Ernesti editio recensetur.) *Brotieri Supplementa librorum VII, VIII. IX. et X. Annalium C. C. Taciti* separatim sunt recusa, Pragae 1774. mai. 8.*) — Eclectica eaque praeclara et adcurata est editio, cura cel. *Crollii* potissimum emendata, cuius quidem basis est Lipsii editio, at multis locis ad alias editiones aut ex ingenio correcta, *Bipontina*: *C. C. Taciti Opera cum varietate lectionum selecta nouisque emendationibus. Accedunt notae et index historicus.* 1779. 8. IV. tom. —

De versionibus v. *Ern. Fabricii* B. L. lib. II. cap. 21. pag. 400 sqq. Theotiscas potissimum memorabo *Io. Sam. Mülleri*, Hamburgi 1765. 8. III. voll. cum notis vberioribus, et *Patzkii*, Magdeburg. 1765. et 1777. 8. VI. tom. ac *Car. Frid. Bahrdtii*, Halae 1781. 8. II. tom. — Libellum *de Germania* verterunt atque illustrarunt *Kretschmann*, Lipf. 1779. 8. et *Carl. Gottlob Anton*, Lipsiae 1781. 8.

The

*) Conf. *Burgessii* collectionem: Tractatus varii latini, a Crevier, Brotier, Auger aliisque viris clarissimis conscripti et ad rem cum criticam, tum antiquariam pertinentes. Quibus accesserunt notae quam plurimae ad librum de Moribus Germanorum ex utraque C. Taciti editione Brotieriana excerptae. Londini 1788. 8.

The Works of Tacitus; vol. I. Containing the Annals: To which are prefixed Political Discourses upon that Author. London. 1728. — II. Cont. the five Books of History etc. with political Discourses. ib. 1731. fol. *Gordoni* animaduersiones a multis plurimi aestimantur. I. *Freinsheimii* Specimen paraphraseos Cornelianae, primum C. Taciti fragmentum, h. e. Tiberiani principatus quindecim annos comprehendens, et cum versionibus linguarum quinque comparatum. Argentorati 1641. 8.

Agricolae vita cum panegyricis veteribus: editio princeps. sine loco. 1476. 4. (in Catal. *Comit. de Reviczky* pag. 106.) separatim edita est (a *Francisco Puteolano*,) per Philippum Pinci. Venet. 1497. — a *Virdungo* Norib. 1637. 8. — a *Bosio*, Ienae 1664. 8. — cura *Georgii Schubarti*, cum notis Buchneri. Lips. 1683. 8. — a *Gesnero* in Enchiridio. Goetting. 1745. 12. — et a *Michaele Engel*, Prof. Magontiacensi, cum animadu. et versione germanica. Lipsiae 1788. 8.

Libellus de moribus, *situ et populis Germaniae;* cuius quamplurimas habemus editiones; cum *Iust. Christoph. Dithmarii* commentariis aliorumque notis prodiit Francofurti ad Viadrum 1725. 1749. 8. 1766. 8. — cum notis perpetuis *Io. Christoph. Vetteri*, Erlangae 1714. 8. — cum selectis variorum suisque edidit *Carol. Henr. Ioerdens.* Berolini 1783. 8. — cum versione germanica (minus fida,)

fida,) adnotationibus (doctis,) et indice geographico. Altenburgi 1786. 8. — cum notis *Ge. Casp. Kirchmaieri.* Wittebergae 1664. 8. — ex recensione et cum selectis obseruationibus huc vsque anecdotis *Paulli Dan. Longolii*, ex MSC. editus a *Io. Kappio*, Lipsiae, 1788. 8. — *Andreae Althameri* commentaria in P. Corn. Taciti libellum de situ, moribus et populis Germaniae. Ambergae. 1609. 8.

5. Multos nactus est *Tacitus* obtrectatores; plures tamen laudatores atque admiratores. conf. doctam *Crollii* praefat. ad edit. Bipontin. vol. I. Stilo vsus est poetis saepiuscule proximo, acuto, maxime conciso indeque subobscuro. Floridior atque vberior est in historiae libris; in annalibus, vbi argumentum poscebat, siccior atque pressior: prudens, elegans et disertus in vita Agricolae; in Germaniae descriptione breuis quidem, sed ob magnam Germanorum barbariem atque antiquitatis reique huius populi ignorantiam satis adcuratus. Quae vero de Germanis narrauit, ea partim a Germanis, quos Romae aut alibi conuenire potuit, partim a Romanis, qui bellis cum Germanis gestis interfuerant, accipere, aut ex Caesaris commentariis, Liuio, Plinii XX. libris, tunc superstitibus, de bellis in Germania gestis, aut forsan e Strabone et quibusdam aliis Graecis haurire potuit. Praecipue tamen illum ea ab Germanorum, qui Westphaliam incoluerunt, vita

victuque sumsisse, valde probabiliter docuit *I. Ch. Springer*, in: *Versuch eines Beweises, dass Tacitus seine Erzählung von den alten Teutschen aus Westphalen genommen habe:* In: *Gattereri Allgemeiner historischen Bibliothek.* vol. nono, ab initio Halae 1769. 8. Quum iudicio, quod erat acre vsuque subactum, atque ingenio, quod erat subtile, valeret, insuper in republ. versaretur, atque imperii arcana, consilia, artes fraudemque principum probe nosset, historiam cum cura et prudentia conscripsit. Caussas explicuit vel casus, vel sapientiae vel temeritatis vbique interposito iudicio. Cedere tamen haud raro debuit saeculo suo, seruiendo adulandoque adsueto, quod ipse dolet, et temporis consuetudini. Homines vero, miror, doctos eum conuiciis lacerare, quod ille, idolorum cultor, de Iudaeis et Christianis *Hist.* V. 2. sqq. et *Annal.* XV. 44. praue impieque scripsit; suus cuique attribuitur error; sed non videmus, manticae quid in tergo sit. Quamuis vero in numero grauissimorum et principum historicorum haud immerito habeatur: eum tamen naeuos et dictionis et historicae veritatis habere, atque crebro venari acumen in sententiis, nemo negat.

6. Lipsium Muretus furti litterarii incusauit; ille vero crimen illud depellere studuit: de qua controuersia v. *Iac. Thomasium* de plagio litterario, Lipsiae 1679. 4. pag. 92 sqq. et

et pag. 50. ſq. adde Giphanii et Heurnii iudicia in *Antonii Matthaei* Sylloge Epiſtolarum etc. Lugduni Bat. 1695. 8. pag. 87 ſq. — *Io. Henr. Boecleri* in Taciti primordia annalium et hiſtorias commentatio. Argentorati 1664. 8. — *Io. Sauilius* in Taciti hiſtorias et Agricolae vitam et de militia romana. Amſtelod. 1694. 12. — Diſcorſi de Signor *Scipione Ammirato* ſopra Cornelio Tacito, Florent. 1598. emendat. Paduae 1642. 4. quae duae editt. libris rariſſimis adnumerantur. Saepius quoque ille liber, cui hodie non tantus habetur honor, editus, et in linguam quoque latinam eſt translatus. — De ſcientia fideque Taciti geographica et hiſtorica in Germania, commentat. *Io. Petr. Ancherſen*, in huius Opuſculis minoribus, collectis a Gerhardo Oelrichs. Bremae 1774. in 4. nr. 5. Vindicat Tacitum ab aliorum obtrectationibus. — Ueber *K. K. Tacitus* Abhandlung über Lage, Sitten, Völkerſchaften Germaniens, von *D. Anton*, in Goerlitz, in Provinzialblättern, (opere ſocietatis priuatae litterariae, in Luſatia ſuperiore ortae,) Lipſiae et Goerlitz. 1781. part. I. nr. 2. — In *Simonis Schardii* ſcriptoribus rerum germanicarum. Baſil. 1574. fol. vol. I. repet. cura Hieronymi Thomae, Auguſtani, Gieſſae 1673. fol. reperiuntur Andr. Althameri, Iod. Willichii, Henric. Glareani, et Philipp. Melanchthonis comment. ad Tacitum de Germania —

I. G. Walchii diatribe critica de Tacito eiusdemque stilo, praemissa operibus Taciti, cum Hauffii notis, editis. Lipsiae 1714. 8. — *Molleri* diss. de Tacito. Altdorf. 1686. 4. — cl. *Hiller*, Professor Wittebergensis a pluribus annis in prolusionibus academicis Tacitum critice potissimum pertractare coepit: inscriptio est singularum prolusionum, *Racematia in Tacito*, atque hoc anno (1789.) publicata est *Racematio* XXXIIII., in qua auctor doct. Annal. II. 7. et 23. critice persequitur. — *Io. Gasp. Hagenbuchii*, de Asciburgio Vlixis, ad Taciti (de Mor. Germ. cap. 3.) locum exercitatio. Tiguri 1723. 4. — Eiusdem de Asciburg. Vlixis — Epistola respons. ibid. eod. a. — De fontibus, vnde Tacitus, quae de patria nostra tradit, hausisse, deque consilio, quod in scribendo librum de Germania sequutus esse videtur: Prolusio — *Lud. Voelkel.* in acad. Marburg. Prof. philos. extraord. Marburgi. 1788. — *Georg. Christian. Gebaueri* dissert. et programmata de antiquitate maiorum nostrorum ad Taciti Germaniam multa nostri scriptoris loca moresque Germanorum antiquorum egregie illustrant. Coniunctim edita sunt in libro, inscripto, *Gebaueri* Vestigia iuris Germanici antiquissima in C. Cornelii Taciti Germania obuia, siue dissertationes XXII. in varia aurei illius libelli loca, cum nonnullis similis argumenti, cuncta iusto ordine collocata, et partim locupletius, partim

nunc

nunc primum edita. Goettingae 1767. 8. — *Ernst Ludou. Guil. von Dachröden*, von den Verdienften der Römer um die Ausbreitung und Berichtigung der Erdkunde oder Geographie, et *Henrici Aug. Frankii* comm. über die Worte des Tacitus de Germania c. 19. Plus ibi boni mores etc. Erfordiae 1789. 4. Plura dabit *Saxius*, V. C. in Onomaft. pag. 277 fqq. et pag. 579 fqq. in primis cl. *Bernhard Frid. Hummel*, Rector fcholae Altdorfinae, in libro vtiliffimo: *Bibliothek der deutfchen Alterthümer* etc. Noribergae 1787. 8. praecipue pag. 41 fqq. — Idem vir doctus MStum *Taciti Germaniae* defcripfit et varias illius lectiones propofuit in: *Neue Bibliothek von feltenen — Büchern.* vol. I. part. II. pag. 212 fqq.

§. 20.

C. Plinius Caecilius Secundus, Iunior.

1. Natus eft a. Ch. 62. Quando mortuus fit, non liquet: a. Ch. 107. adhuc in viuis fuit.

2. Fuit patria Nouocomenfis, municipio Como, ad Larium Lacum in Transpadana fito, ortus, et a Plinio maiore auunculo adoptatus. Quinctiliano et Nicetae Sacerdoti traditus eft, (vide Epift. II. 14. VI. 6 etc.) vt ab illo arte orandi, ab hoc in philofophia inftitueretur.

Adolescens in Syria militauit, mortuo autem auunculo, patronus caussarum euasit, ac inde post varias dignitates ad praefecturam Bithynicam et consulatum adscendit. Familiaris fuit Taciti, Martialis, Silii Italici ac Suetonii; carissimus Traiano. Litterarum studio a prima aetate mire tenebatur, Plinium maiorem aemulatus: famae vero nominis immortalis cupidissimus, *) non solum Martiali aliisque, qui eius mentionem facerent, multum dedit pecuniae; sed ipse quoque, quum acerrimo esset ingenio, disertus, probabilis poeta, magnus orator, (atque, viuus, vocabatur sui temporis Cicero,) per sua scripta voti compos factus est. Quanta auctoritate valuerit apud Traianum imperatorem, quanta fuerit frugalitate et abstinentia, quam bonus pater familias, quam mitis erga seruos, quam liberalis erga patriam, quam facilis et munificus erga amicos, quanta industria, quantaque diligentia, ipse in litteris hinc inde memoriae prodidit.

3. Scripsit *Epistolarum* Libros X. et *Panegyricum* Traiano dictum; reliqua perierunt, et quae hodie sub nomine eius feruntur, sunt

*) Ipse libr. V. epist. 8. Me autem, ait, nihil aeque ac diuturnitatis amor et cupido solicitat: res homine dignissima, praesertim, qui nullius sibi conscius culpae, posteritatis memoriam non reformidet. etc.

sunt suppositítia. Perperam igitur ei tribuitur liber *de viris illustribus*, qui habuit auctorem Aurelium Victorem.

4. Antiquissima est editio *Caii Plinii Secundi* — epistolarum libri octo, s. l. e recensione *Ludou. Carbonis.* (Venetiis.) 1471. 4.*) *C. Plinii Secundi Epistolarum libri IX. Impressit Matthias Morauus. Recognouit Iunianus Maius*, (h. e. *Maggio*) Neapoli. 1476. min. fol. De hac rarissima, et, vt ait Maius, ex incorruptis codd. impressa edit. diligenter adcurateque egit, atque varias libri I. Epistolarum lectiones excerpsit doctiss. *Car. Beniam. Lengnich* in: Neuen Nachrichten zur Bücher- und Münzkunde, vol. I. part. I. Dantisci et Dessau. 1782. pag. 135 — 164. — *Epistolarum* libri VIII. cum eiusdem *Panegyrico*, sine a. l. et typographi mentione. Saec. XV. in Germania quidem, neque tamen, quae opinio erat *Ernesti* in *Fabricii* B. L. lib. II. c. 22. pag. 411. prodiit, quum primum ars typographica fuerit inuenta. (v. illustriss. *Com. de Reviczky* in Bibl. graec. et latin. pag. 107.) — Neapolitanam tamen praecessisse editionem *Plinii Epistol. libri IX. Romae in hospitio sanctis de Pireto*, existimat *Audiffred.* in Catalogo editt. rom. saec. XV. pag. 164 sq. atque opinatur, a I. Schurenero de Bopardia typis 1474. in 4. expressam.

*) v. illustriss. *Com. de Reviczky* in Bibl. graeca et lat. pag. 106 sq.

Lacunae tamen, quae in hac romana et neapolitana occurrunt, expletae sunt in editione *Romana* II. — *Plin. Epist. lib. IX. ex emendatione Pomponii Laeti*, per *Euchar. Silber alias Franck.* 1480. 4. (v. *Audiffred.* pag. 293.) Haec igitur *alteram* editionum *classem* incepit: (in editionibus vero primis ordinem et epistolarum et librorum cum inter se, tum a recentioribus differre, id nolo copiosius e Fabricio aliisque repetere.) — Ad codic. Paris. a *Io. Iucundo* emendata et a Beroaldo recensita est edit. *Bononiensis* 1498. 4. — *C. Plinii Iunioris ad Traianum Epistole 46. nuper repertecum eiusdem responsis: cum priuilegio.* In calce: *Impresse per Io. de Trldino alias Tacuinum a. M. CCCCCII. die vero undecimo mensis Mai.* 4. Praefatus est *Hieronymus Auantius*, Veronensis, et ab initio, „Petri Leandri, ait, industria ex Gallia Plinii iunioris ad Traianum epistolas licet mancas deprauatasque habuimus, quas pro virili mea castigatas impressorum beneficio emittendas censuimus etc." Hoc igitur exemplo num illud, quod *Ernesti* in *Fabr.* B. L. II. pag. 413. memorat, *Plinii et Traiani Epistolae mutuae* 4. s. l. et a. et quod saec. XVI. antiquius esse suspicatur, an superius quod modo indicaui, sit aetate inferius, definire non ausim. —

At multarum sequentium basis facta est editio *Aldina*: *Plinii Epistolae. Suetonius de claris grammaticis. Iulii Obsequentis Prodi-* giorum

giorum liber ex emendatione Io. Iucundi et Io. Baptistae Egnatii. Venetiis apud Aldum 1504. 1508. 1514. 1518. — Florentiae apud Phil. Iuntam 1518. 8. — *Epist.* cum Panegyrico et libro de viris illustribus Basil. 1521. apud Cratandrum — *Paris* apud Robert Stephanum 1529. 8. et sic aliae fluxerunt ex Aldina editione.

Tertiam aetatem constituit *Io. Maria Catanaeus*, qui plura de coniectura correxit, et commentarium, qui adhuc laudatur, scripsit. — *C. Plinii Caecilii iun. libri Epistolarum nouem, addito nunc et decimo, cum Panegyrico — una cum luculentissima Io. Mariae Catanaei expositione*, Mediol. 1506. fol. — rec. Venet. 1519. fol. — repet. additis aliis panegyricis vett. apud Paull. Stephan. 1600. 4. saepiusque. — Quaedam bona propria habet editio Basil. ex recensione *Io. Sichardi*, qui MSto Agricolae vsus est, apud Cratandrum 1542. 8. — Alteri edit. *H. Stephani* accesserunt ad quaedam loca *Stephani*, praecipue *Is. Casauboni* notae criticae, 1592. 12. — et variae lectiones margini adpositae, ed. Steph. 1599. et 1601. — Steph. atque Casauboni notae repetitae et notis *Ian. Gruteri*, libros tum calamo tum manu exaratos comparantis; atque textum interdum corrigentis, sunt auctae in edit. Francofurt. 1611. — *Epist.* cum notis variorum et *Io. Frid. Gronouii*, digerente *Io. Veenhusio.* Lugd. B. 1669. 8. — Eclectica et proba est edit.

edit. *Epist. ex recensione M. Iacobi Thomasii, qui multis inter se comparatis editionibus textum emendauit; variorum et in his hactenus ineditas Casp. Barthii digessit, suas addidit.* Lipsiae 1675. 8. — rec. minus emendate, Halae Sax. 1686. 8. – Edd. pr. ante Aldinam non habuit: de reliquis, quas contendit, diligenter sobrieque in prolegomenis iudicauit. — *Epist. et Panegyricus* cum notis *Chr. Cellarii*, Lipsiae 1693. 1700. quibus accesserunt aeque vtiles notae *M. Io. Christ. Herzogii*, Lipsiae 1711. 12. etc. —

Quarta textus concinnatio facta est a *Thoma Hearne*, qui Textum castigauit ad MSS. notas adiecit, vitamque Plinii, a Massono scite descriptam, praefixit. Oxoniae 1703. 8. —

Quintam editionum classem duxit *Gottlieb Cortius*; qui et praestantissimam *Epistolarum Plinii*, et plenissimam editionem cum notis variorum suisque curauit, et, illo operi immortuo, absoluit *Paul. Dan. Longolius*. Amstel. 1734. 4. Optimis subsidiis codd. scriptorum atque editorum instructus Cortius susceperat laborem. — *Epistolarum libri decem — eiusdem Panegyricus* cum adnotationibus *I. M. Gesneri*. Lipsiae 1739. 8. — edit. altera et emendatior per *August. Wilh. Ernesti*, Lips. 1770. 8. — *Epistolae* et *Panegyricus* Neruae Traiano dictus, curante *I. P. Millero*. Berolini 1750. 8. addita est interpretatio gallica *de Sacy*. — Epistolae et Panegyricus. Glas-

Glasguae 1751. 4. et III. voll. in 12. — Paris. Barbou. 1769. 12.

Panegyricus et separatim et cum reliquis editus est: Duodecim Panegyrici veterum sine nota loci, anni et typographi. 4. de qua editione vid. *Hambergeri* zuverlässige Nachrichten P. II. pag. 252. *Saxius* illam edit. vindicat a. 1482. *Mediolani.* v. eius Histor. litter. Mediolanens. ad illum annum p. 240. 483. sqq. vbi praefat. ad alteram editionem repetiit. Prior igitur *Puteolani* editio lucem antea adspexisse videtur. adde pag. 611. not. 1. atque prior illa et princeps editio est quae ab altera s. posteriore differt; *Plinii Sec. et aliorum Panegyrici. acc. Agricolae vita per C. Tacitum* et *Petronii Arbitri satyrici fragmentum.* 4. sine loco: habet tamen annum 1476. Vsus illa est Arntzenius: Schwarz in indice variorum editt. Panegyrici Pliniani, (vbi multas recenset Panegyricorum vett. editiones,) pag. 733. vberiorem eius dat notitiam: omnium tamen diligentissime agit de illa illustriss. *Comes de Reviczky* in Catal. pag. 108. et coniicit, illam typis Lavagnae Mediolani fuisse descriptam — *Plinii* Paneg. per *Io. Locherum Philomusum.* Argentor. 1520. 4. — *Panegyrici* variorum auctorum et *declamationes* nonnullae perquam eruditae hactenus non impressae, (auctore *Io. Cuspiniano* et editore patris filio, *Georg. Cuspiniano.*) Viennae Pannoniae 1513. 4. — *Plinii* et aliorum Panegyrici. Paris. 1642. 12. II. voll. — ibid.

ibid. 1655. — Panegyricae orationes veterum oratorum. Notis ac numismatibus illustrauit, et italicam interpretationem adiecit *Laurentius Patarol*, Venetus 1708. 8. — editio secunda, ab auctore castigata et aucta. Venetiis 1719. 8. — *Plinii Panegyricus* cum comm. *Lipsii.* Antwerp. 1600. 4. 1604. et saepius — ed. *Iac. Locheri.* Norib. 1520. 4. — *Plinii* Panegyricus cum notis variorum, curante *Io. Arnzenio.* Amstelod. editio tertia 1738. 4. — cum commentario *Christ. Gottl. Schwarzii* Norimb. 1746. 4. Schwarzius plenissima hac editione famam Germanorum tuitus, et gloriam consequutus est immortalitatis. Docte quoque agit de editt. in quibus Plinii Panegyr. vel separatim vel cum illius Epistol. vel cum reliquis Panegyricis coniunctus comparuit, et quarum plurimas sibi comparauerat, vt vel ex eius bibliothecae part. I. et II. videre licet. — edente *I. M. Gesnero* Gott. 1749. 8. — Panegyricus curante *Io. Frischmanno* Argentor. 1635. 4. Plures editiones tam Pliniani quam reliquorum Panegyricor. recensent *Ern. et Fabricius* B. L. II. pag. 421. sqq. 428. sqq. *Hamberger.* l. c. adde supra Prolegg. §. 4. et Introd. in Not. litter. rom. Prol. p. 59. sqq. adde *Saxii* Onomast. I. p. 283. et 580. atque editorem Bipontinum doctissimum, qui in notitia litterar. paullo aliter constituit aetates, plures enumerauit editiones atque versiones; exemplum tamen accepi demum, quum

mstum

mstum meum typographo essem missurus: quare plura addere non licuit: Inscriptio est: *C. Plinii Caec. Secundi Epistolae et Panegyricus: accedunt alii Panegyrici vett.* Bipont. 1789. 8.

5. Dicendi genere vsus conciso quidem, arguto et florido, omnique cura interdum anxia limato atque expolito; sed graui, eleganti, et puro. In Panegyrico vbique ingenii elucet praestantia atque orationis vbertas, quae vel in rebus minimis, quas vulgare non videret ingenium, cernitur, et sublimitas; vt in eo se ipse superare, nec tamen ab omnibus argutiis ingeniique lusu et adulandi studio abfuisse videatur. Res multas scitu dignas, et quae historiam illius aeui tam ciuilem, quam litterariam illustrant, reperies in epistolis.

6. *Gottl. Aug. Ienichen* in dissertat. de *Prisco Iauoleno* ICto incomparabili et praecipuo saeculi sui ornamento. Lipsiae 1734. 4. de Plinio acerbum atque iniquum tulit iudicium.*) Plinii vitam descripserunt *I. Masson* Amstel.

*) *Iabolenus* autem siue *Iauolenus Priscus* fuit ICtus, Caroli Sabini discipulus, eiusque in schola Sabiniana successor. Loca Pandectarum, in quibus vel eius librorum vel nominis fit mentio, indicauit *Wieling* in Iurisprudentia restituta pag. 48 — 55. *Spicilegia* de illo vna cum Specimine Obseruationum ad quaedam eiusdem fragmenta in Pandectis obuia dedit *Hieron. van Alphen.* Traiecti ad Rhenum 1768. 4. conf. cel. *Saxii* Onomast. I. pag. 284. et pag. 580.

Amstel. 1709. 8. pluribus editt. praefixam, et *I. de la Baume*, praemissam editioni Panegyricorum veterum in vsum Delphini, Venet. 1728. 4. et Panegyr. Plinii a Schwarzio edito. Epistolam 97. libr. X. multi viri doctissimi commentariis illustrarunt, G. I. Vossius, Kortholtus, Balduinus, Rittershusius, praecipue I. H. Böhmer aliique.

I. Fried. Eckhardi, V. cl. Nachrichten von einigen seltenen Büchern etc. Isenaci 1775. pag. 121. sqq. de ed. Romana per Euch. Silber. — *Schwarzii* obss. criticae ad loca quaedam Pliniani Panegyr. Altdorf. 1729. cum tribus spicilegiis et Corollario obss. ad Panegyr. Plinii 1735. — *Gruneri* III. prolus. in quibus loca aliquot Plinii Iunioris explicantur. Coburgi 1750. 1751. Idem in Actis societatis latinae Ien. vol. III. nr. 2. et vol. IV. nr. 12. multa Plinii Epp. loca tentauit et correxit. — *Io. Mich. Heusingeri* emendatt. aliquot locorum in Plinii epistolis. disputatio Isenaci 1739. Eiusdem emendationes in Plinii epistolas, in illius Emendatt. libris duobus pag. 244. sqq. Gothae 1751. 8. Fere eaedem sunt, paullo tamen discrepant, prius scriptae, quas ego e MSto Heusingeri edidi in: Fortgesetzte Kritische Nachrichten von kleinen Schriften, Halae vol. II. part. II. pag. 1 — 30. Mihi quidem, illas publicanti, non in tempore venerat in mentem, Heusingerum easdem retractatas reliquisse. — *Io. Sal. Semleri* Spicilegium variarum

rum lectionum (e II. codd. MSS.) ad lib. I. Epistol. Pl. in Actis soc. latinae Ienensis. vol. II. nr. 4. — *C. A. Heumanni* meditationes ad Pliniani Panegyrici loca, quae emendari optauit Schwarzius in exitu suae praefationis in: Brem- und Verdischen Bibliothek. vol. IV. part. II. nr. VII. pag. 489 sqq. Artem et ingenium criticum iniquius negat fuisse in Schwarzio. — *Georg. Nic. Merkel* disp. docta, praes. *Wolfgango Iaegero;* Obseruatt. in Plin. libr. VIII. ep. 26. Altdorf. 1782. 4. — *Io. Augustin. Wagner*, Conrect. Merseburgensis, acute scripta prolusio scholastica de loco Plinii Epp. libr. I. ep. 2. (de Caio Licinio Caluo, cuius nomen h. l. exsulare iubet,) Lipsiae 1781 4.

Plinio abnegat epistolas de Christianorum persequutione, multis vsus argumentis cel. *Semlerus* in: Neuer Versuch die Kirchenhistorie der ersten Iahrhunderte mehr aufzuklären, comment. II. Lipsiae 1788. 8. Fidem illarum vindicat *A. C. Haversant* in Vertheidigung der Plinischen Briefe über die Christen, gegen die Einwendungen des Herrn D. Semlers, Gottingae 1788. 8.

Et Epistolae et Panegyricus saepius translati sunt in alias linguas. v. *Ern. Fabricii* B. L. tom. II. pag. 420 et 423. Equidem teutonicas quasdam memorabo: Epistol. vertit et illustrauit *Io. Sartorius* Profess. Dantiscanus, Lipsiae 1712. 8. — Plurimas germanice vertit

et addidit animaduersiones, (quae maximam partem sunt mutuae sumtae ex anglica versione *Werry*, qui etiam vitam Plinianam exposuit,) et Plinii vitam *E. A. Schmidt.* Dessauiae 1782. 8. — *Proben einer neuen Uebersetzung der Briefe des Plinius* dedit *de Bernsdorf.* Goettingae, 1775. 8. — Panegyricum germanice verterunt *Dietr. de Pleningen.* Landshut, 1515. et 1520. fol. — *Tob. Damm,* Lipsiae 1735. 8. et multo elegantius, *M. Io. Adam Schäfer*, (qui etiam in aliquot comment. doctis loca quaedam Plin. critice pertractauit.) Onoldi. 1784. 8.

§. 21.

Sextus Iulius Frontinus.

1. Circiter a. Ch. 106. mortuus est.

2. Quamquam genere plebeius fuit, *) ad summos tamen honores euectus est, tam litteris, quam armis clarus. Anno 70. fuit praetor, et a. 74. (quae tantum suspicio est) consul suffectus, (et iterum consf. a. 87. opinante Poleno:) anno sequenti 75. in Britanniam missus, Silures, populum bellicosum, deuicit. Sub imperatore Nerua aquaeductuum cura ei demandata fuit.

3. Ha-

*) *Polenus* tamen in vita Frontini per Consules distincta, §. II. coniicit, eum fuisse Patricium.

3. Habemus *de Strategematibus* libr. IV. *de aquae ductibus vrbis Romae* commentarium. Attribuuntur quoque illi de re agraria ſ. de agrorum qualitate liber, de limitibus fragmentum, aliud fragmentum de limitibus: ſed vide Polenum.

4. *Frontini* libri *de aquae ductibus* cum *Vitruuio* tam in editione principe, quam in aliis aliquoties editi ſunt. vide *Gemeineri* Nachrichten etc. pag. 240 ſq. de editione Florentina, 1496. fol. et ſupra Prolegom. §. 4. et *Vitruuium* §. 8. nec non reliquis Frontini libris. Separatim optime editi atque illuſtrati a *Io. Poleno.* Patauii 1722. 4. —

Strategemata cum *Vegetio* et reliquis ſcriptoribus de re militari iunctim, (v. Introduct. in Notit. litter. rom. I. Prolegg. p. 65 ſq.) interdum ſeorſum ſunt publicata. *Quatuor* autem claſſes editionum poſſunt conſtitui. *Princeps* ed. facta eſt per *Phil. Beroaldum*, *Bononiae* 1486. — rec. 1496. fol. v. *Gemeiner* loco excit. pag. 239 ſq. — cum Vegetio, Aeliano, Modeſto; Romae per Euchar. Silber, 1487. 4. et 1494. 4. (v. *Audiffredi* Catal. edd. rom. ſaec. XV. pag. 278 ſeqq. et p. 329 ſq.)

Alterius claſſis dux fuit *Franciſcus Modius*, qui Vegetium, Aelianum et Modeſtum cum *Frontino*, cum notis ſuis et coniectaneis edidit textumque non e MSS. ſed ex editis exemplis et auctoribus, vnde Frontinus ſua ſumſerit, hinc inde fecit meliorem. Coniae

1580. 8. — Pariter codicum ope destitutus de coniectura aut aliunde correxit *Godesch. Stewechius* loca dubia aut vexata in *Coniectaneis*, Antwerp. 1685. 4. editis, tum in editione, quam cum suis et Modii notis euulgauit, cum reliquis, Lugd. B. 1592. 8.

Tertia eaque adulterior firmiorque aetas orta est cura *Petri Scriuerii*, qui et MSS. ope et ingenii sagacis beneficio in *Frontino*, Vegetio et reliquis rei militaris scriptoribus multa bene restituit, et cum suis, Stewechii Modiique notis edidit Antwerp. ex offic. Plantin. 1607. 4. et secundis curis, Lugd. B. 1623. 12. — cum reliquis Frontini operibus, et cum notis Rob. Keuchenii, Areniano codice vsi, Amstel. 1661. 8. — Praeclara et critica *Strategem.* editio est doctisque ornata adnotatt. *Sam. Tennulii.* (codd. nacti,) Lugd. B. 1675. 12. —

Quartam classem duxit *Franc. Oudendorpius*, qui e multis codd. recensuit *Frontini Strategem.* notisque suis adiecit integras Modii, Stewechii, Scriuerii, (ex autographo auctiores,) Tennulii, ineditasque Iusti Lipsii et Io. Fr. Gronouii, praemissa vita a *Poleno* scripta, Lugd. B. 1731. 8. — denuo recensuerat, notasque locupletauerat; at fatis interceptus reliquit alteram editionem auctiorem atque emendatiorem filio *Cornelio*, cuius cura prodiit illa 1779. 8. — Commoda est editio, quam curauit *Nic. Schwebelius* cum notis suis et Oudendorpii aliorumque selectis, et quam ornant acutae

acutae *I. Fred. Herelii* V. C. animaduerſiones, in fine additae, (quae etiam in altera Oudendorp. ſunt repetitae.) Lipſiae, 1772. mai. 8.— Strategematicon libri tres. Strategicon liber vnus. Emendabat ad fidem MSS. regiorum XI. eorumque lectiones varias textui ſubiiciebat *Ioſ. Valart*, Paris 1763. 12. —

De agrorum qualitate et de limitibus cum Aggeni Vrbici commentario, Nic. Rigaltii et Wilh. Goeſii notis. Inter *Goeſii* auctores rei agrariae. Amſterd. 1674. 4. — *De Coloniis* libellus cum Rigaltii et Goeſii notis ibidem.— De edit. Frontini de aquae duct. quam e codd. *Franc. Corrad. d' Aglio* reſtitutam dediſſe ſe gloriatus eſt, Venet. 4. vide Ephemerid. litter. Lipſiens. a. 1743. pag. 835.

5. Stilus in ſcriptis *Frontini* non eſt vbique aequalis, ideoque varius. Interdum facilis atque elegans, ſaepe tamen vix latinus, atque librariorum incuria interpolatus. In narrationibus ab aliis interdum diſcrepat.

6. *Molleri* diſput. de Frontino. Altdorf. 1690. 4.

§. 22.

Lucius Annaeus Florus.

1. Sub Traiano ſcripſiſſe videtur, ante annum Chriſt. 117. v. *Saxii* Onomaſt. I. p. 291. et 581.

2. Num natione Gallus, an Hiſpanus fuerit, nondum ſufficienter docuerunt critici.

3. Scripsit *Epitomen de gestis Romanorum* ab V. C. ad Iani templum clausum sub Augusto, libr. IV. Alia tribuuntur illi fide admodum dubia.

4. *) Quae princeps sit editio, non adeo res facilis est ad definiendum, quoniam quatuor vetustissimae edd. indicio loci annique carent. Vnam edit. ex catalogo *du Bois* f. l. a. et typogr. nota commemorat cl. *Lengnich* in: Beyträgen zur Kenntnifs seltener und merkwürdiger Bücher etc. part. II. Dantisci 1776. 8. pag. 74 sqq. vbi quoque contra Ernestum in Fabricii B. L. II. p. 442. (quo loco de Floro agitur,) *Parisin.* edit. *Annaei Flori de tota historia Titi Liuii Epitome in quatuor libros diuisa*, I. vol. in 4. in Sorbonae domo (probabiliter circa a. 1470. excusam,) curante *Roberto Gaguino*, vindicat, et *Maittarii* Ann. typogr. tom. I. siue tom. IV. ed. 2. pag. 293. alios laudat. — cum *Iustino.* f. l. et a. v. Com. *de Rewiczky* Catalog. p. 109 sq. — cum *Iustino* Romae 1472. fol. per Schweynh. et Pannartz. (v. *Audiffredi* Catal. editt. rom. pag. 98.) — Memorabilis est editio *Lipsiensis: Lucii Flori Epithomata*: in calce: *L. A. Flori Epithoma hoc emendatum fridianus pighinu-* tius

*) De antiquissima ed. in 4. max. forsan principe et de ed. *Parmensi*, per Steph. Corallum circa an. 1473. 4. v. cel. *Morell.* ad Pinelli Bibliothec. vol. II. p. 69—71.

tius Lucensis et Ioo. Vittigis ere premendum: curauerunt. Quod arte sua Conr. Gallicus in opido Lipsiensi perfecit. XII. Cal. Iunii a. MCCCCLXXX. septimo. 4. e cod. ducta est, quae multas habet lectiones peculiares. vide cl. *Fischerum* in praefat. ad Florum, pag. XXII. sqq. — vitiose rec. *Lipsiae* ex offic. Martini Herbipolensis. fol. — *Lucy flori historiographi Epithomata:* in calce: *Arte sua Conradus Gallicus in oppido Liptzensi perfecit.* a. 1487. 4. *) — *Flori gestorum rom. epithoma* ex recens. *Philippi Beroaldi*, Senis, per Sigism. Rot. de Bitz. circ. a. 1490. 4. — cum *Iustino*, a *Marco Anton. Sabellico* recognitus. s. l. et a. — Proprias easque bonas lectiones habet ed. Lipsiensis ex officina Iac. Tanneri. s. a. intra an. 1493 — 1497. **) — cum *Iustino* Venet. 1497. fol. — cum *Iustino* Mediolani ex officina Minutiani 1502. fol. — ibidem cum *Iustino* et *Sexto Rufo.* apud Leonard Vegium 1510. fol. — *Flori libri IV.*

*) De rarissima hac edit. et *Conrado Gallico* copiose diligenterque egerunt Fr. Otto Mencke in Miscellan. Lipsiensibus nouis etc. vol. VII. p. 693. sqq. atque doct. *Christian. Carolus Am Ende* in *Riedereri* Nützlichen und angenehmen Abhandlungen aus der Kirchen- Bücher- und Gelehrten-Geschichte etc. part. I. Altdorf. 1768. 8. pag. 85 — 98.

**) Conf. *Freytagii* Adparat. litt. tom. II. p. 1387. *Gemeiner's* Nachrichten etc. p. 273.

a Cuspiniano castigati. Viennae per Io. Winter. 1511. 4. negat Cuspin. in praefatione, Florum a Beroaldo esse castigatum. v. *Denis* Wiens Buchdruckergeschichte. p. 51 sq. —

Altera aetas habet auctorem *Io. Ricutium Vellinum*, qui a patria vulgo dictus est *Camers.* is textum e codice vetusto recensuit, primum edidit *Viennae Austriae*, per Hieronymum Vietorem et Io. Singrenium 1511. 4. (quae editio ignota fuit et Ernesto atque Fabricio in B. L. et editori Bipontino, indicem editionum diligenter conficienti; at describitur a *Denis* in Wiens Buchdruckergeschichte. pag. 53.) — tum idem *Camers* denuo edidit *Florum* et addidit adnotationum (historicarum) libellum: *Io. Camertis in quatuor gestorum rom. Lucii Flori lib. Index copios. Sextus Rufus de consulari ac imperiali dignitate deque romani imperii accessione per eumdem Camertem suo tandem nitori, quam optime restitutus.* — (cum scholiis,) *Viennae Pannoniae* per Io. Singrenium, 1518. 4. v. *Denis* l. m. pag. 188. et eiusdem Merkwürdigkeiten der Garellischen Biblioth. pag. 267 sqq. Quo iure Maittarius, Fabricius atque editor Bipontinus eam edit. Basil. 1518. in fol. fuisse excusam, scripserint, equidem nescio.

Id exemplum Camertis saepius Basileae et alibi est repetitum: in his paullo correctius a *Iac. Bedrotio* cum *Sexti Rufi* de historia rom. Epitome, et *Coruini*, oratoris, de pro-

progenie Aug. Caes. libello, nunc primum excuso, apud Heruag. Argentorati, 1528. 8. Basil. 1532. fol. Paris, 1542. 8. Colon. 1540. 8. Moguntiae, 1547. et 1551. 8. *Bedrotus* in praef. adfirmat, Baptistam Aegnatium edidisse Florum corruptissimum pro correctissimo.

Tertia demum aetate *Flori* textus ex pluribus codd. prodiit correctior atque curatior, studio sollertiaque *Eliae Vineti* cum *Solino*. Pictauii 1553. — castigatior ibid. 1563. 4. — recus. Paris. 1576. 4. — Ex codd. nec non de coniectura quaedam mutauit, in reliquis exempla Aldi (1521. cum Liuio fol.) et Camertis sequutus, *Io. Stadius*, Antwerp. 1567. addito commentario. 8. quae edit. saepius est repetita — sine notis, edente *Io. Lagonycho*, Cassellis. 1598. 8.

Quarta aetas firmior facta est studio *Iani Gruteri*, Heidelbergae apud Hier. Commelin. 1597. 8. S. Geruasii 1606. 8. — tum cura *Salmasii*, vetustissimo cod. vsi Nazariano, e quo XV. annos natus multa correxit in *Flori* textu 1608. et *Florum* edidit apud Commelin. 1609. — Postea *Gruterus* iterum recensuit *Florum*, e codd. Nazariano, et duobus Palatinis, notasque auxit, cum scriptor. histor. augustae Hannou. 1611. fol.

Aetas *quinta* exculta est ingenio et diligentia *Io. Freinshemii*, qui ex vno codice et excerptis cum edit. 1510. collati multa feliciter correxit et bene, interdum copiosius, illustrauit,

Argentor. 1632. 8. — auct. et cum notis aliorum selectis 1636. 8. denique cum Chronologia Flori. it. cum varr. lect. et indice, in quo latinitas quoque explicatur, ibid. 1669. 8. — cum notis auctioribus et limatioribus *Cl. Salmasii*, qui *Lucium Ampelium* nunc primum edidit. Lugd. B. apud Elzeuir. 1638. 1655. 12. —

Progredior ad aetatem *sextam*, quam ornarunt *Graeuius* ac *Duckerus*. Prior purgauit textum a mendis et *Florum* edidit cum suis et variorum notis aliisque ornamentis. Traiecti ad Rhenum 1680. 8. Quae pro altera Graeuiana, cum *L. Ampelio* venditatur, Amstelod. 1702. 8. ea non habet Graeuium auctorem et multae multorum opiniones non responderunt exspectationi atque iudicio criticorum. —

Melius satisfecit opinioni et critici acuti interpretisque sollertis officiis *Car. Andreas Duckerus*, qui recensuit curauitque edition. *Flori* cum suis variorumque adnotationibus, Lugd. B. 1722. 8. auct. et emendat. Lugd. B. 1744. 8. — Hanc ed. sequutus est doctiss. editor *Bipontinus*, cuius cura *Florus cum L. Ampelii libro memoriali*, praemissa notitia litteraria, prodiit Biponti 1738. 8. — Ex recens. *I. G. Graeuii* recus. cum animaduersionibus eiusdem. Accessit praeter Ampelium, libellumque varr. lectt. praefatio *I. Frid. Fischeri*. Lips. 1760. 8. — *Epitome rerum Romanarum*. Accedit *L. Ampelii* liber memorialis.

rialis. Curante *I. P. Millero.* Berol. 1750. 8. — cum Crispo Salluſtio. Birminghamiae, apud Baskerville 1773. 4. et 12. anno ſeq. — cum Salluſtio. Paris apud Barbou. 1776. 12.

5. Stilus eſt magis poeticus, aut panegyricus in populum rom. quam hiſtoricus, tumidus et frigidus. Florus, qui alioqui ſuas habet laudes et virtutes, magnificentiam et acumina vbique adfectans, atque audaciſſimis translationibus, figuris, et ſententiis vſus, leges boni fidelisque hiſtorici haud raro transgreditur.

6. *Dan. Guil. Molleri* diſp. de L. Annaeo Floro. Altdorf. 1664. — *Chriſt. Heinr. Hauſotteri* diſſ. de ſuſpecta Flori fide. Lipſ. 1747. — *Ruperti* obſſ. ad Florum. Norībergae. 1659. 8. *Frid. Ludou. Abreſch* in Obſſ. ad Aeſchylum, tum ad V. cl. [C. Duckeri] de quibusdam locis Flori ἐπίκρισιν Animaduerſiones in Miſcellaneis obſſ. criticis nouis, tom. VI. Amſtel. 1745. 8. pag. 621. ſqq. — cl. *Heintze* progr. de Floro non hiſtorico ſed rhetore. Wimariae, 1787. recus. in Syntagmate illius opuſculorum etc. pag. 260. ſqq.

§. 23.

C. SUETONIUS TRANQUILLUS.

1. Natus eſt circiter annum 70. vixit adhuc a. Ch. 121.

2. Plebeio ordine natus, fuit Grammaticus et Rhetor Romanus; in foro etiam verſatus; et ſub Hadriani imperio Magiſter epiſtolarum, quo

quo vero munere, quod reuerentiam aduersus imperatricem Sabinam laeserat, remotus fuit. Vir erat probus, honestus et eruditus, (ob quas virtutes *Plinius*, v. Epist. I, 24. et V. 11. X, 95. 96. eum in contubernium adsumsit, et Traiano valde commendauit) atque insectator vitiorum verique amans.

3. Hodie supersunt *vitae XII. Imperatorum*; liber de *illustribus Grammaticis*; de *claris rhetoribus* liber, at mutilus; et quorumdam poetarum vitae.

4. *Princeps* aetas atque editionum princeps est *Romana* cum *Antonii Campanii* Epistola ad Fransc. Piccolomineum, 1470. fol. apud *Io. Philipp.* de *Lignamine*, non, quae vulgaris est opinio, apud Vdalr. Han. monente *Audiffredo* in Catal. edd. rom. pag. 46. sqq. — Eodem anno et 1472. iterum, ex alio autem codice descriptus prodiit *Suetonius Romae*, cum epistola *Io. Andreae*, Episcopi Aleriensis, per Conr. Schweynheim et Arnold Pannartz. fol. v. *Audiffred.* l. m. pag. 64. qui etiam de edit. *Veneta* per Nic. Ienson 1471. fol. agit. — *Sueton.* et *Augustae histor. scriptores*, curante *Bonaccursio*, Mediolani, per Mag. Philippum de Lauagna. 1475. fol.*) — De

*) De perrara hac editione vide *Gemeineri* V. Cl. Nachrichten von den in der Regensburg. Stadt-Bibl. befindlichen merkwürdigen Büchern etc. pag. 21-25.

De grammaticis, cum *Phalaridis* Epiſt. lat. interprete Aretino, *Modeſto*, *Plinio* (A. Victore) de viris illuſtribus etc. per G. Tibullum de Amidanis de Cremona. Romae 1475. 4. ſed vide *Audiffredum* l. m. pag. 202. de hac editione —

De clar. grammaticae et rhetoricae ſcriptoribus. ex recognit et cum praef. *Io. Al. Tuſcani*, Romae, ſ. a. (circ. 1474.) v. *Audiffred.* pag. 393. — idem lib. *Florent.* apud Sanctum Iacob. de Ripoli. 1478 — per Zarottum, Mediolani 1480. fol. — ibid. per Scinzenzeler 1491. — Cum commentariis *Ant. Sabellici*, Venet. 1490 fol. et ſaepius.

Melior et critica eſt editio *Sueton.* cum comment. *Philippi Beroaldi*, Bonon. 1493. et crebrius. — praeſtat editio ex iterata Beroaldi recognitione, Bonon. 1506. fol. — Memoranda eſt editio vitioſa quidem, at e cod. msto. S. Victoris correcta dicitur, recenſente *Guidone Morillono*, Paris. ſ. a. praefatio ſcripta eſt 1508. (v. *Erneſti* ad Fabricii B. L. II. pag. 455.) etc.

Secunda aetas habuit parentes *Egnatium* et *Eraſmum.* — *In hoc volumine haec continentur* C. *Suetonii Tranquilli XII. Caeſares Sexti Aurelii* a D. Caeſare Auguſto vsque ad Theodoſium excerpta. *Eutropii* de geſtis Romanorum, lib. X. *Pauli Diaconi* lib. VIII. ad Eutropii hiſtor. additi. *Venetiis*, curante Egnatio, apud Aldum 1516. 8. — rec. Florent. apud

apud Iuntas 1519. — et Venetiis cum Egnatii et Erasmi adnotatt. ab Aldo 1521. 8. — Melius de Suetonio meruit *Des. Erasmus*, qui textum e cod. Tornacensi et ex ingenio saepe correxit, atque inscripsit: *Ex recognitione Desiderii Erasmi C. Suetonius Tranquillus, Dion Cassius Nicaeus, Aelius Spartianus, Iul. Capitolinus, Ael. Lampiridius, Vulcat. Gallicanus, Trebellius Pollio, Flau. Vopiscus Syrac. quibus adiuncti sunt S. Aurel. Victor, Eutropius, Paullus Diaconus, Ammian. Marcellinus, Pomponius Laetus, Io. Bapt. Egnatius.* Basil. apud Froben. 1518. fol. — rec. Colon. in aedibus Eucharii Ceruicorni, 1527, fol. — correct. ab *Erasmo*, Basil. 1531. 1533. et vltimum post eius mortem 1546. fol. — Seleftadii apud Lazar. Schurerium 1520. 4. —

Tertia aetas condita est a *Rob. Stephano*, qui cod. Memmiano vsus noui optimique exempli editionem curauit, cui adeo textus Suetonii, quem nunc habemus, plurimum debet. Paris 1543. 8. — Doctas habet notas editio *Glareani*, Basil. 1533. — repet. 1560. — a Stephano inter Scriptores variae historiae rom. 1568. 8. III. tom. — correcta edit. est cum notis varr. cura *Theodor. Pulmanni*. Antwerp. apud Christ. Plantin. 1574. 8. — Pulmanni laboribus adiunxit *Laeuinus Torrentius* egregios in *C. Suetonii Tranquilli XII. Caesares commentarios*, Antwerpiae, ex officina Christ. Plantini 1578. 8. textus non est additus,

vti

vti ex notitia edd. Erneſtina et Bipontina aliquis colligere poſſit: et patet id ex ipſa Torrentii praefatione. Additus, tamen eſſe videtur, isque auctior commentarius editioni, ibid. 1587. 4. et 1591. 4. —

Nemo tamen cum ad corrigendum textum, tum in primis ad intelligendum atque interpretandum Suetonium plus contulit, quam *Is. Caſaubonus*, atque *aetatem quartam* feliciter condidit. Is vero primum edidit *Suetonium*, Geneuae 1595. 4. anno ſequenti acceſſit notarum appendix et *monumentum Ancyranum*, notis illuſtratum. — deinceps crebrius etiam Lugduni, excudebat Steph. Gamonetus 1605. 4.

4. (In meo exemplo, ex ſectione Vffenbachiana, per vitam Auguſti pura charta eſt illigata, et manu ſcripta ſunt in illa D. *Abrahami Bekelii* Dictata in Cai. Sueton. Tranquillum ſcr. Lugd. Bat. 1672.) — *Gruterus* cum hiſtoriae Aug. ſcriptoribus edidit et e tribus Palat. codd. recognouit *Sueton.* Hanouiae 1611. fol. — cum notis variorum. Lugd. Bat. 1651. fol. —

Progredior ad *quintam* aetatem, in qua eminent editt. *Io. Georg. Graeuii*, cum Torrentii, et Caſauboni commentariis, Theodori Marcilii aliorumque et Graeuii notis, Traiecti. 1672. 4. — 1691. 4. et cum nummis atque Patini commentario, (editioni cum Graeuii notis et excerptis atque collatione antiqq. membranarum; Baſileenſi, 1675. 4. addito,) Traiecti

iecti ad Rhen. 1703. 4. meum exemplum contulit Longolius cum multis editionibus: nouam enim ille paraturus erat editionem: venditis autem illius libris, comparaui mihi illius manu exaratum adparatum ad futuram Suetonii editionem in aliquot libris collectum, at nondum digestum, nec plenum, nec ordinatum, et cod. Mst. membran. Suetonii in fol. qui quondam pertinuerat ad Cortium.

Sueton. — *Sam. Pitisci*, cum commentario copioso. Traiecti ad Rhen. 1690. 8. II. voll. — ornatior et limatior II. editio, Leouardiae tom. I. 1714. tom. II. 1715. 4. cum figg. aeneis. — — egregia et critica *Iac. Gronouii*, Lugd. B. 1698. 12. — et, quae est plenissima ac praestantissima, editio *P. Burmanni*, e Graeuiana ducta, adhibitis tamen multis exemplis antiquis, cum integris Egnatii, Glareani, Torrentii, Casauboni, Gruteri, Patini etc. et selectis aliorum notis. Amstelod. 1736. II. voll. 4. — Nouum quodammodo textum concinnauit *I. A. Ernesti*, edendo notisque illustrando Suetonium Lipsiae 1748. et iterum secundis curis auct. Lipsiae 1775. 8. — Neque tamen satisfecit Ernesti, et censoribus, (atque cel. *Kappius* in censura nouissimae editionis in Ephemeridibus litterariis Erfurt. multas adtulit emendationes nouas,) neque doctiss. editori *Suetonii* Bipontino, qui exemplum Ernestinum, facta cum accuratioribus edd. comparatione, emendatius exscribendum

dum curauit, praemissa notitia litteraria, Biponti 1783. 8. —

Inter ea nouam e libris scriptis editisque fecit textus recensionem, et *Suetonium* cum varr. lectionibus suisque eruditis, maximam partem criticis, intermixtis Graeuii, Iac. Gronouii et ineditis Caroli And. Dukeri adnotationibus edidit *Francisc. Oudendorp.* Lugd. Batau. 1751. 8. — *Suet.* cura Milleri. Berolini. 1762. 8. — *Sueton.* Lugd. Bat. 1767. 12.

De versionibus v. *Fabric.* l. m. — gallice per *de la Harpe*, cum latino textu et cum notis atque obseru. Paris 1771. II. voll. 8. et per *Henr. Ophelot de la Pause* cum obss. cum textu lat. Paris 1771. 8. IV. voll. de qua versione v. grauem censuram in Philol. bibliotheca Goettingensi, vol. I. part. V. pag. 263 sqq. — Germanice versus est *Sueton.* a *Wagnero.* Lemgou. 1771. 8. —

Marcell. Donatus in scholiis siue Dilucidationibus in latinos plerosque historiae rom. scriptores a pag. 212 — 798. obseruationes varii generis copiosas in Suetonii Caesares scripsit. — Quis *Chrestus* in vita Claudii c. 25. sit, quaestio orta est, et in pluribus scriptis praeter interpretes atque editores Suetonii agitata — Heumannus in dissert. Ienae 1709. 4. et in sylloge dissert. pag. 536. contra Anton. van Dale, intelligit Christum, redemtorem, et sic alii; contra *Goetzius* in: Celeb. virorum Epistolis de re numismatica ad M. Zachar. Goetzium

datis Witteb. 1716. 8. M. *Paullus Christian Hilscher* in program. de Chresto, cuius mentionem Suetonius facit, quod ille non sit Christus, mundi saluator, s. a. Lipsiae, et M. *Guil. Christian Oettel*, Rector, in comment. de Iudaeis, impulsore Chresto adsidue tumultuantibus, Salfeld. 1779. negant cum aliis, et adfirmant, Chrestum illum fuisse Graecum aut Romanum, qui Iudaeorum doctrinam placitaque amplexus, tumultus dedisset occasionem. — *Christ. Guil. Francisc. Walch.* scripsit com. de Felice trium reginarum marito, ad illustrandum locum Suetonii vit. Claud. cap. 28. §. 2. in *Gorii* Symbolis litterariis rom. vol. III. Romae 1752. pag. 183. — 206. etc.

5. Ratio dicendi est tenuis, tersa, aperta, simplex, minimeque ornata, tamen pro temporis et aetatis illius ratione pura. In describendis et vitiis et virtutibus Imperatorum ingenuus, nullius adulator, vbique summa cum fide verum sectatur.

6. *Dan. Guil. Moller* disp. de Suetonio. Altdorf. 1685. 4. — In Symbolis Bremensib. tom. II. et III. quidam fidem Suetonii destruere atque euertere adnisus est; sed breuiter atque eleganter ab Ernestio in prefat. ad suam Suetonii editionem culpatus et refutatus.

CAPUT

CAPUT VI.

DE POETIS HUIUS AETATIS.

§. 1.

Phaedrus, siue Phaeder.

1.

Vixit circa a. Chrift. 30. medio eum Claudii principatus tempore a Chr. 48. posuit *Saxius* in Onomaft. I. p. 241.

2. Natione fuit Thrax, adolescentulus venit in Romanorum seruitutem, mancipatus Augufto Imperatori, qui eum ob morum probitatem atque ingenii elegantiam litteris bonis inftituendum curauit, et libertati adferuit; quare Augufti libertus vocatur. Sub Tiberii imperio calamitatem atque iniuriam a Seiano potiffimum, quem quidem in fabellis quibusdam acriter perftrinxit, perpeffus eft. Poft Seiani interitum fabulas fuas publici iuris fecit.

3. *Fabularum libros quinque* confcripfit.

4. *Duae* aut *tres* tantum editionum aetates atque recenfiones e cod. concinnatae, nempe *Pithoeo*, (a. 1596.) et *Rigaltio*, (a. 1599. praecipue ed. 1630.) auctoribus, reliquae editiones ex illis fluxerunt ingenio atque acumine editorum interdum correctiores factae. *Acceffit Gudius*, cod. Diuonienfi vfus. Quod

vero *Ernesti* atque *Fabricius* in B. L. lib. II. c. 2. pag. 26 sqq. inprimis eruditiss. editor Bipontinus et cl. *Schwabe* in vita et Catalogo editt. praemiss. part. I. illius editionis de codice a Perotto reperto, et de cod. Remensi atque editionibus, et de lite, inter quosdam viros doctos de fabulis Phaedrinis orta, copiose egerunt, paucis me expediam, et memorabiles enumerabo editiones. *Princeps* est editio *Petri Pithoei*, qui *Phaedri fabb.* Aesop. libros V. e codice MS. fratris Francisci Pithoei vulgauit, Augustoduni Tricassium a. 1596. 12. — *Phaedri — libri V.* — emendati atque illustrati notis a *Cunrado Rittershusio*, I. C. Professore Norico. Accessere in easdem fabulas spicilegium Casp. Schoppii, Franci, et alia quam plurima. Lugd. Batau. ex offic. Plantiniana 1598. 8. renouato titulo, adiectis *Meursii* animaduersionibus, diuerso charactere, ex offic. Plantin. apud Raphelengium 1610. 8.

Altera recensio est facta per *Rigaltium*, qui et lectionibus vetustissimi, quem habuerat *Pithoeus*, codicis diligentius vsus est, et codicem contulit Remensem, quem acceperat a Sirmondo. Paris 1599. 12. — De editione *Neueleti*, qui Phaedri apologos cum aliis fabulatoribus tam graecis, quam latinis edidit, Francof. ad Moen. 1610. et Heidelbergae eodem anno: item de *Remicio* et *Romulo*, v. *Fabric.* et *Schwabe* l. c. *Lessing* zur Geschichte und Litteratur erster Beytrag, partic. II. atque

ad

ad *Fabricii* Biblioth. graec. vol. I, cap. de Aesopo. —

Phaedri — noua editio, (*Rigaltii* cum notis illius prioribus et nouis.) Oliua Rob. Stephani Lutet. 1617. 4. repet. 1630. Lutet. apud Sebast. Cramoisy 1630. 12. multis abit ab editione prima. — *Phaedri* — *libri V.* cum P. *Syri* mimis notisque et animadu. *Tan. Fabri.* Salmur. 1657. 4. — iterum secundis curis, cum gallica versione Albini (de Saint Aubin.) prosaria 1665. 12. et saepius. — *Io. Schefferus* primum edidit *Phaedrum* cum notis suis eruditis et *Francisci Guieti*, Andegauensis, castigationibus. Vpsal. 1663. 8. — iterum recensuit ad vltimam Rigaltii et Tan. Fabri, quem non raro castigat, et multa emendauit aut docte explicuit. Vpsal. 1667. 8. — Tertium addito Freinsheimii indice (ex huius edit. Argentor. 1664. 8.) Hamburgi 1673. 8. et saepius recus. — *Phaedri* libri V. *cum prioribus ac posterioribus* (seorsim positis) *notis Nic. Rigaltii. Petrus Axen, H. S. recensuit suasque* (nimis copiosas ad librum I.) *notas adiecit.* Hamburgi 1671. 8. — Praestans est editio, quam cum integris commentariis Marq. Gudii, Conrad. Rittershusii, Nicol. Rigaltii, Nicol. Heinsii, Ioann. Schefferi, Ioann. Praschii et ex excerptis aliorum suisque curauit *P. Burmann.* Amstel. 1698. 8. — repet. cum noua fabularum adpendice ex MS. Diuionensi,

Rimicio et aliis. · Hagae comit. 1718. 8. — rec. 1745. 8. 1778. 8. — accurante *Dau. Hoogstratenio.* Amstel. 1699. 12. — Item ille *Hoogstraten.* splendidam, elegantem, emendatam, et notis eruditis instructam editionem in vsum Seren. principis Nassauii curauit. Amstel. 1701. 4. mai. cum figg. aen. — Notis doctorum selectioribus, nouisque passim et coniecturis et explicationibus illustrati, opera *Thomae Iohnson* Londini 1701. 8. — rec. 1708. 8. — ad fidem optimarum editionum, vna auctiores, recus. cum paucis breuibus notis. — editore *I. Christoph. Wolfio.* Flensburg 1709. 8. — ex recensione et cum notis *Richard. Bentleii,* (qui nimiis audacter versatus est in mutandis Phaedri verbis, hinc acrem Harii atque Burmanni expertus censuram;) cum *Terentio* et *Syri* mimis, Cantabrig. ac Londini 1726. 4. mai. Amstel 1727. 4.

Luculentissima optimaque est ed. *Petri Burmanni* cum nouo eius commentario et aurea praefatione de recto et prudenti critices vsu, audaciae Bentleianae criticae oppofita, Leidae 1727. 4. accessit epistola critica (Harii, Angli,) de Bentleii emendationibus Phaedri. — rec. fine Epistola Harii, Mitau. 1773. 8. mai. — Vtilis est editio cum adnotatt. *I. Mich. Heusingeri.* Isenaci 1740. 8. 1772. 8. — *Phaedri et Fl. Auiani* fabb. cum adnotatt. ad vtrumque. Accedunt fabulae graecae latinis respondentes, et Homeri Batrachomyomachia. Patau. 1740. 12.

12. — recensuit et facili solutaque paraphrasi exposuit *Io. Nic. Funccius.* Adiecta sunt *Sympofii* aenigmata. Rintelii et Lipsiae 1765. 8. — *Chrestomathia Phaedrina* (XXV. fabb. comprehendens) *notis* (eruditis, at paullo vberioribus) *illustrata a Io. Christiano Hartmanno*, Ricobac. scholae Rectore. Altenburg. 1779. 8.

Nouissimae eaeque doctae edd. sunt: — *Phaedri — libri V.* ex recens. Petri Burmanni, cum selectis notis et suis obseruationibus edidit *Io. Gottl. Sam. Schwabe*, Scholae Buttstadiens. Rector, (in praesenti, Gymnasii Vinariensis Conrector,) partes III. Halae 1779—1781. 8.— atque, quae magis critica est ingenio cel. Crollii, — *Phaedri* — fabulae Aesopiae, nouissime recognitae et emendatae. Accedunt *Publii Syri* sententiae, *Auiani* et anonymi veteris fabulae denuo castigatae. Bipontii 1784. 8. — A nitore commendabiles sunt edd. *Maittarii*, Londin. 1729. 8. — Paris. e typographia regia. 1729. 16. — Londini, Brindley. 1750. — Aureliae, charactere minutissimo, 1773. 16. — Paris, per *Brotier*, 1783. 12. — Fabularum Aesopiarum libri quinque ad optimas quasque editiones emendati. Parisiis, apud Coustelier. 1742. 12. Additae sunt *Auiani* fabulae et *Syri* sententiae. ibid. 1748. 12. Barbou. — e rec. *Cuninghamii*, cum *Syri* aliorumque vett. sententiis. Edinburg. 1757. 8. — *Phaedri* Fabulae Aesopiae. *Publii Syri* Sententiae. *Dionysii Catonis* disticha de

moribus, curante *F. P. Müllero*, Berolini, 1753. 8. — *Phaedri* — — interpretatione et notis illustrauit *Petrus Danet*, academicus, iussu Christianissimi regis in vsum Delphini. Venetiis apud Dominicum Constantini. 1783. 12. —

5. Aesopum imitatus, quamdiu illum sequitur, in fingendo ingeniosus, in eloquendo facilis, consilia vitae dedit saluberrima. Stilus est simplex, tenuis, facilis, elegans et latinus, quibusdam poeticis verbis adspersus.

6. *I. G. Walchii* de stilo Phaedri dissert. praefixa eius edit 1713. 12. — *I. Fr. Christii* de Phaedro eiusque fabulis prolusio. Lipsiae, 1746. 4. in qua negat, Phaedrum esse auctorem harum fabularum, easque Nicolao Perotto adtribuit. Caussam Phaedri suscepit *I. N. Funccius* in Apologia pro Phaedro eiusque fabulis. Rintel. 1747. cui vero acriter respondit *Christius* in vberiore expositione ad eruditos quosdam de moribus, simul de Phaedro eiusque Fabulis. Lipsiae 1747. 8.

Christius ipse fecit ediditque Fabularum veterum Aesopiarum libros II. Lipsiae 1748. 4. — et cum praefatione lectu digna atque cum commentario. 1749. 8. Sunt quidem eleganter latineque scriptae; at enim gratia et naturalis pulcritudo atque facilitas, quae commendant Phaedri fabellas, Christii apologis deesse mihi videntur.

De

De Phaedro et in XIX. priores illius fabulas *Lessingii* notas vide in eius vermischten Schriften, part. II. Berolini, 1784. 8. — *Io. Frid. Gruneri* Spicilegium Obseruationum ad Phaedri priores libros duo. Ienae 1745. 4. — M. *Io. Gasparis Euerhardi Wineken*, Gymnasii Quedlinburgensis Rectoris, Programma in locum Phaedri IIII. fab. 4. Halberstad. 1752. 4. — cl. *Linderi*, Rectoris scholae Arnstadiensis in part. I. et II. Tentaminis critico-philologici, Arnstad. 1782. 4. plura *Phaedri* loca bene intelligenterque explicuit. — Beatus frater meus, Conrector quondam Lycei Culmbacensis, scripsit prolusionem *de Phaedri fabulis*, num ab iis primordia latinae linguae sint capienda. Culmbaci. 1754. quam recudi feci in Opusculis meis varii argumenti, pag. 499 seqq.

Nouissima teutonica versio est: *Phaeders* aesopische Fabeln, teutsch in reimfreyen Iamben übersetzt. Breslau, 1785. min. 8. — Adde *Sulzer* in: Allgemein. Theorie der schönen Künste, vol. II. ibique additamenta *de Blankenburg* litteraria doctaque, pag. 126 sq. et pag. 137 sq. — Multos alios, qui de Phaedro eiusque fabulis disputarunt, item interpretationes atque imitationes iam laudauit cl. *Schwabius*, post Fabricium, in vita Phaedri.

§. 2.

A. Persius Flaccus.

1. Natus est a. Ch. 34. V. C. 786. secundum Suetonium, aut quisquis incertus *vitae A. Persii* auctor est; *) sed secundum Cassiodorum, anno sequenti: mortuus esse dicitur a. Ch. 63. et anno aetatis XXIX. secundum *Hieronymum* in Chron. Eusebii ad Olymp. CXX.

2. Volaterris in Etruria et ordine equestri ortus, mature animum ad litteras elegantiores adpulit. *Cornuto* praesertim, Stoico philosopho, **) se ita addixit, vt numquam ab eius disciplina placitisque discederet, atque moriturus legato gratum erga praeceptorem animum profiteretur. Mores eius erant probi, qui tunc temporis corruptissimi erant Romae; forma corporis egregia; dotes animi praestantes: verecundia, virgineus pudor et pietas erga matrem ac praeceptorem luculenta indolis eius sunt documenta. Lucilium imitatus, perditos sui

*) Conf. *Io. Iac. Breitingeri* et *I. Bouhieri* diss. in tom. X. Amoenitatum litter. Schelhornii. pag. 1103 sqq.

**) De hoc, quem alii male vocant *Phurnutum*, v. *Fabricii* Bibl. graec. lib. III. cap. 15. p. 398. vol. II. *Hambergeri* zuverläss. Nachricht. tom. II. p. 120 sq. et quos laudat cel. *Saxius* in Onomast. I. pag. 252 sq.

sui temporis mores maiore cum acerbitate, quam sale et facetiis, perstrinxit. Ingenio, elegantia atque vrbanitate cedit Horatio atque Iuuenali; et obscuritatem, non metu Neronianae tyrannidos, vt nonnulli existimarunt, sed ingenio suo et philosophiae stoicae studio ductus, venatus esse videtur, ita vt propter nimium eruditionis et antiquitatis abusum atque obscuritatem Latinorum Lycophron vocetur. confer *Bayle* Diction. historique et critique, sub voc. *Persius.* Praematura autem mors praeuertit ipsius ingenii opinionem atque exspectationem.

3. Reliquit *sex Satirarum* librum, ordine quodam rerum philosophico quasi dispositarum seruato.

4. Adcurata plenaque editionum historia critica nondum exstat: quae quod alio loco temporeque exhibebitur, et infra §. IX. de Iuuenale, quocum iunctus Persius crebro comparuit, plures vtriusque poetae editiones memorabuntur, hic nonnulla tantum satirarum Persii exempla persequi sufficiet.

Sine anni nota aliquot *Persii* satirarum editiones post annum 1469. e catalogis variis laudantur ab editore doct. Bipontino; quaedam cum *Iuuenale* sine anni indicio occurrit in Catalogo Bibl. Ducis *de la Valliere*, tom. II. pag. 102. (vbi plures vtriusque poetae antiquissimae editiones enumerantur,) quae ibi habetur princeps. — Ernesti s. Fabricius in B.

L.

L. tom. II. pag. 166. memorat edit. Ferrariensem 1474. et Louaniensem per Io. de Westphalio. 1475. fol. — Cum commentariis *Barthol. Fontii.* F. sine anni nota, (in Bibl. Valleriana l. c. nr. 2535 pag. 107.) procul dubio ante annum 1480. Nam hoc anno signata editio Veneta, quam ipse possideo, fuitque in Bibliotheca Pinelli tom. II. pag. 335, (vbi plures et Persii et Iuuenalis editiones vetustae prostant,) et seruatur, teste *Gemeinero*, v. cl. in Nachrichten etc. pag. 90. sq. in bibliotheca publica Ratisbonensi. *Fontii* editio Venetiis et Mediolani, (v. *Saxii* histor. typog. litter. Mediolanensis, vel in indice sub litera *M.* vbi tamen nulla Fontii editio, quae vetustior sit sequenti, nominatur,) a. 1484. 1488 1490 saepius repetita est. — De *Brixianis* editionibus a. 1473. 1481. cum commentariis *Io. Britannici* vide *Quirini*, patris purpurati, Specimen variae litteraturae etc. siue de Brixiana literatura etc. part. I. pag. 125. sqq. — *Persii* satirae cum commentariis Britannici prodierunt quoque Venetiis 1491. cum Iuuenale — 1492. etc. —

Nitidum est exemplum, quod habeo, at ab antiqua manu multis adnotationibus glossisque onustum sine anni indicio, sine paginae, custodis etc. signo: *P. Auli Persii Flacci Satyrarum opus.* cum insigni *I. Petit. Venales inueniuntur Parisius.* (sic.) *In uico sancti Iacobi: In signo leonis argentei.* 4.

Altera

Altera aetas varia accepit incrementa atque ornamenta. Primum *satyrae Persii* prodierunt auctiores scholiis, quae sub *Cornuti* nomine feruntur, at ex diuersae aetatis atque eruditionis interpretum notis sunt conflata, (v. *Quirinum* l. c. in primis *Fabricii* B. L. lib. II. c. 12. de Persio et Silio Italico pag. 165. sqq) et cum commentariis Fontii ac Io. Britannici. *Venetiis.* 1499. fol. apud Io. Tacuin. de Tridino. — Editor Bipontinus memorat editionem *Persii* Lipsiensem, sine notis, 1507. fol. — omisit vero aliam:

Persii Flacci, nobilissimi Satyrici vnicus. sed elegantissimus satyrarum liber. Hermanni Buschii Pasiphili epigramma. etc. in calce. *Impressit Liptzk Melchiar Lotterus, Anno domini* M,CCCCC,XII. (1512.) 4. — Meo exemplo manu adscriptae sunt adnotationes varii generis et pretii.

Noua commentaria in Persium. A. Persii Flacci satyrae, complusculis, quibus scatebant, mendis repurgatae. Cum ecphrasi et scholiis Ioannis Murmellii Ruremundensis. — in fine: *Impressum Colonie in offic. libraria Quentell.* a. MDXVII. 4. min. — Est in bibliotheca publica Erlangensi — ibid. 1522. 4. 1525. 8. et saepius. — repet. et accesserunt *Des. Erasmi* annotationes. — Coloniae, exc. Io. Gymnicus. 1538. 8.

Persii satyrae cum quinque commentariis — Iod. Badii Ascensii, Io. Baptistae Plautii, Io. Mur-

Murmellii, Io. Britannici, Aelii Antonii Nebrifsensis. Additis ad calcem L. Ioannis Scoppae in eumdem adnotationibus. Venundantur in aedibus Iod. Badii Afcenfii. 1523. fol. — repet. Bafil. 1551. fol. (notae autem Nebriffenfis non funt integrae) apud Frobenium. — *Perfius cum notis Aelii Anton. Nebriffenfis.* Lucronii, (in Hispania,) 1529. 8. — Scholia vetera dedit locupletiora *Elias Vinetus: Perfius cum comment. A. Cornuti et Eliae Vineti.* Santonis. Pictauis apud Enguilbertum Marnefium. 1560. 4. (Fabric. in B. L. a. 1563. dicit, num numerus anni fit vitiofus, an editionis fuperioris fuerit repetitio, equidem nefcio.)

Perfius — e recenfione et cum notis *Th. Pulmanni,* Antwerp. apud Plantin. 1565. 8. — cum notis varr. ex edit. *Th. Freigii*, Bafil. apud Petrum Pernam. 1578. 4.

Tertiam aetatem *Petrus Pithoeus* ornauit, qui meliorem reddidit *Perfii* textum e codice Budenfi, et ex veteri exemplari gloffas veteres in Perfium felectiores vitamque Perfii a vetufto quodam auctore confcriptam primus cum *Iuuenale* atque *Sulpiciae* Satyra I. edidit, Paris. 1585. 8. (v. infra, Iuuenalem, et editorem Bipontinum pag. XXXI. fqq.) — cum ecphrafi feu paraphrafi et fcholiis *Franc. Sanctii*, Brocenfis. Sulmanticae. 1599. 8.

Bene meruit de Perfio *Theod. Marcilius.*

Perfii Satyrae cum comment. Theod. Marcilii, Io. Tornapoei; L. A. Cornuti in eumdem

dem Comment. ex bibl. Io. Roussati; El. Vineti, Santonis, in eundem notae. acc. P. Pithoei variae lectiones et notae ad veter. glossas. — Lutetiae Paris. apud Cl. Morellum. 1601. 4.

Nullius tamen merita in Persium sunt illustriora, quam *Isaaci Casauboni*, qui et contextum et glossas veteres recensuit, et poetae tenebras atque orationis obscuritatem in commentario doctissimo dispellere studuit, in editione Parisina 1605. 8. — repet. ibidem 1615. 8. — auctior et emendatior ex ipsius *Casauboni* codice facta est editio, cura *Merici Casauboni*, Is. F. Londini 1647. 8. — Segetem tamen futuro editori esse relictam, nemo mirabitur.

Quadruplicem habet inscriptionem, et tot partibus, singulis separatis ac signatis, constat editio *Autumni*. prima pars habet communem titulum: *Decii Iunii Iuuenalis Aquinatis et A. Persii Flacci, equitis romani Satyrae ex manuscriptis restitutae, et in eas commentationes, obseruationes et paralipomena Bernardi Autumni, Nitiobrigis — opus ornatum sententiis et opinionibus Criticorum ac notis, quibus loca obscuriora Persii perperam explorata ab aliis interpretibus, illustrantur.* Paris: apud Robert. Foiiet. 1607. 8. — *Altera* pars inscripta est: *D. Iunii Iuuenalis Periphrasis prope aenigmaticae a St. Clauerio enodatae. Quibus adiuncta est magni illius Ios. Scaligeri ac Iusti Lipsii et aliorum; in quemdam locum diuersa*

diuerſa explicatio. Ibid. eodem anno. additus eſt ſeparatim index in Iuuenalem. — *Tertia* pars habet inſcriptionem: *Auli Perſii Flacci Satyrae et in eas commentationes, obſeruationes, et paralipomena Bernardi Autumni, Nitiobrigis — opus ornatum ſententiis* etc. Eodem loco et anno. — Vltimum locum occupat. (in meo quidem exemplo,) *quarta* pars inſcripta: *A. Perſii Flacci Satyrarum ſex liber ſingularis. Ad Sereniſſimum et inclytum Britanniarum et Hyberniae regem. Poſt felices huius ſaeculi curas a St. Clauerio in prima Galliarum curia Aduocato redditus et explanatus: cuius etiam nonnulla ſunt in loca Iuuenalis et aliorum minus obuia. Quibus tamen omnibus nulli detractum, quin potius ſubrogatum eſſe voluit. Ibid. eodem anno.*

Perſius. — cum poſtumis commentariis *Io. Bondii.* Amſtel. 1645. 12. mai.

De editionibus, quas *quarta* aetas protulit, *Schreuelianis* et *Henninii* vide ad paragraphum nonum de Iuuenale.

Perſius enucleatus ſiue commentarius exactiſſimus et maxime perſpicuus in Perſium, poetarum omnium difficillimum, ſtudio Dauidis Wedderburni, Scoti, Abredonenſis. Opus poſthumum. Amſtelod. apud Dan. Elzeuirium. 1664. 12. Textus eſt is, quem Caſaubonus conſtituit, et ex eiusdem commentario Wedderburn ſua hauſit ſumſitque mutua. — Satis nitida eſt editio, multis iconibus illuſtrata,

quae

quae vero Horatii carmina a Pine aeri incisa splendore atque elegantia non aequat: *A. Persii Flacci satyras sex* ad fidem optimarum editionum vna cum variis lectionibus codicis Ebneriani edidit *Georg. Frider. Sebaldus*, tabulisque aeneis incidit *Io. Michael Schmidius*: Norimbergae 1765. 4. — *A. Persii Flacci satyrae.* Bernae ex officina heredum Wagneri. 1765. sumtu B. L. Walthardi. — *Les Satyres de Perse*, ibidem eod. anno. 8. curante et praefato *I. Rudolph. Sinnero.* de qua editione vide *Klotzii* Acta litterar. vol. III. part. III. pag. 320. sqq. et editorem *Persii* ac *Iuuenalis satirarum* Bipontinum, 1785. 8. pag. XLIV. notitiae litterariae. — Idem editor doctissimus, pag. 46 sqq. recenset versiones. Equidem paucas tantummodo adferam.

Germanicae sunt *Io. Sam. Adami.* Dresdae, 1674. 8. — M. *I. Beni. Dragheimi*, cum notis et textu latino. Rostoch. 1725. 8. — *Io. Dan. Heyden* cum commentatione de poesi Graecorum et Romanorum satirica. Lipf. 1738. 8. — cum paraphrasi Berolini 1775. 8. Interpres vero non satisfecit censori in Biblioth. vniuersali Berolin. Adpendice II. Berolini, 1779. pag. 1711 sqq.

E *gallicis* memoro verss. *Carron le Gibert.* Paris. 1771. 8. — Abbatis *le Monnier*, cum textu latino. ibid. eodem anno. — *Dusaulx*, cum disp. de satira, Par. 1772. 8. — metrice et cum notis *Selis.* ibid. 1775. — Quod

Dusaulx in altera editione versionis Iuuenalis. Paris. 1782. 8. in disput. de satiricis latinis, Persium culpauit, suumque Iuuenalem laudauit, *Selis* Persium defendit in *Dissertation sur Perse*, Paris. 1783. 8. in qua praeter ea Persii satiras explicat, ordinem rerum examinat, et nonnulla loca critice persequitur. — Metrice, cum textu latino et versione quoque prosaica *Taillade d'Hervilliers*, Paris. 1776. 8. — — *Anglicam* iis, quas laudauit clar. editor Bipontinus, addam: *I. E. Owen's* Translation of the Satires of Iuvenal in to English verse. — D. *Brewster's*, *Persius*. II. voll. Londini, 1785. 12. cum textu latino et notis ex optimis interpretibus excerptis. Interpretatio satirarum Persii melior est, quam Iuuenalis. conf. Critical Review, mense Dec. 1785. nr. 1. — De *italica* Iuuenalis et Persii versione, auctore *Comite Camillo de Siluestris*, cum amplis illius commentariis, Patauii 1711. 4. vide Acta eruditorum germanice scripta, part. 76. pag. 263 sqq. — *Persii* satiras et satiram Sulpitiae, italice vertit et illustrauit *Marcus Aurelius Soranus*, Patricius Venetus, Venetiis. 1778. 8. etc.

5. Ratio dicendi est grandis, concinna; sed, quia Persius bilis atrae plenus erat ex schola Stoica, aspera et maxime obscura; interdum tumida. Quando virtutes laudat, tunc splendescit; in vitio vituperando homines singulares carpit acerbius.

6. Conf.

6. Conf. *Heinsium* de satira Horat. p. 59. 123. etc. — *Georg. Nicol. Kriegk* de A. Persio Flacco. Ienae, 1701. 4. — *Io. Iac. Breitingeri* libell. in versus obscurissimos a Persio satir. I. vers. 92. — 102. citatos, diatribe historico-litteraria etc. Tiguri, 1723. conf. Bibliothec. Bremensem histor. philol. theol. class. VII. fasciculo I. pag. 743. — *(de Blankenburg)* ad Sulzeri Allgemeine Theorie der schönen Künste, voc. *Satire*. vol. IV. pag. 124 sqq. — cl. *Georg. Frid. Steph. Stieber* a multis annis, et Erlangae, et in Anglia et alibi commorans, omnia subsidia, tam scripta quam vulgata typis, ad nouam Persii editionem parandam collegit et specimen dedit in disputat. me praeside habita. Erlangae, 1786. 4.

§. 3.

Marcus Annaeus Lucanus.

1. Natus est a. Chr. 38. mortuus a. 65.

2. Patria fuit Cordubensis ex ordine equestri. Admodum adulescentulum pater Annaeus Mela, filius Rhetoris Senecae minimus natu, Romam deduxit, vt a primis annis puritati linguae latinae adsuefieret, et optimis litteris instrueretur. Atque etiam sub auspiciis Rhemnii Palaemonis, Flauii Virginii, et Cornuti eximios fecit progressus in litteris, quas vt magis excoleret, Athenas mittebatur. Redux

factus in gratiam venit Neronis, quem vero propter poeseos famam ipsi inuidum, superbia, fastu, tumore atque elatione animi, et deinde perduellione, quum implicitus Pisonianae coniurationi deprehenderetur, ita aduersus se irritauit, vt tandem semet ipsum interficere iuberetur. Lucanus igitur more Senecae, venis incisis, magna cum animi constantia mortisque contemtu e vita discessit.

3. Ad nostram aetatem peruenerunt *Pharsalia*, siue belli ciuilis, inter Pompeium et Caesarem gesti, libri decem.

4. De editt. s. a. l. et typographi mentione docte curateque disserit cel. *Morellus* ad Pinelli Catal. tom. II. pag. 339. et de quadam sine loco, a. autem 1477. v. Bibliothec. Schwarzian. part. II. nro. 267. At de editt. principibus saeculi XV. nemo adcuratius disseruit, quam cl. *Io. Aloysius Martinus - Laguna*, Hungarus, nouam Lucani editionem parans, in elegantissima *epistola* ad cl. *Heyne*, *de libris Lucani editis, qui saeculo XV. typographorum formulis descripti sunt*, 1787. 8. adde *Quirini*, patris purpurati, lib. de Brixiana litteratura, vol. I. pag. 114 sqq. —

Princeps edit. est *Romana*, curante Io. Andrea, Episcopo Aleriensi, opera *Schweinheymii*, et *Pannartzii*, 1469. fol. (vide Catal. Bibl. Ducis de la Valliere nr. 2508. illustrissim. Comit. *de Rewiczky* Catal. pag. 78. et *Audiffredi* Catal. edd. Roman. pag. 30.) —

Omni-

Omniboni Leoniceni, (qui codice ab eo, ex quo Romana ed. ducta eſt, diuerſo vſus videtur,) *commentarii*, nudi, Lucani carmine non, (vt vulgo traditur,) addito. Venet. 1475. fol. v. Martinum Lagun. pag. 13. et ego ipſe tractaui exemplum, carmine Lucani deſtitutum. — Integri *Omniboni Leoniceni* commentarii comparent in editione Veneta per *Nicol. Battibouem Alexandrinum*, 1486. fol. cum textu ſ. carmine Lucani: et in reliquis *Lucani* editt. cum illius commentariis inde ab editione *Brixienſi*, per *Iacob Britanicum* 1486,*) in qua multa reſecuit, multa mutauit et correxit, et commentarium non ab ipſo *Omnibono* confectum, ſed ab aliquo illius auditore calamo exceptum eſſe iudicauit *Io. Taberius*, Brixianus, (cuius epiſtolam recudi fecit *Quirinus* l. c. p. 116 ſq.) ſic immutati, ſunt repetiti.

Anno 1477. intra trium menſium ſpatium *Lucanus* ter exiit praelo *Mediolani* impenſis Phil. *Lauagniae*, tum Venetiis per *Iuuenem Querinum*, et iterum Mediolani per Magiſtrum *Antonium Zarotum*. — — Veneta *Querini* non

*) De vtraque hac editione vide *Gemeiner's* Nachrichten von den in der Regensburgiſchen Stadt-Bibliothek befindlichen merkwürdigen und ſeltenen Büchern aus dem XV. Iahrhundert. p. 148 ſq. Teſte eodem viro docto in Biblioth. Ratisbonenſi ſeruatur cod. membran. Lucani, ſaec. XIII.

non ducta est de ed. romana; sed expressa est vel ad scriptum exemplar, vel ad vetustam ed. anni locique nota destitutam. — *Parmae* per *Deiphoebum de Oliveriis*, 1485. fol. saepius conspirat cum ed. rom. in multis tamen locis discrepat ab illa — *Mediolani*, cum commentariis *Omniboni*, (non, vt alii prodiderunt, *Io. Britannici*) 1491. fol. — *Venetiis* impensis *Octauiani Scoti* etc. 1492. fol. — *Venet.* cum *Io. Sulpitii*, *Verulani*, (qui critices rei iam habet rationem,) per *Simeonem Beuilaquam Papiensem*, 1493. — repet. ib. 1498. fol — *Mediolani*, sub auspiciis *Hyacinthi Arpinatis* 1508. 4. —.

Notanda quoque est edit. *Louaniensis*, intra an. 1470 — 1480. fortasse ante ed. Venetam. 1477. — item *Lipsiensis* cum praefat. *Petri Aeolici*, doctoris Lipsiensis, per *Martinum Herbipolensem*, s. a. et l. (circiter a. 1496. ex Brixiana ed. 1486 ducta) — Ex hac *Halensis* cum praefatione *Petri Aeolici*, charactere gothico, 4. (quae quidem in calce habet, *Halae* MCCCCLXXII. v. *Illustriss. Com. de Reviczky* Bibl. gr et lat. pag. 78. sq.) repetita est, id oque numeros anni notati corrigendos esse in hunc modum M.CCCC.XXII. sagaciter conii it doct. *Martin-Laguna*, de progenie et subole editionum saec. XV. adcurate intelligenterque differens: qui pag. 34. not. monet, cum *Sulpitio* nouum quodammodo librorum nasci ordinem. — De reliquis, quantum

pro-

probabiliter coniicere licuit, ordinibus editionum paucis expediam me, et singulares tantum referam: pleniorem dat catalogum doct. editor Bipontinus.

Altera igitur aetas, (vel potius, quia *Sulpitius* nouam quasi ediderat subolem, *tertia*,) orta eſt ex ed. *Aldina*, Venetiis, 1502. 8. — repet. 1515. 8. codice vetere et correcto adhibito. — *Mediolanensis*, ex recognitione *G. Versellani*, Sulpicii, aliorumque notis, (1508.) acceſſiſſe *Beroaldi*, (mortui a. 1505.) commentarios, traditur in Bibliotheca Fabriciana, et in Catalogo a Bipontinis confecto; *Martyn-Laguna* tamen l. mem. pag. 20. ſcribit, *Ludouicum Pinellum*, Meldenſem Epiſcopum, ab interitu ſeruaſſe Beroaldi Commentarios, et *Aſcenſio* tradidiſſe edendos, idque hunc feciſſe in edit. *Paris.* 1514. fol. quo anno *Lucanus* e recognitione *G. Verſellani* cum comm. Sulpitii, Beroaldi et Iac. Badii in aedibus Aſcenſianis praelum exercuerat: at idem *Lucanus* iam Paris. in iisdem aedibus cum Sulpicii et Aſcenſii notis praelo exiit. 1506. fol. — *Luc.* Sulpiciana interpretatione explorata, (ſed carminis contextus crebrius diſcrepat a Sulpiciano Sulpiciique explicatione,) Argentor. ex officina *Io. Prüſs.* 1509. 4. — Paris, cum variis lectionibus, calci additis, apud *Rob. Stephanum* 1545. 8. — cum ſcholiis margg. et adnotatt. *Io. Sulpicii* et *Henrici Glareani*, 1550. 8. — cum

Sulpicii et Omniboni scholiis, ac *Micylli* adnotatt. *Francof.* 1511. 4. — cum *Lamb. Hortensii*, (haud contemnendis) et *Io. Sulpicii* notis, apud Rob. Stephan, Paris, 1554. 8.

Aetas III. (IV.) habuit auctorem *Theodorum Pulmannum*, e cuius recensione prodiit *Lucanus* Antwerpiae apud Plantinum, 1564. 12. 1577. 1592. forma minore. Additur in fine: „*Pulmanni* variarum lectionum libellus ex manuscriptis et vulgatis libris multo, quam antea, auctior, quem nuper quidam falso suum fecit.“ sed de illis neque plane neque dilucide disserit, et in epistola dedicatoria ait tantum, se subseciuis horis opellam impendisse in restituendo *Lucano* — cum *Iac. Mycilli* in difficiliores locos, et *Bersmanni* scholiis, variisque lection. *Theod. Pulmanni*, et in librum I. animaduerss. *Ioach. Camerarii*, addita etiam *Epistola* ad *Calpurnium Pisonem*, *) per *Hadrian. Iunium*, et illustra-

*) Hoc *carmen ad Pisonem* alii adsignarunt *Ouidio*. Hinc *Iac. Micyllus* id Opp. Ouidii adiunctum edidit Basil. 1549. Alii, iique multo plures, illud attribuerunt *Lucano* ab *Hadriani Iunii* tempore, qui illud e codice emendatum et integrum edidit in Animaduerss. libro VI. 1. hinc adhaeret aliquot *Lucani* exemplis. Contra cel. *Wernsdorf* in poetis latinis minoribus vol. IV. pag. 43 sqq. (vbi varias recenset editiones atque opiniones,) vindicat id *Saleio Basso*, poetae tempore Vespasiani, et sub nomine eius p. 236 seqq. illustratum dedit.

illustrata a *Ios. Scaligero*. Lipsiae, 1589. 8. — e recens. *Hug. Grotii*. Amstelod. 1610. 24.

Idem ille tamen Grotius postea e codd. MSS. partim, partim de coniectura emendauit *Lucanum*, et *aetatem IV*. (V) auspicatus, cum notis suis atque libello varr. lectionum e codd. Pulmanni ac Bersmanni edidit, ex officina Plantin. Raphelengii 1614. 8. — tum quatuor aliis codd. adhibitis correct. et cum notis auctioribus, Lugduni Batau. apud Io. Maire. 1626. 8. quae est classica editio. — Grotii notae in pluribus editionibus sunt repetitae, in *Farnabiana*, Amstel. 1642. 12. crebriusque, — item in *Schreueliana* cum notis variorum, Amstelodami 1658. 1669. 8. in quibus etiam subiicitur *Lucani* supplementum, libris VII a *Thoma Maio*, Anglo, confectum etc. — lat. cum versione germanica metrica, praemissis disputatt. auctore *Veit Ludouico de Seckendorff: Politische und moralische Discurse über M. An. Lucani* 300. auserlesene lehrreiche Sprüche etc. Lipsiae 1695. 8. — editore *Michael. Maittairio*, praemiss. varr. lectt. ex XVI. editt. Londini apud I. Tonson et I. Watts. 1719. 8.

Aetas V. (VI) habuit auctores, praestantissimos criticos et summos philologos; primum *Gottl. Cortium*, qui insigni copia et scriptorum et editorum librorum instructus maiorem editionem paraturus praeluserat quasi in minore: — *Luc. Pharsalia, eidemque carmen*

men adscriptum ad Pisonem, cum notis, Lipsiae 1726. 8. At Cortius poetis edendis haud omnino aptus, a criticis, praecipue Burmanno acriter est notatus. Omnis autem illius adparatus iure emtionis venisse ad se testatus est *Martin-Laguna* in Epistola memor. — Eodem tempore *Franc. Oudendorpius*, versatus in contextu ope multorum scriptorum editorumque librorum refingendo et emendando atque explicando poeta, curauit editionem cum scholiaste vet. inedito, variorum partim integris, partim excerptis, suisque et *Franc. Guyeti* ineditis notis. *Lugduni B.* 1728. 4. mai. — Illorum duumvirorum studium aliquamdiu retardauit consilium *Burmanni* in curanda noua Lucani editione, quae tandem cum eius commentario amplo, maximam partem critico, intextis Heinsii notis hucdum ineditis, lucem adspexit, Leidae 1740. 4. et in praeclara longaque praefatione de Lucani ingenio, doctrina, et carmine, quod historicum esse censet, subtiliter eruditeque iudicat eiusque virtutes vitiaque, quae multa sunt, exponit *Burmannus* — Huius textum cum *poemate ad Calpurnium Pisonem*, recepit doctus editor Bipontinus, *Biponti*, 1783. 8. — *Lucani* Pharsalia cum notis *Hugonis Grotii* et *Richardi Bentleii*, (ab eius nepote, Richardo Cumberland, curata) Strawberry-Hill. 1760. 4. Critices amantibus diu desiderata opportunaque est editio.

Ver-

Versionibus a Fabricio memoratis adde: *Lucan, vom pharsalischen Krieg, übersetzt von O. W. von Bork.* Halae Sax. 1749. mai. 8. — *Lucan,* cum interpretatione italica: Milani in typographia coenobii Cisterciensium St. Ambros. maioris. 1784. — *Lucan's Pharsalia* translated in to english verse, by *Nicolas Rowe* (denati d. 6. Decemb. 1718.) London apud T. Iohnson. 1720. mai. 8. Rowe in notis varia loca explicat ex historia, geographia, et antiquitate; editor autem *James Welwood* in praefatione Lucanum ab multorum acerbis iudiciis copiose studuit defendere — Bibliotheca publica Erlangensis habet cod. vetustum membranac. cuius lectiones frequenter mireque discrepant ab *Oudendorpii* recensione.

5. Magna fuit in Lucano ingenii vis, sed adhuc iuuenilis, effrenata atque luxuriosa. Carminis eius, quod non tam epicum habetur quam *historicum* potius, (tamen cel. Saxius, et Martyn-Laguna illum negant characterem,) indoles cum Virgilii poematibus minime comparanda est. 'Lucanus enim ardens est, concitatus et sententiis clarissimus, magis oratoribus, quam poetis adnumerandus, iudice *Quinctil.* X. 1. In argumento et materia, quam sibi delegit, valde peccauit. Magniloquentia, exaggeratione rerum et verborum odiosa, ineptis declamatorum acuminibus, obscuris loquendi modis, ostentatione Stoicorum dogmatum, ac philosophicae sapientiae et polymathiae adfe-

adfectatione vitiisque similibus fidem sibi et auctoritatem derogauit. Neque tamen cunctis paene elegantiis et carminis virtutibus caret, vt *Burmannus* in praefatione sua, quae vehemens nec raro iniqua est censura Lucani, ad hunc poetam, et *de la Harpe* in libello mox memorando, atque antea *Scaliger* Poetices lib. VI. pag. 778. arbitrati sunt.

6. Conf. *Saxii* Onomast. I. p. 253. sqq. — *Marmontelius* in praefatione ad interpretationem suam Lucani Gallo-Francicam La Pharsale de Lucain, traduite en François, à Paris, 1766. tomi II. 8. cum figuris aeneis, et in Poetique françoise, melius senserat de Lucano, et rectius iudicarat, quam *de la Harpe*, in Reflexions sur Lucain, additis eius libello: Melanges littéraires, ou épitres et piéces philosophiques, par Msr. *de la Harpe*, à Paris, 1765. 12. — Docta est disputatio *I. Georg Meuselii* (in praesenti, Professoris Erlangensis,) de Lucani Pharsalia: Halae, pars prior 1767. pars poster. 1768. 4. — *Palmerii* pro Lucano apologia est etiam in *Iani Berkelii* differtt. select. criticis; Lugduni B. 1707. 8. et in *Oudendorpii* editione Lucani — *M. Io. Frider. Wichmanshausen*, respond. Io. Andrea Luthero, Diatribe in Lucani Pharsaliam. Witteberg. 1712. 4. — *Rodriguez de Castro* in Biblioth. Hispanica tom. II. a. 1786. (v. Hygin.)

De *Petronio* et *Seneca* tragico jam supra egimus.

§. 4.

§. 4.

C. Valerius Flaccus.

1. Mortuus est a. Christi 89.

2. Patauium nostri esse patriam, Heinsius et Burmannus valde probabiliter ostenderunt: reliqua de eo sunt ignota. In poesi magnam nominis famam consequutus est, Virgilium et Apollonium, neque raro Apolline non irato, imitatus: cognominatur quoque *Setinus Balbus.*

3. Scripsit *Argonauticorum* libr. VIII. vltimi tamen libri pars tantum exstat.

4. Quaenam princeps sit editio, nondum est exploratum. Nam *Val. Flacci* poema typis excusum est *Florentiae* s. a. apud S. *Iacob de Ripoli* 4. — *Bononiae* autem prodiit primum 1474. fol. per Vgonem Rugerium et Dominum Bertochum, Regienses. v. *Maittaire* Ann. Typogr. I. pag. 377. de Bononiensi, quae in Catal. Bibl. Ducis de la Valliere, tom. II. pag. 101. princeps censetur, vid, *Goetzii* Memorab. Bibl. Dresd. tom. III. p. 130. — tum repet. Bonon. 1494. fol. — *Argonaut. diligenter accurateque emendata etc. Bonon.* per Benedict. Hectoreum, bibliopolam. 1498. fol. Hoc exemplo vsus sum in editione a me curata — *Florentiae* edita sunt *Argon.* 1503. 1512. 8. apud Phil. Iuntam, et ibidem, curante *Barthol. Fontio*, qui intemperanter mutauit textum, sine vlla cod. MSti auctoritate. 1517. 8. — *Argon.* libr. VIII. ab. *Aeg.* *Maserio*

Masterio recogniti et scholiis illustrati; *Paris*, typis Io. Badii Ascensii, 1517. fol. —

In textu tamen melius constituendo princeps factus est *Io. Bapt. Pius*, qui primum Bononiae 1504. exire in lucem iussit: *Annotationes priores et posteriores in Valer. Flaccum;* tum *alteram* editionum classem ducens, ex codice peruetusto Dacico emendatiorem dedit poetam: — *commentarii I. Baptista Pio auctore. Cum codicis poetae emendatione, ex antiquo exemplari Dacico; additis libris tribus, qui desiderabantur, et Orpheo latino. Bononiae*, 1519. fol. Addidit librum IV. Apollonii Rhodii ab ipso versum cum commentario, et supplementum libri VIII. atque libros IX. et X. — In Aldina edit. in aedibus Aldi et Andreae Asulani, Venetiis, 1523. 8. verba textus sunt audacius mutata aut potius corrupta — cum notis *Laur. Balbi*, Liliensis, Compluti, 1524. 4. —

Tertius ordo enatus est studio *Ludou. Carrionis*, de Valerio Flacco bene meriti; qui tamen sui alioquin egregii codicis bonitate atque auctoritate nimium fretus maiorem audaciam, quam prudentiam adhibuit in corrigendo contextu, Antwerp. apud Christoph. Plantin. 1565. 8. cum scholiis. — Idem denuo recognouit textum, nouasque adiecit castigationes, ibid. apud eundem, 1566. 8. — Rarissima edit. est cum *Carrionis* et *Iusti Zinzerlingii* notis. Lugd. 1617. 12. — Cum commentario

Lamp.

Lamp. Alardi, (impudenter iactitans in titulo suam operam,) Lipsiae 1630. 8. Accesserunt Bulaei et Weitzii obseruatt. Haec editio, quamquam melioribus, nedum optimis, non accensenda est, tamen a Burmanno plus iusto aequoque est vituperata. —

Quarta demum aetate *Valerii Flacci* sospitatores exorti sunt *Heinsius* ac *Burmannus*. Prior e codd. msstis et ingenii felicitate emendatiorem dedit contextum poetae, sine notis, Amstelod. 1680. 12. — tum prodiit Carmen sic emaculatum, cum *Heinsii* notis curante *P. Burmanno*, Traiecti ad Rhenum, 1701. 12. 1718. 12. — elegantius cum praef. *Burmanni*, ib. 1724. 12. —

Postea ipse *Burmannus* nouam instituit textus recensionem, et scriptis tribus editisque libris vsus, edidit *Valerium Flaccum*, cum suis adnotatt. notisque Carrionis, Balbi, Zinzerlingii, Bulaei, Gerh. Vossii, atque Nic. Heinsii integris aliorumque selectis, praemisso Argonautarum ex Argonauticis aliisque scriptoribus catalogo docto diligenterque digesto. Leidae, 1724. 4. — Neque tamen editionem Bononiensem satis diligenter tractauerat Burmannus. Quare ego exemplar, cuius orae variae lectiones e cod. antiquo excerptae fuerant adscriptae, liberalitate b. Ernesti nactus, *Valerii Flacci Argonaut. libros VIII. cum notis Burmanni integris*, reliquorum autem selectis, quibus meas immiscui, edidi, et

textum

textum ipsum ex Bononiensi exemplo adscriptisque illi variis lectionibus aliorumque emendationibus recensui, et in posterioribus quidem libris frequentius, quam in prioribus, in quibus pariter plura sanare vulnera debueram, emendare studui. Altenburgi 1781. mai. 8. praemisso Burmanniano Argonautarum catalogo. Quae adhuc praestare potueram, in praefatione aperte declaraui, et fateor, futuro editori haud pauca adhuc superesse, cum ad emendandum textum, tum in primis ad interpretationem poetae. Neque vero displicuit opera mea doctissimo editori Bipontino, qui *C. Valerii Flacci Setini Balbi Argonauticon libros VIII, ad optimas editiones collatos, praemissa notitia litteraria*, cum indice edidit Biponti 1786. 8. Basis est editio Heinsio-Burmanniana, receptis tamen lectionibus praestantioribus a me ex Bononiensi exemplo et cod. vetere notatis aut in textum admissis.

5. Quidam Flacci poemate ita sunt delectati, vt ei secundum locum post Virgilium darent, quo tamen ille multo inferior esse videtur aliis. Haud infelicem certe Maronis imitatorem et poetam egregium fuisse Flaccum, negabit nemo, venerum, ingenii, artis et ornatus poetici censor intelligens. Inuentio, quamquam historiam tractans obscuram, est ingeniosa plenaque spiritu; comparationes sunt aptae, notationes variae, atque eleganter dispositae, quamuis nondum satis perfectae atque expo-

expolitae; dicendi genus eſt nobile et plane poeticum atque elegans. Melior eſt poeta, quam Apollonius Rhodius, quem non vnice quidem, at potiſſimum ſequitur in fabulis aut narrationibus de expeditione illa Argonautarum: aut quam Lucanus; pleniore ſpiritu canit, quam Silius Italicus; et ſtili puritate atque aequabilitate Statium, etiamſi hic noſtrum magnificentia, ſuperat. Multa tamen habet ſingularia, tam in verbis quibusdam, quam in ipſis loquutionibus.

6. *Burmanni* praefatio in hunc auctorem eſt lectu digna. — *Ernesti Fabricii* Biblioth. Lat. lib. II. cap. 14. vol. II. pag. 250 ſqq. *Saxii* Onomaſtic. tom. I. pag. 264.

§. 5.

PUBLIUS PAPINIUS STATIUS.

1. Natus eſt a. Ch. 61. mortuus a. 96.

2. Neapolis, vbi pater artem poeticam et oratoriam docuit, primam lucem adſpexit, a patre ipſo, viro graecae et latinae linguae perito, litteris poſtea inſtitutus. Romam deinde profectus, ingenii et verſuum elegantia fauorem ac gratiam procerum, atque etiam imperatoris Domitiani, quem maxime adulatus eſt, ideoque ab illo in certaminibus aliquot poeticis lauream, atque adeo praedium accepit, ſibi conciliauit. Tandem luxuriam romanam pertaeſus rediit Neapolin, vbi non ita multo poſt diem obiit ſupremum.

3. Memoriam sui conseruauit in *Thebaidos* libris XII. (in quos commentar. scripsit *Placidus Lutatius*, ab aliis *Placidus Lactantius* vocatus; ipse videtur Boëthio iunior: de quo v. *Fabricium* in B. L. libr. II. cap. 16. ad Statium pag. 333. tom. II.) tum in *Siluarum* libris V. et *Achilleidos* libris II.

4. Principes *Siluarum* editiones v. in Prolegg. §. IV. iam memoratas. — *Siluae. Parmae.* cum Catullo, per Stephanum Corallum. 1473. fol. — *Opera* cum comment. *Placidi Lactantii*, (in Thebaid.) *Franc. Maturantii*, (in Achilleid.) et *Domitii Calderini.* (in Siluas.) Romae. 1475. Ita ex catalogo Hulsiano commemorat hanc editionem cl. *Lengnich*, in Beyträgen etc. part. II. pag. 121. plenam quoque eam esse apud *Pannartz* typis expressam, scribit *Du Bure* Bibliographie instructive; Belles lettres n. 2800. Adde *Pray* in Indice libr. vniu. Bud. tom. II. p. 361. — Ab illa editione differt altera *Romana*, quae aliam habet praefationem et minus plena est; atque occurrit in catalogo Hulsiano et in catalogo Bibl. *Pinelli*, vol. II. pag. 375. et alibi, nempe: *Statii filuarum libri cum comment. Domitii Calderini*, *Romae*, apud Arnold. Pannattz 1475. mai. 4. ita quoque memoratur ab *Audiffredo* in Catalogo editt. rom. saec. XV. pag. 183 sqq. qui copiose describit illam, et contra Lairium ac du Bure negat, posteriori huic editioni *Thebaidos* atque

Achil-

Achilleidos libros fuisse additos; in eadem sententia versatus est *Denis* in Memorabil. Biblioth. Garell. pag. 215. Prior tamen editio Romana n. plena laudatur quoque ab *Orlandio* in: Origine e progressi dell' arte impressoria, p. 72. at sine typographi nomine; conf. *Lengnichium* et cl. editorem Bipontinum pag. XV. —

Thebaidos libri XII. et Achilleidos l. I. sine loci et anni nota, charactere romano; v. Catal. Bibl. Ducis de la Valliere tom. II. pag. 109. — *Siluarum libri* sine l. et a. et typographi nomine ex romana repetita probabiliter Venetiis. v. *Audiffred.* l. m. p. 185. — *Siluae* et *Achilleis* cum commentario *Io. Britannici.* Venet. 1475. vide *Quirini* epistolam subiectam Saxii histor. litt. Mediolan. p. 23. — *Thebaidos* libri XIII. ex recensione *Bonini Mombritii*, (Mediolani circ. a. 1478. v. Catalog. bibl. Vallerianae l. m. pag. 110.) — *Siluae*, cum Catullo, Tib. et Prop. Vincentiae per Io. Renensem et Dionys. Bertochum. 1481. fol. — *Opera*, vt in Romana I. *Venetiis*, 1483. 1490. 1494.*) 1498. et Brixiae 1485. fol. — *Opera. Venet.* per Iacob. de Paganinis. 1490. fol. Romanam exprimit; habet tamen quaedam memorabilia. — *Achilleidos*

*) Hanc editionem a. 1494. et aliam Milani a. 1486. memorat cl. *Gemeiner* de libris rarioribus in Bibl. Ratisbonensi, pag. 223 sq. adde illustriss. *Com. de Reviczky* Catal. pag. 92.

libri II. Paris. 1497. 4. Quod omnes editt. huius primae aetatis vel admodum rarae funt, vel paucis quondam olim fuerant cognitae, eas memoraffe haud nefas erit. In reliquis ero breuior. —

Sequitur *aetas II.* quam conftituit *Aldus: Statii Sylu.* — *Theb.* — *Achill.* Venetiis in aedibus Aldi. 1502. 8. Addita eft ab Aldo, (in meo tamen exemplo praefixa,) Orthographia et flexus dictionum graec. omnium apud Statium etc. quam a fe in Epiftola, ad Marcum Mufurum fcripta, fub huius nomine fatetur publicari, quod ille tanti laboris fuerit particeps cum Aldo, et in fine magnam addit verfuum copiam, quos in *Siluis* aliter legendos et fcribendos cenfet. — repetita eft maiori diligentia, cum epiftola *Franc. Afulani*, Venet. in aedibus Aldi et Andreae foceri. 1519. 8. — *Opera. Io. Bernatius ad libros veteres recenfuit et fcholiis illuftrauit*, Antwerp. ex officina Plantin. 1595. 8. — repet. ibidem 1595. 12. et Venet. 1599. — cum nouo *Bernatii* commentario in *Siluas*. Antwerp. 1599. 8. ex officin. Plantin. et faepius. Reliquae huius aetatis edd. parum noui habent. —

Tertia aetas habuit parentem *Frid. Tiliobrogam*, (Lindenborg,) qui *Statii Opera* recenfuit, collatis MSStis veteribusque exemplaribus, cum *Placidi Luctatii* in *Thebaida* et (primum e cod. vulgato) in *Achilleida* commentario,

mentario, adiecitque variarum lectionum obseruatt. Paris, ex officina Plantin. apud Henric. Perier. 1600. 4. — rec. Genevae eodem anno. — *Opera* cum obseruatt. et cum commentariis tam veterum, quam recentiorum interpretum. — *Emericus Cruceus* recensuit et nouo commentario *Statii siluas* illustrauit. Paris. 1618. 4. II. voll. Crucei opera spernitur ab eruditis. De lite inde orta v. *Saxii* Onomastic. part. IV. pag. 269. —

Melior, saltem eruditior, est editio *Ian. Casparii Geuartii* cum eius libris quinque Papinianarum lectionum. Lugd. B. 1616. 8. — *Statii siluae* — et duo *Achill.* cum notis marginalibus *Thomae Stephens.* Cantabrig. 1651. 8. —

Quarta aetate eminuit *Io. Fried. Gronouius*, qui *Opera Statii* recensuit et notis illustrauit. Amstel. 1653. 12. — repet. eodem anno Dauent. 8. — *Opp.* cum notis *Francisci Guieti*, Audini, *Io. Peyaredi*, Aquitani, et aliorum: opera *Mich. de Marolles*, cum eius versione gallica. Lutet. Paris. 1658. III. voll. 8. — *Opera* cum operoso commentario *Casp. Barthii*, scholiaste Lutatio, e codd. emendatiore etc. post mortem illius a *Christ. Daumio* edita. Cygneae 1664. 4. III. voll. — cum notis variorum selectis, Gronouii diatribe etc. ed. *Io. Veenhusen.* Lugd. B. 1671. 8. (mei exempli orae adscripserat Cortius varias aliquot codicum lectiones.) — *Statii Siluarum*

libri V. ex vetustis exemplaribus recensuit et notas atque emendationes adiecit *Ier. Markland.* Londini 1728. 4. — *Opera* Warringtoniae 1778. II. voll. 12. — *Opera*, ad optimas editiones collata; praemissa notitia litteraria. Biponti 1785. 8. vbi quoque pag. XXIII. sqq. versiones enumerantur.

5. Splendidum, at luxurians in carminibus est ingenium: stilus magnificus; sed inconstans, saepe nimium audax et tumidus. In *siluis* magis natiuus, quam in reliquis operibus. Icari similis summa saepe petens Statius, in infimum paene cadit repitque. Quot virtutibus illuminata sunt carmina; tot paene vitiis obscurata. Quare cum Virgilio, cuius quidem tumulum summa cum veneratione frequens adiit, et quem tamquam exemplum, quod imitaretur, sibi proposuit, haud comparandus est.

6. *Dodwelli* annales Statiani cum annal. Vellei. Oxon. 1698. 8. — *Christ. Adam. Klotzii* Animaduerss. in Statii Thebaida: in Miscellaneis criticis c. 13. — *Io. Frieder. Gronouii* in P. Papinii Statii silvarum libros V. diatribe, Hagae Comitum 1637. 8. — cl. *Mitscherlichii*, nouam parantis editionem, animadverss. criticae in Statii Achilleida, subiunctae illius Epistolae criticae in Apollodorum, Goettingae, 1782. 12. — *Saxii* Onomast. I. pag. 273. *Quirinum* de Brixiana litteratura. vol. I. pag. 135 sqq.

§. 6.

§. 6.

Marcus Valerius Martialis.

1. Ab anno Chr. 40. vsque ad an. 101. in viuis fuit.

2. Natione Hifpanus, Bilbili, oppido Celtiberiae, ortus. Imperante Nerone, iuuenis Romam venit atque plurimam operam et diligentiam ad fcribenda epigrammata, quibus poftea fub Tito, praefertim Domitiano, inter omnes maxime excelluit, fuique memoriam tradidit pofteritati, grauiter contulit. Quam carus fuerit Domitiano, inde poteft intelligi, quod ab eo tribunatus honorarii dignitatis equeftris, iurisque trium liberorum munere ornabatur. Eundem tamen imperatorem, vel potius tyrannum mortuum fub Nerua et Traiano profcidit, et amaris epigrammatibus lacerauit. Aetate grandior in patriam rediit, et Marcellam, quae opulenta erat, in matrimonium duxit. Naturam nactus eft fautricem, praeterea verfutus atque adulator. Catullum, Pedonem, aliosque in hoc verfuum fundendorum genere claros fibi imitandos propofuit.

3. Scripfit epigrammaton libr. XIV, quibus praemittitur de fpectaculo liber, cuius vero vnus auctor Martialis non effe videtur; fed collectio a variis poetis confcriptorum, a Martiale vero editorum ac locupletatorum carminum.

4. Magna est editionum copia: ego vero antiquissimas, aut meliores aut rariores, et quae parentes aliarum factae sunt, enumerabo. Post Maittairium antiquissimas recenset *de Bure* in Bibliographie instruct. vol. I. Belles lettres, pag. 365. sqq. a num. 2813. — Princeps habetur *Veneta*, *Georgio Alexandrino* correctore, per Vindelinum Spirensem, s. a. (circa 1470.) fol. — *Ferrariae*, siue libro Spectaculorum, ex alio cod. ducta, valde diuerso. 1471. 4. mai. s. min. fol. — *Audiffredo* tamen in Catalogo edd. rom. saec. XV. pag. 414 sq. videtur edit. *Romana*, *Epigram.* libri XV. s. a. at ante a. 1471. 4. magno, princeps omnium et hucdum incognita fuisse. — Idem describit pag. 128. edit. *Romanam* per Conrad. Schweinheym et Arnold Pannartz. 1473. fol. — *Domitii Calderini Commentarii in M. Valer. Martialem* (ex V. codd. recensentur epigrammata.) *Romae*, per Io. Gensberg. 1474. fol. v. *Audiffredum* l. m. pag. 156. — repetit. eodem anno bis Venet. primum apud Iacobum de Rubeis, tum per Io. de Colonia. recus. 1475. fol. — cum *Domitii Calderini* comment. eiusque defensione et recriminatione in calumniatorem (n. Nic. Perottum) commentariorum in Martialem, quos nondum ediderat etc. Venetiis 1480. fol.*) — — Mediolani per Vlricum Scinzenzeller. 1480.

*) Conf. cl. *Gemeiner.* Nachrichten etc. pag. 88 sqq.

1480. fol. — cum *Domitii Calderini* et *Georgii Merulae* comment. Venet. 1482. 1493. et saepius fol. — *Nicolai Perotti* Cornu Copiae, est commentarius in librum spectaculorum, Venet. per Io. de Tridino, alias Tacuinum, 1496. 1501. apud Aldum, 1499. fol. et crebro repetitum.

Non tam noua textus concinnatio est, quam ornatior editio *Aldina*, quae *alteram* classem duxit, Venet. 1501. 1510 1517. 8. — Florent. apud Phil. Iuntam. 1512. 8. — cura *Othmari Nachtgall*, Argentorati, 1515. 4. in aedib. Io. Knoblauch. — *Xenia et apophoreta*; Erffurd. per Io. Knapp. 1508. 4. min. — *Franc. Syluius* primus resecuit epigr. obscoena, Paris, 1514. 1535. 4. — Tum *Conrad Gesnerus Martialem* emendatiorem, at castratum, ab omnique verborum obscoenitate repurgatum, cum *Iac. Mycilli* adnotatt. in Martialem edidit apud Froschouer, Turici, 1544. 8. — cum *Mycilli* scholiis iam prodierant *Mart.* Epigramm. Basil. apud Heerwagen 1536. 8. — *Mart.* e castigatione *Io. Boulierii* ad fidem vetustiss. librorum, Lugduni 1560. 12. — At in his et reliquis huius aetatis edd. nec noua nec certa recensio facta fuisse videtur. —

Meliorem lucem carminibus adtulit *aetas III*, in quibus primum eminet studium *Adriani Iunii*, e cuius recensione prodiit *Martialis*, Antwerp. 1566. 8. et 1579. 12. ex Plant. offic. Ille *Iunius* quaedam *Martialis* antea inedita e

 cod.

cod. msto. vulgauit lib. V. Animaduerss. cap. XVII. — *Mart.* ex fide vetustiss. exemplarium cum adnott. aliquot virorum. Lugduni, apud Anton. Gryph. 1567 12. — Cum scholiis variorum, in primis *Adr. Iunii*, ibid. 1584. —

Plus praestitit *Theodor. Pulmannus*, qui *Martialis* Epigramm. post Adr. Iunium recognouit, notis suis addidit Iunianas et Christoph. Coleri ad quaedam loca castigationes. Indicem plenum adiecit *Ioseph. Langius*, Argentorat. 1595. 12 — Ex *Iani Gruteri* iam adcuratiori ad MSS. Palatinos et edd. vett. recensione, Francof. 1596. 12. 1602. 12. —

Quartam aetatem auspicatus est *Matthaeus Raderus*, qui *Martialem*, omissis obscoenis, nouis doctisque commentariis illustratum edidit Ingolstad. 1602. fol. 1611. tertium cum commentt. nouo studio confectis ad omnes *Martialis* Epigrammatum libros curis tertiis emendatos etc. Moguntiae, sumtibus Ioan. Kinckii, bibliopolae Coloniensis. 1627. fol. —

Noua tamen recensio facta est a *Petro Scriuerio*, cuius *Martialis* editio, (hucusque optima, melior tamen est exspectanda,) cum eius, *Gruteri*, *Brodaei*, *Turnebi* etc. notis ex praelo exiit. Lugduni Batauor. 1619. 12. — et postea saepe, ac quasi reliquarum, saltem plurimarum basis. — *Farnabii* editio, ad quam ornandam aliquot codd. ille vsus erat, primum Londini, cum notis 1615. 8. et deinceps saepissime. — Addidit *Schreuelius* Farnabia,

nabianis notas variorum selectas; Lugd. B. 1656. 8. 1661. 8. in qua editione accesserunt notae *Io. Frid. Gronouii*, non alibi inueniendae; 1670. 8. — Venusta est editio cum paraphrasi et notis variorum, quam in vsum Delphini curauit *Vincentius Collesso*, et numismatibus exornauit *Lud. Smids*. Amstelod. 1701. 8. At ridiculum est, quod editio videtur castrata, obscoenis epigrammatibus suo loco motis; in calce autem separatim positis, et coaceruatis. In quibusdam exemplis desunt tabulae aeneae. — Epigrammata, Londini, 1716. 12. (edente *Maittaire*.) — Epigrammatum libri ad optimos codices recensiti, et castigati. tom. I. II. *Paris.* 1754. 12. — *ibid.* typis Barbou, cum figg. 1754. II. vol. 12. — *Bipontii*, II. vol. cum adpendice epigramm. Martiali siue vere siue perperam suppositorum, et subiunctis diuersorum poetarum in Priapum lusibus, ex edit. a. 1781. sine l. et impressoris nota, praemissa notitia literaria. 1784. 8. Epigrammate, quod *Lessing* in: Vermischten Schrifften, tom. I. de Martiale §. 4. primus protulit, auctus est numerus. — Epigrammata in Caesaris Amphitheatrum et venationes, multis in locis emendata illustrataque adnotationibus, auctore *Theodore Marcilio*, Lutetiae, 1584. 8. confer Vossium ad Catullum p. 126. sq.

5. Post Catullum, (de quo vide supra suo loco,) Epigrammatum scriptorum princeps iure habetur. Multum in eius dictis est salis, face-

facetiarum, ingenii atque acuminis: labe tamen faeculi sui non caret, et interdum nimis acutus est. *Plinius*, (lib. 3. ep. 21. vbi v. Gesner et Cortium) iam de eo optime iudicat. Multa quoque habet scurrilia atque obscoena.

6. *Franciscus Syluius*, et postea *Conr. Gesnerus*, *Raderus*, *Vincentius Collesso*, etc. quae loca in Martiale parum honesta neque pudica sibi videbantur, omiserunt, huncque auctorem truncatum atque mutilatum ediderunt. At, bone Deus! quamnam vtilitatem religio illa horum virorum nimis superstitiosa adfert reipublicae litterariae, qui si omnia librorum loca, quae aures modestas paullulum laedere videantur, velint amputare, secent, vrant et saeuiant vel in libros sacros. — *Hadriani Beuerlandi* lection. variae et notae ineditae ad Martialem MSSti, quae memorantur in Nouellis reipubl. litterariae a. 1699. tom. I. pag. 468. postea euulgatae sunt in *Stoschii* Museo critico, part. I. fascicul. I. no. IV. pag. 48. sqq. — *R. M. v. G.* (h. e. *Goens*,) Epistola critica de locis quibusdam M. Val. Martialis. Traiecti ad Rhenum. 1764. 8. — *Anton de Rooy* Animaduerss. criticae in M. Valerii Martialis Epigramm. libb. XIV. nec non diuersorum poetarum spectacula. Harderuici 1788. med. 8. — *Morin* de Anchialo Martialis XI. ep. 95. in Memoires de l'Acad. royale. Paris. des I. et B. L. vol. II. pag. 343. sqq. — *M. Georg. Sigismundi Greenii* diss. de Anchialo ad Martial.

tial. lib. XI. epigr. 95. Witteberg. 1697. 4. — De versionibus atque imitationibus v. editorem Bipontin. pag. XXXVII. sq. quibus addas: *M. Valer. Martialis in einem Auszug; lateinisch und deutsch aus den poetischen Uebersetzungen verschiedner Verfasser, gesammlet von Karl Wilhelm Ramler.* Leipzig. I. II. part. 1787. 1788. 8. — In *Fueßli Sinngedichten der Deutschen* (quae collectio etiam habet inscriptionem: *Allgemeine Blumenlese der Deutschen*, pars VI.) Tiguri 1788. 8. sunt circa LXX. Epigrammata Martialis ab Opitio, Kuh et Ramler quondam versa. — *Saxii*, V. C. Onomast. I. pag. 276. et 579. — De *Perotti* cornu copiae, v. *Goetzii* Memorab. Biblioth. Dresdenae tom. III. pag. 57. sq. et *Noltenii* Adparat. tom. II. Lexici Antibarbari, pag. 363. sqq. — De Catullo et Martiale perite iudicant *Lessing* l. m. et *Vauassor* de ludrica dictione cap. VI. pag. 236. edit. Kappii. Lips. 1722. 8. — *Ioseph Rodriguez de Castro* in Biblioth. Hispanica; Madrit 1786. fol. vol. II.

§. 7.

C. Silius Italicus.

1. Natus est a. Chr. 25. vita defunctus a. Ch. 100.

2. Romanus erat; alii eum *Italica*, vrbe in Hispania sita, ortum fuisse, indeque *Italicum* dictum, contendunt; alii negant. v. *Suritam*

tam et *Wesseling.* ad Antonini Itinerarium, pag. 413. sq. — Orator et poeta suo tempore clarissimus summumque magistratum sub Nerone obtinuit. Suadentibus vero amicis, annis grauis Campaniam decessit, vbi inedia vitam finiit, ad supremum diem beatus et felix. Multum valebat Romae et opibus, et auctoritate. Magnus cultor erat Ciceronis, cuius Tusculanum possederat, et Virgilii, praesertim posterioris, cuius diem natalem religiosius, quam suum celebrabat. De carminibus illius quid iudicet *Plinius*, v. ep. VII. libr. 3.

3. *Bellum Punicum II.* libris XVII. decantauit.

4. Primum prodiit Romae, vna cum *C. Calpurnio* et *Hesiodo*. 1471. fol. — eodem anno *Romae* ex recognitione *Pomponii* 4. mai. — tum ibid. 1474. et 1480. fol. (vide de his quatuor editt. rom. *Audiffredi* Catal. editt. rom. saec. XV. pag. 74. 88. 172. 239. adde *de Bure* Bibliogr. instructiv. B. L. tom. I. num. 2792. sqq. vbi plura vetera recensentur exemplaria, *Creuennae* catal. tom. III. pag. 230.) — Bonas habet lectiones edit. *Mediolanensis*, e recognitione *Petri Iustini Philelfi*, 1481. fol. apud Anton. Zarothum. — cum commentariis *Petri Marsi*, Venet. 1483. 1492. 1493. fol. Paris 1512. fol. — ex recensione *Martini Herbipolensis*, cum argumentis *Hermanni Buschii*, Lipsiae 1504. fol. — Ab

arte

arte et diligentia critica laudatur edit. *Damiani Bensſae*, Lugduni, 1514. 8. —

Non tam nouam recenſionem fecit, quam contaminauit et corrupit textum *Ambroſius Nicander*, qui inconſiderate mutauit multa loca in editione Florentina, apud Phil. Iuntam 1515. 8. — repet. Venet. apud *Aldum* et *Andream Aſulanum* (qui verſus dubiae fidei libri octaui a vers. 145 — 225. primus inuexit,) 1523. 8. —

Nouam inſtituerunt recenſionem, ſaltem e codd. peruetuſtis emendarunt feliciter *Ludou. Carrio* in Emendatt et antiquarum lection. libris Antwerp. 1576. 8. etc. in primis *Franc. Modius* in Non-antiquis lectionibus Francof. 1584. 8. etc. atque *Daniel. Heinſius*, qui totum Silium ad easdem Modiani membranas recenſuit, in Crepundiis Silianis, additis editioni *Silii*, in qua verſus ſpurii ſunt eiecti, ac legitimi ſubſtituti; Lugd. B. 1600. ex officina Plantin 24.

Altera igitur aetas illorum virorum diligentia eſt orta. Heinſii quidem atque Modii aduerſarius fuit *Claud. Dausqueius*, Sanctomarius, in edit. ſua Paris 1615. 4. (hoc anno ſignatum exemplar fuit in Biblioth. *Pinell.* tom II. pag. 373. alia autem exempla notata ſunt a. 1618. quaſi noua eſſet editio;) enimuero, iudice *Nic. Heinſio*, glandes ſemper ſectatur. — Barthius quoque in Aduerſariis, ope codicis Oxonienſis, multa Silii loca emendare

dare adgressus est. — Postea *Christ. Cellarius* a *Fried. Benedicto Carpzouio* nactus *Dan. Heinsii* editionem, cui filius illius, Nic. Heinsius, plures *Ios. Scaligeri* coniecturas atque emendationes, (quas Cellarius perperam adtribuit Nic. Heinsio,) adscripserat, bonam et parabilem curauit editionem, et superiorum criticorum opera vsus, notis et tabulis geographicis ornauit. Lipsiae 1695. 8. —

Nouam adeoque *tertiam* concinnauit recensionem textus et optimam plenissimamque curauit editionem *Arnold. Drackenborch*, cum excerptis ex Francisci Modii nou-antiquis lectt. et Casp. Barthii Aduersariis, tum *Dan. Heinsii* crepundiis Silianis, et postumis notis *Nic. Heinsii* nunc primum editis; Traiecti ad Rhenum. 1717. 4. cum figg. aeneis. In praefatione diligenter et accurate agitur de editionibus aut conatibus superiorum criticorum. — Textus *Drackenborchii*, nec tamen vbique, seruatus est in edit. *Io. Petri Schmid*, qui glossarium latinitatis adiecit in eoque notas Heinsii, Drackenborchii, aliorumque retulit. Mitauiae, 1775. 8.

Nouam quasi *aetatem* auspicari, et nouam plane recensionem, (si diis placet,) facere tentauit, quibusdam e codicibus atque editionibus feliciter restitutis, multis autem corruptis, et adunco naso spreuit merita Heinsii, Drackenborchii et aliorum, *Le-febure de Villebrune* in editione: *C. Silii Italici de B. Punico poema,* ad

ad fidem veterum monumentorum castigatum, fragmento, (u. versibus 34. post versum 27. libri XVI. qui tamen sunt ex Petrarchae carmine *Africa.*) *auctum. Operis integri editio princeps. Curante Io. Baptista Lefebure de Villebrune*, Paris, 1781. 8. Plura vid. de hac edit. in notitia litteraria, editioni Silii *Bipontinae*, 1784. 8. pag. XVII. praefixa, cuius editor textum Drackenborch. sequutus, subiecit varias editionis Parisiensis lectiones. — Idem *Lefebure*, Silii carmen vi et praestantia superare Virgilii Aeneida, temere censuit; cuius iudicium examinauit *Clement* in Essais de Critique sur la Litterature ancienne, et moderne, tom. I. cap. 1. Amsterdam et Paris 1785. — Nouam Silii editionem parat *Georg. Alexander Rupert*, Rector Gymnasii Stadensis, qui promulsidem dedit in progr. quo C. Silii Italici de B. Punico II. libr. I. verss. 1. — 154 varietate lectionis et perpetua adnotatione illustrat. Stadae, 1788. 4.

5. Quum arte, quam natura plus valeret, omnia naturae instrumenta ad carmen heroicum perficiendum adhibere non potuit. Multa tamen sunt in illis libris, quae antiquitati historiaeqne haud parum luminis adferant. Notationes morum sunt aptae et nobiles, sententiae elegantes et graues, descriptiones audaces et bene compositae. Sed furor ille poeticus, neruus et color, ipsaque dictio lectorem Virgilii et Homeri

 sublimi-

sublimitati adsuetum non satis commouebunt atque pellicient.

6. *Chr. Cellarii* Diss. de C. Silio Italico in Diss. eius collectis pag. 71. et cum Silio Drackenborchii.

§. 8.

Terentianus Maurus.

1. Martialis aequalis fuisse putatur: eruditi enim in notione eius aetatis dissentiunt. v. *Saxii* Onom. I. p. 272.

2. Quum senex esset, scripsit de litteris, syllabis, pedibus, et metris carmen.

3. Princeps est editio, quae cum Ausonio, Mediolani, ed. *Georgio Galbiato*, apud. Vdalr. Scinzenzeler 1497. prodiit — tum edit. a *Nicol. Brissaeo*, Paris apud Colinaeum, 1531. 4. — a *Iac. Petrecino*, Venet. 1533. 8. — cum Mario Victorino. Geneuae 1684. 8. — Est quoque inter grammaticae latinae auctores a *Putschio* collectos. Hanou. 1605. 4. — in Collect. *Pisaurensi*, Pisauri, 1766. 4.

4. Carmen est elegans et multa eruditione refertum.

§. 9.

Decimus Iunius Iuvenalis.

1. Natus est a Chr. 38. mortuus a. 119.

2. Ex Aquino, Volscorum oppido, ortus, ad mediam aetatem declamauit; postea vero ingenium, atque maioris forsan gloriae cupiditas

ditas eum ad poesin, praecipue Satiras conscribendas abstraxit a ludo foroque. Nominis tamen fama maxime floruit sub Hadriano, a quo cum cohorte ad extremam Egypti partem ablegatus est. *Dodwellus* quidem in Annal Quinctiliani §. 37. sqq. *Iuuenalem* principatui Hadriani adserit; contra cl. *Saxius* in Onomast. I. pag. 274. ad Domitiani tempora refert *Iuuenalis* aetatem, quod hic Paridem, histrionem et Pantomimum, Domitiano carum, Satyr. VII. 87. notasset.

3. Sedecim *Satyras* conscripsit.

4. Quod Iuuenalis cum Persio frequenter edi solet, potiores tantum enumerabimus editiones. *Princeps* habetur *Romana*, cum *Persio*, apud Vdalricum Gallum, s. a. (circa 1470. v. *Audiffredi* Catal. editt. rom. saec. XV. pag. 39. in cuius exemplo desunt *Persii* Satirae) — cum *Persio*, Brixiae, iubente *Presbytero Petro Villa*. 1473. fol. (v. *Morelli* notam ad Pinelli Catal. voll. II. p. 333. vbi quoque memoratur perrara vtriusque poetae editio absque vlla nota, saec. XV. fol) — adde *Quirinum* de Brixiana litteratura vol. I. pag. 127 sqq. et illustrissimi Com. *de Reviczky* Catal. p. 97. — *Iuuen. et Persii satyrae.* Ferrariae, per Andr. Gallicum. 1474. 4. — *Calderini Domitii* Commentarii in *Iuuenalem* cum defensione Martialis aduersus Brotheum (h. e. Perottum) ex recensione *Calphurnii Brixiensis* absque vlla nota, saec. XV. (Vene-

 tiis

tiis per *Antonium Moretum*) fol. (v. cel. *Morellium* ad Pinelli Catalog. pag. 334 sq.) — Cum Commentariis *Domitii Calderini*. Brixiae, 1475. *) fol. — cum comment. *Georgii Merulae*. Venet. 1475. fol. — *Iuuenalis Satyrae* cum commentario *Domitii Calderini*, Venet. 1480. fol. et Vicentiae 1480. fol. In hac, quam ipse habeo, editione, in vltimae paginae fine legitur insuper: *Domitii Calderini Veronensis* — in Satyras Iuuen. — editi Romae, quos ibi publice profiteretur — 1474. — *Georgii Merulae Satyrae Iuuenal.* item aduersus Domitii comment. in Martial. etc. *Taruisii*, per *Barthol.* de *Confoloneris* 1478. fol. et saepius. — *Iuuenalis* per *Leonhard. Pachel* et *Vld. Scinzenzeller*. Mediolani 1483. 1491. fol. — *Iuuen.* cum comm. *Domitii Calderini* et *Ge. Vallae* ib. 1492. fol. — 1494. fol. (v. *Lengnich* Nachrichten. I. p. 120.) — et Anton. Mancinelli nec non Merulae comment. auct. Venet. 1498. (v. *Gemeiner* loco in infima ora memorato.) — Prius tamen *Iuuen.* cum solo *Georg. Vallae* commentario prodiit Venet. per Mag. Anton. de Strata, Cremonensem, 1486. fol. quam editionem habeo, nec ab aliis memoratam vidi. —

Altera

*) Cl. *Gemeiner* in Nachrichten etc. pag. 257. Iuuenalem, scribit, cum Calderini commentario primum prodiisse Romae 1474. principem autem Iuuen. Satir. editionem esse *Romanam*, 1469. cum Laire in *Specimine*, p. 135. arbitratur.

— *Altera* aetas ducitur ab edit. *Veneta* cum commentar. Io. Britannici. 1499. fol. — repet. cum scholiis veterum. Brixiae, 1501. fol. et saepius — *Iuuenal.* et *Persii* Satyrae. Venet. apud *Aldum.* 1501. 8. bis eod. anno cum discrimine quodam. v. cl. *Morellium* ad Pinelli Biblioth II. p. 335 sqq. vbi quoque memoratur exemplar ex edit. *Aldina* absque vlla nota, saec. XVI. 8. adde *Solgeri* Catal. Bibl. tom. III. p. 278. nr. 1833. — *Iuuen.* adnotatt. et marginalibus MSS. ab anonymo quondam vetere ornatus. Lipsiae emendat. diligentia *Baccalarii Martini Herbipolensis*, 1504. fol. — *Iuuen.* et *Persius* e recognit. *Mariani Tuccii*, Florent. 1513. 8. — *Iuuen.* per *Io. Knoblauch.* Argentin. 1518. 4. — *Iuuen.* Venet. in aedibus *Aldin.* 1535. 8. — Paris, apud Robert. Stephan. 1544. 8. cum scholiis antiquis —

De *Iuuenale* bene meruit *Theodor. Pulmannus*, qui tres codices ad textum emendandum adhibuit notasque *Hadr. Iunii* in margine posuit, Antwerpiae apud Plantinum 1566. 8. — cum *Persio* et cum *Theodor. Pulmanni* adnott. ibidem 1585. 24. —

Post Pulmannum et Iunium praeclarus exstitit Iuuenalis ac Persii medicus *P. Pithoeus*, *tertiam* aetatem condens, qui ex antiquissimo codice Budensi sanauit vulnera, et commentarium in *Iuuenalem* ex vetusto exemplari in lucem protulit, ediditque *Persii* Satyr. libr. I. *Iuuenalis* librr. V. et *Sulpiciae* Satyram I. cum notis.

Lutetiae apud Mamert. Pattissonum. 1585. 8. — recus. (quibusdam tamen mutatis,) Heidelbergae (Genevae) 1590. 8. v. editorem Bipontinum pag. XXXII. — *Iuuenal. Satyrae.* lib. V. ex duobus MSS. exemplaribus et vetustissimo commentario plus quam ducentis locis correcti. Praeter ea *A. Fl. Persii Flacci* Satyr. liber vnus cum analysi et commentariis *Eilhardi Lubini.* Hanou. typis Wechel. 1603. 4. — rec. ib. 1619. 8. — *Iuuen.* cum veteris scholiastae et *Io. Britannici* commentariis; accesserunt Pithoei, Caelii Secundi Curionis et Theod. Pulmanni notae, item *Sulpiciae* Satyra. Lutetiae. Cl. Morellus 1603. 1613. 4. — De editione *Bernardi Autumni*, v. supra in recensione editionum *Persii.* — Praestans est edit. *Iuuen.* cura *Nicol. Rigaltii*, cum eiusdem de Satyra Iuuenalis dissertat. Paris. ex offic. Rob. Stephani. — repet. noua edit. et notis Rigaltii ad calcem subiectis, adduntur aliquot notae repetitae lectiones: insunt nonnullae codd MSSt. variae lectiones, cum *Sulpiciae* Satyra. Paris 1616. 4. apud Rob. Stephanum. (v. *Pinelli* Biblioth. II. pag. 328. nr. 4597.) — *Iuuen.* cum comment. *Ios. Grangaei* (boni doctique interpretis.) *Bern. Autumni* et *Dom. Calderini* Parisiis, 1614. 4. — *Iuuen.* et *Persius.* Paris. e typogr. regia. 1644 fol. —

Ope Cl. Salmasii, duos codd. suppeditantis, et veterem interpretem, multis in locis sua manu emendatum, vltro offerentis *Cornelius*

Schre-

Schreuelius emendatiorem Iuuenalis textum euulgare inſtituit: *Iuuen. et Perſii Satyrae cum veter. Scholiaſtis et variorum commentariis accurante Cornelio Schreuelio* (qui aetatem *quartam* conſtituit.) Lugd. Batau. 1648. 8. quae editio ſaepe repetita eſt: — praeſtat tamen edit. a. 1684. Amſtelod. apud I. H. Wettſten. quia *I. G. Graeuii* et *Ferrarii* notae et ad textum hinc inde emendatum, et ad ſcholia adceſſerunt. At enim vetus Pithoei ſcholiaſtes non integer eſt, et Pithoei adnott. ſunt neglectae.

Pleniſſima, at minus commoda, eſt editio: *Iuuen. ſatyrae, ſcholiis veterum et fere omnium eruditorum, qui ex profeſſo in eas ſcripſerunt, commentariis tam antea vulgatis, quam nouis — — Omnia ſigillatim recenſuit, concinnauit, et ſua illis ſpecilegia adiecit Henric. Chriſtian. Henninius*, (Prof. in Vniuerſit. Duisburg.) Vltraiecti. 1685. 4. Textum Schreuelianum et poetae et ſcholiorum veterum expreſſit. — Nouum tantum titulum, et *Perſium* Caſaubonianum adnexum et ex edit. Londin. 1647. recens. recuſum accepit edit. Henniniana Lugd. B. apud Petrum van der Aa, 1695. 4. ita vt nihil differat ab editione priore a. 1685. additis tantum lucri cauſa aliquot laminarum ahenearum picturis. — ad vſum Delphini, Paris. 1684. 4. — rep. at ſplendidiore habitu, Dublin. 1734. 4. — *Iuu.* et *Perſ.* Amſtelod. apud Wetſtein. 1735. 24. — Londini.

Brindley. 1744. 16. — Paris: Coustelier. 1746. 12. — cum chrestomathiis *I. P. Milleri.* Berol. 1749. 8. — Glasguae 1750. 12. — Cantabrig. Sandby. 1763. cum figg. 8. max etc.

Iuuenalis suum adhuc exspectat Aesculapium, qui cum contextum, collatis exemplaribus, a reliquis vulneribus liberet, tum in primis sobrium iudicium, copiam litterarum antiquarum et historiae, sensum pulcri rectique et solertiam adferat ad legitimam rectamque poetae explicationem: neque vero facilis atque vno quasi profligandus ictu labor est. — *Satyres de Juvenal* traduites par Ms. *Dusaulx* ed. II. Paris 1782. cum commentario de latinis satyricis. — *Die Satyren des Decim. Iun. Iuuenalis* in einer erklärenden Uebersetzung. Nebst einem Fragment von der Satyre der *Sulpicia.* Berolini et Lipsiae, 1777. 8. — *Iuuenal* übersetzt, und mit Anmerkungen für Ungelehrte versehen von D. *C. F. Bahrdt.* Halae et Dessau 1781. 8. — *Iuuenals* und *Sulpicia's* sämmtliche Satyren, nebst beyder Leben und Summarien nach dem beigefügten Henninischen Text, in Verse übersetzt, und mit Anmerkungen begleitet von *Friedr. Gottfried Abel.* Lemgo 1785. 8. — Adde notitiam litterar. praemissam editioni Persii, Iuuenalis, Sulpitiae etc. *Bipontinae*, 1785. 8. — cl. *Lengnich* Beiträge II. p. 133. de edit. Henninii atque edit. Iuuen. et Persii Gryphiana. Lugduni, 1538. 8.

5. Iu-

5. Iuuenalis diligentia satyra ad summam paene perfectionem venisse videtur. Vehementia, vi atque ingenio, censentibus quibusdam criticis, a quibus alii iure discedunt, praecipue si oeconomiam spectes, praestat Horatio in Satyris: grauitate autem, perspicuitate et grato ornatu Persio. At enim genus scribendi Horatianum est vberius et elegantius. Horatius leniter et ridendo verum dicit, et vrbanitate sermonis mitigat acrimoniam, condit sales ac lepide delectat. Iuuenalis contra aeui sui ac singulorum hominum vitia perstringit, fremit et cum vehementia animi atque orationis insurgit indignabundus. At maiorem subtilitatem atque campum ampliorem requirit vtriusque poetae comparatio. Stilus Iuuenalis est purus, saepe luxurians atque obscoenus. Non solum poeta delectat oratione sale felleque condita: sed etiam mores corrigit prauos et docet lectorem. —

6. In Biographia classica et in *Gerberi* disput. de artis poeticae apud Romanos ortu et progressu (Ien. 1754.) eleganter comparantur Iuuenalis et Horatii Satyrae; et *L. Crusius* in libro: the lives of the Roman poets, Iuuenalem bene defendit a licentiae libidinisque conuiciandi crimine. *A. du Chesne* notae ad Iuuenalis et Persii satyras, gallice. Paris 1617. 8. — *Io. Christian Iahn* progrr. nonnullae variae Iuuenalis lectiones., Culmbaci, 1780. sqq. — *M. Vlr. Sebastian. Beckii* obss. philo-

logicae in Satyras Iuuenalis duas priores. Altorf. 1732. 4. — *Heinsius* de Satyra Horat. pag. 59. sq. — *Io. Anton. Vulpius* de Satyrae latinae natura et ratione eiusque scriptoribus — eiusdem paraphrasis et comm. in X. Sat. *Iuuenal.* Patau. 1744. 8. — *Burgess* edidit Londini 1788. in 8. *Tractatus varios latinos*: (vide supra, ad *Tacitum*, §. 19.) in his Rigaltii diss. de satyra X. Iuuenalis, et indicem MSS. editionum et variarum lectionum Iuuenalis.

§. 10.

SULPITIA.

1. Imperante Domitiano floruit.

2. Nobilis Romana matrona, quam amor fidesque in maritum Calenum non minus, quam doctrina, amor poeseos, elegantia leposque ingenii commendarunt.

3. Superest *Satyra de corrupto statu reipubl. temporibus Domitiani.*

4. Primum edita est cum Ausonio a *Thaddaeo Vgoleto.* Venet. 1499. vel 1500. 4. — Comparet plerumque inter Iuuenalem et alios poetas: — elegantissime autem inter poetas latinos a *P. Burmanno* adornatos. Leidae. 1781. 4. in altero vol. pag. 408. sqq. et in *Wernsdorfii* Poet. latin. min. tom. III. p. 83. sq. coll. Prolegom. pag. LX. sqq. Separatim, in vsum scholae, *Sulpiciae satyram* excudi fecit *Schwarzius*, Altorf. 1721. 8. eiusque com-

commentarium in illam, manu exaratum, in ſcriniis meis ſeruo.

5. Ab elegantia, ſtili dexteritate et numerorum compoſitione laudatur hoc poema.

6. v. *Barth.* Aduerſar. lib. XXVIII. c. 13. *Brouckhus.* ad Tibul. IV. 12. Epiſtolae *Richterianae* in Mantiſſa Epiſtolarum ep. V. p. 769.

7. De *Veſtritio Spurinna* vide meam Introductionem in notit. litteraturae roman. II. pag. 476. ſq. et celeber. *Wernsdorf* in poetis latin. minor. tom. III. p. 325. ſqq. ac tom. IV. pag. 840. ſqq.

CAPUT

CAPUT VII.

DE VEGETA LATINAE LINGUAE SENECTUTE

AB OBITU TRAIANI USQUE AD PRINCIPATUM HONORII IMPERATORIS ET ROMAM A GOTHIS EXPUGNATAM.

Ad senectutem, linguae latinae aetas delabitur omnemque florem, vim roburque sensim amittere atque exspirare coepit. Fuerunt quidem splendentia huius aetatis decora, quae litteris iustum statuerent pretium pristinamque dicendi gloriam sustinere et recuperare vehementer studerent; nec pauci Imperatores fuerunt litterarum sospitatores: sed intestina bella, confluxus hominum, qui ex aliis prouinciis cum imperatoribus peregrinis Romam veniebant, inquinateque loquebantur, superstitio, neglectus praemiorum, quibus homines maxime solent excitari ad omnes labores exantlandos, insolentia nouandorum vocabulorum, persequutio et furor exstirpandae religionis christianae, multaeque aliae caussae retardarunt adolescentes, praesertim christianos, a studiis litterarum atque linguae latinae rite colendis. Multa verba mutabantur in prouinciis, quae *gentilia* adpellabantur. vid. *Wesseling* ad itinerarium Hiero-

Hierosolymitanum, p. 585. in veteribus Romanorum itineribus. Barbarorum denique irruptio et imperii vastatio pestem vltimam atque interitum linguae adtulerunt.

§. 1.

CALPURNIUS FLACCUS.

1. Sub Hadriano et Antonino Pio Imperatoribus vixit.

2. Rhetor Romanus.

3. Supersunt LI. excerptae rhetorum minorum declamationes.

4. *P. Pithoeus* primus eas in vulgum edidit, Quinctiliani minoribus declamationibus subiectas. Paris. 1580. 8. Post plures cum Quinctiliani declamationibus editiones; etiam nouissime *Burmannus* notis suis atque aliorum in tomo II. sui Quinctiliani eas illustrauit.

5. Parum in illis inest eloquentiae, multo minus elegantiae.

§. 2.

IUSTINUS FRONTINUS.

1. Sub Antoninis vixit. v. *Saxii* Onomast. I. p. 309.

2. In quibusdam codicibus manuscriptis vocatur *M. Iunianus Iustinus*. Trogi Pompeii, qui sub imperatore Augusto vixerat, historiam Philippicam siue Macedonicam in compendium redegit.

3. Inscribuntur autem illa excerpta: *historiarum Philippicarum et totius mundi originum et terrae situs ex Trogo Pompeio excerptarum, libri XLIV. a Nino ad Caesarem Augustum.*

Cum *Floro* saepius editus est *Iustinus*. v. supra cap. VI. §. 22. — *Principem* fuisse editionem s. l. et anni nota litteris rotundae formae elegantibus multisque scripturae compendiis expressam et in Bibl. Manhemensi seruatam, pronuntiat doctiss. editor Bipontinus in indice editionum *Iustini*, pag. XI. — Quondam princeps habebatur edit. *Romana* per Vdalr. Gallum, s. anni nota, 4. mai. siue fol. min. (circa ann. 1470. v. *Audiffredi* Catal. edition. roman. pag. 61. qui anno 1471. illam adsignat.) — Venet. 1470. 4. per *Ienson*. — repet. *Mediolani* per Anton. Zarothum. 1474. — cum Floro, *Romae*, (ex alio codice,) apud Schweynheim et Pannarz. 1472. fol. — *Iustin*. per *Christoph. Waldarfer*, (e cod. perbono,) Mediolan. 1476. fol. — sine loco, anno et typographi nomine (Brixiae, circ. a 1480.) F. v. *Com. de Reviczky* Catal. bibl. p. 120 —

Exeunte saeculo XV. primus critica ratione contextum *Iustini* recensuit *M. Anton.* (*Coccius*) *Sabellicus*, cuius primae editt. in Italica s. a. praelo exierunt. (v. editor. Bipont. l. m. p. XIII. sqq.) — Ab *Augustino Bechario*, Mortariensi, Venet. 1510. 8. —

Nouam

Nouam classem (II) duxit atque ex libris scriptis editisque et de ingenio passim textum vulgatum mutauit *Andr. Asulanus*, cum *Aemilio Probo*. (i. e. Cornelio Nepote,) *Venet.* in aedibus Aldi 1522. — repet. *Florent.* in officina Iuntarum, 1525. — Antea *Vindobon.* cum indice *Camertis* curante *Vdalrico Fabri*, Thornburgensi, prodiit *Iustin.* 1517. 4. (*v. Denis* Wiens Buchdruckergeschichte pag. 165. sq.) — ex castigatione *Georgii Maioris*, (edd. et codice vsi,) cum praefat. Philip. Melanchthonis. Hagenoae, 1526. 4. 1533. 4. Colon. 1533. 8. 1549. 4. — cum *Sichardi*, (qui Iustinum primum ediderat Basil. 1526. 8. apud Cratandrum,) castigatt. et adnotatt. *Maioris*. Colon. 1549. 8. —

Missis exemplaribus *Gryphianis* ad *quartam*, eamque feliciorem, progredior aetatem. *Iustin.* ex emendatione *Iac. Bongarsii*, (qui sex contulit codices, multaque in textu bene, quaedam peius mutauit:) cum eiusd. notis ac varr. lection. et tabulis chronologicis. Paris apud Duval. 1581. 8. — Feliciter successit *Franciscus Modius*, qui Bongarsianam recensionem recognouit, et ad MSS. item librorum, Fuldensium maxime, fidem ex integro emaculauit, et suas Bongarsiique notas adiecit. Francof. apud. Io. Wechel. 1587. 12. — repet. ibid. 1591. 12. 1616. 12. — Vtilis et critica est editio a *Matth. Berneggero* curata secundum Bongarsio-Modianam recensionem, cum

cum Modii, Bongarsii, Strigelii, Freinshemiique notis. Argentorati. 1631. 8. — auctis notis ibidem. 1653. 8. 1662. 1666. 8. — cum notis criticis et historicis *Is. Vossii.* Lugd. Batau. apud Elzeuir. 1640. 12. et aliquoties deinceps —

Io. Georg. Graeuius quintam aetatem firmans, primum Aldinam lectionem reduxit, saepius resecta Bongarsiana, et cum notis suis edidit *Iustinum*, Vltraiecti. 1668. et 1669. 12. et saepius. — postea iterum maiore cum diligentia, collatis pluribus editt. curauit editionem cum variis suisque notis. Lugd. Bat. 1683. 8. 1701. 8. — e recensione et cum notis *Io. Vorstii* et indice Freinshemii auctiori. Berolini, 1673. 8. — cum notis *Io. Schefferi*, Vpsaliae, 1678. 8. et Hamburgi eod. anno. 8. — Inter *Oxonienses* eminet edit. *Thomae Hearne,* e theatro Sheldon. 1705. 8. —. Emendata et variis lectionibus auctior, Amstelod. apud Iansonio-Waesbergios. 1706. 16.

Pleniorem editionem cum notis variorum suisque curauit *Abraham Gronou.* Lugd. Bat. apud Theod. Haak. 1719. mai. 8. — at *idem* postea iterum recensuit contextum et edidit multo emendatiorem, notas multum auxit et in praefatione longe curatius disseruit de subsidiis librisque tam scriptis quam editis. Lugduni Bat. apud Luchtmannios. 1760. 8. — Ex recensione *I. G. Graeuii,* cum eiusdem et I. Fr. Gronouii animaduerss. Additus est praeter prolo-

prologos Histor. Phil. Trogi, Iac. Bongarsii libellus varr lectt. cum epistola Sigism. Friedr. Dresigii super locis quibusdam Iustinei; curante *Ioanne Friederico Fischero*, (qui in praefatione de editionibus priscis docte differit.) Lipsiae, 1757. 8. — Nitidae sunt editiones *Michaelis Maittaire.* Londini apud Tonson et Watts. 1713. 8. — *Nicol. Bailey*, latine et anglice. Londini, 1732. 8. — Paris apud *Ioan. Barbou*, 1770. 12. — Germanice vertit et notas subiecit cl. Ioan. *Fried. Ostertag.* Francof. ad Moenum, 1781. 8. Nouissima editio est *Bipontina*, praemissa notitia literaria, et subiunctis Prologis in Trogi Historiam atque Iac. Bongarsii Excerptionibus chronologicis. 1784. 8.

5. Stilo vsus est *Iustinus* vltra aeuum suum eleganti, meliore ac puriore, quam Florus, ita vt Trogi sui verba in plurimis retinuisse videatur. Veritatem interdum desiderabis, siue Trogi, siue Iustini culpa id factum sit.

6. *Molleri* diss. de Iustino. Altorf. 1684. 4. — *Io. Christoph. Gattereri* docta commentatio: *Von dem Plan des Trogus und seines Abkürzers des Iustins*, est in: *Allgemeine historische Bibliothek* vol. III. p. 18. sqq. Halae 1767. 8. — De Trogo Pompeio vide *Longchamp* in: *Entwurf einer Gelehrten-Geschichte Frankreichs — aus dem Französischen übersetzt* — I. vol. Halae Sax. 1770. pag. 53 sqq.

Ernesti Fabric. Bibl. lat. libro III. cap. III. tom. III. p. 58 sqq.

§. 3.

LUCIUS APULEIUS. *)

1. Circiter a. Ch. 160. floruit, et a. Ch. 173. coram Claudio Maximo, Africae Proconsule, Magiae causam egit. v. cl. *Saxii* Onomast. I. p. 323.

2. Fuit patria Madaurensis ex Africa, illustri genere natus. Vixit Carthagine, (vbi educabatur,) Athenis, Romae, vbi improbo labore suoque Marte linguam latinam arripuit, ac litteras et mansuetiores et seueras reconditasque, praesertim philosophiam Platonicam, summo cum studio ac diligentia sibi reddidit cognitas. Litterarum amore incensus iter suscepit, et mysteria sacerdotum variarumque religionum sacra, quorum multis in Graecia initiatus fuit, cognita sibi reddere studuit. In patriam redux, patris munus duumuiratum nactus, magiae, cuius etiam postea adcusabatur, et sacrorum optime gnarus, Carthagine, vbi summo cum plausu docuit, sacerdotium suscepit, in magnoque honore vbique habitus est: in

*) *Appuleium*, non *Apuleium*, scribendum esse, ostendit *Crenius* in Animaduerss. philol. part. XI. sub initium. adde *Oudendorpii* notam primam ad *Appuleii* Metamorph. pag. I. ac duplici *p* nomen in illa editione perpetuo est exaratum.

in foro cum laude versabatur. Fuit orator et philosophus suo tempore celeberrimus: et in Africa hinc inde statuae in honorem illius ponebantur.

3. Multa graece et latine, multa oratione soluta et ligata commentatus est, quorum vero magna pars periit. Supersunt: De habitudine doctrinarum et natiuitate Platonis philosophi, lib. III. De Deo Socratis liber vnus; de mundo liber singularis. Hermetis Trismegisti de natura Deorum ad Asclepium allocuta, Apuleio interprete: (quae vero interpretatio male adtribuitur Apuleio.) Metamorphoseon s. fabularum Milesiarum de asino libri XI.; in quibus ineptiae Magorum, sacerdotum flagitia, furum cateruae etc. satirice perstringuntur; de cuius libri argumento v. *Fabricii* B. L. tom. III. pag. 30 sq. *Aureus* a recentioribus propter ingeniosam et iucundam inuentionem vocabatur *asinus*. Apologia s. oratio de magia pro se apud Claudium Maximum, P. C. Florida s. orationum suarum excerpta. Ανεχομενος vero aut ex Menandro de ponderibus et mensuris ac signis cuiusdam ponderis liber, et liber de herbis s. de nominibus ac virtutibus herbarum; et Ratio Sphaerae Pythagoricae, valde recteque dubitatur, num Apuleium habeant auctorem. vid. *Ernesti Fabricii* B. L. III. pag. 41 sqq.

4. *Apuleii* opera, Romae 1469. fol. Non Bessarionem, vt Maittarius aliique puta-

 runt,

runt, sed Io. Andream, episcopum Aleriensem, fuisse editorem, docuit *Hamberger* in: zuverläsig. Nachricht. etc. tom. II. p. 342 sqq.*) in primis v. Illustriss. *Com. de Reviczky* Biblioth. pag. 118 sq. et *Audiffred.* Catal. edit. rom. p. 17. sqq. et p. 102. de ed. *Romana.* 1472. fol. — Repetita est illa editio Vincent. per Henr. de S. Vrso 1488. fol. — Venet. 1483. et per Phil. Pinz 1493. fol. et Mediolani per Leon. Pachel 1497. fol. — Primus critica ratione constituit alteram aetatem et tractauit libros Metamorphoseon *Philippus Beroaldus*, de cuius commentariis paullo post agemus. — *Apuleii Opp.* curante *Mariano Tuccio*, Florentiae apud Iuntam. 1512. 8. —

Nouam operam contulit, et aetatem *tertiam* constituit *Francisc. Asulanus*, qui praecipue *librum de mundo* ad fidem cod. antiquissimi restituit, et Isagogicum librum Platonicae philosophiae per Alcinoum philosophum graece subiecit, *Venet.* in aedibus Aldi et Andreae soceri. 1521. 8. —

Opera. cum varr. lectionibus in margine positis, praemissa epistola *Albani Torini*, scripta Basileae Cal. Ian. 1533. *Basileae*, excud. Henricus Petrus, s. a. in 8. — *Opera.* in primis vero de asino aureo libri XI. cum eruditissimis *Phil. Beroaldi* commentariis et *Gode-*

*) Adde *Bandini* Catal. codicum latin. Mediceorum, tom. II. pag. 655.

Godescalci Stewechii in *L. Apuleii Opera* omnia, quaestionibus et coniecturis, nec non aliorum doctiss. virorum in eumdem emendationibus. Demum totus Apuleius ab innumeris mendis non solum vindicatus, verum etiam cum vetustiss. codicibus collatus, notis marginalibus lucidior est redditus. *Basileae*, per Sebastian. Henric. Petri. s. a. cum epistola dedicatoria *Marci Hopperi*, scripta 1560. 8. (cuius editionis exemplar habeo, cui pars III. deest.) — repet. ibid. 1597. 8. et 1620. 8. III. partt. occurrit in hac edit. etiam *Asclepius* et liber de medicaminibus herbarum. —

Quartam aetatem condidit *Petrus Coluius*, codice vsus et edd. priscas conferens; *Apuleii — Opera emendata et aucta, cura Petri Colvii*, Brugensis, cum eiusdem ad omnia vberioribus notis. Accessit nunc primum inter alia lib. *περὶ ἑρμηνείας* ex Bibl. *Frid. Nansii*. Lugd. Bat. ex offic. Plantin. apud. Frid. Rapheling. 1588. 8. — Ex *Bonau. Vulcanii* recensione, apud Raphelengium 1594. 12. Amsterdam. 1628. 12. — *Opp. Io. a Wower* ad veterum librorum fidem recensuit, infinitis locis emendauit, nonnullis auxit. (Hamburgi) e bibliopolio Frobeniano. 1606. 12. — Worerium acerbius perstringit *Casp. Scioppius* in Symbolis Criticis, primum Augustae Vindel. 1605. 12. editis, tum Lugd. Bat. 1644. Amsterd. 1664. 8. rec. in edit. *Apuleii* cum Beroaldi comm. in Metamorph. *Is. Casauboni*

 scho-

scholiis in Apologiam, *Io. Pyrrhi* variis lection. *Fr. Roaldi* et *Iani Gruteri* suspicionibus. Lugduni 1614. 8. —

Quinta aetas ortum ducit ab editione *Geverharti Elmenhorstii*, qui *Apuleii Opp. ex MStis. et vett. codd. recensuit, librumque emendationum et indices adiecit.* Francof. in offic. Wecheliana. 1621. 8. Habeo exemplar, quod Cortius cum VI. MSS. sedulo contulit. Elmenhorst autem multis locis notas Lindenbrogii margini ab illo collationis MSStorum Florentinorum adscriptas pro suis venditauit. — E recensione *Petri Scriuerii*, Lugd. Batau. 1624. 12. Est bona editio. Atque *Scriuer.* in Epistola ad Th. Canterum, in *Antonii Matthaei* sylloge Epistolar. p. 81. indicat, in Vulcanii editione nihil boni esse praestitum. Adde *Pontani* Epistol. ad Scriuerium, ibid. p. 269. sq. — *Opera omnia* — ad *Bonauenturae Vulcanii*, *Petri Colvii*, ac aliorum editiones recognita et emendata. Ex officina Plantin. Rapheling. 1660. 12. Typographus in praef. gloriatur, se dare Apuleium nouum, aut renatum verius, et editionem prioribus plane dissimilem. — *Opp.* in vsum Delphini cum interpretatione et notis *Iul. Floridi.* Paris. 1688. II. voll. 4. — cum variis lectionibus Colvii, Stewechii, Brantii, Puteani et Elmenhorst. Altenburg. 1778. II. voll. 12.

Nouam operum recensionem instituerat *Franciscus Oudendorp*, sed morte illo absumto, Meta-

Metamorphos. tantum edidit *Ruhnken* V. C. de qua editione paullo post agemus. —

Separatim autem libri singuli lucem viderunt: Commentarii a *Philippo Beroaldo* conditi in *asinum aureum Lucii Apuleii*, Bonon. 1500. et Venet. 1501. fol. — Lutet. expensis Lud. Homken et Gottfr. Hittorp per M. Io. Philippum. 1512. — *Metamorphoses* ex Woweri rec. cum annotationibus *Io. Pricaei*, Goudae 1650. 8. Meo exemplo Cortius adscripsit. V. L. trium quatuorne codd. alii exemplari idem adleuit lectiones cod. Dorvilliani; Apologiam *Is. Casaubonus* recensuit 1594. 4. et *Scipio Gentilis* cum Meursii castigationibus, Hanou. 1607. 8. — *Apologia*, recognita, et nonnullis notis ac obseruatt. illustrata a *Io. Pricaeo* etc. Paris 1635. 4.

Epitome de mundo, seu cosmographia ductu *Conr. Celtis*. Memmingen, 1494. fol. — Liber de Deo Socratis e recensione *Ios. Merceri*, Lutet. 1625. 12. — — *Floridorum* libr. IV.; de dogmate Platonis liber vnus; de philosophia liber vnus — (editore *Nicol. Gerbelio*) Argent. 1516. 4. — Herbarium *Apuleii* Platonici ad Marc. Agrippam, *Romae*, apud Io. Philipp. de Lignamine. 4. s a. (circa 1480 — 1483) v. *Audiffredi* Catal. edition. rom. saec. XV. pag. 381 sq. adde de libro et editione sequente *Stolle* in: Nachricht von den Büchern, von deren Urhebern in der Stollischen Bibliothek. vol. II. pag. 408. sqq. Liber

de herbis siue de herbarum virtutibus, vere aurea et salutaris historia — in volumine de re medica et cura *Albani Torini.* Basil. Audr. Cratandr. 1528. fol. — idem liber, cum *Galeno* de Plenitudine, interprete *Io. Guinterio.* Paris. 1528. fol. Huius editionis, a Basileensi mire diuersae, auctor *Ioan. Philipp. de Lignamine*, eques Siculus, fuisse dicitur: adeoque ed. romanae exemplum videtur. — de medicaminibus herbarum liber I. cum commentar. Gabr. Hummelbergii: additus est libro Anton. Musae suppositio de herba betonica, Tiguri. 1537. 4. idem liber; inter medicos latinos antiquos. Venetiis apud Aldum 1547. fol. — Recentissima est editio: Parabilium medicamentorum scriptores antiqui; Sexti Placiti Papyriensis — liber. *L. Apuleii de medicaminibus herbarum liber:* ex recensione et cum notis *Io. Christiani Gottlieb Ackermann.* M. D. et Professoris Altdorfini. Norimbergae et Altdorf. 1788. 8. in praefatione docte agitur de auctore libri et editionibus. —

Odendorpii editio sic inscripta est: *Appuleii Metamorphoseon libri XI.* cum notis integris P. Colvii, Io. Wowerii, Godeschalci, Stewechii, Geverh. Elmenhorst. et aliorum: in primis cum animaduersionibus hucusque ineditis *Franc. Oudendorpii.* Praefationem praemisit *David Ruhnkenius* Leidae. 1786. mai. 4. Oudendorp habuerat IX. codd. mstorum V. L. Textus est Pricaeanus secundum Oudendorpii emen-

emendationes et Ruhnkenii opiniones ita con-ſtitutus, vt verba in notis Oudendorpianis ſaepe haud reſponderent lectioni in textum a Rhunkenio receptae. Variae lectiones ex codicibus quibusdam excerptae interdum differunt ab iis, quas Cortius ex iisdem exemplaribus orae ſuorum, quae poſſideo, exemplorum adſcripſerat. — Ratio Sphaerae Pythagoricae; in *Barthii* Aduerſar. libro XXX. c. 7. — Der goldne Eſel von Apuleius, von *Auguſt Rode.* II. part. Deſſau. 1783. 8. Adſperſae ſunt notae criticae in textum latinum.

5. Beroaldus et quidam alii dicendi genere Apuleii mire delectati ſunt: ego vero metuo, ne de Apuleio liberalius ſenſerint. Nam non modo Apuleius haud eſt immunis a vaniloquentia et adulatione ſuperiorum; ſed etiam ſtilus eſt varius, turgidus et vere Africanus multis meteoris, ineptis metaphoris et vocabulis, non tam inſolentius fictis, quam ex libris vltimae aetatis ſumtis*) obfuſcatus, vt iſta antiquitatis adfectatio ſit moleſta lectoribus: more aeui per ſcholas rhetoricas iam corrupti proſaicam ſcribendi rationem miſcet cum poetica: captat igitur formulas poeticas inſolitas obſoletasque voces, et floſculos potius verbaque, quam res ſenſumque clarum curat. Vbique fere adfectat eloquentiam: proprietatis tamen

Ii 5 ſatis

*) Conf. cl. *Ruhnkenii* praefat. ad Appuleii metam. pag. III. ſqq.

satis amans et diligens veteris latinitatis conseruator: res tractat eruditas lectuque haud indignas: attamen in *Apologia* sibi temperauit, et vacuus est ineptiis illis scholasticis, et cascae vetustatis ostentatione.

6. *Molleri* diss. de L. Apuleio. Altorf. 1691. 4. In *Gasper. Schoppii* suspectarum lectionum libr. V. Noribergae 1597. 8.) — in Miscell. obseruatt. in Auct vol. I. — V. passim; — in cel. *I. Fried. Herelii* Epistola critica, (Altenburgi 1767. 8.) multa Apuleii loca tentantur atque emendantur. — *Le Beau* Comment. super asinum aureum Apuleii, in Hist. acad. Paris. Inscr. et B. L. vol. 34. Paris 1770. pag. 48. — *L. Apuleium* Aegyptiis mysteriis ter initiatum, praes. *Ier. Iac. Oberlino*, Logic. et Metaphys. P. P. O. sollemni eruditorum examine subiicit auctor *Io. Iac. Iaegle.* Argentorati. 1786. 4. Ad explicationem *asini aurei* multa erudite adferuntur: consilium Apuleii in conscribendo illo opere id fuisse putat auctor, vt imminuta Mysteriorum auctoritas firmaretur, vt Christiani illa vituperantes irriderentur, atque opinio artioris cum deo consuetudinis atque Magiae certior fieret atque corroboraretur. Hinc philosophi illius sectae initiationes atque magiam diligenter commendare solebant.

§. 4.

§. 4

SEXTUS POMPONIUS.

1. Poſt ann. Ch. 161. adhuc in viuis fuit.

2. Clarus Iuris Conſultus Romanus; et philoſophus, et Papiniani, laude auctoritate aliisque virtutibus inſignis ICti, diſcipulus atque aequalis habetur.

3. In Digeſtis Iuſtinianeis pauca ſuperſunt fragmenta. Maxima autem illa ſunt, quae *enchiridion* inſcribuntur: alterum conſtat vno libro, cui breuis iuris hiſtoria praemittitur, alterum autem duobus.

4. *Chriſt. Adami Ruperti*, hiſt. Prof. olim Altdorfini, ad Enchiridion Pomponii IC. de origine iuris eiusque interpret. libri III. Animaduerſionum, ſecunda elaborati cura, cum rerum ac verborum largo indice. Ienae 1661. 12. — *Pomponii enchiridion*, cum notis Arnoldi Vinnii nunquam antehac editis et ſelectis I. Cuiacii, Hier. Cagnoli, Gerardi Coccaei et S. Leewii, in *S Leewii* auctoribus de orig. et progreſſu I. C. R. Lugd. Batau. 1671. 8. — *Enchiridion* cum Commentario *Cuiacii*, animaduerſionibus *Ch. Ad. Ruperti*, praetermiſſis *Corn. van Bynckershoek* recens. praetermiſſorum *Chriſt. Friedr. Waechtleri*, in *Vhlii* opuſculis ad hiſtoriam iuris. Halae 1735. 4. — hiſtoria de origine iuris commentario *Wilhelmi van der Muelen* cum euisdem exercit. in tit. Digeſt.

Digest. de iust. et iur. Traiecti ad Rhen. 1723. 4. — *Pagenstecher* in Sexti Pomponii ICti ad Sabinum de re testamentaria et de bonorum possessionibus libros IV. commentarius. Lemgou. 1750. 4.

5. *Bern. Heinr. Reinoldi* or. de Sexto Pomponio in Opusc. pag. 502. *Hamberger* zuverläsige Nachrichten. vol. II. pag. 357. sq. *Saxii* Onomast. I. p. 302. sq.

§. 5.

C A I U S.

1. Circa id temporis floruit.

2. In iure magna erat auctoritate.

3. Plurima eius scripta interierunt: inter alia quoque *institutiones* conscripsit, quarum vero, quod Alaricus Rex Visigothorum in compendium redigere Anianum iussit eas, habemus epitomen, sed interpolatam. *Boethius* quoque particulas de ritu mancipationis, et de in iure cessione, ab interitu vindicauit, in comment. in Topicam Ciceronis.

4. *Titi Gaii* institutionum, *Iuliique Paulli* sententiarum, cum titulorum omnium indice, in easdemque praefatione recens opus, etc. (*Petrus Vidouaus* excudebat Lutetiae an. 1525. 4.) rarissima haec est editio. — Ex *Caii* institutionum libr. IV. quae supersunt — cum commentariis Hieronymi Alexandri iunioris et Iac. Oiselii notis, quibus addidit suas

Anton.

Anton. Schulting. in eius iurisprudentia Ante-Iustinianea. — *Ger. Mermanni*, Icti, Specimen animaduerss. criticarum in *Caii*, Icti, Institutiones. Accedit earumdem *Caii* institutionum Summarium a *Petro Aegidio*, Antwerpiensi, primum publici iuris factum, a. 1517. nunc vero iterum et emendatius quidem in lucem editum. Mantuae Carpetanorum. 1743. 8. — secundis curis auctius. Lutetiae Paris. 1747. 8.

5. *Franc. Car. Conradi* obseru. de aetate Caii Icti, in Actis Erudit. Lipf. a. 1727. pag. 59. sqq. — vindiciae obss. in eiusdem parergis. p. 279. — *Hambergeri* Zuverl. Nachr. II. p. 360. sqq. *Saxii* Onom. I. p. 303.

§. 6.

A. GELLIUS.

1. Sub Antonino Pio maxime floruit, a. Ch. 146.

2. Ex illustri Romana familia ortus, Romae et Athenis omne tempus litteris tribuit. Postea Romam quum rediret, rempublicam capessiuit.

3. Scripsit *Noctes Atticas*, XX. libris diuisas, quorum tamen totus VIII. et initium sexti periit.

4. Princeps editio est, ex recens. *Io. Andreae*, quae a Schweynheim et Pannartz Romae 1469. adornata est: de qua copiosius est in *Audiffre-*

diffredus in Catalog. editt. rom. saec. XV. pag. 19. sqq. — repet. Romae per Conrad Schweynheim et Arnold. Pannatz, in domo Petri de Maximis. 1472. fol. v. *Audiffred.* l. m. pag. 96 sq. cl. *Lengnich* in Beyträgen zur Kentnifs seltner u. merkwürdiger Bücher. part. II. p. 7. et 124. sq. et illustriss. *Comit. de Reviczky* Biblioth. pag. 114. sqq. — *Romanam* 1474. fol. a Fabricio memoratam non admittit *Audiffredus* p. 172. — *A. Gell.* Venetiis per Nicol. Jenson. 1472. fol. v. *Reviczky* Bibl. p. 117. Venetiis saepius hoc. saec. XV. excusae sunt *Gellii* N. A. —

Brixiae, correctore *Marco Scaramucino*, de Palatiolo, per *Boninum de Boninis*, *de Ragusa.* 1485. fol. —

Alteram aetatem condidit et critica diligentia textum recognouit *Philippus Beroaldus*, Bonon. 1503. fol. — Tamquam accuratissima et libri VIII. capitibus, quae antehac numquam in lucem prodiissent, aucta iactatur in fronte ed. *Veneta*, *Freretrii*, 1509. fol. — *A. Gell. Noctes* e codice Medic. et aliis Msstis emendatae. Florentiae, arte curaque et sumtibus *Phil. de Giunta.* 1513. 8. edente *Carolo Aldobrandino.* — *Cura Io Baptistae Egnatii*, apud Aldum. Venetiis 1515. 8. — Neque tamen hanc editionem a mendis foedissimis liberam esse, conqueritur *Cratander*, qui, collatis exemplaribus, adiutus opera Beati Rhenani et Fabritii Capitonis se, profitetur, restituisse

tuisse ingenio mutila latina, pluries autem Graeca germanae puritati, Basileae 1519. fol. — Ex hac fluxit emendatior, collatione diuersorum codicum, adiuuante *Arnoldo Vesaliensi*, ed. Coloniensis sumtu M. *Godefr. Hittorpii;* excudeb. Eucharius Ceruicornus. 1526. 8. et saepius:

Tertiam aetatem debemus *Ludouico Carrioni*, qui MSS. contulit, et *Henrico Stephano*, qui Gellium ab illo et a se castigatum cum notis, emendationibus et noctibus H. Stephani aliquot Parisinis edidit. Paris. 1585. 8. sed Commentarius Carrionis, licet in inscriptione libri esset promissus, deest. — Aliquoties repetita est haec editio; in his praestat emendatior, cum notis variorum selectis ed. Aureliae Allobrog. (Geneuae) 1609. 12. —

Optime meruit de Gellio *I. Frid. Gronouius*, classem *quartam* ducens, e cuius recensione prodiit *Gellius* Amstel. apud Elzeuir. 1651. 12. ibid. 1665. 12. — cum notis et emendationibus *I. Frid. Gronouii*. Lugd. Bat. 1687. 8. — cum selectis nouisque commentariis et adcurata recensione *Antonii Thysii*, et, quum ille labori immortuus esset, *Iac. Oiselii*, Lugd. Bat. 1666. 8. Oiselium perpetuo carpit, eumque furti et compilationis incusat *Iac. Gronouius*, qui optimam et e msstis. castigatam edit. curauit cum notis et emendationibus tam suis quam patris, Io. Friderici. Accedit *Gaspar. Scioppii* integra Msstor. duorum

rum codd. collatio; *Petri Lambecii* Lucubrationes Gellianae, (quae primum prodierant Paris 1647. 8. addita diss. de vita et nomine *A. Gellii*,) et ex *Lud. Carrionis* castigationibus vtilia excerpta: vt et selecta variaque commentaria ab Anton. Thysio et Iac. Oiselio congesta. Lugd. B. 1706. 4. — Repetita est haec Gronouiana editio: praefatus est et excursus operi adiecit *Io. Ludouic. Conradi* I. D. Pars I. II. Lipsiae 1762. 8. M. *Otho*, qui mendis typographorum tollendis praefectus fuit, obss. quasdam criticas Gronouianis subiecit. — ex recens. *P. D. Longolii* cum vtilissimo indice. Curiae Regnit. 1741. 8. — *Biponti*, praemissa notitia literaria. 1784. 8.

5 Quum in iis multa philologica, critica, historica, philosophica aliaque ex innumeris libris tamquam flores sparsos collegisset Gellius, stilus inde enatus est valde diuersus; tersus quidem et interdum elegans, cui tamen ab iniuria et labente temporis barbarie multa verba insolentia, atque obsoleta aliique naeui adhaerescunt.

6. De auctore, eius nomine atque opere diligenter egit *P. D. Longolius* in praefatione suae editionis. — Adde *Fabricii* B. L. libr. III. c. I. tom. III. p. 3 sqq. — *Saxii* Onomast. I. pag. 311. sq. — *Phil. Caroli* animaduerss. in Agellium cum eiusdem in Curtium obseruatis, post eius mortem editae a *Christoph Arnoldo*. Noribergae. 1663. 8.

§. 7.

§. 7.

Caelius Aurelianus.

1. Ante CC. annum Chr. videtur inclaruiſſe: *Reineſius* libro III. variar. lectt. c. 17. et 18. pag. 645. ſqq. inprimis pag. 652. eum faeculo V. vixiſſe opinatus eſt: ſubſcribit Reineſii ſententiae cel. *Saxius* in Onomaſt. I. pag. 480.

2. Sicca, oppido Numidiae in Africa, ortus, medicinae laude floruit.

3. Ad tempora noſtra peruenerunt Tardarum, ſiue chronicarum libr. V. et celerum ſiue acutarum paſſionum libr. III. quos omnes e medicorum graecorum ſcriptis collegit, recenſuit, ac liberius concinnauit. *Soranus* autem verus habetur auctor: nec reperiri poteſt, Coelium de ſuo praecipuum aliquod addidiſſe, praeter paucos latinos verſus. *Soranum* Romae vixiſſe, ex laude vinorum et fontium ſalutis italicorum adparet: quando autem vixerit, difficile eſt coniectu: nec aetas *Coelii* certo poteſt definiri. opus tamen ipſum laudat *Hallerus* in praefat. ad hunc auctorem, vbi etiam de illo eiusque aetate agit.

4. Quam editionem *Theod. Ianſon ab Almeloveen*, e recenſione Io. Conrad Amman, M. D. cum eius, et ſuis aliorumque notis, addito Lexico Coeliano, Amſtel. 1709. 4. parauit, (repetita eſt 1722. et 1755.) ea optima habetur. — E recens. *Amman*, in Artis

medicae principibus, tom. X. et XI. cum praefat. *Halleri.* 1774. — Essai sur la maladie de Face, nommée le *Tic* douloureux, avec quelques Reflexions sur le Raptus caninus de Caelius Aurelianus. Par M. *Pujol;* Medecin du Roi à l'Hôpital des Castres, Paris. 1787. 8.

5. Stilus redolet patriam: res autem, de quibus agitur, ab harum rerum peritis valde laudantur.

6. *Fabric.* B. L. IV. cap. 8. tom. III. pag. 531 seq.

§. 8.

AEMILIUS PAPINIANUS:

1. Natus est circa an. 140. mortuus an. 212.

2. Italus Beneuento, aut, ut *Euerh. Otto* coniectat, Syrus, saltem genere Syrio ortus fuit, atque imperatoris Seueri adfinis. A Ceruidio Scaevola, qui tum summa valebat gratia atque auctoritate, iuris scientiam edoctus, eam nominis famam consequutus est, vt adhuc ICtorum sit oraculum. Praeterea graecae et latinae linguae et stoicae philosophiae fuit peritissimus. His suis ingenii et doctrinae virtutibus illustris ab infimo ordine ad summos honoris gradus adscendit, et sub M. Antonino aduocatus fisci, sub Seuero autem, cui erat iucundissimus, magister libellorum, praefectus Praetorio et Caracallae Getaeque tutor euasit.

euasit. Tandem a Caracalla ad supplicium raptus est, quod nefandum eius parricidium defendere noluit.

3. In Digestis multa fragmenta libr. XIX. responsorum; XXXVI. libr. quaestionum; II. libr. definitionum, et libr. II. de adulteriis a fato reliquorum eius librorum adseruata sunt.

4. Dictio est latina, et quidquid legislatoria grauitate profert, indolem sapit Romanam. Vnus omnium maxime priscorum in iure verborum adeo tenax fuit, vt custos iurisprudentiae elegantioris merito haberetur.

5. *Strauchii* vita Aemilii Papiniani, inter eius programmata a Budero, Ienae, 1723. 8. edita. — *Cuiacius* de variationibus Papiniani, in Obseruatt. lib. II. cap. 37. — *Andr. Gryphii* Grofsmüthiger Rechtsgelehrter, oder sterbender Papinianus, ein Trauerspiel, in eius carminibus germanicis, Lipsiae. 1698. 8. pag. 367 sqq. vbi quoque tabulae aeri incisae reperiuntur, quas *Everhard Otto* postea repetiit. — *Everh. Ottonis* Papinianus, s. de vita Aemilii Papiniani diatriba repetitae praelectionis. Bremae, 1743. 8. — De natali Papiniani, seu ad §. 4. Constitut. Iustin. ad Antec. Commentarius, — auctore *Christ. Hartmann Samuel Gatzert.* D. Gottingae, 1767. — *Papinianus*, seu optimi ICti et viri forma in Aemilio Papiniano spectata, et concioni ad spectandum proposita, a *Bavio*

Voorda. Lugd. B. 1770. 4. — *Dominici Alfeni Varii.* I. C. de iure Responsum, s. commentarius in binas sententias Aemilii Papiniani I. C. Quaestionum XIV. et XXIX. Venetiis, 1782. 8. — *Saxii* Onomast. I. pag. 337 sq. — Multa lectu digna reperiuntur in *Chr. Ott. a Boekelen* de diuers. famil. veterum Ict. et in *Io. Philipp. Sleuogtii* progr. de Philosophia Papiniani, quae cum aliis scriptis collegit *Gottlieb Sleuogt*, in Opusculis de sectis et philosophia Iuris consultorum. Ienae, 1724. 8. adde *Gottfriedi Mascouii* diatrib. de Sectis Sabinianorum et Proculianorum in Iure ciuili. Lipsiae, 1728. 8. pag. 133 sqq.

§. 9.

QUINTUS SEPTIMIUS FLORENS TERTULLIANUS.

1. Quando natus mortuusque sit, et quam aetatem attigerit, non satis constat. Circa annum CCXXII. e vita discessisse probabile est. Adde *Saxii* Onomast. I. pag. 339 sqq. vbi multus est de nostro, et ostendit, eum diuersum esse a *Tertulliano*, ICto, cuius fragmenta sunt residua in Pandectis.

2. Carthagine primam lucem adspexit, et adultus coetui Christianorum nomen dedit. Antiquitatis et iuris romani eum peritissimum, multa doctrina instructum et vitae doctrinaeque seuerae studiosum fuisse, plus denique ingenio,

genio, quam iudicio valuisse, ex scriptis illius satis adparet. Atqui vitae morumque seueritas eum commonuit, vt initio saeculi tertii doctrinam vitamque *Montanistarum* sequeretur, nec eum ad pristinum coetum rediisse, vlla adfirmandi idonea ratio est.

3. Multa scripsit: librorum vero quintuplex classis est: vel eorum, quos conscripsit, antequam Montanistarum doctrinam amplexus est; vel eorum, quorum et aetas constat, et qui ab eo iam Montanista post annum CC sunt scripti; vel eorum, quos, quamuis aetatis sint incertae, tamen euictum est, exaratos ante eius defectionem fuisse; tum, quorum non nisi Montanismus certus est; denique, quorum et aetas et doctrina incerta est. Ordo igitur librorum hic erit: Ante susceptam Montanistarum disciplinam de oratione; ad Martyras; de spectaculis; de idololatria; Apologeticus; libr. II. ad nationes; de testimonio animae; de baptismo; libr. II. ad vxorem; (aduersus Iudaeos.) Post defectionem scripsit de corona; de virginibus velandis; de cultu feminarum; de fuga in persequutione; de exhortatione castitatis; de monogamia; de ieiuniis, de pudicitia aduersus Praxeam; aduersus Hermogenem; de anima; Scorpiacen; aduersus Valentin.; aduersus Marcion. libr. I.; de praescriptione haereticorum; lib. II — IV. aduersus Marcionem; de carne Christi; de resurrectione; lib. V. aduersus Marcionem; de

 pallio,

pallio, (de patientia,) ad Scapulam; (de poenitentia.) Quaedam scripta illi perperam adscribuntur.

4. Opera, (nondum omnia, e. II. codd.) per *Beatum Rhenanum.* Basil. 1521. fol. — scripta et plura, quam ante, et diligentius per industriam bene literatorum aliquot, ad complures veteres — codices — — non omissis Beati Rhenani annotationibus. Basileae apud Hieron. Frobenium etc. 1550. fol. (editore *Sigism. Gelen.*) — recus. apud Wechel. Parisiis. 1566. 8. I. II. voll. — Ex editione *Iac. Pamelii.* Franeqner. 1597. fol. — diligentia *Nic. Rigaltii,* 1635. fol. Parisiis.

Quae cum notis *Rigaltii* aliorumque Parisiis 1675. fol. prodiit, ea optima habetur editio. Recusa, ita vt notae textui subiicerentur, auctae ex ed. Hauerkamp. Venet. 1744. fol. — Incepit cel. *Io. Sal. Semler* opera *Tertulliani* recensere, addita lectionis varietate: volumen primum lucem adspexit Halae ad Salam 1770. 8. sequentibus annis vol. II. III. IV. V. 1773. vol. VI. —

Separatim vero liber de pallio, e recensione et cum notis *Cl. Salmasii.* Paris. 1622. recus. Lugd. 1656. 8. et tragoedias excitauit. *Petauius* enim, falso nomine *Antonii Cercortii* adsumto, passim notauit animaduersiones Salmasii, qui vero more suo non siluit, sed ficto nomine *Francisci Franci* scripsit: *Confutatio animaduersorum Antonii Cercortii*

ad

ad Claudii Salmasii notas in Tertullianum de Pallio: auctore Francisco Franco. Middelb. (Paris) 1623. 8. et *Refutatio vtriusque elenchi Cerco-Petauiani; auctore Francisco Franco.* Paris. 1623. 8.*) — *Liber de praescriptionibus* aduersus haereticos, cum scholiis et notis *Christ. Lupi.* Bruxell. 1675 4. — *Apologeticus* cum commentario *Desiderii Heraldi;* cui adcedit *M. Minucii Octauius*, Lutet. Paris. 1613. 4. — *Apologeticus* — studio *Sig. Hauerkampi.* Lugd B. 1718. 8 — *Apologeticum* francice vertit *Giry* 1684. 8. ed. II. cum textu latino et critica disp. de Tertulliano eiusque operibus. Amstel. 1701. 8. v. *Stolle* Nachricht von den Büchern und deren Urhebern in der Stollischen Bibliothek. tom. II. p. 421. — *Libri duo ad nationes*, studio *Iac. Gothofredi.* Geneuae 1625. 4. — Opera poetica omnia — cura *C. Andr. Riuini.* Lipsiae 1651. 8. rara est editio. — Liber de oratione, in *Muratorii* Anecdotis. tom. III. pag. 1 sq. v. Supplement. Actor. Erudit. tom. VI. sect. X. 1717.

5. Multa eruuntur ex antiquitate, quae incognita forent aut obscura. Abundabat Tertullianus ingenio, et nimis procliui ad controuersias et res atque opiniones insolitas. Dicendi

 vero

*) Conf. de hac controuersia et libris mutuis eristicis Niceron. Memorias e vers. Baumgartenii, tom. I. p. 153. sq. 243. tom. II. p. 406. sq.

vero genus est asperum, minus comtum, valde obscurum atque insolens, naturae suae vitaeque adcommodatum.

6. Vita Tertulliani a *Pamelio* descripta variis editionibus praefixa legitur. — *Theophilus Spizelius* in libro: Infelix literatus, Augustae Vindel. 1688. 8. pag. 498 sqq. multus est de Montanismo Tertulliani, de odio, inuidia et contumeliis Clericorum, quam etiam caussam fuisse, cur ad Montani dogma sit delatus, *Hieronymus* in Catalogo scriptorum ecclesiasticorum tradidit. — *Heineccii* diss. de ICtis Christianis priorum saeculorum, eorumque in ecclesiam meritis. Halae. 1714. Agitur de Tertulliano, Minucio Felice, Cypriano, Ambrosio, Augustino, aliisque. — *Heumanni* Emendat. libri Tertulliani de praescriptionibus aduersus haereticos, in Actis Erudit. Lips. 1715. mens. Iul. et Supplem. tom. VI. a. 1717. pag. 169. — *Io. Ioachim. Zentgrauii* Exercitat. historico-theologica de lapsu Q. Sept. Florent. Tertulliani ad Montanistas, saeculi II. Fanaticos: Argentorati 1706. 4. — *Moshemii* commentatio de aetate Apologetici Tertulliani est in eius Vol. diss. ad Histor. Eccl. pertinentium, Alton. 1733. *I. G. Hoffmanni* dissertationem, *Tertulliani*, quae supersunt, omnia in Montanismo scripta videri, Wittebergae, 1738. eleganter docteque refutauit *I. A. Norrfelt* in 3. disputationibus, de vera aetate scriptorum, quae supersunt, Tertulliani. Halae

Halae Magdeb. 1757. et 1759. quae coniunctim editae sunt, et inscriptae: *de vera aetate — in qua obiter ratio chronologica imperii Septimii Seueri Augusti et multi loci antiquitatis, praesertim christianae explicantur.* editio altera emendatior. Halae Magdeburg. 1768. 4. — De Septimio Tertulliano et S. Epiphanio dissert. duae theologico-criticae, in quibus Anthropomorphismo neutrum laborasse demonstratur — a *Ios. Anton. Cantoua.* Milani. 1766. 8. — *I. Sal. Semleri* Antiquitatum hermeneuticarum ex Tertulliano, quibus N. T. lòca quaedam illustrantur, Specim. I. Halae 1765. — Eiusdem comment. breuis ad locum Tertulliani de Carne Christi, cap. XIX. ibid. 1770. 4. — *Schütz* progr. ad Tertullianum de regula fidei, (h. e. summa articulorum fidei per os traditorum,) Ienae, 1780. et ad locum Tertull. de Praescription. Haereticorum. ibid. eodem anno. — *Tertullianus* Geistesfähigkeiten, Religionskenntnisse und Theologie, ein Versuch, in III. Abhandlungen — von *Henr. Christ. Ballenstedt.* Helmstad. 1785. 8. — Initium versionis germanicae libri *Tertull.* de praescriptionibus (XI. capita priora) reliquit *Gotthold Ephr. Lessing*, edit. in eius Theologischen Nachlass. Berolini, 1784. 8. — Plures, qui de Tertulliano egerunt, laudat *I. G. Walch* in bibliotheca patristica. Ienae 1770. 8. pag. 29 sq. p. 417. p. 278. — adde *Hambergeri zuverl.*

Nachricht. tom. II. p. 492 sqq. *Io. Fabricii* Historia Biblioth. Fabricianae. tom. I. pag. 154 sq.

§. 10.

M. MINUCIUS FELIX.

1. Circiter an. Ch. 230. vixisse videtur. conf. *Saxii* Onomast. I. pag. 361. sq.

2. Afer natione et Romae caussidicus fuit: superstitione idolorum relicta adultus coetui et religioni Christianorum se addixit.

3. Caussam Christianorum defendit in libro s. dialogo, *Octauius* inscripto: qui ante Hadrianum Iunium liber octauus *Arnobii* libr. aduersus gentes habebatur: ideoque primum cum *Arnobio*, Romae. 1542. fol. editus est.

4. *Octauius* — ex recensione *Francisci Balduini*, Heidelb. 1560. 8. — Romae, cum Arnobio, a quo etiam *Fuluius Vrsinus* seiunxit, 1583. 4. — cum integris notis *Nic. Rigaltii*, (qui e codd. emendauit *Minucium*,) et *Phil. Priorii*, cum *Cypriani* operibus. Paris. 1666. Fol. — cum integris omnium notis et commentariis nouaque recensione *Iac. Ouzelii* Lugd. Bat. 1672. 8. — *Octauius* et *Caecilii* liber de Vanitate idolorum, cum notis *Christ. Cellarii*. Halae. 1699. 8. et aliquoties. — cum notis variorum, e recens. et cum emendationibus atque explicationibus *Iac. Gronouii*. Accedunt *Caecilius Cyprianus* de idolorum vanitate, et *Iulius Firmicus Maternus* de errore profanarum

narum religionum. Lugd. Bat. 1709. 8. — cum notis variorum et *Io. Dauisii.* accedunt *Commodiani*, aeui Cyprianici scriptoris, instructiones aduersus Gentium deos. cum obss. *Nic. Rigaltii*, ex recensione et cum notis *Io. Dauisii.* Cantabrig. 1712. 8. — cum notis variorum selectis suisque edidit, adiecitque *Caecilii Cypriani* lib. de vanitate idolorum, *Io. Gottl. Lindnerus.* Longosalissae. 1760. 8. — ed. II. eaque melior, ibid. 1773. 8. in qua omissa est *Balduini* comment. de Minucio eiusque Octavio: at alia accesserunt — ex recens. Dauisii, sine notis, Glasguae. 1750. 4. — *Minucii* dialogus anglice versus est, a D. *Dalrymple de Hailes*, additis notis criticis atque exegeticis. Edinburg. 1781. 8.

5. Elegantiae et concinnitatis est studiosus: si cum ceteris scriptoribus ecclesiasticis eum comparas, bonus est scriptor et elegans: at cum antiquis romanis aurei aeui auctoribus collatus, quantum distat! Stilus est inaequalis, ex flosculis oratoriis et poeticis quasi collectus et plenus formularum loquendi suspectarum: character et reliquae boni dialogi virtutes negliguntur; in refutandis a vero dei cultu alienorum erroribus Minucius declamat potius, quam vt solide apteque disputet. Res igitur leuiter perstringit; non penitus perscrutatur.

6. *Fr. Balduini* diss. de Minucio Felice praefixa est edit. Cellarianae. — *Ch. Ad. Klotzius* in Miscellaneis criticis, (Traiecti ad Rhe-

Rhenum 1763.) auctorem nostrum egregie emendauit et illustrauit. — *Io. Dan. ab Hoven* epistola historico-critica de vera aetate, dignitate et patria M. Minucii Felicis, vt et de natiuo ordine Apologiarum *Iustini Martyris*, adiectis Fastis diuorum fratrum: in eius Campensibus, siue Spicilegiis critico-antiquariis etc. Campen. 1766. 4. num. I. — *Heumanni* Emendationum Minucii Felicis fercula, in Miscell. Lips. nou. vol. VII. part. II. pag. 247. sq. part. III. pag. 421. sq. vol. VIII. part. I. pag. 115. sqq. et part. III. pag. 454. sqq. — *Io. Fried Gruneri* Obss. critic. in Actis societ. lat. Ienensis, vol. III. pag. 33. sqq. IV. pag. 208. sq. V. pag. 220. sq. — *Fr. Th. Withoff* de Caecilio Minucii Felicis, in eius opusculis philolog. historic. et theologicis. Lingae 1778. 8. nr. 11. putat docetque, *Caecilium*, qui personam pagani gerat, esse *Cyprianum*, vnde possit pobabiliter effici, et monstrari, cur Cyprianus in libro suo, de idolorum vanitate, ex Minucii dialogo multa sumserit mutua — *Anton. de Rooy* epist. critica super locis aliquot Minucii Felicis, Cypriani, Iulii Firmici, et Tertulliani, in I. Dan. van Hoven Campensibus. Amstel. et Campen. 1779. 4. nr. 2. — *Io. Chst. Bremeri* Epistola critica super aliquot Minucii locis. Quedlinburgi et Magdeburg. 1781. 4. conf. *Walchii* bibliothecam patristicam pag. 35. et pag. 418. et pag. 277. — Anonymi animaduerss. in Minucium Felicem,

in

in Miſcellan. obſſ. in auctor. vet. et recent. vol. I. tom I. vol. II. tom. I. tom. II. et III. vol. VIII. tom. I. tom. II. et III.

§. 11.

DOMITIUS VLPIANUS.

1. Interfectus eſt circ. a. Ch. 228.

2. Tyrum in Syria habuit patriam. Delatus Romam Papiniani diſcipulus, deinde cum eo adſeſſor iudicii et magiſter ſcriniorum fuit. Ab Elagabalo vrbe expulſus, ab Alexandro Seuero autem reſtitutus atque honore Praefecti Praetorio mactatus eſt. Poſtea tamen, veterem diſciplinam ſeueriorem reducturus, in odium militum perditorum incurrit, qui eum in gremio imperatoris occiderunt. Vir fuit bonus, iuris peritus, diſertus, et Seuero, eius conſiliis vſo, cariſſimus: alii eum multis obnoxium fuiſſe criminibus arguunt, a quibus tamen ab Euerh. Ottone defenditur.

3. Inter ICtos prae ceteris eminuit. In Digeſtis multa ex eius ſcriptis ab interitu atque obliuione adſeruata reperiuntur. E libro *regularum* ſingulari epitome ſupereſt, quae inſcribitur, *Tituli* (29) *ex corpore Vlpiani*, aut *Tituli ex corpore regularum Vlpiani*, aut *Vlpiani regularum liber ſingularis*: a *Io. Cannegietero*, Traiecti ad Rh. 1768. 4. illuſtratus. Hanc epitomen confecit *Anianus*, regis Alarici Cancellarius.

4. Vl-

4. *Vlpiani* fragmenta cum Cuiacii et Ludouici Charondae et Schultingii notis in *Schultingii* iurisprudentia Ante-Iustinianea pag. 537. Primam editionem debemus *Ioanni Tilio*, qui eam a. 1549. aut. 1550. publicauit. Sunt quoque illa fragmenta in *S. Leewii* de origine I. C. auctoribus: cum selectis I. Cuiacii et Dionysii Gothofredi notis. Lugd. Bat. 1671. 8. *Domitii Vlpiani* fragmenta libri regularum, vulgo Tituli ex corpore Vlpiani, in vsum praelectionum edidit et praefatus est *Gustau. Hugo*, I. V. D. et Prof. Gotting. Goettingae 1788. 8. — *Philipp. Frieder. Weiss* disput. Domitii Vlpiani fragmenta nonnulla, quae ex libro IV. disp. in Digesta migrarunt. Marburgi 1789. 4.

5. In philosophia et iure fuit eclecticus. Scribendi genere vsus est leni, facili, et, vt tempora illa erant, satis romano: a pristina vero puritate atque elegantia diuerso. Proprietatis verborum custos fuit ad superstitionem; multa tamen vocabula et formulas loquendi nouauit.

6. *Heinecii* programma de Vlpiani ICti Hebraismis, cuius tamen argumenta frangere atque diluere studuit *Dukerus* de latinitate ICtorum pag. 322. et 392. — *Christoph Wolfii* Epist. critica de hebraismis Vlpiani, ICti. Lipsiae. 1735. 4. — D. *Runde* über das Erbrecht der Götter bey den Römern, nebst einem Commentar über *Vlpians* Fragmente, Tit. II. §. 6.

§. 6. in Memoires de la Societé des Antiquités de Cassel. tom. I. Casellis 1780. — *Philippi Caulini*, Neapolitani, Progymnasmata de veterum Iureconsultorum philosophia, ad L. X. §. 2. de iustitia et iure. Neapoli 1779. 4. — De vita et scriptis Vlpiani oratt. duae *Iac. Lectii* in *Euerh. Ottonis* thesauro iuris rom. tom. I. num. 4. — *Adrian. Stegeri* diss. de Domitio Vlpiano. Lipsiae 1725.

§. 12.

Iulius Paullus.

1. Vlpiano aequalis, vixit circiter a. 230.

2. Patria est incerta. Ex aliis vero monimentis comperimus, eum fuisse clarissimum Iureconsultum et Romae in magna auctoritate. Cum Vlpiano paria habuit munera et paene eadem fata. Seuero enim et Caracallae fuit a consiliis; ab Elagabalo relegatus, ab Alexandro autem, sub quo imperatore praetorio praefectus erat, reuocatus. v. *Lamprid.* in Alexandro c. 26. et 28. De morte nihil constat.

3. Fuit *πολύγραφος*. Maxima autem scriptorum pars interiit, praeter fragmenta in Digestis, atque epitomen ex libr. V. receptarum sententiarum ab Aniano excerptarum.

4. *Iulii Paulli* sententiarum opus cum *Titi Gaii* institutionum opere Paris. 1525. 4. — *Almaricus Bouchard* illas in MSSpto cum codice Theodosii et Nouellis Valentiniani, codice

dice Gregoriano, et Hermogeniano, Caiique Institutionibus primus reperit et vulgauit. — *Receptarum sententiarum* libr. V. cum selectis *I. Cuiacii* notis, in *S. Leewii* de Origine †. C. R. auctoribus. Lugduni Bat. 1671. 8. — cum obseruat. Iac. Cuiacii, Conradi Rittershusii et Huberti Giphanii *Schultingii*que, in huius *Iurisprudentia Ante-Iustinianea*: — cum notis *Petri Fabri* nondum antea editis, eiusdemque obss. pariter anecdotis in notas Iac. Cuiacii ad easdem Paulli sententias in Ger. Meermanni nouo thesauro iuris tom. VII.

5. Durior aliquando fuit in reprehendendo et seuerior in ratiocinando. E graeca lingua iurisprudentiam saepe illustrauit. Stilus vero grauis est; sed minutiarum plenus atque obscurus, neque comtus, neque plane elegans.

6. Vitam eius enarrarunt *Nic. Rittershusius*. Norib. 1566. et *Strauchius*, inter programmata eius a Budero collecta. Ienae. 1723.

§. 13.

Censorinus.

1. Aetas illius fere incidit in imperium Gordiani, circiter ann. 238. v. *Saxii* V. C. Onomast. I. pag. 363. sq.

2. Quis fuerit, ignorant Critici; eum vero sub imperio Alexandri Seueri, Maximini et Gordiani fuisse grammaticum, censent. Romanum tamen se ipse profitetur.

3. De

3. *De die natali* librum confecit doctum.

4. Princeps editio eft, quae cum tabula Cebetis et aliis *Bononiae* per Benedictum Hectorem e prelo exiit. 1497. Fol. — — A *Triftano Calcho*. (Mediolani 1503.) 4. v. *Saxii* hiftor. typogr. liter. Mediol. pag. 552. — adiunct. *Macrobio* cum praef. *Io. Riuii*. Paris. apud Badium. 1519. fol. quam editionem Hauercampius principem opinionis errore habuerat.

Alteram aetatem conftituerunt Aldus et Vinetus. Prior edidit *Cenforinum* ad calcem Macrobii. 1528. 8. et fragmentum de naturali inftitutione, olim *Cenforino* tributum, et in pr. edd. libro de die natali continenter additum, ex antiquo libro auctius fecit pluribus capitibus.*) Pofterior, *Elias Vinetus*, Cenforinum emendatum et animaduerss. illuftratum cum *Solino* foras exire iuffit. Pictauii 1567. 8.

At meliorem lucem adtulit *tertiamque* edd. aetatem protulit *Lud. Carrio*, qui *Cenforini* textum adcurate recenfuit, et capita poftrema, quae vicefimum quartum infequuntur, haud pertinere ad Cenforini libros animaduertit primus, atque feparatim, vt *fragmentum incerti fcriptoris* fubiecit, Paris. 1583. 8. — repet. Lugd. 1593. 1603. 8. — Editio quoque *Rofto-*

*) De qua editione vide *Stolle* in: Nachricht von den Büchern und deren Urhebern in der Stollifchen Biblioth. vol. I. part. VII. pag. 735. fqq.

Rostochiensis a. 1579. 8. emendata fuisse videtur, quoniam *Henr. Lindenbrogius* ex hac et Parisiensi Carrionis edit. Censorinum recensuit, variis locis emendauit doctisque notis illustrauit, Hamburgi. 1614. 4. — cuius notae passim emendatae et auctae sunt in editione Lugd. B. 1642. 8. (12) — Hanc repetierunt *Cantabrigienses* et adiecerunt *Petri Ioannis Nunnesii* in fragmentum notas, cum spicilegio adnotationum doctissimorum virorum, Salmasii, Scaligeri, Barthii etc. Cantabrigiae. 1695. 8. —

Plenissima, optimaque est editio: *Censorini liber de die natali*, cum perpetuo commentario *Henrici Lindenbrogii*, nec non notarum spicilegio collecto ex Scaligeri, Meursii, Salmasii, Barthii aliorumque scriptis: vt et *C. Lucilii Satyrarum*, *quae supersunt*, *reliquiae* cum notis et animaduersionibus Franc. Ian. F. Douzae, ex recensione *Sigeb. Hauercampi*; (qui varias lectiones cod. Vossiani addidit, edit. a filiis illius, Euerhardo et Abrahamo, qui praefati sunt, et Eliae Vineti animaduers. ad calcem libelli Censoriniani reiecerunt.) Lugd. Bat. 1743. 8. — *Censorin.* — ed. ab *Andrea Goetzio*. Altdorf. 1744. 8.

5. Liber ad antiquam historiam temporisque rationem vtilis. Stilus satis bonus est, fereque nimium simplex, cui tamen vitia multa linguae ad senectutem labantis et paene properantis adhaerent.

6. *Io.*

6. *Io. And. Mich. Nagelii* Progr. loca quaedam Censorini emendans. Altdorfii 1729. 4. *Valesii* emendatt. cap. 14. pag. 116 cum nota Burmanni II. — *Boivin* sen. ad locum Censorini de die natali cap. 21. de tribus temporis discriminibus a Varrone traditis, in Commentar. academiae reg. Paris. Inscript. vol. II. pag. 385 sq. — *Ernest - Fabric.* B. L. lib. III. cap. 4. pag. 73 sqq.

§. 14.

Herennius Modestinus.

1. Circa an. 244. floruit. v. *Saxii* Onomast. I. pag. 366.

2. Vnde ortus fuerit, non liquet. Papiniani vero discipulum atque Vlpiani aequalem, postea probatum iuris fuisse professorem, et graecarum ac latinarum litterarum inprimis gnarum, monimenta veterum testantur. Carus fuit Seuero, et Maximini iunioris in iure dicendo magister.

3. Fragmenta quaedam in Digestis reperiuntur: praecipuum est illud de Eurematicis.

4. Cum commentario *Henr. Brencmanni* in librum singularem περὶ ἑυρεματικῶν. Lugd. Batau. 1706. 8.

5. De dictione idem adfirmandum est, quod de reliquorum huius tempestatis ICtorum scribendi genere. In sententiis fuit modestus, aequus et cautus.

6. *Gottfridi Mascouii* exercitatio iuris ciuilis, (nomine alius scripta,) ad Modestini casus enucleatos, (§. VI. enumerantur alii commentatores, et §. VIII. quaedam de Modestino eiusque libris et fragmentis adferuntur,) Lipsiae, 1727. 4. rec. in *Gottfr. Mascouii* Opusculis iuridicis et philologicis, editis a *I. L. E. Püttmanno.* Lipsiae, 1776. 8. pag. 31. sqq. — *Ioan. van Nispen* diss. ad fragmenta, quae in Digestis ex *Herennii Modestini* nouem libris differentiarum supersunt. Lugd. Bat. 1752. — rec. in *Ger. Oelrichs* Thesauro disputationum iuridicarum, Bremae et Lipsiae, tom. I. pag. 1. sqq. a. 1768. 4. — *Pancirollus* de claris L. L. interpretibus libr. I. cap. 59. — *Guil. Grotius* in vitis ICtorum. l. II. cap. 12. p. 196.

§. 15.

1. Praeterea FLORENTINUS, LICINIUS, RUFINUS, CL. TRYPHONINUS, Q. VENULEIUS SATURNINUS, NERATIUS PRISCUS, CALLISTRATUS, AELIUS MARCIANUS, aliique hoc fere tempore honorati clarique fuerunt ICti, quorum fragmenta sunt in Digestis.

2. De *Florentino* egerunt *Christ. Gottlieb Thiele* in diss. praeside *And. Flor. Riuino* habita, qua Florentini Iurisprudentiae testamentariae reliquiae, in institutionibus Imp. Iustini repertae notis illustratae exhibentur. Witteb. 1752. — *Christ. Godofr. Iaspis* de Florentino

tino eiusque elegantiori doctrina. Witteberg. 1753. — *Car. Frid. Walch* de philosophia Florentini ICti. Ien. 1754.

3. *Venuleii* fragmenta ex libris IV. de officio Proconsulis, illustrauit *Hermann Oosterdyk.* Traiecti ad Rhenum 1755. 4. recus. in *Oelrichii* thesauro nouo diss. iurid. vol. II.

4. De *Neratio Prisco,* Iurisconf. disp. elegans, praes. D. *Christoph. Gottl. Richtero,* resp. *Io. Conrad. Sickel.* Lipsiae 1788. 4.

5. De *Aurelio Arcadio Charisio*, vetere ICto (Magistro libellorum sub Constantino M. saec. IV.) docta est disp. D. *Christiani Rau.* Lipsiae, 1773. 4.

6. *Iani Steenwinkel*, I. V. D. de vita, studiis, honoribus et scriptis *C. Cassii Longini,* ICt. diss. Lugd. Bat. 1778. 4.

7. De *Callistrato* ICto singularia: auct. *Gottl. Aug. Ienichen.* Lipsiae, 1742. Fragmenta illustrauit *Edmund. Merillius*, et in huius Operibus. Neapol. 1720. 4. et in *Euerh. Ottonis* Thes. iur. tom. III. pag 613. sqq.

8. De *Claudio Tryphonino,* ICto Romano: disp. *D. Rau.* Lipsiae 1770.

9. De vita, studiis, honoribus et scriptis *Aelii Marciani* diss. *Gerhardi Oelrichs*, praeside *Iac. Voorda.* Traiect. ad Rhen. 1754. — *Iac. Gronouii*, Abrahami fil. diss. ad quatuor fragmenta, quae ex Aelii Marciani primo regularum libro in Pandectis supersunt, Lugd. Bat. 1759. 4.

Videantur etiam *I. Gottl. Olearii* diss. de Biographis antiquorum ICtorum Witt. 1714. 4. *Gregorii Maiansii*, Generosi Valentini, ad triginta Iurisconsultorum omnia fragmenta, quae exstant in iuris ciuilis corpore, commentarii, cum indice legum in hoc opere illustratarum. tom. I. II. Geneuae, 1764. 4. — *Menagii* Amoenitat. iuris ciuil. cap. 5. 7. 11. 12. 17. 23. 24. — *Cuiacii* Obseruatt. libr. VII. cap. 2. — *Bynkershoek* de fato ICtorum, in Obseru. IV. c. 5. — Authores et fragmenta veterum ICtorum de origine et progressu iuris ciuilis rom. cum notis variorum, cura *S. Leeuuii* Lugd. Bat. 1671. 8. — Vitae tripartitae Iurisconsultorum veterum a *Bernandino Rutilio*, *Io. Bertrando* et *Guilielmo Grotio* conscriptae. — —. edit. a *Io. Christoph. Franck.* I. V. D. Halae Magdeb. 1718. 4. — *Saxii* Onomast. I. pag. 354. sqq. *Ernesti - Fabricii* B. L. libr. IV. cap. VI. pag. 488. sqq. adde *Euerhardi Ottonis* Thesaurum iuris romani etc. Lugd. Bat. 1726. IV. voll. — rec. Vltraiecti. 1730—1735. V. voll. et Basil. 1741. V. tom. fol. — atque *Gerardi Meermanni* Nouum Thesaurum iuris ciuilis et canonici etc. Hagae Com. 1751—1753. VII. voll.

§. 16.

Caius Iulius Solinus.

1. Quis dies natalis, quae patria, qui dies obitus fuerit, nondum satis est in aprico. Omnia,

Omnia, quaecumque de eius vita disputantur, in coniectura posita sunt. *Dodwellus* eum Censorino fuisse aequalem, coniicit: quare cel. *Saxius* in Onom. I. pag. 351. aetatem eius confert ad. a. Chr. 218. vid. *Hambergeri* zuverläßsige Nachrichten etc. tom. II. pag. 554.

2. Fuit Grammaticus.

3. Superest eius *Polyhistor*, s. collectanea rerum memorabilium, vti antea voluerat inscribere: opus ex Plinii historia naturali maxima ex parte congestum et compilatum.

4. Cum *Mela* aliisque scriptoribus coniunctim saepe editus est: separatim vero primum prodiit Venet. 1473. 4. magn. per Nicolaum Ienson. — Eadem fere tempestate, absque vlla nota, in 8. (*Romae* charactere romano rudi Ioannis Schurenneri de Bopardia,) saec. XV. in mai. 8. v. *Audiffredi* catal. editt. roman. saec. XV. pag. 385. et cel. *Morellum* ad Pinelli Biblioth. tom. II. pag. 365. Non multum post primam per Boninum Mombritium, — de mirabilibus mundi sine nota loci, anni, et typographi. 4. probabiliter *Mediolani.* v. *Saxii* Histor. litter. typogr. Mediolan. pag. 609. coll. p. 147 sq. et *Hamberger* l. mem.— *Parmae*, Andr. Portilia. 1480. 4. paru. — *Venet.* 1498. 4. — *Brixiae*, ex recensione *Bartholini Atriensis.* 1498. fol. Conf. *Freytagii* Adparat. litter. tom. I. pag 121. sq.) — Bononiae 1500. 4. est critica edit. — cum *Vibio Sequest.* Pisauri, impress. ab *Hieronymo*

Soncino, (quem, cònlatis IV. exemplaribus antiquiſſimis, diuerſa ab exemplari Veneto, legiſſe ait *Goboardus Turrellanus* in epiſtola calci ſubnexa.) 1512. fol. — *Paris*, apud *Iodoc. Badium Aſcenſium*, (qui in epiſtola praemiſſa, multa a ſe ſanata, reſecta correctaque eſſe, profitetur,) 1512. — recus. *Spirae*, 1515. 4. (v. *Freytag*. l. mem. tom. II. pag. 1376 ſq) —

Multis locis textum *Solini* emendatum dedit *Io. Camers*; cuius duplex exſtat editio: *Ioannis Camertis*, Minoritani, — in *C. Iulii Solini* πολυίστωρος *enarrationes*. Additus eiusdem Camertis Index. — Viennae Auſtriae, per Io. Singrenium. 1520. fol. (v. *Denis* Merkwürdigk. der Garelliſchen Bibliothek, pag. 271. et eiusdem Wiens Buchdruckergeſchichte. pag. 211 ſq.) tum ex *Camertis* recenſione, *Solinus* ſine commentario. ibid. eod. anno. min. 4. (v. *Denis* Wiens Buchdruckergeſchichte. pag. 212.) — Prior edit. Camertis repetita eſt, addito *Pomponio Mela*. Baſileae apud Mich. Iſengrin. et Henr. Petri. 1538. fol. (v. *Freytag*, l. m. tom. III. pag. 649. ſqq.) —

Nouam textus recenſionem ex antiquis Burdegalenſium Dominicanorum codicibus fecit et ita reſtitutum eſſe *Solinum* ſcripſit *Vinetus*, vt nunc primum natus et editus videri poſſit. Accedunt indices tres, in quibus multa monuit de varia ſcriptura, nonnulla etiam explicuit,

plicuit, dum exemplaria conferret *Elias Vinetus*. Pictauis. 1554. 4. —

Nouam editionem postea concinnauit e cod. Lipsi, *Martin. Anton. Delrius*, (qui Camertem, quem tamen saepe sequitur, crebro vituperat; at quoque a *Salmasio* reprehenditur ad Solinum p. 182, et nulla laude dignus habetur,) Antwerp. 1572. 8. — *Dionysii Alex.* et *Pompon. Melae* situs orbis descriptio. *Aethici* a Cosmographia, *C. I. Solini* Polyhistor — in Solinum emendationes Martini Antonii Delrio. Excudeb. Henr. Stephanus. 1567. fol. min. — *Sol.* ex Delrionis castigatione, cum Mela Aethicoque. Lugd. Batau. 1646. 12. — a *Iac. Grassero*, Basileensi, ex codd. msst. et editis emendatus, et historiis similibus ac dissimilibus illustratus, Genenae. 1605. 8. Paris. 1621. 12.

Optime autem de Solino meritus est *Salmasius* in Plinianis exercitationibus in Caii Iulii Solini Polyhistora — Paris. 1629. Tom. I. II. recus Traiect. ad Rhen. 1689. Fol. Alteri huic editioni, a *Samuele Pitisco* multa cura diligentiaque correctae, adcesserunt Salmasii de Homonymis Hyles Iatricae exercitationes antehac ineditae, nec non de Manna et Saccharo: quibus adcessionibus factum est, vt priori Parisinae, admodum rarae, haec posterior praeferretur. Thesaurus eruditionis vt immensae, ita perquam confusae, inest his exercitationibus. Tres Heidelbergens. duoque

Paris. codd. contulit, habuitque excerpta VI. codd. — Nouissima est editio — e rec. Cl. Salmasii, accurante *M. Andrea Goezio* Lipsiae, (Noribergae) 1777. 8. min.

5. Multa congessit non sine plagii suspicione, nec trutina rationis vbiuis adhibita: saepius enim ne Plinii quidem mentem adsequutus est; stilo vero nimium adfectato, inculto, atque vltimam linguae romanae aetatem prodente vsus.

6. *Dan. Guil. Molleri* diss. de Solino. Altorf. 1693. 4. et *Salmasii* Prolegomena ad exercitatt. Plinianas. — *Ernesti Fabricii.* B. L. lib. II. cap. 13. tom. II. pag. 239. sqq.

§. 17.

COELIUS APICIUS. *)

1. De eius vita fatisque nihil paene certum compertumque habemus.

2. Listero, cuius praefationem conferes, videtur fuisse Afer, qui medio 3. Saeculo vixit, *Coelius* cognominatus.

3. Sub eius nomine feruntur *de opsoniis et condimentis*, siue *arte coquinaria*, libri decem.

4. In

*) *Apicii* nomen non hominis, sed argumenti popinarii notam et indicem esse, credunt *Vossius* Institut. orator. cap. XII. sect. VII. *Listerus*, *Fabric.* in B. L. lib. II. cap. 25. p. 365. sq. et *Saxius* in Onomast. I. pag. 361.

4. In lucem editi ſunt Mediolani per *Blaſium Lancilotum* 1490. — ibid. per *Guilerm. Signerre* 1498. 4.*) — cum *Cenſorino* et *Suetonio* de claris rhetoribus. etc. Venetiis, per Bernardinum Venetum. ſ. a. 4.**) — *Apitii Celii* de re coquinaria libri decem. etc. Venetiis, per *Ioann. de Cereto de Tridino*, alias Tacuinum 1503. 4. de qua editione vberius differit *Freytag* in Adparatu litterar. tom. I. p. 97. ſq. et obſeruat, lectiones huius editionis ſaepe differre ab iis, quas Liſterus reſcripſit. —

Nouam e MSto et de coniectura confecit editionem ſ. recenſionem *Albanus Torinus*: *Caelii Apitii* — de re culinaria libri X. recens e tenebris eruti, et a mendis vindicati, typisque ſumma diligentia excuſi. Praeterea *P. Platinae* — de tuenda valetudine. — — Ad haec *Pauli Aeginetae* de facultatibus alimentorum tractatus, *Albano Torino* interprete. Baſileae 1541. 4. (vide *Goetzii* Memorabilia Biblioth. Dresd. tom. I. pag. 394.) — recus. eod. anno Lugduni apud Gryphium. 8. — Eodem tempore in *Apicio* recenſendo verſatus eſt,

*) Hanc *Ioſ. Ant. Saxius* in Hiſtoria litt. typogr. Mediolanenſi pag. DCIV. ex Maittario, in Indice v. *Signerre* tantum nouerat.

**) Conf. cl. *Gemeiner's* Nachrichten etc. pag. 274. ſq. cui editio Mediolanenſis per Lancellotum ſuſpecta eſſe videtur. Neque *Ioſ. Ant. Saxius* in Hiſt. litt. typ. Med. eius meminit, at varias ex illa edit. lectiones reddidit Bernhold.

est, et multa ex MSStis et ingenio feliciter emendauit et notis illustrauit *Gabriel Humelbergius*. Tiguri. 1542. 4. — cum annotationibus *Martini Listeri* et notis selectioribus, variisque lectionibus integris Humelbergii, Casp. Barthii et variorum, Londini. 1705. 8. (rarissima haec est editio, quod tantum priuatis sumtibus 150. exemplaria typis exscripta sunt.) — cum notis *Listeri* variisque lectionibus integris Humelbergii, Barthii, Reinesii, A. van der Linden, et aliorum, vt et variarum lectionum libello. Editio secunda, auctior et emendatior. (ab *Th. Ians. ab Almeloveen*) Amsterd. 1708. 8. — Nouissima nitidaque editio est cl. *Bernholdi*, Marcobreit excud. Io. Val. Knenlein 1787. 8. calci adhaerent Lectiones variantes collectae ex editione Blasii Lanciloti: posthaec Apicii collatio cum cod. Vaticano, ex edit. Amstelodam. tum lectiones variantes ex adnotatt. Humelbergii desumtae: denique lectiones differentes editionis Listerianae ab Humelbergiana. Sequitur index s. clauis Apiciana.

5. Stilus est varius et concisus: sed coqui nostri eius praecepta non sequentur, nec dapes Apicii omnium palato erunt.

§. 18.

THASCIUS CAECILIUS CYPRIANUS.

1. An. 258. imperante Valeriano supplicio mortis adfectus est.

2. Afer

2. Afer fuit, et rhetoricam cum laude docuit. Atque postquam puram Soteros nostri doctrinam sectari coepit, summus tandem praesul sacer coetui Christianorum Carthagine praepositus est. Vir erat diligens, suae aetatis facundissimus; nullius laboris impatiens, cautus, probus, et constans: dignitatis tamen episcopalis incontinens fautor ac defensor. De Anabaptismo cum Stephano, praesule Romanorum sacro, habuit controuersiam.

3. Scripsit *epistolas*, antiquitatum ecclesiasticarum thesaurum; de idolorum vanitate librum; de vnitate ecclesiae; de oratione dominica; librum ad Demetrianum; de mortalitate; de opere et eleemosynis; de patientia librum; de zelo et liuore; epistolam ad Fortunatum de exhortatione martyrum; testimoniorum libr. III. aduersus Iudaeos; concilium Carthaginiense; sententias episcoporum LXXXVII. de haereticis baptizandis; (librum de spectaculis;) librum de laude martyrum. Alia perperam ei adscribuntur.

4. *Cypriani* epistolae edit. peruetusta s. l. et aliis notis *) — *Epistolae et opuscula.* Romae

*) De hac editione, cuius typi valde similes esse dicuntur iis, qui sunt in Moguntina edit. Cic. de Officiis a. 1465. v. Catal. biblioth. Ducis de la Valliere, tom. I. nr. 411. pag. 151. sq. — Alia edit. vetustissima: *Incipiunt libri Caecilii Cipriani,* memoratur a doct. *Straussio* in Monum. typograph. Bibl. Rebdorf. pag. 50.

Romae 1471. e rec. Io. And. episc. Aleriens. 275. exemplaria tantum e prelo exierunt: de qua edit. vide *Goetzii* Memorab. bibl. Dresdens. tom. I. pag. 26. sq. et *Audiffredi* Catal. edd. rom. saec. XV. pag. 72. sqq. — *Epistolae*, per *Vindelinum Spirensem*. Venetiis. 1471. Fol. In cl. *Schnizeri* ersten Anzeige der Kirchen-Biblioth. zu Neustadt an der Aysch. (Norib. 1782. 4.) inter MSSta chartacea pag. 19. memoratur. *D. Caecilii Cypriani libri et epistolae*. sine loco et anno. Incipit tabula materiarum MSta et additus est Epistolarum liber tertius cum multis aliis Cypriani libellis MSStis. 1470. continet 76. epp. Cypriani — *Epistolae* et *Opuscula* — *Venetiis* per Lucam Venetum, 1483. fol. — *Libri et Epistolae catholicae*, sine anni et typographi nota, F. (exeunte saeculo XV. forsan Basileae, v. *Freytagii* Adparat. litterar. I. pag. 626. *Schnizer* l. m. part. II. pag. 21. sq.) — *de fide catholica* contra Iudaeorum et gentilium errores. editio antiquissima, sine l. et a. (v. cl. *Lengnichii* Beyträge etc. II. pag. 36.) —

Alteram edd. classem duxit *Desiderius Erasmus*, qui primus critica ratione tractauit contextum, alios Cypriani libellos ex vetustis exemplaribus in lucem protulit, et semouit spurios. Basil. apud Frobenium 1520. fol. recus. ibid. 1521. fol. (v. *Hambergeri* Zuverläss. Nachrichten, etc. II. pag. 599.) — Basil. apud Heruag. 1558. fol. (de qua ed. vide

Goetz.

Goetz. l. m. p. 37. sq. adde *Freytagii* Adpar. litt. I. pag. 626. sqq. vbi de editt. Erasm. et Cypriano diligenter agitur.) — Textus ab Erasmo concinnatus, est repetitus, Lugduni apud Seb — Gryphium 1550. 8. II. voll.—

Paullus Manutius Romae 1563. fol. et *Wilh. Morellus* in suis edd. quoque auxerunt numerum libellorum Cyprianeorum. — Quo facto *tertiam* condidit *Iac. Pamelius*, qui *Cypriani Opera* recognouit, edd. Manutii et Morelli cum exemplaribus vetust. contulit, doctas adiecit adnotatt. et vitam Cypriani ex eius scriptis collectam. *Editio altera*, priori castigatior. III. tom. Paris. apud Sebast. Niuellium 1603. F. (v. *Goetz.* l. m. pag. 38. sq.) — *Nic. Rigaltius* denuo ad codd. fidem recognouit docteque explicuit *Cypriani opera*, (neque tamen suae ecclesiae asseclis satisfecit, sed eorum potius bilem mouit.) Paris. 1648. fol. — *Rigaltii* tamen editio cum illius adnotatt. Pamelii et aliorum commentariis repetita est: accedunt *Min. Felicis* Octauius, *Arnobii Afri* aduersus gentes libri VII. *Iulii Firmici Materni* de errore profanarum religionum, *Commodiani* instructiones aduersus gentium deos: cum Rigaltii notis integris et variorum commentariis. *Ph. Priorius* argumenta et notas in libros omnes de nouo adiecit. Paris. 1666. fol. (v. *Goetz.* l. m. pag. 39.) — Multos postea codd. et edit. Venet. 1471. contulit atque egregiam curauit editionem *Io. Fell*, episcopus Oxonien-

niensis. — Opera per *Iohann. (Fell.)* — Accedunt Annales Cypriani — per *Iohan. (Pearson)* Oxon. 1682. et Bremae 1690. Fol.

Quartam condidit aetatem atque optimam reliquit edition. *Steph. Baluzius* — *Cypr. Opera* — studio et labore *Baluzii.* Absoluit post *Baluzium*, ac praefationem et vitam S. Cypriani adornauit vnus ex monachis Congregationis S. Mauri (*Prudentius Maranus.*) Parisiis 1726. Fol. — repet. Venet. 1728. — De idolorum vanitate liber cum *Minucii Felicis* Octauio a Cellario aliisque editus est. — *Cypriani* et aliorum quorundam ad ipsum vel in simili caussa scriptae epistolae LXXXIII. editae studio *Lucae Friderici Reinharti.* Altorfi 1681. 4. — *Exhortatio ad poenitentiam*, cum notis *Io. Chrysost. Trombellii*, inter Trombellii opuscula vet. Patrum Latinorum, Bonon. 1751. 4. pag. 3. sq.

Cypriani carmen ad Felicem ex cod. Corbeyensi, qui vltra ann. 900. censetur, in *Martene* collectione vett. scriptor. tom. IX. nr. I. sed id vel supposititium est, vel ab alio Cypriano profectum. — *Cypriani passionum historia*, ab eius Diacono, Pontio, scripta contra Rigaltium acerbe defenditur in Actis Sanctorum, mens. Martii, Antwerp. 1684. fol. vol. I.

5. In tradendis praeceptis quaedam habet singularia; molliori autem atque elegantiori stilo vsus est, quam *Tertullianus.*

6. *Io.*

6. *Io. Pearson* annales Cypriani, praef. Felli ed. — Litteras S. Firmiani Papae I. de non iterando haereticorum baptismo *Rug. Missorius* in diss. criticis Venet. 1733. fraude Donatistarum fictas esse arbitratus est, cuius tamen argumenta refutarunt *I. G. Walchius* in diss. quadam Ien. 1738. habita, et *Io. Henr. Sbaralea* in libro singulari. Bonon. 1741. 4. — *Henrici Dodwelli* diss. Cyprianicae. Oxon. 1684. 8. — Vindiciae, quibus Firmiani et Cypriani Epistolas aduersus Stephani I. Papae decretum de haereticorum baptismo, nec falsas, nec suppofititias esse, firmis probatur argumentis contra Raymundum Missorium auctore M. G. G. P. O. Franc. et Lips. 1743. 4. — Acta inter *S. Cyprianum* et Stephanum in disceptatione de haereticis baptizandis collecta, vindicata et animaduerss. illustrata, edita a *Fried. Eberhardo Boysen.* Lipsiae et Quedlinburg. 1762. 4. — Num *Cyprianus* editus sit per Vdalricum Gallum et Nicol. de Luca. Romae. 1474. fol. penes Loescherum, illam editionem nominantem, sit fides, nec certi quid dicere potest *Audiffred.* in Catal. etc. pag. 149. — Vitam *Cypriani* gallico sermone enarrauit *Dom. Gervaise.* Paris. 1717. 4. v. Acta erudit. Lips. 1718. p. 298. — *Epistolas* gallice vertit cum notis historicis etc. *Lenfant.* Amstel. 1688. 8. — anglice *Marshal,* Londini, 1717. v. Acta erudit. 1718. pag. 145. sqq. — adde *Saxii* Onomast. I. p. 368. sq. *Fabricii* B. L. mediae et infimae aetatis, ed.

Io. Dominici Mansi. tom. I. pag. 443. sq. *Io. Fabricium* in Historia biblioth. Fabricianae, tom. I. pag. 164. sqq. *I. G. Walchii* biblioth. patrist. pag. 37. et pag. 418.

7. Adiungi potest *B. Marcus*, Leontinus Monachus. a. 253. conf. *Mongitoris* Biblioth. Sicul. tom. II. pag. 31. sq.

§. 19.

MODESTUS.

1. Sub imperatore vixit Tacito, circiter an. 275.

2. Imperatoris *Taciti* iussu scripsit *de vocabulis rei militaris librum*, qui si genuinus est.

3. — cum Ciceronis de natura Deorum libr. III. de diuinatione etc. Venet. per Vindelin. Spirensem (1471.) — *Modesti* libellus de vocabulis rei militaris ad Tacitum Augustum. Impressus *Romae*, per Eucharium Frank, alias Silber, 1487. cum *Vegetio*, *Aeliano* de instruendis aciebus a Theodoro Thessalonicensi latine facto, et *Sexto Iulio Frontino*, quibus in vnum volumen colligatis epistola Io. Sulpitii, Verulani, praemittitur. v. *Audiffredi* Catal. edition. roman. saec. XV. pag. 278. sq. — *iidem*, *ibidem*, per eumdem Eucharium Silber, alias Frank. 1494. 4. v. *Audiffred.* pag. 329. sq. — *In hoc volumine continetur* (Modestus) *de re militari*, (Pomponii Laeti) *de magistratibus vrbis et*

sacer-

ſacerdoti et de legibus, libri. (Romae) ſ. a. et reliquis notis. mai. 8. v. *Audiffred.* p. 392. — *Sextus Iul. Frontinus* — de re militari. — *Flau. Veget.* de re milit. *Aelianus* de aciebus inſtruendis. *Modeſti* libellus de vocabulis rei militaris: Bonon. 1496. fol. v. *Gemeineri* Nachrichten etc. pag. 239. ſq. — inter veteres de re militari ſcriptores. Veſaliae, 1670. 8.

4. Stilus eſt putidus.

5. Diuerſus eſt a *Iulio Modeſto* grammatico, apud Suetonium de illuſtr. Grammaticis. cap. 20. v. *Saxii* Onomaſt. I. pag. 374.

§. 20.

Aelius Spartianus.

1. Vergente ſaeculo tertio vixit, poſt a. 291.

2. Primus fuit ſcriptorum hiſtoriae Auguſtae, et Diocletiano familiaris.

3. Ex vitis, quas promiſit, ſuperſunt vitae Hadriani, Aelii Veri, Didii Iuliani, Seueri, Peſcennii Nigri, Antonini Caracallae et Antonini Getae. Vitae tamen Caracallae et Getae a Dodwello in Praelect. Cambd. Prael. prooem. I. Iulio Capitolino adſcribuntur.

4. *Auguſtae hiſtoriae ſcriptores ſex* iunctim edi ſolent. Quare editiones hic recenſebimus potiores et antiquiores; quarum nonnullas iam ſupra in Prolegom. §. 4. plures vero in Introductione in Notitiam litterat.

Rom. vol. I. Proleg. pag. 76 sq. et in Analect. pag. 398. sqq. et vol. II. pag. 477. laudaui. Curate recensent edd. cl. editores Bipontini in Notitia litteraria praemissa. *Principem* laudat *Salmasius*, Mediolani. 1465. de cuius anni notatione, quum praeter Salmasium nemo hanc viderit editionem, iure dubitant *Hambergerus* in zuverläßig. Nachrichten. tom. II. pag. 604. atque *Ernesti* in Fabricii B. L. tom. III. pag. 98. sq. et putant, esse editionem *Mediolani* MDLXXV. fol. III. voll. cuius titulus: *In hoc codice continentur C. Suetonius Tranquillus de XII. Caesaribus, Aelius Spartianus, Iulius Capitolinus, Aelius Lampridius, Trebellius Pollio, Flauius Vopiscus, Eutropius et Paulus Diaconus, de regum ac imperatorum roman. vita.* vide edit. Bipont. in notitia. pag. 26. sq. *Saxium* in Histor. typogr. litteraria Mediolanensi, Proleg. c. 3. pag. 87. sq. vbi principem edit. adsignat anno 1465. vnius Salmasii testimonio aut errore fretus, quod etiam repetit vberius pag. 557. et 559. in Catal. edd. Mediolanensium.

Idem *Saxius* differit in Catal. p. 562. de vera *prima* Mediolanensi edit. 1475. III. part. per Philippum de Lauagnia.*) — *Iidem* scriptores Venet. 1480. et 1489. per Bernardinum Nouaniensem, atque ibid. 1490. et 1499. per *Io. Rubeum.* —

Alteram

*) Vberiorem huius editionis notitiam dat cl. *Gemeiner* in Nachrichten etc. nr. 12. pag. 21—25.

Alteram aetatem auſpicatus eſt *Egmatius* in editione *Aldina*, Venet. 1517. 8. — rec. Florent. apud heredes Phil. Iuntae 1519. 8. — et auct. apud *Aldum*, Venet. 1519. 8. — cum *Suetonio* et reliquis ſcriptoribus hiſt. auguſtae, e cod. Morlacenſi et edd. Aldinis correct. cura *Des. Erasmi.* Baſil. apud Io. Frobenium. 1518. fol. — repet. (ſine Eraſmi praefat. et ſylloge variarum lect.) Coloniae, in aedibus Eucharii Ceruicorni. 1527. fol. — emendatiores, et *Ammiano Marcellino* aucti — Baſil. in offic. Froben. 1533. fol. — accedente *Velleio Paterculo.* Paris. apud Robert. Stephan. 1544. 8. et ſaepius. vide quoque *Velleium Paterculum* et *Suetonium.*

Tertiam claſſem duxit *Iſaacus Caſaubonus*, qui *ſcriptores hiſtoriae auguſtae minores ſex* multo emendatiores edidit, et adiecit librum emendationum et notarum doctiſſimum. Paris. 1603. 4. — ſucceſſit *Ian. Gruterus*, qui *Hiſtoriae auguſtae ſcriptores latinos minores — Florum, Velleium Paterculum, Suetonium, Aelium Spartianum, Capitolinum*, aliosque, ex optima cuiusque editione comparatos confirmatosque ad codd. Manuſcriptos bibliothecae Palatinae etc. cum notis edidit. Hannouiae. 1611. fol. — *Hiſtoriae Aug. ſcriptores VI.* denuo ex veteribus libris recenſuit et librum notarum atque emendationum doctiſſimum, nec non notas, atque notas Caſauboni adiecit *Claudius Salmaſius.* Paris. 1620.

1620. fol. — repet. Londini per Rich. Twisden. 1652. fol. — Tum prodierunt, at male omissis praefationibus triumuirorum vtilibus atque indicibus locorum ex aliis scriptoribus multis emendatorum, atque explicitorum, ex officina Hackiana. — cum integris notis *Isaaci Casauboni*, *Claudii Salmasii* et *Iani Gruteri*. tom. II. Lugd. Bat. 1671. 8. — cum notis *Vlrici Obrechti*. Argentor. 1677. 8. — *Iulii Capitolini Antoninus Geta* cum notis integris *Isaaci Casauboni*, *Iani Gruteri*, *Claudii Salmasii* et *editoris:* Cuius accedunt de eodem imperatore, et de icuncula quondam M. Regis Alfredi dissertationes. Iscae Damnoniorum 1714. 8. (editor est *Wilhelm Musgrave*.) — *Hist. Aug. scriptores VI.* cura *I. P. Schmid*. cum praef. Püttmanni, Lipsiae, 1774. 8. — Biponti 1787. 8.

5. Confusus est et in notatione temporis et rebus narrandis: in repetitionibus earumdem rerum ineptus; stilus est inelegans, humilis atque neglectus, sine vllo verborum delectu. Historiam Caesarum, non eorum imperii, enarrat.

6. *D. G. Molleri* disp. de Ael. Spartiano. Altdorf. 1687. 4. *Gottfr. Mascouii* oratio de vsu et praestantia historiae Augustae in iure ciuili, cum notis Püttmanni, in *Mascouii* Opusculis iuridicis et philologicis, a Püttmanno editis. Lipsiae, 1776. 8. pag. 327. sqq. — *Henr. Dodwelli* praelectiones academicae ad initium

initium vitae Hadriani a Spartiano scriptae: acc. diurnorum vrbis e tabb. marmoreis fragmenta, cum notis. Oxoniae e theatro Sheldoniano 1692. 8. *Fabricii* B. L. tom. III. lib. III. cap. 6.

§. 21.

Claudius Mamertinus.

1. Circa an. 288. vixit.

2. Et imaginibus et meritis laudeque eloquentiae insignis: diuersus est ab alio *Claudio Mamertino*, qui vixit circiter ann. 361.

3. Duo panegyricos habuit in Maximinianum Herculeum.

4. Cum Panegyricis Plinii iun. reliquorumue coniunctim eduntur. Adde supra Prolegom. §. 4. et Introduct. in Notit. litter. rom. I. p. 59. sqq. Editionibus Plinii, quibus addi solent, nunc praetermissis, reliquorum panegyrici primum per *B. Rhenanum*. Basil. 1520. 4. promulgati sunt. — Cum notis *de la Beaune*. Paris. 1677. 4. — e recensione *Iani Gruteri*, cum suis, Laeuinei, Acidalii et Rittershusii notis, Viennae Austriae 1694. 12. — cum annot. *Christ. Cellarii*, Halae, 1703. — cum notis *C. G. Schwarzii* doctisque *Wolfgangi Iaegeri*. Noribergae 1778. II. tom. 8. — *Christ. Gottlieb. Schwarzii* Obss. philologico-criticae ad panegyricum Cl. Mamertini Maximiano Augusto dictum disputat.

Altdorfii. 1739. et Spicilegium obss. ad eundem. ibid. 1740. — Eiusdem obss. ad *Cl. Mamertini* panegyricum genethliacum Maximiano Augusto dictum. Altdorf. 1746. pars altera 1747. part. III. et IV. a. 1748. Textui subiectae sunt obseruationes.

5. Pro illius temporis ratione satis eleganter scripsit; nimium vero adulatus est.

6. *Mongitoris* Bibl. Sicula. tom. II. pag. 28. — *I. G. Walchii* dissert. de panegyricis veter. in eius Parergis academicis, Lipsiae, 1721. 8. pag. 849. sqq. at de ingenio atque virtutibus vitiisque scribendi panegyricorum Mamertini ac posteriorum rom. curatius eruditiusque adhuc disputari potest. — *Longchampii* Entwurf einer gelehrten Geschichte von Frankreich. a *Klotzio* edit. tom. I. pag. 160. — De altero *Mamertino* vide ibidem pag. 218. sq.

§. 22.

ARNOBIUS.

1. Ineunte saeculo quarto coetum Christianorum ornauit.

2. Sicca — Afer fuit: antequam superstitionem idolorum eiurauit, in patria docuerat rhetoricam, qua postea, tamquam validissimis armis, ad oppugnandam paganorum doctrinam, bene et feliciter vsus est.

3. Reliquit suae eruditionis luculenta testimonia, *disputationum aduersus gentes* s. vt est

eſt in MSStis, *aduerſus nationes, libros VII.* — *Octauus* liber, qui in antiquiſſimis exemplaribus praeterea memoratur, eſt ille *Octauius*, quem a *Minucio Felice* conſcriptum ſupra indicauimus.

4. Primum typis exſcripti ſunt *Romae* (ſtudio Fauſti Sabaei, Brixiani) 1542. fol. Ita hoc anno 1542. in calce; *Romae in aedibus Franciſci Priſcianenſis, 1542.* praelo exiiſſe hanc editionem, teſtantur *Hamberger* in Zuverläſs. Nachricht. II. pag. 652. ſqq. vbi multus eſt de illa, *Maittaire* in Ann. typogr. III. pag. 334. (vterque autem adnotat, dedicationi ad Franciſcum I. regem Galliarum ſubſcriptum eſſe, *Romae e bibliotheca Palatina cal. Septembr. 1543. Priuilegium* vero obſeruat Hamberg. an. MDLXII. latum.) *Bure* in Bibliogr. inſtructive, Theol. n. 298. p. 228. et in Catal. Biblioth. Ducis de la Valliere, tom. I. p. 152. et alii.

— ex emendatione *Sigismundi Gelenii*, multa de coniectura audacius mutantis et interpolantis Baſil. 1546. 8. — ex bibliotheca *Theodori Canteri*, et cum eiusdem notis. Antwerp. 1582. 8. Canterus primus eſt, qui ſingulariter meritus ſit de Arnobio — — *Arnobii . . . M. Minucii Felicis* Octauius. Romana editio poſterior et emendatior. Romae, (curante et corrigente *Fuluio Vrſino*, qui emendationes Io. Bapt. Sighicelli, in primis Petri Ciaconii, nouae editioni parandae immortui,

mortui, partim in textum admisit, partim in margine notauit.) 1583. 4. — Bis bene meruit de *Arnobio* nouamque confecit recensionem *Gebhard Elmenhorst.* Prior editio inscripta est: *Arnobii — libri VII. quibus accessit eiusdem argumenti dialogus M. Minucii Felicis Octauius. Geuerhard Elmenhorst recensuit et notis illustrauit.* Hanou. typis Wechel. 1603. 8. — Altera, a priore diuersa, ad principem editionem et MSStos codd. castigata, cum adnotationibus, potissimum grammaticis, interdum historicis, et collectaneis variarum lectionum separatim positis, inscripta est: *Arnobii — libri VII. Gebhart Elmenhorstius collatis diuersis codd. recensuit et obseruationibus illustrauit.* Hamburgi. 1610. fol. — Interea ediderunt *Arnobium Godeschalcus Stewechius* cum Electis. Antwerp. 1604. 8. et *Desiderius Heraldus;* cuius praestans editio inscripta est: *Arnobii . . . libri septem. M. Minucii Felicis Octauius. Editio noua, ad edition. roman expressa, quibusdam tamen in locis e MS. reg. aucta et emendata. Des. Heraldi ad Arnobii libros VII. Animaduersiones* (doctae, in quibus res et verba explicantur et passim alii auctores emendantur,) *et castigationes:* Paris. 1605. 8. Pag. 8. duo alios libros antiquos, quos consuluit, laudat. — Cum Cypriano. Paris. 1666. v. §. 18. — cum integris omnium commentariis. Lugd. B. 1651. 4. et 1657. 4. Editor fuit *Salmasius*, cuius maiorem commentarium obitus intercepit.

cepit. Insunt autem in hac editione obss. Canteri, Stewechii, Elmenhorstii et Heraldi. v. *Niceronii* Memor. virorum cel. tom. II. ex versione germanica, pag. 420. sq. et 425.

5. *Arnobius*, quod permulta ex antiquitate atque historia eruit explicuitque, Varro ecclesiasticorum auctorum vocatur. In doctrina tamen sacra tradenda saepe alucinatus est, rebus sacris nondum recte initiatus. Scripsit enim hos libros, quod episcopus, antequam *Arnobius* in coetum Christianorum reciperetur, publicum mentis bonae et sincerae edere testimonium insserat. Satis quidem habet eloquentiae, sed inumeros quoque barbarismos et soloecismos, atque orationem tumidam, asperam atque incomtam.

6. *Ernstii* notae ad Arnobium aduersus gentes et ad B. Hippolyti libellos. Hafniae. 1726. 8. rarus lib. — *I. G. Walchii* bibliotheca patristica pag. 419. *Saxii* Onomastic. I. pag. 382. sq.

7. Diuersus ab eo est *Arnobius minor*, Gallus natione, circa an. 460. Semipelagianus. scripsit commentarium in Psalmos, editum ex recognitione *Desid. Erasmi.* Roterod. Basileae ex officina Froben. 1522. fol. — Coloniae per Euchar. Ceruicornum. 1522. 4. (v. *Goezii* Memor. bibl. Dresd. tom. I. pag. 419.) — recens. auctum et emendatum per *Laur. de la Barre*, cum eiusdem *Arnobii* adnotatt. in Evangelistarum locos, in Bibl. P. P. maxima.

Lugd.

Lugd. tom. VIII. p. 236. (ab Erasmo enim adtribuebatur *Arnobio* maiori a Maddonato autem Fausto episcopo.)

Eidem *Arnobio* minori vindicatur *Praedestinatus* siue *praedestinatorum haeresis* primum in lucem edita cura et studio *Iac. Sirmondi*, Paris. 1643. 8. — ex edit. *Sirmondi*, cui subiuncta est eiusdem libri censura, in qua ostenditur, nullam fuisse vmquam Praedestinatorum haeresin, auctore *Auvraeo*, (i. e. *de Barcos*) sine loco impress. 1645. 8. — *Altercatio cum Serapione de deo trino et vno*, *et duabus in Christo naturis*, Arnobio abiudicatur, edita primum cum notis *Franc. Feuardentii*, cum eiusdem Irenaeo. Colon. 1596. Lutet. Paris. 1675. fol.

Confer, Hamberger Z. N. III. p. 197. sqq. *Fabricii* B. L. med. et infim. aetat. tom. I. pag. 138. ed. Mansii, *Saxii* Onomast. I. pag. 516. sq.

§. 23.

VULCATIUS GALLICANUS.

1. Ante a. Ch. 303. vixit.

2. Senator erat Romanus.

3. Descripsit *vitam Auidii Cassii*: quam tamen ad Spartianum auctorem pertinere censet cl. *Saxius* in Onomastic. vol. I. pag. 378. ita quoque in cod. Palat. tribuitur illa *Spartiano*: secus vero sentit *Hamberger* in Zuverl. Nachricht. tom. II. pag. 657.

4. Edi-

4. Editur cum reliquis fcriptoribus hiftoriae Auguftae.

5. Stilus exfanguis atque inelegans.

6. *Mölleri* difp. de illo. Altorf. 1699. 4.

§. 24.

TREBELLIUS POLLIO.

1. Circa a. C. 290. fqq. atque id fere temporis cum Vulcatio vixit. v. cel. *Saxium* in Onomaft. I. pag. 380.

2. Superfunt vitae Valeriorum, Gallienorum, XXX. tyrannorum et Claudii.

3. Editur cum Spartiano.

4. Stilus fcatet vitiis, fuae aetati communibus; terfior tamen, quam eorum, quibus Trebellius erat aequalis. Minus diligens fidusque fuit in cuftodienda veritate hiftorica, v. *Vopifcum* in Aureliano cap. 2.

5. *Molleri* difput. de eo. Altorf. 1689. 4. *Dodwell.* Praelect. Cambd. P. Prooem. V. *Hamberger* l. m. II. pag. 659. fq. *Baudelot* explicatio loci cuiusdam, in comment. academiae reg. Paris. Infcr. vol. II. pag. 353. fqq.

§. 25.

EUMENIUS.

1. Medio circiter tertio faeculo natus, a. Chrifti 310. adhuc in viuis fuit.

2. Auguftoduno — Aeduus erat. In patria fua artem rhetoricam, quafi hereditate quadam

Probi, Firmi, Saturnini, Proculi, Bonosi, Cari, Numeriani et Carini enarrare instituit, publicis scriptis vsus.

4. Editur cum Spartiano.

5. De eo idem paene dicendum, quod de reliquis, qui in eodem argumento versati sunt: nam quum, vt reliqui historiae Augustae auctores, ex actis publicis notitiam hauriret, ratione masculae latinitatis parum habita, interdum vel ad nauseam vsque oratione adfectata, lectio eius et ceterorum ad historiam cognoscendam potius, quam ad nitorem elegantiamque latinae linguae, tum valde corruptae, perspiciendum conducit.

6. *Molleri* disp. de eo. Altorf. 1687. *H. Dodwelli* praelectiones Cambdenianae Prael. prooemii V. §. 5. *Mongitor* in Bibliotheca Sicula, vol. I. pag. 198. sq. sub v. *Flauius. Saxii* Onomast. I. p. 381.

§. 27.

Aelius Lampridius.

1. Ortus, parentes, reliqua fata in tenebris sepulta sunt. Graecus natione fuisse videtur Mollero. Circa a Ch. 324. floruit.

2. Sunt, qui arbitrentur, Spartianum et Lampridium vnum eundemque fuisse scriptorem, et Spartiani integrum nomen: *Aelii Lampridii Spartiani.* vid. §. 20. *Saxii* Onomast. I. p. 378. *Hambergeri* Z. N. II. p. 672.

3. De-

3. Descripsit vitas Commodi, Antonini Diadumeni, Heliogabali, atque Alexandri Seueri.

4. Dictio valde humilis et parum sincera. vide supra Vopisci titulum.

5. *Molleri* disp. de eo. Altorf. 1688. *Dodwelli* praelect. Cambdenian. prooem. 2.

§. 28.

NAZARIUS.

1. Circiter a. Ch. 321. celebris fuit.

2. Natione Gallus, Burdigalensis.

3. Imperatorem Constantinum et huius binos filios Romae publice laudauit.

4. Panegyricus iungitur reliquis veterum panegyricis.

5. Historiam suae aetatis egregie illustrat.

6. In Abbatis *Longchamp chronologischen und critischen Entwurf einer Gelehrten Geschichte Frankreichs von den aeltesten Zeiten bis auf das 18te Iahrhundert: aus dem Franzoesischen übersetzt. Unter der Aufsicht und mit einer Vorrede des Herrn Geheimen Rath Klotz.* Halae 1770. 8. vol. I. pag. 178. de Nazario quaedam traduntur. — *Saxii* Onomast. I. pag. 394. sq.

§. 29.

LUCIUS CAELIUS (al. CAECILIUS) LACTANTIUS FIRMIANUS.

1. Floruit Diocletiani et Constantini temporibus; circa an. 325. mortuus esse creditur.

2. Italus natione fuisse plurimis videtur. In Africa ab Arnobio litteris institutus est, in iisque tam felices progressus fecit, vt praeceptorem suum eruditione et orationis suauitate atque elegantia longe superaret. Sub imperio Diocletiani Nicomediae in Bithynia, vbi artem tradere rhetoricam iussus erat, in paupertate vitam egit, donec Constantinus M. eius fidei et disciplinae filium Crispum concredidit.

3. Ex monumentis elegantissimi eius ingenii supersunt: De opificio Dei ad Demetrianum liber vnus; diuinarum institutionum libri VII. de ira Dei ad Donatum liber vnus; Epitome institutionum diuinarum ad Pentadium fratrem; de mortibus persequutorum*) ad Donatum confessorem; symposium; Carmen de Phoenice, (quod ab aliis *Lactantio* abnegatur, aliique tribuitur;) de pascha, carmen ad Felicem Episcopum: carmen autem de passione Domini ei perperam adtribuitur.

4. *Lactantii institutiones* primum formulis typothetarum excusae sunt, 1465. fol. in monasterio Sublacensi, per Conrad Schweynheim et Arnold Pannarz. Insunt quoque *Lactantii libri de ira et opificio.* de rarissima hac et, non quidem prima omnium in Italia formu-

*) De cod. Colbert. e quo in lucem prolatus est a *Baluzio* et de controuersiis inde ortis, vide *Daniel Maichelius* de praecipuis bibliothec. Parisiens. part. I. cap. 2. et part. II. cap. 4.

formulis typographicis descriptorum librorum, editione, at sub initium typographiae italicae facta, plures viri docti egerunt: iis, quos doctissimi editores Bipontini in notit. literar. de Lactantio iam adtulerunt, addi possunt *Bure* in Bibliogr. instruct. Theolog. n. 291. et in Catal. libr. Ducis de la Valliere, tom. I. nr. 413. vbi plures antiquissimae Lactantii editiones recensentur, in primis *Audiffredus* in Catal. editt. rom. saec. XV. pag. 1. sqq. qui etiam reliquas *editiones romanas* illius saeculi recenset, n. pag. 20. edit. a. 1468. fol. per Schweynheim et Pannarz, cui in fine accessere *Lactantii* poemata de Phoenice et de Paschate; tum pag. 58. *Lactantii* Opera, (n. diuin. institut. libri VII. de ira dei lib. I. de opificio hominis lib. I. carm. de Phoenice et de Paschate, nec dum autem epitome diuinar. institutionum, quam Veneta Vindelini primum exhibuit,) ex recognitione *Io. Andr.* episcopi Aleriensis; (plane diuersa ab editione prima) 1470. fol. — pag. 85. de ed. spuria dubiaque a. 1471. nil praeter inscriptionem adtulit. et pag. 150. ed. per Vdalric. Gallum et Symonem Nicolai de Luca: emendante *Angelo Cneo Sabino.* 1477. fol. —

Antea tamen *Lact. Opp.* lucem viderunt *Venetiis* opera Adami 1471. fol. (v. dociss. editorem Bipont. pag. XIV. sq. et *Schelhorn* in Amoenitatt. literar. vol. I. pag. 312. sq.) — *Rostoch.* 1476. fol. — Alias illius et sequentis

saeculi edd. a *Goetzio* in Memorab. biblioth. Dresdens. vol. II. fasc. II. pag. 225. sqq. editoribus Bipontinis, Bünemanno aliisque memoratas, omittam. adde *Goetz.* l. m. vol. III. fasc. I. pag. 4. notabo tantum edit. vet. *de resurrectione*, s. l. a. et typogr. in *Meuseliano* Historisch. litterarisch. typograph. Magazin. part. I. pag. 81. descriptam, et edit. s. an. et loco, *Lact. de phoenice vnica aut Arabiae carmen.* v. cel. *Wernsdorf.* loc. infra laudando.

Aetate altera praestant edd. *Parisinae* criticae cum *Egidii Delphi* annotamentis etc. pro *Io. Petit* bibliopola, 1500. 4. — repet. 1509. 1513. — *Veneta*, correctore *Io. Petro Valeriano Bolzanio*, s. *Io. Pierio*, Bellunensi, per Io. de Tridino, cognom. Tacuinum. 1502. fol. — rep. castigatius per *Ianum Parrhasium*, impress. per I. de Tridino etc. ibid. 1509. fol. v. *Freytagii* Adparat. litterar. II. pag. 850. sqq. Parrhasium multarum correctionum, quas plurimi Aldo aut Tuccio adscribunt, iam fuisse auctorem, Bünemann adfirmat. — *Florent.* ex *Mariani Tuccii* recognitione. 1513. 8. — *Veneta* s. *Aldina* I. corrigente *Io. Baptista Egnatio*, 1518. 8. — quam correctiorem et variis lectionibus auctam reddidit *Andr. Cratander* Basil. 1521. 1524. 4. 1532. fol. — *Lactant. de opificio dei, per Desid. Erasmum Roterod.* (e cod. vetusto et ed. Aldina correctus et) *recognitus scholiisque* (ad capitis demum II. finem vsque) Basil. 1529. 8. —

Tertia

Tertia aetas enata eſt nutritore *Honorato Faſitelio*, qui e MSStis Caſſinenſibus *Lactantii* libros dedit multis in locis emendatos auctosque, *Venetiis*, apud Aldum. 1535. 8. Vtraque Aldina, praecipue poſterior, baſis facta eſt in plurimis, fere omnibus, vsque ad *Xyſtum Betuleium*, qui *Opera Lactantii* commentario illuſtrauit, et, (e codice, an de coniectura? incertum eſt,) lectiones praebuit ſingulares, interdum Aldinis meliores. Baſileae. 1563. fol. —

Poſtea *quartam* aetatem auſpicatus *Mich. Thomaſius*, qui vſus duobus codd. Bonon. et ſeptem Vaticanis, plurimas lectiones illorum in margine poſuit, in notis praecipuas defendit, rarius reſcripſit, *Lactantii Opp.* emendata cum notis edidit Antwerp. ex officina Plantin. 1570. 8. — rep. ibid. 1587. 8 —

Eximia eſt editio, quam adiutus a Cuiacio, comparatis codd. excudendam curauit: *Lactantii Opp. — omnia ex fide et auctoritate librorum MSStorum emendata. — Io. Tornaeſius.* Lugd. 1587. 8. min. ſ. 12. ſaepius repetita. — Ad illuſtrandum et reſtituendum *Lactantium* plurima contulit *Ioſ. Iſaeus*, Caeſenas, qui *Lactantii Opp.* (praeter carmina,) *ſumma diligentia recognita et non modo ex antiquiſſimis MSS. codd.* (duobus Bonon. et XII. Vaticanis,) *ſed etiam ex doctiſſimis ſcriptoribus emendata et notis illuſtrata* edidit Caeſenae, 1646. fol. — rec. mutato tantum

 titulo,

titulo, Romae. 1650. — Criticis ob adlatas V. L. vtilis est editio *Seruatii Gallaei*, Lugd. Bat. 1660. apud Hackium etc. mai. 8. —

Opera ad fidem MSS. (quinque) *recognita et comment. illustrata a Thoma Spark*, Oxonii e theatro Sheldon. 1684. 8. Carmina sunt exclusa: est edit. eclectica. — *Opp.* ad fidem codd. impress. et MSS. (quorum lectiones variae sunt praemissae,) Cantabrig. 1685. 8. —

Vltima aetas nobilitata est studio *Cellarii*, *Heumanni*, in primis *Bünemanni*, atque *Io. Baptistae le Brun* ac *Nic. Lengleti du Fresnoy*. — *Cellarius*, sex codd. MSS. multisque edd. vetustis collatis, probabilem dedit editionem, notis suis aliorumque excerptis ornatam. Lipsiae, 1698. 8. — cum notis criticis Thomasii et Cellarii suisque edidit, collatis pluribus editionibus, *Chr. Aug. Heumannus*, qui quidem textum Cellar. vt plurimum seruauit, epitomen tamen integram ad MSS. Taurin. et Bonon. in textu emendauit, multasque adtulit coniecturas. Gottingae, 1703. 8. — *Lact. Opp.* — ad LXXX. et amplius MSS. codd. editosque XL. collata atque notis vberioribus illustrata, *a Io. Baptist. le Brun*, et, (illo mortuo,) *Nicol. Lenglet Dufresnoy*. Tom. I. II. Lutet. Paris. 1748. 4.

Optima editio est *Io. Lud. Bünemanni* cum magno adparatu critico, et illius, aliorumque select. notis. Lips. 1739. 8. — *Opera* — cum notis et dissert. *Eduardi a S. Xauerio*, tom.

tom. XIV. Rom. 1755—1760. 8. qui Eduardus a Sancto Xauerio Adparatum ad nouam L. Coelii Firmiani Lactantii operum editionem vna cum praefatione generali et duabus differtatt. praecipuis in specimen ceterorum antea ediderat, Romae. 1751. 4. — *Opera*, ad optimas edd. coll. praemissa notitia litterar. Bipont. 1786. II. tom.

— *Epitome institutionum diuinarum* ad Pentadium fratrem — ex antiquissimo bibliothecae regiae Taurinensis codice recensuit, lucique publicae dedit — *Christ. Matth. Pfaff*, Paris. 1712. 8. (qui initium ex bibliotheca Taurinensi suppleuit.) — repet. emendauit et animaduerss. illustrauit *Io. Dauis*. Cantabr. 1718. 8. — Liber de persecutione s. de mortibus persecutorum cum notis *Steph. Baluzii*. Parisiis, 1679. 8. et in *Baluzii* Miscellaneorum libro II. p. 46. — Idem liber cum notis variorum cura *Paulli Bauldri* — Traiect. ad Rhen. 1693. 8. —

L. Cecilii liber ad Donatum Confessorem, de mortibus persecutorum, hactenus L. Coelio Firmiano Lactantio adscriptus, ad Colbertinum codicem denuo emendatus. Accedit dissertatio, in qua de huius libri auctore disputatur. — Opera *Nicolai de Nourry*. Paris. 1710. recus. 1715. in eius Adparatu ad Bibliothec. max. Patrum etc. —

Symposium cum suis aliorumque notis illustrauit *Christ. Aug. Heumannus*, Hanouerae

Altdorfii. 1739. et Spicilegium obss. ad eundem. ibid. 1740. — Eiusdem obss. ad *Cl. Mamertini* panegyricum genethliacum Maximiano Augusto dictum. Altdorf. 1746. pars altera 1747. part. III. et IV. a. 1748. Textui subiectae sunt obseruationes.

5. Pro illius temporis ratione satis eleganter scripsit; nimium vero adulatus est.

6. *Mongitoris* Bibl. Sicula. tom. II. pag. 28. — *I. G. Walchii* dissert. de panegyricis veter. in eius Parergis academicis, Lipsiae, 1721. 8. pag. 849. sqq. at de ingenio atque virtutibus vitiisque scribendi panegyricorum Mamertini ac posteriorum rom. curatius eruditiusque adhuc disputari potest. — *Longchampii* Entwurf einer gelehrten Geschichte von Frankreich. a *Klotzio* edit. tom. I. pag. 160. — De altero *Mamertino* vide ibidem pag. 218. sq.

§. 22.

Arnobius.

1. Ineunte saeculo quarto coetum Christianorum ornauit.

2. Sicca — Afer fuit: antequam superstitionem idolorum eiurauit, in patria docuerat rhetoricam, qua postea, tamquam validissimis armis, ad oppugnandam paganorum doctrinam, bene et feliciter vsus est.

3. Reliquit suae eruditionis luculenta testimonia, *disputationum aduersus gentes* s. vt est

est in MSStis, *aduersus nationes*, *libros VII*, — *Octauus* liber, qui in antiquissimis exemplaribus praeterea memoratur, est ille *Octauius*, quem a *Minucio Felice* conscriptum supra indicauimus.

4. Primum typis exscripti sunt *Romae* (studio Fausti Sabaei, Brixiani) 1542. fol. Ita hoc anno 1542. in calce; *Romae in aedibus Francisci Priscianensis*, *1542.* praelo exiisse hanc editionem, testantur *Hamberger* in Zuverläss. Nachricht. II. pag. 652. sqq. vbi multus est de illa, *Maittaire* in Ann. typogr. III. pag. 334. (vterque autem adnotat, dedicationi ad Franciscum I. regem Galliarum subscriptum esse, *Romae e bibliotheca Palatina cal. Septembr. 1543. Priuilegium* vero obseruat Hamberg. an. MDLXII. latum.) *Bure* in Bibliogr. instructive, Theol. n. 298. p. 228. et in Catal. Biblioth. Ducis de la Valliere, tom. I. p. 152. et alii.

— ex emendatione *Sigismundi Gelenii*, multa de coniectura audacius mutantis et interpolantis Basil. 1546. 8. — ex bibliotheca *Theodori Canteri*, et cum eiusdem notis. Antwerp. 1582. 8. Canterus primus est, qui singulariter meritus sit de Arnobio — — *Arnobii . . . M. Minucii Felicis* Octauius. Romana editio posterior et emendatior. Romae, (curante et corrigente *Fuluio Vrsino*, qui emendationes Io. Bapt. Sighicelli, in primis Petri Ciaconii, nouae editioni parandae immortui,

mortui, partim in textum admisit, partim in margine notauit.) 1583. 4. — Bis bene meruit de *Arnobio* nouamque confecit recensionem *Gebhard Elmenhorst.* Prior editio inscripta est: *Arnobii — libri VII. quibus accessit eiusdem argumenti dialogus M. Minucii Felicis Octauius. Geuerhard Elmenhorst recensuit et notis illustrauit.* Hanou. typis Wechel. 1603. 8. — Altera, a priore diuersa, ad principem editionem et MSStos codd. castigata, cum adnotationibus, potissimum grammaticis, interdum historicis, et collectaneis variarum lectionum separatim positis, inscripta est: *Arnobii — libri VII. Gebhart Elmenhorstius collatis diuersis codd. recensuit et obseruationibus illustrauit.* Hamburgi. 1610. fol. — Interea ediderunt *Arnobium Godeschalcus Stewechius* cum Electis. Antwerp. 1604. 8. et *Desiderius Heraldus;* cuius praestans editio inscripta est: *Arnobii .... libri septem. M. Minucii Felicis Octauius. Editio noua, ad edition. roman expressa, quibusdam tamen in locis e MS. reg. aucta et emendata. Des. Heraldi ad Arnobii libros VII. Animaduersiones* (doctae, in quibus res et verba explicantur et passim alii auctores emendantur,) *et castigationes:* Paris. 1605. 8. Pag. 8. duo alios libros antiquos, quos consuluit, laudat. — Cum Cypriano. Paris. 1666. v. §. 18. — cum integris omnium commentariis. Lugd. B. 1651. 4. et 1657. 4. Editor fuit *Salmasius,* cuius maiorem commentarium obitus intercepit.

cepit. Insunt autem in hac editione obss. Canteri, Stewechii, Elmenhorstii et Heraldi. v. *Niceronii* Memor. virorum cel. tom. II. ex versione germanica, pag. 420. sq. et 425.

5. *Arnobius*, quod permulta ex antiquitate atque historia eruit explicuitque, Varro ecclesiasticorum auctorum vocatur. In doctrina tamen sacra tradenda saepe alucinatus est, rebus sacris nondum recte initiatus. Scripsit enim hos libros, quod episcopus, antequam *Arnobius* in coetum Christianorum reciperetur, publicum mentis bonae et sincerae edere testimonium iusserat. Satis quidem habet eloquentiae, sed inumeros quoque barbarismos et soloecismos, atque orationem tumidam, asperam atque incomtam.

6. *Ernstii* notae ad Arnobium aduersus gentes et ad B. Hippolyti libellos. Hafniae. 1726. 8. rarus lib. — *I. G. Walchii* bibliotheca patristica pag. 419. *Saxii* Onomastic. I. pag. 382. sq.

7. Diuersus ab eo est *Arnobius minor*, Gallus natione, circa an. 460. Semipelagianus. scripsit commentarium in Psalmos, editum ex recognitione *Desid. Erasmi.* Roterod. Basileae ex officina Froben. 1522. fol. — Coloniae per Euchar. Ceruicornum. 1522. 4. (v. *Goezii* Memor. bibl. Dresd. tom. I. pag. 419.) — recens. auctum et emendatum per *Laur. de la Barre*, cum eiusdem *Arnobii* adnotatt. in Evangelistarum locos, in Bibl. P. P. maxima. Lugd.

Lugd. tom. VIII. p. 236. (ab Erasmio enim adtribuebatur *Arnobio* maiori a Maddonato autem Fausto episcopo.)

Eidem *Arnobio* minori vindicatur *Praedestinatus* siue *praedestinatorum haeresis* primum in lucem edita cura et studio *Iac. Sirmondi*, Paris. 1643. 8. — ex edit. *Sirmondi*, cui subiuncta est eiusdem libri censura, in qua ostenditur, nullam fuisse vmquam Praedestinatorum haeresin, auctore *Auvraeo*, (i. e. *de Barcos*) sine loco impress. 1645. 8. — *Altercatio cum Serapione de deo trino et vno, et duabus in Christo naturis*, Arnobio abiudicatur, edita primum cum notis *Franc. Feuardentii*, cum eiusdem Irenaeo. Colon. 1596. Lutet. Paris. 1675. fol.

Confer. Hamberger Z. N. III. p. 197. sqq. *Fabricii* B. L. med. et infim. aetat. tom. I. pag. 138. ed. Mansii, *Saxii* Onomast. I. pag. 516. sq.

§. 23.

Vulcatius Gallicanus.

1. Ante a. Ch. 303. vixit.

2. Senator erat Romanus.

3. Descripsit *vitam Auidii Cassii*: quam tamen ad Spartianum auctorem pertinere censet cl. *Saxius* in Onomastic. vol. I. pag. 378. ita quoque in cod. Palat. tribuitur illa *Spartiano*: secus vero sentit *Hamberger* in Zuverl. Nachricht. tom. II. pag. 657.

4. Edi-

4. Editur cum reliquis scriptoribus historiae Augustae.

5. Stilus exsanguis atque inelegans.

6. *Molleri* disp. de illo. Altorf. 1699. 4.

§. 24.

Trebellius Pollio.

1. Circa a. C. 290. sqq. atque id fere temporis cum Vulcatio vixit. v. cel. *Saxium* in Onomast. I. pag. 380.

2. Supersunt vitae Valeriorum, Gallienorum, XXX. tyrannorum et Claudii.

3. Editur cum Spartiano.

4. Stilus scatet vitiis, suae aetati communibus; tersior tamen, quam eorum, quibus Trebellius erat aequalis. Minus diligens fidusque fuit in custodienda veritate historica, v. *Vopiscum* in Aureliano cap. 2.

5. *Molleri* disput. de eo. Altorf. 1689. 4. *Dodwell.* Praelect. Cambd. P. Prooem. V. *Hamberger* l. m. II. pag. 659. sq. *Baudelot* explicatio loci cuiusdam, in comment. academiae reg. Paris. Inscr. vol. II. pag. 353. sqq.

§. 25.

Eumenius.

1. Medio circiter tertio saeculo natus, a. Christi 310. adhuc in viuis fuit.

2. Augusloduno — Aeduus erat. In patria sua artem rhetoricam, quasi hereditate quadam

dam ab auo, Atheniensi, qui Romam, et inde Augustodunum (hodie, Autun) non, vt quidam opinionis errore putarunt, Cliuiopolin ad Rhenum, transtulerat domicilium, illaque orandi arte excelluerat, acceptam et docuit et exercuit, omnibus, praesertim imperatori Constantio Chloro, sic probatus, vt eum in aulam vocaret, munere litterarum secretarum scribendarum illi iniuncto; quem quidem imperatorem in expeditionibus comitatus est, quamquam ipse stipendia numquam meruerat. Ab officio quidem se abdicans in rus secesserat: postea tamen rogatu et liberalitate imperatoris, cui incrementum gloriaque scholae Augustodunensis valde curae fuit cordique, commotus, in patriam rediit ad pristinum munus capessendum, et non solum fama sui nominis atque diligentia; sed singulari quadam virtute, liberalissimum salarium in vsum floremque ciuitatis illius litteratae conuertendo, famam scholae restituit atque amplificauit. Statua Eumenio posita, vna cum inscriptione est recentioris fabricae monumentum adulterinum. v. cel. *Saxii* Onomast. I. pag. 382.

3. Reliquit quatuor orationes pro restaurandis scholis Augustodunensibus: Panegyricum Constantio Caesari Treueris Augustodunensium nomine, recepta Britannia dictum; panegyricum Constantio Augusto dictum Treueris; Gratiarum actionem Flauensium, s. Augustodunensium Constantio Augusto dictam:

de quibus vide *Ernesti Fabricii.* B. L. tom. II. pag. 425.

4. Cum aliis panegyricis iunctim eduntur: separatim autem, *Eumenii*, rhetoris, oratio habita ad V. P. praesidem Galliae pro Menianis Flauensium, f. Augustodunensium scholis instaurandis. Paris 1605. 4. — Separatim quoque editus est *Eumenii* Panegyricus Constantio Caesari recepta Britannia dictus, accessit eiusdem rhetoris vita breuiter exposita, Altorphii. 1716. 8. (cum notis eruditis *C. G. Schwarzii.*)

5. Satis eloquentiae habuit, atque acuminis in laudandis principibus; tamen non erat tam effusus et prodigus in adulando, quam Mamertinus. Multa in orationibus sunt meliori aetate digna; plurima tamen a virtutibus atque nitore veterum oratorum non fucato valde diuersa esse, labi veteris eloquentiae et illius temporis hominumque ingenio est condonandum.

6. Vide *Longchampii* Entwurf (ad §. 27. laud.) pag. 163. sq. *Hamberger* Zuverl. Nachricht. tom. II. pag. 660. sqq.

§. 26.

FLAUIUS VOPISCUS.

1. Post an. Ch. 313. adhuc vitam egit.

2. Syracusa ortus.

3. Admodum iuuenis a Ch. 291. vitam Aureliani; deinde vitas Taciti, Floriani, Probi,

Probi, Firmi, Saturnini, Proculi, Bonosi, Cari, Numeriani et Carini enarrare instituit, publicis scriptis vsus.

4. Editur cum Spartiano.

5. De eo idem paene dicendum, quod de reliquis, qui in eodem argumento versati sunt: nam quum, vt reliqui historiae Augustae auctores, ex actis publicis notitiam hauriret, ratione masculae latinitatis parum habita, interdum vel ad nauseam vsque oratione adfectata, lectio eius et ceterorum ad historiam cognoscendam potius, quam ad nitorem elegantiamque latinae linguae, tum valde corruptae, perspiciendum conducit.

6. *Molleri* disp. de eo. Altorf. 1687. *H. Dodwelli* praelectiones Cambdenianae Prael. prooemii V. §. 5. *Mongitor* in Bibliotheca Sicula, vol. I. pag. 198. sq. sub v. *Flauius*. *Saxii* Onomast. I. p. 381.

§. 27.

Aelius Lampridius.

1. Ortus, parentes, reliqua fata in tenebris sepulta sunt. Graecus natione fuisse videtur Mollero. Circa a Ch. 324. floruit.

2. Sunt, qui arbitrentur, Spartianum et Lampridium vnum eundemque fuisse scriptorem, et Spartiani integrum nomen: *Aelii Lampridii Spartiani*. vid. §. 20. *Saxii* Onomast. I. p. 378. *Hambergeri* Z. N. II. p. 672.

3. De-

3. Descripsit vitas Commodi, Antonini Diadumeni, Heliogabali, atque Alexandri Seueri.

4. Dictio valde humilis et parum sincera, vide supra Vopisci titulum.

5. *Molleri* disp. de eo. Altorf. 1688. *Dodwelli* praelect. Cambdenian. prooem. 2.

§. 28.

NAZARIUS.

1. Circiter a. Ch. 321. celebris fuit.

2. Natione Gallus, Burdigalensis.

3. Imperatorem Constantinum et huius binos filios Romae publice laudauit.

4. Panegyricus iungitur reliquis veterum panegyricis.

5. Historiam suae aetatis egregie illustrat.

6. In Abbatis *Longchamp chronologischen und critischen Entwurf einer Gelehrten Geschichte Frankreichs von den aeltesten Zeiten bis auf das 18te Iahrhundert: aus dem Franzoesischen übersetzt. Unter der Aufsicht und mit einer Vorrede des Herrn Geheimen Rath Klotz.* Halae 1770. 8. vol. I. pag. 178. de Nazario quaedam traduntur. — *Saxii* Onomast. I. pag. 394. sq.

§. 29.

LUCIUS CAELIUS (al. CAECILIUS) LACTANTIUS FIRMIANUS.

1. Floruit Diocletiani et Constantini temporibus; circa an. 325. mortuus esse creditur.

2. Italus natione fuisse plurimis videtur. In Africa ab Arnobio litteris institutus est, in iisque tam felices progressus fecit, vt praeceptorem suum eruditione et orationis suauitate atque elegantia longe superaret. Sub imperio Diocletiani Nicomediae in Bithynia, vbi artem tradere rhetoricam iussus erat, in paupertate vitam egit, donec Constantinus M. eius fidei et disciplinae filium Crispum concredidit.

3. Ex monumentis elegantissimi eius ingenii supersunt: De opificio Dei ad Demetrianum liber vnus; diuinarum institutionum libri VII. de ira Dei ad Donatum liber vnus; Epitome institutionum diuinarum ad Pentadium fratrem; de mortibus persequutorum *) ad Donatum confessorem; symposium; Carmen de Phoenice, (quod ab aliis *Lactantio* abnegatur, aliique tribuitur;) de pascha, carmen ad Felicem Episcopum: carmen autem de passione Domini ei perperam adtribuitur.

4. *Lactantii institutiones* primum formulis typothetarum excusae sunt, 1465. fol. in monasterio Sublacensi, per Conrad Schweynheim et Arnold Pannarz. Insunt quoque *Lactantii libri de ira et opificio.* de rarissima hae et, non quidem prima omnium in Italia formu-

*) De cod. Colbert. e quo in lucem prolatus est a *Baluzio* et de controuersiis inde ortis, vide *Daniel Maichelius* de praecipuis bibliothec. Parisiens. part. I. cap. 2. et part. II. cap. 4.

formulis typographicis descriptorum librorum, editione, at sub initium typographiae italicae facta, plures viri docti egerunt: iis, quos doctissimi editores Bipontini in notit. literar. de Lactantio iam adtulerunt, addi possunt *Bure* in Bibliogr. instruct. Theolog. n. 291. et in Catal. libr. Ducis de la Valliere, tom. I. nr. 413. vbi plures antiquissimae Lactantii editiones recensentur, in primis *Audiffredus* in Catal. editt. rom. saec. XV. pag. 1. sqq. qui etiam reliquas *editiones romanas* illius saeculi recenset, n. pag. 20. edit. a. 1468. fol. per Schweynheim et Pannarz, cui in fine accessere *Lactantii* poematia de Phoenice et de Paschate; tum pag. 58. *Lactantii* Opera, (n. diuin. institut. libri VII. de ira dei lib. I. de opificio hominis lib. I. carm. de Phoenice et de Paschate, nec dum autem epitome diuinar. institutionum, quam Veneta Vindelini primum exhibuit,) ex recognitione *Io. Andr.* episcopi Aleriensis; (plane diuersa ab editione prima) 1470. fol. — pag. 85. de ed. spuria dubiaque a. 1471. nil praeter inscriptionem adtulit. et pag. 150. ed. per Vdalric. Gallum et Symonem Nicolai de Luca: emendante *Angelo Cneo Sabino.* 1477. fol. —

Antea tamen *Lact. Opp.* lucem viderunt *Venetiis* opera Adami 1471. fol. (v. doctiss. editorem Bipont. pag. XIV. sq. et *Schelhorn* in Amoenitatt. literar. vol. I. pag. 312. sq.) — *Rostoch.* 1476. fol. — Alias illius et sequentis

 saeculi

saeculi edd. a *Goetzio* in Memorab. biblioth. Dresdens. vol. II. fasc. II. pag. 225. sqq. editoribus Bipontinis, Bünemanno aliisque memoratas, omittam. adde *Goetz*. l. m. vol. III. fasc. I. pag. 4. notabo tantum edit. vet. *de resurrectione*, s. l. a. et typogr. in *Meuseliano* Historisch. litterarisch. typograph. Magazin. part. I. pag. 81. descriptam, et edit. s. an. et loco, *Lact. de phoenice vnica aut Arabiae carmen*. v. cel. *Wernsdorf*. loc. infra laudando.

Aetate altera praestant edd. *Parisinae* criticae cum *Egidii Delphi* annotamentis etc. pro *Io. Petit* bibliopola, 1500. 4. — repet. 1509. 1513. — *Veneta*, correctore *Io. Petro Valeriano Bolzanio*, s. *Io. Pierio*, Bellunensi, per Io. de Tridino, cognom. Tacuinum. 1502. fol. — rep. castigatius per *Ianum Parrhasium*, impress. per I. de Tridino etc. ibid. 1509. fol. v. *Freytagii* Adparat. litterar. II. pag. 850. sqq. Parrhasium multarum correctionum, quas plurimi Aldo aut Tuccio adscribunt, iam fuisse auctorem, Bünemann adfirmat. — *Florent.* ex *Mariani Tuccii* recognitione. 1513. 8. — *Veneta* s. *Aldina* I. corrigente *Io. Baptista Egnatio*, 1518. 8. — quam correctiorem et variis lectionibus auctam reddidit *Andr. Cratander* Basil. 1521. 1524. 4. 1532. fol. — *Lactant. de opificio dei, per Desid. Erasmum Roterod.* (e cod. vetusto et ed. Aldina correctus et) *recognitus scholiisque* (ad capitis denuum II. finem vsque) Basil. 1529. 8. —

Tertia

Tertia aetas enata eſt nutritore *Honorato Faſitelio*, qui e MSStis Caſſinenſibus *Lactantii* libros dedit multis in locis emendatos auctosque, *Venetiis*, apud Aldum. 1535. 8. Vtraque Aldina, praecipue poſterior, baſis facta eſt in plurimis, fere omnibus, vsque ad *Xyſtum Betuleium*, qui *Opera Lactantii* commentario illuſtrauit, et, (e codice, an de coniectura? incertum eſt,) lectiones praebuit ſingulares, interdum Aldinis meliores. Baſileae. 1563. fol. —

Poſtea *quartam* aetatem auſpicatus *Mich. Thomaſius*, qui vſus duobus codd. Bonon. et ſeptem Vaticanis, plurimas lectiones illorum in margine poſuit, in notis praecipuas defendit, rarius reſcripſit, *Lactantii Opp.* emendata cum notis edidit Antwerp. ex officina Plantin. 1570. 8. — rep. ibid. 1587. 8 —

Eximia eſt editio, quam adiutus a Cuiacio, comparatis codd. excudendam curauit: *Lactantii Opp. — omnia ex fide et auctoritate librorum MSStorum emendata. — Io. Tornaeſius.* Lugd. 1587. 8. min. ſ. 12. ſaepius repetita. — Ad illuſtrandum et reſtituendum *Lactantium* plurima contulit *Ioſ. Iſaeus*, Caeſenas, qui *Lactantii Opp.* (praeter carmina,) *ſumma diligentia recognita et non modo ex antiquiſſimis MSS. codd.* (duobus Bonon. et XII. Vaticanis,) *ſed etiam ex doctiſſimis ſcriptoribus emendata et notis illuſtrata* edidit Caeſenae, 1646. fol. — rec. mutato tantum

 titulo,

titulo, Romae. 1650. — Criticis ob adlectas V. L. vtilis est editio *Seruatii Gallaei*, Lugd. Bat. 1660. apud Hackium etc. mai. 8. —

Opera ad fidem MSS. (quinque) *recognita et comment. illustrata a Thoma Spark*, Oxonii e theatro Sheldon. 1684. 8. Carmina sunt exclusa: est edit. eclectica. — *Opp.* ad fidem codd. impress. et MSS. (quorum lectiones variae sunt praemissae,) Cantabrig. 1685. 8. —

Vltima aetas nobilitata est studio *Cellarii*, *Heumanni*, in primis *Bünemanni*, atque *Io. Baptistae le Brun* ac *Nic. Lengleti du Fresnoy*. — *Cellarius*, sex codd. MSS. multisque edd. vetustis collatis, probabilem dedit editionem, notis suis aliorumque excerptis ornatam. Lipsiae, 1698. 8. — cum notis criticis Thomasii et Cellarii suisque edidit, collatis pluribus editionibus, *Chr. Aug. Heumannus*, qui quidem textum Cellar. vt plurimum seruauit, epitomen tamen integram ad MSS. Taurin. et Bonon. in textu emendauit, multasque adtulit coniecturas. Gottingae, 1703. 8. — *Lact. Opp.* — ad LXXX. et amplius MSS. codd. editosque XL. collata atque notis vberioribus illustrata, *a Io. Baptist. le Brun*, et, (illo mortuo,) *Nicol. Lenglet Dufresnoy*. Tom. I. II. Lutet. Paris. 1748. 4.

Optima editio est *Io. Lud. Bünemanni* cum magno adparatu critico, et illius, aliorumque select. notis. Lips. 1739. 8. — *Opera* — cum notis et dissert. *Eduardi a S. Xauerio*,

tom.

tom. XIV. Rom. 1755—1760. 8. qui Eduardus a Sancto Xauerio Adparatum ad nouam L. Coelii Firmiani Lactantii operum editionem vna cum praefatione generali et duabus differtatt. praecipuis in specimen ceterorum antea ediderat, Romae. 1751. 4. — *Opera*, ad optimas edd. coll. praemissa notitia litterar. Bipont. 1786. II. tom.

— *Epitome institutionum diuinarum* ad Pentadium fratrem — ex antiquissimo bibliothecae regiae Taurinensis codice recensuit, lucique publicae dedit — *Christ. Matth. Pfaff*, Paris. 1712. 8. (qui initium ex bibliotheca Taurinensi suppleuit.) — repet. emendauit et animaduerss. illustrauit *Io. Dauis*. Cantabr. 1718. 8. — Liber de persecutione s. de mortibus persecutorum cum notis *Steph. Baluzii*. Parisiis, 1679. 8. et in *Baluzii* Miscellaneorum libro II. p. 46. — Idem liber cum notis variorum cura *Paulli Bauldri* — Traiect. ad Rhen. 1693. 8. —

L. Cecilii liber ad Donatum Confessorem, de mortibus persecutorum, hactenus L. Coelio Firmiano Lactantio adscriptus, ad Colbertinum codicem denuo emendatus. Accedit dissertatio, in qua de huius libri auctore disputatur. — Opera *Nicolai de Nourry*. Paris. 1710. recus. 1715. in eius Adparatu ad Bibliothec. max. Patrum etc. —

Symposium cum suis aliorumque notis illustrauit *Christ. Aug. Heumannus*, Hanouerae

1722. 8. — cum Phaedro, ed. Funccii, Rintelii, 1765. 8. — Carmen de resurrectione cum notis *Chr. Aug. Heumanni*, in eius Poecil. Tom. III. lib. II.

Lactantii diuinarum institutionum liber V siue de iustitia cum notis *D. Dalrymple de Hayles*, Esq. Edinburgi, 1777. — idem anglice vertit, notisque vberioribus, etiam criticis, instruxit librum *Lact.* de Mort. persecut. Edinburgi, 1782. 8. —

Lactantii carmen de Phoenice, cum notis criticis Cellarii ac Bünemanni suisque doctis edidit, eruditam comment. praemisit de illo carmine, et praecipue de eius editionibus, simul de *Firmiano Symposio*, (quod, examinatis Heumanni argumentis, abiudicatur Lactantio,) cel. *Io. Christ. Wernsdorf*, in Poetis lat. minor. tom. III. pag. 283. sqq. — *Heumanni* sententiam quoque refutauit *I. Frid. Heynatz*, Lycei Francof. ad Viadr. Rector, a quo vulgata sunt: *Centum aenigmata vetera*, diu sub *Symposii* poetae nomine circumlata, deinde a nonnullis, tamquam *Symposium a Lactantio*, edita: recensuit, illustrauit atque praefatus est *M. I. Fr. Heynatz*. Francofurti ad Viadr. 1775. 8. Nec *Moshemio* placuit Heumanni sententia v. Thesaurum epistol. Lacrozianum. tom. I. pag. 293 — 295. adde ibid. tom. II. p. 165. iudicium *I. Chr. Wolfii* de editione et opinione Nourisiana, lege ibidem tom. II. pag. 49. pag. 52. 103. et 105. —

Lactan-

— *Lactantii Institt.* germanice vertit *C. G. Hergt*, Rect. quondam Quedlinburgensis Gymnasii. Quedlinburg. 1787. 8. —

— *Lactantii Elegia de Phoenice*, vulgo *Claudiano* adscripta, cum curis secundis Nic. Heinsii, (qui vet. codd. comparauit,) et adnotationibus *Petri Burmanni*, ad calcem *Claudiani* a Burmanno editi, Amstelod. 1760. 4. pag. 1033. sqq.

5. Propter concinnitatem stili, elegantiam et puritatem verborum, atque orationis nitorem copiamque vocatur Christianorum Cicero, cuius quidem stili virtutes imitando satis feliciter consequutus est, si a quibusdam naeuis atque barbarismis, ista aetate in talique argumento vix euitandis, discesseris. Atque vt elegantia et orationis flumine omnes patres ecclesiasticos antecellit; ita a multis eorum acumine iudicii in confirmanda Christianorum veritate, perspicacia et sapientia doctrinae salutaris longe superatus est.

6. *I. G. Walchii* diatribe de Lactantio eiusque stilo, praef. eius editioni — *Bünemann* in Miscell. Lipsiens. tom. III. Obs. 59. pag. 115. sqq. — *Aug. Mariae Cardin. Quirini*, eiusque adnotatoris *I. G. Schelhorn* comment. in libro: de optimorum scriptorum editionibus, p. 47. in primis p. 74. sqq. — *Walch* in Misc. Lips. III. obs. 72. pag. 334. sqq. — *Io. Aug. Krebsii* differt. de stilo Lactantii Firmiani, Halae Magd. 1702. — *Io. Ge. Geret* iudicia va-

riorum suumque de Lactantio eiusque Theologia recenset profertque in Specimine examinis Theologiae Lactantianae de Deo absolute considerato, filio et Spiritu S. Viteb. 1723. 4. — *Ioach. Iust. Rau* diatribe historico-philosophica de philosophia Lactantian. Ien. 1733. 8. — *Longchamp: Entwurf einer Gelehrten Geschichte Frankreichs* — tom. I. pag. 171. sqq. — *L. C. Lactantius* de vero Dei cultu, critica censura illustratus, praes. *Georg. Caspar. Kirchmayero*, disp. *M. Io. Balthasar Beyschlag.* Witteb. 1690. — *Lactantius* de falsa sapientia, philologica censura illustratus, disp. *Kirchmayeri* Witteb. 1697. — Ad Lactantii cap. III. de falsa sapientia, difficiliora aliquot paralipomena adnotamentis illustrata, disput. *eiusdem.* ibidem 1697. — *Anthologia Lactantii Firmiani*, elegantissimas sententias easque tam pietate, quam doctrina illustres complectens, ab *Thoma Becano.* Lugd. 1508. — *C. A. Heumanni* Epist. ad. M. I. G. Walchium de discrepantiis quibusdam scripturis L. C. Lactantii, in *XLV. Oefnung des neuen Büchersaals.* 1715. nr. 6. — Anaxagorae dictum: *coeli et solis videndi caussa natus sum*, inepte a Lactantio reprehensum, in *Gundlingii* Obseruatt. select. tom. II. obseru. 14. —

Freytag in Adparatu litterar. tom. II. pag. 850. — 868. recensuit quasdam editiones vetustas rarasque, atque de Lactantio eiusque editoribus, praecipue Thomasio, quem eumdem

cum

cum Michaele Thoma Taxaquetio fuisse probat, atque de editione rarissima: *Lactantii Firmiani, carmen de resurrectione dominica.* 4. f. a *Frankphordie* per Conradum B. eiusque auctore etc. docte copioseque disseruit. — *Io. Fabricii* Histor. bibliothecae Fabricianae, Wolfenbüttel. 1728. vol. I. pag. 175. sqq. *Io. Dieterici Winkleri* philologemata Lactantiana sacra, variis locis tum sacri codicis illustrandis, tum Lactantii explicandis corrigendisque inseruientia. Brunswigae 1754. 8. cuius doctam praef. confer. — Variantes lectiones, a *Io. Michael. Heusingero* descriptae e codice MSto Gothano Lactantii. Accedunt animaduerss. et Heusingeri et Heumanni, in Parergis Gotting. tom. I. libr. 3. pag. 189. — *I. M. Heusinger* obss. criticae in Lactantium, in illius Emendationum libris ab init. — Alios plures laudant *I. G. Walchius* in Bibliotheca Patristica, pag. 57. et 280. *Bünemann* in praefatione ad edit. suam Lactantii, *Saxius* in Onomast. I. pag. 386. sq. et 590. — et *Hamberger* in Zuverl. Nachrichten. tom. II. p. 675. sq. adde *Fabricii* B. L. mediae et infimae aetatis, ed. Mansi. tom. IIII. pag. 226 — 235.

§. 30.

Iulius Capitolinus.

1. Circiter a. 290. — 335. vixit. v. *Saxii* Onomast. I. p. 379.

2. Ro-

2. Romanus historicus.

3. Sub nomine eius feruntur vitae T. Antonini, M. Aurelii, L. Veri, Pertinacis, Albini, Macrini, vtriusque Maximini, trium Gordianorum, Maximi et Balbini.

4. Vide, quae de Spartiano dicta sunt.

5. Confusus atque inelegans scriptor est.

6. *Molleri* disput. de Capitolino. Altorf. 1689. 4. *Henr. Dodwell.* Praelect. Cambden. Pr. prooem 2. et. 3. *W. A. K. van Citters* spec. iuridic. ad Iulii Capitolini cap. X. M. Antonini philosophi, Lugduni, Batau. 1776.

§. 31.

Gregorianus codex.

1. *Gregorius*, illius, vt ferunt, auctor, circiter an. Ch. 336. vixit.

2. Praefectus praetorio fuit sub Constantino M.

3. Collectionis cuiusdam legum Romanorum auctor esse putatur: *Anianus* autem codicem Gregorianum in epitomen redegit, cuius fragmenta supersunt.

4. A *Io. Sichardo* Basil. 1528. Fol. et a *Iacobo Cuiacio*, Lugd. 1566. et 1586. — cum codice Theodosiano edita sunt; — et cum notis in *Ant. Schultingii* iurisprud. Ante-Iustin. Lugd. Batau. 1717.

5. v. *Hambergeri* Z. N. II. pag. 699. et p. 700. de *Hermogeniano*, ICto sub filiis Constantini

stantini M. ac *Saxii* Onom. I. pag. 399. sqq. qui etiam p. 400. quaedam notat de *Aurelio Archadio Charisio*, ICto et praeside Syriae, et de *Iulio Aquila*, ICto.

§. 32.

NONIUS MARCELLUS.

1. Sub Constantino M. circa an. 337. vixit: verius tamen vixisse eum sub exitum saeculi II, docet cel. *Saxius* Onomast. I. p. 335. sq.

2. Latinus fuit Grammaticus, Tiuoli ortus.

3. Scripsit compendiosam doctrinam *de proprietate sermonum*. Liber distinctus est in 19. capita.

4. Editus est primum 1471. Fol.*) Venetiis per Nicol. Ienson 1476. Fol. — De edit. *Parmensi*, cum Varrone et Festo 1480. fol. et ed. *Mediolanensi*, cum iisdem, per *M. Leonardum Pachel* 1510. Fol. v. *Goetzii* Memorabilia Bibliothecae Dresdensis vol. I. pag. 459. — Industria *Hadriani Iunii*. Antwerp. 1565. 8. — cum *Fulgentio Planciade* de Prisco sermone ex vetustis codd. emendatiores: accedunt doctissimorum virorum notae et variarum lectionum libellus. Paris. 1583. 8. — de proprietate

*) v. supra ad Varronem cap. III. §. I. nr. 4. et Prolegom. §. 4. de quibusdam Nonii editt. et ad §. 34. sect. 4.

prietate sermonum et *Fulgentius Planciades* de prisco sermone, innumeris locis restituti et locupletati, adiectis in eosdem notis *Dionys. Gothofredi.* Paris. 1586. 8. Hic annus citatur in Biblioth. Pinelli, tom. III. nr. 7235. et sic ex Catalogo biblioth. regiae Paris. B L. tom. I. pag. 38. adfert *Hamberger* in Z. N. II. pag. 705. libri titulum. At *Goetz* in Memorab. B. Dresd. I. pag. 460. editionem *Nonii Marcelli* cum reliquis grammaticis vett. latinis, (cuius orae Taubmannus notas adscripserat,) a *Dionysio Gothofredo* curatam, (Geneuae) apud Guil. Laimarium, 1585. mai. 4. plenius describit: — et inter eiusdem auctores L. L. Genen. 1595. et 1602. 1622. — cum *Fulgentio* de prisco sermone, (cum notis *Iosiae Merceri*,) Sedani, (in aliis exemplaribus *Parisiis*,) 1614. 8. Mercerus codice, qui Parisiis custoditur, et ex quo reliqui omnes descripti videntur, vsus est.

5. Philologo et critico, ob custodita multorum veterum fragmenta, quae is ab interitu vindicauit, vtilis est libellus et necessarius.

6. *G. I. Vossius* de Philolog. cap. 5. *Saxius* in Onomast. I. p. 336.

§. 33.

Iulius (Villius) Firmicus Maternus.

1. Medio saeculo quarto in viuis fuit.

2. Siciliam habuit patriam: e parentibus paganis susceptus, in foro versatus est. Deinde tradu-

traduxit animum ab erroribus profanorum ad veritates christianas et agnoscendas et defendendas.

3. Scripsit libr. VIII. matheseos, in quibus de astrorum significatione egit: deinde, postquam inter Christianos nomen professus est, de errore profanarum religionum.

4. — *Matheseos* libr. VII. (ed. Pescennio Francisco Nigro) 1497. Fol. (v. illustriss. *Comitis de Reviczky* Bibl. graec. et latin. pag. 124. sq.) — *Astronomicorum* libr. octo — in aedibus Aldi. Venet. 1499. Fol.*) — cum reliquis graecis et latinis Astrologis: recus. Rhegii Lingobardiae 1503. Fol. (rarum exemplar.) —

De errore profanarum religionum — nunc primum in lucem editus studio *Matthiae Flaccii*, Illyrici. Argent. 1562. 8. — De errore — ex recens. *Ioan. a Wowero*, ex bibliopolio Frobeniano 1603. 8. — cum Minucio Felici et Cypriano saepe editus est hic libellus. — cum notis variorum, Roterodami, 1743. 8.

5. Recondita est vbique doctrina, eruditio et eloquentia, quae in ea illius aetatis barbarie splendescit, et Lactantii vbertatem aliquo modo refert. Magno animi ardore caussam Christianorum a superstitiosis idolorum cultoribus

*) Conf. cel. *Scheibelii* Astronomische Bibliogr. Sect. I. p. 40. et 44. sqq.

ribus defendit, et imperatores ad exstirpandam illorum gentem valde adhortatur.

6. *Hambergeri* Z. N. II. p. 718. sq. *Saxii* Onom. I. p. 401.

§. 34.

SEXTUS (al. IULIUS) POMPEIUS FESTUS.

1. Medio aut exeunte saeculo quarto in inuestiganda vocabulorum latinorum origine et significatione operam et diligentiam posuit praecipuam. v. *Saxii* Onom. I. p. 463.

2. Excerpsit et in compendium redegit Verrii Flacci libros de verborum significatione, libr. XX. quos deinceps *Paullus Diaconus* iterum excerpserat, ita vt unicum tantum Festi MSStum, quod superesset, in Illyria reperiretur, ex quo omnes editiones ortae et concinnatae sunt. v. supra cap. III. §. 9. *Verrius Flaccus*.

3. *Festus Pompeius* de verborum significatione. Mediolani 1471. Fol. *) — *Venetiis*, per Ioan. de Colonia et Ioan. Manthem de Gherretzen. 1474. mai. 4. — per *Ioseph. Scaliger.* Paris. 1575. 8. — Fragmentum ex codi-

*) v. *Saxii* Histor. typograph. literar. Mediolanens. p. CXVII. *Pinelli* Bibl. tom. III. pag. 244 sq. et 247. *Freytagii* Adparat. litter. tom. II. pag. 1397. *Hamberger* Zuverl. Nachricht. II. pag. 723. sqq. de reliquis editionibus, et ad §. sequentem, sect. 4.

codice Farnesiano descriptum. Ex bibliotheca *Fuluii Vrsini.* Romae 1581. 8. et Florent. 1582. 8. et de verborum significatione libri XX. cum notis *Dionysii Gothofredi*, inter eiusdem auctores L. L. Geneu. 1602. — *Festi et Marci Verrii Flacci* de verborum significatione libr. XX. notis et emendationibus illustrauit *And. Dacierius.* Lutet. Paris. 1681. 4. recus. (a *Clerico*) additis Iosephi Scaligeri, Fuluii Vrsini, et Ant. Augustini notis integris; cum fragmentis et schedis, atque indice nouo. Amstel. 1699. 4. — *M. Verrii Flacci*, quae extant, et *Pomp. Festi* de verborum significatione ex biblioth. Augustini. vol. VII. *Operum A. Augustini*, Archiepiscopi Tarrac. Luccae. 1772. fol.

4. Ad adcuratam linguae latinae et antiquitatis intelligentiam multum facit Festi lectio.

§. 35.

Aelius Donatus.

1. Medio saeculo quarto temporibus Constantii imperatoris floruit. v. *Saxii* Onomast. I. p. 408.

2. Litteras docuit Romae et in magna fuit auctoritate.

3. Ad nos peruenerunt de litteris syllabisque, pedibus et tonis ars, siue editio prima; de octo partibus orationis, editio

editio secunda. Grammatica haec, inquit *Meermann* libro mox memorando tom. I. pag. 127. media vel infima aetate per interrogationes ac responsiones in vsum scholarum concinnata, ex antiquo *Donati* opere magnam partem excerpta fuit, vnde et huic *Donati* nomen adhaesit. — Insuper de barbarismo, soloecismo, schematibus et tropis; atque commentaria in quinque comoedias Terentii adscribi solent Donato.

4. *Donatus de octo partibus orationis;* cod. membran. est in Bibliotheca acad. Erlangensi, cuius notitiam dedit cel. *Augustus Frider. Pfeifer*, collega mihi amicissimus, in: Beyträgen zur Kenntniss alter Bücher und Handschriften. part. II. pag. 227. Curiae Regnit. 1784. 8. — *Funccius* et *Fabricius* memorant editionem *Harlemiensem* principem, tabulis ligneis incisam. De hac Harlemiensi editione, quae famosum *Speculum Belgicum* antecesserat, copiosius agit *Meermann* in Originibus Typographicis, Hagae Comitum 1765. tom. I. pag. 126. sqq. et alibi; et Donatum *typo* prodiisse *mobili*, pag. 130. monet. Praeter ea *editionem secundam* et *tertiam*, typis Laurentianis expressam, recenset tom. II. pag. 107. 218. et frequentius, ac trium harum edd. specimina aeri incidi fecit tab. II. IV. et VI. dein *Moguntinam* per I. Faust. 1450. *Meermann* libr. memor. tom. I. c. V. §. 16. et VII. c. I. de editione

Donati

Donati impressa tabulis ligneis Moguntiae sub initium epochae egerat: at in indice tertio, qui varios libros saeculo XV. excusos refert, „scripseram, ait, VII. 1. c. illius editionis superesse etiamnum tabulam ligneam in bibliotheca Huberiana Basileae. Et certe tabula haec ad me proprietatis nunc iure peruenit. At charactere illius penitius examinato, dubito vehementer, an ad tantam assurgere antiquitatem possit, vt pro Moguntinensi hac editione haberi debeat." Idem ille memorat tom. I. cap. V. §. 16. etc. *aliam Donati* editionem tabulae incisam in Belgio. f. a. et loc. circa annum 1500. 4. *aliam*, sine anno circa vel paulo post 1500. Moguntiae per Ioan. Schoeffer. 4. —

Donatus pro puerulis. Romae apud Arn. Pannartz et Conr. Schweynheym, 1465. v. *Audiffredi* Catalog. libr. saec. XV. pag. 1. *Cardin. Quirini* librum de optimorum scriptorum editionibus etc. cum nota Schelhornii, pag. 233. sq. —

Rarissima est editio, cuius adcuratam dat notitiam cel. *Lengnich* in: Nachrichten zur Bücher- und Münzkunde, part. II. pag. 91. sq. *Quae hoc libro continentur. Nonii Marcelli peripathetici ad filium de verborum proprietate cōpendium. Sexti Festi Pompeii Fragmenta per ordinem Alphabeti. Marci terētii varronis de lingua latina libri tres. De analogia libri duo. Venundantur ab Egidio de Gourmont.* —

Impressum Parisiis in Bellouisu per Ioannem Marchant, Anno dom. 1511. min. fol. — Editur cum aliis grammaticis. Venetiis. 1495. et saepius; atque inter *El. Putschii* Grammaticos veteres. Hanou. 1605. 4. — Ars de octo partibus cum commentario Buschii. Lips. 1511. 4. de aliis vett. edd. v. *Hamberger* Z. N. II. p. 729 sqq.

5. Homo multarum litterarum fuisse videtur: eius vero libri incuria atque inscitia describtorum et vario usu valde truncata sunt atque interpolata.

6. *Donatus*, qui in Virgilium et Terentium commentaria concinnauit, *Tiberius* cognominatus, a nostro discernendus est. conf. Terentium et Virgilium: de edit. *romana*, *Ael. Donati commentarii in V. Terentii Comoedias*, apud Conr. Schweynheym et Arnold. Pañarz. 1472. fol. v. *Audiffredi* Catal. etc. pag. 101. sq.

7. Ad a. 360. referendum esse, suspicatur cl. *Saxius* in Onomast. literar. tom. I. p. 414. sq. *Auctorem incertum* Itinerarii, quod vulgo sub *Antonini Aug.* nomine circumfertur, et ab aliis *Iulio Honorio*, ab aliis *Aethico* etc. tribuitur, ab aliis opus habetur, quod sub primis Caesaribus natum, posthaec ducum militarium commentariis cursuumque publicorum mappis consarcinatum fuerit, et subinde locupletatum. Optime editum atque illustratum est a *Petro Wesselingio*, cuius praefationem de

de auctore atque editionibus conferes. Inscriptio autem haec est:

Vetera Romanorum Itineraria, siue Antonini Augusti Itinerarium, cum integris Ios. Simleri, Hieron. Suritae, et Andr. Schotti notis. *Itinerarium Hierosolymitanum* et *Hieroclis* grammatici Synecdemus; Curante *Petro Wesselingio*, qui et suas addidit adnotationes. Amstelaed. 1735. 4.

Adde *Ernest.* — *Fabricii* B. L. tom. I. pag. 271. sq.

§. 36.

GREGORIUS, BAETICUS.

1. Circa an. 359. vixit.

2. Episcopus fuit Eluirae in Hispaniis sitae, et Arianorum sectae se fortiter opposuit.

3. Scripsisse creditur librum *de fide ad Gallam Placidiam*, cuius tamen auctor *Faustinus* aliis esse videtur: deinde librum eiusdem argumenti.

4. *Gregorii* liber de fide, siue confessio, inter opera S. Gregorii Nazianz. Tom. I. — et inter opera *S. Ambrosii* edit. Bened. in append. Tom. II. — *Gregorii* (s. Faustini) *liber* de Trinitate s. de fide, nunc primum editus studio Achillis Statii. Romae, 1575. 4. — recus. Colon. 1577. 8.

5. *Hamberger* Zuverl. Nachr. II. p. 736. *Fabricii* Biblioth. Lat. mediae et inf. aetat. III. pag. 98. ed. Mansi. *Saxii* Onom. I. p. 408.

§. 37.

Fabius (Laurentius) Marius Victorinus.

1. Aetas eius fere incidit in medium saeculum quartum, eumque a. circiter 370. e vita migrasse, *Caue* opinatur.

2. Africa ortus, Romae artem rhetoricam, imperatore Constantio, omnibus ita probatus docuit, vt statua in foro ei poneretur. v. *Hieronymum* in Chronico ad A. D. 355. Ingrauescente senectute, ad rectiorem viam sanamque doctrinam lectione S. S. reuocatus est.

3. Scripsit expositionem in libros duo Ciceronis de inuentione; de orthographia et ratione metrorum libr. IV. qui tamen diuersi sunt a libris de re grammatica, siue orthographia; de carmine heroico, et de ratione metrorum, quorum auctor in nonnullis MSS. *Maximus Victorinus* nominatur: alii tamen eumdem nostrum esse *Marium* arbitrantur. v. *Saxii* Onomast. I. p. 407. sq. — Versionem isagoges *Porphyrii* de quinque vocibus; de generatione verbi diuini, contra Arianum Candidum; de S. S. Trinitate libr. IV. contra eumdem *Candidum*; aduersus Iustinum Manichaeum contra duo principia Manichaeorum; de principio diei; de trinitate, siue de homousio recipiendo hymni tres; carmen de septem fratribus Manichaeis, quod alii *Nictario*, alii *Victorino* Petauionensi, martyrium

tyrium passo a. Ch. 303. (de quo v. *Fabric.* B. L. med. et infimae aet. tom. VI. p 295. ed. Mansi.) adscribunt, alii *Hilario*, Arelatensi.

4. *M. Fabii Victorini*, Rhetoris in rhetoricis Ciceronis. Mediolani per Antonium Zarottum, Parmensem. 1474. fol. — In rhetoricis Ciceronis. *) Mediolani. 1509. — Inter rhetores antiquos Latinos *Pithoei.* Parisiis 1599. 4. pag. 79. sqq. et *Caperonerii*, Argentorati. 1756. 4. pag. 102. sqq. —

De enunciatione litterarum, *orthographia et metris*, inter rei Grammaticae auctores Basil. 1527. 8. — De orthographia et ratione carminum libr. IV. inter *Putschii* Grammaticos veteres, p. 2450. quibus etiam pag. 1937. inserti sunt de re grammatica liber; de carmine heroico; de ratione metrorum commentarius. —

Hymni tres de trinitate et de generatione diuini verbi, confutatorium Candidi Ariani, inter sanctas reliquias duorum Victorinorum.— cum notis *Andr. Riuini.* Gothae, 1652. 8. — libri quatuor *de sanctissima trinitate* aduersus Candidum Arianum, qui dialectico more valde obscuri notantur; Basil. 1528. et in biblioth. patrum Lugdunens. tom. IV. pag. 253. —

*) v. supra, Ciceronem, et *Freytagii* Adparat. litterar. tom. III. p. 64—69. vbi multus est de hac editione et de Victorino. item *Hambergeri* Zuverl. Nachricht. tom. II. p. 741 sqq.

Liber *de generatione verbi diuini* aduersus eumdem Candidum, vna cum Candidi epistola de hoc argumento: princeps editio *Iac. Ziegleri* cum illius in Genesin et Exodum commentariis, Basil. 1528. 1540. fol. — *de generatione verbi*, cum opusculo Candidi ex codice Augustano, in *Mabillonii* Analectis, tom. IV. p. 155. — contra Iustinum Manichaeum et de principio diei, in *Iac. Sirmondi* operibus, tom. I. pag. 409. Paris. 1630. 8. antea in *Sirmondi* opusculis dogm. veter.

5. Stilus est obscurus, et Victorinus melior fuit rhetor, quam theologus.

6. *I. G. Walchii* bibliotheca patristica, p. 307. 407. et 441. *Fabricii* B. L. med. et inf. aet. vol. VI. pag. 294. ed. Mansi.

§. 38.

VINDICIANUS.

1. Post an. Chr. 364. immo a. 372. adhuc vixit. v. *Saxii* Onom. I. p. 433.

2. Apud imperatorem Valentinianum comes fuit archiatrorum, artisque salutaris laudem et magnam nominis gloriam adeptus est.

3. Eius epistola ad Valentinianum praefigitur *Marcelli* libro de medicamentis, et reperitur in Medicis antiquis. Venet. apud Aldum, 1547. fol. in veterum quorumdam scriptorum libris de materia et re medica ab *Andr. Riuino* editis, Lipsiae, 1654. 8.

4. *Fabricii* B. L. med. et inf. aet. tom. VI. pag. 301. ed. Mansi.

5. De *Marcello* medico empirico, Burdegalensi, v. *Hamberger* Zuverl. Nachricht. III. p. 31. sqq. qui eius aetatem confert post ann. Ch. 408. atque cl. *Saxium* in Onomast. I. pag. 442. qui aetatem illius adsignat a. Ch. 381. et quos illi laudant. Eius librum *de medicamentis empiricis, physicis et rationalibus* cum Galeni libris IX. latine factis edidit primus *Ianus Cornarius*, Basileae in officina Froben. 1536. fol. —

§. 39.

MAMERTINUS.

1. An. Chr. 367. in viuis adhuc fuit. vide supra §. 21.

2. Diuersus est a *Mamertino* seniore, de quo supra egimus. Apud Iulianum tanta valuit auctoritate atque abstinentiae existimatione, vt eum aerario, dein administrandis Illyriae Italiae Africaeque praeficeret, et a 362 ad consulatum eueheret. Praefecturas illas retinuit sub Valentiniano, tandem vero est peculiatus ab Auitiano incusatus a. 367.

3. Superest panegyricus in Iulianum, qui cum aliis panegyricis, saepe indicatis, iunctim edi solet.

4. Non omni quidem laude defraudandus est panegyricus; suam tamen aetatem, minime elegantem sapit.

5. *Fabricii* B. L. med. et inf. aet. tom. I. pag. 387. Mansi. *Hamberger*. l. c. p. 760.

§. 40.

HILARIUS.

1. A. Chr. 368. obiit.

2. Gallo-Pictauiensis fuit natione. Erroribus paganorum repudiatis veram doctrinam et salutarem amplexus, tandem ob eruditionem, quae in eo multa egregiaque fuit, aliasque virtutes in patria summam in sacris prouinciam nactus est, in qua administranda contra Arianos acerrimum se et constantem praestitit defensorem purae rectaeque disciplinae: nec eius caussam deseruit, quum a. 356. factione Saturnini, episcopi Arelatensis, patria multaretur, et postea circa a. 360. in patriam reciperetur. In interpretanda S. S. maiore, quam Origenes, vsus est cautione.

3. Scripsit commentarios in Psalmos, non omnes, et Matthaeum: libr. XII. de Trinitate; Librum de synodis; responsionem apologeticam ad reprehensores superioris libri; epistolam ad Abram; Hymnum matutinum ad eamdem: librum I. ad Constantium: librum II. ad eumdem; librum contra Constantinum; libr. contra Auxentium, episcop. Mediolan. Fragmenta libri, in quo historia Ariminensis et Seleuciensis synodi continebatur. Fragmenta alia In adpendice nouissimae editionis sunt quoque carmen in Genesin, quod quidam Hilario Arelatensi tribuunt; liber de patris et filii vnitate, qui ab alio ex Hilarii libris, secundo

et

et nono de Trinitate, excerptus eſt; Liber de eſſentia patris et filii, etiam ex libris de Trinitate excerptus; Confeſſio de Trinitate, quae vero *Alcuini* libris de trinitate additur. *Trombelli* Hilario quoque Epiſtolam ſiue libellum, (ſecus tamen ſentiente *Manſio* ad *Fabricii* B. L. med. et inf. aet. tom. III. p. 254.) et ſermonem de dedicatione eccleſiae adtribuit.

4. Libr. XII. de Trinitate primus edidit aliaque *Hilarii* Opuſcula, et Auguſtini lib. XV. de Trinitate adiecit *Georgius Cribellus*, Mediolani. 1489. v. *Saxii* Hiſt. typogr. litter. Mediolanenſem. pag. 320. ſq. — Opera complura *S. Hilarii* — Parrhiſiis in aedibus Aſcenſianis. 1510. Fol.*) — Opera per Eraſmum Roterodamum. Baſil. 1523. Fol. et auctiora ibidem 1526. 1535. 1550. 1570. — Opera, ſtudio Monachorum ordinis S. Benedicti e congregatione S. Mauri, (auctore *P. Couſtant.*) Paris. 1693. Fol. — Opera (ſtudio *Scipionis Maffei*,) Veronae 1730. II. voll. Fol. — Opera omnia recudi curauit D. *Franc. Oberthür*. Würzburg. 1785. voll. II. 8. cum introductione in vitam Hilarii. Fundus eſt edit. Pariſina Benedictinorum et Veronenſis Maffei. Ex illis edd. repetita eſt commentatio de ſcriptis Hilarii genuinis, dubiis et deperditis. —

S. Hi-

*) Conf. *Freytagii* Adparat. litterar. tom. I. pag. 636. ſqq.

S. Hilarii aliquot Psalmorum interpretatio, hactenus inedita, e MSto Acquicinctensi, in *Martene* Collect. veterum scriptorum tom. IX. n. 3. (conf. *Baumgarten* Nachrichten von einer Hallischen Bibliothek. part. 32. pag. 134.) — Epistola, seu libellus et Sermo de dedicatione ecclesiae, Hilario tributus, cum annotationibus *Io. Chrysost. Trombelii;* cum *Cypriani* aliorumque P. P. latin. Opuscul. Bononiae. 1751. 4. pag. 38.

Genesis, cum notis *Georg. Fabricii*, in eiusdem Poetis vet. eccles. pag. 303. — *Genesis* cum notis *Io. Weitzii.* Francof. 1625. 8.

5. Fuit vir doctus graecae linguae haud expers; rudis vero hebraicae. Stilus est horridus atque obscurus, multaque docentur, quae a sacris praeceptis valde recedunt. Vehemens erat contra aduersarios. Origenis, nomine illius dissimulato, Graeca in latinum transtulit sermonem in Psalmorum interpretatione, homiliis in Iobum, et commentariis in Matthaeum: quod iam notauit *Hieronymus*, (qui eum alioqui nominat *dissertissimum et latinae eloquentiae Rhodanum*,) de scriptorib. eccles. cap. 100. sub *Hilario* atque alibi. adde *Iac. Thomas* de furto literato pag. 207. ed. 2. Forsan Hilarius id eo fecerat consilio, vt Origeniani nominis euitaret inuidiam. Neque allegoriis aeque indulsit, ac Origenes.

6. *Pet.*

6. *Pet. Couſtant* Vindiciae MSStorum codd. a Reu. P. B. *Germon.* impugnatorum, cum appendice, in qua *S. Hilarii* quidam loci ab anonymo obſcurati et deprauati, illuſtrantur et explicantur. Paris. 1706. cui reſpondit *Barthol. Germon*, ſoc. Ieſu presbyter, de veteribus haereticis, eccleſiaſticorum codicum corruptoribus. Paris. 1713. 8. *Couſtant* ſuam cauſſam defendit in Vindiciis veterum codicum confirmatis, in quibus plures patrum atque conciliorum illuſtrantur loci — — et quaedam Pyrrhoniſmi ſemina nouiſſime ſparſa reteguntur et conuelluntur. 1715. de qua controuerſia agitur in *Baumgartenii* Nachrichten von merkwürdigen Büchern. tom. IV. pag. 157. ſq. adde p. 155. — *Io. Fabricii* Hiſtor. bibliothecae Fabricianae, tom. I. pag. 180. ſq.

De Hilarii vita, ſcriptis, meritis a Petro Couſtante eiusque ſociis in praefatione edit. Benedict. copioſe agitur. conf. *Longchamp. Entwurf einer Gelehrten-Geſchichte Frankreichs.* tom. I. pag. 208. ſqq. *I. G. Walchii* bibliothecam patriſticam pag. 208. 307. 351. 440. 459. etc. *Hambergeri* Z. N. tom. II. pag. 761. ſqq. *Fabricii* B. L. lib. IV. cap. 3. vol. III. pag. 413. ſq. *Saxii* Onom. I. p. 403.

§. 41.

SEXTUS RUFUS.

1. Circa an. Chr. 369. floruit.
2. Vir erat conſularis.

3. Scri-

3. Scripsit *Breuiarium*, Valenti, (non, Valentiniano) inscriptum de victoriis et prouinciis P. R. Sub eius quoque nomine libellus de regionibus vrbis Romae fertur.

4. Princeps editio est cum vitis quibusdam Plutarchi parallelis, latine factis, Cornelii Nepotis Pomponio Attico etc. sine a. l. et typogr. nota, (ante a. 1470.) in qua ed. vocatur *Liber Ruffi Sexti.* — haud ita multo post iidem, auctiores, alio ordine, vbi nr. 50. comparet: *Incipit vita Ruffi Viri clarissimi*, est vero *Breuiarium* etc. sine l. a. et typogr. indicio. — Easdem vitas continet ed. Iensoniana 1478. sed ordine immutato: de quibus editionibus copiose docteque disseruit *Io. Henr. Schlegel* in Obss. criticis et historicis in Cornelium Nepotem. Hauniae. 1778. pag. 28. sqq. et primam ed. coniicit a Iensonio circ. a. 1462. secundam autem paullo post Parisiis esse typis expressas: quod quidem neque comprobare ausim, neque pernegare.

Sexti Ruffi V. C. Valentiniano (sic) *Augusto de historia romana libellus incipit.* Romae sine a. et typogr. emendauit *Angelus Tiphernas.* v. *Audiffredi* Catal. editt. rom. saec. XV. pag. 387. — ex eiusdem *Angeli Tiphernatis* recensione et cum eius praefat. *Romae* per Eucharium, alias Franck. 1491. 4. v. *Audiffredum* pag. 303. — *Ruffi Sexti Gestorum romanorum liber.* Romae, per Stephan Planck. 1492. 4. v. *Audiffred.* pag. 308. — cum Aurelio

lio Victore de viris ill. de historia Romana s. a. 4. (Neapoli circiter a. 1471.) impress. per Sixtum Ruesinger. — *Breuiarium rerum gestarum P. R.* cum variis lectr. cod. MS. Brugis, ex offic. *Hub. Goltzii.* 1565. 8.

Deinde: cum commentario Io. Cuspiniani, inter huius opera, Francofurth. 1601. Fol. — Cum notis *Cellarii*; accedit libellus prouinciarum romanarum, ex saeculo, vt videtur, Theodosiano. Cizae. 1678. 8. et Halae 1698. 8. — recus. cum adnot. *Hauercampii* in eiusd. Eutropio. Lugd. Bat. 1729. 8. — Breuiarium rerum gestarum P. R. cum integris Sylburgii, Cellarii, Hauercampii, et selectis aliorum adnotationibus, et sex codicum MSS. conlationibus recensuit, suasque animaduersiones adiecit *Henricus Verheyk;* cum eiusdem Eutropio, Lugd. Batau. 1762. 8. — de regionibus vrbis Romae liber cum Onuphr. Panuinii comment. de rebus rom. in Graeuii thesauro antiquitt. Rom. tom. III. — Opusculum de regionibus vrbis Romae e cod. Vaticano promulgauit *L. A. Muratorius* in Nouo thesauro inscription. tom. IV. pag. 2125. — Ex Thes. Graeuiano recudendos fecit *Sexti Rufi* libr. s. Breuiarium de regionibus vrbis Romae et *Publii Victoris* librum de regionibus vrbis Romae, *Georg Christian Adler* ab initio libri: Ausführliche Beschreibung der Stadt Rom. Hamburg. 1781. 4.

5. Ob argumentum, non propter stili elegantiam; laudem quamdam meretur.

6. *Molleri* diss. de S. Rufo. Altorf. 1687. 4. *Henr. Verheyk* praefatio — *Ernesti-Fabricii* B. L. III. p. 156. sq. *Hambergeri* Z. N. 769. sq. *Saxii* Onomast. I. pag. 429.

§. 42.

PUBLIUS VICTOR.

1. Aetatis et vitae nulla fit mentio. circa a. Chr. 389. v. *Saxii* Onomast. I. pag. 449.

2. Reliquit libellum de regionibus vrbis Romae.

3. — cum Mela apud Aldum, 1518. 8. — auctus et emendatus cum Onuph. Panuinii commentar. de repub. rom. Francof. 1597. sub *Petri Victoris* nomine, in Graeuii Thes. antiqq. rom. tom. III. pag. 37. — Libellus prouinciarum romanarum et ciuitatum prouinciarum gallicarum, cum notis *Andreae Schotti et Laurentii Theodori Gronouii* in *Abrahami Gronouii* variis Geographicis, Lugd. Batau. 1739. 8. pag. 15—62. adde §. antecedentem.

4. Non antiquae eloquentiae rom. sed antiquitatis studiosis liber est vtilis.

§. 43.

LUCIFER.

1. A. Chr. 371. mortuus est in insula Sardinia.

2. Epi-

2. Episcopus fuit Caralitanus Sardiniae, sectaeque Arianorum ita infensus, vt neque iram Constantii imperatoris neque vllum periculum metueret et propter seueritatem nimiam, a. Chr. 356. in exsilium missus est, sed, mortuo Constantio, a. Chr. 363. reuocatus. Caput fuit sectae, *Luciferani*, dictae.

3. Publicauit pro Athanasio ad Constantium imperatorem libros duo; de regibus Apostaticis; de non conueniendo cum haereticis; de non parcendo in Deum delinquentibus; moriendum esse pro filio Dei; epistolas.

4. *Io. Tillius* edidit *Luciferi* opuscula. Paris. 1568. 8. — Exstant quoque in Bibliotheca P. P. maxima. Lugd. 1687. sed loca scripturae sacrae crebro correcta sunt ad lectionem, quae est in Bibliis vulgatis sic dictis. Meliorem curam ac diligentiam adhibuit in restituendo contextu *Gallandi*, in tom. VI. Biblioth. P. P. iisque, quae *Latinius* in Bibliotheca sacro - profana, pag. 157. et 163. atque *de la Cerda* in Aduersariis Sacris cap. 163. pag. 404. 414. ad emendandum textum in multis locis haud temeraria, neque inutili opera adtulerunt, bene vsus est: codicum tamen subsidio fuit destitutus. — *Luciferi, Episcopi Calaritani, Opera omnia, quae exstant, curantibus Io. Dominico et Iacobo Coletis*, Seb. filiis, 1778. fol. Vsi sunt cod. bibliothecae Vaticanae, et codice Veneti V. D. cuiusdam: at parum noui aut praeclari

protulerunt ex illis. Addiderunt e cod. Milano *Luciferi professionem fidei*, quod quidem opusculum idem est, quod *Quesnel* olim ediderat sub titulo: *Faustini*, Presbyteri, *fides missa Theodosio imperatori.*

5. Vt mores; ita stilus valde durus atque asperus. Neque ad historiam rerum, neque ad historiam dogmatum theologicorum multum valet auctor: id tamen praestat vtilitatis, vt, quae latina multorum oraculorum sacrorum interpretatio ante Hieronymum fuerit, ex larga illorum commemoratione possit cognosci. Verum priores editores, id, quod praecipuum fuerat, minus diligenter tractarunt.

6. *Erhard Andr. Frommann* de Lucifero, Calaritano olim Praesule. Coburg. 1767. 4. rec. in *Musei Casimiriani* particula prima. Coburgi 1771. 8. pag. 299. seqq. — *Dominicus Colleti* in praef. ad edit. de ordine temporis, quo scripserit Lucifer libellos eiusque vita non satis intelligenter egisse arguitur. — Papebroch in Actis Sanctorum, mens. Maio, tom. V. Antwerp. 1680. parcit Lucifero, Rufinum potissimum sequutus. — *Fabricii* B. L. mediae ac infimae aet. tom. IV. p. 282. seqq. ed. Mansii. *Hamberger*. Zuverl. Nachr. II. p. 774. sqq. *Saxii* Onom. I. p. 404.

§. 44.

§. 44.

[Flavius] Eutropius.

1. Ante a. Chr. 375. adhuc vixit.

2. Parum certi de eo conſtat. Sunt, qui arbitrentur, Eutropium fuiſſe Conſtantinopolitanum: alii cum Suida Italum Sophiſtam eum fuiſſe credunt: auctores hiſtoriae litterariae Gallo-Francicae (Hiſtoire litteraire de la France) tom. I. part. II. et *Longchamp* in: *Entwurf einer Gelehrtengeſchichte Frankreichs*, tom. I. pag. 236. 237. ex Symmachi epiſt. 53. libr. 3. eum in Galliis natum eſſe, coniiciunt. Graecum fuiſſe illum cenſet cel. *Saxius* in Onomaſtico I. pag. 419.

3. Scripſit *breuiarium hiſtoriae Rom.* in quod, cuius metaphraſin graecam *Paeanius* concinnauit, *Paullus Wanfridus*, Diaconus Aquileienſis, ſuis addidamentis foedando opuſculum, valde iniurius fuit. His vero ſordibus eiectis Augeeum ſtabulum purgauit *Anton. Schonhou.* ſiue antea, vt *Fabricius* iam memorat, *Io. Baptiſta Egnatius*, 1516. (cuius vero editio admodum rara eſt.)

4. *Eutropius* hiſtoriographus et poſt eum *Paullus Diaconus de hiſtoriis Italicae prouinciae ac Romanorum*, cum *Terentio Varrone* de L. L. Romae. 1471. 4. v. *Hambergeri* Zuverl. Nachricht. II. pag. 788. at ſine Varrone commemorant illam edit. *Bure* in Catal. bibl. Ducis de la Valliere tom. III. p. 135.

 et

et in Bibliograph. instructive, Histoire, nr. 4840. atque *Audiffredus*, in Catal. ed. rom. pag. 86. sq.

— cum *Suetonio et scriptoribus Hist. Aug.* Mediol. 1475. v. supra *Suetonium* et cl. *Lengnich* Beyträge, II. pag. 80. etiam in Catal. Valleriano III. p. 154. nr. 4935. constat illa editio duobus voluminibus: sic saepius editus est cum scriptor. H. A. aut cum Paullo Diacono, vt *Cracouiae*, curante *Michaele Coccinio*, 1510. 4. etc. At hae edd. nec non, in *Historia Miscella* libri vndecim priores, hos Eutropii libros exhibent interpolatos a Paullo.

Verum huius Paulli interpolationes primus separauit, *alteram* edd. Eutropii classem ducens, *Io. Bapt. Egnatius* ad calcem *Suetonii*, Venetiis apud Aldum 1516. et 1521. 1524. 8. repet. ab Iunta, 1517. 8. et a Colinaeo saepius. Parisiis.

Tertiam aetatem condidit *Antonius Schonhouius*, Canonicus Bruggensis, qui e cod. Gandauensi *Eutropium* dedit purgatum, Basil. 1546. 1552. 8. Plures sordes abluit *Elias Vinetus*, qui ex MSto Burdegalensi *Eutropium* emendauit notisque illustrauit, Pictauiis. 1553. 8. — Propter notas historicas laudem meret non minus quam ob reliquorum repetitas adnotationes ed. *Eutrop.* — historiae rom. breuiarium ab vrbe condita vsque ad ann. MCIX. cum notis *Ant. Schonovii*, *Eliae*

Eliae Vineti et *Henr. Glareani.* Basil. 1553. 8. apud Oporin. 1559. 8. Lectio Eutropiani contextus sic purgata et correcta, est in pluribus sqq. editionibus et historicorum rom. corporibus repetita: etiam a *Paullo Merula*, qui, vsus cod. scripto Fr Nansii, edidit *Eutropium* vna cum *Paullo Diacono*, 1592. notisque Eliae Vineti ac Henr. Glareani auctum, etiam Lugduni. 1594. 8. —

Tum *Frid. Sylburgius Eutropii* Breuiarium edidit sic castigatum cum notis suis in Scriptor. Hist. rom. Francof. 1588. tom. I. pag. 555. at idem *quartam* aetatem constituit, dum in tom. III. scriptor. hist. graec. minor. pag. 63. sqq. non modo primus e Bibl. Francisci Pithoei vulgauit *Paeanii* metaphrasin graecam; sed etiam addidit e regione latinum *Eutropii* textum e MS. Fuldensi castigatum, Francof. ad M. 1590. —

Quintam aetatem inchoauit *Christoph. Cellarius* et ad maturitatem perduxit *Henric. Verheyk.* — *Eutrop.* — cum metaphrasi graeca *Paeanii*, *Christophor. Cellarius* recensuit, notis atque indicibus locupletauit. Cizae. 1678. emendatius 1698 Ienae, rec. ibid. 1715. etc. optimas consuluit edd. et varias lectiones calci editionis adiecit. — in usum Delphini, cum notis et emendation. *Annae*, *Tanaquilli Fabri* filiae. Paris. 1683. 1726. Pater illius *Tan. Faber* ipse ediderat *Eutropium* et *Aurelium Victorem* cum breuibus notis.

Salmurii 1667. 8. rec. 1672. et Londini 1705. 12. —

Sylburgii lectionem vt plurimum sequutus est et praeter editiones septem consuluit MSS. codd. *Thom. Hearne*, qui *Eutropium* cum Paeanii metaphrasi gr. vna cum *Messala Coruino* de Augusti progenie, *Iulio Obsequente* de prodigiis, Anonymi oratione funebri gr. lat. in imperat. Constant. Constantini M fil. cum variis lection. et annott. edidit, Oxonii, e theatro Sheldon. 1703. 8. — cum *Paeanii* metaphrasi, notisque integris Vineti, Glareani, Fabri eiusque filiae, Hearni, selectis vero Sylburgii et Cellarii. Acced. *Sexti Rufi* breuiarium cum Cellarii notis; anonymi oratio fun. — ex MSStis (quatuor) Bibl. Lugd. Bat. recensuit *Siegebert Hauerkamp*, qui et suas et *Christoph. Aug. Heumanni* notas adiecit. Lugd. Batau. 1729. 8.

Publi scholasticae adcommodauit *Eutropii* edit. *Laur. Reinhard*, 1728. 8. et saepius, quam ex editionibus Gruneri atque Verheykii emendatiorem, vsuique aliorum aptiorem, rogante bibliopola, reddidi, notis criticis atque historicis auctam. Noribergae. 1778. 8. — Commodam et notis tam criticis quam historicis egregiis ornatam parauit *Io. Frid. Gruner* Coburgi. 1752. 8. repetita est, multis accessionibus et correctionibus tum in textu tum in notis factis, ibid. 1768. 8. — Hauercampum, in primis Cellarium, sequutus edidit

Eutrop.

Eutrop. cum nonnullis tum suis tum aliorum breuioribus coniecturis, *I. D. van Hoven* Amstel. et Campis 1738. 8. —

Optimam et plenissimam curauit editionem, collatis pluribus tam scriptis quam editis libris, denuo recensuit et emendauit *Eutropium*, cum *Paeani* met. gr. et cum suis atque integris notis Vineti, Glareani, Tanaq. et Annae Fabri, Cellarii, Hearnii, Heumanni, Hauercampi et selectis Sylburgii. Acc. *Rufus Sextus* cum integris notis Sylburgii, Cellarii, Hauercampi suisque *Henricus Verheyk* Lugd. Bat. 1762. mai. 8. — *Eutrop.* Paris. Barbou. 1746. 12. — Inter scriptores hist. rom. Heidelberg. 1743. fol. — in vsum puerorum scholis Moguntiacis adornauit *Io. Caspar. Müllerus*, Mogunt. 1780. 8. — cum notis germanicis in vsum scholarum Noribergae, 1788. — cum obseruatt. gallicis *Io. El. Bertrand.* Neoschastel. 1762. 8. — cum notis gallicis. Lezau. Paris. 1717. 12.

5. Stilus est concisus, siccus quidem, nec tamen inelegans, si absterseris istius saeculi labes, et perspicuus. Multa narrat Eutropius, quae in libris Liuii, quem valde amabat, et Salustii nunc deperditis tradebantur. Veritatem vt plurimum sectatur, et quam mente complexus est, rerum constitutionem atque ordinem, bene et adcurate persequutus est: iudicio se multum valuisse historico, satis declarauit.

6. *Molleri* diss. de Entropio. Altorf. 1685. 4. *Ern. Fabricii* B. L. tom. III. p. 130. sqq.

§. 45.

PHILARGYRIUS.

1. Vixit tempore Valentiniani.

2. Scholia in Bucolica et Georgica Virgilii concinnauit.

3. A Fulvio Vrsino primum ex fragmento vetustissimo Seruiano et cod. Virgiliano Politiani, post Kalendarium Farnesianum in lucem prolata sunt Romae 1587 postea variis Virgilii editionibus adiecta.

4. *Burmanni* minoris praef. ad Virgilium, stell. 7. plag. 2. sq.

§. 46.

THEODORUS PRISCIANUS.

1. Sub Gratiano et Valentiniano II. vixisse circa a. 375. non sine probabilitatis specie colligunt critici.

2. Fuit archiater et discipulus Vindiciani.

3. Rerum medicarum libros IV. concinnauit, quos primus editor perperam putauit, a *Q. Octauio Horatiano* confectos esse. Ei quoque a Reinesio et *Fabricio* in B. L. tom. III. pag 541. ed. Ernesti, adscribitur liber *Diaeta*, siue de rebus salubribus.

4. *Octauii Horatiani* rerum medicarum libr. IV. per Hermannum comitem a Neuenar. Argent.

Argent. 1532. fol. quae vero editio audacissimis scatet deprauationibus, emendatius parata, nomine vero auctoris praefixo, a *Sigismundo Gelenio*. Basil. 1532. 4. — inter antiquos medicos, Venet. apud Aldi fil. 1547. fol. — *Theodori* diaeta cum notis *Georg. Eberhard. Schreineri.* Hal. Sax. 1632. (al. 1638.) 8. et inter veterum quorumdam scriptorum libros de materia et re medica, ab *And. Riuino*. Lips. 1654. 8.

5. Dictio est paullo horridior, multis archaismis et nouatis vocabulis foedata.

§. 47.

IULIUS OBSEQUENS.

1. Aetatis incertae auctor, ante tamen an. Chr. 379. vixisse videtur. Probabilius vero confer. cel. *Saxius* in Onomast. I. pag. 289. aetatem illius, Plutarchi temporibus aequalis, ad a. Ch. circ. 107. quod latinitas *Obsequentis* castior sit atque incorruptior, quam vt saeculi IV. ingenium referat, aut ab Traiani Hadrianique temporibus debeat remoueri: adde *Hamberger*, qui Scaligeri rationes sequitur, in Zuverl. Nachr. II. pag. 802. sq. et *Ernesti-Fabricii* B. L. tom. III. pag. 70. sqq.

2. *De prodigiis* libellum scripsit, cuius tantum fragmentum ad nos peruenit, ab A. V. 563. vsque ad Augustum.

3. — Cum *Plinii* epistolis. Venet. 1508. 8. apud Alduin — rec. Argentor. cum *Plinio*, (Aur. Victore,) de viris ill. ac *Suet.* de gramm. etc. cura B. Rhenani. 1514. 8. — addito *Suetonio* de grammaticis ac rhetoribus, Florent. per *Phil. Iuntam* 1515. 8. — tum per *Franciscum Asulanum*, Venet. 1518. et saepius Basileae ac Lugduni.

Nouam quamdam recensionem instituit *Rob. Stephanus*; at ex ingenio, non e cod. MSto plura emendasse dicitur, Paris. 1529. 1539. et 1544. 8. — per *Conradum Lycosthenem*, (qui initium ex aliis scriptoribus restituere tentauit) ex officina Ioan. Oporini. 1552. 8. — cum notis *Ioan. Schefferi.* (nimis proni in corrigendo Obsequente,) Amstel. 1679. 8. — —

Nouam aetatem edd. constituit *Thom. Hearne*, qui veteres edd. contulit, textum emendauit, *Obsequentem* cum Liuio comparauit atque illustrauit, adiunxitque suae *Eutropii* editioni, Oxonii, e theatro Sheldon. 1703. 8. —

Noua tamen cura expolita, cum animaduerss. *Io. Schefferi*, et supplementis *Conr. Lycosthenis* variisque Ios. Scaligeri, Nic. Heinsii, Gisb. Cuperi et P. Burmanni Obseruatt. prodierunt *Iul. Obsequentis, quae supersunt, ex libro de prodigiis;* curante *Francisco Oudendorpio.* Lugd. Bat. 1720. 8. — Recentissima commodaque est editio, ex edit. Oudendor-

piana,

piana, at multis locis curatius meliusque correcta; *Iul. Obseq. — cum animaduersionibus Io. Schefferi et Francisci Oudendorpii. acc. supplementa Conr. Lycosthenis, curante Io. Kappio*, (qui in praesenti ornat Gymnasium Baruthinum, et doctas varii generis notas addidit,) Curiae Regnitianae. 1772. 8. Cel. *Herelius* in Ephem. Erfurtinis nr. 15. a. 1773. de hac editione iudicans, non solum acutas proposuit coniecturas nouas; sed etiam suspicatus est, Obsequentem nostrum forsan esse *M. Liuium Obsequentem*, qui in marmore apud Gruter. Inscript. CCXLI. a tribu Succussana Vespasiano posito, Tribulis reperitur, vocabulum vero *Liuius* in eo codice, qui ad nos peruenit, cum *Iulio* facile potuisse permutari.

4. Saeculi vitia in eloquutione quoquo modo euitauit: Liuium enim potissimum sequutus, eius verba frequenter retinuit atque expressit.

§. 48.

SERVIUS MAURUS vel MARIUS SERVIUS HONORATUS.

1. Tempore Honorii et Theodosii scripsit.

2. Fuit Grammaticus celebris.

3. Commentarios in Virgilium, in secundam Donati editionem de ratione vltimarum syllabarum, librum ad Aquilinum, et in artem de pedibus versuum siue centum metris exarauit.

rauit. Ineditum quoddam et *Seruio* tributum opusculum latinum in cod. regio Paris. 7530. indicatur in Nouveau Traité de Diplomatique tom. III. pag. 484. sqq.

4. Prima editio est Romana, quae sine nota anni (1471.) Fol.*) per Vldalricum Gallum curata est: deinde Venet. 1471. — Quae Florent. 1472. prodiit, ea maximam partem ex manuscipto Mediceo expressa est et restituta: de reliquis *Seruii* editionibus v. supra, *Virgilium et Ernesti - Fabricii* B. L. tom. I. pag. 319. sqq.

In editione Virgilii Burmanniana commentarii sunt emendatiores. — Interpretatio in secundam Donati editionem est inter *Putschii* Grammaticos veteres pag. 1779. — duo libelli *de vltimarum syllabarum natura, et de centum metrorum generibus.* Viterbii 1488. 8. — iidem ex MSS. Bongarsii emendati, in *Putschii* Grammaticis vet. pag. 1797. 1875. sqq. — *Centimetrum*, cum Franc. Maturantii, de componendis carminibus, opusculo. Venet. 1491. 4. — idem libellus cum Horatio, Venet. apud Aldum. 1519. 8. —

Separatim: *Marii Seruii Honorati Centimetrum* ex vetustissimis exemplaribus correctum, a *Laur. Santenio.* Lugduni Batau. 1788. p. 24. constat. — *Philippus Beroaldus* scripsit

*) De qua ed. v. *Audiffredi* Catal. editt. rom. saec. XV. pag. 71. sq.

scripsit libellum contra Seruium grammaticum, in comm. in Virgilium, qui editus est (a Bembo) cum Marci Antonii Sabellici annotatt. veteribus et recent. ex Plinio, Liuio etc. Beroaldi annotationibus centum aliisque. Venetiis, 1502. F. fol. 17. b.) — 25. a)

5. Vir erat doctus, latinitatis studiosus, atque infinitis Virgilii locis ex antiquitate et mythologia lumen adtulit: interdum nimis est subtilis in interpretando.

6. Vid. *Burmannus* iunior in praefat. ad Virgilium a patruo recensitum. *Hambergeri* Z. N. I. pag. 501. sqq. et III. pag. 85. sqq. — Cel. *Io. Christiani Wernsdorfii* disput. de pignoribus imperii romani, locus Seruii Grammatici ad Virgil. Aen. lib. VII. v. 188. expensus. Helmstadii, a. 1786. 4.

§. 49.

Sextus Aurelius Victor.

1. Sub Constantio et Iuliano floruit, a. 358. et post. a. 379. v. *Saxii* Onomast. I. pag. 410.

2. Africanus esse videtur, qui, quamquam ignobilibus parentibus natus rureque educatus erat, suis tamen ipsius virtutibus nobilitatus propter historiae Rom. studium summos honores consequutus est. A Iuliano Pannoniae Secundae praefectus, et statua aenea ornatus fuit.

3. Su-

3. Supersunt: *origo gentis Romanae*; (cuius quidem auctor diuersus esse videtur ab eo, qui de Caesaribus scripsit,) *de viris illustribus urbis Romae*; (quem librum olim alii tribuerunt *Plinio*, sub cuius nomine iste saepius enulgatus est superioribus saeculis, et cuius nomen multi quoque codices prae se ferunt, alii *Suetonio Tranquillo*, alii *Cornelio Nepoti*: hic etiam libellus alium habuit auctorem, ac de Caesaribus libellus:) *de Caesaribus* liber, historiae abbreuiatae pars altera, ab Augusto Octauiano, i. e. a fine Titi Liuii usque ad consulatum decimum Constantii Augusti et Iuliani Caesaris tertium: (hunc librum a nostro Victore fuisse profectum, minus dubium hodie videtur:) *epitome de Caesaribus*, (quae epitome ad seriorem et incertae aetatis auctorem est referenda.) vide *Ernesti-Fabricii* B. L lib. III cap. 9. pag. 123. sqq. *Gruneri* atque *Arntzenii* praefationes ad editiones horum libellorum, *Hamberger*. Z. N. II. pag. 812. sqq.

4. Quum antiquiores *Victoris* editores libellos eius aliis saepe adsererent, factum est, vt editiones principes diuersis modis inscriberentur. Vniuersorum scriptorum *Victoris* collectiones hae sunt fere: *Sexti Aurelii Victoris* historiae Romanae breuiarium de viris illustribus; de Caesaribus; de vita et moribus imperatorum epitome cum castigationibus *Eliae Vineti*. ex Bibliotheca *Andreae Schotti*, primi sospitatoris Vict. *cuius* notae eruditissi-

mae

mae adiectae funt. Antwerp. 1579. 1582. 8. — e recens. *Frid. Sylburgii*, in tomo I. Hiftoriae rom. fcriptorum. Francof. 1588. fol. — cum notis *Iani Gruteri*, in tomo. II. hift. rom. fcript. Hannou. 1610. fol. — — cum notis variorum, et *Annae Tanaquilli Fabri* notis, (parum eruditis,) et interpretatione, in vfum Delphini. 1681. 4. — cum notis variorum integris et iconibus, contextum recenfuit, commentarios difpofuit, et indices copiofiffimos adiecit *Samuel Pitifcus*, Traiecti ad Rh. 1696. 8. —

Pleniffimam editionem et nouam recenfionem dedit *Io. Arntzenius*, Ict: *S. Aur. Victoris Hiftoria romana*, cum notis integris Dominici Machanei, Eliae Vineti, Andr. Schotti, Iani Gruteri, nec non excerptis Fridr. Sylburgii et Annae Fabri filiae; curante *Io. Arntzenio* (MSS. vfo; hinc recedit aliquoties a lectionibus, fiue coniecturis potius Schotti; et illius notae, vtut doctae, interdum laborant mole etc.) Amftelod. et Traiecti Batau. 1733. 4. — Schotti exemplum fequutus hiftorice tractauit, docteque illuftrauit aut emendauit, nec ab vfu critico abftinuit *I. Frid. Grunerus: Aurel. Vict. Hiftoria ex recenfione, et cum animaduerfionibus criticis atque hiftoricis I. Fr. Gr.* Coburgi 1757. 8. — Huius recenfionem potiffimum fequutus, edidi *Vict.* cum animaduerfionibus. Erlangae. 1787. 8. —

Libel-

Libellus de viris illustribus diu ante Schottum et post illum cum separatim, tum aliis iunctus prodiit. v. *Ernesti*. *Fabricii* B. L. loco mem. pag. 126. sqq. — Principem illius editionem illustriss. *Comes de Reviczky* in B. Gr. et Lat. pag. 125. sq. habet eam, quae sub nomine *Plinii* s. l. et a. (probabiliter Romae 1474. 4. typis *Io. Gensberg.*) in lucem prodiit. Eamdem antiquissimam *Romanam* edit. s. a. ex recognitione *Angeli Tiphernatis* memorare videtur *Audiffredus* in Catal. editt. rom. pag. 387. at putat, rudiusculo charactere rom. a *Georg. Sachsel* et *Barthol. Golsch.* esse expressam. — Prima tamen editio habetur ab *Hambergero* l. m. p. 816. *De viris illustribus. Sextus Rufus* per *Sixtum Ruesinger* 4. sine l. et anno. — *Plinii sec.* liber Illustrium viror. Florentiae ex offic. S. Iac. de Ripoli. 1478. v. *Lengnichii* Nachrichten etc. I. p. 196. sq. — *C. Plinii Secundi* iunioris liber illustrium virorum a condita vrbe. Argentin. 1505. 4. (editore *Iacobo Gottesheim*) — — De viris illustribus liber Philippi Praepositi Poncherii commentariis illustratus. Parisiis. 1545. 4. et 1550. — *Vitae virorum illustrium*, auctoribus *Aemilio Probo* — cum annotatt. *Hieronymi Magii* - - - *C. Plinio sec.* de viris illustribus, cum comm. *Conr. Lycosthenis*. etc. Basil. 1563. fol. v. cl. *Hummel* neue Biblioth. I. p. 167. sq. — *De viris illustribus vrbis Romae* liber falso hactenus

nus *Cornel. Nepoti**) et *C. Plinii Caecilio* inſcriptus — — auctior et emendatior cum notis *Andr. Schotti.* Duaci 1577. 4. — *Aemilius Probus* ſeu *Cornelius Nepos* de vita excellentium Imperatorum. *Sextus Aurelius Victor* de viris illuſtribus — opera *Nathanis Chytraei.* Bardi Pomeraniae 1590. 8. — De vita et moribus imperatorum rom. excerpta ex libris *Sexti Aurelii Victoris* a Caeſare Aug. vsque ad Theodoſium Imp. cum *Suetonio*, Venetiis apud Aldum, 1516. 8. fol. 181. ſqq.

Suetonio tribuitur in exempl. *Suetonii Tranquilli liber illuſtrium virorum. Iulianus Beſcus ſtudioſo iuueni. S. Qui cupis acta virum clarorum noſcere, paucis* etc. cum epiſtola nuncupatoria *Dominici Machanei* eiusque commentario. In vltima pagina legitur *Io. Thomae Sertorii* Cremonenſis epiſtola, in qua is, vti Machaneus, auctorem libelli nominat Cornelium Nepotem, ſcripta Taurini. 1508. — Denique: Argentorati, ex aedibus Mathie Schurerii, menſe April. M. D. XII. (1512.) 4.

5. Propter induſtriam in colligendis excerptis e vetuſtioribus libris, quorum interitum deploramus, propter veri amorem, et quod officio boni hiſtorici ab adulatoribus alieni bene perfunctus eſt, quamquam aberrat ſaepius a fide hiſtorica; non, propter venuſtatem, caſti-

*) Conf. *Schlegelii* diſſ. de Cornelio Nepote. p. 13.

castitatem ac nitorem et flumen orationis, laudandus est Victor. Aut potius, quoniam diuersi fuerunt libellorum parentes: diuersa scribendi et narrandi ratio inde oriri debuit.

6. *Molleri* disput. de Aurelio Victore. Altorf. 1685. 4. et *Gruneri* Praefatio.

§. 50.

Z E N O.

1. Aetas non satis constat: intra an. 356. et 380. floruisse eum, euincere studuerunt recentissimi editores.

2. Fuit episcopus Veronensis, natione Afer. Enimuero dubitatur, num *Zeno* hic vmquam vixerit, et episcopus fuerit Veronensis: magis adhuc dubium est, an non homiliae, quae sub nomine eius circumferuntur, Rhapsodiae sint ex operibus Hilarii et Basilii.

3. Sermones 93. conscripsisse dicitur.

4. Primum typis expressi sunt cura *Guarini*. Venetiis. 1508. — — nouissime autem, consultis pluribus codicibus, cum notis et dissertationibus Petri et Hieronymi fratrum Baleriniorum. Veronae. 1739. 4.

Le Opere di S. Zenone, volgarizzate dal Marchese *Gio. Iacobo Dionysi*, Canonico Veronese. Veronae, 1784. fol. praefixa est *Zenonis* vita. Editio splendida. Interpres sermones reddit elegantiores, quam reuera sunt: at num sint genuinae, et num omnes de illarum

veritate

veritate consentiant, nihil adfert: forsan fecit id, ne Veronenses suos faceret dubios incertosque.

5. Ad cognoscendam ecclesiae disciplinam, quae tum fuerit, lectio illorum, non omni elegantia destitutorum, conducit. Familiaritatem quamdam cum Latinis auctoribus priscis, praecipue Virgilio, contraxisse videtur Zeno.

6. Praefatio recentiorum editorum multa habet de *Zenone* lectu et memoratu digna. Plura vide in *Fabricii* B. L. mediae et infimae aetatis, vol. VI. pag. 333. ed. *Mansi. Scip. Maffei* in Verona illustrata, part. II. pag. 26. *Hamberger* in Zuverl. Nachricht. II. pag. 818. sqq. et quos ille atque cl. *Saxius* in Onomast. I. pag. 428. laudat.

Addatur:

DAMASUS.

1. Patria Hispanus; dignitate episcopus romanus ab anno 367 — 384., quo paene octogenarius diem obiit supremum. Scripsisse dicitur *Epistolas* XIV. e quibus nonnullae sunt spuriae; *epistolarum* fragmenta ex Decretorum collectionibus Gratiani et Guonis; *Carmina* XL.

2. *S. Damasi* Opera, quae exstant, et vita ex codd. MSStis, cum notis *Martii Milesii Sarazanii*, Romae, typis Vaticanis, 1638. 4. — cum praef. *Federici Vbaldini:*

praemissis testimoniis et quadruplici *Damasi* vita e MSS. — rec. Paris. 1632. 8. et in Biblioth. P. P. max. Lugdunens. tom. XXVII. pag. 55. — Opuscula et gesta, iterum collecta, nunc vero primum aucta et illustrata diatribis duabus — Romae, (curante *Antonio Maria Merenda,*) ex typogr. linguar. oriental. Angeli Rotilii, sumt. Venantii Monaldini. 1754. fol. — Epistolas et decreta post Vbaldinum diligentius selegit eruditeque illustrauit *Petrus Coustant* in tom. I. Epistolar. Pontificum, pag. 472. — Pauciora carmina dederunt *Georg. Fabricius* in Poetis eccl. vet. pag 771. sqq. et Collectores Bibl. patrum Lugdun. tom. V. pag. 635. et tom. VIII. pag. 888. et *Andreas Riuinus*, cui quidem ed. Romana fuit ignota. Is enim sibi visus est primum simul typis euulgasse *Damasi* carmina sacra, hymnos, elogia et epigrammata, quae ille, (n. Damasus,) basilicis, platoniis et conciliis SS. martyrum Romae fere inscripsit. — emaculata et notis breuibus illustrata. Lipsiae, 1652. 8. —

Damasus Hieronymo misisse dicitur indicem episcoporum romanorum, (ab aliis, iisque variis, confectum,) quod adfirmatur in Actis Sanctorum, mense Aprili, Antwerp. 1675. fol. vol. I. cui praemittuntur duo antiquissimi catalogi Romanorum pontificum cum variis ad illos obseruationibus. Prior pertinet vsque ad Felicem IV. posterior, quem Damasus misisse

mififfe fertur, vsque ad Liberium: at nondum ademtae funt dubitationes; praecipue quum Hieronymi ac Damafi epiftolae mutuae huc fpectantes ab *Emanuele Schelftrateno*, tom. I. Antiquitatis illuftratae. p. 347. pro fuppofititiis funt declaratae.

3. Plura vide in *Fabricii* B. L. med. ac infimae aetatis, tom. II. pag. 4. fqq. et multos alios viros doctos, de Damafo disputantes, laudant cel. *Saxius* in Onomaft. I. pag. 423. atque *Hamberger* Zuv. Nachr. II. p. 825. fqq.

§. 51.

Flavius Vegetius Renatus, *Vir illuftris et Comes.*

1. Sub Valentiniano II. floruit, poft an. 383.

2. Eum Romae commoratum facrisque Chriftianorum addictum fuiffe, probabile eft.

3. In quinque libris rem militarem tradidit: infcribuntur quoque *epitomae inftitutorum rei militaris* ex commentariis Catonis, Celfi, Traiani, Hadriani et Frontini. — Libro etiam de *mulomedicina*, fiue *de arte veterinaria* nomen eius praefigitur. Atque *Hamberger* in Zuverläfsigen Nachrichten etc. tom. II. pag. 822. cenfet, vtriusque libri, de re militari et de mulomedicina, unum eundemque haberi poffe auctorem; *Saxius* vero in Onomaftico I. pag. 442. fq. diftinguendum

 effe,

esse, iudicat, Vegetium, rei militaris auctorem, ab altero, veterinariae scriptore, cuius quidem posterioris aetatem definire non audet. Adde *Ernesti - Fabricii* B. L. tom. III. pag. 173. sqq. de vtroque.

4. Princeps editio esse videtur *Mermanno* de Origg. typograph. pag. 145. *Epitomae de re militari*, Oxonii. (1468. forsan.) — *Romanae* veteres editiones ab *Audiffredo* de editt. rom. saec. XV. siue ex aliorum commemoratione adferuntur, siue diligentius inspectae describuntur: nimirum, pag. 228. *Fl. Veget. Renati* Epitome institutionum rei militaris. 1478. 4. — pag. 278. *Vegetii Epitome institutorum rei militaris ex commentariis Catonis, Celsi, Traiani, Hadriani et Frontini lib. primus*, cum Aeliani Tactica latine facta, Frontino et Modesto, Aeliano et Onosandro, ibid. 1494. 4. — *Veget.* ibidem 1497. 4. —

Vegetii libri IIII. curantibus *Sebastiano* et *Raphaele de Orlandis.* Pisciae per Sigism. Rodt de Bitsche. 1488. fol. min. v. *Goetzii* Memor. bibl. Dresdensis II. pag. 36. — — Cum Frontino, Aeliano Tactico et Modesto. Bononiae 1496. 1504 et 1505. (de qua editione vide *Goetzii* Memor. etc. loco excitato, et *Gemeineri* Nachrichten. pag. 239. de editione Bonon. 1486. in primis a. 1496. quae prioris repetitio habetur,) et alibi. — Cum iisdem, Omnia diligenter ad codices antiquos

et

et emendatos, maxime Budaei, collata sunt: id quod Aelianus testabitur a mendis compluribus repurgatus. Paris. sub scuto Basileiensi, in offic. Christ. Wecheli. 1535. fol. 1553. fol. —

Castigatiores edidit *Vegetii* libros *Franc. Modius*, additis notis, Colon. 1580. 8. *alteram* classem ducens.

Haud ita tamen multo post *tertiam* aetatem constituit *Godeschalcus Stewechius*, qui libris et scriptis et editis vsus, *Vegetii* contextum tam feliciter correxit, quam docte illustrauit, cum *Frontino*, notis Modii additis, *Aeliano Tactico*, *Modesto* et *Polybianis* Excerptis. Antwerp. 1585. 4. — rep. 1592. 8. — repetita aliisque eiusdem argumenti libellis aucta est:

Vegetii — aliorumque aliquot veterum de re militari libri — Omnia emendatius, quaedam nunc primum edita a *Petro Scriuerio*. Cum commentariis et notis *God. Stewechii* et *Fr. Modii*. Ex officina Plantin. Raphelengii, 1607. 4. — *Scriuerius*, omissis Stewechii et Modii commentariis, auctiorem parauit editionem 1632. quae recusa est, continens tantum Veg. Ael. Polybii Exc. Frontin. et Aeneam, Lugduni 1644. 12.

Veteres de re militari scriptores, quotquot exstant, nunc prima vice in vnum redacti corpus. *Flauii Vegetii Renati* Institutorum rei militaris libri V. *Sexti Iulii Frontini* Strategematum et Strategeticon libri IV.

Claudius Aelianus de instruendis aciebus. *Modestus* de vocabulis rei militaris. *Polybius* de Militia et castrametatione Romanorum. *Aeneae* Poliorceticus, seu de toleranda obsidione. Incerti auctoris de re militari opusculum, quod Marco Tullio vulgo inscribitur. Accedunt I. Godescalci Stewechii V. Cl. elaboratissimus in Fl. Vegetium Commentarius. II. Eiusdem coniectanea et Francisci Modii notae in Sextum Iulium Frontinum. III. Petri Scriuerii in Fl. Vegetium et Sextum Iul. Frontinum animaduersiones. Vesaliae Cliuorum. 1670. 8.

Flauii Vegetii Renati, Comitis, de re militari libri V. cum selectis notis Godeschalci Stewechii et Petri Scriuerii, nec non ad codicum MSStorum fidem notis perpetuis criticis emendati, addita versione gallica, cura M. *Nicolai Schwebelii*, illustris Carolini Onoldini P. P. et Rect. Norimbergae. 1767. 4. Tribus MSStis vsus in contextu quaedam mutauit editor — (cura *Abbatis Valarti*) Parisiis, 1762. 12. —

Artis veterinariae siue *Mulomedicinae*, lib. IV. Basil 1528. 4. — cum var. lect. opera *Io. Sambuci*, Basil. 1574. 4. (v. *Freytag* Adpar. litt. II. pag. 906. sqq.) — cum notis *I. M. Gesneri* in eiusdem scriptoribus R. R. pag. 1033 — et inter scriptores R. R. vol. III. Biponti. 1787. 8. —

Germa-

Germanice verſi ſunt *Vegetii* libri: *Des Durchlaichtigen wohlgebornen Grauen Flauii Vegetii Renati, Kurze Red von der Ritterſchafft zu dem grosmechtigſten Kaiſer Theodoſio, ſeiner Biecher vierer.* min. fol. Auctor catalogi biblioth. Seidel. opinatur ante edit. lat. hanc verſionem circa a. 1462. aut paullo poſt comparuiſſe, et accedit vir doctiſſ. in *Baumgartens* Nachrichten von merkwürdigen Büchern, vol. II. pag. 230. ſq. ſed maiore iure dubitant *Goetzius* in Mem. Bibl. Dresd. II. pag. 344. et III. pag. 218. atque cel. *Panzer* in Annalen der ältern deutſchen Litteratur. pag. 38. qui ſentit, Auguſtae Vindel. poſt. a. 1478. eſſe expreſſam typis iſtam verſionem, et alias verſiones germanicas, Auguſtae Vind. 1529. atque (pag. 335.) Erfurti 1511. fol. memorat. — De gallica Vegetii et reliquorum ſcriptor. rei milit. verſione, Paris 1536. per Wechel. fol. vide *Goetzii* M. B. Dresd. II. pag. 38. ſq. et eumdem de verſione libr. *mulomedicinae* germanica Francof. ad Moen. 1565. 4. ibid. pag. 78. — Commentaires ſur les inſtitutions militaires de Vegéce, par le Comte *Turpin de Criſſé.* Montargis 1779. 4. II. voll. Praetermiſit nonnulla capita, quoniam profitetur, de re nauali nihil certi ſe dicere poſſe, et de munitionibus vett. iam disputaſſe in Commentaires ſur les Memoires de Montecuculi. — ed. II. auctior et emendatior. Paris. 1783. 4. II. voll.

5. Quae notatu digna videbantur, ea omnia accurate persequitur Vegetius; quare eius libri non antiquitatis solum studiosis, sed heroibus quoque et ducibus vtiles et necessarii videbantur.

6. Vid. *Schwebelii* et interpretis Gallici praefationes in prioris editione. *Ier. Waldeke*, Prof. math. Soroensis, index militaris scriptorum vett. graeco-latinorum. Soroae. 1782. 4.

§. 52.

FAUSTINUS.

1. Circa. a. 384. vixit.

2. Presbyter fuit, Luciferianorum doctrinae deditus. addi debet *Marcellinus*, presbyter Luciferianus eiusdem aetatis.

3. *De fide contra Arianos* ad Flacillam Reginam, coniugem Theodosii M. et *libellum de precibus* scripsit, quem vna cum Marcellino obtulit imperatoribus Valentiniano II. Theodosio. I. et Arcadio.

4. Editi a Iac. Sirmondo in Bibl. P. P. max. tom. V. pag. 637. *Marcellini et Faustini — libellus precum* ad imperatores Valentinianum, Theodosium et Arcadium, (vt turbas caedesque ab Anamoianis factas sedent impediantque, Luciferi vero adseclas defendant;) nunc primum in lucem editus opera *Iacobi Sirmondi.* Parisiis, 1650. 8. idem libellus in *Sirmondi.* operibus tom. I. Paris. 1696. fol. cura *Iac. de*

la

la Baune. rec. Venet. cura *Ios. Bianchini*, 1728. fol. nr. II. — *Faustini* — Opera cum notis. Oxon. 1678. 8.

5. *Fabricii* B. L. mediae et infimae aetat. tom. II. pag. 146. sq. ed. Mansi. *Hamberg.* Z. N. II. pag. 828. sq.

6. Addatur *L. Ampelius*, libri memorialis auctor, cuius aetatem cl. *Saxius* in Onomast. I. pag. 430. ad an. Ch. 370. circ. confert. adde *Ernesti-Fabricii* B. L. tom. II. pag. 449. sq.

§. 53.

Optatus.

1. Imperantibus Valentiniano et Valente, auctoritate famaque fuit insignis. Vixit adhuc post ann. 385.

2. Mileuitanus episcopus in Numidia fuit, et errores Donatistarum humaniter et modeste refutauit.

3. In libris VI. (al. VII.) *de schismate Donatistarum* aduersus Parmenianum, apud Carthaginienses praesulem sacrum, crimina huius et sententiam peruersam destruere studuit.

4. — *De schismate Donatistarum* libr. IV. ed. *Io. Cochlaeo*, adiuncti Conr. Bruni libris VI. de haereticis. Mogunt. 1549. Fol. — vitiosa ed. est cum obseruationibus et notis *Gabr. Albaspinaei*, Paris. 1631.*)

Emen-

*) De qua editione, de *Optato* et Albaspinaeo copiose

Emendatius cura *Franc. Balduini*. Parisiis. 1563. 8. — addito VII. libr. cum notis et historia Donatistarum, ab eod. et ib. 1569. — recus. apud Commelin. Heidelb. 1599. 8. optime autem opera et studio *Lud. Ellies du Pin*, cum huius et aliorum notis. Parisiis. 1700. Fol. — rec. Amstel. 1701. et Antwerp. 1702. Fol.

5. *Optatus* propter vehemens, acre, densum et neruosum dicendi et disputandi genus apud veteres et recentiores in magna semper fuit auctoritate. Naeuos tamen habet et rei, quam tractat, et stili non puri, talisque, vt Afrorum esse solet.

6. Vid. *Du Pin* Praefat. ad Optatum *I. G. Walchii* Biblioth. patristic. pag. 114. pag. 247. et 445. *Hambergeri* Z. N. II. pag. 830. sqq. *Fabricii* B. L. med. ac inf. aet. V. pag. 169. sq.

§. 54.

PHILASTRIUS.

1. Theodosio imperante vixit; a. 387. mortuus esse putatur.

2. Presbyter factus, totum Romani imperii orbem peragrauit, vt et idolorum cultores et a vera Christiana doctrina aberrantes ad rectam et salutarem viam reuocaret. Tandem ad

piose disputat *Io. Fabricius* in Historia bibliothecae Fabricianae, Wolfenbüttel. 1718. 4. tom. I. pag. 75. sqq.

ad sacri antistitis summi apud Brixienses dignitatem euectus est, a. C. 380.

3. Historiam haeresium consignauit; quarum nos quidem 149. descriptiones habemus.

4. (Cura *Io. Sichardi*) Basil. 1528. 8. rar. — cum emend. et notis *I. A. Fabricii.* Hamburg. 1721. 8. — cum *Paulli Galeardi* spicilegio ad notas Fabricii in Angel. Mariae Quirini collect. veter. P. P. Brixiens. pag. 1.

5. Nulla paene eius hodie est auctoritas. Ne mediocris quidem in historia adparet vel eruditionis, vel veri et ordinis, vel eloquutionis ornatusque cura. Atque *Walchius* in bibliotheca patristica pag. 321. „refert, inquit, Philastrius dogmata inter haereses, quae vel non falsa sunt, vel erroribus perniciosis ac haereticorum propriis haud adnumeranda."

6. *Fabricii* B. L. med. et inf. aetatis, tom. V. pag. 287. sq. ed. Mansii. — *Io. Fabricii* Histor. bibliothecae Fabricianae, part. VI. pag. 444. — Plures laudat *Hamberger* in Z. N. II. pag. 837. sq.

7. Add. *Gaudentius*, episcopus Brixiensis, a. 386. Philastrii successor. v. *Saxii* Onomast. I. pag. 448.

§. 55.

Ammianus Marcellinus.

1. Circa an. 390. adhuc floruit. clarus potissimum circa a. 379. v. *Saxii* Onomast. I. pag. 477. sq.

2. An-

2. Antiochiae parentibus claris editus, a prima aetate litteris et armis operam dedit, quibus etiam postea inclaruit. Falsis paganorum erroribus fuit obnoxius.

3. In historia rerum gestarum, ea, quae sub imperatoribus a Neruae principatu ad Valentis interitum euenerunt et notatu digna videbantur, fideliter et sine vllo partium studio enarrauit. Totum opus libris XXXI. (Chiffletius contendit fuisse XXXII,) absoluere decreuit, quorum tamen XIII. priores interierunt.

4. *Ammianus Marcellinus* (libr. XIV. — XXVI.) Romae 1474. Fol. per Georg Sachsel de Reichenhal et Bartholom. Golsch de Hohenbart, clericos, opera *A. Sabini*, poetae laureati. v. *Maittaire* Annal. typogr. tom. I. pag. 335. *Audiffredi* Catal. editt. rom. pag 158. sq. Seruantur in illa editione omnes naeui et lacunae cod. MSti — *Bononiae* curante *P. Castello*, (qui, nullo vsus codice, coniecturis infelicibus contaminauit Marcellini libros,) 1515. — rec. inter Historicos ab Erasmo editos. Basil. apud Froben. 1518. —

Altera aetas exstitit cura *Mariangeli Accursii*, qui *Marcellinum* libris quinque, (n. a. libro XXVII. — XXXI.) ab ipso primum inuentis auxit, et, quod quidem profitetur, quinquies millibus mendis purgauit. Augustae Vindel. 1533. fol. — Praestans est editio, (v. *Valesium* ad Marcellinum libr. XXII. cap. I.) cum Scriptor. historiae Augustae. — libri.

XVII.

XVII. (cura *Sigismundi Gelenii*, cuius merita erga Marcellinum sunt insignia, libros 27. 28. 29. et 30. ex codice Hirschfeldensi addidit, et lineas siue ex ingenio siue ex codice inseruit integras,) Basil. 1533. apud Hieron. Frobenium fol.

Hanc editionem sequutae sunt reliquae vsque ad *Lindenbrogium*, qui *tertiae* aetatis parens, *Marcellinum* ex MSS. praecipue cod. Florentino et edd. aliquot loca correxit egregie primusque illustrauit perpetuis obseruatt Hamburgi, 1609. 4. ex bibliopolio Frobeniano. — E codd. Gallic. et Vatican. castigauit textum et primus in capita secuit *Ian. Gruter*, ediditque cum *scriptor. Hist. augustae.* Hannouiae 1611. fol. —

Praestantior editio est e pluribus codd. multis locis emendatior facta, quam curauit, additis adnotationibus vberioribus, *Henric. Valesius.* Paris. apud Camusat. 1636. 4. — quam editionem, auctioribus et Lindenbrogii et fratris sui Henr. Valesii suisque ornatam, textu cum vetusto bibliothecae Colbertinae codice de integro collato et emendato, repetendam curauit *Hadrianus Valesius.* Paris. 1681. fol. Multa tamen vitia *Hadr. Valesius* admiserat, quae sublata sunt aliaque feliciter correcta in editione, quae optima est, quam *Iac. Gronouius* cum obseruationibus Lindenbrogii, Henrici et Hadriani Valesiorum suisque et numis ac figuris antiquis illustratam

atque

atque exornatam adornauit. Lugdun. Batau. 1693. Fol. et 4.

E recensione Valesio-Gronouiana indicem (praeclarum) dignitatum, necnon Glossarium (doctum et perquam vtile,) Latinitatis adiecit et erudite praefatus est *Guil. Aug. Ernesti.* 1773. mai. 8. — ad optimas editiones collati. praemittitur historia litteraria. accedunt indices. Biponti. 1786. 8.

5. Quod Graecus fuit natione, neque sanae eloquentiae romanae inter arma potuit satis studere: vitiis eius candidus lector ignoscet, nec rebus, quas memoriae prodidit, omnem fidem laudemque detrahet. Grauis enim est, prudens ac veri amans, et, quoniam in Germania aduersus Germanos meruit stipendia, veteris Germaniae situm bene illustrat. *Barthius* Aduersar. libr. XLV. c. libr. XLVII. c. 1 et 8. eum mirifice laudat. Henricus vero Valesius in praefatione suae editionis et virtutes eius laudat, nec vitia reticet. Desiderantur enim multae boni historici virtutes; verborum dignitas, dictionis castitas atque elegantia, sententiarum lumina, in rerum delectu iudicium, in narrationibus ordo et breuitas.

6. *Dan. G. Mollerus* de Ammiano Marcell. diss. Altorf. 1685. 4. *I. L. E. Puttmanni* diss. de Murciis, (ad Amm. Marcell. XV. 12.) Lips. 1779. rec. in eius Opusculis iuris criminalis. Lips. 1789. 8. nr. 2. — *Claudius Chiffletius* de vita Ammiani. Louanii, 1627. et

prae-

praefix. edit. Valesian. 1681. atque Gronouianae. *Fabricii* B. L. tom. III. lib. III. cap. 12. pag. 158. sq. *Hamberger* Z. N. II. pag. 844. sq.

7. Huic aeuo, circa a. Chr. 389. accommodari posse *Vibium Sequestrem*, suspicatur cel. *Saxius* in Onom. I. pag. 450. at cel. *Oberlin* in praefat. ad suam edit. pag. III. sq. illum vixisse putat post euersum imperium occidentis romanum, quinto, vel sexto forsan, aut septimo demum saeculo.

Scripsit libellum vilem quidem, et vitiis scatentem, neque tamen plane inutilem ad antiquitatem et poeticam geographiam cognoscendam, *de fluminibus, fontibus, lacubus, nemoribus, paludibus, montibus, gentibus, quorum apud poetas mentio fit.*

Editus est primum Pisauri 1512. fol. cum *Solino*, vide supra § 16. — a *Iac. Mazochio* in libro: de Roma prisca et noua varii auctores, Romae 1523. 4. pag. LXXXI. — tum post Melam, Solinum, Itinerarium Antonini etc. Venetiis apud *Aldum*, 1518. — repet. Florent. apud heredes Phil. Iuntae, curante *Anton. Francino.* 1519. — cum Marciano Capella, Itinerario Antonini. etc. e. MS. emendatus et suppletus, Lugd. ex praelo hered. Simonis Vincentii. 1539. 8. — cum Pomponio Mela et Solino etc. apud Henr. Stephan. 1567. fol. min. v. supra *Solin.* §. 16. — cum Aethico, Antonini et Rutilii Itinerariis etc. cura *Ios. Simleri*, (cuius et Hier. Suritae scholia non ad

Sequestrem, sed ad Aethicum pertinent,) Basil. 1575. 12. — cum *Plutarchi* lib. de fluuiorum et montium nominibus etc. edidit *Iac. Phil. Maussacus*, Tolosae 1615. 8. et ib. 1618. 8. — At hoc nostro saeculo duumuiri cum de *Vibio*, ex codd. editionibusque sollicita cura emendando, tum in primis per occasionem de geographia antiqua docte explicanda illustrandaque optime meruerunt *Franciscus Hesselius* et *Ier. Iac. Oberlin.* Prior edidit *Vibium* obseruationibus varii generis ornatum 1711. 8. posterior autem textui, e libris castigatiori, subiecit lectiones codd. atque editionum, etiam V. V. doctorum coniecturas, et post illum adiecit tum ea, quae Hesselius, aliique iam adnotarant, sed suo quaeque loco commodius reposita, tum, quae praecipua huius editionis et antiquitatis sunt ornamenta, suas aliorumque adnotationes: *Vibius — Sequester — lectionis varietatem et integras doctorum commentationes adiecit et suas Ier. Iac. Oberlinus.* Argentorati. 1778. 8.

§. 56.

Latinus Pacatus Drepanius.

1. Vertente saeculo IV. floruit, circa a. 391.

2. Natione Gallus, inque magna laude orationis et solutae et ligatae fuit. Atqui Ausonius eum cum Virgilio comparat, Catullo praefert.

3. Su-

3. Supereſt panegyricus Theodoſio M. publice dictus; qui ei laudem et honores adtulit.

4. Editus cum Plinii et reliquorum panegyricis; ſeparatim formulis typothetarum expreſſus eſt cum ſcholiis *Fr. Balduini.* Pariſiis, ſ. a. 4. — cum notis *Schefferi.* Holmiae, 1651. 8. — cum notis variorum, curante *Arnzenio.* Amſtelod. 1753. 4.

5. Pro ea temporis ratione ſatis politus eſt et eloquens felix Plinii imitator; praeſtat ingenio, eloquentia et nitore reliquos panegyriſtas minores; ſed poeticae audaciae propior; nec in laudationibus principum, vt ii, qui ante eum in eadem materia verſati ſunt, nimium liberalis ac prodigus.

6. *Schefferi* vita Drepanii praefixa edit. Arnzenii. — Quas critico-philologicas *Ch. G. Schwarzius* in Drepanium euulgarat diſputationes, eas Arnzenius ſuo quasque loco inſeruit. Adde *Longchamp Kritiſchen Entwurf einer Gelehrtengeſchichte Frankreichs.* tom. I. pag. 298. — *Wolfgangi Iaegeri Obſeruatt. philolog.* eruditae *in Panegyricum Latini Pacati Drepanii.* Altorf. 1784. 4. — Erudita quoque eſt commentatio de *Pacati Panegyrico,* ad Pliniani exemplum formato, praef. panegyricis veteribus M. *Car. Frideric. Mueller,* Wittebergae, (1785.) 4. *Erneſti - Fabricii* B. L. tom. II. pag. 426. ſq. — *Hamberger* Z. N. II. p. 855. ſqq.

§. 57.

P a c i a n u s.

1. Ante A. Ch. 392. defunctus est: atque cel. *Saxio* in Onomast. I. pag. 428. Pacianus ab annorum forsan 370. circuitu haudquaquam semouendus videtur.

2. Apud Barcinonenses, (hodie Barcellona,) sacris praefuit ab a. 373. castitate et eloquentia celeber.

3. Scripsit 3. epistolas contra Sempronium Nouatianum; Paraeneticum ad poenitentiam, et de baptismo ad Catechumenos.

4. Eius opuscula primum vulgauit *Io. Tillius*, Parisiis, 1538. 8. — cum *Saluiano* et aliis, edit. *Pet. Galesinio*, Romae typis P. Manutii. 1546. fol. nouissime *Iosephus Saenz de Aguirre*, (vir purpuratus,) cum emendationibus ex cod. MS. reginae Sueciae et notis, in conciliis Hisp. tom. II. Rom. 1694. fol. — *Paraeneticum* ad poenitentiam subiunxit *Barthius* Claudiani Mamertini libris III. de statu animae. Cygneae 1655. 8.

5. *Fabricii* B. L. med. et inf. aet. tom. V. pag. 189. *Hambergeri* Z. N. tom. II. pag. 860. sq.

§. 58.

P h o e b a d i u s.

1. A. C. 392. fatis nondum interceptus fuit. *Hieronymus* enim de Scriptor. eccles. cap.

cap. 108. eum adhuc viuum et admodum senem commemorat.

2. Gallus natione et Agenni in Aquitania episcopus.

3. Contra Arianos reliquit librum, quo Sirmiensem formulam, ad Gallos missam, diiudicat atque infirmat.

4. Lucem vidit cum *Athanasii* dialogis de S. Trinitate cura *Theodori Bezae*, apud H. Stephanum 1570. 8. et cum *Casp. Barthii* animaduerss. Francof. typis Wechel. 1623. — idem liber in Bibliotheca P.P. max. Tom. IV. pag. 300. sqq.

5. *Longchamp Entwurf einer Gelehrtengeschichte Frankreichs.* tom. I. pag. 254. sqq. *Hambergeri* Z. N. II. p. 864. sq. *Fabricii* B. L. med. et inf. aetat. tom. V. p. 297. ed. Mansi.

§. 59.

Q. AURELIUS SYMMACHUS.

1. Circa a. 397. vixit. adde *Saxii* Onomast. I. pag. 444. sq.

2. Senatorio ordine Romae natus, a primis annis optimis artibus tam egregie institutus est, vt fama eloquentiae non minor esset, quam dignitate munerum variorum, ipsiusque consulatus. Plinii Iunioris imaginem, et virtutes, neque inuita plane Minerua, vt referret, in primis dedit operam. Cultor Deorum semper fuit religiosissimus.

3. Supersunt X. libri epistolarum 965.

4. Princeps est editio *Veneta* *) e museo *P. Petauii*, saec. XVI. ineunte, 4. teste *Iureto* de dignitate et script. Symmachi pag. 7. qui eius laudat lectiones. Prima vulgo habetur: *Symmachi* Cons. Rom. Epistolae familiares; item *Landini*, equitis Hierosolymitani, in Epistolas Turci magni traductio. Argentorati ex officina Io. Schotti, impensis *Georgii Maxilli*, (alias, Vbelin, I. V. D. et episcopalis curiae Argentinensis signatoris) 1510. 4. Haec editio exhibet tantum epistolas 317. (numerante Fabricio,) nullo ordine seruato. **) —

Plenior

*) Fuit exemplar huius ed. rarissimae in Biblioth. *Pinelli;* v. Catalog. illius bibliothecae, tom. II. nr. 3837. pag. 225. vbi cel. *Morellus* eam docte describit; at nullo ex loco illius exemplaris deprehendit, *Venetiis* librum impressum fuisse. Inscriptio haec est: *Symmachi Senatoris rom. Epistolae familiares et elegantissimae numquam alias impressae et nouiter per* Bartholomaeum Cynischum Amerinum *ab inferis pene reuocatae*, sedente Iulio II. P. M. i. e. intra annos 1503. et 1513.

**) Huius editionis adcuratam notitiam dedit cl. *Bernhard Frieder. Hummel* in: Neue Bibliothek von seltenen und sehr seltenen Büchern und kleinen Schriften. etc. II. voll. Noriberg. 1777. 8. part. VI. pag. 156. sqq. at numerauit epistolas 345. quoniam interdum duae epistolae sine discrimine aut maiusculis ab initio litteris sunt continuae.

Plenior editio est: *Q. Aurelii Symmachi* epistolarum libri duo: *D. Ambrosii* epistolae duae in Symmachum, epistolarum *Magni Turci* liber, a *Landino*, Equite Hierosol. latine redditus. Basileae. Froben. 1549. 8. Ea vsus est *Iuretus.* Hic vero, postea Lectius et Scioppius, singuli nouam textus recensionem fecerunt. Iuretus, in libris iuris veteris versatissimus, confecit notas doctissimas, et, qua notas quidem, tenet principatum: Lectius dedit textum meliorem, lacunas quasdam expleuit, multa et plura etiam in editione secunda, quum plures nactus esset codices, correxit e libris scriptis, interdum de coniectura. *Iuretus* igitur multas epistolas addidit, et inscriptiones, epistolis additas, restituit. Inscriptio haec est:

Symmachi Epistolarum ad diuersos libri decem. ex bibliotheca Coenobii S. Benigni Diuionensis magna parte in integrum restituti, cura et studio *Francisci Iureti*, cuius etiam notae adiectae sunt, quibus et emendationum ratio redditur, et aliquot cum huius, tum aliorum auctorum loci obiter illustrantur. Parisiis. 1580. 4. — auctior et X. libris Miscellaneorum locupletata, repetita est haec editio Paris. 1604. 4. —

Iacob. Lectius in *Symmachi* epistolis multa emendauit et suppleuit ope codicis P. Coluii atque Iac. Cuiacii, primum Lugduni 1587. 8. Postea secunda cura recensuit, notis, emen-

dationibus, epistolis etiam auxit. Additae, item notae Fr. Iureti iam antea vulgatae. editio altera 1598. 8. alteri editioni *) adcesserunt variae lectiones e tribus codd. et coniecturae *Iani Gruteri*, *Io. Merceri*, *Casparis Scioppii* et *Io. a Woweren*. ed. tertia, S. Geruasii. 1601. 12. est repetitio secundae. — — e recensione *Casp. Scioppii*. Mogunt. 1608. 4. De furto Scioppii, qui Oberto Giphanio MS. abstulit, vide *Morhof*. Polyhist. libr. IV. cap. 14. §. 14. Vsus est Fuldani et Bertiniani codd. lectionibus a Francisco Modio exscriptis. In Epistola dedicatoria Lectium vna cum Iureto et inuidiae mutuae et plagii multiplicis adcusat: in praefatione, Gifanium, adseuerat, illum codicem ex Cardinalis Bessarionis bibliotheca sublatum tenuisse. — Ex recens. *Io. Phil. Parei*, Neapoli Nemet. 1617. 8. editio sec. Francof. 1642. 8. editio tertia Francof. 1651. 8. quae plurimis epistolis numquam editis aucta in titulo praedicatur. Accesserunt vita Symmachi, a Iac. Gothofredo descripta, et electa Symmachiana; item Lexicon Symmachianum et calligraphia Symmachiana, in qua omnes phrases et formulae elegantiores quotquot in Symmacho extant. — *Q. Aur. Symmachi* — Epistolarum libri decem, cum Ambrosii nonnullis. Lugd. Bat. 1653. 12.

5. Ad-

*) De qua edit. v. *Scioppium* libr. I. suspectarum lectionum, epist. II.

5. Adfectat ſtilum ſublimem, concinnum breuemque, et ſententioſum dicendi genus. Dictionis quidem veteris fuit ſtudioſus; quae tamen ab antiquo illo ſplendore, orationis colore atque elegantia multum recedit; ſed multiplex in eo fuit eruditio. Litterae ſpirant libertatem et ſolidam ſapientiae ciuilis cognitionem; hinc faciunt ad multarum rerum temporisque illius intelligentiam.

6. *Franc. Iureti* de dignitatibus et ſcriptis *Symmachi*, diſſ. cum eiusdem Miſcellaneis ad Symmachi Ep. Paris. 1604. 4. — *Iac. Gothofredi* vita Symmachi cum epp. Neap. Nemet. 1617. — *Carrio* poſt Iureti editionem tres *Symmachi* epiſtolas, a Iureto non viſas, in Emendationibus ſuis, (vnam, lib. I. cap. II. duas libro II. cap. 14. tom. II. Lampad. Gruter. part. II. pag. 111. 166. 167.) ediderat. Ex his tribus *Lectius* poſteriores duas ſuae adiecerat editioni, primam omiſerat. Hanc e cod. Giphaniano *Scioppius* lib. I. Veriſimilium, vbi multum opus tulit *Symmacho*, cap. V. quaſi a ſe primum repertam atque illuſtratam edidit: quam ob cauſſam plagii adcuſatus eſt. v. plura de illa mutua Lectii atque Scioppii lite plagiique crimine in *Iac. Thomaſii* diſſ. de plagio litterar. ed. 2. Lipſiae 1679. 4. in Acceſſion. pag. 15. ſqq. — Adnotationes MSS. *Io. Cabeliauii* in Symmachum habuit cum Salmaſiana varietate codic. Palatini *P. Weſſeling*, earumque ſpecimen dedit in Obſeruatt. lib. I. cap. 16. pag.

 56.

56. sqq. adde *Ernesti-Fabricii* B. L. libro et tomo III. cap. 16. pag. 204. sqq. *Fabricii* B. L. med. et inf. aetatis tom. VI. p. 217. ed. Mansi. *Hambergeri* Zuverlaessige Nachricht. II. pag. 901. sqq.

7. Add. *Iulius Rufinianus*, rhetor, imperante Constantino M. Scripsit exiles libellos de figuris sententiarum et elocutionis. Editi sunt nouissime cum *Rutilio Lupo* a *Dau. Ruhnkenio*, cuius praefationem p. XXV.—XXVIII. conferes.

§. 60.

MARTINUS.

1. Natus est circa 316. mortuus a. Chr. 400.

2. Sabariae in Pannonia primam lucem vidit; XXII. an. in militia versatus ad Hilarium se tandem contulit, cuius opera apud Turonenses episcopus factus est. De sancta eius vita, doctrina, quae in iuuene nullo fuit, in Galliis diuinitus tradita, eiusque miraculis, multae narrantur fabulae.

3. *Professionem fidei de trinitate*, ab eo conscriptam esse, quidam opinantur.

4. Inserta est bibliothecae patrum max. tom. V. p. 1084.

5. Vt eius vita fuit, ita eius est dicendi genus.

6. Plura vide de eo et editt. in *Fabricii* B. L. med. et infimae aetatis, tom. V. pag. 36. sq. adde *Saxii* Onom. I. p. 435.

§. 61.

§. 61.

AMBROSIUS.

1. Natus est secundum *Pagii* rationes in critica Baroniana tom. V. ad. a. Ch. 369. nr. XIII. pag. 268. a. circiter. 340. et mortuus a. C. 397 teste eodem, l. m. tom. VI. ad. a. C. 397. nr. XIX—XXII. v. cel. *Saxii* Onomast. I. pag. 434. — Exercitatio singularis de anno et die mortis *S. Ambrosii*, (pridie I. diei Paschatos festi, a. 398.) est in Actis Sanctorum m. April. post catalogum Pontificum roman. Antwerp. 1675.

2. Gallus putatur: at non Arelate; sed Treuiris ortus est. Litteris diligenter eruditus, Liguriae tandem et Aemiliae, quum in foro summa cum laude antea versaretur, praefectus, Mediolani habuit domicilium, vbi vrguente populo inuitus, (si ea, quae narrantur, vera sunt,) a. C. 374. officium praesulis sacri suscepit. Religionibus prauis abiectis, christianae defensor constans, neque raro iusto seuerior euasit.

3. Scripta eius theologica, ex quibus 35. vera sunt, indefessam testantur industriam. *Missam* vero *Ambrosianam* et *hymnum*, *Te Deum laudamus*, plurimi nostratium foetum alterius cuiusdam hominis esse arbitrantur.

4. Primae edd. vel aliquot tantum *Ambrosii* opuscula, vel etiam spuria praebuerunt. *Princeps* ed. fuisse videtur, saltem inter principes

cipes referenda est. *Hexameron B. Ambrosii*, Mediolanensis episcopi. Aug. Vind. per Io. Schussler. 1472. fol. (v. *Zapfii* Augsburgs Buchdruckergeschichte part. I. pag. 16. et *Sebastiani Seemilleri* Bibl. acad. Ingolstadt. Incunabula typogr. fascic. I. 1787. pag. 40.) — *Ambrosii* libri decem explanationum Euangelii S. Lucae. Augustae Vindelic. per Anton. Sorg 1476. fol. min. (v. *Seemiller* l. cit. pag 87. *Zapf* l. mem. pag. 39. in primis *Freytag* Adpar. litter. tom. II. pag. 868. sqq. vbi plures insuper laudat Ambrosianae vitae praecones aut enarratores.) —

Ambrosii de officiis et opuscula cum eiusdem vita. Mediolani per Christophor. Waldarfer, Ratisponensem. 1474. 4. (vide *Saxii* histor. typogr. litter. Mediolan. pag. 560. et not. 5.) — *S. Ambrosius de Officiis*, edit. vetustissima, 4. sine vllis signis et notis, cl. *Straus* in monumentis typogr. Biblioth. collegii Canonicorum regular. in Rebdorf. Eichstadii, 1787. 4. pag. 79. putat, characteres esse Ginther Zainer.

Hamberger in *Zuverlaessigen Nachrichten* tom. II. p. 911. memorat edd. Mediolanenses 1474.*) 1488. — 1490. — Monachi vero ordi-

*) De qua edit. vide *Saxii* histor. typogr. literar. Mediolan. pag. CXLV. C. D. et pag. 469. not. idem ib. pag. 181. de edit. Mediolan. industria Masselli Venia Beneuentani. 1477. pag. 319. de edit.

ordinis S. Benedicti, et *I. G. Walchius* in bibliotheca patristica pag. 88. mentionem faciunt editionis, quam principem habent, sine nota loci et anni, cura Maselli Veniae, Monachi Augustiniani, atque eiusdem ordinis Generalis, Ambrosio Corano, qui 1486. vitam finiuit, consecrati. sed hanc editionem Mediolani ineunte anno 1477. typis fuisse descriptam, docet *Saxius* in Hist. Mediolanensi, pag. 181. sq. vbi de Ambrosio de Cora et Masello Venia multus est, item pag. 477. sqq. vbi Maselli dedicationem recudi fecit, et pag. 608. vbi in nota putat, typis Antonii Zarotti fuisse expressum librum.

Has editiones, *quae paucos Ambrosii libros complectuntur, superat multis rebus editio Amerbachiana, cuius curam gesserat *Ioannes de Lapide*, qui singulos libros in certa capita diuisit, et illorum argumenta praefixit. *Ambrosii Opera* P. I. II. III. Basil. per magistrum Ioan. de Amerbach. 1492. Fol. v. *Schwarzii* Bibl. part. II. pag. 223. cl. *Schnizer* in Dritter Anzeige der Kirchenbiblioth. Zu Neustadt an der Aisch. pag. 45. Est quidem admodum rara editio, sed ex vitiosis codicibus depromta. —

Opera

* edit. per Georg. Cribellum. 1490. rec. 1495. ib. pag. 329. et pag. 341. et p. 590. de ed. an. 1492.

Opera et studio *Erasmi Roterodami.* Basileae ex officina Frobeniana 1527. V. vol. Fol. de qua editione vid. *I. G. Walchii* bibliothecam patristicam pag. 95. in primis *Io. Fabricium* in Historia bibliothecae Fabricianae part. I. pag. 184. sqq. vbi de libris Ambrosianis germanis et suspectis, de hac edit. et de Ambrosio ipso copiose agitur. — — studio *Iac. Gilottii.* Parisiis, 1569. Fol. quam editionem Benedictini reliquis praeferunt, licet, quae sub sequebatur, Romanam: — *Opera omnia* ad veterum MSS. et emendatiorum codd. fidem restituta, cura et labore *Felicis*, Cardinalis de *Monto alto.* tom. VI. Romae 1579. — 1587. Fol. valde mutatam et famosam reliqui editores sequerentur. — Edit. Lugdunensis a. 1559. corrupta est a Franciscanis et postea suppressa teste Franc. Iunio apud Riuetum in Crit. S. lib. III. cap. 16. adde *Io. Fabricium* l. m. pag. 184. et *Clement* Biblioth. curieuse, histor. et critique etc. voc. *Ambros.* pag. 259. et *Widekind* Ausführlich. Verzeichniss von raren Büchern etc. part. I. pag. 96. sq. vbi rariores *Ambrosii* editt. commemorantur. —

Optima est editio: *Ambrosii Opera*, ad MSStos codd. Vaticanos, Gallicanos, Belgicos etc. nec non ad editt. vett. emendata. — studio et labore Monachorum ordinis S. Benedicti e congregat. S. Mauri (*Iacob du Frisch* et *Nicol. le Nourri*) tom. I. Parisiis, 1686. tom. II. 1690. Fol. —

De

De officiis libri III. Parisiis. 1504. 4. — cum praefatione *Boecleri*, Argentorati. 1646. 12. — cum commentatione copiosa loco manuductionis ad philosophiam moralem et iuris prudentiam naturalem et christianam veterum ecclesiae doctorum, per *Mich. Foertsch.* Stutgard. 1698. 8. — *Ambrosii* libelli, siue epistolae contra relationem Symmachi, pro ara Victoriae erigenda contendentis, ad Valentinianum Imperatorem. Basileae 1549. 8. — cum notis Lureti. Paris. 1554. 4. vid. Symmachum. — De virginitate, Romae 1562. 4. vide §. seq.

5. Multas habet virtutes et dictionis et doctrinae, multa quoque vitia, ei praecipue saeculo communia. Accurate et diligenter contra Arianos disputat. Eum multa passim ex Origene, Hippolyto, Basilio aliisque descripsisse, Hieronymus aliique ostendunt. v. *Iac. Thomasii* de plagio literato pag. 156. edit. 2.

6. *Godefred. Hermant* vie de S. Ambroise Paris. 1678. 4. — *Argelati* script. Mediolan. tom. II. pag. 47. — *Longchamp* in *Entwurf einer Gelehrten Geschichte Frankreichs.* tom. I. pag. 278. sq.

De *Ambrosio* eiusque scriptis multus est *I. G. Walchius* in bibliotheca patristica pag. 247. 208. 307. 351. 360. 366. 441. 469. 479. 491. 492. 500. adde *Fabricii* B. L. lib. IV. cap. 3. pag. 430. eiusd. B. L. med. ac. inf.

aet.

aet. I. p. 85. sq. edit. Mansi. *Humberger* Z. N. tom. II. pag. 907. sq.

§. 62.

SOPHRONIUS EUSEBIUS HIERONYMUS, STRIDONENSIS.

1. Eum a Chr. 345. aura vitae frui coepisse, multis videtur esse probabile. Secundum *Hambergerum* in Zuverlaessigen Nachrichten tom. III. pag. 65. natus est a. Chr. 330. aut secundum Pagium, a. 331. *Saxii* Onom. I. pag. 425. et mortuus a. 420.

2. Stridone Dalmatorum, patre Eusebio, qui vero Dei cultui fuit addictus, natus; quum litterarum amator, sedulus veterum graecorum et latinorum scriptorum lector et religionum studiosus esset, non solum multa fecit itinera, eaque in diuersas orbis partes, ad eruditionem sibi comparandam, sed etiam, quo et litteris et pietati magis vacaret, in solitudinem secessit, in qua tamen non perpetuo permansit. Hieronymum contendisse Romam ad discendam linguam Romanorum eruditam siue aulicam, quia linguam tantummodo rusticam Latinam, quae etiam fuisset Pannonica, antea sciuisset, adfirmat *Steph. Salagius*, Presbyter, de statu ecclesiae Pannoniae lib. VII. in libro primo de statu ciuili Pannoniae. Quinque eccles. (Fünf Kirchen) 1777. mai. 4. pag. 49. Tandem vero Bethlehemum, extremam ibi aetatem transacturus, venit, omni tempore in addi-

addiſcenda lingua hebraica et in conficiendis libris collocato. Auſtera quidem viuendi ratione, vigiliis et laboribus vtut corpus maceraſſet, ad vltimam tamen aetatem peruenit. Magna variaque fuit in Hieronymo eruditio, multaque facundia, nec, vt eius tempeſtatis barbaries erat, vulgaris elegantia. Quot vero vita eius excellens fuit virtutibus, quae ſaltem oculos hominum praeſtinguere atque obſcurare poſſent; tot etiam vitiis et animi et diſciplinae. Quanto odio, quantaque inuidia multorum, qui vel vitam eius vel doctrinam reddere ſuſpectam conati ſunt, in primis Ruffini atque Ioannis Hieroſolymitani, flagrarit, ipſe memoriae prodidit in Epiſtolis ad Aſellam, Pammachium, Demetriad. et alibi. Liticula quoque inter eum et Auguſtinum, quem eruditione atque litterarum copia ſuperauit, interceſſerat.

3. Multa erudite tractauit argumenta maximam partem theologica, quae tamen breuitatis ſtudioſi omnia recenſere non poſſumus. Commemorare lubet *epiſtolas* CXVI. in quibus nonnullae ſunt criticae: *librum de viris illuſtribus*, in quo docet, inter Chriſtianos etiam fuiſſe viros eruditos, quem Sophronius ex latino in graecum transtulit: librum *de ſitu et nominibus locorum hebraicorum*, quae libera eſt Euſebiani opuſculi verſio: librum *quaeſtionum hebraicarum in Geneſin*, vbi latinam verſionem cum graeco et hebraico textu confert; *Chronicum Euſebii*, latine redditum,

 cum

cum Hieronymi continuatione: *Sacrae scripturae Versio*, quam senex e textu tam hebraico quam graeco concinnauit; quae tamen non est *vulgata*, a Papae adseclis tamquam authentica celebrata.

4. *S. Hieronymi Tractatus et Epistolae*, ex recognitione Io. Andreae, episcopi Aleriensis. Volumina duo priora. Romae. 1468. in domo magnifici viri Petri de Maximo, fol. magno, (v. *Hamberger* l. m. pag. 73. sq. in primis *Audiffredi* Catalog. editt. rom. pag. 12. sqq.) — *Hier. Epistolae et Tractatus.* Romae, per Conrad Schweynheym et Arnold Pannartz. 1470. fol. cum epist. I. Andreae. *Rich. Simon*, in Lettres choisies. tom. I. p. 287. et Cardinalis *Quirinus* de optimorum scriptorum editt. pag. 102. sqq. vbi de hac editione copiosus est, atque *Fabricium* in B. L. lib. IIII. cap. 3. pag. 449. corrigit, inprimis p. 122. putant, hanc et superiorem s. primam editionem esse vnam eamdemque, licet exemplaria nonnulla typographo libuerit anni 1468. indicio signare, reliqua vero, a. 1470. profecto vt venaliora redderentur. Verum *Audiffredus* l. m. pag. 52. sqq. refellit illam sententiam, et collato vtriusque editionis volumine II. adductisque multis exemplis docet, vtramque valde esse diuersam. *) —

Ab

*) Adde *Braunii* Notitiam librorum in Bibl. monast. ad S. Vdalric. et Afram Augustae, pag. 127. sqq.

Ab eodem *Audiffredo* pag. 122. memorantur *Thomae Dornibrg*, Memmigensis, aureola ex suauissimis salutiferisque floribus gloriosi confessoris *B. Hieronymi*. Romae. 1472. fol. et pag. 392. eiusdem libelli editio *Romana* s. anni nota, magn. 4. pag. 205. *Hieronymi* Tractatuum et Epistolarum tomus primus. Romae per Arnold. Pannartz 1476. magno fol. — pag. 222. Pars II. per Mag. *Georgium Laur. de Herbipoli.* Romae 1479. fol. (v. quoque *Maittaire* Annal. typogr. tom. I. pag. 398. ed. II. *Quirinius* l. m. pag. 121. falso scripserat per *Georgium Laurentium de Herbipoli*, sed iam correctus est in nota a Schelhornio. adde *Goetzii* Memorab. bibl. Dresdens. I. pag. 83. sqq.)

Interea, nisi prius, lucem adspexerunt: *Hieronymi Epistolae* ex recensione *Theodori Lelii Piceni*, duobus voluminibus sine nota loci, anni et nomine typographi. fol. (de qua edit. vide Catal. *Duc. de la Valliere.* I. p. 160. sq. *Hamberger* l. m. pag. 75. sq.) — *Epistolare beati Ieronimi*, Moguntiae, per Petrum Schoiffer de Gernsheim, 1470. m. fol. (v. *Goetz.* l. m. pag. 82.) —

S. Hieronymus et *Gennadius* Massiliensis de viris illustribus, edit. vetustissima, fol. min. sine die et loco. (probabiliter ex officina typogr. Gintheri Zaineri. v. *Freytagii* Adparat. litterar. tom. I. pag. 623. sqq.) — Vitae patrum, aut, quae inscriptio est, *Incipit prologus*

logus sancti Hieronymi, cardinalis presbiteri: in libros Vitas patrum sanctorum Egiptiorum etc. Nurnberg. per Antonium Coburger, 1478. fol. mai. (continet multa Hieronymo quondam adficta: omnia vero recenset diligenter *Freytag.* in Adparatu litterar. tom. II. pag. 1140. sqq.) Antiquiores huius libri editt. et reliquas, quae viginti sunt, persequitur *Heriberdus Rosweydus* in Prolegomenis in vitas patrum, prolegom. XVII. p. 30.

Antiquam s. l. et a. commemorant *Baumgarten* in Nachrichten einer Hallischen Bibliothek. tom. VII. pag. 503. et cl. *Schnizer* in: Zweiter Anzeige der Kirchenbibl. zu Neustadt an der Aisch. 1783. pag. 22. — *Masch* in Beyträgen zur Geschichte merkwürdiger Bücher, part. IX. Bützou. et Wismar. 1776. 8. pag. 747. recenset edit. Lugdunensem. 1520. min. fol. — *Hier. Ordo viuendi deo* ad Eustochium Virginem, (liber spurius,) Coloniae apud Vdalricum Zell. 4. s. a. (v. *Braunii* Notitiam historico-litterariam de libris ab artis typograph. inuentione vsque ad an. 1478. impressis, in bibliotheca monasterii ad SS. Vdalricum et Afram Augustae extantibus, Augustae Vindelic. 1788. 4. pag. 65.) — *Hieronymi* Epistolae. Parmae, 1480. II. voll. — — III. partes. Basileae. 1497. fol. —

Enimuero hucusque neque plenior Operum editio, neque critica ratione rite tractata exstitit. Praeter enim epistolas alia quoque opuscula sepa-

separatim quidem fuerunt excusa, e. g. *D. Hieronymi* Explanatio in Prophetas, *Venetiis* per Ioannem et Gregorium de Gregoriis, fratres. 1497. fol. med. (v. *Schnizer* III. Anzeige etc. pag. 50.) — postea *Ambrosii*, *Hieronymi* et *Augustini* Opuscula de virginitate. Romae, 1562. 4. (v. *Pinelli* Bibliothec. tom. I. p. 85. n. 523. vbi pag. 98. aliae edd. *Epistolarum*, saec. XV. indicantur.) — *Hieron.* vitae Sanctorum patrum, Venetiis per Octauian. Scottum. 1483. 4. aliaque. cel. *Seemiller* in Bibliothecae acad. Ingolst. Incunabulis typographicis recenset quasdam editt. aliasque, quas iam antea indicauimus, fasc. I. pag. 84. 89. 98. 128. 156. et fasc. II. pag. 25. 46. quod breuitatis studiosi tantum significamus.

At ab *Erasmi* aetate plures recensiones criticae ac pleniores editiones e MSStis enatae sunt: atque singuli *Operum* editores nouas concinnarunt, aut opem adtulerunt maiorem. Primum igitur de *Hieronymi* Operibus summa habet promerita *Erasmus Roterodamus*, qui ea recensita, a spuriis emaculata atque illustrata VIIII. voll. complexa edidit Basil. 1516. fol. Accessit *Operum Index* per *Io. Oecolampadium* in ordinem digestus Basil. Froben. 1520. fol. — dein repet. 1520. 1553. 1565. et Lugduni 1530. ac Parisiis 1533. et 1546. de qua editione et singulis *Hieronymi* libris copiose docteque disserit *Io. Fabricius* in Historia biblioth. Fabricianae, tom. I. p. 192—203.

 Contra

Contra Erasmianas correctiones multa disputat *Marianus Victorius*, *Reatinus*, in editione sua *Operum Hieronymi* ex MSStis codicibus (XX.) multo labore emendatorum, et ab innumeris erroribus vindicatorum: cum indice copiosissimo. Romae, 1565. — Antwerp. 1579. IX. voll. fol. (in qua *Victorii* acerbitas orationis contra Erasmum mitigata est,) Parisiis 1580. 1602. 1623. 1643. additis nonnullis obseruatt. repet. Coloniae, 1618. — *Hier. Opera omnia* cum notis et scholiis, variis item lectionibus Desiderii Erasmi Roterodami, Mariani Victorii, Reatini, Henrici Grauii, Frontonis Ducaei, Latini Latinii aliorumque. — Francof. ad M. et Lipf. 1684. fol. XI. voll. (cura *Adami Tribbechouii* secundum Erasmianam editionem.) Desunt tamen notae Frider. Morellii, quae in editionibus Parisinis 1623. et 1643. comparent. — Cura Monachorum ordinis Benedictini, Parisiis tomi V. 1693 — 1706. cuius editores fuerunt *Io. Martianay* et *Anton. Pouget.*

Conf. *Jean le Clerc* Bibliotheque choisie. tom. XVIII. n. 1.

Hieron. — Operum tomus I. post Monachorum Ordinis S. Benedicti e congregatione S. Mauri recensionem denuo ad MSS. codices romanos, ambrosianos, veronenses aliosque, nec non ad priores editiones castigatus, quibusdam ineditis monumentis, aliisque S. Doctoris lucubrationibus, seorsum tantum antea vulgatis auctus

auctus, notis et obſeruationibus continenter illuſtratus. Studio ac labore Dominici Valarſii, Veronenſis presbyteri, opem ferentibus aliis in eadem ciuitate litteratis viris et praecipue March. Scipione Maffeio. Veronae 1734. fol. ſqq. tom. X.

— *Tomus XI. continens ſcripta ſuppoſititia poſt Monachorum Ordinis S. Benedicti e congregatione S. Mauri recenſionem ſelecta diligentius et ad MSS. codices plurimos caſtigata, aliis id genus vel ineditis, vel ſeorſum antea vulgatis monumentis aucta: nouis in ſingula cenſuris recognita: notis denique et obſeruatt. illuſtrata. Accedit vita S. Doctoris ex eius potiſſimum ſcriptis nouiſſime concinnata: nec non indices generales in eiusdem opera.* ibid. 1742. fol. — — Editio *altera* ab ipſo Veronenſi editore poſterioribus curis aucta, tom. XI. Venetiis. 1766. ſeqq. 4. mai.

Tomus VIII. editus 1769. continet *Chronicon Euſebio-Hieronymianum.* de quo lege *Vallarſii* praefationem. Quod in notis *Martianay* crebro refutatur; id exacerbauit iram Monachorum Benedictinorum in: *L'Explication de diuers Monumens, qui ont rapport à la Religion des peuples anciens.* Paris, 1739. 4. pag. 374. ſqq. Attamen Vallarſiana editio melior eſt, quam Benedictinorum: nec vero Tribechouii editione carebit Hieronymi amans.

Separatim editi sunt aliquot libri Hieronymi. De editione: *Jeronimus* (sic) *de viris illustribus cum tabula capitulorum in principio cuiuslibet libri*, et *de essentia diuinitatis*, Augustae Vindelicorum apud G. Zainer s. a. (circa 1472.) fol. vide *Zapfii* Augsburgs Buchdruckergeschichte etc. pag. 147. et cl. *Meuselii* Histor. litterarisch. biographisch. Magazin I. pag. 57. seqq.

Missis aliis opusculis *Hieronymi*, seorsum publicatis, quos enumerat *Hamberger* in Z. N. II. pag. 81. sqq. et in Kurzen Nachrichten von den vornehmsten Schriffstellern, tom. II. pag. 846. sqq. memorari licet: *Vetustiora latinorum scriptorum Chronica*, ad MSS. codd. emendata et cum castigatioribus editionibus collata, notisque illustrata in vnum corpus collecta, praemisso *Eusebii Chronico a D. Hieronymo e graeco verso et multis aucto.* Collegit Dr. *Thomas Roncallus*, Monachus Cassinensis. Patauii. apud Io. Baptistam et filios Penada. Pauiae. 1787. 4. II. voll. — Aliae edd. antiq. recensentur in Catalogo librorum Ducis *de la Valliere*, tom. I. pag. 158. sqq. — *Epistola ad Nepotianum* de vita Clericorum — notis et animaduersionibus *Erdmann. Rudolph. Fischer.* Coburg. 1758. 8. — — *de SS. ecclesiasticis*, cum veteri versione graeca, quam vocant, Sophronii — notis variorum — curante *I. Ab. Fabricio*, in eius bibliotheca ecclesiastica, Hamb. 1718. Fol.

5. Plus

5. Plus valuit ingenio, quam iudicio. Quanto tamen superior Augustino fuit litterarum copia; tanto inferior illo sagacitate ingenii. Philosophia parum imbutus, quod animi adfectibus facile se abripi passus est, ab odio inuidiaque et erroribus tutum se praestare non potuit. Historiae tamen ecclesiasticae primus duxit lineas, et campum aperuit latum: atque interpreti S. S. lectio illius scriptorum et vtilis est et necessaria. Vbique prae se fert vastam lectionem, adfectat tamen stili sublimitatem, frequenter spargit sententiarum flores; parum vero curat numerum et iuncturam orationis.

6. Monachi Benedictini in suae editionis prolegomenis de Hieronymo copiose egerunt. — *Io. Clerici* quaestiones Hieronymianae. Amstel. 1700. 12. in quibus de Martianaeo et Hieronymo liberius iudicatur. Hinc illi se opposuit Martianaeus in eruditionis Hieronymianae defensione. Parisiis 1700. 8. — *I. G. Walchii* bibliotheca patristica pagg. 89. 353. 439. 446. et alibi. — *De epistola ad Damasum* vide cel. *Semler*, in praef. ad tom. III. *Rich. Simon's* Kritische Historie der Uebersetz. des N. T. — *Iac. Rhenferd* Periculum criticum in loca deprauata Eusebii Caesariensis et Hieronymi de situ et nominibus locorum hebraicorum, in eius Operibus philologicis. Vltraiecti 1722. 4. diss. XVIII — — XXIV — *Heumanni* dissert. de Hieronymi ecstasi Anticeroniana, in Sylloge dissertatt. pag. 655. sq. —

Theophil. Spizelius in libro: *Infelix literatus*, Augustae Vindel. 1680. pag. 544. sqq. multa collegit de Hieronymo eiusque aduersariis: idem in libro: *Felix literatus*, ibid. 1676. 8. pag. 460. sq. et passim agit de illo eiusque celebrat virtutes. — — add. *Roesleri* Bibliothek der Kirchenväter, part. IX. Lipsiae. 1785. 8. — *Fabricii* B. L. med. et inf. aet. tom. III. pag. 248. sqq. ed Mansii. — *Dom. Vallarsius* in vita S. Hieronymi ex eius scriptis tom. XI. suae edit. Hier. — *I. Math. Schroekh Kirchengeschichte*, part. XI. Lipsiae 1786. 8.

7. Addantur *S. Lucianus*, ciuis et episcopus Leontinus, denatus a Ch. 403. Scripsit *Historiam SS. Martyrum Alphii*, *Philadelphi*, *et Cyrini*. Plura de eo dabit *Mongitor* in Bibliotheca Sicula, vol. II. pag. 15. sq.

Pelagius, Britannus, haereseos Pelagianae circa a. 410. auctor, viribus humanis in emendatione vitae et sanctimonia multum tribuit, Augustinum aliosque nactus aduersarios, scripsit *libros tres de fide Trinitatis*, *Eulogiarum* ex Diuinis scripturis librum vnum, *Epistolam ad Demetriadem* de virginitate, (quae etiam inter Hieronymi et Augustini opera legitur, sed a criticis *Pelagio* vindicatur, sicut quoque *libellus fidei*, Hieronymo quondam tributus, et in huius Operibus saepe editus legitur sub titulo: *Symboli epistola* ad *Damasum* a *Launoio* in singulari scripto, tom. II. Operum, parte II. pag. 302. est adsertus Pelagio:) *Epistolam*

ſtolam ad Celantiam, matronam, *de ratione pie viuendi*, inter opera *Hieronymi* receptam, ab Erasmo autem *Paulino Nolano*, epiſcopo, tributam, quam vero ven. *Semlerus* ob rerum et ſtili ſimilitudinem Pelagium habere auctorem cenſet. Stilus enim Pelagii non eſt malus, rerum autem ordo lucidus.

Libellum fidei anglice vertit, notisque eruditis illuſtrauit *Wilhelm Wallſius* in Hiſtoria paedobaptismi, anglice edita, pag. 200. ſq. — *Pelagii ſancti et eruditi Monachi epiſtola ad Demetriadem. Virginem*, cum aliis aliorum Epiſtolis. *Dan. Whitby*, S. T. P. tractatus de imputatione diuina peccati Adami poſteris eius vniuerſis in reatum. Recenſuit et notas addidit *I. Sal. Semler*. Halae Sax. 1775. mai. 8. Adiuncta eſt *Auguſtini* epiſtola contra Pelagium et Hieronymi epiſtola de ſeruanda virginitate.

Conf. *Gerardi Ioa. Voſſii* Hiſtoriae de controuerſiis, quas Pelagius eiusque reliquiae mouerunt: libri VII. editio altera, (cura Iſaaci Voſſii) ex ipſo autographo auctoris longe auctior et emendatior. Amſtel. 1655. 4. repet. vna cum eiusdem disputatione de haereſi Pelagii, in *Voſſii* Operum tom. VI. — *Fabricii* B. L. mediae et infimae aetatis, tom. V. pag. 222. ſq. et *Saxii* Onomaſtic. I. pag. 477.

De *Pelagio* ab iis, qui vel vberius, vel preſſius de rebus ad hiſtoriam antiquiorem eccleſiaſticam aut ſcriptores eccleſiaſticos pertinenti-

nentibus scripserunt, vario modo agi atque iudicari, quum secta illius late propagata esset, vel me non monente, facile poterit intelligi.

§. 63.

AURELIUS AUGUSTINUS.

1. Imperantibus Theodosio M. eiusque filiis floruit. Natus a Ch. 354. mortuus a. 430.

2. Parentes habuit, qui Tagastae in Numidia (v. *Wesseling* ad Antonini Itinerar. pag. 45. a.) habitarunt, fortunae quidem tenuioris, honestos tamen et probos, matrem in primis piam et religiosam. In adolescentia fuit libidinosus, cuius flagitii postea illum valde poenituit. Perlecto Ciceronis dialogo, Hortensius inscripto, amorem litterarum cepit, et in vrbe patria, tum Carthagine, Romae ac Mediolani rhetoricam docuit: atque erroribus Manichaeorum, quibus ab anno XIX. aetatis deditus fuit, liberauit animum. Post varios casus fataque apud Hipponenses munus presbyteri, deinde episcopi a Chr. 396. obtinuit. Multa ei fuit facundia, oris suauitas, acumen ingenii, tenacitas memoriae, animi tranquillitas et modestia, summa diligentia, aliaeque virtutes, quae viro bono et honesto, praesertim christianorum doctori, et amorem ipsius et dignitatem et amplitudinem parent concilientque. In votis habuisse dicitur, Christum in carne, Paullum in ore, Romam in flore videre licuisse; sed vide

Io.

Io. Henr. a Seelen de voti, quod Augustino, Episcopo Hipponensi, vulgo adscribitur, fide dubia: in Miscellaneis Lubec. voll. II. pag. 45. sqq.

3. Permultos confecit libros, quos omnes recensere, libelli breuitas vetat. Praeter 273. epistolas multasque orationes sacras in nouissima editione, 110. libri siue tractatus, qui censentur ingenui, numerantur: e quibus nominare iuuat libr. III. *contra academicos et de vita beata:* lib. IIII. *de doctrina christiana:* non est compendium theologiae dogmaticae, vti quidam putarunt, sed Hermeneutica potius et Homilia quoque, vbi cum primis multa praecepta S. S. interpretandae et pro sacris rostris apte dicendi traduntur: Commendantur historia, dialectica, mathesis atque eloquentia, etiam profana: Liber quartus seorsum quoque olim euulgatus, in edd. pr. inscribitur *de arte praedicandi:* tum *Enchiridion ad Laurentium de fide, spe et charitate*, quod compendium theologiae, (sed multis maculis inquinatum,) esse debuit: *de moribus ecclesiae catholicae et Manichaeorum* lib. II.: libr. *de mendacio:* libr. *contra mendacium ad Consentium:* libr. VII. *quaestionum in heptateuchum*: libr. XIII. *Confessionum*, in quibus vitam suam ingenue enarrat: libr. II. *Retractationum*, in quibus libros suos percenset: libr. XXII. *de ciuitate Dei*, in quibus Christianam ciuitatem ab iniquis paganorum criminationibus ex historia atque antiquitate docte vindicat.

 Quare

Quare hic liber etiam philologo atque historico commodus est atque ad cognoscenda multorum veterum philosophorum placita somiaue perquam vtilis.

4. Quia *Augustinus* summa floruit auctoritate, et per ordinem, ab nomine illius nuncupatum, multos suae doctrinae adseclas nactus est, eius opuscula vel separatim vel coniunctim saepius sunt formulis typographicis descripta: quorum vt omnium catalogum conficiam, instituti ac breuitatis ratio non permittit. Quare aliquot easque antiquissimas rarioresque editiones primum commemorabo.

Liber quartus S. Augustini de doctrina christiana, (h. e. de arte praedicandi,) *Argentorati* per Mentelinum, (alias Mentellum,) absque anni nota. saec. XV. fol. de qua rarissima editione, et quae prior Moguntina censetur, v. Abbat. *Mercier*, in Memoires de Tiévoux, a. 1765. p. 1454. Journal Encycloped. à Bouillon, a. 1788. m. April. pag. 156. in primis cel. *Morellum* in docta adnotatione ad Pinelli Catalog. tom. I. pag. 87. sq.

Sequuta igitur est editio illius opusculi ad codd. MSS. emendati, *Moguntiae* per *Io. Fust.* s. a. fol. quam tamen *Bure* in Catalog. libr. *Ducis de la Valliere*, tom. I. (vbi a pag. 164. multae vetustae et principes edd. Opusc. August. recensentur,) n. 477. principem et a. 1466. excusam esse sentit. — ibid. n. 476. memoratur *August. liber de vita christiana*, (Mogunt.

per

per Petr. Schoiffer, circa a. 1470.) 4. — *liber de conflictu viciorum et virtutum* f. l. et a. (Argentor. apud Georg. Husner et Io. Beckenhub circ. an. 1473) v. *Straussii* V. cl. Monum. typogr. in Biblioth. Rebdorf. Eichstadii. 1788. p. 45. in primis *Seemiller* in Incunabul typogr. biblioth. Ingolstadt. fasc. I. p. 109. vbi etiam memoratur ex eadem officina, *August. libr. de XII. abusiuis saeculi et sententia de origine animae*, it. *de diuinatione daemonum.* fol. min. — *de meditatione*, fol. (v. *Seemiller* l. c. pag. 112.) — *De virginitate* f. l. et a. (v. *Strauss.* l. m. pag. 66.) — *de vita Christiana*, eiusdem liber de singularitate clericorum, per Olricum Zell de Hanau. 1467. 4. (v. Catal. *Ducis de la Valliere*, I. nr. 475.) — Tractatus *de fuga mulierum* et *de communi vita clericorum.* (*Coloniae* per Olricum Zell de Hanau.) circa a. 1470. 4. (v. Catal. *Ducis de la Valliere* I. n. 474.) — Incipit liber B. *Augustini* episcopi, qui vocatur quinquaginta. — *Omelia prima.* 1475. per *Antonium Sorg* in Augusta. fol. min. v. *Strauss* l. m. pag. 118. *Zapf* Augsburgs Buchdruckergeschichte, pag. 32. vbi pag. 34. quoque memoratur — *Aug. libri confessionis.* August. Vindel. 1475. fol. —

Libri de anima et spiritu, de ebrietate, ad virgines de sobrietate et ebrietate, de quatuor virtutibus caritatis, de vanitatibus seculi, de vita christiana, de contricione cordis. f. l.

et typogr. nota in 8. a. 1472. (de rarissima hac editione, Maittario ignota, et veris illorum auctoribus, v. *Freytag.* Adparat. litter. II. pag. 871. adde *Schnizer* II. Anzeige der Kirchenbibl. zu Neustadt an der Aisch, pag. 23.) — *de verae vitae cognitione.* (Moguntiae, per Petrum Schoyffer) circa a. 1470. 4.

— *Opuscula de vanitatibus saeculi, de vita christiana*, s. l. a et typogr. nota. 4. (probabiliter per Conrad Finer, Eslingensem typographum, circa. a. 1477. v. *Seemiller* l. m. II. p. 150.) — *Confessiones*, absque vlla nota, saec. XV. fol. (typis germanicis, circa a. 1470. vide cl. *Morelli* not. ad Pinelli Catalog. I. pag. 91.) — Mediolani, aere *Io. Theutonici.* 1475. 4. (v. *I. A. Saxii* hist. lit. typogr. Mediol. pag. DLXII. adde *Vallierii* Catal. pag. 168. sq. tom. I.) — *De salute* s. adspiratione animae ad Deum. Taruisii. Gerardus de Flandria. 1471. 4. (v. *Morelli* notam l. m. pag. 91.) — *Liber epistolarum*, ante indicem praecipuarum sententiarum ac materiarum, legitur: vigilanti accuratissimoque studio emendatarum et impressarum — opera magistri *Ioan. de Amerbach* ciuis Basileens. perfectarum etc. 1493. fol. (ed. perrara.)

— *Epistolae.* Venetiis 1494. 4. per Benalium. — *Soliloquium.* it *liber de animae quantitate*, sine vlla nota, fol. min. (Augustae Vind. typis vel Gunth. Zaineri vel Ambrosii Kelleri, opinante *Straussio* l. m. pag. 46.

Zaineri

Zaineri typis putat *Freytag.* in Adparat. litt. II. pag. 870. sq. adde Meuselian. histor. litterar. biograph. Magazin I. pag. 57. sqq. *Zapf* l. m. pag. 146. item Meuselianum lib. I. mem. pag. 134. de antiqua edit. *Augustini de virtute Psalmorum.*) — *Retractationum* lib. II. Mediolani, per Anton. Zarottum. 1486. 4.

Missis aliis, editiones antiquas libri vtilissimi *de ciuitate dei* paucis indicabo. A *Maittario* passim in Annal. typogr. *Clement.* in bibl. cur. tom. II. pag. 260. ab *Audiffredo* in Catal. editt. rom. saec. XV. *Hambergero* Z. N. II. p. 112. in Catalogis *Pinelli* l. m. pag. 86. sqq. et *Ducis de la Valliere* I. pag. 165. et aliis plura de illis commemorantur — *de ciuitate libr. XXII.* saec. XV. fol. (typis germanicis circa a. 1470. v. cl. *Morelli* notam ad Pinelli Catal. pag. 87.) — in Monasterio Sublacensi 1467. fol. (*Audiffred.* pag. 6. sq.) — *Romae*, per Conr. Schweynheim et Arn. Pannartz. 1468. et 1470. (sunt omnino diuersae editiones. v. *Audiffred.* pag. 12. et 61. sq.) — cum commentariis *Thomae Valois* et *Nic Trivet*, f. l. et a. et typogr. notis. — (iudice cl. *Seemillero* l. m. Fasc. I. pag. 120 sqq.) Argentor. typis Io. Mentelin. ante an. 1470. (Sehnizer l. m. p. 20.) vulgo prima editio cum illis commentariis habetur *Moguntina* per Petr. Schoiffer de Gernsheim 1473. fol. (*Bure* Bibl. instruct. Theolog. nr. 326. *Hamberger* p. 113. *Seemiller* l. m. pag. 49.) — cum iisdem commentar. *Basileae* per Michael.

 Wenszler.

Wenszler. 1479. min. fol. — ibidem per Io. de Amerbach. 1489. fol. — *Venetiis* impensis Octauiani Scoti. 1489. fol. (v. *Audiffred.* p. 113.)

— *de ciuitate dei.* Romae per Vdalricum Gallum Almannum et Symonem Nicolai de Luca. a. 1474. fol. (v. *Hamberg.* l. m. et *Audiffred.* pag. 49. sq.) — Venet. per Nic. Ienson. a. 1475. fol. (Venet. 1470. memorat cl. *Lengnich* in Beyträgen etc. II. pag. 37.) — ibid. per Gabrielem Petri de Taruisio. 1475. fol. — *Neapoli*, per Matthiam Morauum, 1477. fol. — *Romae*, 1482. fol. (*Audiffred.* pag. 252.)

De editt. vett. verss. gallicarum et italicarum v. Catalog. Ducis *de la Valliere* I. p. 167. sqq. et doctissimum *Lengnich.* l. m. pag. 37.

— cum eruditis et vastis commentariis, *Io. Ludou. Viuis* et *Leonardi Coquei.* Francof. et Hamburgi. 1661. 4.

Antiquissima libr. *de ciuitate* cum commentariis editio recensetur quoque a cl. *Braun* in notitia historico-litteraria de libris ab artis typogr. vsque ad annum MCCCCLXXVIIII. impressis, in Bibliotheca monasterii ad SS. Vdalricum et Abram Augustae extantibus, p. 9. sq. vbi reliquas antiq. editt. quoque ille memorat, et *Seemilleri* iudicio subscribit. Idem vir doctus pag. 3. de edit. *Argentina* apud Mentelium, quam etiam Moguntina ab Io. Fust.

facta

facta priorem putat, *Augustini Tract. de arte praedicandi*, vberius differit. Idem p. 10. sq. de prima omnibusque bibliographis ignota editione: *Aug. liber Epistolarum*, (197.) fol. sine vlla nota, (Argentor. apud Mentellum.) quae edit. Amerbachianae praecessit, et pag. 11. sq. de edit: *Augustini Confessionum libri XIII.* (quam supra ex Morelli nota iam laudauimus, Braun vero vel a. 1470. vel antea, Argentorati ex officina Menteliana prodiisse ostendit) docte et luculenter agit: adde pag. 38. pagg. 82. 159. 179. de aliis aliorum opusculorum edit. vetustis, partim a nobis memoratis, et *Melch. Ludw. Widekind* Ausführliches Verzeichniss von raren Büchern (part. II. Berol. 1753. 8.) pag. 258—266.

At iam saeculo XV. collectiones quorumdam opusculorum factas esse vidimus: de quibus praeter ea vide *Clement.* Biblioth. cur. tom. II. pag. 276. sq. *Hamberger* l. m. pag. 103. — *Augustini* Opuscula plurima; nec non vitae eius a *Possidonio* (Possidio) conscriptae: impensis et opera Martini Flach, Argentinae impress. 1489. fol. et, mutato forsan tantum anni numero, 1491.

Antea tamen iam comparuerunt, *D. Augustini Meditationes*, *Soliloquia*, *manuale*, *enchiridion* — *Confessionum libri XIII. de doctrina christiana libri IV. de fide ad Petrum, de vita et moribus clericorum sermones II. de vera religione.* Venet. 1484. 4.

Sed pleniorem operum *Augustini* editionem primus parauit *Amerbachius: Opera Augustini* impensis *Ioan. Amerbachii.* Basil. 1506. XI. vol. fol. — cura *Desider. Erasmi Roterod.* Basil. apud Froben. 1528. 1529. X. tom. fol., rec. Paris. 1555. T. X. — *Opera.* Venet. 1550—1552. XI. tom. 4. (Est eclectica ed. cum V. L. margin.) — ibid. 1570. XI. tom. 4. apud Dominic. Nicolin. (est prima castrata editio.) — *Opera* ex MSS. codd. (ducentis) emendata — Antwerp. apud Plantin. 1576. XIII. tom. — *Operum.* — Supplementum — e codd. *Hieronym. Vignier* eruit. Paris. 1654. ed. II. 1655. II. voll. fol. — nitidissime opera Monachorum ordin. S. Benedicti e Congregat. S. Mauri. Parisiis, 1679—1701. XI. Tom. Fol. — ex eorumdem recensione Antwerp. (Amstelod.) 1703. fol. XIImum addidit volumen Io. Phereponus *(Io. Clericus)* v. Acta Erudit. lat. a. 1703. pag. 289. — apud Baptist. Abrizzi. rec. Venet. 1729-1735. v. *I. G. Walchii* biblioth. patristicam locis permultis. De editione Parisina Benedictinorum, n. Franc. Delfan, Thom. Blampin, Petri Coutant, et Claudii Guesnié, et de controuersia inde orta v. Biblioth. Germanique, tom. 33. pag. 188. tom. 34. pag. 13. tom. 35. pag. 69 sq. Ad historiam illius quoque pertinent: Lettre de l'Abbé de ···· (*Langlois* e S. I. auctor habetur,) aux R. R. P. P. Bénédictins de la Congregation de S. Maur. sur

le

le dernier tome de leur edition de S. Auguſtin à Cologne 4. (a. 1698.) et *Montfaucon* Vindiciae editionis S. Auguſtini per Benedictinos. Romae, 1699. 12. — Contra *Phereponi* (h. e. *Clerici*) notas diſputat *Lamindus Pritanius* (h. e. *Lud. Ant. Muratorius*,) de ingeniorum moderatione, libro III. Paris. 1714. et Francof. 1716. 8. v. Supplement. Act. Erudit. tom. VI. ſect. XI. a. 1717. pag. 511. ſq.

Editionem Paris. 1555. copioſe recenſet et de ſingulis Auguſtini opuſculis tam germanis, quam ſpuriis et ſuppoſititiis docte diſputat *Io. Fabricius* in Hiſtoria bibliothecae Fabricianae, tom. I. pag. 203—229.

In *Sirmondi* Opp. vol. I. nr. 4. Paris. 1696. rec. Venetiis 1728. fol. ſunt illius notae in XL. ſermones nouos *Auguſtini*, et n. 5. *Praedeſtinatus* ſiue Praedeſtinatorum haereſis et libri, Auguſtino temere adſcripti, refutatio ab auctore ante annos MCC. conſcripta. Auctorem eſſe putat *Arnobium iuniorem*. Conf. *Baumgarten* Nachrichten von merkwürdigen Büchern. vol. II. pag. 413.

Auguſtini de doctrina chriſtiana libri IV. *liber vnus de fide et ſymbolo. Vincentii Lerinenſis*, commonitorium aduerſus haereſes, ex recenſione *Ge. Calixti*. Helmſtad. 1655. 4. — *Auguſtini de doctrina chriſtiana* libri IV. ex edit. *Io. Chriſtiani Beniam. Tegii*. Lipſiae, 1769. med. 8. ex edit. Antwerp. repet. cum variis lection. notisque. — *Auguſt. Confeſſio-*

num libri tredecim. ad calcem additae sunt variae lectiones, (e codd. bibl. regiae Paris. ad S. Geneu. et optimis edd. curante *Rondet*,) Paris. 1776. in 32.

Gregorius von Nyssa und Augustinus über den ersten christlichen Religionsunterricht, aus dem Griechischen und Lateinischen übersetzt, (vom *Glauber*,) mit Anmerkungen. Lipsiae, 1781. 8. Glauberus bene vertit et in prolegomenis de vita scriptisque vtriusque copiosus est, in notis vero quasdam adtulit coniecturas.

Vita *Augustini* exposita est a *Guil. Cupero* et *Io. Stilting.* e Soc. Iesu, in Actis Sanctorum, mense Augusto, vol. VI. secundum ordinem temporis ex ipsius praecipue Augustini epistolis et reliquis operibus; adduntur tamquam acta originalia, *Augustini libri Confessionum* et *Possidii* vita Augustini. Antwerp. 1743. fol. — — *Scipio Maffei* concordiam systematis Augustiniani, cum Bulla, Vnigenitus, et patribus eccles. quinque priorum saeculorum, contra Jansenistas, docte quidem, at parum vtiliter probaturus erat in: Istoria teologica delle dottrine et delle opinioni corse ne' cinque primi secoli della Chiesa in proposito della divina Grazia, del libero arbitrio et della Predestinazione etc. In Trento 1742. fol. Conf. *Baumgartenii* Nachrichten von merkwürdigen Büchern. vol. VII. p. 152. sqq. —

De

De aliquot *Augustini* epistolis v. *Galliae antiquitates quaedam selectae* etc. pag. 192. sq.

In diuorum patrum — —, qui oratione soluta scripserunt, Homiliis ac meditation. in Festum natiuitatis Iesu Christi — collectis a *Christiano Daumio*, Cygneae, 1670. 8. sunt *Augustini* sermo I. et serm. VI. de natiuitate Christi.

5. Ingenii multo maior vis in eo inerat, quam doctrinarum copia. Sagacitate iudicii superauit Hieronymum: fuit autem graecae et hebraicae linguarum plane rudis; magnus in rebus sacris opinator. Hinc in interpretando sacro codice parum recte et feliciter versatus, allegorias et sensum mysticum, platonica philosophia deceptus, argutiarum et distinctionum studium sectatus, auctor scholasticae theologiae habetur. In theologia morum multa bona; nec vero pauca, quae falsa censentur, tradidit, et in controuersiis a via recta saepe aberrauit. Stilus est varius, atque inquinatus et saepe frigidus. Dictio neque pura est neque elegans.

6. *Augustini* vita a pluribus descripta est, praecipue a Benedictinis in edit. illorum. add. *Roesler* Bibliothek der Kirchenväter, part. IX. — *Clericus* Augustini errores quum liberius indicasset, *Robertus Ienkins* in Apologia Augustini. (Calabris 1707. 8.) et *Lamindus Pritianus (Lud. Anton. Muratorius,)* loco iam supra laudato pari libertate vsi responderunt.

v. *Fabricii.* B. L. lib. IV. c. 3. pag. 508. sqq. Eiusdem B. L. med. et inf. aet. I. pag. 151. ed. Mansi. *Saxii* Onomast. I. pag. 446. sq.

§. 64.

Flavius Mallius siue Manlius Theodorus.

1. Vertente saeculo quarto floruit.

2. Sub imperatore Arcadio in magna fuit auctoritate, et A. C. 399. consul euasit, in republica administranda probe versatus.

3. *De metris* librum conscripsit: Quae *de rerum natura* concinnauit, ea in bibliothecis adhuc latent.

4. *De metris* liber ex antiquissimis membranis bibliothecae Guelferbytanae descriptus, animaduersionibusque breuibus emendatus a *Iac. Frieder. Heusingero.* Wolfenb. 1755. 4. — recusus et auct. Lugduni B. 1766. 8.

5. Stilo vtitur plano et materiae apto, nec in hac rei sterilitate et temporis barbarie iniucundus.

6. *Albert. Ruben* scripsit *de vita Fl. Mallii Theodori dissertationem*, quam edidit *Graeuius* Vltraiecti, 1694. 12. et iterum post illum *Friedericus. Platner.* Lipsiae, 1754. 8. — Obseruatt. quasdam criticas in *Mallii* libellum publicauit *Christian. Adolph. Klotz* in miscellan. criticis. Traiecti ad Rh. 1763. 8. pag. 30. sqq.

§. 65.

§ 65.

TYRANNIUS RUFINUS.

1. Mortuus eſt A. C. 410.

2. Natus eſt Concordiae in Italia: Aquileiae autem ſtudio litterarum vacabat, et a. 371. ſacro lauacro initiabatur. Propter Origenem, quem contra Hieronymum defenderat, cum hoc lites habebat. In Oriente diu commorabatur, Hieroſolymae presbyter factus, redux vero a. 397. in Italiam, a rege Gothorum Alarico vexatam, ſenio et morbo confectus Meſſinae obiit.

3. Multa ſcripſit: 1) diſſertat. de adulteratione librorum Origenis; 2) Benedictionum XII. patriarcharum explanationem. 3) Apologiam contra Hieronymi epiſtolam ad Pammachium, quae falſo inſcribitur Inuectiuarum libri II. 4) Apologiam profide ſua ad Anaſtaſium Pontificem. 5) Hiſtoriae eccleſiaſticae libr. II. qui ſunt X. et XI. lib. ad hiſtoriam Euſebii eccleſiaſticam ab ipſo in linguam latinam translatam. 6) Hiſtoriam eremiticam, ſiue vitas patrum et itinera per Aegyptum: 7) Explicationem ſymboli, Cypriano aut Hieronymo immerito adtributam. Multa praeterea ex graeca lingua in latinam transtulit. (v. quoque Theſaur. epiſt. Lacrozian. tom. I. pag. 304.) Multi denique libri ſub falſo *Rufini* nomine circumferuntur.

4. *Ruffini opera*, Romae. 1470. fol. quam quidem editionem *Maittarius* Annal. typograph. tom. I. part. I. pag. 298. ex *Labbeo* in Nouae bibl. MSS. supplemento pag. 340. laudat: verum *Audiffredus* l. m. pag. 69. neque oculis vsurpauit, neque vestigium illius vllum videre potuit in Catalogo eiusdem bibl. regiae. — *Opera*, Lugduni 1570. — Paris. 1580. per Renatum Laurentium de la Barre. — Veronae tom. I. 1745. per *Dominicum Vallarsi*. *

Eusebii historia ecclesiastica per *Rufinum* (quod tamen alii negarunt,) e graeco in latinum traducta. Sine nota loci et typographi, 1474. fol.

Rufini, presbyteri Prouinciae Palaestinae, liber de fide, primum editus a *Sirmondo*. Paris 1650. 8. dein in huius Operibus tom. I. Paris, 1696. — rec. Venetiis 1728. nr. 3. *Sirmondus* tamen non putat, *Rufinum* esse auctorem: e contrario *Garnerius*, qui illum libellum editioni suae *Marii Mercatoris* inseruit, parentem fuisse opinatur *Rufinum*, Syrum, Hieronymi discipulum; latinam autem, quam adhuc terimus, versionem esse profectam ab *Iuliano Eclanensi*. De reliquorum librorum editt. vid. *Hambergeri Zuverläßige Nachrichten*, tom. III. p. 42. sq. in primis *Fontaninum* l. mox memorando.

5. Summus fuit *Origenis* admirator, et cum *Pelagii* adseclis libero arbitrio nimium

tribuisse

tribuisse dicitur. *Hieronymus* tamen de eo iusto acerbius iudicauit. In vertendis e graeco sermone aliorum scriptis pessima fide egit, et in componenda *Eusebii* historia ecclesiastica alia, in hisque integrum fere decimum librum Eusebii omisit; alia addidit atque interpolauit, atque in iis, quos addidit, duobus libris, multa narrauit, quae incerta essent, et parum credibilia. Eusebio et fide et iudicio fuit multo inferior.

6. Confer *Walchii* biblioth. patristicam pag. 315. et 465. *Caue* in historia literar. P. I. sect. IV. pag. 182. *Iusti Fontanini* historiam liter. Aquileiensem libr. IV. et V. Romae, 1742. 4. pag. 149—440. *Fabricii* B. L. mediae et infimae aetatis, tom. VI. pag. 130. sqq. Mansi. *Io. Fabricii* Histor. biblioth. Fabricianae tom. I. p. 88. — De codice in aegyptiaca papyro scripto, qui continet *Flauii Iosephi Antiqq. iudaic. Versionem latinam Ruffini*, et in biblioth. Mediolanensi custoditur, atque incipit a capite X. libri V. et desinit in cap. 12. libri X. vide *Björnstahl* in Briefen auf seinen ausländischen Reisen. vol. II. p. 253.

7. Diuersus est a *Rufino*, grammatico *Antiocheno*, auctore comment. de metris *Terentianis*, inter *Putschii* Grammaticos pag. 2706. Num hic, an alius *Rufinus*, natione Gallus, auctor sit *fabulae Pasiphaes*, metris omnis generis Horatianis elaboratae, et a *Cruquio* primum editae, an *Victorinus* grammaticus,

ticus, dubitatur. v. *Ernesto-Fabric.* B. L. III. pag. 417. et *Mansium* in Fabricii B. L. med. et inf. aet; tom. VI. p. 130.— *Io. Fabricius* in Histor. bibl. Fabric. tom. III. p. 499. commiscet *Rufinum Grammaticum* cum *Licinio Rufo* Icto adde *Saxii* Onomast. I. pag. 462. sqq. et Anal. p. 192.

§. 66.

Sulpitius Severus.

1. Natus circa ann. 363. mortuus circa a. 410. secundum *Hambergerum* in Z. N. tom. III. p. 47. sqq. Cel. *Saxio* in Onom. I. pag. 469 non vltra annum 420. vitam produxisse videtur.

2. Domo Aquitanus; e Nitiobrigibus. Iuri dicundo primum dedit operam, et veterum auctorum, in primis Ciceronis et Sallustii lectione valde delectatus est: dein, coniuge morte amissa, inuitis patre et necessariis, seueram et Monachis similem vitam instituit.

3. Scripsit *historiam sacram*: *vitam S. Martini*, Turonensis, cum tribus epistolis totidemque dialogis de miraculis S. Martini, (qui ab amore rerum humanarum ad diuinas animum Sulpitii traduxisse perhibetur): *Epistolas duas* ad Claudiam sororem (a *Baluzio* in Miscell. libr. I. nr. 12. pag. 329. sqq. editas): *Epistolas V.* a *d' Achery* in Spicilegio vett. script. tom. V. pag. 532. sqq. ed. Paris 1661.

1661. 4. et edit. nouae tom. III. pag. 300. publicatas.

4. *Sulpitii Seueri* hiſtoriae ſacrae libri. Eiusdem *de diuo Martino* libri III. in monumentis S. Patrum orthodoxographis. Baſil. 1569. vol. I. tom. II. pag. 497. — quae exſtant, opera a *Victore Giſelino* ex editionum et vetuſtorum exemplarium collatione emendata, eiusdemque notis illuſtrata — Antwerp. 1574. 8. — Lugd. B. apud Elzeuir. 1635. 12. quae ed. Elzeuiriana praeferenda eſt alteri, ibid. 1643. in cuius tamen poſterioris editionis exemplaribus nonnullis reperitur quoque *vita Martini*, in pluribus tamen deeſt. — ibid. 1656. 12. in meo exemplo a pag. 213. eſt *vita Martini.*

— *Opera omnia* cum lectiſſimis commentariis: Accurante *Georgio Hornio.* Lugd. Bat. 1647. 8. — edit. tertia, auctior et emendatior Amſtel. etc. 1665. 8. Giſelinum ſequutus, multa admiſit, quae auctoritatem eius minuerent. — *Opera omnia*, cum notis *Io. Vorſtii*, (codice Berolinenſi bene vſi,) *) Berolini 1668. 8. Lipſiae, 1703. 1709. 8. — in duos tomos diſtributa, quorum prior continet antehac edita, cum notis *Io. Clerici.* Lipſiae, 1709. 8. (cura *Chriſtiani Schoettgenii.*)

Sul-

*) De hac editione, item de *Sulpitio* eiusque libris v. *Ioan. Fabriç.* in Hiſtoria bibliothecae Fabricianae. tom. VI. pag. 449 ſqq.

Sulpitii Seueri opera, ad MSS. codices emendata, notisque, obſeruationibus et diſſertationibus illuſtrata ſtudio et labore *Hieronymi de Prato;* tom. I. 1741. tom. II. 1754. 4. Veronae. Notae ſunt criticae in textum, quem ſecundum aliquot MSS. et editt. veteres conſtituit, obſeruationes ea, quae Sulpitius prodidit memoriae, explicant, et diſſertationes illuſtrant res hiſtoricas quasdam et chronologicas. tom. tertius, qui praeter obſſ. ad ſecundum vol. *Sulpitii epiſtolas* continebit, num lucem adſpexerit, neſcio.

— *Hiſtoria ſacra*, cum adpendice de re liturgica, editore *Matthia Flacio*, (qui, cod. vſus, editionem baſin reliquarum vsque ad recentiſſimam factam curauit,) Baſil. 1556. 8. — cum *Petri Galeſini* notis — Romae cum *Saluiano*, apud P. Manut. 1564. fol. — *Sacrae hiſtoriae libri duo.* In eosdem *Caroli Sigonii* Commentarius. Accedunt in hac noua editione variorum illuſtrium virorum, nec non *I. Vorſtii* animaduerſiones et notae, ſuo quaeque loco ad lectorum commodum et vtilitatem diligentiſſime diſtributae: in *Caroli Sigonii* operibus, Mediolani, 1734. fol. tom. IV. Prima *Sigonii* editio 1581. typis expreſſa, litem excitauit. — *Hiſtoria ſacra* edente et emendante *I. Druſio*, cum commentario libro ſ. notis eiusdem, Arnhemiae, 1607. 8. — *Hiſtoria ſacra*, cum notis *I. Caſpar Hofmeiſter*, Tiguri, 1669. et 1708. 8.

Vita

— Vita *S. Martini*, epistolae et dialogi de eodem, in *Bonini Mombritii* Vitis SS. alphabetice digestis f. l. et a. F. (Mediolani, ante a. 1480. v. *Ios. A. Saxii* Hist. liter. typogr. Mediolanens. pag. 610.)

5. Stilus est haud inelegans et praeter exspectationem atque ingenium illius aetatis perspicuus ac breuis in enarrando. Bellarminus summam illius historiae tribuit fidem: neque tamen caret vitiis historicis atque vocabulis barbaris; et ordinem temporis non semper seruauit. In laudando *Martino* suo eiusque miraculis et nimius est et superstitiosus.

6. *Klotzius* in Nouis actis eruditorum, 1759. m. Maio pag. 248. sqq. et Iun. part II. p. 353. sqq. ac Septembr. part. II. pag. 529. sq. editionem *de Prato* copiose recensuit, multasque de Sulpitio intextuit obseruationes; et criticas illas, auctiores tamen et emendatiores, reddidit in Miscellaneis criticis cap. IV. pag. 18 — 26. — *Corn. Valer. Vonck* in Lection. latin. Traiect. ad Rh. 1745. cap. I — V. multa Seu. Sulpitii loca emendat explicatque. — *I. G. Walchius* in bibliotheca patristica pag. 281. memorat Anonymi epistolam de noua Sulpitii Seueri editione adornanda, vna cum dissertatione, in qua Seuer. Sulpitius eiusque scripta ab errore millenariorum vindicantur. — Accedunt variantes aliquot lectiones, ex antiquissimis codicibus Veronensibus et aliis manuscriptis depromtae: in Raccolta d'opuscoli scien-

scientif. e filolog. tom. XVIII. pag. 69. — In *Tob. Eccardi* codd. msstis Quedlinburgensibus, 1723. 4. sunt variantes lectiones e codice *Sulpitii Seueri* de vita S. Martini — *Basnage* in Henrici Canisii lection. antiq. cura sua editis vol. I. praefat. ad nr. 23. de nostro diligenter agit. — *Theodori Hasaei* duorum Sulpitii Seueri locorum (sub ipsum libelli initium, *Visum autem mihi est non absurdum*, et lib. II. cap. 4. §. 17.) emendatio, (contra Gorallum, h. e. Clericum,) in Museo histor. philol. theol. Bremensi, vol. II. part. 3. n. 10. p. 561. sq. — *Dan. Guil. Molleri* dissertatio de Sulpitio Seuero, Altdorfii, 1686. 4. — *Christian. Breithauptii* dissertatio de stylo Sulpitii Seueri. Halae Sax. 1713. 4. — *Fabricii* B. L. libr. III. cap. 3. p. 531. sq. — *Schöttgen* et *Mansius* in Fabr. B. L. mediae et infimae aetatis vol. VI. pag. 156. sqq. — *Hamberger* Z. N. III. pag. 47. sqq. — *Saxii* Onom. I. pag. 468. sqq. — *Longchamp* in *Entwurf einer Gelehrten-Geschichte Frankreichs* pag. 334. sq. copiose de nostro agit, eiusque summus est admirator.

§. 67.

PAULLUS OROSIUS.

1. Floruit circa annum 417.

2. Lusitani et Hispani de patria eius contendunt. vid. *Hamberger* Zuverläsige Nachr. tom. III. pag. 61. cui quidem, eum Tarraconensem

nensem fuisse, sententia videtur probabilior. Propter patriam a barbaris vastatam, et turbas Priscillanistarum, Hispania circa ann. 415. relicta, ad Augustinum sese contulit, a quo ad Hieronymum missus est, vt de origine animi fieret certior.

Historia illius in MSStis interdum dicitur *Hormesta*, vnde Heumannus *Orosio* tertium nomen *Hormisdae* reddere conatus est, (vide eius Syllog. nouam pag. 2. pag. 484. et Acta Erudit. Supplement. tom. X. p. 263. sqq.) Contra *Io. Hild. Withofius* in singulari commentat. in Relationibus Duisburgensibus a. 1762. nr. 47 — 52. opinatur, *Orosii* Historiam olim fuisse inscriptam: *Pauli Or. moesta mundi*, h. e. *Pauli Orosii Moesta mundi*; indeque duo vocabula librariorum tarditate in vno conflata peperisse *Ormestam*. *Blumenbach* quoque in Antiquitatibus Epiphaniorum, Lipsf. 1737. p. 11. inquirit in caussam, cur illius historia in MSS. dicatur *Hormesta*. adde, quos laudat *Freytag* in Adparatu litter. I. pag. 277. sq. vbi de *Orosio* et edit. vetere, Venet. 1500. fol. agit.

3. Scripsit *VII. libros historiarum*; *Apologeticum contra Pelagium* de arbitrii libertate, et *Commonitorium ad Augustinum*.

4. *Pauli Horosii* historiographi, discipuli sancti Augustini episcopi, viri Hispani generis eloquentissimi aduersum Christiani nominis querelos Prologus in libros septem: per

Io. Schuszler, August. Vindel. 1471. fol. haec editio, ex optimo cod. MS. summa fide expressa, princeps et prior esse videtur *Hambergero* l. m. pag. 62. quam alia s. a. et l. quae princeps vulgo habetur, ab Hermanno de Leui lapide alias Liechtenstein Coloniensi, Vicentiae vero post an. 1475. typis exscripta. e recensione *Aeneae Vulpis Vicentini* et *Laurentii Brixiensis*. adde *Hauerkamp*. praefat. vbi aliae veteres edd. quoque recensentur, et illustriss. *Com. de Rewiczky* Catal. p. 138. *) — Alia edit. *Vicentina* ex ead. recensione saec. XV. sine anno per Leonard. de Basilea, memoratur in Catal. biblioth. *Pinelli*, tom. II. p. 86. adde *Maittaire* Annal. typogr. tom. I. p. 233. — Venetiis, opera *Octauiani Scotti*, 1483. 4. et 1500. fol. noua quodammodo recensio facta est. — Paris, 1510. per *Io. Barbier*, v. *Hauerkamp*. qui tradit, praeter ea *Orosium* apud *Io. Paruum*, typis Petri Vidouaei excusum fuisse, edente *Sebast. Mengino*. 1524. Ego vero habeo exemplum, Paris. cum insigni *Io. Petiti*, et epistola nuncupatoria *Ludouici Thiboust*, qui tantum indicem confecit et in margine argumentum paucis indicauit. — In calce — *impressum Parhisiis in Bellouisu pro Ioanne Petit* a. M.

*) Adde Cl. *Gemeineri* Nachrichten von den in der Regensburgischen Stadtbibliothek befindlichen Büchern. etc. pag. 78 sqq.

M. CCCCC, X. die XVIII. m. Septembr. 4. raram esse editionem pronuntiauit quoque *Menken* in Miscell. Lips. nou. vol. VI. pag. 314. sqq.

Altera aetas multa ornamanta accepit in editione, quam e III. codd. curauit *Gerardus Bolsuinge*, Coloniae, typis Eucharii Ceruicorni, sumtu M. Godofredi Hydorpii, 1526. fol. — eiusdem Hydorpii s. Hittorpii impensa et aere, cura vero *Ioan. Caesarei*, qui praefatus est, ex officina Iasp. Gennepaei, Coloniae, 1542.

Tertiam aetatem constituit *Franciscus Fabricius*, Marcoduranus, qui tres codd. MSStos contulit, et reliquos veteres historicos comparauit, contextum, interdum licentius, emendauit, resque illustrauit enarratas, primum Moguntiae, 1561. — repet. a. 1573. Colon. 1582. apud Cholinum. 8. quibus editionibus accessit eiusdem *Orosii Apologeticus contra Pelagium de arbitrii libertate.* Postea auctior prodiit: *Pauli Orosii* aduersus paganos historiarum libri septem; vetustorum librorum auxilio a mendis vindicati, et annotationibus ex vtriusque linguae historicis illustrati, opera et studio *Franc. Fabricii*, Marcodurani. Additae nunc demum Ludouici Lautii notae, et Andr. Schotti recensio. Quibus etiam accessit eiusdem *Orosii* Apologeticus contra Palagium de arbitrii libertate. Moguntiae, 1615. 8. —

Uu 2 *Quarta*

Quarta classis, saltem praeclara edit. habenda est. — — Aduersus paganos historiarum libri septem, vt et Apologeticus contra Pelagium de arbitrii libertate. Ad fidem MSS. (XI. et vett. editt.) — adiectis integris notis Fr. Fabricii et Ludouic. Lautii, recensuit suisque animaduersionibus nummisque plurimis illustrauit *Sigebertus Hauerkampus*. Lugd. B. 1738. et 1767. 4. Apologia destituta est notis.

— Liber *Apologeticus* contra Pelagium de arbitrii libertate, nunc primum editus ex recensione *Io. Costerii*, Louan. 1558. 8. et in biblioth. P. P. max. Lugduni, tom. VI.

Orosium etiam editurus erat *Moshemius*, qui tres habuit codd. e quibus innumera eius scriptoris loca emendari et restitui posse, adfirmauit. v. Thesaurum epistol. La Crozianum. tom. I. pag. 304.

5. Scriptor est vtilis: sed graecos non legerat, in temporis ordine seruando non est adcuratus, et alios admisit errores.

6. Conf. *Baylii* Diction. voc. *Orose*, — *I. G. Walchii* biblioth. patristicam pag. 90. vbi editionem Vincentiae typis expressam cum plurimis censet esse principem, — *D. G. Molleri* diss. de Paullo Orosio. Altdorf. 1689. — *Fabricii* Bibl. Lat. mediae et infimae aetatis tom. V. pag. 174. sqq. *Saxii* Onomast. I. p. 483. sq.

§. 68.

§. 68.

AURELIUS MACROBIUS AMBROSIUS THEODOSIUS.

1. Sub Theodosio iuniore A. C. 410. floruit. v. *Saxii* Onom. I. p. 478.

2. Vir illustris et Grammaticus.

3. *Commentariorum in Somnium Scipionis*, a Cicerone descriptum libr. II. et *Saturnaliorum Conuiuiorum* libr. VII. reliquit. De *differentiis Graeci et Latini verbi* liber est epitome operis maioris.

4. Princeps edit. est *Romana*, e rec. *I. Andreae*, episc. Aleriensis, ante an. 1468. etiam ab *Audiffredo* omissa, a clar. autem editore Macrobii Bipontino p. 7. notitiae litter. descripta. — *Macrobii* — in Somnium Scipionis expositio, fol. (v. praeter eos, quos *Hamberger* Z. N. tom. III. p. 88. et editor Bipontinus laudarunt, *Bure* Bibliogr. instruct. B. L. tom. II. nr. 3925. et Ill. Com. *de Reviczky* Catal. pag. 131. sq.) — *Brixiae* per Boninum de Boninis de Ragusia. 1485. fol. (v. ill. Com. *de Reviczky* l. c. p. 132. in Ernesti notitia in Fabricii B. L. tom. II. p. 183. est operarum vitium 1483.) — venustius curatiusque *Brixiae*, 1521. fol. —

Criticam exercuit *Io. Riuius*, et diligentius restituit *Macrobium*. Venetiis impress. per Augustinum de Zannis de Portesio. 1513. 8. —

Textus correctior concinnatio eſt cura *Nicolai Angeli* (libris tamen ſcriptis deſtituti,) Florent. ſumtu *Phil. Iuntae.* 1515. 8. — Sic quoque *Arnoldus Veſalienſis* ex ingenio reſtituere ſtuduit et corrigere textum. *Macrobii Opera.* Coloniae, apud Eucharium Ceruicornum. 1521. fol. — denuo recognita, multisque in locis aucta, ibidem, per eundem, ſumtu Godofredi Hittorpii. 1526. fol. — *Macrob.* cum Cenſorino, Venetiis, curante *Donatio*, Veronenſi, apud Aldum, 1528. 8.

Aetate demum *altera Macrobius* e multis codd. et ſingulari diligentia *Ioach. Camerarii* integritati ſuae redditus eſt, Baſil. apud Heruag. 1535. fol. — *Gryphianae* correctae edd. 1532. 1542. 1545. 1548. 1556. 1585. vti quoque apud Stoer, Geneuae, 1607. 12. eundem habent magnificum titulum, et tamen ſunt repetitiones ſuperioris, probabiliter Colonienſis. — *Macrobius. Ludouico Carrione* cod. Pithoean. etc. conferente, multaque bene caſtigante. curante *H. Stephano* 1585. 8.

Tertiam claſſem duxit *Io. Iſaac Pontanus*, qui *Macrob.* opera recenſuit, *Saturnal.* libros ope MSS. auxit et caſtigationes ſ. notas adiecit. Lugd. B. ex offic. Plantin. 1597. 8. Haec edit. adiunctum habet libellum de differentiis gr. et lat. verbi, antea ſeparatim publicatum ex emendat. *H. Stephani.* Paris. 1583. 8. — poſtea cum notis *Io. Obſopaei.* Paris. 1588. 8. et receptus

receptus est inter *Putschii* Grammat. vett. Hannou. 1605. 4. p. 2727. sqq. —

Macrob. Opp. I. Isaac. Pontanus secundo recensuit, adiectis ad libros singulos notis. Acced. *Io. Meursii breuiores notae.* Lugd. Bat. 1628. 8. repet. Oxoniae 1665. 8. notis contextui subiectis. — Haec recusa est, et locis aliquot e codd. correcta a *Iac. Gronouio*, qui notas suas addidit. Lugd. Bat. 1670. 8. recusa Londini, 1694. 8. et auctior animaduersionibus *Io. Car. Zeune.* Lips. 1774. 8. — *Gronouianam* edit. fecit basin et contulit cum Aldina et Stephaniana adiunxitque notas Pontani atque Obsopaei *Hieronym. Vulpius.* Pataui 1736. 8. — *Opera* ad optimas editiones collata. *Biponti*, 1788. II. voll. 8.

5. Quum et peregrinus esset et lingua latina senescente viueret, qualis eius stilus sit, facile inde colligi potest: quae tamen tractat, ea philologiam et philosophiam veterum egregie illustrant.

6. *Quirini* Epist. ad Saxium, subiecta huius hist. typogr. littr. Mediolan. p. 28. de editione Brixiensi. 1501. — *Macrobius* num plagiarius nominandus sit, nec ne? disputat, pluriumque refert iudicia *Iac. Thomasius*, in disp. de plagio litter. §. 503. p. 224 sqq. ed. sec. Lipsiae, 1679. 4.

§. 69.

JOHANNES CASSIANUS.

1. Vita defunctus est secundum *Hambergerum* in Z. N. tom. III. p. 131. post an. 432. *Longchamp* putat, eum circa a. 440. paene nonagenarium mortuum esse. *Saxius* in Onomast. I. pag. 475. mortuum eum esse a. 444. scribit, vti *Mansius* quoque, aut *Fabricius* in B. L. med. et infim. aet. I. p. 355. sq.

2. *Longchamp* cum Norisio in histor. Pelag. libr. II. c. 21. pag. 159. eum Gallum e Prouincia ortum esse probat Admodum adolescens Monachis in Palaestina et Aegypto vsus est praeceptoribus, et quod vsque ad a. Ch. 400. cum Germano varia fecit itinera, Eremitas in Aegypto visurus, nomen *Eremitae* inde adeptus est. Post varia fata Massiliae Presbyter euasit, ibique coenobia duo pro maribus, (quae est celebris Abbatia S. Victorii,) et pro feminis instituit.

3. Scripsit *instituta coenobiorum* libr. XII. in quorum octo posterioribus de octo vitiis capitalibus differit: de spiritu videlicet gastrimargiae, siue insani ventris studii; de spiritu fornicationis, phylargyriae, irae, tristitiae, acediae, cenodoxiae, superbiae: tum *collationes patrum XXIV.* intra annum 419—427. ter scriptas; contra has, quod Pelagianos aliosque tradiderunt errores, *Prosper* scripsit opusc. *contra Collatorem*: denique *de incarnatione*

tione Christi libros VII. auctore Leone M. tunc Archidiacono Romano, postea Pontifice Maximo, contra Nestorium editos.

4. De institutis coenobiorum, origine, caussis, remediis vitiorum, de collationibus patrum Basil. 1485. Fol. — *Collationes sanctorum* patrum, Venetiis 1491. fol. — cum reliquis, Basil. per Io. Amerbach. 1497. 4. — (Plures editiones commemorantur in *Fabricii* B. L. m. et i. aet. ed. Mansi. loco citato.)

Opera omnia: cum commentariis D. *Alardi Gazaei*. Duaci. 1616. 8. II. tom. — Noua editio; ab eodem denuo recognita. — commentariis ipsis tertia parte auctioribus illustrior reddita: nouoque insuper in libros de incarnatione, qui desiderabatur, commentario locupletata. Atrebati 1628. Fol. — recus. Paris. 1647. fol. — et Lipsiae 1722. 1733. fol. — *Opera* in Bibliotheca PP. max. Lugd. tom. VII. pag. 15. sqq. — de libero arbitrio collatio (XXIII.) Hagenoae 1528. 4. quae editio a reliquis valde diuersa est. — *Longchamp.* edition. opp. Paris. 1642. optimam esse scribit.

5. In prioribus scriptis fuit Semipelagianus; in vltimo autem ab iis erroribus vacuus esse dicitur. Dictio est pro ingenio illius aetatis satis latina; sed nimis diffusa. Doctrina moralis praecipue ad monasticum vitae genus adcommodata est.

6. *Longchamp* in Critischen Entwurf einer Gelehrten-Geschichte Frankreichs. p. 366. sq.

§. 70.

Antiochus.

1. Floruit circa an. 438. quo quidem anno eius opera *codex legum Theodosianus* est euulgatus. v. *Saxii* Onomast. I. p. 504.

2. Fuit Ictus et a. 431. Consul atque Expraefectus. Theodosius secundus eum praefecit societati Iureconsultorum, qui, iubente imperatore, leges imperatorum Christianorum colligerent: quae in corpus redactae codicem conficiunt Theodosianum, a. 438. publicatum. Primum codex XVI. libris constabat, qui vero a Gothis mutilati, recentiori aetate cum summa difficultate restitui poterant.

3. *Codicis Theodosiani* libri XVI. — (a *Io. Sichardo*) edit. 1528. Fol. Basileae.*) Haec tantum est epitome, ab Aniano, iubente rege Gothorum Alarico, confecta. Meliores sunt editiones *Io. Tilii*, Parisiis, 1550. 8. *Iac. Cuiacii*, Lugd. 1566. Fol. in qua primum integri prodeunt libri VI. VII. VIII. XVI. ceteri aucti sunt innumeris constitutionibus.

Adhuc melior est, quae, factis multis accessionibus, prodiit Parisiis 1586. Fol. (probabiliter cura *Cuiacii*;) et quae cura *Iac. Gothofredi* post mortem eius est in lucem prolata ab *Antonio*

*) Plura vide in *Goetzii* Memorab. Bibl. Dresd. vol. II. pag. 549.

Antonio Maruillio, antecessore primicerio in vniuersitate Valentina, tom. VI. fol. *) Lugduni 1665. sqq.

Optima tamen est *Ritteri*, cuius haec est inscriptio: *Codex Theodosianus*, cum perpetuis commentariis *Iacobi Gothofredi.* Praemittuntur Chronologia accuratior, chronicon historicum et prolegomena; subiiciuntur Notitia dignitatum, Prosopographia, Topographia, index rerum et Glossarium nomicum. Opus postumum diu in foro et schola desideratum, recognitum et ordinatum ad vsum Codicis Iustinianei, opera et studio *Antonii Maruilli.* Editio noua in VI. tomos digesta, collata cum codicibus MSS. antiquissimo Würceburgensi, Gothano et libris editis, iterum recognita, emendata, variorum obseruationibus aucta, quibus adiecit suas *Io. Dan. Ritter.* Lipsiae 1736. fol. — tom. VI. pars altera, continens Notitiam dignitatum — Glossarium nomicum, et Nouellas Constitutionum Augg. Theodosii, Valentiniani, Marciani, Maioriani, Seueri, Leonis, et Anthemii in vnum corpus collectas, collatas cum codd. MSS. Würceburgensi, Ottoboniano, Gothano, librisque editis, et perpetuo commentario illustratas a *Io. Dan. Rittero.* Accedit Appendix codicis Theodosiani cum epistolis aliquot veterum

*) v. *Goetzii* Memorab. Biblioth. Dresd. tom. II. pag. 566.

terum conciliorum et pontificum Romanorum, congesta a *Iac. Sirmondo.* ibid 1745. Fol.

His addi debent *Imperatorum Theodosii iunioris et Valentiniani III. Nouellae leges caeteris Anteiustinianeis, quae in Lipsiensi 1745. vel in anterioribus editionibus vulgatae sunt, addendae. Ex Ottoboniano illustrat, ex eodemque codice alia profert Antonius Zirardinus, Rauennas, Iureconsultus.* Fauentiae 1766. 8. Doctus est commentarius, in quo multa, quae ad Nouellarum historiam aliasque historiae iurisque partes pertineant, vberius pertractantur. Eodem tamen tempore in iisdem edendis versabatur cl. *Amadutius*, quod *Zirardinus* quoque serius inaudiuerat, (v. praefat. et pag. 548. sqq.) Atqui anno sequenti editae sunt: — *Leges nouellae V. anecdotae imperatorum Theodosii iunioris et Valentiniani* III. cum ceterarum etiam Nouellarum editarum titulis et variis lectionibus ex vetustiss. cod. MS. Ottoboniano depromtis, quibus accedunt aliae Valentiniani III. Constitutiones iam editae, quae in codice Theodosiano desiderantur, ac tandem lex romana seu *Responsum Papiniani* titulis anecdotis, variisque lectionibus auctum ad fidem praefati codicis et alterius Sueco-Vaticani, *opera et studio I. Christoph. Amadutii,* qui praefat. et adnotatt. adiecit. Romae. 1767. fol. Cel. Amaduzzi cod. Ottobonian. ad saeculum IX. aut X. refert: in praefatione recenset idem, editt. Nouellarum Theodosian.

et

et earum, quae post illum vulgatae sunt. Inter V. hactenus ineditas Nouellas tres priores *Theodosium iuniorem*; duae autem posteriores *Valentinianum* III. habent auctores.

4. Plures laudantur viri docti a *Saxio* l. m. et *Hombergero* Z. N. III. pag. 135. sqq. adde *Fabricii* B. L. libri IV. cap. 10. tom. III. pag. 806. sqq.

5. Addantur Auctor *Collationis*, siue, vt vulgo dici solet, *Pariator legum mosaicarum et romanarum*, circa a. C. 456.

Victorius, non, *Victorinus*, Aquitanicus, qui a C. 457. *Cyclum paschalem annorum DXXXII.* edidit. conf. *Io. Guil. Iani* historiam Cycli Dionysii, cum argumentis paschalibus etc. in illius *Opusculis* a *Klotzio* editis §. 13. p. 108. sq. de quibus v. *Christoph. Saxii* onom. I. pag. 514. sq.

S. Patricius, Hibernorum, vt ferunt, apostolus, denatus circa a. C. 491. vel 492. Saxii On. I. pag. 496.

Auctor *notitiae dignitatum vtriusque imperii*, circa a. C. 426. v. *Saxii* Onom. I. pag. 492. etc.

§. 71.

Hilarius.

1. Natus a. Ch. 401. mortuus est a. Ch. 449.

2. Litteris, familiae splendore, atque eloquentia clarus, ad episcopatum *Arelatensem* tandem

tandem euectus est a. 429. — Diuersus ab *Hilario Pictauiensi.*

3. De vita S. Honorati sermonem; de miraculo S. Genesii, martyris Arelatensis, narrationem atque de eodem sermonem; epistolam ad Eucherium scripsit.

4. Opuscula eius duo priora inueniuntur in bibliotheca P. P. max. Lugd. tom. VII. — Postea *Pasch. Quesnel* in lucem emisit *Hilarii* — quod superest opusculorum, cum codicibus excusis et MSto sanctae Arelatensis ecclesiae collata. — vna cum *Leonis M.* operibus Lugd. 1700. fol. pag. 361. — Quae *Hilario* tribuuntur, (praeter *carmen de prouidentia*) collecta sunt.

Opera ad MSStos codd. insignioresque editiones recognita, ac notis obseruationibusque illustrata, a *Io. Salinas*, cum Operibus *Vicentii Lirin.* Romae. 1731. 8.

Hilarii Oratio funebris de S. Honorato, et *D. Eucherii*, Lugd. Ep. oratio, de laudibus eremi; et *S. Fausti* Ep. reg. instructio ad Monachos, nunc primum e bibliotheca Lerinensi edita, studio *Gilberti Genebrardi.* Paris. 1578. 8. et in Actis S. S. Antwerp. Ian. tom. II. pag. 17. sqq. — adde in iisdem d. V. Maii pag. 24. *Honorati* episc. Massil. *vitam Hilarii*, cum prologo et not. *Godof. Henschenii.*

5. Stilus sapit aetatem linguae latinae inclinatam: habet tamen aliquot virtutes.

6. *Long-*

6. *Longchamp* in Entwurf einer Gelehrten-Geschichte Frankreichs, tom. I. pag. 375. summis eum effert laudibus. *Fabricii* B. L. med. et infimae aetat. tom. III. pag. 252. sqq. ed. Mansi, *Hamberger.* in Z. N. III. p. 149. sqq. *Saxii* Onom. I. pag. 493.

§. 72.

Marius Mercator.

1. Annus, neque quo natus, neque, quo mortuus sit, satis constat: ante a. 450. mortuus est.

2. Afer Theologus. Publicum munus non obiit. A. autem 418. iam acceperat epistolam ab Augustino; et a. 429. *Commonitorium* suum aduersus Pelagium et Coelestium, Theodosio II. Augusto videtur obtulisse, v. cl. *Saxium* in Onomast. I. pag. 485.

3. Scripta eius varia pertinent ad controuersias Pelagianas et Nestorianas.

4. Ediderunt ea *Rigberius* h. e. *Pat. Gerberon*, Bruxell. 1673. 12. — plura e codd. *Io. Garnerius* Parisiis, 1673. Fol. et *Stephanus Baluzius*, correctius e III. codd. Paris. 1684. 8.

5. *Fabricii* B. L. med. et inf. aet. tom. V. pag. 32. sqq. ed. Mansi. *Hambergeri* Z. N. III. pag. 158. sq.

§. 73.

Salvianus.

1. Mortuus est secundum Hambergerum circa an. 485. secundum *Fabric.* et *Mansium* in B. L. med. et inf. aet. tom. VI. pag. 145. sq. decessit vita circa an. 496.

2. Coloniensis, secundum *Hamberger* in Zuverläßigen Nachrichten, tom. III. pag. 240. aut secundum *Longchamp* in *Entwurf einer Gelehrten-Geschichte Frankreichs*, tom. I. pag. 472. vbi copiose de nostro agitur, Treuirensis fuit: et presbyter factus Massiliae, vnde Massiliensis dicitur. adde *Saxii* Onomast. I. pag. 506. sq. *Io. Fabric.* in Hist. bibl. Fabricianae, tom. VI. p. 169. sq.

3. Scripsit aduersus auaritiam libr. IV. de gubernatione Dei et de iusto Dei praesentique iudicio libr. VIII. atque epistolas IX.

4. *Opp.* primum edita a *Io. Alex. Brassicano.* Basil. 1530. fol. etc. — Plura ex bibliotheca *Pithoei.* Parisiis, 1580. 8. — cum lection. varr. (rara edit.) 1648. cum commentario *Cunrad. Rittershusii.* Altdorf. 1611. 8. II. tom. —

Postea auct. notis *I. Weitzii*, *Tob. Adami Theodori Sitzmanni* et *Io. Alex. Brassicani.* Noribergae 1623. 8.

Tum *Stephan. Baluzius Saluianum* ad cod. Corbeiensem et duo Colbertinos recensuit editque cum *Vincentio.* Paris. 1663. 8. — de

nouo

nouo contulit cum codd. msstis, emendauit, adiecitque *Vincentii*, Lirinensis, Opera, Paris. 1669. 8. — denique idem tertiis curis vtraque emendauit et locupletauit, ibid. 1684. 8. — rec. Venet. 1728.

Saluiani et *Vincentii Opera* cum notis variorum, Bremae, 1688. 4. — *Saluiani* — *Concordantiae* Operibus eius adnexae, dispositae cura et studio *Demetrii Barbulii*. Pisauris. 1729. 4.

5. *I. A. Ernesti* prolus. de auaritia ecclesiastica et *Saluiani* aduersus auaritiam libello, in eius Opusculis theologicis. Lipsiae, 1773. 8. pag. 560. sqq.

§. 74.

Vincentius, Lirinensis vel Lerinensis.

1. A. 434. coepit inclarescere. mortuus est ante a. 450.

2. Gallus. Primum in rebus ciuilibus versatus, postea Monachus et Presbyter in coenobio Lirinensi factus est. Floruit quidem laude pietatis, litterarum sacrarum et eloquentiae; at Semi-pelagianismi passim adcusatus est.

3. Scripsit *Commonitorium aduersus haereses*, s. libell. contra haereticorum nouationes, s. pro catholicae fidei antiquitate et veritate aduersus profanas omnium haereseon nouationes. Vario enim modo inscriptus est

lib. in editionibus. *Commonitorium* autem duplex scripserat; at posterius periit.

4. Editus est liber in *Antidoto contra diuersas haereses.* Basil. 1528. fol. p. 203. sqq. — cum breui commentariolo, in fine addito, per *Io. Costerium*, Paris. 1560. 12. — *Vincentii* s. *Peregrini* commonitoria duo, cum commentariis *Io. Filesaci.* Paris. 1619. 4. — optime, cum notis *Steph. Baluzii.* Paris, 1663. 8. (saepe cum *Saluiano,*) rep. — adiicitur *S. Augustini* liber de haeresibus. Cantabr. 1687. 8. — cum *Hilarii* Arelatensis opp. ad MSS. codd. insignioresque edd. recognita, ac notis obseruationibusque illustrata a D. *Ioan. Salinas.* Romae, 1731. 8.

De edit. *Vincentii Commonit.* cum *Augustini de doctrina christiana libris IV.* eiusdemque *de fide et symbolo* lib. I. recensente atque edente *Georgio Calixto.* Helmstadii, 1629. et 1655. 8. et de *Vincentio* ipso copiosius egit *Io. Fabricius* in Historia biblioth. Fabricianae, vol. IV. pag. 114. sqq.

5. *Fabricii* B. L. med. et inf. aet. tom. VI. ed. Mansii, pag. 300. *Hamberger* Z. N. tom. III. p. 160. sqq. — *Papebrochii* comment. histor. de *S. Vincentio*, in Actis S. S. Antwerp. tom. V. Mai. pag. 284. sq. *Saxii* Onomast. I. p. 499.

§. 75.

§. 75.

TIRO PROSPER AQUITANUS.

1. Mortuus circa a. Ch. 463.

2. Ex Aquitania ortus. Doctrinae Augustini de praedestinatione et gratia acerrimus defensor contra Semipelagianos. Leoni, P. R. ab epistolis s. eius notarius aut Amanuensis ab a. circiter 449. nunquam autem fuit episcopus; sed ab aliis eiusdem nominis est distinguendus. v. *Saxii* Onomast I. pag. 492. *Fabric.* in Hist. biblioth. Fabrician. I. pag. 236. sqq.

3. Multa scripsit, fuitque theologus, chronographus et versificator; in primis *Chronicon*, quod incipit ab Adam et progreditur ad Romam captam a Genserico, Vandalorum rege, a. Ch. 455. quod primus edidit *Labbe* in noua Bibl. MSS. librorum, Paris. 1657. tom. I. rec. in *Iacobi Basnagii* noua lectionum antiquar. Canisii edit. 1725. vol. I. pag. 252. sq. cum Basnagii obseruatt. pag. 555. sqq. diuersum est a *Chronico*, *Prospero* falso adtributo, in *Pithoei* Opp. pag. 329. *Canisii* lectionibus antiqu. ed. *Basnagii*, tom. I. pag. 313. sed de Chronico, eius fatis, editionibus etc. diligenter agitur in *Io. van der Hagen* Obss.

in Prosper. Chronicon integrum etc. Amstelod. 1733.

4. De omnibus eius libris et editt. quarum optima plenissimaque est Parisina 1711. fol. *Mansius* in *Fabricii* B. L. med. et inf. aet. vol. VI. pag. 13. et *Hamberger* Zuverläßige Nachrichten etc. III. p. 209. seqq. sunt conferendi.

CAPUT

CAPUT VIII.

P O E T A E.

§. 1.

Flavius Avianus, (olim Avienus.)

1.

Antoninis imperantibus floruit circa ann. Ch. 160.

2. Ab *Auieno*, qui multo post egit vitam probe est dignoscendus. Christianus fuisse videtur Cannegietero, propter cultum idolorum in fabula 23. exagitatum atque irrisum. adde *Hambergeri* Zuverläſs. Nachrichten. vol. II. pag. 324. sqq.

3. *Fabulas* 42. ab eo relictas terimus, quas vero ignorantia paedagogorum valde interpolauit et defoedauit.

4. Editio prima est inscripta: *Apologus Auiani*, ciuis Romani, adolescentulis ad mores et latinum sermonem capessendos vtilissimus. (1494. 4.) — Vlmae, s. a. — *Aesopi* fabulae, *) vna cum *Auiani* et *Rimicii* quibusdam

*) v. ad *Fabricii* B. Gr. vol. I. cap. de Aesopo. §. X. cel. *Panzer* Annalen der ältern deutschen Litteratur p. 47. coll. p. 448. et de edd. Augustanis aliis: p. 158. 167. 193. 223. 234. 267.

dam Fabulis, german. per *D. Henr. Steinhobel.* Augustae, apud Hansen Schoenberger. s. a. — tum 1487. 1498. etc. — Eaedem, latine, per *Sebastianum Brant* nuper reuisae — Basileae, 1501. Fol. —

Altera editionum aetas facta est critica, opera *Theodori Pulmanni*, qui e tribus codd. emendatas edidit primum 1572, 16. *Auiani* fabulas, additis variis lectionibus, Antwerpiae ex officina Christo. Plantini; — tum 1584. al. 1585. 12. 1596. 1602. 16. — *Rufi Festi Auieni* (ita enim per errorem auctor nominabatur,) ex bibl. et cum emendationibus *P. Pithoei* inter vetera poematia latina etc. Paris. 1590. Lugduni, 1596. 8. Geneuae 1619.

Postea *Is. Nicol. Neueletus* easdem fabulas denuo cum cod. MS. Palat. et duabus edd. antiquiss. et principe contulit atque correxit in collectione: *Mythologia Aesopica.* — — *Adiiciuntur insuper Phaedri, Auieni, Abstemii fabb. opera et studio Is. Nic. Neueleti*, cum notis eiusdem. Francof. typis Nic. Hofmanni, 1610. 8. — rec. 1660. 8.

Inter ea *Petrus Rigaltius* edidit eas, tribus codd MSS. vsus quoque ad illas fabulas recensendas. *Auiani fabulae* nusquam antehac editae, cum *Aesopi* fabulis, cum iconibus; *Gabria* etc. Lugduni Io. Tornaesius 1570. 16. rec. Lugd. 1607. Geneu. 1628.

Fabulae aesopicae et Auiani. Accedit ranarum et murium pugna, gr. et lat. cum figg.

Solis

Solis (chalcographi et poëtae Noribergensis.) Lugd. Bat. 1626. 8. — ex rec. Pithoei, inter opuscula *Auieni* iunctim edita a *Petro Melian*, Hispano, Madrit. 1634. — *Fabulae* Aesopi, gr. et lat. Eae item, quas *Auianus* carmine expressit. Arnhemii 1649. 8. — ex rec. *Maittarii* 12. et in eiusdem Corpore poet. latin. fol. vol. II. 1713.

Tertia aetas firmata est sedulitate diligentiaque *Cannegieteri*, qui multos libros, et scriptos et editos, contulit, textum castigauit et docte illustrauit. *Flauiani Auiani Fabulae, cum commentariis selectis Albini scholiastae veteris, notisque integris Is. Nic. Neueleti et Caspar Barthii, quibus animaduerss.* suas *adiecit Henr. Cannegieter.* Accedit eiusdem dissertatio de aetate et stilo *Flauii Auiani.* Amstel. 1731. 8.

— cum *Phaedri* fabulis, et adnotatt. Patauii 1740. 1758. 12. — Paris. apud Coustelier. 1742. 12. — cum *Phaedro* et *Publio Syro.* Bipontii, 1785. 8. —

Cannegieteri et *Thomae Wopkensii* notae, mutuae de locis *Auiani* opiniones, Κρισεις ac responsiones occurrunt in Miscell. Obseruatt. Belgicis. vol. IV. tom. II. vol. V. tom. I. vol. VII. tom. II. vol. VIII. tom. II. — adde *Saxii* Onomast. I. pag. 479. sq. *Ernesti Fabric.* B. L. III. pag. 150. sqq.

5. Phaedri ingenio atque elegantiae cedit, et duritie quadam laborat.

6. Diuerfus ab illo eft; fed vt plurimum cum illo confufus *Rufus Feftus Auienus*; qui vixit circa a. 400. E graeco fermone vertit in latinum, *Aratea phaenomena*, et *Dionyfii Periegefin*, verfibus heroicis: tum compofuit *Defcriptionem orae maritimae* a Gadibus ad Maffiliam vsque, verfibus iambicis, cuius fragmentum fupereft, breue *carmen ad Flauium Murmecium* V. C. *Sirenum Allegoriam*, et ad amicos de agro fuo *epigramma*.

Rufi Fefti Auieni opera, quae exftant, *Petrus Melian* collegit e bibliotheca D. Laur. Ramirez de Prado. Madrit. 1634. 4. — *Auieni defcriptio* cum coniecturis Schraderi adnotationibusque Heinfii, Barthii, Salmafii aliorumque et H. *Friefemanni*, Amftelod. 1786. 8.

Plura de eo eiusque librorum editt. v. in *Ern. Fabricii* B. L. tom. III. pag. 151. *Hambergeri* Z. N. II. pag. 918. in *Cannegieteri* diff. de aetate et ftilo Auiani, cap. 2. 3. 4. et 7. Plura et doctiora dabit cel. *Wernsdorf.* in Poet. lat. min. vol. V. part. II.

Ad *Auieni* Defcription. orbis v. 418. pertinet *Ikenii* diff. in Symbolis litterar. Bremens. vol. II. part. III. pag. 569. fqq. De edit. *Antwerpienfi* cum Darete Phrygio, Gratio et Nemefiano apud Trognaefium, 1608. 8. v. cel. *Wernsdorf.* l. m. tom. II. p. 46.

§. 2.

§. 2.

DIONYSIUS CATO.

1. Auiano aequalis fuit. v. *Saxii* Onom. I. pag. 330. sq.

2. Cultui deorum addictus esse videtur: quae reliqua eius fuerit aetas, ignorant critici.

3. Disticha de moribus ad filium scripsit.

4. Princeps editio est: *Catonis ethica.* Augustae 1475.*) et saepius illo saeculo, testibus *Maittario* in Annal. typ. tom. I. et *Hambergero* in *Zuverlässigen Nachrichten* tom. II. pag. 329. — Praecepta et disticha cum commento. Paris. 1487. 4. — Cum Theocrito, Hesiodo etc. apud Aldum. Venet. 1495. fol. — *Chato cum glosa et moralisatione.* Coloniae per Henricum Quentell. 1496. 4. v. *Gemeiners* Nachrichten etc. pag. 250. — Inter Opera *Antonii Mancinelli*, Basileae, 1501. 4. nr. 2. qui, se carmen ex deprauato correxisse, ait. (v. *Freytagii* Adparat. litterar. tom. I. pag. 690. sqq) — cum scholiis *Desiderii Erasmi*, (cuius praefatio scripta est Louan. 1523.) Coloniae apud Eucharium 1528. — Lugduni, apud Gryph. 1535. 8. —

*) Vberius argumentum et rationem huius libri atque editionis indicat cl. *Bernh. Frieder. Hummel* in: Neue Bibliothek von seltenen und sehr seltenen Büchern, vol. II. part. VIII. pag. 409 sqq. In *Straussii* Monument. typogr. Bibl. Rebdorf. pag. 118. inscriptio libri et editionis huius est: *Sermones super Ethica Catonis* etc.

Catonis diſticha moralia, cum quibusdam aliis, ex iis nonnullis, ante non adiunctis — per *Matthiam Garbicium*, Illyricum, (qui multa adiecit ſimilis argumenti, praecipue *Planudis* diſticha e Catone correxit ac ſuppleuit,) Tubingae apud Vlrich Morhard. 1545. 8. — cum *Des. Erasmi* praefatione, ſcripta 1513. et ſcholiis. — *Catonis diſticha* moralia, Mimi Publiani et alia. Argentorati, 1537. 8. — lat. et gallice a *Maturino Corderio*, oliua Rob. Stephani. 1538. 1561. 8. — e vetuſtiſſimo exemplo correcta cum *Planudis* verſione graeca. Antwerp. 1568. — cum notis *Des. Erasmi* et verſione gr. *Ioſephi Scaligeri*, Lugd. Bat. 1626. 8.

Sed his omnibus editionibus praeſtat ea, quam *Daumius* curauit: *Dionyſii Catonis diſticha de moribus ad filium*, graece a Maximo Planude, Ioſ. Scaligero, Matthia Zubero et Io. Mylio; germanice ex mente Ioſ. Scaligeri potiſſimum et Caſpari Barthii, a *Mart. Opitio* expreſſa, cum excerptis ac notis ex altera eiusdem recenſione breuioribus, hac editione paſſim denuo interpolatis a *Chr. Daumio*, qui et addidit incerti veteris poetae monoſticha — Cyneae 1662. 8. — ed. 2. auct. 1672. 8. — cum notis ex Scaligero et Barthio, lat. gr. germ. Hildeſiae 1687. 8. — cum interpretatione. Berolini. 1715. 8.

Otto Arnzenius de hoc Catone bis bene meritus eſt. Primum edidit *Catonis Diſticha* cum

cum notis variorum suisque, et metaphrasi graeca Planudis etc. Accedunt M. Z. *Boxhornii* dissertatio et *H. Cannegieteri* rescripta Boxhornio de Catone. Traiecti ad Rhenum 1735. 8. — Alterius editionis hic est titulus: *Disticha Catonis de moribus*, cum notis variorum. Acc. *Boxhornii* diss. et *Cannegieteri* rescripta Boxhornio de Catone, nec non *Io. Hild. Withofii* diss. de distichorum auctore et vera illorum lectione, recensuit et suas adnotationes adiecit *Otto Arnzenius*. Edit. altera et emendatior. Amstel. 1754. 8.

Haud ita multo post adspexerunt lucem, *Dionysii Catonis disticha de moribus ad filium*, praeter sedulam variantis lectionis per omnia conlationem, lectissimis etiam adornata flosculis poeticis, vna cum singulis adposita distichis, binorum quoque versuum, idiomatum vero diuersorum, interpretatione quincuplice, adiecta sunt lemmata Catoniana, suis quaeque restituta distichis. Amstel. Franc. Houttuyn. 1759. 8 acc. alter. tomus: *Historia critica Catoniana*, per singulorum seriem consuetam *Dionysii Catonis* Distichorum ex ordine deducta. Cui praemittuntur *Maximi Planudis* metaphrasis graeca, cum castigatt. *Ios. Scaligeri* in eamdem perpetuis: itemque *Desiderii Erasmi* concinna expositio. Adnexae sunt clarissimorum virorum *Barthii*, *Opitii*, *Daumii*, *Wachii*, *Boxhornii*, *Cannegieteri*, *Withofii*, et *Arnzeniorum* fratrum animaduersiones

nes selectae. Addita ad calcem Distichorum cuique noua paraphrasis, ibid. eod. 8. (edit. *Koenig a Koenigsfeld*).

Nouissima et nitida est editio, nouaque recensio ex pluribus editionibus facta: *Dionysii Catonis distichorum de moribus ad filium libri IIII.* recensuit, varias lectiones, alia opuscula indicemque adiecit *Ioan. Michael Bernhold*, D. (Uffenhemiensis, *Marcbreitae*) 1784. 8. Doctissimus editor in praefat. pleniorem dedit editionum catalogum et arbitratur, auctorem propter purum dicendi genus ac tersum fuisse Romanum, et quidem aeui melioris: idem recenset varias variorum de auctore opiniones, et acute coniicit, forsan dictum quemdam *Dionysium* aurea haec carmina ex aliis grauibus magnique ponderis auctoribus in vnum redegisse volumen, et sub *Catonis* nomine vulgauisse; vt verum opusculi nomen forte fuerit: *Dionysii Cato.* Adiecta sunt *Monosticha de moribus incerti*, *disticha selectiora ex* Salutari, *mediae barbariae aeui poemate*, et *S. Columbani Abbatis carmina*, a Daumio addita.

Notandae quoque sunt edd. *Catho moralissimus*, lat. cum versione metrica germanica. 4. sine l. et a. (probabiliter Argentorati, exeunte saec. XV. v. cel. *Panzeri* Annalen der ältern deutschen Litteratur, pag. 55. sq.) — *Cato moralissimus*; cum commento per fratrem *Robert de Euremodio*. Dauentriae per Richard. Pafrael.

Pafrael. 1499. 4. — *Catto teutonice expositus impressus Reutlinge a Io. Ottmar.* 1491. 4. et saepius saec. XV. germanice versus est, et latine prodiit. v. *Panzer* l. cit. pag. 191. 198. 217. 250. 452.

5. Ob praecepta, quae ne semper quidem sana sunt, nec christianorum doctrinae adcommodata; non, propter stili elegantiam, a Caroli M. temporibus auctoritatem in scholis obtinuit.

6. *Ernest. Fabricii* B. L. tom. III. pag. 259. sqq. *Stolle* Kürze Nachricht von den Büchern — in der Stollischen Bibl. vol. II. p. 258. vbi Damianam edit. a. 1672. 8. recenset, — *Saxii* Onom. vol. I. pag. 330. sq.

§. 3.

Marcus Aurelius Olympius Nemesianus.

1. Vixit circiter an. Ch. 284.

2. Carthagine natus est, et postquam Romam venit; omnes poetas sui temporis laude famaque aequauit, plurimos superauit. Cum imperatore Numeriano, qui in arte poetica magnus sibi videbatur, contendens, coronis ornatus discessit. v. cl. *Wernsdorf.* praef. ad poet. lat. min. I. pag. 10.

3. Scripsit *Cynegeticon* siue de venatione carmen, et *de aucupio.* IV. *eclogas* plurimi adscribunt Nemesiano; Vlitius autem et Burmannus

manuus I. *Calpurnio*; in primis cel. *Wernsdorf* multis vsus argumentis abnegauit illas *eclogas Nemesiano*, et restituit *Calpurnio* in docta comment. de *Calpurnio* eiusque Eclogis, vol. II. Poetar. latinor. minor. pag. 15. sqq. De *Aucupio*, cuius carminis duo supersunt fragmenta, v. doctiss. *Wernsdorf*. l. m. tom. I. p. 123. sqq. *Müller* tamen in: Einleitung etc. P. IV. pag. 248. sqq. eas copiose adserit *Nemesiano*: et de *Nemesiano Calpurnio*que vberius disputat. — Carmen *de laudibus Herculis* illi a cel. *Wernsdorf*. tom. I. poet. lat. min. pag. 273. redditum est.

4. Cum *Gratio*, vti supra pag. 291. sqq. iam memorauimus, saepe editus est: quare illuc lectorem ablegamus.

Nemesiani autem et *Calpurnii Bucolica* lucem viderunt Romae 1471. 4. typis Conrad Schweynheim et Arnold. Pannarz. v. *Audiffredi* Catal. edd. rom. pag. 75.

In princ. editionibus vsque ad Parmensem nulla facta est *Nemesiani* mentio, sed omnes eclogae sub vnius *Calpurnii* nomine edebantur. — *Calpurnii Bucolica* absque loci et typographi nota 1472. fol. (In *Pinelli* Catalog. II. pag. 312. vbi cel. *Morellius* notat, spectare librum ad Ausonii edit. Venetam eiusdem anni.) Extat igitur Veneta editio: v. Catal. Vallerian. I. p. 111. sq. *Maittaire* in Annal. typogr. tom. I. pag. 98.

De

De editt. *Dauentriensibus.* 1491. 4, et alia s. a. tum de *Parmensi* 1478. 4. at dubia; de ed. s. l. et a. per *Hinricum Northemensem* sub exitum saec. XV. et de *Coloniensi* per heredes Henrici Quentell. sub exitum saec. XV. in quibus *Nemesiani* nomen non reperitur, sed omnes eclogae tribuuntur *Calpurnio*, v. cel. *Wernsdorf.* l. m. tom. II. pag. 37. sq. Ita quoque sub *Calpurnii* nomine eclogas XI. exhibet edit. Parisiensis: *Iodoci Badii Ascensii in C. Calpurnii Bucolica facilis commentatio*, a. 1503. 4.

Primum *Nemesianus* comparuit, eique quatuor eclogae adtributae sunt in editione *Parmensi: Bucolica Calpurnii et Nemesiani*, e cod. *Thadaei Vgoletti*, imp. per Angelum Vgoletum, s. a. (circiter 1493.) fol. Vgolettus vero *alteram* duxit classem.

Tertiam aetatem inchoauit edit. Iuntina: *Eclogae Virgilii*, Calpurnii, Nemesiani, *Francisci Petrarchae*, etc. Florentiae 1503. 8. Haec aut Parmensis edd. matres fuerunt plurium, de quibus vide cel. *Wernsdorfium.* — Ex Iuntina ducta est *Aldina* I. quae in *Io. Iouiani Pontani* operibus poeticis Venet. 1518. 8. a fol. 145. sqq. subiectas habet *Calpurnii*, (sic in fronte libri; at p. 145. *Calphurnii* more superiorum editionum,) *Siculi Eclogas VII.* et *Aurelii Nemesiani Ecl. IIII.*

In *Aldina* II. e Parmensi propagata, primum accesserunt *Cynegetica Gratii et Nemesiani*

siani, quorum cod. Gallicum vetustum *Sannazarius* in Italiam transtulit, et primus ex apographo edidit *Georgius Logus*; *Silesius* (v. Addizioni copiose di *Leonardo Nicodemo* alla Biblioteca Napolitana del Dottor *Nicolo Toppi* in Neapoli 1683. fol. pag. 31. sq) Inscriptio haec est: *Poetae tres egregii, nunc primum in lucem editi: Gratii de ven. Ouidii Nas. Halieutic. Nemesiani Cyneget. Eiusdem bucolicum: Calpurnii Bucolica etc. cum praef. Georgii Logi.* Venetiis, 1534. 8. — Haec princeps editio est *Cynegeticon* Gratii et Nemesiani.

Calpurnii et Nemesiani Eclogae primum locum tenent in praeclara editione Basileensi, cuius haec est sententia: *Bucolicorum autores XXXVIII, quotquot a Virgilii aetate ad nostra vsque tempora eo poematis genere vsi sunt.* etc. ex officina Io. Oporini. 1546. 8. ad vetustiora Rom. et Dauentr. exempla quidem expressa sunt, sed pleraque loca mendosa et hiulca Oporinus siue suo iudicio siue aliorum exemplorum auctoritate feliciter correxit et restituit. —

Nemesiani Ecl. IV. et *Calpurnii* Ecl. cum notis selectis Titii, Martelli, Vlitii et integris P. Burmanni. Mitau. 1774. 8. — Nouam fecit recensionem eruditeque explicuit cel. *Wernsdorf.* in Poetis lat. minoribus, tom. I. *Nemesiani Cynegeticon* lib. et tom. II. *Calpurnii* Ecl. XI. atque de vtroque poeta in praefatt. et prolegom. docte disputauit.

5. Ob

5. Ob ſtili elegantiam, venuſtatem et puritatem carminis ac dictionis ſummis criticis ſuperiore aetate dignus videbatur: Virgilium et Oppianum imitatus eſt: neque tamen, vt aetas illa fuit, vitiis et dictionis et poetices caret.

6. Quaedam loca Gratii, Nemeſiani et Calpurnii tentauit *Iac. Henr. Hoeufft* in Periculis criticis. v. ſupra, Propertium. nr. 6.

§. 4.

TITUS [IULIUS] CALPURNIUS.

1. Eodem tempore, quo Nemeſianus floruit. v. cel. *Wernsdorf.* in argumento ad Eclog. I. et VII. et praefat. ac prolegom. tom. II. pag. 3. ſqq.

2. Gente Siculum fuiſſe, et inopem, ſcimus; de reliqua autem eius vita nihil habemus compertum.

3. VII. vel potius XI. adnumeratis iis, quae vulgo *Nemeſiano* tribuuntur, Eclogas ſcripſit.

4. Vide ſuperiorem paragraphum *Nemeſiani.* — cum Auſonio. Venet. 1472. de edit. *Paris.* 1503. v. Goetzii Mem. B. D. III. pag. 18.

5. Materiam ſumſit viribus ſuis aequam, Virgilium ac Theocritum imitatus; atque illam pro eius aetatis ratione ſatis ingenioſe, eleganter et polite abſoluit. Laxus, interdum durus et paene tumidus eſt, neque Virgilium tam

elegantia, quam verecundia verborum et totius structurae aequat: pastorum suorum mores ad exemplar Theocriti paullo agrestiores durioresque fingit, quam Virgilius. Compara subtile *Wernsdorfii* V. C. iudicium tom. II. pag. 27. sqq.

6. *Scaliger.* poet. libr. VI. cap. 5. *Mongitor* in Bibl. Sicula tom. II. pag. 268. sq. voc. *Titus*: *Müller* in *Einleitung* etc. tom. IV. pag. 232. sq. pag. 322. sq. de vtroque poeta *Ernest. Fabricii* B. L. III. pag. 89. sqq. *Hambergeri* Z. N. pag. 629. sq. *Saxii* Onom. I. p. 377.

§. 5.

Quintus Serenus Sammonicus.*)

1. Obiit a. Ch. 212.

2. Vir suae aetatis doctissimus, qui varia eruditionis, praesertim artis salutaris, poeticae atque historicae scientia excellens vel principum

*) Duo fuerunt *Sammonici.* Pater a Caracallo est occisus, et filius fuit Gordiani praeceptor. *Spartian.* in Gordiano. c. 18. Plerique patri adscribunt poema. Dubitat aliquantulum *Morgagnius* in Epistola sua in Serenum Sammonicum. pag. 80. et accuratissime omnium doctorum sententias de auctore illius poematis excutit, de aliisque duobus *Serenis* disputat. conf. *Burmanni* praef. ad poet. lat. min. stellula 7. — Num *Sammonicus* simplici, an duplici *m.* scribi debeat, *Keuchen.* in Prolegom. pag. 74. inquirit.

pum fauorem ſibi conciliauit, tantasque opes nactus eſt, vt ingentem librorum 62000. numerum ſibi compararet. Caracallae propter Getae fauorem ſuſpectus, eius iuſſu interfectus eſt inter coenandum. v. *Spartian.* in Caracalla c. 4.

3. Supereſt carmen de morbis et morborum remediis, extrema parte truncum. *Res reconditae*, carmen, cuius fragm. habet Macrob. Saturn. III. c. 9. 16. 17.

4. *Serenus* de medicina, cum Auieno, Arato, Dionyſio de ſitu et interpretatione Germanici et Ciceronis, Arati. Venet. 1488. 4. — *Q. Sereni Sammonici liber.* curante Sulpitio Verulano. mai. 8. (ſ. l. et a. forſan *Romae*, ante a. 1496.) v. *Audiffredi* Catalog. edd. rom. ſaec. XV. pag. 379. et *Burmanni* praef. in qua plures editiones recenſentur, ſtell. 7. fol. 2. — cum *Celſo*, *Venet.* apud Aldum, 1502. 4. 1526. —

Q. Sereni Samonici, *Hexametri*, *praecepta medicine continentes*, cum *Rhemnii Fannii* carmine de ponderibus medicis. Lipſiae in officina Valentini Damnandri, (Schumanni) 1515. 4. (v. *Freytag.* Adparat. litter. tom. I. pag. 106. ſq.)

Critica eſt editio cum *Gabrielis Humelbergii* commentariis, Tiguri. 1540. 4. — eadem plane eſt, quam *Caſpar Wolphius* curauit, additis tantum foliis paucis, in quibus ſunt variae lectiones, quas ille ex *Conr. Geſneri*

 biblio-

bibliotheca a Sambuco fubminiftratas vna cum quibusdam ipfius *Gesneri* emendationibus acceperat. Tiguri. 1581. 4. —

Egregia et emendata eft editio ac mater aliarum, typis Sebaftiani Gryphii, curante, vt fama eft, *Antonio Molinio*, Lugd. 1542. 1554. 12. cum *Celfo* et *Rhemnio Fannio Palaemone*: ac faepius cum illis. v. *Pinelli* Bibliothec. I. pag. 295. fq. — apud *Aldum* fil. cum medicis aliis. Venet. 1545. eft repetita editio per Afulanum, a. 1526. cum omnibus vitiis et erroribus typographicis. — cum commentariis *Georgii Pictorii*, Villingarii. Bafileae, typis Henr. Petri 1559. 8. rec. 1571. 8. —

Nonnulla mutauit *Robertus Conftantinus*, Lugduni, cum Celfo et variis lectt. 1566. — quam edition. recoxit Stephan. in *Principibus medicis*. Paris. 1567. fol. — *Q. Ser. Samonici* — cum al. fcriptis medicis, ab *Andr. Riuino* e cod. emend. Lipfiae, 1654. 8. eft critica editio. — *De medicina, praecepta faluberrima*, carmine heroico confcripta, *Robertus Keuchenius* ex vet. libro reftituit, emendauit, illuftrauit. Amftel. 1662. 8. repet. aut folium tituli tantum mutatum videtur, ibid. 1706. 8. quam pofteriorem edit. tantum habeo; quare num repetitio prioris fit omnino habenda, nec ne? pronuntiare non audeo. Laudatur a Morgagnio meritoque propter multam vndecunque acceptam doctrinam: at *Burmann* in praefat.

praefat. ſtell. 7. fol. vlt. tradit, Keuchenium animaduerſiones ſuas ex ſchedis aui ſui, Roberti Keucheni, conſulis Veſalienſis et archiatri electoris Brandenburg. compilaſſe, ibique multa contra Keuchenium et de eius furto litterar. diſſerit.

Textum e libris ſcriptis et edd. adcurate conſtituit idem *P. Burmannus* et emendauit atque tum ſuis tum variorum, partim integris, partim excerptis, notis illuſtratum dedit in *Poetis latinis minoribus*, tom. II. p. 185. 4.

Nouiſſima doctaque eſt editio: *Quinti Sereni Samonici de medicina praecepta ſaluberrima.* Textum recenſuit, lectionis varietatem, notas interpretum ſelectiores ſuasque adiecit *I. G. Ackermann*, (Prof. Altdorfin.) Lipſiae, 1784. 8.

Conf. *I. B. Morgagni* Epiſtolae in Celſum et Q. Serenum Sammonicum, Lugd. B. 1735. *Keuchenii* Prolegomena, atque *Burmanni Ackermanni*que praefatt. ad editiones ab viris illis doctiſſimis curatas. — Multa eaque docta de *Sereno Sammon.* eiusque carmine et editt. legi poſſunt in *Ernesti Godofr. Baldingeri Neuen Magazin für Aerzte*, tom. I. part. III. pag. 209. ſqq. Auctor commentationis illius ſiue epiſtolae primum negat, patrem *Sammon.* confeciſſe illud poema; tum dubitat, num filius fuerit medicus et illud confecerit, putatque, alium *Serenum Sam.* medicum, eumque peritiſſimum, fuiſſe illius parentem:

pag. 215. scite obseruatur, *Henric. Ranzouium* in edit. *duorum librorum Macri de virtutibus herbarum* etc. Lipsiae 1590. 8. *Sammonici* carm. sub nomine *Macri* posterioris e cod. euulgasse et comparatur eius editio cum edd. Riuini, Keuchenii etc. atque rarissimae illius editionis vitia virtutesque ostenduntur. — In vol. II. part. V. pag. 401. sqq. est specimen nouae editionis.

5. Pro temporis ratione carmen non est inelegans; et a recentioribus forte interpolatum: ad intelligentiam aliorum scriptorum, praecipue historiae naturalis et materiae medicae vett. vtile esse dicitur. In remediis adhibendis arguitur superstitionis.

6. *Ernesti-Fabricii* B. L. III. p. 85. sqq. *Saxii* Onomast. p. 349. *Hamberger* II. p. 48.

§. 6.

COMMODIANUS.

1. Circa an. Ch. 260. aut 270. vixisse eum, verisimile est.

2. Afer natione videtur: eius enim vita fataque sunt in summa obscuritate.

3. Supersunt *Instructiones* LXXX. *aduersus Paganos*.

4. Ex *Iac. Sirmondi* apographo primum *Rigaltius* edidit mendose quidem, sed notis eruditis illustratum, Tulli Leucorum. 1650. 4. — Cum Cypriano, Minucio, Arnobio et

Iul.

Iul. Firmico, cura *Rigaltii* et *Phil. Priorii.* Parif. 1666. fol. — cum *Rigaltii* animaduerss. *Dodwelli* differt. *) de aetate Commodiani, et cum praefatione *Henr. Leon. Schurzfleifchii.* Witteb. 1705. 4. — Idem *Schurzfleifchius* edidit fupplementa quaedam ad Commodianum. Acceffit Gloffarium et index rerum ad totum opus. Witteberg. 1709. 4. — Cum Minutio Felice, *Dauifius* pofteriori fuae illius editioni cum fuis et Rigaltii notis fubiunxit. Cantabr. 1711. 8.

5. Carmen eft politicum, ita fcriptum, vt fingulae inftructiones per litteras verfuum primas vocabulum aliquot referant; in quo numerus Hexametri feruatur, neglecta fyllabarum quantitate. Animi finceritas probitasque maiore dignae funt laude, quam ftilus totumque dicendi genus.

6. *Fabricii* B. L. med. et inf. aetatis tom. I. p. 406. ed. Manfii. *Hambergeri* Zuv. Nachr. II. pag. 602. *Saxii* Onomaft. tom. I. pag. 373.

§. 7.

PUBLIUS OPTATIANUS PORPHYRIUS.

1. Sub Conftantino M. circiter an. 326. vixit.

 2. Pro-

*) *Dodwelli* diff. de Commodiani aetate fubiecta eft illius Annalibus Velleianis, Quinctilianeis et Statianis. Oxon. 1698. 8.

2. Propter crimina quaedam munere publico patriaque mulctatus est, qua tamen poena circ. a. 330. liberatus est eo, quod in carmine quodam per acrostichides et similes litterarum lusus laudes imperatoris decantauit.

3. Hunc panegyricum lusorium ad nostram memoriam seruatam habemus.

4. *Panegyricus* — inter *Pet. Pithoei* Epigrammata et poematia vetera. Paris. 1590. 12. — *Panegyricus* dictus Constantino Augusto, ex codice manuscripto Paulli Velseri. Aug. Vindelic. 1595. fol. — cum spicilegio critico *Christiani Daumii*, accurante *Christo. Arnold.* in opp. *Marci Velseri.* Noriberg. 1682 fol.

5. Historiam sui temporis paullulum illustrat; praeter ea maiorem industriae, quam ingenii laudem meretur.

6. *Fabricii* B. L. III. p. 246. sqq. *Eiusd.* B. L. mediae et inf. aet. V. p. 169. Mansii. *Saxii* Onom. I. p. 396. sqq.

§. 8.

Caius Vettius al. Vestius Aquilinus Iuvencus.

1. Tempore Constantini floruit, ante an. 337.

2. Fuit Presbyter Hispanus.

3 Historiam euangelicam in libris IV. versibus descripsit Matthaeum, at ex interpolatis

latis codicibus sequutus, pari modo concinnauit librum in Genesin.

4. Prioris libri editio est: *Iuuenci* et *Sedulii* carmina cum *P. Barri* Paeanibus quinque festorum. Paris. 1499. 4. — cum *Sedulio* et aliis poetis graecis. Venet. apud Aldum 1502 4. — *Iuuencius Presbiter immensam euangelicae legis maiestatem heroicis versibus concludens*, absque vlla nota, saec. XV. 4. — cum *Sedulio*, a *Reinhardo Lorichio*, Coloniae 1537. 12. — *Iuuenci* Historia. Antwerp. 1538. 8.

Nouam lucem accepit textus. *Iuuenci* libri IV. euangelicae historiae: *Coelii Sedulii* libri IV. mirabilium diuinorum siue paschalis carminis, vna cum hymnis aliquot: *Aratoris* libri duo in Acta apostolica: *Venantii Honorii Fortunati* hymni duo, integritati suae restituti per *G. Cassandrum*: omnia recognita et variis lectionibus illustrata; studio *Theodori Poelmanni*. Basil. 1551. 8. — *Iuu.* historia euangelica, cum comment. *Georgii Fabricii*, in huius poet. vet eccles. pag. 451. — *Iuuenci, Coelii Sedulii*, *Aratoris* sacra poesis, summa cura et diligentia recognita et collata, tum cum variis editionibus, praesertim Fabriciana, tum etiam cum msto codice. Lugd. apud Tornaesium. 1588. 12. (16.)

Ad veteres codices et edd. recensitam *Iuuenci historiam* parabat *Magnus Dan. Omeisius*, Prof. Altdorf post cuius obitum absoluit editio-

nem *Erhard Reuſchius*, cum notis integris *Georg. Matthiae Koenigii; Magni Dan. Omeiſii*, et *Chriſtiani Schoettgenii*, *itemque Iodoci Badii Aſcenſii*, *Georgii Fabricii aliorumque ſelectioribus. Erhardus Reuſch recenſuit.* Franc. et Lipſiae. 1710. 8. —

Liber in Geneſin, ex vetuſto codice Corbeienſi nunc primum editus, in *Edm. Martene* Noua Collectione veter. Moniment. tom. IX. pag. 15. ſqq. nr. 2.

5. Perſpicua et natiua vtitur dictione; naeuos vero et verborum et ipſius carminis critici ob aetatis illius barbariem virgula cenſoria lenius notant.

6. *Fabricii* B. L. med. et inf. aet. tom. V. p. 169. ed. Manſii. *Saxii* Onom. I. p. 397.

§. 9.

(D. h. e. DECIMUS) MAGNUS AUSONIUS.

1. Natus eſt circa an. Ch. 309. et deceſſit ſub finem a. Ch. 394. ſecundum Longchamp.

2. Burdigalenſis Gallus. In patria non ſolum a parentibus honeſte educatus eſt, et litteris imbutus; ſed has quoque per 30. annos docuit. Eius poſtea inſtitutioni imperator Valentinianus ſuum filium a. 367. concredidit, a quo vtroque ſummis honoribus primum Comitis et Quaeſtoris, denique a. 379. Conſulis, ornatus eſt. v. cl. *Ios. Lud. Ern. Püttmanni* de

Epocha

Epocha Ausoniana fictoque D. Magni Ausonii consulatu Burdigalensi, Diatribe. Accedit ***Eduardi Corsini***, humanior. litterar. in Academia Pisana Professoris de Burdigalensi Ausonii Consulatu Epistola. Lipsiae 1776. m. 8. p. 8. sq. ***Corsinus*** enim putauerat, et acrius contenderat, Ausonium Burdigaliae, (hodie ***Bourdeaux***,) primum a. v. c. 1118. siue a. Chr. 366. deinde autem Romae a. Ch. 379. a. v. c. 1131. gessisse consulatum. Hanc sententiam refellere, atque consulatum Ausonii Burdigalensem pro ficto declarare studuit, multumque eruditionis ac iudicii sobrii adhibuit doctiss. ***Püttmannus***; et ostendit ***Corsini*** sententiam non adeo nouam videri, sed iam a Scaligero et Vineto fuisse excogitatam. Idem pag. 39. in nota profitetur, sibi ***Ausonii Ephemeridem*** et alia nonnulla christiano dignissima carmina nullam de fide eius christiana dubitationem relinquere: ab aliis enim id negatum, ab aliis dubitatum esse constat.*) ***Corsini*** autem epistola primum prodiit Pisis. 1764. Post obitum

*) v. *Freytag* Adparat. litter. tom. II. pag. 1389. sq. vbi editio Lipsiensis a. 1500. recensetur et de Ausonio agitur copiose, multique viri docti, qui in vtramque partem disputarunt, nominantur. Qui quidem adfirmant, Ausonium fuisse deorum cultorem, ii abnegant illi *matutinam deprecationem*, quae est particula *Ephemeridis*, et adsignant *Paullino iuniori*, pellaeo burdigalensi, Ausonii nepoti. Aliis tamen secus videtur.

tum Gratiani, sui benefactoris, in patriam ac plerumque in rus secessit, in eoque otio plurima, quae ab eo reliqua habemus, scripta exarauit, quae magna vis eius ingenii, doctrinae copia atque insignis diligentia commendant.

3. Haec autem sunt: Liber epigrammatum; Ephemeris h. e. totius diei negotium; Parentalia; Commemoratio professorum Burdigalensium; Epitaphia heroum, qui bello Troico interfuerunt; De XII. Caesaribus per Suetonium Tranquillum scriptis monosticha; et de iisdem a Iulio Caesare vsque ad Heliogabalum tetrasticha; Clarae vrbes siue ordo nobilium vrbium; Ludus septem sapientum; Idyllia XX; Eclogarium variorum poematiorum et epigrammatum; Oratio panegyrica ad Gratianum imper. Periochae in Homeri Iliadem et Odysseam. (Tetrasticha in singulos menses).

4. De editionibus, quae multae sunt, copiosius docteque agitur in Notitia de Ausonio litteraria, praemissa editioni Bipontinae: quare breuiores nobis esse licebit. Princeps est *Veneta*, cui praefuit *Bartholom. Girardinus: Ausonii Paeonii Epigrammaton libri*, (n. Epigrammata, versus Paschales, Epistolae, Gratiarum actio, Monosyllabi, Crippus de ternario numero, Coena nuptialis, Endecasyllabi, precatio matutina ad deum, Epicedia, Protrepticus ad Hesperium filium, Eclogae, Versus de Bissula,) cum *Probae Ceutonae* — opusculo,

sculo, (n. Probae Centone Virgiliano) Ouidii Consolat. ad Liuiam, Calpurnii bucolico. 1472. fol. (v. *Maittarii* Annal. typogr. tom. I. pag. 313. in primis Catal. *ducis de la Valliere*, I. 110. *Saxii*que histor. typogr. litter. Mediolan. col. CCI. sq.)

Ausonii opera, curante *Iulo Aemilio Ferrario*, Mediolani, 1490. fol. — (v. *Saxii* l. mem. pag. 499. et 587.) impressa per *Vlder. Scinzenceller* — repet. ib. 1497. fol. — *Ausonii Peonii poetae dissertissimi epigramata.* — *Venetiis*, cura eiusdem *Ferrarii*, per Mag. Io. de Cereto, alias Tacuinum de Tridino. 1494.*) fol. — et e recensione *Hieronymi Auantii*, cum praef. *Georgii Merulae*, ib. F. 1497.**) —

At et pleniorem et magis criticam editionem, multis *Ausonianis* primum additis, parauit *Thadaeus Vgoletus* Parmae. 1499. fol. siue 4. (In *Pinelli* Biblioth. II. pag. 310.) Haec repetita tantum videtur *Venetiis*, 1500. 4. (apud *Ernestum* in *Fabricii* B. L. tom. III. c. 10. in quo de Ausonio agitur pag. 146.) vel potius 1501. 4. in *Maittarii* Ann. typogr. tom. V. pag. 99. *Pinelli* Biblioth. II. p. 310. et illustriss. *Com. de Reviczky* Biblioth. gr. et lat. pag. 127. — *Veneta* cura *Hier. Auantii*, per

*) v. *Gemeiners* Nachrichten de illa edit. p. 223 sq.
**) v. *Ios. Ant. Saxii* hist. typogr. litt. Mediolanens. pag. DCII.

per Io. Tacuinum 1507. fol. — *Ausonii — precatio matutina.* Lipsiae per Iac. Thanner, Herbipolens. 1500. 4. Lectio differt saepius ab ea, quae est in edit. *Opp. Auson.* cura Souchay v. *Freytagii* adpar. litt. II. p. 1391 sq. — *Ausonii Opera* castigauit edidítque *Richard Crocus.* Lipsiae 1515. 4. — *Ausonius* apud Aldum, Venet. 1517. 8. ducta videtur edit. e Veneta 1507.

At, vt *Iuntinam* rarissimam, curante *Friderico Comite Valmontoni*, Florentiae 1517. 8. (v. *Pinelli* Biblioth. tom. II. n. 4471.) aliasque mittam, ad aetatem II. *Vineti* et *Scaligeri*, duplicis editionum familiae parentum, studio curaque enatam progredior. Prodiit igitur primum *Ausonius*, ex castigatione *El. Vineti*, curante *Iac. Gupylo*, Pictone. Paris 1551. 8. — Lugd. apud Tornaesium 1558. quae editio, tertia parte auctior, ea separatim continet, quae *Steph. Charpinus* e cod. primus eruit et *de la Barge* euulgauit. — cum scholiis *Theod. Pulmanni*, Antwerp. 1568. 16. — *Ios. Scaliger* libros II. Ausoniarum lectionum ad Eliam Vinetum edidit Lugd. 1573. 8. — tum *Ausonii Opera*, recognita a *Ios. Scaligero*, cum eiusdem lectt. Auson. Lugd. apud Anton. Gryphium. 1575. 8. — Heidelberg. 1588. 8. apud Commelin. — Geneuae eod. a. 16. — Lugd. 1595. apud Rapheling. 24. et ex offic. Plantin. Rapheleng. 16. ibid. 1613. 12.

Postea

Postea *Vinetus* praeclaram curauit edit. et commentariis illustrauit: ad haec *Symmachi* et *Pontii Paulini* litterae ad Auson. tum *Ciceronis*, *Sulpiciae* aliorumque vett. quorumdam carmina nonnulla Burdigalae 1575—1580. — post mortem eius, (1587.) iterum prodierunt *Ausonii Opp.* Burdigalae cum *Vineti* notis. 1590. 4. (textus emendatus est ad codd. Charpini: adcesserumt praeter Scaligeranas animaduerss, notae Turnebi, Iunii, Canteri, Lipsii.) hinc per *El. Venetum* et *Ios. Scaligerum* illustrata *Opp.* dicuntur in *Burdigalensi* III. ed. 1598. et *quarta*, nisi tantum nouus titulus, multa iactitans, accesserit, 1604. 4. —

Aetas *quarta* nititur quidem adhuc auctoritate Scaligeri; sed tamen bona quaedam per *Tollium* et *Souchaeum* accesserunt. — Optimae igitur editiones e recentioribus sunt *Iac. Tollii* 1669. 12. et cum notis variorum e recens. *Tollii* Amstel. 1671. 8. (rara est editio.*) — it. cum notis et interpretatione *Iul. Floridi.* Recensuit, suppleuit, emendauit, dissertationem de vita et scriptis Ausonii suasque animaduersiones adiunxit *Ioan. Baptista Souchay.* Parisiis. 1730. 4.

Mosella,

*) Sed conf. *Heinsii* Epist. ad I. F. Gronou. tom. III. Sylloges Burmannianae p. 541. sq. et *Heinsius* ib. vol. IV. p. 162. Tollium adcusat furti litterarii.

Mosella: Cum commentario *Marquardi Freheri*; in quo praeter Ausonii, multa auctorum aliorum, multa veteris Germaniae, illustrantur et explicantur. Heidelbergae 1619. Fol. Freheri notae insunt quoque editioni Tollii. — Notae Freheri ad Ausonii Mosellam rec. sunt in: *Beyträgen zur Sittenlehre, Oeconomie, Naturlehre und der allgemeinen und besondern Vaterlands-Geschichte*, Francof. ad Moen. 1784 part. II. III. IV. ibid. in parte III. n. 3. sunt coniecturae s. *muthmasliche Gedanken über den Ort Tabernae, in Ausonii Mosella.*

Cel. *Wernsdorf* Poetis lat. minor. tom. I. pag. 190. sqq. inseruit docteque explicuit *Ausonii* Mosellam, idyll. X. et epist. IX. de ostreis. tomo autem II. pag. 299. *Ausonii* Cupidinem cruci affixum: quod carmen a reliquis Ausonianis seiunctum, antea iam editum fuit ab *Oporino* post Calpurnium et Nemesianum, Basileae 1546. — cum *Peruigilio Veneris* et *Centone Ausonii nuptiali* a *Petro Scriuerio* inter *Baudii* Amores, Lugd. Bat. 1638. 12. — ad calcem *Petronii*, ed. *Gabemae*, Traiecti ad Rh. 1654. 8. et *Michael. Hadrianidis*, Amstel. 1669. 8. atque cum *Peruigilio Veneris* notisque variorum, Hagae Comit. 1712. 8. — Denique *Ausonii Opera*, Amstel. apud Wettsten. 1750. 12. — cum gallica versione *Tauberti*, Paris. 1770. IV. voll. 12. Basileae 1780. 8. — Biponti, 1785. 8.

Adde

Adde *Io. Laur. le Cerf* Remarques sur Auson et Catulle, in Mercure de Trevoux, mens. Sept. et Octobr. 1708. et quos laudat *Saxius* in Onom. I. p. 436. sq.

5. Neque versuum elegantia, neque puritate verborum, virtutes Virgilii, Plinii Iunioris Martialisque, quo quidem lasciuia et petulantia non inferior est, aequat; nedum superat.

6. *Longchamp* in *Entwurf einer Gelehrten-Geschichte Frankreichs*, cura *Klotzii* tom. I. pag. 256. de Ausonio multa narrat, eum plerumque defendit, atque Christianum fuisse cum pluribus censet. — *Fabricii* B. L. tom. III. cap. X. pag. 139. sqq. *Hamberger* Zuv. Nachr. II. p. 870. sqq. *de Labastide* et *d'Ussieux* in Histoire de la literature françoise. Paris. 1770. vol. II.

§. 10.

Proba Falconia.

1. Floruit circa an. 394. Cl. *Saxius* in Onom. I. p. 438. confert illius aetatem ad an. 379.

2. Ciuis Hortana; non confundenda cum *Anicia Falconia Proba*, neque cum *Valeria Proba.* v. *Wolfii* Catalogum infra laudatum.

3. Centonem Virgilianum, historiam veteris et noui Testamenti complexum, consuit.

4. *Probae Falconiae Cento*, ſine nota anni, loci, typographi. fol. Editio haec, admodum rara, ſtatim ab initio inuentae typographiae machinis exſcripta videtur cl. *Hambergero* in *Zuverläſsigen Nachrichten.* tom. II. pag. 880. — cum *Auſonio*. Venet. 1472. fol. — cum *Sedulio* et aliis poetis chriſtianis. Venetiis, apud Aldum. 1502. — Venetiis ex officina Io. Tacuini de Tridino, 1522. 8. Vocatur, vt in multis vett. edd. *Proba Centona.*

Elegantes variorum Virgilio — Ouidio — Centones etc. a Raphaele Sadelero imaginibus exornati. Monaci. 1617. 8. (de qua et aliis editt. atque de *Proba Falconia* multus eſt *Freytag* in Adpar. litt. tom. II. p. 1344 ſqq.) — Plures enumeraui editiones in Introductione in Notitt. litter. rom. tom. II. de Virgilio, pag. 322. in primis pag. 330. ſqq. et alios laudaui viros doctos. Illis adde *Laurentii Olai Wallii* ſcripta latina pro dilectiſſimis filiabus etc. Vpſaliae, 1635. 4. Continent Epiſtolam Pythagorae ad Themiſtocleam ſororem, Epiſtolam Corneliae ad Gracchos et *Probae Falconiae Centonem Virgilianum.* v. *Fantii* hiſtoriam litteraturae graecae in Suecia. Vpſaliae et Lipſiae, 1779. 4. pag. 59 — 61. — *Cento Virgilianus* — e recenſione et cum notis *I. H. Kromayeri* Hal. Magd. 1719. 8.

5. Laude ſua non caret.

6. *Iu-*

6. *Iustus Fontaninus* de Proba diss. scripsit, quae est in opere de antiquitatibus Hortae libr. 2. cap. I — IV. Romae. 1708. 4. rec. in Thesauro Antiqq. Italiae, tom. VIII. part. III. et conf. Acta eruditor. Lipsiensia. a. 1709. pag. 1. sqq. *Funccius* tamen nostram poetriam, et Aniciam Falconiam Probam vnam eamdemque esse, cum multis censet. *Saxius* in Onomast. I. pag. 438. sqq. *Fabricii* B. L. med. et inf. aet. II. p. 142. sq. ed. Mansii. — *Io. Christiani Wolfii* Catalogum feminarum olim illustrium, pag. 349 sqq. adiunctum Mulierum graecarum, quae oratione prosa vsae sunt, fragmentis et elogiis, Londini. (Hamburgi,) 1739. 4.

§. 11.

Claudius Claudianus.

1. Vertente saeculo quarto florere coepit, Arcadio et Honorio imperantibus.

2. Alexandriam habuit patriam noster: cui quum magnum et capax contingeret ingenium, cuius vis et praestantia in pictura maxime elucet, mature coepit carminibus excellere; quae ei magnam quidem gloriam honoresque pepererunt: quoniam vero aliquando fuerunt petulantia, et in depingendis vel hominum principum vitiis disertiora, quam vt horum fastus perferret, in multorum inuidiam, odium atque vltionem incurrit.

3. Scripſit Raptus Proſerpinae libr. III. ad Florentinum: Epigrammata et poemata 47. In conſulatum Flauii Stiliconis libri tres, et liber de bello Getico ſiue Pollentiaco. In Conſulatum tertium et quartum et ſextum Honorii Augusti tria panegyrica, a. Ch. 395. 398. 404. In nuptias Honorii Augusti et Mariae carmen heroicum. In Ruffinum libr. II. et totidem in Eutropium; epiſtolas VII. et panegyricos aliaque poemata.

4. (*Claudiani* opera. Venet. 1470. num haec editio a Dempſtero laudata, reuera exiſtat, cum Heinſio, Hambergero aliisque neſcio.) — — Impreſſit Iac. Duſenſis, 1482. Vincentiae. fol. Editore *Barnaba Celſano;* confer biblioth. Schwarzianae part. II. num. 344. in primis ill. *Com. de Reviczky* in Bibl. gr. et lat. p. 132. ſqq. et *Burmanni* praefat. ad Claudianum. Ex antiquo codice preſſo pede edita eſt: ſed deſiderantur quaedam carmina, quae acceſſerunt e codd. editioni criticae *Parmenſi* per *Thadaeum Vgoletum* emendatae et impr. per Angelum Vgoletum. 1493. 4.— repet. *Venetiis* 1495. 4. per Io. Tacuinum, et ibid. per Chriſtoph. de Penſis, 1500. 4. (v. *Pinelli* Catalog. II. pag. 320.) —

In *Claudiani* de raptu Proſerpinae libros commentarius eruditus ampluſque *Iani Parrhaſii*, Mediol. abſque vlla nota fol. adſignat *Saxius* in Hiſtoria litter. typograph. mediol. (vide pag. 426. ſqq. 526. 527. et pag. 608. cum

cum not. b.) a. 1500. et idem pag. 612. not. c. alteram, recognitam, edit. Mediol. a. 1501. adfert, repet. 1505. ſaepiusque et, quam editionem poſſideo, Baſil. 1539. in offic. Roberti Winter. min. 4. — Habeo quoque Idyll. I. ſeparatim editum. *Claudii Claudiani carmen hexametrum de foenice.* ſine vlla nota. ſaec. XV. 4. adnexum eſt in meo exemplo, quamquam nec clare diſcernitur, nec vllo ſigno iungitur, *Horatii Flacci Venuſini carmini ſeculari.*

Eſt quoque penes me collectio minorum libellorum. *Laus muſarum ex Heſiodi Aſcraei Theogonia, Coelii Lactantii Firmiani carmen de Anaſtaſi Chriſti*, etc. in calce: Erphordie per Enricum Sertorium, Blancopolitanum, a. 1501. 4. in qua locum quintum tenet *Claudii Claudiani* carmen de ſaluatore Chriſto: (eſt in editione Gesneri, cuius notam confer, epigr. 45. pag. 706.)

Altera aetas orditur a *Io. Camerte*, qui *Claudianum* e codd. correctum edidit. Viennae, 1510. 4. ſub finem eſt index erratorum typograph. his inſeruit *Camers* coniecturas et emendationes ex MSS. praeclaras: quod ideo monendum puto, ne aliis id accidat, quod et *Gesnero*, (vide eius prolegom. pag. XXVII.) et mihi, neganti olim, Camertem addidiſſe notas, nec vltima operis folia exempli mei curate conſideranti euenit: et eueniſſe videtur *Deniſio* in Wiens Buchdrucker - Geſchichte,

 pag.

pag. 38. vbi de hac editione notat quaedam: Camers vero primus addidit *Claudiani* poemata: *Laus Christi*, *miracula Christi*, *laudes Herculis*, *in Sirenas*, quae quidem omnia num a Claudiano sint composita, est addubitatum. —

Ex eadem editione separatim repetiti sunt *Claudiani libri de raptu Proserpinae tres*. 1517. 4. (v. *Denis*. l. m. pag. 166.) et *Claudiani in Ruffinum libri duo*, Viennae Austriae per Ioan. Singrenium cura *Philippi Gundelii*, 1518. 4. (v. *Denis* pag. 184. sq.) *Camertis* editio ignota fuit et *Antonio Francisco Varchiensi*, qui praefuit editioni *Florentinae*, in qua desunt quatuor illa a Camerte primum euulgata carmina, per heredes Philippi Iuntae 1519. 8. — et *Francisco Asulano*, cuius studio *Claudiani opera* castigata prodierunt ex offic. *Aldina* 1523. 8. hic enim in praef. ait, se carmen in Herculem et de Sirenis epigramma primum ex vetustissimo quodam fragmento in lucem protulisse.

Et rara nec spernenda est editio: *Claudiani Opera* ad veterum exemplarium fidem quam fieri potuit emendatissime excusa; versibus etiam aliquot, eorundem beneficio, locupletata ex aedibus *Io. Bebelii*. praefatus est *Michael Isingrinius*, (castigata studio *Mich. Bentini*, et, illo mortuo, *Io. Honteri*.) Basileae. 1534. 8. — Haec basis facta editionum, quae mul-

tae

tae sunt, *Gryphianarum* Lugduni, 1535. 8. — et crebrius deinceps.

Tertia aetas illustrior facta est ingenio operaque *Pulmanni.* — *Claudianus Theodori Pulmanni*, Craneburgii, diligentia et fide e vetustis codicibus restitutus. Antwerpiae 1571. 16. — acc. *Martini Antonii Delrio* notae in vltimo folio, epistola scripta 1572. — quae editio ibid. repetita est 1585. 1596. et saepius. — *Claudiani Panegyrici* adiecti sunt editioni Plinii Secundi Epistolis cum eiusdem Plinii et Pacati, Mamertini, Nazarii Panegyricis. excud. Henr. Stephan. 1591. 12. — *Claudiani Opera serio emendata, neque non aucta, ex fide vett. codicum, qui olim in bibliotheca Cuiaciana, cum adnotationibus perpetuis St. Clauerii.* Adiecta sunt *I. Parrhasii selecta et M. Ant. Delrii notae.* Paris. 1602. 4. — Laudatur in primis edit. *Raphelengiana* tamquam optima, et quam Scaligerum recensuisse volunt, *ex emendatione* virorum doctorum, ex offic. Plantin. 1603. et 1607. forma min. —

Pulmannianam recensionem primum recudendam curauit et animaduersionibus copiosis illustrauit, *Caspar Barthius.* Hannouiae 1612. 8. postea idem editionem Raphelingian. fecit basin et *Claudiani* contextum ope septemdecim mstorum exemplarium restituere conatus, operoso doctoque commentario varii generis instruxit. Francof. 1650. 4. (rarescere

incipit haec editio. vide *Freytagii* adparat. litter. tom. II. pag. 1392. sq. vbi de illa, item de *Claudiano* Barthioque multus est.)

Merita tamen superiorum superauit subtilitas ingenii, acumen et diligentia *Nic. Heinsii*, qui *quartam* editionum classem duxit et sospitator factus est *Claudiani*. Heinsius vero primum e XXVIII. codicibus et editionibus vett. recensuit *Claudianum* et cum notis edidit, Lugd. Bat. 1650. 12. Textus est correctior, *I. Fr. Gronouio* operas moderante, quam in altera *Heinsiana* cum notis variorum accurante *Corn. Schreuelio*. Amstel. 1665. 8. ad quam quidem perficiendam Heinsius decem adhuc contulerat codd. mstos; verba itidem contextus interdum mutauit, notasque altera fere parte dedit auctiores; at, qui praefuit operis, non eamdem curam, quam in priore edit. Gronouius, adhibuit ad tollenda vitia typographica. —

Claudiani Opera — cum interpretatione et annotatt. *Guil. Pyrrhonis*, in vsum Delphini. Paris. 1677. 4. —

Claudiani, quae exstant, varietate lectionis et perpetua annotatione illustrata a *Io. Matth. Gesnero*. Lipsiae 1759. 8. Egregia est editio, ex exemplo prioris Heinsianae editionis potissimum ducta, interdum tamen lectione meliore ex posteriore Heinsiana recepta. Notae ad intelligentiam poetae cum primis faciunt.

At

At notis tamen criticis, ampliore eruditionis et doctrinae copia aliisque, quibus si quis delectatur, subsidiis variorumque obseruationibus maiorem feret laudem editio, sane eximia, Heinsio-Burmanniana. *Heinsius* enim *tertium* accesserat ad Claudianum e libris scriptis editisque et ingenio recensendum atque illustrandum. *Tertias* illas curas *Heinsianas* e schedis in lucem proferre et Claudianum cum suis aliorumque notis edere voluit *Petrus Burmannus* I. Id, mortuo illo, demum perfectum est et absolutum a *Petro Burmanno II.*

Claudiani opera, quae exstant, omnia ad membranarum fidem castigata, cum notis integris Delrii, Clauerii, Demsteri, auctioribus Nic. Heinsii et ineditis P. Burmanni. Accedit sylloge varr. lectt. ex ingenti numero MSS. a Nic. Heinsio collatorum digesta: subiungitur Lactantii elegia de Phoenice, vulgo Claudiano adscripta, cum curis secundis Nic. Heinsii et adnott. Petr. Burmanni sec. Amstel. 1760. 4.

Nouissima et eclectica est editio *Bipontina* 1784. 8. Heinsiana recensio est basis; at editio *Ianssoniana*, Amstel. 1620. et 1628. form. min. collata, ex eaque et MSS. multae lectiones, quae meliores videbantur, sunt rescriptae.

Gigantomachiae, carminis graeci Claudian. insigne fragmentum e codice publicauit notisque instruxit, et de illo carmine Lascarisque codice docte disputauit *Iriarte* in Catal.

codd. graec. biblioth. regiae Madrit. pag. 215—222.

Erudita eſt commentatio de *Claudiano* eiusque meritis, virtutibus vitiisque poeticis, de iudiciis V. V. D. D. cum ſpecimine verſionis germanicae etc. quam *Bernhard Georg Walch* compoſuit: cuius hic eſt titulus: *Vberioris commentationis de Claudiani carmine de raptu Proſerpinae inſcripto ſpecimen.* Goettingae 1770. 4. In vertendo melius verſatus eſt *Walchius*, quam auctor verſionis metricae: *Claudians Raub der Proſerpine: Gedicht in drey Büchern.* Hamburg. 1784. De reliquis verss. vide cl. editorem Bipontinum.

Quod *Walchius* quaedam monuerat contra *Merianum*, qui ediderat *L'enlevement de Proſerpine, poeme de Claudien* traduit de Proſe Françoiſe, avec un diſcours ſur ce poëte et des remarques. Berlin 1767. *Merian.* reſpondit illius obiectionibus, et ſuper Claudiano amplius diſſeruit: in libro gallico a *Iacobo Bernoulli* germanice verſo: *Von dem Einfluß der Wiſſenſchaften auf die Dichtkunſt.* Lipſiae 1786. 8. II. voll.

5. Quamquam vixit imminente L. L. aetate, vbique tamen inuenies ingentis membri reliquias: ſumma in eo erat vis ingenii, quod quidem non ſemper ſibi cauebat. Eius tamen vitia, quae multa ſunt, poetica facile compenſantur felici audacia fingendi et praeſertim ſententiis vitae profuturis. Libri de raptu Proſerpinae

ſerpinae inchoati; in Rufinum autem et Eutropium ſatyrae, quo poeſeos genere eminuit, perfectae atque abſolutae plurimis videntur. Diuerſa eruditorum iudicia v. in *Walchii* commentatione p. 9. ſqq. qui ipſe ſobrie iudicauit de poeta noſtro.

6. De *Claudiani* patria, aetate, religione, eruditione, ingenio, facultate poetica, eius operum editionibus etc. diligenter egit in praefatione editionis ſuae *I. M. Geſnerus.* — Quaedam *Claudiani* loca tentauit *Hoeufft* in Periculis criticis. v. ſupra, ad Propertium n. 6. — adde *Erneſt. Fabricii* B. L. tom. III. cap. 15. pag. 191. ſqq. *Fabricii* B. L. med. et inf. aet. tom. I. pag. 348. *Hamberger* Z. N. II. pag. 891. ſq. *Saxii* Onom. I. p. 455. ſqq.

§. 12.

Aurelius Prudentius Clemens.

1. Natus eſt a. Ch. 348; quando ex hac vita migrauerit, non conſtat: a. Ch. 405. eum in viuis adhuc fuiſſe, certum eſt.

2. Gente Hiſpanus Calagurri Iulia, (hodie Calahorra in Caſtilia vetere,) primam lucem adſpexit. Adoleſcentia in laſciua proteruitate luxuque petulanti non minus quam in litteris transacta, mature in foro verſatus, honores cepit: belli etiam fata expertus cum eloquentiae tum virtutis bellicae laudem tulit. Rerum tamen humanarum pertaeſus, ſeque a mu-

a muneribus abdicans, sacris meditationibus hymnisque vacauit. v. *Eius* Peristeph. 4, 31. Hymn. I. 116.

3. Librum Cathemerinon: librum Περιστεφάνων, de coronis; Apotheosin; Hamartigeniam; Psychomachiam; contra Symmachum libr. II. et Diptychon siue Enchiridion vet. et noui Test. reliquit.

4. Editiones praestantiores sunt: Dauentriae 1472. 4. Hanc memorat quidem *Maittaire* in Annal. typogr. tom. I. ed. sec. siue tom. IV. pag. 373. at nullam amplius illius dat notitiam. Quare, num illa reuera existat, dubitant *Bure* in Bibliogr. instruct. B. L. tom I. nr. 2857. et illustriss. *Comes de Reviczky* in Bibl. gr. et lat. p. 136. qui editionem *Aldinam* cum *Prosperi* epigrammatibus, *Ioan. Damasceni* etc. canticis, Venet. 1501. 4. laudat et principem editionem habet.

Enimuero prius prodierant *Aurelii Clementis Prudentii opera poetica* ex edit. *Rod. Langii.* Dauentr. 1495. 4. — v. quos laudat *Hamberger* in Z. N. III. pag. 16. (vbi de Prudentio agit.) Atque Aldina editione antiquior quoque est: *Prudentii Opera*, sine die et consule, 4. de qua v. *Fabricii* B. L. tom. III. pag. 295. sq. vbi editt. *Prudentii* enumerantur, *Salthenii* Biblioth. pag. 170. —

Tres quoque *Prudentii hymni* (V. IX. et VI. in libro Cathemerinon) additi sunt *Historiae Troianae secundum Daretem Phrygium.* sine

fine l. et a. 4. (*Io. Maii*, Römhiltenfis, dedicatio fcripta eft Lipfiae 1498. v. cel. *Lengnichii* Beyträge etc. part. I. pag. 28 — 33.)

• *Aurelii Prudentii Clementis — liber hiftoriarum* in calce: Liptzick (h. e. Lipfiae) *per Baccalarium Wolfgangum Monacenfem impreffus. et per Magiftrum Erasmum Heyneman Liptzenfem diligenter emendatus.* 1503. 4.

In Prudentii — de miraculis Chrifti hymnum ad omnes horas Iac. Spiegel Seleftadienfis, *interpretatio* (docta quidem; at mirum quantum copiofa.) Seleftadii in aedibus Lazari Schureri. 1520. fol. Textus ductus eft potiffimum ex edit. Aldina et cod. Pentinger. v. cl. *Hummelii* Neue Bibliothek von feltenen und fehr feltenen Büchern. vol. II. part. VI. pag. 145. fq. —

Critica ratione tractata funt *Prudentii* opera a *Io. Sichardo*, fex codicibus vfo, cum cuius fcholiis prodierant *Prudentii* carmina Bafileae apud Cratandrum, 1527. 8. 1537. (v. *Hamberger* l. m.) — cum notis *Sichardi* et *Des. Erasmi.* 1553. 16. —

Plenior eft editio: *Prudentii opera multo quam antea caftigatiora: praeter ea et Aelii Antonii Nebriffenfis commentariis haud poenitendis illuftrata, quibus infuper adglutinata funt fcholia Io. Sichardi, quae omnia nunc primum excufa funt.* Antwerp. 1540. 8. — *Opera* — emendata, (e cod. Boerneriano,) et

et commentario exposita a *Georgio Fabricio*, in huius Poetis veter. eccles. Basil. 1562. 4. p. 1. sqq.

Plenior adhuc, ad MSti fidem recensita editio est: *Opera* cum notis variorum et glossis veteribus notisque et indice accurato illustrata a *Io. Weitzio*. Hannou. 1613. 8. — Opera, ex fide decem librorum MSS. emendata studio *Theodori Pulmanni* et *Victoris Giselini.**) — Antwerp. ex offic. Plantin. 1664. 8.

E recensione et cum animaduersion. *Nic. Heinsii*, (qui contextum ex multis codd. correxit, optimamque et nouam edit. curauit,) Amstel. 1667. 12. — Rarissimis libris et bonis editionibus adcensetur editio in vsum Delphini; *Prudentii opera*, interpretatione, notis et indice illustrata, studio et labore *Stephani Chamillard.* Paris. 1687. 4. — cum adnotationibus *Chr. Cellarii.* Hal. Magd. 1703. 8. —

Splendida est et ex Heinsiana ducta editio: *Aurelii Prudentii Clementis V. C. opera omnia. nunc primum cum codicibus Vaticanis* (XVI.) *collata, praefatione, variantibus lectionibus notisque ac rerum verborumque indice locupletissimo aucta et illustrata*, Parmae e typographio regio, typis Bodoni. 1788. II. voll.

*) E cuius recensione iam prodierat *Prudent.* Paris. 1566. Lugd. Bat. 1596. forma minore, in Bibl. P. P. maxima tom. V. pag. 990.

voll. mai. 4. editor eſt *Teoli*, prof. gr. linguae in Collegio Sapientiae: cum argumento poematis, et introductio ſingulis carminibus eſt praefixa. Notas cum criticas, tum in primis, easque copioſas, exegeticas, in quibus quauis data occaſione placita ſuae disciplinae ſectaeque defendit, et ſecus ſentientes oppugnat, frequenter adfert. Quod variae codicum lectiones ſaepe ita ſunt comparatae, vt, quae praeferendae ſint, haud facile discerni, illaeque pretio ſenſuque videantur pares; Heinſio accedit, arbitrato, Prudentium ipſum duplicem feciſſe recenſionem. In praefatione agit de poeta chriſtiano, de eius ſcriptis tam genuinis, quam ſpuriis (Diptychon tamen vindicat *Prudentio*,) et de virtutibus poetae vitiisque, quae quidem ſedulo excuſat, nec facile admittit, item de codd. Weitzii, Heinſii et Vaticanis, nec non de editionibus, in quibus tres Aldinas numerat, (quae forte vna eademque eſt,) tamquam inter ſe diuerſas propter plures additas particulas illarumque collocationes, quod tamen in quibusdam tantum foliis factum fuerit.

Nouiſſima editio, nondum abſoluta, nuper prodiit: *M. Aurelii Prudentii, V. C. Carmina ad optimas quasque editiones et MSS. codd. romanos aliosque recognita et correcta, gloſſis Iſonis magiſtri et aliis veterum, nunc primum e MSS. depromtis, Prolegomenis, commentariis et lectionibus variantibus illuſtrata a Fau-*

Faustino Arevallo. Romae, tom. prim. in 4. cum figg. aen. et monumentis sacris. Prolegomena notaeque *Areualli* laudantur in Nouelle letterarie. Editionem ipsam nondum licuit mihi oculis vsurpare.

Quosdam libellos separatim quoque excusos fuisse typis, iam vidimus; quibus addi possunt: *Hymnus de Christi Domini et Saluatoris nostri natali*: *August. Buchnerus* seorsim edidit et commentariolo illustrauit. Witteberg. 1643. 8. — *hymni de martyrio S. Hippolyti presbyteri Romani; S. Laurentii; infantis, qui cum S. Romano passus est; S. Eulaliae virginis et mart. Emeritensis*: — Ex editis, ad codd. MSS. biblioth. reg. Parisiens. — collati et illustrati: in *Theodor. Ruinarti* Actis martyr. Veron. 1731. fol. p. 143. 162. 317. etc. — *de martyrio S. Laurentii*, ex rec. *Theodorici Ruinarti*, Presbyteri et Monachi Ordin. S. Benedicti e congreg. S. Mauri: de nouo recensuit, variantes lectiones, suasque notas, intermixtis selectis aliorum adnotationibus, adiecit *Io. Adam Schier*, A. M. cui accedit *Ioan. Christoph. Harenbergii* epistola de Laurentio Martyre, et de condito in eius honorem Monasterio ad Schoeningam. Lipsiae, 1763. 8.

5. Prudentius, quum iam senex carmina panderet, candidus quidem est, probus, piusque et a nugis fastuque iuuenili alienus; sed merito desideratur in eo vigor ille et enthusiasmus poeticus, vocabulorum puritas, acies iudicii

iudicii et perſpicacia in diiudicandis miraculis aliisque rebus ſuperſtitioſis. Lectu tamen dignus eſt, praecipue, quod veteris eccleſiae fata explicat; eiusque libri ſemper in honore et laude fuerunt. Loca e V. T. a Prudentio ex verſione graeca ſumta ſunt: neque tamen is graecae linguae peritus fuiſſe videtur. Forſan habuerat verſionem V. T. latinam, non ex hebraica lingua factam, ſed ex verſione graeca.

6. Syllabus poetarum Chriſtianorum veterum, praemiſſ. *Daumianae* editioni *Benedicti Paulini Petrocorii Poemat.* ſtell. 4. *I. P. Ludouici* diſſ. de vita Prudentii. Viteb. 1692. 4. et in eius opuſc. miſc. tom. II. Halae Sax. 1720. *Fabricii* B. L. libr. IV. cap. 2. vol. II. pag. 696. ed. Hamburg. 1721. — Eiusdem B. L. med. et inf. aet. vol. VI. p. 18. ſqq. ed. *Manſi.* *Saxii* Onomaſt. I. pag. 475. ſq.

§. 13.

Claudius Rutilius Numatianus,
(ſ. Minutianus.)

1. Floruit circiter an. Ch. 416.

2. Natione Gallus. Vir Conſularis, Magiſter officiorum vrbique Praefectus. Sed de honoribus, muneribus indeque ductis titulis diligenter curateque disputauit cel. *Wernsdorf* in Poet. lat. min. tom. V. part. I. pag. 5. ſqq. vbi de *Rutilio*, eiusque carmine atque editioni-

bus copiosus est. Cultui deorum addictus, vbique ostendit infensum atque iniquum in Iudaeos aeque ac, vt quidam opinabantur, Christianos animum.

3. *Reditum in patriam* versibus elegiacis descripsit.

4. Editiones potiores sunt: *Claudius Rutilius poeta priscus de laudibus vrbis*, Etruriae et Italiae. Bononiae (editore *Io. Baptista Pio*) 1520. 4. Num praecesserit et omnino existat ed. Neapolitana, s. a. curante *Petro Summontio*, dubitant *Burmannus* et cel. *Wernsdorf*, qui l. m. a pag. 45. multus est de hac controuersia: *Hamberger* quidem in Z. N. tom. III. 55. sqq. et cl. *Kappius* in prolegg. pag. XIV. sqq. praecipue Barthii auctoritate nixi, vindicare illam ab aliorum dubitationibus studuerunt. Atqui neque *Toppius* in Bibliotheca Neapolitana pag. 249. neque *Leonardus Nicodemus* in Additionibus ad illam pag. 205. quando vterque de *Summontio* agit, illius editionem Rutilii memorant.

Postea *Onuphrius Panuinius* in Commentariis reipubl. rom. Venetiis 1558. 8. et saepius *Rutilii* itinerarium, auctum versibus 575.—578. inseruit et emendauit. —

Critica ratione textum tractauit, quaedam nouauit, addiditque variarum lectionum adnotationem *Ios. Simlerus* post *Aethici* cosmographiam et Antonini Itinerarium etc. Basil. 1575. 12.

Adcu-

Adcuratius tamen *Rutilium* recensuit, emendauit doctiusque explicuit *Ios. Castalio*, alteramque aetatem firmauit, Romae 1582. 8. — — Tum *Petrus Pithoeus* Rutilium denuo recensitum edidit inter *Epigrammata et poematia vetera*, Paris 1590. 12. Lugduni 1596. 8. Geneuae 1619. 8.

Rara et bona est editio cum animaduersionibus *Theodori Sitzmanni*, curante *Iusto Zinzerlingio*, Lugduni, 1618. 8. — ad cuius exemplum contextus plane est excusus in edit. *Caspari Barthii*, qui animaduersionum commentarium adiecit. Francofurti ad Moen. typis Wechelianis 1623. 8.

Nitida est editio, in qua plerumque redditur contextus a Castalione et Sitzmanno constitutus: *Cl. Rutilii Numatiani, Galli, itinerarium*, integris Simleri, Castalionis, Pithoei, Sitzmanni, Barthii, Graeuii, (cuius notae primum accesserunt,) aliorumque *animaduersionibus illustratum.* Ex museo *Th. Ians. ab Almeloueen.* Amstelod. 1687. 12. Id vero valde incommodum est, quod singulorum adnotationes seiunctim positae se excipiunt. — Cum notis eorundem et *P. Burmanni*, inter *poetas latinos minores a P. Burmanno* editos, tomo II. Leidae 1731. 4.

Tertia aetas orta est studio *Dammii*, qui contextum adcurate recensuit et multis locis feliciter, interdum audentius emendauit et refinxit: *Claudii Rutilii, Viri clarissimi, de re-*

ditu suo, libri II. accurate recensuit Christian Tobias Damm. Brandenburgi. 1760. 8. addita est admodum vtilis ad poetam intelligendum perpetua paraphrasis.

Promulsis operis maioris et critica est editio, qua tirocinium vitae academicae laudabiliter posuit doctiss. *Kappius*, Dammium vt plurimum sequutus: *Claudii Itinerarium. Recensuit, varietatem lectionis et Gottlieb Cortii notarum in Rutilium fragmentum addidit Io. Christ. Kappius.* Erlangae 1788. 8. qui paullo ante in disp. me praeside habita specimen illius dederat.

Optima *Rutilii* editio et noua recensio est cel. *Wernsdorfii* cum eruditis adnotatt. in Poet. lat. min. tom. V. part. I. — *Itinerarium*: cum integris *I. G. Graeuii*, et *Theod. Ians. ab Almeloueen* animaduersionibus, *Andr. Goetzius* recensuit Altorf. 1741. 8. est vilis labor. de reliquis edd. vide *Kappii* et *Wernsdorfii* praefatt.

5. Carmen supra aetatem elegans atque ornatum.

6. *Longchamp* in *Entwurf einer Gelehrten-Geschichte Frankreichs*, tom. I. p. 232. sq. *Ernest. Fabricii* B. L. tom. III. pag. 202. sqq. *Mansius* ad Fabricii B. L. med. et inf. aetatis tom. VI. pag. 139. sq. *Hamberger* Z. N. III. pag. 54. sqq. *Christoph. Saxii* Onomast. I. pag. 484. sq.

§. 14.

§. 14.

MEROPIUS PONTIUS ANICIUS PAULLINUS.

1. Anno quinquagesimo tertio aut quarto saeculi quarti e gente Romanorum patricia ortus est. Defunctus autem vita a. Ch. 431.

2. Ebromagum habuit patriam, Ausonium vero, doctorem Burdigalensem, praeceptorem, quem quoque laude et gloria eruditionis aequauit: postea circa a. 378. consul suffectus, tum Consularis Campaniae. Curis confectus onereque negotiorum oppressus vitam solitariam delegit, atque, venditis bonis, et opibus inter pauperes diuisis, in Hispanias circa a. 389. aut 390. concessit. Anno tamen 409. propter seueritatem morum vitaeque integritatem Nolae honores Episcopi adeptus est, in summaque vixit auctoritate.

3. *Epistolae* 51. et *carmina* 34. ad nostra peruenerunt tempora.

4. *Paullini* epistolae et poemata. Parisiis apud Iod. Bad. Ascensium 1516. 8. rara quidem; at mutilata nec correcta editio. — *Opera* — — notis variorum illustrata — (editore *Io. Baptista le Brun*) Parisiis 1685. 4. — recusa Veronae 1736. Fol. additis quatuor integris poematibus, a *Ludou. Antonio Muratorio*, in Anecdotis latinis tom. I. Mediolani 1697. 4. e codd. bibliothecae Ambrosianae pridem erutis.

Paullini carmina natalitia in S. Felicem XI. XII. XIII. quae Muratorius antea ediderat in Anecdotis, integriora et castigatiora prodierunt in *Io. Aloysii Mingarellii Anecdotorum* fasciculo, siue *S. Paullini* Nolani, Anonymi scriptoris, *Alani Magni*, ac *Theophylacti* Opusculis aliquot. Romae 1756. mai. 4.

5. Stilus est satis elegans, nec versus sunt plane contemnendi: ingenium tamen deerat Paullino poeticum: epistolae sunt amoenae; sed parum fructuosae.

6. *Fabricii* B. L. vol. III. f. supplem. pag. 502. sqq. vbi plures *Paullini* enumerantur; *Eiusdem* B. L. med. et inf. aet. vol. V. pag. 205. sqq. pariter plures eiusdem nominis, sed diuersae aetatis recensentur. *Hamberger* Z. N. III. pag. 126. sqq. *Saxii* Onomast. I. pag. 453. sqq. vbi plures laudantur viri docti de nostro disputantes.

Adiungatur. *Benedictus Paullinus Petrocorius*, Aquitanus, qui *vitam S. Martini*, episcopi Turonensis, a Sulpitio Seuero prosaice scriptam, versibus haud venustis illigauit, circa a. 470 idem fecit versus *de visitatione Nepotuli* sui et epigramma Basilicae Martini apud Turones inscriptum. — *Libri VI. de vita Martini* olim adtribuebantur *Paullino Nolano* — Primus edidit e cod. Petri Pithoei *Franciscus Iuretus* cum doctis notis. Paris. 1585. — Postea cum eiusdem notis, additis *Tertulliani* carmine de Iona et Niniue,

et

et *Paullini Pellaei* euchariſtico, e recenſione et cum animaduerss. *Casp. Barthii* notisque *I. Fr. Gronouii*, cura et ſtudio *Chriſt. Daumii*, (qui animaduerss. ſubiecit.) Lipſiae 1681. 8. atque mutato tantum contractoque titulo, ac alius bibliopolae nomine adſcripto, ibidem. 1686. 8.

Conf. *Fabric.* locis memm. *Hamberger* Z. N. III. pag. 226. ſqq. *Saxii* Onomaſt. I. pag. 517. *Longchamp* in *Entwurf einer Gelehrten-Geſchichte Frankreichs*, tom. I. pag. 361. et 448.

Alius poeta chriſtianus, *Paullinus*, Pellae in Macedonia a. 376. natus fuit, de quo idem *Longchamp* ibid. pag. 408. ſq. agit.

Diuerſus quoque eſt *Paullinus*, Diaconus Mediolanenſis, circa a. 397. qui ſcripſit *de Benedictionibus Patriarcharum* libellum, editum e cod. Bononienſi a *Io. Aloyſio Mingarellio* in *Io. Chriſtoph. Trombelli* Opuſculis *Cypriani*, *Hilarii*, etc. pag. 199. ſqq. v. *Saxii* Onomaſt. I. pag. 460.

§. 15.

Coelius Sedulius.

1. Vixit ante a. Ch. 450.

2. In Hibernia natus dicitur; litterarum amore ductus, per Gallias, Italiam et Aſiam itinera fecit: de reliqua eius vita parum certi conſtat.

3. Scripſit *Mirabilium diuinorum libros quatuor*, ſiue *carmen Paſchale*, a Turco Rufo Aproniano Aſterio, Praeſidii collega, circa a. 495. demum in lucem protractum, vt cl. *Saxius* in Onom. I. p. 494. ſq. contra alios viros doctos vberius demonſtrauit; *collationem veteris et noui teſtamenti* in genere elegaico: *Hymnum acroſtich. alphabeticum de Chriſto*:. *Carmen de incarnatione*, qui num Sedulii labor ſit, adhuc dubitatur; eſt quidem in Martene et Durandi Scriptor. et monumentor. collectione ampliſſima, tom. IX. nr. 5. pag. 125. et ſub fin. vol. VI. Fabric. bibliothecae lat. med. et infimae aetatis.

4. *Sedulii* paſchale carmen. Exhortatorium ad fideles. Lipſiae, 1499. 4. editionem hanc, nunc oppido raram, curauit *M. Petrus Eiſenberg*: impreſſ. *Iac. Thanner.* — rec. per eumdem Thanner cum Epiſtola *P. Eiſenbergii* (*Eyſſenberck* ſe nominauit.) 1502. 4. cuius editionis exemplum habeo: aliquoties repetita eſt illa collectio. v. *Hambergeri* Z.N. III. pag. 169. ſqq. — *Sedulii* carmen paſchale et hymni duo absque vlla nota, ſaec. XV. 4. (v. *Pinelli* Catalog. II. pag. 370.)

Sedulii poete chriſtianiſſimi atque noſtro euo rariſſim. opuſculum, quod exhortatorium ad fideles inſcripſit. Lipſiae per Iac. Thanner 1503. 4. (v. *Freytagii* adparat. litter. II. pag. 1402. vbi plures laudantur, qui de *Sedulio* egerunt.) — *Eiſenbergii* editio melior interdum

terdum eſt, quam Aldina, inter poetas Chriſtianos, Venet. 1502. 4. conf. *Fabricii* B. L. vol. III. ſ. ſupplem. pag. 293. et pag. 306. vbi aliae memorantur editt.

Paſchale cum commento et e caſtigatione *Antonii Nebriſſenſis.* — in fine. *Sedulii Paſchale* cum reliquis opuſculis, quae exſtant, carmine conſcripta, finiuntur. Explicita Caeſaraugustae induſtria et impenſis *Georgii Coci* — etc. 1515. 4. — Reliquae, quas memoraturus ſum, editt. ſunt nouae recenſiones, ſingulis ad fidem msstorum factis et expolitis. — in *Georg. Fabricii* poetis eccleſiaſticis pag. 521. ſqq. v. Fabricii B. L. libr. IV. cap. 2. pag. 704. — *Chriſtophor. Cellarius* ex (quinque) manuſcriptis codd. recenſuit, et adnotationibus illuſtrauit. Halae Magd. 1704. 8. — mirabilium diuinorum libr. V. ſiue carmen paſchale, item hymni duo. Ad codicum MStorum et editionum veterum fidem recenſuit, lectiones varias, obſeruationes, et indices neceſſarios adiecit *Io. Frider. Gruner.**) Lipſiae 1747. 8.

— cum notis Barthii, Cellarii, Vonkii, Gruneri aliorumque. Quibus accedunt Thomae Wopkenſii aduerſaria emendatiora, maxima ex parte adhuc inedita. Curante *Henrico*

*) Qui iam antea ſcripſerat diſſ. epiſtolicam *de procuranda noua Coelii Sedulii editione*, Ienae, 1743. 4.

Ioanne Arnzenio I. F. qui adnotationes et obſeruationum ſpecimen adiecit. Leowardiae 1761. 8. — operis paſchalis libri V. Nunc primum in lucem editi. Ex vetuſto codice P. Pithoei, cura et ſtudio *Franciſci Iureti.* Pariſiis, 1585. 8. et in bibliotheca PP. magna Pariſiis, 1644. tom. VIII. pag. 911. et in biblioth. PP. maxima Lugd. tom. VI.

5. Carmina ſunt pia et perſpicua: nec omne ingenium numerusque deſunt illis.

6. Syllabus poetarum chriſtian. vett. praem. editioni Benedicti Paulini Petrocorii poemat. Daumianae, ſtell. 5. pag. aduerſa. — *Thomae Wopkenſii* aduerſaria critica in *Sedulii* carmina et hymnos in nouis Miſcellan. criticis Obſſ. tom. IV. confer *Cellarii*, *Gruneri* atque *Arnzenii* praefationes.

§. 16.

CAIUS SOLLIUS APOLLINARIS MODESTUS SIDONIUS.

1. Natus eſt Lugduni a. Ch. 428. vita defunctus a. Ch. circa 484. confer cel. *Saxii* Onomaſt. I. pag. 513.

2. Nobili gente Lugduni ortus et bene educatus, ita inclaruit eruditionis fama, vt a ſocero Auito, imperatore, quem a. 456. carmine VI. et VII. celebrauit, ſtatua aenea, et ab imperatoribus, qui inſequebantur, Comitis aliisque honoribus ornaretur, et tandem ab impera-

imperatore Anthemio Praefectus Romae, Patricius et Senator diceretur. Anno autem 472. illis honoribus se abdicans, Augustonemeti Aruernorum, (*Clermont*,) episcopus a. C. 473. euasit: quo munere vsque ad obitum cum fide et dignitate functus est.

3. Scripsit nouem libros epistolarum, quae historiam illius temporis bene illustrant: orationem quamdam, et XXIV. carmina.

4. *Sidonii Apollinaris* poema aureum, eiusdemque epistolae. Mediolani 1498. fol. cura *Baptistae Pii.**) — repet. Basil. apud Henr. Petri 1542. 4. et 1597.

Melior lux adfulsit *Sidonio*, cura *Eliae Vineti: Sidonii Opera castigata, restituta* (e codice) *et edita studio et opera El. Vineti.* Lugd. apud Io. Tornaes. 1552. 8. — ex recognitione *Io. Wowerii*, cum adnotatt. *Petri Colvii.* Paris. et Lugd. 1598. 8. — — correct. ex postrema recognitione *Io. Wowerii. Geverhartus Elmenhorstius* edidit, ex vet. cod. textum emendauit et indicem copiosum adiecit. Hanou. typ. Wechel. 1617. 8.

Io.

*) Conf. *Saxii* histor. typogr. liter Mediolan. pag. 416. seq. et 603. *Hamberger* Z. N. III. pag. 263. sq *Goetzii* Memorab. biblioth. Dresd. III. pag. 139. in primis cl. *Lengnich* Neue Nachricht. zur Bücherkunde etc. vol. I. part. I. p. 169 sqq.

Io. Sauaro, Claromontensis, primum edidit *Sidonii opp.* spissis doctisque commentariis instructa. Parisiis, ex officina Plantiniana, apud Hadrian.Perier. 1599. 4. — postea curauit edit. II. multis partibus auctiorem et emendatiorem. Paris. ib. 1609. 4. — Vtramque editionem comparauit, et, in quibusnam partibus posterior sit locupletior, ostendit *Schöttgen* in *Fabricii* B. L. med. et inf. aet. vol. VI. p. 170. sqq. (vbi de *Sidonio* agitur,) edit. Mansi.

Tandem nouam confecit editionem *Iac. Sirmondus* et illustrauit *Sidonii* Opera. Paris. 1614. — Dein secundis curis emendatum et explicitum dare voluit, at quia, morte ereptus, alteram editionem euulgare non potuit, *Philippus Labbeus* curam illius suscepit: — *Sidonii opera*, *Iac. Sirmondi* cura et studio recognita, notisque illustrata. *Editio secunda*, ad eiusdem autographum praelo iam pridem paratum diligenter exacta. Parisiis, sumt. Seb. et Gabr. Cramoisy. 1652. 4. — in *Sirmondi* Oper. vol. I. nr. 9.

Sidonii Carmina, in *Maittarii* corpore poet. latin. tom. II. pag. 1415.

5. Calor poeticus et ingenium elucet ex eius carminibus. Veteres auctores coluit, et barbariei se fortiter opposuit ingrauescenti: sed vitio saeculi abreptus, obscuritate, nimio ingenii et argutiarum studio, nimia audacia et abusu ornatus orationisque luminum obscu-

rauit

rauit virtutes, et veteribus eſt multo inferior. *Caſaubono* ad Sueton. Aug. cap. 25. pag. 257. ed. Burm. Sidonius eſt in re latinitatis improbus inteſtabilisque.

6. *Longchamp* in *Entwurf einer Gelehrtengeſchichte Frankreichs.* tom. I. pag. 494 ſqq. multus eſt de noſtro: adde vitam *Sidonii* per Sauaronem et per Sirmondum horum editt. praefixam, et quos laudant *Saxius* et *Hamberg.* locis memin. *Fabricii* B. L. vol. II. ed. V. pag. 634. ſq. et vol. III. pag. 174. ſq.

§. 17.

Dracontius.

1. Secundum *Hambergeri* Zuv. Nach. III. pag. 164. vixit ante a. 450. *Saxius* V. C. refert eum ad a. 431. in Onomaſt. I. p. 497 ſq.

2. Toletanus: presbyter Hiſpanus.

3. Scripſit carmen *heroicum in Hexaemeron*, ſed iam ab Eugenio, epiſcopo Toletano, valde mutatum: et *Elegiam ad Theodoſium imperatorem* a *Sirmondo* publicatam, quam vero Barth. ad Claudian. pag. 507. *Eugenio* potius adſcribere malit.

4. *Dracontii* lib. de opere ſex dierum, nunc primum e vetuſtis codd. expreſſus ſtudio et opera *Guil. Morelii*, cum cl. Marii Victorii comment. in Geneſin. Paris. 1560. 8. — repet. in *Georgii Fabricii* poetis chriſtianis

pag.

pag. 351. sq. — cum *Io. Weitzii* notis, (additis Seberi et Toelmanni emendationibus) atque egregio indice glossario: praemissaque Goldasti de Dracontio epistola. Francofurti, 1610. 8. — ex ed. *Sirmondi*, auct. et cum *Eugenii* Episcopi Toletani Opusc. poeticis. Paris. 1619. 8. — rec. in Operibus *Sirmondi*, tom. II. p. 627. et in Bibl. P. P. max. Lugd. tom. IX. pag. 724. sqq. — Libellorum biga — recensente et emendante atque notis aliorum suisque illustrante *Andrea Rivino*. Lipsiae, 1651. 8.

5. Syllabus poetarum christianor. veterum, praem. edit. Ben. Paulini Petrocorii poem. *Daumianae* stell. 6. *Fabricii* B. L. med. et inf. aet. tom. II. pag. 63. ed. Mansi. *Freytag*. Adparat. litter. II. p. 1400.

Sub-

Subſiſtamus hic in auctoribus latinis copioſius recenſendis, quum barbaries linguae magis magisque ingraueſceret, et omnis flos deſineret latini ſermonis, innumeris vitiis, barbariſmis et ſoloeciſmis commaculati. Nominabimus tantum eos, qui hoc adhuc et ſequentibus ſaeculis vel res geſtas memoriae prodiderunt, vel diſciplinam quamdam lingua latina illuſtrare conati ſunt. De illis qui plura ſcire cupiant, eos ablegamus ad *Fabricii* bibliothecam mediae et infimae aetatis; ad *Polyc. Lyſeri* hiſtoriam Poetarum et Poematum medii aeui, Halae 1721. 8. ad *Hambergeri zuverläſſige Nachrichten* et cl. *Saxii* Onomaſticon, eosque, quos viri illi laudati excitant, auctores.

SAECULO QUINTO RELIQUI SCRIPTORES LATINI FUERUNT:

Claudius Marius Victor, Maſſilienſis, Poeta et Rhetor, mort. a. 443.

Eucherius, Epiſcopus Lugdunenſis, mortuus ante an. 456.

Petrus Chrysologus, epiſcopus Rauennenſis: a. 433., mortuus ante annum 458.

Leo, epiſcopus Romanus a 440., mortuus an. 461. v. *Caniſii* vita Leonis cum hiſtoria

eleuati

eleuati, et translati corporis S. Leonis, in *Actis S. S.* mens. April. 1675. vol. II. — *Opera* curantibus Petro et Hieronymo fratribus Ballerinis, Presbyteris Veronensibus. Venet. 1756. fol. conf. *Saxii* Onomast. I. pag. 506. et qui ibi laudantur V. V. docti.

IDATIUS, Lemouicensis, in Gallaecia episcopus, *Chronici* et *Fastorum* scriptor, mortuus an. 468. cum *Sirmondi* animaduerss. in huius Operibus, rec. Venet. 1728. fol. tom. II. nr. 2. Sirmondus corrigit ex veteribus scriptoribus multos errores in nominibus commissos. — *Chronicon* etc. in *Henrici Canisii* Lectionibus antiquis cura Basnagii, tom. II. adde supra, cap. VII. §. 74. *Matthaei* Epistolam Alciati cum Sylloge epistolarum etc. Lugd Bat. 1695. 8. pag. 253. — *Saxii* Onom. I. pag. 520. sqq.

MARTIANUS MINEUS FELIX CAPELLA, Madaurensis, philosophus et grammaticus: floruit ante an. 474. circa Leonis Thracis, orientis Augusti, tempora a. 461. (v. *Saxii* Onomast. I. pag. 517.) et reliquit *Satyricon*, siue Encyclopaediam, modo ligato, modo soluto sermone conscriptam: constat nouem libris, quorum priores duo fabulam enarrant *nuptiarum Philologiae* et *Mercurii*, reliqui septem continent laudem et principia Grammatices, Dialectices, Rhetorices, Geometriae, Arithmetices, Astonomiae et Musices. Princeps editio est *Francisci Vitalis Bodiani*, Vicen-

Vicentiae apud Henric. de ſancto Vrſo. 1499. fol. — rep. Mutinae, apud Dionys. Bertochum. 1500. fol. — cum *Solino* et *Vibio Sequeſt.* etc. Vincent. 1539. 8 (v. *Vibium* ſupra, ad §. 54.) — Baſileae apud Henr. Petri 1532. fol. et Lugd. 1539. 8. — cum *Iſidori* Originibus etc. Baſil. per Petrum Pernam. 1559. fol. cum ſcholiis Bonauenturae Vulcanii. — rep. 1577. fol. —

Edidit et illuſtrauit optime hunc ſcriptorem ingenioſum quidem, ſed aſperum, *Hugo Grotius*, (an. aetatis ſuae XIV.) 1599. 8. *Maittaire* in Corpore Poet. Lat. tom. II. pag. 1442. etc. — *Opera* Lugduni, ſumt. Huguetan. et Ravand. 1658. 8. — Nitida eſt editio: *Martianus Capella* (n. de Nuptiis inter Mercurium et philologiam,) cura *L. Walthardi*, Bernae. 1763. 8. acceſſerunt in fine, *Iac. Bongarſii* et aliorum variae lectiones, ex biblioth. Bern. — adde *Erneſti Fabricii* B. Lat. tom. III. cap. 17. pag. 213. ſqq. *Hamberger* Z. N. tom. III. pag 221 ſqq.

Apringius, Pacenſis, ſaeculo V. epiſcopus. v. Theſaurum epiſtolicum Lacrozianum, tom. I. pag. 301. 302. et 304.

Claudianus Ecdicius Mamertus, Presbyter Viennenſis.

Gelasius, Afer, Epiſcopus Romanus, mort. a. 496. *Gelaſii* Sacramentarium: *Ioſeph Maria Thomaſius* edidit Romae 1680. rec. in *Lud. Anton. Muratorii* Liturg. rom. vet. Venet.

 1748.

1748. fol. tom. I. conf. *Baumgartens* Nachrichten von merkwürdigen Büchern. tom. III. part. 15. pag. 20. sqq. et tom. II. pag. 435. recensentur *tres Gelasii Epistolae*, in tom. V. *conciliorum*, editionis Venetae, editae, dein denuo conlatae, suppletae, notisque illustratae a *Iosepho Blanchino*, in Adpendice ad editionem *Sirmondi* Operum Venetam 1728. fol. — *Scipio Maffei*, in Istoria teologica etc. 1742. (v. ad *Augustinum*,) in Adpendice, Felicis III. et *Gelasii* epistolas pag. 213. primus edidit. adde *Hambergeri* Z. N. III. pag. 212. sqq. *Saxii* Onom. II. pag. 10. et 530.

Vigilius, Tapsensis in Africa Episcopus.

Faustus, primum Abbas Lirinensis, tum Episcopus Reiensis in Gallia, circa a. 456. v. *Saxii* Onomast. I. pag. 512. *Baumgarten* Nachr. von einer Hallischen Biblioth. vol. VI. pag. 244. sqq.

Victor, Vitensis Episcopus, a. 488.

Gennadius, presbyter Massiliensis, scripsit librum memorabilem *de scriptoribus illustribus*, circa a. 492. additur plerumque *Hieronymi* libello eiusdem argumenti. Est quoque cum notis Suffridi Petri, Aub. Miraei, E. Sal. Cypriani et I. A. Fabricii, in *Fabricii* Bibliotheca ecclesiastica. Hamburgi 1718. fol. adde *Freytagii* Adparat. litter. tom. I. pag. 623. sqq. Supplement. Act. erudit. 1717. pag. 294. *Hambergeri* Z. N. III. pag. 269. sqq. *Saxii* Onomast. II. pag. 9. sqq.

Fla-

Flavius Sosipater Charisius, et Diomedes, Grammatici, quorum opuſcula exſtant in Putſchii Grammaticis antiquis. *) Horum aetatem refert Cel. *Chriſtoph. Saxius* in Onomaſtico literario, Traiecti a. 1759. 8. ad an. Ch. 410. *Hambergerus* autem ad initium ſexti.

Alcimus Ecdicius Avitus, Epiſcopus Viennenſis et poeta Chriſtianus, Arianorum vindex ab an. 490. clarus. opp. in *Sirmondi* opp. vol. II. part. I. Venet. 1728. fol.

Honoratus, epiſcopus Maſſilienſis, auctor vitae S. Hilarii, Arelatenſis. a. Ch. 490. v. ſupra, §. 70. *Saxii* Onom. II. pag. 8.

SAECULO SEXTO PRAE CETERIS EMINUERUNT:

Ruricius, Epiſcopus Lemouicenus.

Eugippius, Abbas Lucullanenſis.

Magnus Felix Ennodius, Ticinenſis in Italia Epiſcopus, orator et poeta Chriſtianus, mort. a. 512. v. *Saxii* Onom. II. p. 12. ſq. et 530. *Baumgarten* Nachrichten von merkwürdigen Büchern. tom. II. pag. 416. ſq.

*) Editiones pr. recenſet *Goetzius* in memorabil. biblioth. Dresd. tom. I. pag. 456. ſqq. adde *Pinelli* Catalog. tom. III. p. 243.

Anicius Manlius Torquatus Severinus Boethius, vir consularis, philosophus et poeta. Vir fuit suo tempore doctissimus, qui non solum litteras amabat valde, sed eas quoque pro virili ab interitu vindicare studebat. Ciuis fuit bonus, regique suo, Theodorico, carus et fidus; inuidiam igitur malignorum euitare non potuit, quorum criminationibus effectum est, vt, Regis iussu, re non cognita, a. 524. securi percuteretur. Multa confecit scripta theologica et philosophica. In summa autem semper fuerunt existimatione *de consolatione philosophiae libri V.* De codd. et edd. vett. biblioth. Erlangensis, v. *August. Frider. Pfeifferi* V. C. mihique amicissimi, in Beyträgen zur Kenntniss alter Bücher etc. part. I. pag. 138. sqq. et part. II. 149. sqq. — Editionem in fol. *de consolatione philosophiae*, sine anni, loci et typographi notitia et sine vlla nota, cl. *Kappius*, collega tertius scholae Curiensis *(Hoff)* per litteras mihi indicauit. In calce legitur; *Hic mea de prora in littus iactet*[a] (h. e. iactetur) *antum Anchora: parua cadant ducetia vela faselum; Finit liber bohecij de cosol'one ph'ie* (h. e. consolatione philosophiae.) Putat ille, eam intra a. 1472— 1480. in lucem exiisse. Exemplo illius adligata est *Alcinoi disciplinarum Platonis epitoma*, cum praefat. episcopi Tropiensis. 1472. —

Iunctim *opera* eius primum Venetiis 1491. et 1492. fol. cum commentariis *S. Thomae.* (v. *Hambergeri* Z. N. III. pag. 323.) — tum auctiora, emendatiora, notisque illustrata, Basil. 1546. — denuo auctiora et per doctos viros recognita, Basil. ex offic. Henric. Petrina 1570. fol. (v. *Goetzii* Memor. bibl. Dresd. I. pag. 289.)

Boetii duo libri de Arithmetica impr. per Erhardum Ratdolt. Augustae Vindelic. 1488. 4. v. *Gemeiner's* Nachrichten etc. pag. 172. sq. *Zapfs* Augsburgs Buchdruckergeschichte etc. pag. 82.

Boëthii liber *de Hebdomadibus.* Cracouiae, sine typographi et anni nota. saec. XV. 4. (de quo rarissimo libro, v. cl. *Morelli* notam ad Pinelli Biblioth. tom. I. n. 1421. pag. 246. sqq.

Boethius de disciplina scholarium Argentinae 1491. 4. et saepius. at verus auctor libri illius suppostitii est *Thomas Brabantinus* s. *Cantipratanus*, qui medio saec. XIII. vixit.

Boetii comm. in M. T. Cic. librum Topicorum, impress. per Domin. Oliuerium Seruium de Tholentino. 1484. fol. (v. biblioth. Hohendorfianam n. 1348. fol.)

De differentiis topicis — primum editi libri IV. a *Wegelino*, August. Vind. 1604. 8.

De consolatione philosophiae libri saepius editi sunt. Primum Noribergae, cum versione teutonica et expositione *Thomae de*

 Aqui-

Aquino, per *Antonium Coburger*. 1473. m. fol. (v. Memorab. bibl. Dresd. I. p. 287. sq. cl. *Panzer* in Annalen der ältern Litteratur. pag. 75. adde p. 250. de alia versione, cl. *Gemeiner's* Nachrichten von den in der Regenspurgischen Stadtbibliothek befindlichen merkwürdigen und seltenen Büchern aus dem XV. Jahrhundert, pag. 14. sqq. vbi aliae editt. illius saeculi nominantur.)

— cum commento *S. Thomae*, (nec vero *Thomae Aquinati*, sed alii *Thomae* cuidam anglico commentarius iste illepidus tribui solet.) Noribergae, 1476. fol. (v. illustriss. *Com. de Rewiczky* Catal. pag. 140. est quoque penes Kappium.) — ibid. apud eumdem Coburgerum, a. 1483. fol. (quae editio penes me est.) — ibid. 1486. fol. (v. *Freytagii* Adparat. litt. I. pag. 244. sqq. vbi plura vetustissima exempla recensentur, quae omnia enumerare non vacat.) — cum comment. Thomae, Hagenau. 1491. fol. (adde cl. *Lengnichii* Beyträge zur Kenntniss seltener Bücher. II. pag. 55.) — a *Nicolao Crescio*, Florentiae 1507. 8. ibid. ab eodem, cum lib. de disciplina scholastica. 1513. 1518. 8.

Meliores sunt et criticae editiones *lib. de consolatione* etc. Antwerp. ex offic. Plantin. 1562. 16. ex recensione et cum commentario *Io Bernartii*, Antwerp. apud Io. Moretum, 1607. 8. — *de consol. Philos.* et eiusdem *Opuscula sacra*, cum integris notis *Bernar-*

Bernartii Theodori Sitzmanni, et *Renati Vallini*, cum praef. et notis *Petri Callyi.* Lutet. Paris, 1680. 4. — curante *Io. Ant. Vulpio* Patau. 1721. 8. 1744. 8. — sine notis. Lipsiae, 1753. 8. — Glasgou. 1751. 4. et 8. — Paris. 1783. 16. III. tom.

Germanice versae a *Io. Iusto Fahsio*, Goslar 1724. 8. et a *Io. Gottfr. Richtero*, Lipsiae, 1753. 8. — adde *Hamberger* Zuverl. Nachr. pag. 317. sqq.

Stilus praesertim in poematibus est pro illius aetatis ratione elegans; *Stolle* in Nachricht. von den Büchern in der Stollischen Bibl. II. p. 644. — Critico — storica Esposizione della vita di — Boezio — Pauiae, 1782. 8.

Priscianus Caesareensis, Grammaticus et Rhetor. Varia scripsit, quae ad grammaticam pertinent.*) Antiquissima editio est, (Venetiis) 1470. Fol. — *Prisciani*, Grammatici Caesariensis, libri omnes: de octo partibus orationis XVI. deque constructione earundem II. — de XII. primis Aeneid. librorum carminibus: de accentibus tam nominum, quam verborum: de ponderibus et mensuris: de praeexercitamentis rhetor. ex Hermo-

 gene,

*) Conf. de MSto et editionibus quibusdam vetustissimis *Goetzii* Memor. bibl. Dresd. I. p. 453. sqq. adde *Saxii* Onom. II. pag. 19. *Pinelli* Catalog. tom. III. pag. 245. sq.

gene, — de versibus comicis. *Rufini* item de metris comicis et oratoriis numeris; cum indice copiosissimo. Basil. 1545. 8. rec. 1568. 8. — *Opera* quoque sunt in *Putschii* Grammaticis veter. confer *Freytagii* Adparat. litter. III. pag. 57. sq.

Phocas, grammaticus romanus post Prisciani tempora. edit. cum *Probo* et *Cornelio Frontone* ab *A. Iano Parrhasio*, Veiecentiae, 1509. fol. — tum reliquis grammaticis. conf. *Freytagii* Adpar. litt. III. pag. 53 sqq. — *Phocas* de nomine et verbo, cum *Diomede* et aliis grammaticis. Venetiis apud Nicol. Ienson Gallicum, intra ann. 1470 — 80. fol. v. *Goetzii* Memorab. B. Dresdensis, vol. I. pag. 456. sqq.

Huc referri potest: *De prima expeditione Attilae, regis Hunnorum, in Gallias ac de rebus gestis Waltharii, Aquitanorum principis, carmen epicum*, (ad historiam, antiquitatem linguamque illius saeculi cognoscendam perutile,) *nunc primum in lucem productum et — illustratum a Frid. Christoph. Ionathane Fischero*, Icto et Prof. Halensi. Lipsiae. 1780. med. 4.

Eutyches, Prisciani discipulus et Grammaticus.

Fabius Claudius Gordianus Fulgentius, Afer, Episcopus Ruspensis, vixit A. Ch. 505. v. *Saxii* Onom. II. 13. et *Freytag* l. m. tom. II. pag. 1409.

Fabius

Fabius Furius Placiades Fulgentius, Grammaticus et Mythographus, cuius aetas in A. Ch. 515. *Saxio*, in Onom. II. pag. 19. et 531, videtur incidiſſe. *Hambergerus*, (quem P. III. pag. 335. in *zuverläſſigen Nachrichten* conferes,) tres nominat *Fulgentios*. His accedit *Fulgentius Ferrandus* Diaconus Carthaginienſis, Canonum eccleſiaſticorum compilator, vixit A. Chr. 547.

Marcellinus, Illyricanus Comes. Auctor *Chronici*, auct. editi a *Sirmondo* in Oper. tom. II. nr. 2.

Dionysius Exiguus, Monachus; non Abbas, Romanus, a. 532. cuius *Cycli* hiſtoriam ſcripſit *Io. Guilelm. Ianus*, primum Wittebergae 1718 4. dein e MS. integre editam in illius Opuſculis a Klotzio. pag. 79. ſqq. Halae 1769. 8.

Epiphanius, Scholaſticus. circa a. 520.

Caesarius, Epiſcopus Aretalenſis.

Benedictus, pater ordinis Benedictinorum.

Tribonianus, Magiſter officiorum, Exquaeſtor ſacri palatii, ICtus et primarius *corporis Iuſtiniani* conditor a. C. 530. v. cl. *Saxii* Onom. II. pag. 35. et 534. atque *Hambergeri zuverläſſ. Nachricht.* tom. III. pag. 364. ſqq. qui etiam diuerſas editiones codicis iuris ciuilis, Inſtitutionum, Pandectarum et Nouellarum recenſet. — Nouam *Corporis iuris ciuilis* editionem curat *D. Io. Frid. Plitt*, cuius tomus

 primus

Gottl. Besecke, I. V. D. et iurium Prof. Mitauiens. Berolin. 1783. 8. — Index *Nouellarum*, auctore *Io. Car. Ernesto Muentero*, I. V. D. Detmold. et Meienberg 1788. 8. — *D. Caroli Frid. Zepernickii* Delectus scriptorum, Nouellas Iustiniani Imp. earumque historiam illustrantium. Halae, 1783. 8. — Imperatorum Theodosii iunioris et Valentiniani III. Nouellae leges — ex Ottoboniano MSto. codice edit, commentario illustrat — *Anton. Zirardinus.* Fauentiae 1766. 8. de Zirardini tamen et Amadutii editionibus iam supra me disputare memini.

Koehler nouam curauit *Institutionum* editionem cum animaduerss. Götting. 1772. 8. et *Corporis Ciuilis*, in quo emendando *Gebauerus* diu versatus est, I. vol. comparuit.

De peruetere *Pandectarum* codice, in vrbis Amalphitanae direptione reperto, et a. 1135. *Pisas*, atque, hac vrbe occupata, circa a. 1406. *Florentiam* delato, v. *Brencmanni* Historiam Pandectarum s. fata exemplaris Florentini etc. Traiecti ad Rhen. 1722. 4. et *Saxii* Onom. II. p. 228. etc. conf. quoque *Schwarzianae* bibliothecae part. I. pag. 185. 190. et 199. et part. II. pag. 1. *Mylii* Memorabilia bibliothecae academiae Ienensis. Ienae 1746. 8. pag. 43. sq. illustriss. *Com. de Reviczky* Catal. pag. 159. *Christoph. Gottlieb. Schwarzii* Exercitt. academ. a me edit. Norib. 1783. 8. ac *Gebaueri* Narrationem

de

de Henrico Brenkmanno, de MSStis Brenkmannianis, de suis in corpore iuris ciuilis conatibus et laboribus — Goettingae, 1764. 4. Onom. II. p. 28 — 32.

Iornandes siue Iordanus circa an. 550. quem *Hambergerus* Z. N. tom. III. pag. 398. negat fuisse episcopum Rauennatem; adde *Saxii* Onom. III. pag. 44. *D. G. Molleri* diss. de Iornande, Altdorf. 1690. 4.

In opere *de regnorum et temporum successione* res romanas a Romulo vsque ad Augustum plane exscripsit ex IV. libris *Annaei Flori;* vnde multa in Floro ex Iornande, in hoc item ex Floro possunt emendari. v. *Vossium* de histor. latinis V. 20. pag. 241.

Primasius, Episcopus Adrumeti. post an. 553.

Facundus, Episcopus Hermianensis in Africa. a. 547. interfuit concilio Constantinopolitano.

Arator, in republica versatus, dein Subdiaconus Ecclesiae Romanae, poeta christianus, ab 544. mortuus a. 556. editur saepe cum Iuuenco. — Nouissima editio est: *Aratoris* de actibus apostolorum libri duo et Epistolae tres ad Florianum, Vigilianum et Parthenium ex codd. MStis recensuit, suasque et aliorum Obseruationes adiecit *Henr. Io. Arntzenius*, Zutphaniae 1769. 8.

Conf. *Hamberger* Z. N. III. pag. 405 sqq. *Saxii* Onom. II. pag. 42.

Magnus

Magnus Aurelius *) Cassiodorus, a. 514. Cos. et Praefectus Praetorio: dein secedens in coenobium multa ad historiam, theologiam et grammaticam pertinentia litteris consignauit. In primis notandi sunt, *Variarum libri* XII. in quibus multa occurrunt, quae ad intelligentiam antiquitatis et historiae faciunt.

Magni Aurelii Cassiodori — Variarum libri XII. et Chronicon ad Theodericum regem. *Iordani* — de origine et actibus Getarum — *Ennodii Ticinensis*. His de nouo accesserunt *Franc. Modii* argumenta — perpetuae ad marginem notae ac interpretationis vice variae lectiones. *Petri Brossei* in Cassiodorum animaduerfiones. Gnomologia Cassiodorana. Lugduni 1595. 8. — Aliae editiones indicantur ab *Hambergero* Zuverl. Nachr. III. pag. 413. sqq.

Optima *operum omnium* editio est studio *Io. Garetii*, Monachi Ord. S. Bened. e Congreg. S. Mauri tom. I. II. Rotomagi 1679. fol. recusa, Venetiis 1729. — *Cassiodori complexiones in Epistolas et Acta Apostolorum et Apo-*

*) Nomen illius fuisse *Senator* et cognomen, *Cassiodorus* (siue, vt Maffei e cod. malit, *Cassiodorius*,) *Sirmondus* ad *Ennodii* lib. III. ep. I. censet, nec dissentire videtur *Heumann* in Conspectu reipubl. litter. c. V. §. 26. not. z.

Apocalypſin e vetuſtiſſimis Canonicorum Veronenſium membranis nunc primum erutae (a *Scipione Maffeio,*) Florent. 1721. 8. (de qua editione copioſe agitur in Actis Eruditor. Lips. germanice ſcriptis, 1722. part. LXXX. pag. 567—589. et part. LXXXII. pag. 701.) — repet. cura *Sam. Chanaleri* et cum eius notis. Londini 1722. 8. — rec. Roterod. 1723. Hinc *Maffeius* illum librum iterum edidit, et Chandlerum iuit refutatum in *Opuſculis eccleſiaſticis* additis eius Iſtoria teologica (de quo libro v. ſupra ad Auguſtinum,) pag. 101. ſqq. vbi etiam conſilium, *Caſſiodori* Operum edendorum, propoſuit. v. Lipſiens. ephem. litter. a. 1725. pag. 968.

Caſſiodori Formulae cum notis ex edit. *Garetii* depromtis in: *Barbarorum leges antique* cum notis et gloſſariis. — Collegit, notis illuſtrauit, monumentis ineditis exornauit *F. Paullus Canciani*, ord. Seru. b. Mariae Virg. S. T. D. Venetiis, apud Colettum. 1781. fol. — *Caſſiodori Chronicon*, in *Th. Roncalli* Vetuſtioribus latinorum ſcriptorum Chronicis, (v. ſupra pag. 44.) part. II. nr. X. —

D. G. Molleri diſp. de Caſſiodoro. Altdorf. 1656. 4. *Saxii* Onom. II. pag. 17. ſq. — De *Caſſiodori* Hiſtoria tripartita ex Socrate, Sozomeno, Theodor. Auguſtae Vindel. 1472. fol. vide *Maittarii* Annal. typogr. IV. p. 311. et *Zapfs* Augsburgs Buchdruckergeſchichte. pag. 15. ſq.

LIBR.

Liberatus, archidiaconus Carthaginiensis.

Victor, Tununensis Episcopus in Africa.

Gildas, Britannus Monachus. Sapiens cognominatus. conf. *Freytagii* Adpar. litter. tom. I. pag. 337. sqq. *Hamberg.* III. pag. 428. sqq.

Flavius Cresconius Corippus, Afer; poeta, a. 565. inuerecundus fuit adulator: composuit *carmen* in laudem Iustini Augusti minoris, editum a *Mich. Ruizio*, Antwerp. Plant. 1581. 8. — cum comment. *Dempsteri*, Paris. 1610. 8. — cura *Rittershusii*, Altdorf. 1664. 4. — rec. opera *Andreae Goetzii*, Altdorf. 1743. 8. — cum notis variorum e recensione P. F. F. (h e. *Foggini*) Romae 1774. 4. — emendatius e recens. et cum notis cel. *Wolf. Iägeri*, qui Ruitzii, Rittershusiique notas selectas addidit, in Panegyricis vett. a doctiss. *Iaegero* editis, tom. II. Noribergae 1779. 8. pag. 379. sqq. adde nouam adpendicem corporis historiae Byzantinae. Romae 1777. fol. *Saxii* Onom. II. p. 52. Mei exempli ed. Rittershus. orae a docta quadam manu notae interdum sunt adscriptae.

Diuersus est *Cresconius* siue *Crisconius*, Episcopus Africanus, a. C. 696. clarus. conf. *Henr. Phil. Conr. Henkii* diss. de Cresconii concordia, eiusque cod. MS. Helmstadii. 1788. 4.

Aldhel-

Aldhelmus, ſ. Adelhelmus, ſ. Aldelmus, ſ. Althelmus. ſ. Anthelmus, Anglo Britannus, epiſcopus Schireburnienſis ab anno 705. mortuus a. 709. theologus, philoſophus et primus fuit Saxonum, qui latino ſermone vſus ſcriberet. *Opuſcula* eius *poetica* edidit cum notis *Mart. de Rio* Mogunt. 1601. 12. Carmen eius *de virginitate* e cod. Oxonienſi et ſuo ingenio emendauit *I. Fr. Gronouius* in Obſeruatis ad ſcriptores eccleſiaſtic. poſt eum *Vonk* in lectionibus latinis. Traiecti Viltorum 1745. 8., multis locis, praecipue pag. 61—71. 78—95. et 174—182. adde *Hamberger* Z. N. III. pag. 517. ſqq. *Saxii* Onomaſt. II. pag. 80. et 542.

Iulianus, ICtus Conſtantinopolitanus, Nouellarum interpres latinus. a. c. 570. Hunc multi confundunt cum *Iuliano*, Exconſule et Patricio, cf. *Saxii* Onom. p. 56. et 539.

Martinus, primum Damienſis Abbas, poſtea Braccarenſis in Gallicia Epiſcopus, poeta et canonum eccleſiaſticorum conſarcinator.

Georgius Florentius Gregorius ab a 572. Epiſcopus Turonenſis. conf. *Baumgarten* Nachricht. von merkwürdigen Büchern, tom. II. pag. 543. ſq. *Saxii* On. II. p. 57. ſq.

Venantius Honorius Clementianus Fortunatus, Epiſcopus Pictauienſis, et poeta a. 567. *Saxii* Onom. II. p. 55. ſq.

Gregorius Magnus, ab a. 590. Pontifex romanus: hoſtis litterarum, peſtis elegantiarum, barbariei patronus, qui pietatem adfectabat. denat. a. 604. v. *Saxii* Onom. II. pag. 61. et 539.

Orientius, Illiberitanus in Hispanica Baetica epiſcopus, poeta chriſtianus, interfuit concilio Tarraconenſi a. C. 516. Eius *Commonitorium fidelium* e codd. et edd. emendatius edidit, atque in praefat. de *Orientio* copioſe disputauit *Henr. Leonardus Schurzfleiſch*, notas ſuas aliorumque addidit. Witebergae 1706. 4. — Eiusdem *Schurzfleischii S. Orientius*, ſupplemento auctus, ſiue noua e cod. MS. bibl. Oxonienſis anglicano recenſio: itemque curae poſteriores ad lib. II. Orientii. Vinariae 1716. 4.

Adde, quos laudat cl. *Saxius* in Onom. II. pag. 22. *Freytag* in Adparatu litter. II. pag. 1404. ſqq. de *Orioſo*, eius editione a Riuino, Lipſiae 1651. 8. curata aliisque copioſe agit. In *Nachrichten von einer Halliſchen Bibliothek* tom. VI. pag. 15. ſqq. recenſetur *Martene* et *Durand* theſaurus nouus Anecdotorum, et pag. 28. ſq. tom. V. cui inſertum eſt *Orientii* Commonitorium e MS. codice etc.

SEPTI-

❧ ❧ ❧

SEPTIMO SAECULO CLARI FUERUNT:

Isiodorus,*) Hispalensis Episcopus, ab a. 600. mort. a. 636. Grammaticus et Theologus, antiquitatis et latinae linguae studiosis commendandus. v. *Saxii* Onom. II. p. 65. sq. *Ios. Rodriguez de Castro* in Biblioth. Hispan. Madrid. 1786. fol. vol. II. pag. 293 — 344. De eius libris atque horum editionibus v. *Fabricii* B. L. med. et infimae aetat. tom. IV. pag. 183. sqq. (vbi plures *Isiodori* enumerantur) ed. Mansii. *Ernesti-Fabricii* B. L. tom. III. pag. 370. sqq. 386 sq. *Hamberger* Z. N. tom. III. 481. sq. —

Princeps *Originum* s. *Etymologiarum* editio est Augustana per Güntherum Zainer. 1472. fol. — Adcurata illarum edit. et cum *Capella*, e recensione et cum notis *Bonauent. Vulcanii*. Basil. 1577. fol. — *Isiodori Soliloquia*, Marsipoli 1479. 8. diligenter recensuit

*) Codd. qui in Bibl. Erlangensi seruantur, *Etymologicor.* tum *de summo bono*, dein, *Soliloquium* et *Isiodori* iunior. *de differentiis*, denique *de VII. gradibus consanguinitatis*, atque edit. *Etymol.* Venetam, 1492. fol. adcurate describit cel. *Aug. Fr. Pfeiffer*, collega mihi amicissimus, in Beyträgen zur Kenntniss alter Bücher etc. part. I. pag. 32 — 82.

Anicius Manlius Torquatus Severinus Boethius, vir consularis, philosophus et poeta. Vir fuit suo tempore doctissimus, qui non solum litteras amabat valde, sed eas quoque pro virili ab interitu vindicare studebat. Ciuis fuit bonus, regique suo, Theodorico, carus et fidus; inuidiam igitur malignorum euitare non potuit, quorum criminationibus effectum est, vt, Regis iussu, re non cognita, a. 524. securi percuteretur. Multa confecit scripta theologica et philosophica. In summa autem semper fuerunt existimatione *de consolatione philosophiae libri V.* De codd. et edd. vett. biblioth. Erlangensis, v. *August. Frider. Pfeifferi* V. C. mihique amicissimi, in Beyträgen zur Kenntniss alter Bücher etc. part. I. pag. 138. sqq. et part. II. 149. sqq. — Editionem in fol. *de consolatione philosophiae*, sine anni, loci et typographi notitia et sine vlla nota, cl. *Kappius*, collega tertius scholae Curiensis *(Hoff)* per litteras mihi indicauit. In calce legitur; *Hic mea de prora in littus iactet*[a] (h. e. iactetur) *autum Anchora: parua cadant ducetia vela faselum; Finit liber bohecij de cõsol'one ph'ie* (h. e. consolatione philosophiae.) Putat ille, eam intra a. 1472—1480. in lucem exiisse. Exemplo illius adligata est *Alcinoi disciplinarum Platonis epitoma*, cum praefat. episcopi Tropiensis. 1472. —

Iunctim

Iunctim *opera* eius primum Venetiis 1491. et 1492. fol. cum commentariis *S. Thomae.* (v. *Hambergeri* Z. N. III. pag. 323.) — tum auctiora, emendatiora, notisque illustrata, Basil. 1546. — denuo auctiora et per doctos viros recognita, Basil. ex offic. Henric. Petrina 1570. fol. (v. *Goetzii* Memor. bibl. Dresd. I. pag. 289.)

Boetii duo libri de Arithmetica impr. per Erhardum Ratdolt. Augustae Vindelic. 1488. 4. v. *Gemeiner's* Nachrichten etc. pag. 172. sq. *Zapfs* Augsburgs Buchdruckergeschichte etc. pag. 82.

Boëthii liber *de Hebdomadibus.* Cracouiae, sine typographi et anni nota. saec. XV. 4. (de quo rarissimo libro, v. cl. *Morelli* notam ad Pinelli Biblioth. tom. I. n. 1421. pag. 246. sqq.

Boethius de disciplina scholarium Argentinae 1491. 4. et saepius. at verus auctor libri illius suppostitii est *Thomas Brabantinus* s. *Cantipratanus*, qui medio saec. XIII. vixit.

Boetii comm. in M. T. Cic. librum Topicorum, impress. per Domin. Oliuerium Seruium de Tholentino. 1484. fol. (v. biblioth. Hohendorfianam n. 1348. fol.)

De differentiis topicis — primum editi libri IV. a *Wegelino*, August. Vind. 1604. 8.

De consolatione philosophiae libri saepius editi sunt. Primum Noribergae, cum versione teutonica et expositione *Thomae de*

Aquino, per *Antonium Coburger.* 1473. m. fol. (v. Memorab. bibl. Dresd. I. p. 287. sq. cl. *Panzer* in Annalen der ältern Litteratur. pag. 75. adde p. 250. de alia versione, cl. *Gemeiner's* Nachrichten von den in der Regenspurgischen Stadtbibliothek befindlichen merkwürdigen und seltenen Büchern aus dem XV. Jahrhundert, pag. 14. sqq. vbi aliae editt. illius saeculi nominantur.)

— cum commento *S. Thomae*, (nec vero *Thomae Aquinati*, sed alii *Thomae* cuidam anglico commentarius iste illepidus tribui solet.) Noribergae, 1476. fol. (v. illustriss. *Com. de Rewiczky* Catal. pag. 140. est quoque penes Kappium.) — ibid. apud eumdem Coburgerum, a. 1483. fol. (quae editio penes me est.) — ibid. 1486. fol. (v. *Freytagii* Adparat. litt. I. pag. 244. sqq. vbi plura vetustissima exempla recensentur, quae omnia enumerare non vacat.) — cum comment. Thomae, Hagenau. 1491. fol. (adde cl. *Lengnichii* Beyträge zur Kenntniss seltener Bücher. II. pag. 55.) — a *Nicolao Crescio*, Florentiae 1507. 8. ibid. ab eodem, cum lib. de disciplina scholastica. 1513. 1518. 8.

Meliores sunt et criticae editiones *lib. de consolatione* etc. Antwerp. ex offic. Plantin. 1562. 16. ex recensione et cum commentario *Io Bernartii*, Antwerp. apud Io. Moretum, 1607. 8. — *de consol. Philos.* et eiusdem *Opuscula sacra*, cum integris notis *Bernar-*

Bernartii Theodori Sitzmanni, et *Renati Vallini*, cum praef. et notis *Petri Callyi.* Lutet. Paris, 1680. 4. — curante *Io. Ant. Vulpio* Patau. 1721. 8. 1744. 8. — sine notis. Lipsiae, 1753. 8. — Glasgou. 1751. 4. et 8. — Paris. 1783. 16. III. tom.

Germanice versae a *Io. Iusto Fahsio*, Goslar 1724. 8. et a *Io. Gottfr. Richtero*, Lipsiae, 1753. 8. — adde *Hamberger* Zuverl. Nachr. pag. 317. sqq.

Stilus praesertim in poematibus est pro illius aetatis ratione elegans; *Stolle* in Nachricht. von den Büchern in der Stollischen Bibl. II. p. 644. — Critico — storica Esposizione della vita di — Boezio — Pauiae, 1782. 8.

Priscianus Caesareensis, Grammaticus et Rhetor. Varia scripsit, quae ad grammaticam pertinent.*) Antiquissima editio est, (Venetiis) 1470. Fol. — *Prisciani*, Grammatici Caesariensis, libri omnes: de octo partibus orationis XVI. deque constructione earundem II. — de XII. primis Aeneid. librorum carminibus: de accentibus tam nominum, quam verborum: de ponderibus et mensuris: de praeexercitamentis rhetor. ex Hermo-

 gene,

*) Conf. de MSto et editionibus quibusdam vetustissimis *Goetzii* Memor. bibl. Dresd. I. p. 453. sqq. adde *Saxii* Onom. II. pag. 19. *Pinelli* Catalog. tom. III. pag. 245. sq.

gene, — de versibus comicis. *Rufini* item de metris comicis et oratoriis numeris; cum indice copiosissimo. Basil. 1545. 8. rec. 1568. 8. — *Opera* quoque sunt in *Putschii* Grammaticis veter. confer *Freytagii* Adparat. litter. III. pag. 57. sq.

Phocas, grammaticus romanus post Prisciani tempora. edit. cum *Probo* et *Cornelio Frontone* ab *A. Iano Parrhasio*, Veiecentiae, 1509. fol. — tum reliquis grammaticis. conf. *Freytagii* Adpar. litt. III. pag. 53 sqq. — *Phocas* de nomine et verbo, cum *Diomede* et aliis grammaticis. Venetiis apud Nicol. Ienson Gallicum, intra ann. 1470 — 80. fol. v. *Goetzii* Memorab. B. Dresdensis, vol. I. pag. 456. sqq.

Huc referri potest: *De prima expeditione Attilae, regis Hunnorum, in Gallias ac de rebus gestis Waltharii, Aquitanorum principis, carmen epicum*, (ad historiam, antiquitatem linguamque illius saeculi cognoscendam perutile;) *nunc primum in lucem productum et — illustratum a Frid. Christoph. Ionathane Fischero*, Icto et Prof. Halensi. Lipsiae. 1780. med. 4.

Eutyches, Prisciani discipulus et Grammaticus.

Fabius Claudius Gordianus Fulgentius, Afer, Episcopus Ruspensis, vixit A. Ch. 505. v. *Saxii* Onom. II. 13. et *Freytag* l. m. tom. II. pag. 1409.

Fabius

Fabius Furius Placiades Fulgentius, Grammaticus et Mythographus, cuius aetas in A. Ch. 515. *Saxio*, in Onom. II. pag. 19. et 531, videtur incidisse. *Hambergerus*, (quem P. III. pag. 335. in *zuverläſſigen Nachrichten* conferes,) tres nominat *Fulgentios*. His accedit *Fulgentius Ferrandus* Diaconus Carthaginienſis, Canonum eccleſiaſticorum compilator, vixit A. Chr. 547.

Marcellinus, Illyricanus Comes. Auctor *Chronici*, auct. editi a *Sirmondo* in Oper. tom. II. nr. 2.

Dionysius Exiguus, Monachus; non Abbas, Romanus, a. 532. cuius *Cycli* hiſtoriam ſcripſit *Io. Guilelm. Ianus*, primum Wittebergae 1718 4. dein e MS. integre editam in illius Opuſculis a Klotzio. pag. 79. ſqq. Halae 1769. 8.

Epiphanius, Scholaſticus. circa a. 520.

Caesarius, Epiſcopus Aretalenſis.

Benedictus, pater ordinis Benedictinorum.

Tribonianus, Magiſter officiorum, Exquaeſtor ſacri palatii, ICtus et primarius *corporis Iuſtiniani* conditor a. C. 530. v. cl. *Saxii* Onom. II. pag. 35. et 534. atque *Hambergeri zuverläſſ. Nachricht.* tom. III. pag. 364. ſqq. qui etiam diuerſas editiones codicis iuris ciuilis, Inſtitutionum, Pandectarum et Nouellarum recenſet. — Nouam *Corporis iuris ciuilis* editionem curat *D. Io. Frid. Plitt*, cuius tomus

 primus

primus prodiit, Hagae Com. et Francof. ad Moen. 1789. mai. 8.

Leopoldi Andreae Guadagnii ad Graeca Pandectarum, dissertatt. Pisae 1786. 4. Sunt VIII. diss. doctae. Institutiones gallice vertit, et cum textu latino notisque edidit *Cahuac: Le premier livre des instituts de Iustinien, traduit et expliqué par M. Cahuac*, docteur regent de la faculté de droit de l'université de Douay. Douay et Paris. I. part. 1788. — De antiquis *Institutionum* verss. theotiscis. v. Beyträge zur Kritischen Historie der deutschen Sprache etc. Lipsiae. 1734. part. IX. p. 115—164. Missis tamen infinitis paene libris maioris minorisque molis, et iis, in quibus historia iuris romani explicatur aut enarratur, paucos tantum nominabo: *Historia pandectarum authenica, siue D. Iustiniani Imp. de Pandectis* Epistolae III. vna cum indice Ictorum Florentino ex emendatione *Laur. Theodori*, Io. Fr. F., *Gronouii*, nouaque opera *Francisci Carol. Conradi* D. et P. P. in acad. Vitemberg. Halae, 1730. 8. — De *Pandectis* Florent. v. *Wielingii* Lectiones iuris ciuilis, praefat. xxx. etc. — Fontes iuris ciuilis romani secundum ordinem Pandectarum collecti et commentariis illustrati studio *Io. Conr. Stiglizii*, Naumburgensis, (in praesenti Professoris iuris in Vniuersitate Altdorfina,) specimen I. ad titul. de Iustitia et Iure, Lipsiae 1756. 8. — *Christian. Franc. Kochii* disp. praeside patre,

Kochio

Kochio, consiliario intimo et Professſ. de ordine legum in Pandectis, Giessae 1784. a collectoribus ordinem pandectarum esse seruatum contendit, atque animaduertit, Gothofredum, cuius editiones recenset, primum inuenisse nomen, *Corpus iuris.* — compara tamen *Renati Caroli L. B. de Senkenberg* Mantissam VI. de Gothofredianis Corp. iuris editionibus, (in illius Meditationibus maximam partem iuridicis quinque, cum mantissis quibusdam. Wezlariae. 1789. 8.) vbi plures editiones atque emendationes, Koehio ignotae, indicantur. — *Georg. Caspar. Kirchmaieri* Opuscula VI. rarissima de latinitate Digestorum et Institutionum Diui Iustiniani Imp. collegit et praefatus est *Georg. Samuelis Madihn*, Ict. et Antecessor. Halae 1772. 8. — *Brückner* de latinitate cod. Iustin. an pura satisque probata sit Ienae. 1719. 4. — *Bynkerhoeckii* defensa latinitas Pandectarum lib. I. Obseruatt. 25. — *Io. Conr. Rücker* de nonnullis editionibus Corporis I. C. in *Siebenkees* Neuem Iuristischen Magazin. vol. I. Anspaci 1784. — *Institutiones Iustiniani*, in carmen contractae, auctore *L. Honorato Dracone* I. C. (saec. XVI. Nizza orto) in vsum studiosae iuuentutis denuo editae a *Io. Henrico Falknero*, Syndico etc. Basileae 1784. 8. — *Koenigii*, Prof Halensis, Lehrbuch der allgemeinen iuristichen Litteratur, tom. I. Halae 1785. 8. — Codicem Pandectarum criticum indicit *Io. Melchior Gottl.*

Gottl. Besecke, I. V. D. et iurium Prof. Mitauiens. Berolin. 1783. 8. — Index *Nouellarum*, auctore *Io. Car. Ernesto Muentero*, I. V. D. Detmold. et Meienberg 1788. 8. — *D. Caroli Frid. Zepernickii* Delectus scriptorum, Nouellas Iustiniani Imp. earumque historiam illustrantium. Halae, 1783. 8. — Imperatorum Theodosii iunioris et Valentiniani III. Nouellae leges — ex Ottoboniano MSto. codice edit, commentario illustrat — *Anton. Zirardinus.* Fauentiae 1766. 8. de Zirardini tamen et Amadutii editionibus iam supra me disputare memini.

Koehler nouam curauit *Institutionum* editionem cum animaduerss. Götting. 1772. 8. et *Corporis Ciuilis*, in quo emendando *Gebauerus* diu versatus est, I. vol. comparuit.

De peruetere *Pandectarum* codice, in vrbis Amalphitanae direptione reperto, et a. 1135. *Pisas*, atque, hac vrbe occupata, circa a. 1406. *Florentiam* delato, v. *Brencmanni* Historiam Pandectarum s. fata exemplaris Florentini etc. Traiecti ad Rhen. 1722. 4. et *Saxii* Onom. II. p. 228. etc. conf. quoque *Schwarzianae* bibliothecae part. I. pag. 185. 190. et 199. et part. II. pag. 1. *Mylii* Memorabilia bibliothecae academiae Ienensis. Ienae 1746. 8. pag. 43. sq. illustriss. *Com. de Reviczky* Catal. pag. 159. *Christoph. Gottlieb. Schwarzii* Exercitt. academ. a me edit. Norib. 1783. 8. ac *Gebaueri* Narrationem de

de Henrico Brenkmanno, de MSStis Brenkmannianis, de suis in corpore iuris ciuilis conatibus et laboribus — Goettingae, 1764. 4. Onom. II. p. 28 — 32.

Iornandes siue Iordanus circa an. 550. quem *Hambergerus* Z. N. tom. III. pag. 398. negat fuisse episcopum Rauennatem; adde *Saxii* Onom. III. pag. 44. *D. G. Molleri* diss. de Iornande, Altdorf. 1690. 4.

In opere *de regnorum et temporum successione* res romanas a Romulo vsque ad Augustum plane exscripsit ex IV. libris *Annaei Flori*; vnde multa in Floro ex Iornande, in hoc item ex Floro possunt emendari. v. *Vossium* de histor. latinis V. 20. pag. 241.

Primasius, Episcopus Adrumeti. post an. 553.

Facundus, Episcopus Hermianensis in Africa. a. 547. interfuit concilio Constantinopolitano.

Arator, in republica versatus, dein Subdiaconus Ecclesiae Romanae, poeta christianus, ab 544. mortuus a. 556. editur saepe cum Iuuenco. — Nouissima editio est: *Aratoris* de actibus apostolorum libri duo et Epistolae tres ad Florianum, Vigilianum et Parthenium ex codd. MStis recensuit, suasque et aliorum Obseruationes adiecit *Henr. Io. Arntzenius*, Zutphaniae 1769. 8.

Conf. *Hamberger* Z. N. III. pag. 405 sqq. *Saxii* Onom. II. pag. 42.

MAGNUS AURELIUS *) CASSIODORUS, a. 514. Cos. et Praefectus Praetorio: dein secedens in coenobium multa ad historiam, theologiam et grammaticam pertinentia litteris consignauit. In primis notandi sunt, *Variarum libri* XII. in quibus multa occurrunt, quae ad intelligentiam antiquitatis et historiae faciunt.

Magni Aurelii Cassiodori — Variarum libri XII. et Chronicon ad Theodericum regem. *Iordani* — de origine et actibus Getarum — *Ennodii Ticinensis.* His de nouo accesserunt *Franc. Modii* argumenta — perpetuae ad marginem notae ac interpretationis vice variae lectiones. *Petri Brossei* in Cassiodorum animaduersiones. Gnomologia Cassiodorana. Lugduni 1595. 8. — Aliae editiones indicantur ab *Hambergero* Zuverl. Nachr. III. pag. 413. sqq.

Optima *operum omnium* editio est studio *Io. Garetii*, Monachi Ord. S. Bened. e Congreg. S. Mauri tom. I. II. Rotomagi 1679. fol. recusa, Venetiis 1729. — *Cassiodori complexiones in Epistolas et Acta Apostolorum et Apo-*

*) Nomen illius fuisse *Senator* et cognomen, *Cassiodorus* (siue, vt Maffei e cod. malit, *Cassiodorius*,) *Sirmondus* ad *Ennodii* lib. III. ep. I. censet, nec dissentire videtur *Heumann* in Conspectu reipubl. litter. c. V. §. 26. not. 2.

Apocalypſin e vetuſtiſſimis Canonicorum Veronenſium membranis nunc primum erutae (a *Scipione Maffeio*,) Florent. 1721. 8. (de qua editione copioſe agitur in Actis Eruditor. Lips. germanice ſcriptis, 1722. part. LXXX. pag. 567—589. et part. LXXXII. pag. 701.) — repet. cura *Sam. Chandleri* et cum eius notis. Londini 1722. 8. — rec. Roterod. 1723. Hinc *Maffeius* illum librum iterum edidit, et Chandlerum init refutatum in *Opuſculis eccleſiaſticis* additis eius Iſtoria teologica (de quo libro v. ſupra ad Auguſtinum,) pag. 101. ſqq. vbi etiam conſilium, *Caſſiodori* Operum edendorum, propoſuit. v. Lipſiens. ephem. litter. a. 1725. pag. 968.

Caſſiodori Formulae cum notis ex edit. *Garetii* depromtis in: *Barbarorum leges antique* cum notis et gloſſariis. — Collegit, notis illuſtrauit, monumentis ineditis exornauit *F. Paullus Canciani*, ord. Seru. b. Mariae Virg. S. T. D. Venetiis, apud Colettum. 1781. fol. — *Caſſiodori Chronicon*, in *Th. Roncalli* Vetuſtioribus latinorum ſcriptorum Chronicis, (v. ſupra pag. 44.) part. II. nr. X. —

D. G. Molleri diſp. de Caſſiodoro. Altdorf. 1656. 4. *Saxii* Onom. II. pag. 17. ſq. — De *Caſſiodori* Hiſtoria tripartita ex Socrate, Sozomeno, Theodor. Auguſtae Vindel. 1472. fol. vide *Maittarii* Annal. typogr. IV. p. 311. et *Zapfs* Augsburgs Buchdruckergeſchichte. pag. 15. ſq.

LIBR-

LIBERATUS, archidiaconus Carthaginiensis.

VICTOR, Tununensis Episcopus in Africa.

GILDAS, Britannus Monachus. Sapiens cognominatus. conf. *Freytagii* Adpar. litter. tom. I. pag. 337. sqq. *Hamberg.* III. pag. 428. sqq.

FLAVIUS CRESCONIUS CORIPPUS, Afer; poeta, a. 565. inuerecundus fuit adulator: composuit *carmen* in laudem Iustini Augusti minoris, editum a *Mich. Ruizio*, Antwerp. Plant. 1581. 8. — cum comment. *Dempsteri*, Paris. 1610. 8. — cura *Rittershusii*, Altdorf. 1664. 4. — rec. opera *Andreae Goetzii*, Altdorf. 1743. 8. — cum notis variorum e recensione P. F. F. (h e. *Foggini*) Romae 1774. 4. — emendatius e recens. et cum notis cel. *Wolf. Iägeri*, qui Ruitzii, Rittershusiique notas selectas addidit, in Panegyricis vett. a doctiss. *Iaegero* editis, tom. II. Noribergae 1779. 8. pag. 379. sqq. adde nouam adpendicem corporis historiae Byzantinae. Romae 1777. fol. *Saxii* Onom. II. p. 52. Mei exempli ed. Rittershus. orae a docta quadam manu notae interdum sunt adscriptae.

Diuersus est *Cresconius* siue *Crisconius*, Episcopus Africanus, a. C. 696. clarus. conf. *Henr. Phil. Conr. Henkii* diss. de Cresconii concordia, eiusque cod. MS. Helmstadii. 1788. 4.

ALDHEL-

Aldhelmus, ſ. Adelhelmus, ſ. Aldelmus, ſ. Althelmus. ſ. Anthelmus, Anglo Britannus, epiſcopus Schireburnienſis ab anno 705. mortuus a. 709. theologus, philoſophus et primus fuit Saxonum, qui latino ſermone vſus ſcriberet. *Opuſcula* eius *poetica* edidit cum notis *Mart. de Rio* Mogunt. 1601. 12. Carmen eius *de virginitate* e cod. Oxonienſi et ſuo ingenio emendauit *I. Fr. Gronouius* in Obſeruatis ad ſcriptores eccleſiaſtic. poſt eum *Vonk* in lectionibus latinis. Traiecti Viltorum 1745. 8., multis locis, praecipue pag. 61—71. 78—95. et 174—182. adde *Hamberger* Z. N. III. pag. 517. ſqq. *Saxii* Onomaſt. II. pag. 80. et 542.

Iulianus, ICtus Conſtantinopolitanus, Nouellarum interpres latinus. a. c. 570. Hunc multi confundunt cum *Iuliano*, Exconſule et Patricio. cf. *Saxii* Onom. p. 56. et 539.

Martinus, primum Damienſis Abbas, poſtea Braccarenſis in Gallicia Epiſcopus, poeta et canonum eccleſiaſticorum conſarcinator.

Georgius Florentius Gregorius ab a 572. Epiſcopus Turonenſis. conf. *Baumgarten* Nachricht. von merkwürdigen Büchern, tom. II. pag. 543. ſq. *Saxii* On. II. p. 57. ſq.

Venantius Honorius Clementianus Fortunatus, Epiſcopus Pictauienſis, et poeta a. 567. *Saxii* Onom. II. p. 55. ſq.

Gregorius Magnus, ab a. 590. Pontifex romanus: hostis litterarum, pestis elegantiarum, barbariei patronus, qui pietatem adfectabat. denat. a. 604. v. *Saxii* Onom. II. pag. 61. et 539.

Orientius, Illiberitanus in Hispanica Baetica episcopus, poeta christianus, interfuit concilio Tarraconensi a. C. 516. Eius *Commonitorium fidelium* e codd. et edd. emendatius edidit, atque in praefat. de *Orientio* copiose disputauit *Henr. Leonardus Schurzfleisch*, notas suas aliorumque addidit. Witebergae 1706. 4. — Eiusdem *Schurzfleischii S. Orientius*, supplemento auctus, siue noua e cod. MS. bibl. Oxoniensis anglicano recensio: itemque curae posteriores ad lib. II. Orientii. Vinariae 1716. 4.

Adde, quos laudat cl. *Saxius* in Onom. II. pag. 22. *Freytag* in Adparatu litter. II. pag. 1404. sqq. de *Oriofo*, eius editione a Riuino, Lipsiae 1651. 8. curata aliisque copiose agit. In *Nachrichten von einer Hallischen Bibliothek.* tom. VI. pag. 15. sqq. recensetur *Martene* et *Durand* thesaurus nouus Anecdotorum, et pag. 28. sq. tom. V. cui insertum est *Orientii* Commonitorium e MS. codice etc.

SEPTI-

✣ ✣ ✣

SEPTIMO SAECULO CLARI FUERUNT:

Isiodorus,*) Hispalensis Episcopus, ab a. 600. mort. a. 636. Grammaticus et Theologus, antiquitatis et latinae linguae studiosis commendandus. v. *Saxii* Onom. II. p. 65. sq. *Ios. Rodriguez de Castro* in Biblioth. Hispan. Madrid. 1786. fol. vol. II. pag. 293 — 344. De eius libris atque horum editionibus v. *Fabricii* B. L. med. et infimae aetat. tom. IV. pag. 183. sqq. (vbi plures *Isiodori* enumerantur) ed. Mansii. *Ernesti-Fabricii* B. L. tom. III. pag. 370. sqq. 386 sq. *Hamberger* Z. N. tom. III. 481. sq. —

Princeps *Originum* s. *Etymologiarum* editio est Augustana per Güntherum Zainer. 1472. fol. — Adcurata illarum edit. et cum *Capella*, e recensione et cum notis *Bonauent. Vulcanii*. Basil. 1577. fol. — *Isiodori Soliloquia*, Marsipoli 1479. 8. diligenter recensuit

Ccc 2 *Frey-*

*) Codd. qui in Bibl. Erlangensi seruantur, *Etymologicor.* tum *de summo bono*, dein, *Soliloquium* et *Isiodori* iunior. *de differentiis*, denique *de VII. gradibus consanguinitatis*, atque edit. *Etymol.* Venetam, 1492. fol. adcurate describit cel. *Aug. Fr. Pfeiffer*, collega mihi amicissimus, in Beyträgen zur Kenntniss alter Bücher etc. part. I. pag. 32—82,

Freytag in Adpar. litter. II. pag. 1183. sqq. Ego habeo *Isiod. de summo bono*, sine vlla nota. 8. cuius vetus possessor in primo fol. manu scripsit: *in nomine Domini* 1493.

COLUMBANUS, Hibernus, Abbas Lexouiensis in Galliis.

MARCULPHUS, Monachus, aut, vt alii arbitrantur, Episcopus Parisiensis, formularum auctor. circ. a 654. v. *Saxii* Onomast. II. pag. 78. sqq.

EUGENIUS, Episcopus Toletanus.

FREDEGARIUS Scholasticus, Chronographus.

ILDEFONSUS siue Hildefonsus siue *Alfonsus*, Episcopus Toletanus in Hispania.

EX IIS, QUI SAECULO OCTAVO PRAE RELIQUIS CLARUERUNT, NOMINABIMUS TANTUM.

BEDAM, cognomine *Venerabilis*, Presbyterum. conf. *Saxii* Onom. II. pag. 83. sq. *Freytagii* Adparat. litter. I. pag. 339. tom. III. pag. 208. sq.

BONIFACIUM, Winifridum, ab a. 745. Episcopum Moguntinum, Apostolum Francorum, Hassorum, Thuringorum et Frisorum, interfectum a. 755. vide *Hambergeri* Zuv. Nach. III. p. 526. sq. *Saxium* et quos laudat

laudat, in Onom. II. pag. 85. sq. et *I. Ge. Aug. Galetti*, in: Thüringische Geschichte, libr. III. Gothae, 1782. 8.

WILLIBALDUM Episcopum Eichstadiensem, diuersum a *Willibaldo* Presbytero, Anglo-Britanno, S. Bonifacii biographo, episcopo Traiectino circa a. 760. v. *Canisii* Lection. antiq. cura Basnagii vol. II. pag. 99 — 117. ad a. C. 765. vol. II. pag. 227 — 249. ad a. C. 780. et vita prioris *Willibaldi*, vol. III. part. I. pag. 13 — 19.

PAULLUM, Warnefridi F. Winfridum, Longobardum, qui Diaconus Aquileiensis et regis Desiderii Notarius, vulgo habetur, historicum et versificatorem, auctorem *historiae miscellae*. *Hamberg*. III. pag. 535. sqq. *Saxii* Onom. II. p. 90.

PAULINUM, Patriarcham Aquileiensem.

FLACCUM ALCUINUM siue ALCHWINUM siue ALBINUM, Caroli M. praeceptorem, theologum, rhetorem, poetam, grammaticum et philosophum, qui non solum ipse omni doctrina, vt illa aetas fuit, bene institutus est, sed etiam litterarum studium summa cum diligentia et cura adiuuit: mort. a. C. 804. v. *Hamberg*. III. pag. 544. *Saxii* Onom. II. pag. 88. et 543.

Nouissima est editio *B. Flacci Albini*, s. *Alcuini*, *Abbatis* — *Opera* post primam editionem a. V. cl. D. Andrea Quercetano curatam, de nouo collecta, multis locis emendata

data et opusculis primum repertis, plurimum aucta et illustrata, cura et studio *Frobenii, S. R. Principis et Abbatis ad S. Emmeran.* Ratisbonae, 1775. fol.

SAECULUM NONUM ILLUSTRARUNT:

Carolus Magnus, Rex Francorum et Imperator Romanus. v. *Saxii* Onomast. II. p. 94—98. et cel. *Io. Christ. Rudolph.* noua comment. de codice Canonum, quem Hadrianus I. Pontif. rom. Carolo M. dono dedit, Erlangae 1777. 8.

Theodulphus, Episcopus Aurelianensis, theologus et poeta: defunctus vita a. 821.

Benedictus, emendator ordinis Benedictinorum et auctor *Codicis Regularum*: nat. a. 751. mort. 821.

Ansegisus, auctor celebris *Capitularium Caroli M.* et *Ludouici Pii.* conf. *Corpus iuris germanici antiqui*, quo continentur *leges Francorum*, *Salicae* et *Ripuariorum*, *Alamannorum*, *Baiuuariorum* — — nec non *Capitularia regum Francorum* etc. — opus — diligentius recognitum, variantibus lectionibus et indice vberrimo instructum — adornauit *Petrus Georgisch* I. V. D. Halae Magdeb. 1738. 4. — — *Capitularia regum Francorum*

corum — — noua editio auctior et emendatior, ad fidem autographi Baluzii, qui de nouo textum purgauit, notasque castigauit et adiecit. — curante *Petro de Chiniac*, regi a Consiliis etc. Paris. 1780. fol. vol. I. II. — — *Barbarorum leges antiquae cum notis et glossariis.* Accedunt formularum fasciculi et selectae constitutiones medii aeui. Collegit, plura notis et animaduersionibus illustrauit, monumentis quoque ineditis exornauit *F. Paulus Canciani*, ord. Seru. B. Mariae Virginis S. T. D. vol. I. 1781. volum. II. 1783. apud Coleti. vol. III. 1785. fol. Venetiis. primum volumen continet leges Germanorum et aliorum populorum septentrion. v. Goetting. gel. Anzeigen 1782. pl. 22. vol. II. comprehenduntur 1) pactus legis *salicae* antiquior et reformatus cum decretionibus et capitularibus ad legem *salicam* proprie spectantibus, et editor in proleg. agit de historia et origine *legis Salicae*. *Vetus pactus legis salicae* est ex edd. Eccardi et Georgisch repetitus; *Lex* autem *Salica reformata* secundum edit. Franc. Pithoei, quem sequuti quoque eraut Lindenbrug, Eccard et Georgisch. Additae *decretiones* sunt ex Baluzio sumtae, et *Capitularia Caroli M.* ac *Ludouici Pii* ex Eccardo; tum sequuntur *formulae Marculfianae* secundum edit. Baluzii denique *Franc. Pithoei* glossarium II. *Leges populorum Austrasiae* f. Franciae orientalis, quae in Italia quoque obtinuerunt, videlicet

Ripuariorum, Alamannorum, Baiuuariorum, nec non Capitularia, Acta synodalia, atque alia additamenta ad ipsas leges spectantia.

In *Commentariis de Origine et Progressu legum iuriumque Germanicorum.* Part. I. Leges et iura antiqua complectente, auctore *D. Chr. Gottl. Biener*, I. N. et I. P. P. O. Lipsiae 1787. 8. agitur de legibus *Salicis*, *Ripuariis*, *Alemannicis*, *Bauaricis*, *Angliorum*, *Burgund. Gothicis* et *Longobardicis*, earumque aetate, auctoribus, emendatoribus, editionibus et lingua originali. Iis adcedit auctor, qui putant, leges *Salicas*, *Alemannicas*, *Bauor. Saxonicas*, *Angliorum* et *Warinorum* esse lingua teutonica conscriptas: quod alii negant.

Hic quoque commemorari potest: *Conciliorum Galliae tam editorum, quam ineditorum Collectio, temporum ordine digesta ab a. Ch. 177. ad a. 1563. Cum epistolis pontificum, principum constitutionibus et aliis ecclesiasticae rei gallicanae monimentis. Opera et studio Monachorum congregationis Sancti Mauri. tomus primus. Parisiis* sumtibus Petri Didot, filii primogeniti. 1789. fol. Hoc I. volumen incipit ab a. 177. et definit an. 591. *Sirmondi* similis collectio ab a. C. 314 — 983. concilia comprehendit.

S. Philippus Cellensis, Anglo-Saxo, intra tempora Pipini et Caroli M. nomen sortitus est a loco, vbi diu vixit, *Cella*, *Zell*, vnde Vallis Cellensis prope Worms. Hinc, quod

quod ibi miracula edidiſſe fertur, *Cellenſis Philippus* dictus, conf. Acta S. S. tom. I. die pr. Maii, atque *Io. Iungii* diſſ. *S. Philippus Cellenſis*, in palatinatu ad Rhenum cultu olim celebris, hodie ferme ignotus, ſed obliuioni ereptus. Heidelbergae 1780. — Diuerſus eſt a *Petro*, abbate *Cellenſi*, mortuo 1187.

Agobardvs, vir in hiſtoria tam eccleſiaſtica quam ciuili celeber, a. forte 815. archiepiſcopus Lugdunenſis, mortuus a. 840.

Eginhardvs ſiue Einhardvs, vir illuſtris et hiſtoricus: archicapellanus Caroli M. floruit circa a. 810. mort. 839. v. *Hamberger* III. pag. 569. *Saxii* Onom. II. pag. 101. ſq.

Hincmarvs, Archiepiſcopus Remenſis, a. 845. — obiit a. 882. hiſtoricus et poeta. v. *Saxii* Onom. p. 413.

De Operibus et diſciplina *Hincmari*, atque editione Sirmondi, Paris. 1645. fol. II. voll. eſt docta longaque disputatio in: Summariſchen Nachrichten von auserleſenen mehrentheils alten, in der Thomaſiſchen Biblioth. vorhandenen Büchern, part. VIII. X. XII. et XIII. Halae et Lipſiae, 1716. 8.

Theganvs, Chorepiſcopus Treuirenſis et hiſtoricus, a. 837. *Hamberger* Zuv. Nachr. III. p. 586. ſqq.

De Eginhardo, Thegano, Nithardo, Ditmaro aliisque v. *D. H. Hegewiſch* Charactere und Sittengemählde aus der deutſchen Geſchichte des Mittelalters, mit Nachrichten,

die deren Auszeichner betreffen. I. Sammlung. Lipsiae 1786. 8.

Walafridus Strabus vel Strabo, Poeta, Grammaticus et Theologus, abbas Augiensis a. 842. mortuus a. 849. *Saxii* Onom. II. pag. 111. sq.

Christianus Druthmarus, grammatic. et theologus circa a. 850. *Saxii* On. II. p. 118.

Freculfus, Episcopus Lexouiensis, Chronographus, a. 825.

Haimo siue Haymo, Episcopus Halberstadiensis, a. 840. mort. a. 853. v. *Saxii* Onomast. II. p. 110.

Rhabanus siue Hrabanus, cognomine *Maurus* a. 834. Abbas Fuldensis, vbi litteris egregie consuluit: deinde Episcopus Moguntinus a. 847. mort. 856. v. *I. Franc. Buddeum* de vita ac doctrina Hrabani Magnentii Mauri. Ienae 1724. — *Saxii* Onom. II. p. 107. sqq. *Goetzii* Mem. bibl. Dresd. tom. II. p. 513. sq.

Nithardus, Caroli M. nepos, Abbas Ambianensis, historicus, a. 843. v. *Saxii* Onomast. II. pag. 113.

Drepanius Florus, Franco Gallus, poeta et theologus. v. *Saxii* On. II. p. 42. 120.

Servatius Lupus, Presbyter et Abbas Ferrariensis a. 842. homo doctissimus et elegantissimus. *Saxii* Onom. II. p. 111. *Seruati Lupi* Opera: *Stephanus Baluzius* in vnum collegit: Epistolas ad fidem vetustissimi codicis emendauit, notis, appendice actorum veterum,

terum, praefatione et indicibus illuſtrauit. Paris. 1664. 8. — Editio ſecunda ab ipſo *Baluzio* multis in locis aucta et emendata. Antwerp. (Lipſiae) 1710. 8. adde *Hamberger* Z. N. III. p. 610. ſqq. et p. 613. ſqq. de *Paſchaſio.*

PASCHASIUS RATHBERTUS ſiue RADBERTVS, ab a. 844. Abbas Corbeienſis, theologus et poeta: den. a. 851. aut 865. *de ſacramento Euchariſt.* omnia per *Fuchte.* Helmſtad. 1614. 1616. quae editio rara eſt: adde *Saxii* Onom. II. p. 106. ſqq. et 546. — *Liber de corpore et ſanguine Chriſti*, ex MSS. in *Martene* collectione veterum ſcriptorum, tom. IX. nr. 10., praemittitur notitia plurium editionum, et *Iobi Iuſti* ed. Hagenou. 1528 mire vitiata et improbe corrupta declaratur. Ibidem *Paſchaſii* libri III. de *fide*, *ſpe* et *caritate* emendatiores prodierunt, quam antea a *Bernhardo Pezio* factum erat in nouiſſ. theſauro Anecdotor. tom. I.

RATRAMNUS, perperam ſcribitur *Bertramus*, theologus celebris, multisque controuerſiis implicitus, Monachus Corbeienſis, a. C. 846. de hoc et ſequenti v. quos laudat *Saxius* in Onomaſtico, tom. II. p. 116. ſq.

GOTHESCHALCUS praeter *Profeſſiones duas fidei* nihil ſcripſit; ob magnas autem, quas excitauit, turbas de praedeſtinatione fataque acerba, ſatis notus, circa a. 848. mortuus a. 868. aut ſequenti. v. *Hamberger.* Z. N. III. p. 620. ſqq.

Otfridus, Monachus Weissenburgensis Alsatiae, versificator theotiscus, circa a. 850. de quo vide *Hamberger* Z. N. III. p. 622. sq. *Saxii* Onom. II. pag. 118. et cl. *Oberlin.* in Alsatia literata, p. 19. sq.

Theodulus, versificator, auctor *Eclogae*, circa a. 950. nouissima editio est *Theoduli Ecloga.* ad codd. MSS. veteresque editiones recensuit et cum lectionis varietate itemque commentatione critica edidit *I. C. S. Schwabe*: Altenburgi 1773. 8. in praefat. docta agitur quoque de auctore aliisque eiusdem nominis, de codd. editionibusque etc. adde *Saxii* On. II. p. 152. in primis *Freytagii* Adpar. litter. tom. I. pag. 497. vbi quoque diuersae de illius aetate, muneribusque opiniones atque narrationes recensentur. — cl. *A. Fr. Pfeiffer* de cod. Erlangensi in Beyträgen zur Kenntniss alter Bücher etc. part. II. pag. 260. sqq.

Iso, Monachus S. Galli, historicus et grammaticus a. 850.

Agnellvs siue *Andreas*, Presbyter et Abbas S. Mariae ad Blachernas et S. Bartholomaei Rauennatis, Historicus, nat. a. 805. denatus a. 874. v. *Hamberger* Z. N. III. pag. 626. sqq.

Ado, archiepiscopus Viennensis, clarus Martyrologii scriptor: nat. a. 800. mort. a. 875. v. *Hamberg.* I. p. 628. sq.

Ioannes, gente Scotus cognomine *Erigena*: theologus, philosophus et grammaticus, circa

circa a. 851. v. *Saxii* Onom. II. p. 119. sqq. item *Heumanni* Acta philos. tom. III. pag. 858. sqq.

Anastasius, Bibliothecarius, (Cardinalis.) *Historia Pontificum* in Nicolao I. mortuo 867. desiit. Multa de illo illiusque vitiis pontificum rom. in vtramque partem sunt disputata. v. *Hambergeri* Z. N. III. pag. 645. sqq. *Saxii* Onom. II pag. 123. etc. *Heumanni* Conspect. histor. litter. cap. IV. §. 30. Acta Erudit. a. 1719. p. 425. sq.

Alfredus siue Alefredus, ab a. 871. Anglo-Saxonum Rex; et litteris et armis magnus, praestantique ingenio praeditus. Oxonii tria instituit collegia, (v. *Saxii* Onomast. II. p. 133 sqq.) eiusque aula fuit hominum eruditissimorum confluxus: mort a. 900. v. *Hamberger* l. c. pag. 660. sqq. *Saxii* Onomast. II. pag. 124. sq.

Vsuardus, Monachus. Paris. S. Germani. circa a. 871. auctor Martyrologii.

DECIMO SAECULO FLORUERUNT:

Regino, siue Rhegino, ab a. 892. Abbas Prumiensis, tum deiectus illo gradu, Monachus S. Maximini Treuirensis. Chronographus. mortuus a. 908. v. *Hambergeri* Z. N. III. p. 677. sq. *Saxii* Onom. II. p. 132. sq.

Geo-

GEOGRAPHUS, siue vt vulgo dicitur *Anonymus Rauennas*, forsan circa a. 904. v. supra, vbi de Mela et Aethico agitur, et *Saxii* On. II. pag. 136. sq.

S. ODO, ab a. 927. Abbas Cluniacensis, versificator et chronographus. decessit vita a. 937. v. *Saxii* Onom. II. p. 145. sq.

RATHERIVS, ab a. 932. episcopus Veronensium, saeculi sui morum grauis reprehensor. obiit a. 974. v. *Hamberger* Z. N. III. pag. 699. sq. *Saxium* l. m. p. 148.

FRODOARDUS siue FLODOARDVS, Presbyter et Canonicus S. Remigii Remensis, historicus. denat. a. 966. v. *Hamberger*. l. c. pag. 693. sqq.

LUITPRANDUS siue EUTRANDUS, Diaconus Ticinensis, (perperam Toletanus), tum Episcopus Cremonensis: versificator et historicus haud improbus. v. *Hamberger* l. m. pag. 696. sq. *Saxii* Onom. II. p. 151. sq.

S. ABBO, monasterii Floriacensis, (Fleuri) a. 971. mathematicus, historicus et versificator. multis litibus implicitus. mort. a. 1004. v. *Hamberger* III. pag. 815. *Saxii* Onomast. II. pag. 153. sq.

ROSWITHA siue HROSWITHA siue ROSWIDA, Helena a Rossow, Monialis Gandersheimensis, sub Ottone II. Augusto circa a. 980, clarissima. — Princeps *Operum* editio est: *Hrosvitae illustris virginis et monialis germanae, gente Saxonica ortae Opera, nuper a Conrado Celte*

Celte inventa, (in monasterio quodam Benedictinorum: codex fuit litteris fere gothicis saec. X. circ. exeunte mulieris manu conscriptus.) in calce: — *Impressum Norumbergae sub priuilegio sodalitatis Celticae a Senatu Rhomani Imperii impetrato.* Plenam adcuratamque illius editionis notitiam dedit *Maugerard*, Benedictinus coenobii Sti Arnould et bibliothecarius episcopi Diuodurumensis (*Metz*) in: Journal Encycloped. à Bouillon. mense Februar. 1788. pag. 86. sq. — *Opera*, partim soluto, partim vincto sermonis genere conscripta, recognita et repurgata cura et studio *Henr. Leonh. Schurzfleischii.* Vitembergae 1707. 4. v. *Hamberger.* Zuv. N. III p. 703. sq. *Saxii* Onom. II. p. 157. sq. *Io. Matth. Schrockh* Abbildungen und Lebensbeschreibungen berühmter Gelehrten, vol. I. part. III. Lipsiae, 1765. 8. n. 23. pag. 241. sqq.

Ex reliquis saeculis vsque ad renatas litteras, ne nominandis hominibus, qui in ea omnium disciplinarum barbarie eminuerint, molem libelli augeam, et fatigem lectores, adpellabo:

Aimonium male Anonivm, Monachum in Galliis et auctorem *historiae Francorum*, circa a. 1005. *Historia Francorum* primum prodiit Paris. in aedibus Ascensii. 1514. fol. —

de

de reliquis opuſculis et editt. v. *Hamberger* Zuv. Nachr. III. pag. 711. ſqq. et quos laudat *Saxius* in Onom. II. pag. 165. De illo monacho copioſe agitur in Hiſtoire literaire de la France par des Relig. Benedict. de la Congregat. de S. Maur. tom. VII. pag. 216-228. conf. *Baumgarten* Nachrichten von merkwürdigen Büchern. tom. II. pag. 541. ſq.

Addantur itidem memorabiles homines:

FULBERTUS ab a. 1007. vti perhibetur, epiſcopus Carnotenſis (Chartres) rhetor, hiſtoricus et verſificator. exceſſit vita a. 1028. v. *Saxii* Onom. II. p. 165. ſq. *Hamberger* III. p. 727. ſqq.

BVRCHARDVS ſ. BROCARDVS, Haſſus ab a. 1008. Epiſcopus Wormatienſis, conditor iuris eccleſiaſtici. mort. a. 1026. inſtituit collectionem conciliorum, cuius XX. libri ſuperſunt; eaque inſcribitur: *Magnum canonum volumen*, aut *Brocardica*, et *Brocardicorum opus*, vnde eiusmodi breuia iuris praecepta, ſententiae atque adagia *Brocardica* dici ſolent. v. *Hambergeri* Zuv. Nach. III. pag. 722. ſqq. *Saxii* Onom. II. pag. 166. ſq.

BERNO, ab a. 1008. Abbas Augienſis, (Reichenau,) theologus, muſicus, verſificator et hiſtoricus. mort. a. 1048. *Hamberger*. III. pag. 747. ſq. *Saxii* Onom. II. p. 167.

GUIDO,

Guido, Aretinus, Monachus Benedictinus, tum ab a. 1022. Abbas S. Crucis Avellanae, prope Aretium: formularum musicarum elementarium, *Vt*, *Re*, *Mi*, *Fa*, *Sol*, *La*, inuentor. v. *Saxii* Onom. II. p. 169.

Odilo ab a. 994. Abbas Cluniacensis, nat. a. 962. desiit viuere a. 1048. v. *Hamberger* III. pag. 752. sqq. *Saxium* in Onomast. pag. 163.

S. Petrus de Honestis, vulgo Damianus, aut Damiani, scil. frater, quem parentis loco habebat, episcopus Ostiensis et Cardinalis celeber, nat. Rauennae a. 1006. epistolographus et historicus. den. a. 1072. *Hamberger* III. pag. 770. sq. *Saxium* p. 176.

Lambertus *Schafnaburgensis*, s. Aschaffenburgensis, monachus Hirschfeldensis, celebris Chronographus, den. a. 1077. v. *Hamberger* Z. N. III. p. 780. sqq. *Saxium* in Onomast. tom. II. 182.

Denique e multis aliis, de quibus Fabricius, Hamberger atque Saxius, iique, quos illi laudarunt, sunt consulendi, nominabo tantum:

Hermannum Contractum, chronographum et mathematicum, mort. 1054.

Dithmarum s. Ditmarum, episcopum Merseburgensem, chronographum, nat. a. 976.

 mort.

mort. a. Chr. 1018. v. *Hamberger* III. pag. 718. sq. *Saxii* Onom. II. p. 168.

Berengarium, Turonensem, theologum, transsubstantiationis, (quae vocatur,) acerrimum oppugnatorem, (circa a. 1035. aut 1044.) Aduersarium habuit *Lanfrancum*, theologum, philosophum, et historicum, archiep. Cantuariensem, nat. 1005. den. 1089. (v. *Saxii* Onom. II. p. 177.) conf. *Berengarius Turonensis, oder Ankündigung eines wichtigen Werkes desselben, wovon in der Herzoglichen Bibliothek zu Wolfenbüttel ein Manuscript befindlich, welches bishero völlig unbekandt gewesen*, von *Gotthold Ephraim Lessing*, Bibliothekar daselbst. Brunswic. 1770. 8. Z. N. III. pag. 795. sqq. *Saxii* Onomast. II. pag. 172. sqq.

Marianum, Scotum, chronographum, (circa an. 1083.) *)

Anselmum, Leodiensem. circa a 1050.

Anselmum, episcopum Luccensem, nat. 1036. mort. a. 1086.

Anselmum, Episcopum Cantuariensem, (anno 1093.) theologum, philosophum et versificatorem, mort. 1109.

Ada-

*) Editiones hactenus fluxerunt e vitioso cod. Francofurt. E duobus bonis codd. cl. *Hausen* nouam editionem paraturus promulgauit Commentat. de antiquissimo Codice Chronici Mariani, Scoti, Gemblacensi, exemploque illius Schottiano ad edendum parato. Francof. ad Viadrum 1782. 4.

ADAMUM, *Bremensem*, annalium scriptorem optimae fidei, circa a. 1076.

SIGEBERTUM, *Gemblacensem*, historicum (anno 1110.) *chronici* scriptorem aliorumque opusculorum auctorem diligentissimum, denat. a 1113. v. *Hamberg.* IV. pag. 47. sq. *Saxium* in Onom. p. 207.

S. BRUNONEM, primum Monachum *Astensem*, tum ab a. 1110. episcopum *signensem*, theologum et versificatorem, mortuum a. 1125. — *S. Brunonis*, Astensis, episcopi signensis, commentarius in IV. Euangelia, nunc primum editus ex MSS. cod. biblioth. collegii romani, praefatione et notis, (*Petri Lazzari*, Exiesuitae *) mort. d. 12. Mart. 1789.) illustratus, in Miscellaneis ex MS. libris collegii romani. Romae, 1775. conf. *Saxii* Onom. II. pag. 211. et quos ille laudat.

Huc pertinet: *S. S. Ecclesiae rituum diuinorumque officiorum explicatio* ab anonymo saeculi XII. scriptore elucubrata, ex Vaticano codice, num. 5046. nunc primum eruta, praef. et adnotationibus a *Philippo Zazzera*, S. T. D. — illustrata. Romae 1784. 8.

IOANNEM SARISBERIENSEM, seu *Salisburiensem* philosophum, versificatorem et grammaticum, ab a. 1176. Episcopum Carnotensem, denat. a. 1180. v. *Saxii* Onom. II. p. 263.

*) De quo v. Contin. delle Nov. lett. di Firenze. 1789. plag. 15. p. 226. sqq.

Saxonem, grammaticum cognomine, Historicum, (a. 1186. mort. a. 1204.) cuius *historiae Danicae* libros XVI. e recensione *Stephani*, Ioan. Stephanii, cum prolegomenis et lectionis varietate edidit *Christian. Adolph. Klotzius.* Lipsiae, 1771. 4.

De prima et rarissima editione, Paris. per Christiernum Petri, apud Iod. Badium Ascensium 1514. vide *Samuel. Engelii* Bibliothec. selectissimam p. 142. et *Baumgartenii* Nachrichten von einer Hallischen Bibliothek, vol. VI. pag. 510. sqq. et pag. 495. de *Saxone*, eius historia, et edit. *Stephani Ioannis Stephanii*, Sorae 1644. fol. et de notis vberioribus *Stephanii*, Sorae 1645. fol. ibid. p. 502. sqq. adde *Saxii* Onom. II. pag. 269. *Io. Benedict. Carpzouii* disp. de vita, eruditione et scriptis Saxonis grammatici. Helmstad. 1762. 4. *Hambergeri* Z. N. IV. pag. 315. sqq.

Honorium Augustodunensem, circa an. 1130. conf. cel. *Pfeifferi* Beyträge zur Kenntniss alter Bücher. III. p. 1 sqq.

Petrum Abaelardum seu Abeillardum, Gallum Abbatem Ruyensem propter eruditionem, ingenii vim, tristiaque fata memoria dignissimum; scholasticorum sui aeui philosophorum fere principem. natus is est an. 1079. et mortuus 1142. v. *Heumanni* Acta philosophor. part. XVI. tomi III. pag. 529. sqq. et tom. II. pag. 963. sqq. eius repetiit epitaphium: *Hambergeri* Z. N. IV. pag. 161. sqq. *Saxii* Onom.

Onom. II. pag. 212. sq. *Ittigium* de bibliotheca etc. p. 394. sqq. — (Abbé *Gervaise*) la Vie de Pierre Abeillard et celle de Heloise, à Paris. 1720. 12. II. voll. — rec. ibid. 1728. *Niceronii* Nachrichten von den Begebenheiten und Schriften berühmter Gelehrten etc. part. IV. Halae, 1751. 8. pag. 186. sqq.

Magistrum LABORANTEM, Cardinalem Florentinum: collectionem *Canonum* is fecit a. 1182. quae in Bibl. Vaticana latet. Conf. *Ios. Mar. Suaresii* diss. de Magistro Laborante, Romae 1670. cuius tamen apographum differt ab eo, quod typis exscriptum est, et *Zaccaria* diss. lat. de rebus ad historiam atque antiquitates ecclesiasticas pertinentibus, Fuligni 1780. vol. II. nr. 14. vbi *Fabricii* in B. L. med. et inf. aet. h. v. notitia de illo operibusque eius emendatur.

FRANCISCUM DE PAULLA, auctorem ordinis Minimorum, tempore Ludouici XI. et Caroli VIII. v. Acta Sanctorum mens. April. vol. I. Epistolae eius spuriae habentur.

BERNHARDUM GALLUM, cuius auctoritas et sanctitatis opinio adhuc magna est inter Papae adseclas: natum 1091. mortuum 1153.

Beati BERNARDI fundatoris et primi Abbatis S. S. Trinitatis de Tironio ordinis S. Benedicti, vita: authore coaetaneo *Geaufrido* Grosso. Nunc primum prodiit in lucem opera et studio *Io. Bapt. Souchetti* S. Th.

Doctoris et Carnotensis Canonici, qui et obseruatt. et notas adiecit, vbi praecipue eiusdem monasterii et aliorum ipsi subiacentium antiqua monumenta exhibentur. Lutet. Paris. 1649. 4. Alios bene multos scriptores de notissimo illo *Abbate Clareuallensi* excitant *Hamberger.* IV. pag. 190. sqq. et *Saxius* in Onom. II. p. 213. adde Acta eruditor. germanice scripta. part. XI. pag. 5. *Freytag.* Adparat. litter. tom. II. pag. 877. sqq. — Penes me est libellus: *Flores sancti Bernardi, cum priuilegio;* in calce: Impressum Venetiis per nobilem virum Luceantonium de Gionta Florentinum etc. 1503. 8.

IRNERIUM, siue *Wernerum*, siue *Guarnerium*, siue *Varnerium*, a. 1116. qui iuris ciuilis scholas post Peponem Bononiae aperuit, primusque iuris ciuilis fuit instaurator. *Saxii* Onom. II. pag. 214. sq.

Notanda quoque est *Schola iuris Bononiensis*, post haec academia, circa an. 1120. *Saxii* Onom. p. 220. sq.

OTTONEM, *Frisingensem* episcopum, (a. 1137.) qui *Chronicon* perduxit ad an. 1146. et mortuus est 1158. v. *Hambergeri* Z. N. IV. p. 212. sq. *Saxii* Onom. II. p. 239.

PETRUM LOMBARTUM, episcopum Paris. ab a. 1159. *Sententiarum magistrum*: den. 1164. v. *Saxium* p. 247.

GUIL. BRITONEM, versificatorem, c. a 1224. scripsit carmen: *Philippidos libr. XII.* editos

editos a *Casp. Barthio*, Cygneae, 1657. 4. cf. *Freytag*. Adpar. litt. I. pag. 345. *Hambergeri* Z. N. IV. pag. 358. sqq. *Saxii* Onomast. II. pag. 294.

Gratianum, iuris *canonici* parentem, a. 1151. v. *Saxii* Onomast. II. pag. 246. conf. *Pfeifferi*, v. cl. Beyträge etc. II. p. 328. sq.

Güntherum, monachum et poetam, qui vixit post an. 1208. et scripsit a. 1190. *Ligurinum*, seu de gestis Imperat. Caesaris Friderici primi Augusti libros decem, carmine heroico compositos. conf. *Saxii* Onomast. II. p. 272. *Püttmanni* Obss. iuris feudal. cap. 3. Lipsiae 1783. 8. *Witthofii* specim. Obss. ad Güntherum. Duisburg. 1755.

Conradum de Lichtenau, ab a. 1215. Abbatem Vrspergensem, qui chronicon scripsit, et decessit e vita an. 1240. cf. *Iac. Thomas.* de plagio litter. §. 585. sqq. p. 258. *Gundlingii* Obseruatt. select. tom. I. Obs. 20. p. 303. sq. *Saxii* Onom. II. p. 297.

Franciscum Accursium, Florentinum, Iuris glossatorem, (ab an. 1151—1229.) *Saxii* Onom. II. p. 292. sq.

Petrum de Vineis, *Friderico* II. imperatori *) ab epistolis (a. 1226.) mortem sibi ipse consciuit a. 1249.

*) Qui ipse conscripsit librum haud spernendum; editum Augustae Vindel. 1596. et repetitum atque auctum notis a cl. *Schneidero*, Prof. Francof.

Albertum, abbatem Stadensem a. 1232. chronographum.

Albertum *Magnum*, theologum, philosophiae *Scholasticorum* praecipuum auctorem, Thomae Aquinatis praeceptorem. is mortuus an. 1280. *Saxii* Onom. II. p. 303.

Vincentium ortu Burgundium, Monachum Bellouacensem, speculi historialis etc. auctorem den. 1264. v. *Saxii* Onomast. II. pag. 305. sqq. *Io. Frid. Eckhards* Nachrichten von einigen seltenen Büchern der Bibl. zu Eisenach. pag. 31—83. *Andr. Sam. Gesneri* selectas exercitatt. scholast. a me, Noriberg. 1780. 8. editas, pag. 349. sqq. cel. *Pfeifferi*, nostratis, Beyträge etc. part. III. p. 553. sq.

Thomam *de Aquino*, seu *Aquinatem*, theologum et philosophum, (nat. an. 1224. mort. 1274.) Num a plagii crimine sit immunis, inquirit *Iac. Thomasius* de plagio liter. §. 193. et 560.

Conf. *Lengnichii* Beyträge etc. II. pag. 37. *Io. Fabricii* Histor. bibl. Fabricianae, part. II. pag. 85. sq. *Stolle* Nachricht von den Büchern und deren Urhebern in der Stollischen Biblioth. vol. II. p. 102. sqq. et pag. 449. —

Gul-

cof. ad Viadrum: *Reliqua librorum Friderici II. imperatoris de arte venandi cum auibus; cum Manfredi, regis, additionibus.* Lipsiae, 1788. tom. I. et 1789. II. tom. adde *Saxii* Onom. II. pag. 290. sqq.

Guilielmi de Thoco et *Bern. Guidonis* vitae Th. Aquinatis. — Humberti Processus inquisitionis super vita, conuersatione et miraculis S. Thomae et historiae translationum corporis S. Thomae in Actis S. S. Mart. tom. I. Antwerp. 1684. *Saxii* Onom. II. pag. 308. sqq.

ROBERTUM DE SORBONA, Presbyter. Parisiensem, *collegii sorbonici*, a. 1252. auctorem, nat. a. 1201. den. 1274.

Huius familiaris fuit *Magister Guilielmus de S. Amore*, Dominicanorum aduersarius, theologus Parisiensis. v. *Saxii* Onom. II. pag. 312. sq.

GUIL. DURANDUM, episcopum ab a. 1286. Mimatensem, auctorem *speculi Iuris*, vnde *Speculator* vulgo nuncupabatur. mort. 1296. v. *Lengnich* Beyträge etc. II. p. 42. *Saxii* Onom. II. pag. 323. sq. et p. 351. de alio *Durando*.

RAYMUNDUM LULLUM, artis Lullisticae inuentorem. a. 1290. *Saxii* Onom. p. 325. sq. *Morhof*. Polyhistor. litterar. lib. II. cap. V. sect. 4. sqq. vbi historia artis Lullianae etc. exponitur.

PETRUM CRESCENTIUM, s. de *Crescentiis*, Bononiensem, philosophum, medicum et rei rusticae scriptorem, circa a. 1290. *Saxii* Onom. II. p. 327. sq. *Goetz*. Mem. bibl. Dresd. I. 305.

NICOL. DE LYRA f. *Liranum*, Gallo-Francum, theologum et bibliorum interpretem, ord. Francifcanorum: defunct. vita a. 1340. v. *Saxii* Onomaft. II. pag. 334. fq. *Freytagii* Adpar. litter. II. pag. 731. fqq. 735. 1178. 1255.

IOANNEM DUNSTONENSEM, vulgo *Ioan. Duns*, feu Scotum philofophum fcholafticum, *Realium* autorem, (an. 1304.) v. *Saxii* On. II. p. 340 fq.

GUILIELMUM OCCAMUM, Scoti difcipulum, deinde eius aduerfarium, *nominalium* patrem (an. 1346.) *Saxii* Onom. II. [illegible]54.

GUALTERUM BURLAEUM, Oxonienfem, Scotiftarum aduerfarium (a. 1340.)

Huc refer *Itineraria Simeonis* et *Wilhelmi de Worceftre*, quibus accedit *tractatus de metro*, in quo traduntur regulae a fcriptoribus medii aeui in verfibus leoninis obferuatae. Cambridgae, 1779. 8. edita a *Iacobo Nasmith* ex bibliotheca Collegii corporis Chrifti. Haec itineraria potius ob antiquitatem, quam argumentum funt memorabilia. Prius fcriptum eft a. 1352. vbi auctor iter fuum in Palaeftinam, nonnullas Britanniae vrbes et regiones, per quas profectus eft, leuiter defcribit: pofterius a. 1478. et barbare fcriptum eft et omnia mifcet. Additus tractatus exigui eft momenti.

FRAN-

Franciscum Petrarcham, *) de litteris elegantioribus immortaliter meritum, oratorem et poetam egregium, (nat. a. 1304. mort. a. 1374.): a cuius tempore litterae reuiuiscere vimque et splendorem accipere videntur: praesertim, quum studio et diligentia *Poggii*, **) Florentini grammatici et oratoris insignis, hominis praeterea litigiosi, qui circa an. 1413. floruit, multa veterum auctorum manuscripta e tenebris producta, luce publica donarentur; ***) eodemque saeculo, Constantinopoli direpta, multi Graeci Italiam confugerent ibique docerent litteras, de quibus egerunt *Christ. Fr. Boerner*, de doctis hominibus graecis, litterarum graecarum in Italia instauratoribus, Lipsiae 1750. 8. et *Humphredus Hodius* de Graecis illustribus, linguae graecae litterarumque humaniorum instauratoribus, eorum vitis, scriptis et elogiis, libr. II. Londini 1742. 8. adde *Io.*

*) v. de eo *Hamberger*. Zuverläss. Nachricht. tom. IV. pag. 585. sqq. *Saxii* Onom. II. 362. sqq. *Freytagii* Adpar. litt. I. pag. 402. sq. et II. pag. 1080. sq. *Giust. Fontanini* della Eloquenza italiana. Venet. 1737. 4. pag. 489 — 516.

**) v. de eo, in primis de codice *Quinctiliani*, ab illo reperto *I. Gottlieb. Krausii* Umständliche Bücher Historie part. I. n. 2. pag. 15. sq. *Freytagii* Adpar. litt. I. p. 681 — 690. II. p. 1065 — 1084. p. 1297. sqq. *Saxii* V. C. Onomast. II. p. 401. sq. et 570.

***) Adde *Apostoli Zeni* Dissertatt. Vossianas, italice scriptas, Venetiis. 1752. 4. tom. I. pag. 1. sqq.

Io. Christiani Fischeri diss. de insignibus bonarum litterarum saec. XIV. vsque ad initium saec. XVI. in Italia instauratoribus: Ienae, 1744. vbi quoque a pag. 14. de *Petrarcha* vberius disputatur.

Per Germaniam vero, RUDOLPHUS AGRICOLA, homo doctissimus, cuius aetas in imperium Friderici III. circa an. 1450. incidit, factus est litterarum bonarum instaurator: et nat. 1442. obiit vero a. 1485. (v. cel. *Saxii* Onomast. II. p. 470. sq. et p. 592.)

Conf. IAC. BURCKHARDI de L. L. quibus in Germania per XVII. saecula amplius vsa ea est, fatis; comment. prior. part. pag. 119. 257. sqq. poster. part. siue nouos plane, quibus priores illustrantur partim, partim supplentur, commentar. Wolfenbüttel. 1721. 8. pag. 160. et alibi.

INDEX

INDEX.

A.

Antonius

B.

B.

C.

Eutro-

Hyginus

 immi-

N.

O.

Q.

R.

S.

Septi-

Theo-

Vincen-

Index.

